virtual-project.eu

Stefania
AUCI

IARNA LEILOR

Continuarea bestsellerului internațional *LEII SICILIEI*

STEFANIA AUCI

IARNA LEILOR

Original: *L'inverno dei Leoni* (2008)

Traducere din limba italiană de:
EMANUEL BOTEZATU

virtual-project.eu

NEMIRA

2022

„Eu am trăit destul:
Cărarea vieții se-ngustează, frunze
Îngălbenite o astupă, tot ce-aduce
Îmbătrânirea, precum cinste și iubire,
Oștiri de prieteni, ascultarea lor,
Nu mă aștept să am – în loc, primesc
Blesteme pe șoptite, din rărunchi,
Și laude numai din gură, lucruri
Pe care inima ar vrea să le alunge,
Dar nu are curaj”.

William Shakespeare, *Macbeth*[1]

Aici, oriunde te-ntorci, cerul e mereu senin și clar, rar mi-a fost dat să văd un cer așa de limpede. Hai, deschide ochii, căpitane, și spune-o cu gura ta. Zi-i, vezi măcar vreun singur nor la orizont, fie și unul mic, mic de tot?

Joseph Roth, *Die geschichte der 1002 nacht*
(„Povestea celei de-a o mie două nopți”)

Familia Florio

1799–1868

De loc din Bagnara Calabra, frații Paolo și Ignazio Florio debarcă la Palermo în anul 1799, hotărâți să facă avere. De felul lor sunt *aromatari,* negustori de mirodenii, însă în oraș concurența e nemiloasă; și totuși, în scurt timp, ascensiunea lor devine de neoprit, iar domeniile lor de activitate se diversifică: pun pe roate comerțul cu sulf, cumpără case și terenuri de la nobili palermitani scăpătați, înființează o companie de transport maritim… Iar acest impuls – alimentat de o hotărâre încrâncenată – nu se stinge nici măcar atunci când Vincenzo, fiul lui Paolo, preia destinele Casei Florio: în cramele familiei, un vin, altminteri „al omului sărac" – marsala –, se metamorfozează într-un adevărat nectar pentru mesele regale; la Favignana, o metodă revoluționară de conservare a tonului – în ulei și sigilat în cutie de tablă – relansează consumul. Martor al tuturor acestora, Palermo privește succesul familiei Florio cu un amestec de admirație, invidie și dispreț: ei rămân pe mai departe *stranieri,* venetici, *facchini,* „neam de slugă" cu sânge care *puzza di sudore*[{2}]. Așa se face că tocmai dorința arzătoare de revanșă socială este cea care insuflă ambiția nemăsurată a familiei Florio, marcându-i în bine și în rău întreaga existență publică și privată. Căci bărbații din vița lor sunt personalități pline de forță, dar în același timp fragile, care simt nevoia – chiar dacă niciunul dintre ei nu poate admite una ca asta – să aibă la dreapta lor femei pe măsură: cum e Giuseppina, soția lui Paolo, care sacrifică totul – până și iubirea – pentru stabilitatea familiei, sau Giulia, tânăra milaneză care intră ca o furtună în viața lui Vincenzo, devenind însă portul cu ape liniștite și sigure, stânca fermă, inexpugnabilă. Vincenzo moare în anul 1868, la nici șaptezeci de ani, lăsând destinul Casei Florio în mâinile singurului său băiat, tânărul de treizeci de ani Ignazio, care, cu doi ani în urmă, a luat-o de soție pe baroneasa Giovanna d'Ondes Trigona, conectând în sfârșit familia la o sursă de „sânge nobil". Ignazio a fost crescut înconjurat de un adevărat cult al muncii, încredințat de la o vârstă fragedă că menirea neamului Florio este să tindă departe, dincolo de

orizont. Și e pe cale să scrie un nou capitol în istoria familiei…

Marea

septembrie 1868 – iunie 1874

Aceddu 'nta l'aggia 'un canta p'amuri, ma pi' raggia.
„Pasărea în colivie cântă nu de drag, ci de furie".
(Proverb sicilian)

Au trecut șapte ani de când – pe 17 martie 1861 – Parlamentul a proclamat nașterea Regatului Italiei, avându-l ca suveran pe Victor Emanuel al II-lea. Alegerile pentru primul parlament unitar au avut loc în ianuarie (din cele peste 22 *de milioane de locuitori, doar ceva mai mult de 400.000 aveau drept de vot), consemnând triumful dreptei istorice, formată în principal din moșieri și din industriași și orientată către o politică fiscală apăsătoare, dar necesară – considerau aceștia – pentru stingerea datoriilor contractate de țară de-a lungul întregului proces de unificare. Resentimente puternice stârnește așa-numita „taxă de măcinat" (1 ianuarie 1869), adică pe pâine și pe cereale, care afectează direct păturile sărace, declanșând proteste, unele chiar foarte violente. Deși unii politicieni o consideră „un bir demn de Evul Mediu, impozit ca pe vremea Bourbonilor și a feudalilor", aceasta va rămâne în vigoare până în anul 1884. Apoi, hotărât să impună o „economie la sânge", ministrul de finanțe Quintino Sella prezintă, în anul 1870, o nouă serie de măsuri aspre.*

Sfârșitul celui de Al Doilea Imperiu (1852–1870) și începutul celei de-A Treia Republici Franceze (1870–1940) au, de asemenea, consecințe importante pentru istoria Italiei: la 20 septembrie 1870, lipsit de sprijinul Franței, statul papal cade. După o canonadă nu foarte intensă, trupele italiene intră în Roma strigând „Savoia!", străpungând o breșă în Porta Pia. La 3 februarie 1871, Roma devine în mod oficial capitala Italiei, după Torino (1861–1865) și Florența (1865–1871).

La 21 aprilie 1871, guvernul italian aprobă Legea garanțiilor, menită să asigure suveranitatea personală și libertatea papei de a-și îndeplini misiunea spirituală, însă Pius al IX-lea – care se consideră „prizonier al

statului italian" – o respinge prin enciclica Ubi Nos *(15 mai 1871). La 10 septembrie 1874, Sfântul Scaun decretează așa-numitul* non expedit, *prin care catolicilor li se interzice să participe la viața politică italiană – interdicție care va fi însă sistematic eludată, până la abolirea sa definitivă în 1919.*

Reducerea treptată a deficitului, finalizarea unor ample lucrări de infrastructură în Italia (de la calea ferată Moncenisio, inaugurată la 15 iunie 1868, până la tunelul Fréjus, deschis la 17 septembrie 1871) și pe mapamond (Canalul Suez a fost inaugurat la 17 noiembrie 1869), precum și afluxul de capital străin aduc perioadei 1871–1873 renumele de „febrila trienală" – trei ani hotărâtori pentru faza incipientă a industriei italiene. Un elan care însă a fost curmat brusc în 1873 de criza financiară ce a lovit Europa și Statele Unite; Marea Criză Economică, cauzată de o serie de speculații și de investiții hazardate, va continua, cu suișuri și coborâșuri, până în 1896: o realitate care, cu siguranță, nu avea să contribuie la diminuarea adâncului decalaj deja existent între nordul și sudul Italiei; mai mult, acesta din urmă avea să sufere și mai serios ca rezultat al faptului că marile investiții realizate în rețeaua feroviară din Nord nu se reflectă și în Sud, acolo unde guvernul își concentrează eforturile în direcția dezvoltării transportului maritim.

U' mari unn'avi né chiese né taverne – „pe mare n-ai nici biserici, nici crâșme" – spune o vorbă pescărească din bătrâni. Nu, pe mare nu ai încotro să fugi, să te pui la adăpost, căci, dintre toate elementele creației, marea este cea mai maiestuoasă și, în același timp, cea mai amăgitoare. Omul nu poate decât să se plece în fața voinței mării.

Sicilienii au înțeles de la bun început un lucru: dacă știi s-o respecți, marea te respectă și ea. Marea e generoasă: îi hrănește pe oameni cu pește și cu sare, le umflă pânzele corăbiilor cu suflarea vântului, le dăruiește coral pentru giuvaierele sfinților și ale regilor. Dar este, în același timp, și imprevizibilă și, în orice moment, își poate lua înapoi, într-un mod violent, toate aceste daruri. Iată motivul pentru care sicilienii îi poartă respect și pentru care, mai mult, îi îngăduie să le definească însăși existența – călindu-le caracterul, însemnându-le pielea, sprijinindu-i la greu, hrănindu-i, ocrotindu-i.

Marea e o zariște nesfârșită, în continuă vâltoare. E de înțeles, așadar, de ce omul hărăzit să-și trăiască zilele în Sicilia e străbătut de un veșnic freamăt de neliniște, tânjind mereu după pământul de dincolo de orizont și încercând să fugă, să caute altundeva ceea ce, de cele mai multe ori, la apusul vieții, descoperă că a avut de la bun început chiar sub ochii lui.

Sicilienilor, marea le este tată. Însă înțeleg acest lucru abia când sunt undeva departe, când nu mai pot adulmeca acea mireasmă densă de alge și de sare care îi învăluia în zilele când vântul o purta pe aripile sale printre ulițele strâmte ale cetății.

Sicilienilor, marea le este mamă. Iubită și geloasă. Fără de care nu pot trăi. Uneori crudă.

Sicilienilor, marea le este forma și hotarul propriului suflet.

Lanț de osândă și de libertate.

* * *

Mai întâi, abia dacă se aude o șoaptă, un murmur slab adus de o pală de vânt. S-a zămislit acolo, în inima vilei Olivuzza, în cuibul tainic din spatele draperiilor trase, într-un iatac cufundat în semiîntuneric. O boare de vânt prinde din zbor vocea stinsă, care crește apoi în intensitate, amestecându-se cu plânsul și suspinele femeii în vârstă care ține între palme o mână rece.

„*Murìu…*", spune vocea tremurândă, incredulă. Cuvântul creează realitatea, pecetluiește faptul care tocmai s-a împlinit, declamă ireversibilul. Șoapta ajunge la urechile servitorilor, li se prelinge pe buze, scapă, se lasă

din nou în voia vântului, care o poartă peste grădini, spre oraș. Se rostogolește apoi din gură în gură, înveșmântându-se rând pe rând cu exclamații de surprindere, cu plânsete, cu îngrijorare, cu spaimă, cu ură.

„*Murìu!*” îngână unul după altul palermitanii, îndreptându-și privirile în direcția vilei Olivuzza. Nu, nu pot crede că un așa bărbat precum Vincenzo Florio a murit. Într-adevăr, era bătrân, era suferind de mai multă vreme și-și încredințase afacerile comerciale fiului său, dar chiar și așa… Orașul îl percepea pe Vincenzo Florio ca pe un adevărat titan, un bărbat într-atât de puternic, încât nimeni și nimic nu era în măsură să-i stea în cale. Și totuși, iată că s-a dus, răpus de o criză de apoplexie.

Desigur, sunt și dintre aceia care se bucură. De ani și ani, în sufletul unora sălășluiau invidia, gelozia, setea de răzbunare față de acest om. Însă satisfacția lor e în van. Vincenzo Florio a murit în pace, în patul lui de acasă, consolat de iubirea soției și a copiilor. Și a murit bogat, înconjurat de tot ceea ce, prin proprie voință sau din noroc, a reușit să obțină. Mai mult decât atât, pare-se că moartea i-a rezervat lui Vincenzo acea bunăvoință pe care el, de cele mai multe ori, nu le-a arătat-o semenilor săi.

„*Murìu!*”

Apoi, vocea – încărcată de uimire, de durere, de furie – se insinuează drept în inima orașului Palermo, plutește peste portul Cala, după care se lasă în picaj chiar în vâltoarea ulițelor din mahala. Ajunge în Via dei Materassai purtată de un servitor cu respirația tăiată de alergătură. O cursă inutilă însă, pentru că strigătul, acel „*Murìu!*”, a trecut deja prin uși și ferestre, rostogolindu-se greoi pe plăcile de gresie ale pardoselii din dormitorul lui Ignazio, unde se află acum soția noului proprietar al Casei Florio.

La strigătele și hohotele de plâns de pe uliță, Giovanna d’Ondes Trigona își ridică brusc capul, scuturându-și coadă lungă și neagră ca pana corbului, se prinde de brațele fotoliului și întoarce o privire întrebătoare spre *donna* Ciccia, fosta guvernantă devenită între timp doamna ei de companie.

Se aud bătăi puternice în ușă. Instinctiv, *donna* Ciccia acoperă protector capul nou-născutului pe care îl ține în brațe – Ignazziddu, al doilea copil al Giovannei – și se duce să deschidă. Aținându-i calea servitorului care dă să intre, îl întreabă sec:

— *Chi fu?*

— *Murìu! Don* Vincenzo a murit. Acum, *ora, ora,* anunță servitorul printre gâfâieli, după care se uită înspre Giovanna. Soțul vostru, *signora,* vă trimite vorbă să vă pregătiți și să faceți casa curată pentru neamurile care-o să vină în vizită.

— A murit…? repetă ea, pe un ton mai curând mirat decât îndurerat.

Nu, nu pot s-o încerce regretele pentru dispariția acelui om pe care nu l-a iubit niciodată și care, dimpotrivă, îi dăduse mereu un sentiment de apăsare atât de profundă, încât cu greu reușea să scoată o vorbă în prezența lui. Într-adevăr, știa că, de câteva zile, starea i se agravase – de altfel, acesta era și motivul pentru care nu sărbătoriseră cum se cuvine nașterea lui Ignazziddu –, totuși, nu se aștepta la un sfârșit atât de rapid. Se saltă cu mișcări greoaie. Nașterea fusese dureroasă, iar acum, fie și numai câțiva pași o obosesc.

— Soțul meu e acolo?

Servitorul încuviințează din cap.

— Da, *donna* Giovanna.

Donna Ciccia se îmbujorează, își aranjează o șuviță evadată de sub scufie, apoi se întoarce către ea, privind-o în ochi. Giovanna deschide gura să spună ceva, însă nu reușește. Apoi întinde mâinile către femeia din fața sa, ia nou-născutul în brațe și îl strânge la piept.

Donna Giovanna Florio. Așa îi va spune lumea de aici înainte. Nu *signora baronessa,* așa cum o impune titlul nobiliar dobândit prin naștere, un titlu atât de important atunci când s-a negociat admiterea ei în familia acestor negustori bogați. Nu, acum nu mai are nicio însemnătate faptul că e o Trigona, că descinde dintr-una dintre cele mai vechi familii din Palermo. Tot ce contează acum este că ea, de aici încolo, va fi stăpâna Casei Florio, *la padrona.*

Donna Ciccia se apropie și-i ia copilul din brațe.

— Trebuie să te îmbraci în doliu, îi murmură. Curând vor sosi primii oaspeți pentru prezentarea condoleanțelor.

Vocea îi răsună într-o nuanță nouă, de deferență, un accent pe care Giovanna nu l-a mai perceput până acum. Pentru ea, e semnalul unei schimbări ireversibile.

Acum are un rol precis, limpede. Și va trebui să se dovedească la înălțimea lui.

Își simte respirația opintindu-i-se parcă în piept, ca și cum ar vrea să se

ascundă, în vreme ce sângele îi inundă obrajii. Înșfacă instinctiv și trage de capetele cordonului capotului, strângându-și-l pe talie.

— Transmite poruncă să se acopere oglinzile, iar poarta mare să fie lăsată deschisă pe jumătate, spune ea, apoi continuă pe un ton hotărât: Pe urmă, să te întorci să-mi fii de ajutor aici.

Giovanna se duce drept către garderobul de după patul cu baldachin. Mâinile îi tremură și simte că a luat-o dintr-odată cu frig. În minte, are un singur gând:

Sunt donna *Giovanna Florio.*

* * *

Casa e pustie.

Umbre, doar umbre prin tot locul.

Umbre care se franjurează printre mobilele din nuc și din mahon, printre ușile întredeschise sau faldurile grele ale draperiilor.

Tăcere grea. Nu o liniște tihnită. Mai curând, o lipsă de zgomot, o imobilitate sufocantă, care taie respirația și inhibă orice gest.

Toți ai casei dorm. Toți, mai puțin unul. Ignazio, în papuci și în haină de casă, rătăcește de colo-colo pe întuneric, prin odăile casei din Via dei Materassai. Insomnia, care l-a chinuit toată tinerețea, și-a reintrat în drepturi.

Sunt trei nopți de când n-a închis ochii. Din ziua în care tatăl său a murit.

Își simte ochii umezindu-i-se fără să vrea și începe să și-i frece: nu, nu se poate să plângă, nu trebuie; sunt năravuri muierești lacrimile. Și totuși, iată că îl încearcă un simțământ de înstrăinare, de abandon și de singurătate, un amestec atât de puternic, încât pur și simplu îl paralizează. Suferința pare să-i umple gura, obligându-l s-o înghită, s-o ingereze. Rătăcește de colo-colo, trecând dintr-o odaie într-alta. Se oprește în fața unei ferestre și privește gânditor afară. Via dei Materassai e cufundată într-o beznă întreruptă din loc în loc de palide crâmpeie de lumină reflectate de felinare. Pe fațadele celorlalte case, ferestrele sunt asemenea unor ochi cu privirea stinsă.

Una după alta, fiecare respirație pare să aibă propria greutate, propria formă și propriul gust – unul amar. Oh, da, atât de amar!

Ignazio a împlinit 30 de ani. A trecut ceva vreme de când tatăl său i-a lăsat pe mână crama din Marsala și, nu demult, i-a acordat și procura generală de gestionare a celorlalte afaceri. În urmă cu doi ani, s-a însurat cu

Giovanna, care i-a dăruit doi fii, pe Vincenzo și pe Ignazio, liniștindu-l astfel în privința viitorului Casei Florio. E un bărbat bogat, respectat, puternic.

Nimic însă nu poate alunga singurătatea pierderii, a doliului.

Golul.

Pereții, lucrurile din casă, mobilierul – toate sunt martore tăcute ale zilelor în care familia era întreagă, intactă. În care ordinea lumii era temeinică, iar cadența vremurilor era dictată de truda comună, de munca laolaltă. O armonie care s-a făcut praf și pulbere, lăsând în urmă un crater în mijlocul căruia zace acum el, Ignazio. De jur împrejur, nimic altceva decât ruine și pustiu.

Pașii continuă să-l ducă de colo-colo: traversează coridoare, trece pe lângă camera de lucru a tatălui său. Preț de o clipă, se gândește să intre, însă își dă seama imediat că nu-i va fi cu putință – nu în noaptea aceasta cu amintiri atât de dense, aproape carnale. Merge mai departe, urcă scările și pătrunde în încăperea în care tatăl său își invita uneori partenerii de afaceri la întâlniri informale sau în care obișnuia să se refugieze în solitudine, reflectând. Încăperea e mică, intimă, căptușită cu lambriuri și cu tablouri. Rămâne o vreme nemișcat în prag, cu ochii plecați. Dinspre ferestrele deschise, pătrunde o pâlpâire de lumină albă care învăluie evanescent fotoliul capitonat în piele și măsuța de cafea unde zace și acum ziarul pe care tatăl său l-a citit în noaptea dinaintea crizei de apoplexie care aproape l-a paralizat. Nimeni nu a avut curajul să-l ia de acolo și să-l arunce, deși, din ziua aceea, s-au scurs deja câteva luni bune. Pe un colț al măsuței de cafea, *pince-nez*-ul și cutia cu tutun de inhalat. Într-adevăr, totul se află încă acolo, ca și cum Vincenzo s-ar putea întoarce dintr-o clipă în alta.

Are impresia că-l simte: mai întâi adierea parfumului său preferat – o apă de colonie cu miros de salvie, lămâie și aer de mare –, apoi respirația, ca un soi de murmur obosit și, în cele din urmă, pașii lui grei, apăsați. Îl revede citind scrisorile și documentele cu acel zâmbet umbrit care îi colora chipul într-o nuanță inconfundabilă de ironie, apoi ridicându-și privirea din hârtii și mormăind un comentariu, o remarcă oarecare.

Suferința pur și simplu îl devorează pe dinăuntru. Cum va putea oare să meargă mai departe fără el? Într-adevăr, a avut la dispoziție câteva luni bune să-și înfrunte îngrijorările, să se pregătească, însă iată că nici acum nu știe ce să facă. Se simte ca și cum ar fi gata-gata să se înece, la fel ca la

Arenella, când, copil fiind, era cât pe ce să moară. Atunci însă l-a salvat chiar tatăl său, care s-a aruncat după el în apă și l-a scos la mal. Retrăiește și azi senzația lipsei de aer, a apei de mare care îi arde gâtul… o arsură precum a lacrimilor pe care acum încearcă să și le înăbușe. Dar nu, trebuie să reziste cu orice preț. Pentru că acum a devenit capul familiei și e de datoria lui să aibă grijă de Casa Florio. Și de mama lui, rămasă singură. Și, desigur, de Giovanna, de Vincenzo, de Ignazziddu…

Trage puternic aer pe gură și își șterge ochii. Se teme că va uita tot ce a fost, că nu-și va mai putea aminti mâinile sau parfumul lui. Însă nu, nimeni nu trebuie să știe. Nimeni nu trebuie să-i citească suferința din priviri. Căci el nu e un fiu care și-a pierdut tatăl. Înainte de orice, el este noul proprietar al unei companii comerciale de succes, în plină expansiune.

Și totuși, în clipele acestea de singurătate chinuitoare, o recunoaște fără ocolișuri: nimic nu și-ar dori mai mult decât să întindă mâna și s-o găsească pe a tatălui său, să-i ceară sfatul și să lucreze din nou împreună, umăr la umăr, în tăcere, așa cum obișnuiau odată.

Deși părinte în toată puterea cuvântului, Ignazio își dorește mai mult decât orice acum să redevină fiu.

* * *

— Ignazio!

E mama, Giulia, care îl cheamă în șoaptă. Îi zărise umbra trecând prin reflexia palidă a lumânării, care răzbate pe coridor prin deschizătura ușii de la camera lui Vincenzino și a lui Ignazziddu. Stă într-un fotoliu, legănându-l în brațe pe ultimul născut al familiei, venit pe această lume la ceasul când bunicul său se pregătea s-o părăsească.

Giulia poartă un capot din catifea neagră și părul alb prins cu o panglică. În lumina pâlpâindă a lumânării, Ignazio îi remarcă mâinile deformate de artrită și spinarea încovoiată. Durerile de oase o chinuie de ani întregi, însă întotdeauna a știut să se țină dreaptă. Până acum, se pare, când, iată, o vede secătuită, chircită. Arată mult mai în vârstă decât cei cincizeci și nouă de ani pe care îi are – ca și cum ar fi luat dintr-odată asupra sa toată povara și suferințele lumii. Asta, poate și pentru că privirea ei – atât de limpede și de vioaie odinioară, o căutătură plină de curiozitate – a devenit acum opacă, stinsă.

— *Maman*… ce faci aici? De ce n-ai chemat-o pe bonă?

Giulia îl privește lung, în tăcere. Începe din nou să-l legene pe cel mic,

în timp ce, de pe o geană, i se prelinge o lacrimă.

— Știi, el ar fi fost fericit pentru copilul acesta și pentru faptul că ai avut parte de băieți. Ai o soție destoinică: iată, la numai douăzeci și cinci de ani ai ei, ți-a dăruit deja doi moștenitori.

Ignazio simte o împunsătură în inimă, o fisură de data aceasta nouă. Se așază în fotoliul de lângă leagăn, drept în fața Giuliei.

— Știu, rostește el, strângând-o de mână. Cel mai mult mă întristează că nu-i va vedea crescând.

Giulia înghite în sec.

— Ar fi putut trăi mult și bine. Însă nu s-a cruțat niciodată. Nu și-a îngăduit nici măcar o zi de răgaz, chiar și de sărbători era la lucru… spune ea, atingându-și cu o mișcare ușoară tâmpla. Îi era peste puteri să-și ia un răgaz. Într-un final, toate astea l-au luat de lângă mine.

Giulia oftează, apoi își prinde cu putere fiul de mână.

— Jură-mi! Jură-mi că nu vei pune niciodată munca mai presus de familie.

Strânsoarea ei e energică – o energie încărcată de deznădejde, deznădejdea pe care ți-o insuflă conștientizarea faptului că timpul știe doar să ia și nu dă nimic înapoi; mai mult, mistuie amintirile, transformându-le în cenușă. Ignazio îi acoperă mâna cu palma, simțindu-i fără să vrea oasele de sub pielea subțire, aproape străvezie. Brusc, fisura din dreptul inimii i se lărgește.

— Da, sigur.

Giulia scutură din cap: nu, nu are de gând să accepte un asemenea răspuns mecanic, de formă. În brațele sale, Ignazziddu începe să gângurească.

— Nu, nu așa. Trebuie să te gândești la soția ta și la ’*sti picciriddi.*

Cu un gest tipic sicilian – ea, o milaneză get-beget, având deja peste douăzeci de ani pe vremea când ajunsese prima oară pe insulă! –, arată cu o ridicare bruscă a bărbiei către patul din capătul odăii, în care doarme Vincenzino, abia trecut de un an de viață, și continuă:

— Tu nu știi, nu ai cum să-ți amintești, însă tatăl tău nu le-a văzut *crescând* pe surorile tale, Angelina și Peppina. Abia-abia dacă s-a ocupat de tine, iar asta, numai pentru că erai *masculu,* băiatul pe care și l-a dorit, continuă cu vocea joasă, tremurându-i de lacrimile abia reținute. Să nu faci aceeași greșeală. Dintre toate lucrurile pe care le pierdem în viață, copilăria

fiilor noștri e printre cele mai dureroase.

Bărbatul încuviințează din cap în tăcere și-și acoperă fața cu palmele. Toți anii aceia încărcați de căutătura severă a tatălui îi revin brusc în minte. Abia la maturitate învățase să descifreze în privirile lui întunecate nuanțele de mândrie și de dragoste părintească. Și cu bune, și cu rele, Vincenzo Florio nu fusese un om al vorbelor, ci unul al privirilor. Și nu, nu fusese genul de bărbat capabil să-și arate afecțiunea. Nu-și amintește să-l fi îmbrățișat vreodată. Poate câte-o bătaie de consolare pe umăr, din când în când. Și totuși, Ignazio îl iubise.

— Cât despre Giovanna, soția ta… nu o neglija. Te iubește, draga de ea, și-ți caută mereu atenția, spune Giulia, cercetându-l cu un soi de reproș amar și oftând. De vreme ce ai luat-o de nevastă, trebuie să simți ceva pentru ea.

Ignazio flutură din mână, ca și cum ar vrea să alunge un gând sâcâitor.

— Da, abia murmură el.

Atât și nimic altceva. Își pleacă apoi ochii ca să evite căutătura mamei, care se pricepuse întotdeauna să-i citească până în străfundurile sufletului.

Acea suferință îi aparține, e numai și numai a lui.

Giulia se ridică agale și, cu mișcări blânde, îl așază pe Ignazziddu înapoi în pătuțul său. Cu un oftat mulțumit, pruncul își mișcă de câteva ori capul într-o parte și-n alta, apoi se lasă în voia somnului.

Ignazio o așteaptă în prag. Cuprinzându-i umerii cu brațul, o conduce spre odaia ei.

— Mă bucur că ai acceptat să vii la noi, fie și numai pentru câteva zile, acum, la început. Nu știu ce gânduri mi-aș fi făcut știindu-te singură, acolo.

Ea încuviințează în tăcere.

— Olivuzza e mult prea mare fără el.

Pustie. Pentru totdeauna.

Ignazio are brusc senzația că aerul din piept a devenit mai dens, aproape solidificat.

Giulia se strecoară pe ușa odăii pe care fiul și nora o rezervaseră pentru ea și în care, cu ceva timp în urmă, își trăise ultimii ani soacra sa, Giuseppina Saffiotti Florio. O femeie aspră, care își pierduse bărbatul încă de tânără, crescându-l apoi pe Vincenzo împreună cu Ignazio, cumnatul ei, și care se împotrivise mult timp ca ea, Giulia, să fie primită în sânul familiei, considerând-o o arivistă cu moravuri ușoare. Acum însă, iată, e

rândul ei să fie văduvă. Rămâne în mijlocul încăperii până când fiul se retrage închizând ușa, apoi își întoarce privirile către patul matrimonial.

Acum, Ignazio n-o poate auzi. Și, oricum, nu i-ar fi putut înțelege durerea, care e diferită de a lui: viscerală, ascuțită, lipsită de speranță.

Pentru că ea și Vincenzo se aleseseră unul pe celălalt, se doriseră și se iubiseră, în ciuda a tot și a toate.

— Cum să trăiesc fără tine, iubirea mea?

* * *

Ușa abia dacă se freacă vag de pardoseală, închizându-se apoi fără nici cel mai mic zgomot. Lângă ea, partea de saltea a lui Ignazio se mulează pe trupul soțului ei, care s-a întors să umple spațiul odăii cu prezența sa, emanând acum o căldură molcomă ce se întrepătrunde cu a ei.

Giovanna își rărește ritmul respirației, prefăcându-se că doarme, însă e trează încă din clipa în care soțul ei s-a ridicat din pat. Știe că Ignazio suferă de insomnie, iar ea, cu somnul ei ușor, se pomenește adesea rămânând trează, nemișcată, în așteptare. Pe de altă parte, crede că moartea tatălui l-a afectat pe Ignazio mai mult decât vrea el să recunoască.

Ochii ei larg deschiși scrutează întunericul. Își amintește perfect de prima întâlnire cu Vincenzo Florio: un bărbat masiv, cu o mină încruntată și cu respirația grea. Se uitase la ea ca și cum ar fi cântărit din priviri un animal la târg.

Intimidată, nu fusese capabilă să reacționeze altfel decât plecându-și ochii și rămânând să fixeze cu privirea pardoseala din sala mare de la Villa delle Terre Rosse, situată imediat dincolo de zidurile orașului Palermo.

Apoi se întorsese către soția sa cu o întrebare care s-ar fi vrut șoptită, dar care le răsunase în urechi tuturor celor aflați în salonul casei d'Ondes.

— *Ma unn'è troppu sicca?*[3]

Giovanna tresărise violent, ridicându-și brusc fruntea. Cum era, oare, cu putință să i se reproșeze că nu-și dorea să ajungă asemenea propriei mame – atât de grasă, încât nu i se mai deosebeau formele? Voia remarca aceea să însemne că nu poate fi o soție bună? Cu orgoliul rănit de acuzația că nu s-ar ridica la înălțimea pretențiilor, își îndreptase privirea către Ignazio, sperând că-i va lua apărarea.

El însă rămăsese indiferent, afișând un zâmbet vag, detașat.

Singurul care intervenise fusese tatăl ei, Gioacchino d'Ondes, conte de Gallitano, care l-a liniștit pe Vincenzo.

— *Fimmina sana è,* muiere mai sănătoasă decât ea nu găsiți, declamase el, mândru. Va dărui prunci zdraveni casei domniei-voastre.

Exact așa, căci, în realitate, pe *don* Vincenzo îl interesa un singur lucru: dacă era bună de prăsilă, nu dacă era prea grasă sau prea slabă ori dacă Ignazio o iubește sau nu.

Și totuși, iată că trecuse peste toate acestea și intrase în Casa Florio cu inima plină de iubire pentru tânărul ei soț, un bărbat echilibrat și sigur pe el.

Fusese cuprinsă de extaz, într-adevăr, căci se îndrăgostise de el pe loc atunci când, la doar șaptesprezece ani, îl văzuse prima oară la Casino delle Dame e dei Cavalieri, apoi fusese cucerită de liniștea pe care el se pricepea să i-o insufle, de forța pe care o degaja – și care părea să izvorască dintr-o convingere de superioritate de nezdruncinat – și de blândețea vorbelor sale.

Dorința, da, apăruse mai târziu, după ce își împărtășiseră deja intimitatea. Numai că tocmai ea, dorința, a fost cea care a amăgit-o, creându-i iluzia că mariajul lor era diferit de cele descrise de alții, făcând-o să creadă că între ei ar putea exista afecțiune sau cel puțin respect. Toți din jur o puseseră în gardă, începând cu mama ei, cu aluziile ei stranii la „sacrificii" și la faptul că va trebui „să-și suporte" soțul, și terminând cu tatăl ei, Berto, care o avertizase laconic chiar în ziua nunții: „Zestrea de căpătâi a unei soții e răbdarea".

„Cu atât mai mult atunci când te căsătorești cu un Florio", i se păruse ei că adăugase fără vorbe.

Iar ea fusese răbdătoare, supusă, căutând mereu un semn de apreciere sau cel puțin de bunăvoință. Vreme de doi ani, viața ei a gravitat între cumsecădenia reținută, întruchipată de *donna* Giulia, și privirile sfredelitoare ale lui *don* Vincenzo, simțindu-se vinovată – din cauza zestrei, nu prea generoase, ce-i drept, și a educației, mult inferioară celei primite de cumnatele sale –, rătăcită parcă într-o casă și într-o familie pe care le simțea străine. Trecuse însă peste toate apelând la mândria sa de viță nobilă, la sângele familiei Trigona. Și, mai presus de orice, la sentimentele pe care le încerca pentru soțul său, căci, în acea casă și în acea familie aparent străine, exista el, Ignazio.

Cu perseverență și cu hotărâre, așteptase ca el s-o observe, să-și dea totuși seama că se află și ea acolo. Să o privească într-adevăr.

Tot ce obținuse însă fusese un soi de bunăvoință cordială, presărată cu clipe efemere de afecțiune călâie.

Cu spatele la Ignazio, îi ajunge la urechi sforăitul lui molcom. Se întoarce spre el și, scrutând întunericul, îi cercetează profilul. I-a dăruit doi fii și… Ei bine, da, îl iubește – chiar dacă știe foarte bine că asta e o dovadă de orbire și poate chiar de prostie.

Dar mai știe ceva: că iubirea ei nu-i de ajuns.

Adevărul, își spune în gând Giovanna, *este că, în timp, te obișnuiești cu orice.* Iar ea s-a obișnuit de prea multă vreme să se mulțumească doar cu firimiturile. Acum însă s-a săturat. De acum înainte va fi o soție adevărată – soția *lui.*

* * *

Este 21 septembrie 1868, dimineața, iar notarul Giuseppe Quattrocchi se pregătește să dea citire ultimelor dorințe ale lui Vincenzo Florio, negustor. Îmbrăcat în costum închis, croit la casele englezești, și cu cravată din crep de lână neagră, Ignazio ascultă înșiruirea de secțiuni testamentare, împărțite în funcție de domeniile de activitate ale Casei Florio. Pe masă, o mulțime de dosare, distribuite în teancuri atent rânduite. Secretarul notarului le consultă unul câte unul, verificând lista bunurilor. Un pomelnic de locuri, de nume, de cifre.

Ignazio ascultă cu o mină impasibilă. Nimeni nu-i vede însă mâinile tremurânde, pe care le ține împreunate sub masă.

Desigur, știa dintotdeauna că rețeaua de afaceri a familiei e foarte extinsă, însă pare că abia acum realizează *cu adevărat* cât de complexă și de bine articulată este. Până cu puține zile în urmă, el se ocupa doar de câteva dintre aceste afaceri, în special de casa de vinuri de la Marsala. La vreme de cules, îi plăcea să-și petreacă zilele la cramă, în amurg, privind cum soarele se ascunde încet-încet după silueta munților Egadi, dincolo de laguna Stagnone.

Acum, în schimb, iată-l aici, cu un munte de hârtii înălțându-se drept în fața sa – bani, contracte și angajamente de afaceri. Iar lui îi este dat să-l urce, acest munte, să ajungă în vârf, însă tot nu va fi de ajuns: va trebui să-l îmblânzească, să-l supună propriei voințe. Familia Florio trebuie *întotdeauna* să țintească mai departe, mai sus. Asemenea bunicului Paolo și unchiului Ignazio, care au lăsat Bagnara în urmă și au debarcat la Palermo. Asemenea tatălui său, care a ridicat de la zero ferma viticolă de la Marsala, care a preluat cherhanalele de ton de la Favignana și care s-a încăpățânat – împotriva prezicerilor tuturor – să pună pe picioare turnătoria Oretea, care,

iată, acum dă de lucru câtorva zeci de oameni, hrănindu-le familiile. Iar acum – toată lumea știe dintotdeauna acest lucru – era rândul lui să continue pe acest drum. El este singurul moștenitor de parte bărbătească al Casei – cel menit să ducă mai departe bunul renume al familiei, consolidându-i puterea și bogăția.

Cu un gest brusc, Ignazio își scoate de sub masă mâinile împreunate, care în sfârșit au încetat să tremure, și le sprijină pe tăblia mesei. Își privește cu luare aminte inelarul pe care, mai jos de verighetă, stă inelul de aur bătut primit de la tatăl său cu doi ani în urmă, în ziua în care s-a căsătorit cu Giovanna: fusese inelul unchiului al cărui nume îl poartă, iar mai înainte, al străbunicii sale, Rosa Bellantoni. Nicicând nu l-a simțit atât de greu ca acum.

Notarul continuă să citească: a ajuns la dispozițiile referitoare la moștenirile pentru mama și surorile lui. Ignazio ascultă, încuviințează din cap, apoi semnează documentele de acceptare a dispozițiilor testamentare.

Când formalitățile se încheie, se ridică și privește de jur împrejur. Știe că toți cei prezenți se așteaptă să țină un mic discurs. Și nu vrea – nu trebuie! — să-i dezamăgească.

— Vă mulțumesc tuturor că ați venit astăzi aici. Tatăl meu a fost un om de excepție: nu avea o fire foarte agreabilă, însă a fost mereu drept cu toată lumea și temerar în tot ce și-a pus în minte să facă, spune el, oprindu-se apoi preț de câteva clipe, ca pentru a-și alege cuvintele. Își îndreaptă spatele și vorbește cu voce fermă: Am credința că veți continua să lucrați pentru Casa Florio cu același devotament pe care i l-ați arătat lui. Pentru că eu, unul, intenționez să-i continui opera și să așez afacerile noastre pe baze și mai trainice, să devenim mai puternici. Nu voi uita însă nicio clipă că noi, Casa Florio, suntem întâi de toate principala resursă a multor oameni de rând, cărora le oferim hrană, un loc de muncă și posibilitatea de a fi demni în societate. Vă promit că voi avea o grijă deosebită pentru ei… pentru voi. Toți laolaltă vom face din această Casă inima orașului Palermo și a întregii Sicilii.

Și, arătând spre dosarele din fața lui, își sprijină palmele pe ele.

Ici-colo, câte un cap se înclină în semn de aprobare. Cutele de îngrijorare de pe chipurile celor prezenți se destind, privirile încordate se înmoaie.

Acum, cel puțin pentru o vreme, nu mai au nevoie de alte asigurări, își spune în gând Ignazio, simțind cum spatele, până atunci rigid, se

detensionează. *Însă, de mâine, lucrurile vor sta altfel.*

Toți cei prezenți se ridică, se apropie rând pe rând, prezentându-și încă o dată condoleanțele, ba chiar câte unul cerând să fie primit în audiență. Ignazio îi mulțumește fiecăruia în parte și-i face semn secretarului să se ocupe de programări.

Cel din urmă rămâne Vincenzo Giachery, care se apropie însoțit de Giuseppe Orlando. Cei doi nu sunt simpli colaboratori și consilieri ai Casei Florio, ci, în primul rând, prieteni de familie. Vincenzo este fratele lui Carlo Giachery, mâna dreaptă a tatălui său și arhitectul care a proiectat Villa dei Quattro Pizzi, trecut la cele veșnice cu trei ani în urmă – una dintre acele pierderi grele pentru care Vincenzo a suferit în felul său, aparent impasibil, închizându-se în sine. Cât despre Giuseppe, acesta este un excelent inginer mecanic, expert în marina comercială, cu un trecut sub steagul lui Garibaldi și un prezent de funcționar de stat și destoinic cap de familie.

— Avem de discutat, *don* Ignazio, îl pune Giachery în temă, fără ocolișuri. Problema cu piroscafele.

— Da, știu.

Nu, nu mâine, ci chiar azi, își spune Ignazio în sinea sa, reconsiderându-și gândul de mai devreme. *Timpul presează: iar eu n-am avut și nici nu voi avea vreodată timp de pierdut.*

Îi fixează cu privirea pe bărbații din fața sa, apoi trage aer adânc în piept și-l ține preț de o clipă, după care expiră lung. Precedat de cei doi, Ignazio se îndreaptă spre ieșirea din sala în care, acum, servitorii se ocupă de rudele venite pentru funeralii și pentru citirea testamentului, înmânându-le, pe rând, mănușile și pălăriile. Își ia rămas-bun de la sora sa, Angelina, și de la soțul acesteia, Luigi De Pace; îi strânge mâna lui Auguste Merle, socrul surorii sale, Giuseppina, care locuiește de câțiva ani buni la Marsilia.

Se îndreaptă tustrei spre studioul de lucru al lui Vincenzo. În prag, Ignazio are din nou un moment de ezitare, la fel ca noaptea trecută: parcă ar avea un zid în față. Într-adevăr, intrase în încăperea aceea de nenumărate ori, însă numai pe vremea când tatăl său trăia, conducând destinele Casei Florio.

Acum însă? Cu ce drept intră el acolo? Cine este el acum, când tatăl său nu mai e? Într-adevăr, toată lumea îl recunoaște drept moștenitorul legitim. Totuși, nu cumva e mai curând un impostor?

Închide ochii și, preț de o clipă ce pare să nu se mai termine, își

imaginează că deschide ușa și îl vede acolo, așezat în fotoliul său din piele. Îl vede ridicându-și fruntea dintre hârtii, îi vede părul grizonant în dezordine, îi vede încruntarea, privirea întrebătoare, mâna în care ține o foaie…

Vincenzo Giachery îi pune palma pe umăr.

— Hai, curaj! îi șoptește.

Nu, nu astăzi, ci chiar acum, își spune din nou Ignazio în gând, încercând să-și alunge teama și încordarea care îl chinuie. Lui, moartea i-a luat tatăl; pe ei, i-a lăsat fără mentor. *Acum, nu mai târziu,* căci a sosit clipa în care trebuie să se arate un demn succesor al tatălui său. Să demonstreze că viața lui – dedicată Casei Florio încă de la venirea sa pe lume – nu este în zadar. Că nu e împovărat de fragilitatea pe care ți-o induce suferința, iar dacă totuși așa se simte, trebuie să o ascundă. E menirea lui acum să le asigure celorlalți liniștea. Pentru el, vremea confirmărilor și a mulțumirii de sine a trecut. Ba chiar are sentimentul că nici nu a existat vreodată.

În momentul acesta, se hotărăște să treacă de zidul imaginar. Pășește în cameră, punând pe loc stăpânire pe spațiul din jur. Studioul redevine ceea ce este de fapt: un spațiu de lucru, îmbrăcat în lambriuri din lemn închis la culoare, cu mobilier masiv, cu două fotolii din piele și cu un birou greoi din mahon, încărcat cu vrafuri de dosare, acte și rapoarte contabile.

Se așază la *acel* birou, în *acel* fotoliu. Pentru o clipă, privirea îi rămâne fixată pe călimara din fața sa și pe tava în care se află cuțitul pentru scrisori, câteva ștampile, o riglă, două-trei coli de sugativă. Pe una din ele se distinge amprenta unui deget.

— Putem începe.

Trage adânc aer în piept. Privirile îi fug din nou pe birou, spre teancul cu mesaje de condoleanțe. Cel de deasupra e de la Francesco Crispi. *Să nu uit să-i răspund cât mai repede,* își spune. Crispi și tatăl său se cunoscuseră în ziua în care trupele lui Garibaldi intraseră în Palermo, între ei înfiripându-se o relație sinceră, de încredere reciprocă, care apoi se consolidase de-a lungul anilor. Fusese avocatul familiei Florio, iar acum părea lansat într-o strălucită carieră politică: fusese ales de curând deputat pentru colegiile Maglie și Castelvetrano.

— Întâi de toate, spune Ignazio, e nevoie să liniștim pe toată lumea. Oamenii trebuie să se bizuie pe noi și pe mai departe, la fel ca până acum.

— În regulă, dar despre chestiunea subvențiilor de stat ce crezi? Se

zvonește că guvernul are rețineri cu privire la reînnoirea lor, iar Casa Florio s-ar afla în mare pericol dacă ar rămâne fără acest sprijin. Mediterana e plină de companii care ar face orice ca să obțină o rută de transport în plus.

Direct în prima linie, care vasăzică, își spune Ignazio în gând. Iată, problema cea mai spinoasă e pusă neîntârziat pe tapet.

— Știu asta foarte bine și nu am de gând să las pe nimeni să mi-o ia înainte. M-am gândit să iau legătura cu domnul Barbavara, directorul general al Poștei: consider potrivit să-i confirmăm planul de fuziune al subsidiarei noastre Piroscafi Postali cu firma Accossato e Peirano din Genova, care, după cum știți, deține împreună cu Rubattino mai mult de jumătate din tonajul transportului național cu abur. Fără doar și poate că această mișcare ar aduce cu sine îmbunătățirea liniilor de transport de mărfuri, în general, și consolidarea flotei noastre, în mod special. Însă, mai presus de toate, îi voi înainta protestul nostru oficial față de suspendarea rutei către Livorno: pagubele noastre sunt uriașe, de vreme ce este eliminată legătura directă între Sicilia și Italia Centrală. Scrisoarea oficială i-o voi încredința intermediarului nostru din minister, *cavalier* Scibona, care s-a angajat să ne pledeze cauza.

Cu un gest nervos, Orlando își freacă palmele de genunchi și pufnește:

— Scibona e un *spicciafacenne,* un nătăfleț băgător în seamă, singurul lui avantaj fiind că-i acolo, în minister. Însă indivizii ca el sunt niște scârța-scârța-pe-hârtie, nimic mai mult; nu văd cum l-ar lua cineva în serios. Avem nevoie de cineva mai sus.

Ignazio încuviințează lent din cap. Apoi, ridicându-și sprâncenele, spune:

— Iată de ce vreau ca directorul Poștei să devină partenerul nostru de dialog. La nevoie, poate face anumite presiuni… Deși… Se oprește brusc. Își face de lucru o vreme, răsucind cuțitul pentru scrisori între degete, apoi continuă: Marea problemă e și mai sus: guvernul a hotărât să reducă costurile. În Nord, se construiesc drumuri și căi ferate și nimeni nu e interesat de comerțul cu Sicilia. Prin urmare, trebuie să le oferim un motiv suficient de bun ca să justifice subvențiile pentru transport, așa încât să ne rentabilizăm rutele de transport.

Giachery se sprijină cu coatele de birou, iar Ignazio stăruie cu privirea asupra bărbatului din fața sa: în lumina slabă din încăpere, chipul tras și părul închis, cu nuanțe de cenușiu, îl fac să semene tulburător cu fratele

său. *Parcă aș participa la o reuniune a fantasmelor, eu fiind singurul în viață. Fantasme care nu vor să se dea duse,* își spune în sinea sa Ignazio.

— Dumneata ce crezi, *don* Vincenzo? îl întreabă. N-ai scos niciun cuvânt. De ce?

Celălalt ridică din umeri și îl privește pieziș.

— Pentru că ai luat deja o hotărâre și nimic nu te va face să te răzgândești.

Replica îl face să râdă, pentru prima dată în ultimele – multe – zile. Un moment de deschidere, de încredere reciprocă.

— Exact. *Questione di vestiri u' pupo è,* trebuie să împodobim paiața ca să se creadă păpușar. Să ne asigurăm că Barbavara înțelege că este în avantajul lui să fie conciliant cu Casa Florio și cu interesele noastre.

Giachery își desface larg brațele. Schițând un zâmbet numai pe jumătate, conchide:

— *Chistu è.*

Ignazio se lipește de spătarul fotoliului, privind în depărtare. În mintea lui, prinde deja contur scrisoarea pe care urmează s-o trimită. Nu, asemenea sarcină nu poate fi încredințată unui secretar. Se va ocupa personal de misiune.

— Pe de altă parte, trebuie să ne protejăm spatele și de concurența de aici, de acasă, remarcă Giuseppe Orlando. Umblă vorba că Pietro Tagliavia, armatorul, vrea să pună pe picioare o flotă formată numai din vapoare cu abur și să acapareze negoțul din Mediterana răsăriteană, zice, mascându-și un căscat cu palma făcută căuș. Au fost zile grele pentru toți, iar oboseala se resimte. După ce francezii își vor inaugura noul canal, Suezul, drumul spre Indii va deveni mult mai ușor și mai rapid.

Ignazio îl întrerupe:

— Ah, da, și despre acest subiect trebuie să discutăm. Ce-i drept, negoțul cu mirodenii l-a îmbogățit pe tata, însă, în zilele noastre, nu mai are importanța de odinioară. Acum trebuie să ne concentrăm asupra nevoii oamenilor de a călători cât mai rapid cu putință, fără însă a face rabat de la confort. Vor să se simtă moderni, mai pe scurt. Iar noi trebuie să le împlinim dorința, acoperind rutele mediteraneene cu piroscafe mai rapide decât cele ale concurenților noștri.

Cei doi oaspeți schimbă între ei priviri îngrijorate. Cum așa, să renunțe la negoțul cu mirodenii, practic principalul obiect de activitate al casei

comerciale? Au totuși o vârstă respectabilă și au văzut multe de-a lungul vieții. Și au învățat că o schimbare de direcție atât de bruscă poate avea consecințe catastrofale.

Ignazio se ridică, îndreptându-se spre peretele unde e agățată o hartă mare a continentelor. Arată spre pata de culoare care reprezintă Marea Mediterană.

— Pe noi ne vor îmbogăți piroscafele. Feriboturile cu abur și podgoria. Obiectivul nostru principal va fi, de aici înainte, să protejăm și să dezvoltăm aceste două obiecte de activitate. De vreme ce tot nu primim ajutor de la guvern, va trebui să-l căutăm noi înșine, să luptăm, să ne ținem cu dinții și cu unghiile. Ne vom bizui pe prieteni, desigur, dar, mai presus de orice, va trebui să ne cunoaștem dușmanii, să învățăm cum să le facem față, să fim mereu cu ochii-n patru, căci nimeni nu ne va ierta nici cea mai mică greșeală, urmează el, fixându-i cu privirea, pe un ton calm, dar ferm. Va trebui să extindem rutele de transport. Iată de ce e nevoie să avem de partea noastră oameni de stat, din anturajul puterii, precum Barbavara.

Ceilalți doi schimbă din nou o privire încordată, însă nu îndrăznesc să scoată vreun cuvânt. Înțelegându-le parcă gândurile, Ignazio se apropie de ei.

— Aveți încredere în mine, le spune el pe un ton coborât. Tata a privit mereu dincolo de orizont, a văzut lucrurile în perspectivă. Așa vreau să fac și eu.

După câteva clipe de tăcere, Giachery își înclină primul capul, în semn de încuviințare. Se ridică, întinzându-i mâna.

— Ești *don* Ignazio Florio. Știi ce ai de făcut, îi spune el, iar în fraza aceasta se regăsește tot ceea ce Ignazio putea spera – măcar deocamdată: recunoaștere, încredere, susținere.

La rândul lui, Orlando se ridică, îndreptându-se spre ușă.

— Treceți mâine pe la bancă? îl întreabă.

— Trebuie neapărat, răspunde Ignazio, arătând către un dosar de pe birou. Trebuie să închidem gestiunea pe numele tatei și să o deschidem în schimb pe al meu.

Celălalt se limitează să încuviințeze în tăcere.

Ușa se închide în urma oaspeților.

Ignazio își sprijină fruntea de tocul de lemn. *Primul obstacol l-ai trecut,* își spune. *Unul câte unul, vor veni și celelalte.*

Dosarele de pe birou par să-l privească, să-l împungă pur și simplu. Așezându-se la loc în fotoliu, încearcă să le ignore. *Mai așteptați câteva clipe,* se roagă el în gând, fluturându-și mâna prin fața ochilor. Apoi își îndreaptă atenția către biletele și telegramele de condoleanțe. Au sosit din întreaga Europă: una după alta, recunoaște semnăturile, mândru la gândul că tatăl său era cunoscut și respectat de atât de multe personalități importante. Iată, este chiar și o telegramă de la curtea țarului, semn al unui respect construit în decursul timpului.

Deodată, printre ultimele rămase, găsește un plic cu ștampilă franțuzească. A fost trimis de la Marsilia.

Caligrafia îi este familiară. Îl deschide încet, cu teamă.

Am aflat despre pierderea suferită.
Îmi pare sincer rău pentru tine. Îmi imaginez cât de mult suferi.
Te îmbrățișez.

Nicio semnătură. Nici nu era nevoie.

Întoarce între degete biletul din hârtie de Amalfi: pe spate, două nume tipărite. Unul dintre ele, tăiat cu o trăsătură apăsată de peniță.

O boare de amărăciune îi învăluie brusc chipul, însă, de data aceasta, nu moartea tatălui său este sursa tristeții. Nu, o durere nu vine niciodată singură. Așa și acum: o amintire cu iz de regret, de nostalgie pentru o viață niciodată trăită, doar jinduită. Unul dintre acele visuri pe care le porți cu tine toată viața, chiar dacă știi bine că nu se va împlini niciodată.

Nu.

Împinge vraful de bilete de condoleanțe către un colț al biroului. Se va ocupa altă dată de ele.

Pe cel nesemnat însă îl strecoară într-un buzunar al hainei, lângă inimă.

* * *

În halat și în papuci de casă, Giovanna se apleacă ușor peste pervazul ferestrei. La Palermo, vremea este mereu pusă pe farse, cu dimineți umede și reci care te taie la oase și cu o zăpușeală ca de vară după ora prânzului.

Privește distrată la furnicarul de trăsuri, îi ajung la urechi saluturile și urările schimbate de trecători pe uliță. Cu mișcări greoaie, se întoarce în odaie și se lasă să cadă într-un fotoliu, cu o grimasă de durere. Privește în jur. Ușa dinspre dormitorul lui Ignazio este ascunsă pe jumătate în spatele

unei draperii grele de brocart verde; baldachinul sculptat, cu inserții aurii, cu căpătâi stilizat din baga și sidef, înfățișându-l pe Hristos răstignit. Pe scrinul din lemn de mahon, incrustat în alamă, stă unul dintre darurile de nuntă primite din partea soacrei: un set de toaletă din argint cu filigrane în motive florale, fabricat în Anglia.

Totul în jur emană rafinament. Lux.

Însă dincolo de ziduri se află mahalaua, cartierul Castellammare, vechea logie a negustorilor, înțesată de dughene, depozite și magherniță pentru muncitori. O lume acum inadecvată pentru rangul familie Florio. Ah, de câte ori nu a încercat să-l înduplece pe Ignazio, însă el nu voia s-o asculte și pace.

„Ne este foarte bine aici", îi spunea. „Le lăsăm Olivuzza părinților mei, pentru că sunt bătrâni și au nevoie de aer curat și de liniște. Altminteri, ce nu-ți place aici? Mama ne-a dăruit această casă pentru că e mai confortabilă și este mai aproape de Piazza Marina și de birourile noastre. Mai mult, am instalat de curând și iluminat pe gaz. Ce-ți lipsește oare?"

Giovanna își strânge într-o încrețitură buzele subțiri și pufnește iritată. Nu poate pricepe cu niciun chip de ce Ignazio insistă să locuiască aici, în vreme ce Olivuzza – care și lui îi place foarte mult, de altfel – îi rămâne mamei-soacre, cu atât mai mult acum, că a rămas singură. Pur și simplu detestă promiscuitatea acestor străzi populare. Nici nu apucă să dea bine în lături draperiile, că vecina de vizavi își face apariția pe balcon și mai-mai că ar sări cu totul aici, în camera ei. Se întâmpla uneori chiar să comenteze în gura mare ceea ce vede, parcă asigurându-se că o aude toată mahalaua.

Oh, ce dor îi este de întinderile nemărginite, cu aer proaspăt, de la Terre Rosse, vasta zonă rurală de dincolo de biserica San Francesco di Paola, unde se află vila părinților ei, o clădire destul de elegantă, cu o mică grădină – casa în care Giovanna a crescut. Aici, pe Via dei Materassai, cu puzderia de case parcă legate snop una-ntr-alta și cu miasmele grele de săpun făcut în casă și de mâncare, simte că pur și simplu nu are suflu, ca și cum tot aerul ar fi aspirat altundeva, prin încrengătura de ulițe strâmte ale cartierului. Nu, aici nu poate fi vorba nici de intimitate, nici de discreție.

Nu-i pasă nici cât negru sub unghie că vila are scări de marmură, că tavanele sunt decorate cu fresce și că mobilele au fost aduse din toate cele patru colțuri ale lumii. Pur și simplu nu vrea să locuiască aici, în această casă de negustori parveniți. Se prea poate să fi fost o locuință pe gustul

socrului său, dar, din momentul în care a luat-o pe ea de soție, Ignazio a devenit parte a nobilimii din Palermo, prin urmare are nevoie de o reședință pe măsura noului său rang.

La urma urmei, nu pentru asta s-a căsătorit cu mine? se întreabă, înnodându-și cu gesturi nervoase cordonul capotului. *Nu pentru sângele nobiliar pe care i l-am adus ca zestre, ca să-și poată șterge colbul de pe opinci și stigmatul de* facchino, *de slugă, de care tatăl său nu a fost niciodată în stare să se scuture! Asta a vrut, nu-i așa, s-o aibă de-a dreapta pe baroneasa Giovanna d'Ondes Trigona. Ei bine, poftim, i-a reușit!*

O înșiruire de gânduri amare, urmată de o remarcă încă și mai amară.

Bine, dar, dacă-i așa, de ce toate acestea nu-i sunt de-ajuns?

În clipa aceea, ușa se deschide, iar Ignazio intră, apropiindu-se de ea.

— Ah, ești trează. Bună dimineața!

— Abia m-am dat jos din pat, o aștept pe *donna* Ciccia pentru toaleta de dimineață, spune ea, prinzându-l de mână și ducând-o la buze. Așadar, cum a fost?

Ignazio se așază pe brațul fotoliului, cuprinzându-i umerii.

— Epuizant.

Mai multe n-are niciun rost să-i spună: ar fi inutil, n-ar înțelege nimic. Nu-și poate nici măcar imagina ce înseamnă să ai asupra ta întreaga responsabilitate a Casei Florio. Întinde mâna spre ea, mângâindu-i obrazul.

— Ești palidă…

Ea încuviințează din cap.

— În locul acesta, simt că pur și simplu nu am aer. Mi-ar prinde bine să merg la țară.

Însă Ignazio deja nu o mai ascultă. A sărit în picioare, îndreptându-se spre garderob.

— Am venit sus să-mi schimb haina. S-au întors căldurile. Știi, odată moștenirea acceptată, trebuie să merg la sediul băncii și să verific lista creditorilor și a biletelor la ordin. În plus…

— Ai nevoie de un valet, îl întrerupe ea.

El se oprește brusc, cu o mină surprinsă.

— Poftim?

— De un *cammareri chi ti sistema i vistita*[4] încearcă să-i explice Giovanna, făcând un gest larg către orașul care freamătă dincolo de fereastră. Rudele mele au un valet pentru bărbați și *'na cammarera pa'*

mugghiere[5].

Buzele lui Ignazio se încrețesc ușor. Giovanna înțelege însă că soțul ei e neplăcut surprins. Își coboară privirea și-și mușcă buzele, așteptând reproșurile.

— Știi bine că nu-mi place să vorbești în dialect, spune Ignazio pe un ton sec. Câte o vorbă ici-colo, din când în când, e în regulă, însă niciodată de față cu alții. E sub demnitatea noastră. Nu uita niciodată cine ești…

Alege o haină din postav subțire, scoate un bilet din buzunarul celeilalte, îl pune într-un sertar din dulap pe care îl încuie.

Nu e prima dată când au această discuție. Imediat după căsătorie, el îi angajase un soi de preceptor care s-o învețe puțină franceză și germană, măcar atât cât să poată purta conversații ușoare cu oaspeții și cu partenerii lor de afaceri din străinătate. În călătoriile în care urma să-l însoțească, Giovanna trebuia să fie în măsură să înțeleagă ce i se spune și să se facă înțeleasă, îi mai explicase el. Iar ea procedase întocmai, ca o soție supusă cum se cuvenea să fie.

Și până acum i s-a supus.

Sentimentul de umilință al Giovannei se transformă în senzație de greață. Ignazio nu observă nimic: îi atinge fruntea cu un sărut distrat și iese.

Giovanna sare brusc în picioare, fără să dea importanță stării de amețeală care a cuprins-o dintr-odată, îndreptându-se spre garderob. Își ține palma pe pântecul încă umflat și deformat de sarcina recentă. Scurgerile de după naștere sunt încă mari, a avertizat-o moașa, punând aceasta pe seama constituției ei fragile. Ar trebui să mănânce mai mult, o certase ea: carne roșie, paste, supe cu carne… Ba chiar o amenințase c-o să-i dea să bea sângele animalelor proaspăt sacrificate, dacă nu se întremează mai repede. Într-adevăr, nu e nevoită să ducă și povara alăptării, căci de la Olivuzza i s-a trimis o doică – o țărancă ce spunea că venise special *per nutricare u' piccinddu*[6]. Însă da, într-adevăr, este de datoria lăuzei să se hrănească bine.

Doar la simplul gând, Giovanna simte cum i se strânge stomacul de dezgust. Mâncarea îi provoacă greață. Nu poate înghiți decât câteva felii de portocală sau de mandarină, din când în când.

— *Ancora accussì siti,* leneveşti încă? întreabă din prag *donna* Ciccia, apoi intră cu o farfurioară cu fructe și cu o privește de ușor reproș. *Ora di allestìrisi è,* e timpul să te facem frumoasă, continuă femeia, ciocănind nerăbdătoare în ligheanul plin cu apă. Te așteaptă *tua soggira*[7].

* * *

Dincolo de poarta casei, pe Ignazio îl așteaptă nu doar căldura neobișnuită a acelei zile de vară târzie, ci și un bărbat care se apropie de el, sărutându-i mâna.

— *Assabbinirìca, don* Ignazio, spune el cu voce stinsă. *M'avite pirdunare,* să-mi fie iertată îndrăzneala. Saro Motisi mi-e numele și vă cer îngăduință să am o vorbă cu domnia-voastră. Chiar acu mă duceam încolo, către bancă.

— Încolo mă îndrept și eu, îi răspunde Ignazio cu un zâmbet care încearcă să-i ascundă iritarea.

Drumul din Via dei Materassai până la Banco Florio e scurt și spera să-l parcurgă singur, cu propriile gânduri. Iată-l în schimb răsărind de niciunde pe acest mic negustor de vin din districtul Dei Tribunali, hotărât să-l însoțească.

— Iertăciune vă cer, repetă el, silindu-se să renunțe la dialect. Am câteva angajamente în derulare, cu facturi scadente într-o săptămână, numai că stau rău cu banii, iar în ultima zi a lunii, mi-or venit altele, pentru că, asta e, toată lumea vrea parale…

Ignazio îi pune mâna pe braț, ca și cum ar vrea să-i alunge temerile.

— O să vedem cum facem, domnule Motisi, îi spune. Mergeți la bancă acum; ajung și eu cât de curând. Dacă aveți garanții de oferit, sunt convins că putem lua în discuție o amânare de la plată.

Motisi se oprește și face o plecăciune, mai-mai să atingă pământul.

— *Certo, certo, vossia cu sapi', nuatri semu precisi… poi questione di na' misata è.*[8]

Însă Ignazio nu-l mai ascultă. Încetinindu-și mersul, îl lasă pe Motisi să se depărteze, apoi se oprește să privească pe îndelete mica piațetă San Giacomo, scăldată într-o lumină vie care se reflectă aproape orbitor în dalele pavajului. La prima vedere, trecerea timpului nu și-a lăsat amprenta asupra acelui loc atât de familiar, pe care l-a străbătut de atâtea și atâtea ori împreună cu tatăl său. În realitate însă, multe lucruri aparent neînsemnate s-au schimbat în decursul anilor: pavajul, pe vremuri mereu plin de bălți și de noroaie, acum este curat; cârdurile de cerșetori din fața bisericii Santa Maria La Nova au dispărut; în locul dughenei cu legume și cu verdețuri, acum funcționează un mic atelier, iar ceva mai încolo, cineva și-a deschis un magazin de obiecte ceramice. Și totuși, sufletul locului a rămas același:

un talmeș-balmeș vesel, răsunând de un tumult de voci și expresii dialectale de-a valma. Este strada lui, iar lumea lui sunt ei, oamenii aceia. Oameni care, iată, îi vin în întâmpinare, îi sărută mâna și-i transmit condoleanțe ținându-și privirile plecate.

Cum e oare cu putință ca Giovanna să nu iubească lumea aceasta? se întreabă în gând. Un cartier însuflețit, unul dintre centrele pline de viață ale orașului. Ignazio îl simte al lui, ca și cum ar fi proprietarul fiecărei pietre, al fiecărei uși de casă, al fiecărei raze de soare și al fiecărei pete de umbră. A parcurs de sute de ori drumul acesta dintre casă și bancă și-i cunoaște pe fiecare dintre oamenii care îi ies în cale și care, iată, acum se grăbesc să-l salute.

Îi cunoaște, ce-i drept, însă îi simte cumva diferiți față de odinioară: iar asta, pentru că el, acum, este *u' patruni.*

Preț de câteva clipe, savurează melancolia singurătății. Știe foarte bine că, de acum înainte, nu va avea odihnă și nu va putea aștepta salvare de la nimeni altcineva. Și nu, nu e doar responsabilitatea familiei care-l împovărează; de Banco Florio depinde viața multor oameni care se bizuie pe el, pe priceperea lui, pe puterea sa economică.

Responsabilitate, repetă în gând. Tatăl său folosea des acest cuvânt. I l-a insuflat, gravându-i-l parcă direct în inimă, i l-a plantat în suflet ca pe o sămânță, lăsând-o să încolțească în bezna propriei conștiințe. Iar acum, sămânța încolțită a crescut și e pe cale să se transforme într-un copac viguros. Iar ceea ce Ignazio înțelege acum perfect este că, în cele din urmă, rădăcinile acestui copac vor sfârși prin a-i sufoca *propriile* dorințe, *propriile* visuri, în numele unei rațiuni mult mai însemnate. Familia. Numele Florio.

Da, știe bine asta și tot ce poate spera e să nu sufere prea mult. Să nu mai sufere niciodată.

* * *

— *Donna* Giovanna, *buongiorno.*

Doica o salută cu o înclinare a capului. Tocmai alăptează. Giovanna se oprește să-și contemple mezinul, care suge lacom la sânul alb, planturos, lasciv al femeii.

Imaginea o duce instinctiv cu gândul la propriii sâni, striviți sub apăsarea corsetului pe care, la insistențele ei, camerista i-l strânsese peste bluza fără guler trăgând de șireturi până când Giovannei aproape că i s-a tăiat

respirația. Își spune în gând că nu și-ar dori în veci asemenea sâni. Îi găsește respingători.

— Giovannina, *vieni*!

Giulia o așteaptă într-un fotoliu, cu micul Vincenzo în brațe. Îi face semn să se așeze în fotoliul în care stătuse și Ignazio noaptea trecută.

— *Cumu siti*[9], donna *Giulia?*

Cu ea, nu se sfiește să vorbească în dialect. Giulia a tratat-o mereu cu gentilețe. Într-adevăr, are o purtare rezervată, însă nu a repezit-o niciodată, ba chiar a avut unele gesturi amabile față de ea. Și totuși, Giovanna nu a reușit niciodată să înțeleagă pe de-a-ntregul dacă această amabilitate este sinceră sau dacă provine dintr-un soi de compasiune intimă. Să fie oare atât de vizibil faptul că Ignazio nu ține cu adevărat la ea, rezervându-i doar o afecțiune călâie?

După câteva clipe de tăcere, soacra îi răspunde.

— Mă simt așa cum se simte cineva căruia i-a fost retezat brațul, spune, mângâindu-și nepotul pe creștet și sărutându-i apoi părul bălai.

Giovanna nu știe cum să reacționeze. Poate că s-ar cuveni s-o ia de mână, să-i spună câteva vorbe de alinare – la urma urmelor, așa ar trebui să se comporte între ele rudele. Însă nu, nu poate, și nu pentru că nu i-ar fi milă de Giulia.

Prea mare e suferința pe care o întrezărește la femeia din fața ei. Intensitatea cu care își trăiește pierderea soțului pur și simplu o înspăimântă. Nu și-ar fi închipuit niciodată că un bărbat aspru așa cum a fost Vincenzo Florio ar putea naște un asemenea atașament din partea unei femei, mai ales a uneia blajine și răbdătoare precum Giulia.

— *Unn'era cosa di stari accussì, bonanima*[10], murmură ea, știind că, oricât de dureros, acesta este adevărul.

Giulia își înghite lacrimile.

— Așa e. O vedeam și eu, zi după zi. Știi, către sfârșit, pe când tu te pregăteai să-l aduci pe lume pe Ignazziddu, iar el se pregătea să plece… Vocea i se curmă brusc, apoi continuă: Când am văzut că nu mai reușește să scoată niciun cuvânt, că nici nu mă mai poate privi, m-am rugat Domnului să-l ia la El. Preferam să-l știu mort decât să-l mai văd suferind.

Giovanna își maschează stânjeneala făcându-și semnul crucii. Apoi murmură:

— *Iddu è cu u' Signuri, ora, pinsati chistu.*[11] A făcut atâtea fapte

bune…

Giulia schițează un zâmbet amar.

— Oh, măcar de-ar fi așa! A făcut multe lucruri, așa e, însă nu toate bune. În special mie, adaugă ea, ridicându-și brusc privirea și surprinzând-o pe Giovanna cu energia – asemenea unui foc viu – care i se întrezărește în ochi. Știi probabil că, pentru mult timp, noi doi am trăit în… păcat, iar copiii noștri s-au născut în afara căsătoriei.

Ușor stingherită, Giovanna încuviințează în tăcere. La vremea când Ignazio o ceruse în căsătorie, mama ei strâmbase din nas exact din acest motiv: cu toată averea sa, bărbatul ei se născuse bastard, căci Giulia și Vincenzo s-au căsătorit abia după nașterea lui.

— Îmi amintesc de ziua aceea când… reia Giulia, acum cu voce catifelată și cu trăsăturile feței parcă destinzându-i-se. Ei bine, la început, când el hotărâse deja că eu trebuie să fiu a lui, iar eu… nu știam cum să-i rezist, s-a întâmplat ca într-o zi să trec prin fața prăvăliei de mirodenii, chiar aici, lângă noi. Aveam de cumpărat mai multe feluri de condimente, iar el mi-a auzit vocea din birou și a venit la tejghea să mă servească personal. O atitudine stranie, s-ar zice, de vreme ce trecuseră mulți ani de când nu mai servea personal pe nimeni. A insistat să-mi ofere câteva exemplare de pistiluri de șofran, spunând că aduc noroc și liniște sufletească. Eu am refuzat, însă el mi le-a pus cu forța în palmă, obligându-mă să le iau. Toată lumea din magazin privea scena înmărmurită de mirare, căci Vincenzo Florio nu făcea niciodată cadouri altora… Eu însă nu eram ca *alții,* continuă ea după un suspin adânc. El mă voia pe mine, *pe mine* și pe nimeni altcineva. Și, când m-a avut, m-a luat cu totul, și-a însușit viața mea pe de-a-ntregul. Iar eu i-am dat-o bucuroasă și nu mi-a păsat nici cât negru sub unghie de ceea ce spunea lumea despre mine, că sunt o femeie ușuratică. Căci, pentru mine, el era totul.

Giulia își strânge la piept nepotul, care începe să se zbată în brațele ei.

— Acestea fiind spuse, cum ai putea crede oare că mă pot lipsi de bărbatul pe care l-am iubit mai mult decât pe mine însămi doar pentru că Dumnezeu l-a luat la El?

Întinzând mâinile către jucăriile împrăștiate prin toată camera, Vincenzino începe să scâncească, apoi să tușească. Giulia îl eliberează din brațe.

— Ți-am povestit toate astea pentru că Ignazio nu vrea să mai asculte de

mine. A fost o vreme când eram totul pentru el, apoi însă tatăl său l-a luat sub propria aripă… și Ignazio a devenit *al lui.* În plus, acum, că Vincenzo nu mai este, nu mai contez deloc pentru el, adaugă Giulia după un alt oftat. Giovanna schițează un gest de protest, însă Giulia o oprește cu o fluturare din braț, apoi continuă, coborând vocea: De bună seamă că ține la mine, doar îi sunt mamă, nu-i așa? Totuși… Acum te are pe tine, soția lui, iar tu ești stăpână peste tot și toate. Iată de ce cred că m-ai putea ajuta. Trebuie să discuți cu el, trebuie să-i spui că vreau să-mi trăiesc restul zilelor la Villa dei Quattro Pizzi. Știu bine că el n-o să vrea, că, în opinia lui, cel mai bine mi-ar fi să locuiesc aici, însă eu… eu pur și simplu nu vreau. Quattro Pizzi a fost adevărata noastră casă, iar eu am de gând să locuiesc acolo, împreună cu el și cu amintirile noastre. Poți face asta pentru mine?

Giovanna ar vrea să-i răspundă că rar se întâmplă ca Ignazio să asculte de ea, însă rugămintea bătrânei a lăsat-o pur și simplu fără cuvinte. Într-adevăr, dacă mama-soacră ar părăsi casa din Via dei Materassai, atunci poate că l-ar convinge pe Ignazio să se mute la Olivuzza. Acolo, ar putea aranja grădina și casă, împrospătând mobilierul în stil franțuzesc cu piese mai pe gustul său.

Ei bine, da, rugămintea Giuliei este, de fapt, un cadou nesperat pentru ea.

Și nu singurul. Pentru că, iată, îi încredințează în mod oficial calitatea de stăpână a Casei Florio.

Însă Giovanna se limitează să încuviințeze în tăcere, strângându-i ușor mâna celeilalte femei.

— O să discut cu el, îi spune.

Știe deja cum să-l înduplece. De acord, poate că soțul ei nu ascultă de ea, însă există un lucru la a cărui chemare Ignazio nu poate rezista: numele și prestigiul familiei. În privința asta, Ignazio este leit taică-su, căzut în patima unei ambiții care pur și simplu îl roade pe dinăuntru.

Și nimic nu poate aduce mai mult prestigiu decât planul pe care ea și l-a propus pentru Olivuzza.

* * *

Tăcuți și aproape invizibili, bărbați înarmați până-n dinți veghează zi și noapte parcul generos al reședinței, vila și pe locatarii acesteia. A fi un Florio mai înseamnă, iată, ceva: să-ți păzești mereu spatele; la vremea lui, Vincenzo înțelesese perfect acest lucru, însă pe atunci, ca să se protejeze, era de ajuns să apeleze la prieteni sau să facă schimb de favoruri cu unii sau

cu alții. Când însă Ignazio s-a mutat în vila Olivuzza, în toamna anului 1869, cineva i-a atras atenția – șoptit, discret – că e nevoie de ceva în plus pentru a i se „asigura liniștea” familiei. Căci Palermo este un oraș plin de viață, în care comerțul – în special cel cu citrice – promite îmbogățirea peste noapte, ademenind către suburbiile sale muncitori, căruțași, fermieri și tineri care visează la o viață departe de sclavia muncii la țară, dar atrăgând în același timp ca un magnet și contrabandiști și pungași, bandiți de ocazie sau profesioniști. Iar aceste categorii de persoane au dat viață unei împletituri complicate de relații „speciale”, o rețea a cărei urzeală a ajuns în timp atât de deasă, încât a devenit impenetrabilă pentru forțele polițienești. Pe urmă, de ce ar fi nevoie, nu-i așa, să-și vâre nasul poliția „piemonteză” în treburile de aici, când lucrurile se pot foarte bine rezolva discret, de la sine. O nedreptate? Se îndreaptă distrugând un anumit transport de lămâi, gata pregătit pentru a fi expediat către America. Un afront? Se repară punând un incendiu la *o anumită* casă. O ceartă? Un glonț în ceafa celui care nu a arătat „respect”.

Prin urmare, lumea a înțeles cu timpul ce e de făcut ca să te protejezi: era suficient să apelezi la „anumiți domni cumsecade”, care ar fi fost „încântați” să ofere protecție în schimbul unor favoruri pe măsură sau al unei sume „simbolice”. Era o practică acceptată, pe care toată lumea – aristocrați sau nu – și-o însușise.

Așa se face că, sub privirile unor astfel de „domni cumsecade”, o trăsură cu aspect agil și modern poposește acum în fața celei mai vechi clădiri din cadrul complexului care alcătuiește generosul domeniu Olivuzza. Nimeni nu o oprește și nu verifică interiorul, căci mottoul lui *don* Ignazio este că musafirul e sfânt și nu trebuie nicicum pus în situații stânjenitoare. Iar cel care tocmai a sosit este un musafir foarte important.

Din trăsură coboară un bărbat cu ochi pătrunzători și cu frunte înaltă, peste care atârnă câteva șuvițe ondulate. Are mișcări grațioase, însă nu reușește să-și ascundă ușoara stare de disconfort.

Ignazio îl așteaptă în prag. Își strâng mâinile, apoi gazda îi spune doar atât:

— Veniți.

Barbarul îl urmează. Traversează vestibulul, apoi mai multe camere și saloane mobilate cu gust. Peste tot în jur poate fi ușor recunoscută mâna Giovannei, de la combinația de nuanțe a tapiseriilor, până la mobilele

comandate la Paris și în Anglia, canapelele tapițate în damasc sau uriașele covoare persane. Se ocupase personal de renovarea interioarelor, hotărând decorul fiecărei încăperi, alegând fiecare piesă de mobilier.

Cei doi bărbați ajung în salonul-studio. Musafirul rămâne preț de o clipă în prag, studiind decorul, apoi își îndreaptă atenția către un impozant tablou în ulei ce înfățișează domeniul Florio din Marsala, crama cu zidurile sale albe și înalte, învăluită într-o lumină evanescentă. Oricine ar fi autorul, a reușit să surprindă pe pânză atât albul difuz, cât și verdele profund al mării din apropierea coastei.

— Fascinant, murmură oaspetele. De cine e pictat?

— De Antonino Leto, răspunde Ignazio, apropiindu-se. Vă place? Reprezintă domeniul meu de la Marsala. Leto mi-a livrat tabloul acum câteva săptămâni. M-a lăsat să aștept, ce-i drept, însă rezultatul este magnific, îmi induce o stare de liniște, de seninătate. În primul rând, marea, pe care a reprodus-o într-un mod minunat. Încă nu m-am hotărât dacă rămâne aici, în studio, sau dacă îl duc altundeva. Însă acum, să luăm loc.

Arată înspre fotolii, apoi se așază într-unul. Înainte să deschidă discuția, îl fixează pe celălalt cu privirea preț de câteva clipe. Pe chip i se ghicește un zâmbet abia schițat, ascuns în spatele bărbii dese și întunecate.

Ușor intimidat, celălalt începe să se agite.

— Ce se întâmplă, *don* Ignazio? E ceva în neregulă? Să știți că lucrările la mausoleul comandat în memoria tatălui dumneavoastră la Santa Maria di Gesù se desfășoară conform graficului. Ne-am chinuit, ce-i drept, să săpăm cripta în stâncă, însă acum lucrările înaintează rapid, iar, pe de altă parte, am aflat că și De Lisi a finalizat eboșa sculpturii…

— Nu, nu acesta e motivul pentru care v-am chemat aici, îl întrerupe Ignazio, împreunându-și mâinile în dreptul feței. Am o propunere pentru domnia-ta.

Giuseppe Damiani Almeyda, profesor de desen ornamental și de arhitectură elementară la Universitatea Regală din Palermo, se împinge încordat în speteaza fotoliului. E nedumerit. Își desface brațele, apoi le strânge iar, împreunându-și mâinile în poală.

— Pentru mine? Și cum anume v-aș putea ajuta?

Accentul napolitan este mascat de o inflexiune vag străină a cuvintelor, moștenire de la mama portugheză, frumoasa Maria
Carolina Almeyda, fiica reginei Maria Carolina de Bourbon, o femeie de

viță nobilă, de care se îndrăgostise nebunește palermitanul
Felice Damiani, colonel în armata bourbonă.

— Dumneata ești nu doar un arhitect pentru care eu, personal, nutresc o mare stimă, ci și inginer în cadrul primăriei din Palermo.
Ești, de asemenea, un om de cultură, care cunoaște și apreciază trecutul, dar pe care viitorul nu-l înspăimântă. Dimpotrivă.

Damiani Almeyda își duce mâna închisă pumn în dreptul mustății. A devenit brusc prudent. Complimentele îi declanșează întotdeauna un fel de alarmă interioară. A trecut ceva timp de la ultima întâlnire cu acest tânăr cu aer blajin la prima vedere, dar despre care știe bine că are multă putere – și nu doar datorită averii. Îl știe, de asemenea, ca pe un tânăr inteligent, chiar foarte inteligent, însă posedă acel tip de inteligență în fața căreia trebuie să fii mereu prevăzător.

— Ce-mi cereți de fapt, *don* Ignazio?

— Un proiect.

— Pentru ce anume?

— Pentru turnătorie.

Celălalt face ochii mari. În față îi apare aievea imaginea unei hale de cărămizi de tuf, negre de funingine, prin care mișună un furnicar de muncitori.

— Oretea?

Ignazio scoate un zgomot care seamănă a râs.

— Momentan, nu dețin alta.

O pauză. Cei doi se măsoară reciproc din priviri, studiindu-se. Damiani Almeyda se apleacă ușor, cu mâinile încrucișate pe genunchi.

— Faceți-mă să înțeleg. De ce anume aveți nevoie, mai exact?

Ignazio se ridică și începe să se plimbe de colo-colo, pășind pe covorul care învelește aproape întreaga suprafață a pardoselii. Este un covor de Qazvin, pe care l-a ales nu atât pentru extraordinara sa eleganță, cât mai ales pentru atenția deosebită pe care lucrătorii din acea regiune a Persiei o acordă urzelii, calității lânii și culorilor din pigmenți naturali.

— Știi probabil că tata și-a dorit turnătoria aceasta cu o ardoare ieșită din comun chiar și pentru cineva ca el, care de voință n-a dus lipsă niciodată. Toată lumea îi spunea că proiectul e păgubos, însă el a insistat, în ciuda sfaturilor primite chiar de la buni prieteni, precum Benjamin Ingham, Dumnezeu să-i pomenească numele în veci!

Se oprește în fața ferestrei. Își amintește și azi de ziua înmormântării lui Ingham, de tatăl său care, cu chipul împietrit, mângâia ușor lemnul sicriului. Ben Ingham îi fusese, în același timp, prieten și rival, mentor și adversar. Îi legase o prietenie pe cât de neobișnuită, pe atât de trainică – un sentiment pe care el, Ignazio, nu-l cunoaște, din păcate.

Scutură din cap, apoi își lovește ușor palma cu pumnul celeilalte mâini.

— Situația s-a schimbat. În privința turnătoriei, ne vedem obligați astăzi să facem față companiilor din Nord, care sunt mult mai competitive. Acesta a fost unul dintre… cadourile primite de noi de la noul Regat al Italiei: companii care produc ce producem și noi. Nu, nu-i pot învinovăți: la urma urmelor, Sicilia nu se află printre prioritățile Regatului și, de altfel, nici nu face nimic ca să devină una dintre acestea. Aici, ca să ai un profit, fie te dedai la tâlhării sau la amenințări, fie te aventurezi pe tot felul de cărări întortocheate sau pur și simplu invoci mila sfinților din Ceruri. Iar uneori nici chiar toate astea nu sunt suficiente. Câștigă cine are cartea cea mai mare, ca la jocul de cărți, iar până și puținul pe care îl ai se duce *a schifiu.* Uite, vezi, asta mă înfurie cel mai tare, pur și simplu văd negru în fața ochilor: la Palermo există capital suficient, însă trebuie investit cât mai inteligent cu putință, altfel, sfârșim striviți de concurență; în Nord, în schimb, fabricile se înmulțesc precum ciupercile și aduc bogăție, în timp ce noi, aici, continuăm să cultivăm grâu și să ne îndeletnicim cu măcinatul sumacului sau cu extracția de sulf. Practic, nu mai are niciun rost să ne agităm de colo-colo: pur și simplu nu putem face față concurenței. Ei bine, trebuie să îndreptăm asta. Cu orice preț.

Se întoarce către Damiani Almeyda, care mai-mai că a încetat să respire. Tânărului cu înfățișare placidă, bonomă, pe care-l știa el, i-a luat locul, iată, un om de afaceri surprinzător de dur.

— Prin urmare, eu cum v-aș putea ajuta? aproape că se simte el obligat să întrebe.

— Dumneata, domnule inginer, mă vei ajuta să schimb această situație, dacă vrei. Până una-alta, aș vrea să te întreb dacă ai fi dispus să-mi aduci turnătoria la nivelul acestor vremuri, s-o transformi într-o structură modernă. Pentru început, m-am gândit că i-ai putea schimba fațada, spune Ignazio, începând să meargă încolo și-ncoace prin încăpere, în timp ce Damiani Almeyda îl urmărește cu privirea. Cunoști structura Oretea, nu-i așa? Este ceva mai mult decât o hală oarecare, un *malaseno* cu acoperișul

în două ape. Ei bine, va trebui să devină o fabrică modernă, începând chiar cu aspectul exterior, așa cum am văzut la Marsilia, unde atelierele mecanice pentru reparația navelor se află la mică distanță de docuri și de zona portului. Turnătoria lucrează în principal pentru atelierele de reparații ale vapoarelor cu abur, prin urmare, trebuie să ținem cont de acest lucru.

— Care vasăzică, aveți în minte un proiect pentru…?

— Pentru refacerea fațadei, în primul rând, apoi vreau să renovăm interiorul.

Se rezumă la atât, încă nu e momentul să-i dezvăluie tot planul: construcția unei zone de locuințe pentru muncitori sau regândirea spațiilor pentru birouri după modelul din Anglia sau Franța. La urma urmelor, este proprietarul, stăpânul afacerii, iar un stăpân bun se gândește la bunăstarea oamenilor săi, a muncitorilor și a familiilor lor. Până acolo însă, sunt multe altele de pus la punct.

Discută pe îndelete, îndelung, în scânteierea blândă a soarelui tomnatic, care învăluie încăperea într-o lumină aurie, difuză. Ignazio își expune viziunea asupra viitorului fabricii sale, iar Damiani Almeyda îi descrie propria perspectivă: spații luminoase și largi pentru muncitori, un tavan supra-înălțat care să permită disiparea căldurii… Se ascultă, se recunosc, rezonează. Au aceleași convingeri, își doresc același viitor măreț pentru Palermo.

Din acest moment, destinul lui Giuseppe Damiani Almeyda – cel care va construi apoi Teatro Politeama, va renova Palazzo Pretorio și va edifica Arhiva Istorică a Orașului Palermo – este legat pe vecie de cel al familiei Florio.

Și tocmai familiei Florio îi va fi dedicată capodopera pe care o va realiza la Favignana.

* * *

E seară. În șemineu arde molcom un buștean uriaș, împrăștiind mireasma de rășină în toate ungherele casei. Absorbită de propriile gânduri, Giulia schițează un zâmbet obosit. Ce straniu să se afle din nou acolo, în camera în care murise Vincenzo, cu aproape un an și jumătate în urmă!

Este Ajunul Crăciunului, 1869. Ignazio și Giovanna au insistat să vină la Olivuzza ca să-și petreacă sărbătorile împreună, dar și pentru că – spunea Ignazio – la Quattro Pizzi sunt prea multe scări și este mult prea frig. Și totuși, când nu se ajunsese nici măcar la jumătatea mesei de Sărbători,

Giulia a căutat privirea Giovannei, care a înțeles totul, așa cum numai o femeie poate intui la o alta oboseala unei vieți încarcerate între riduri adânci și pleoape grele. Giovanna a încuviințat din cap, apoi i-a făcut semn unei servitoare s-o ajute pe Giulia să se ridice și să se ducă în camera ei.

Ignazio o urmărise cu un amestec de îngrijorare și tristețe în priviri.

O *fi crezut că toate râsetele și zgomotul, toate bucatele îmbelșugate de pe masă sunt prea mult pentru mine,* își spune acum Giulia. *Realitatea este însă că nu-mi pasă, nu-mi mai pasă de nimic. Nu vreau decât să mă aflu aici, unde a stat el.*

Își întoarce privirea dincolo de fereastră, scrutând întunericul care învăluie parcul domeniului Olivuzza.

Nu se simte tocmai în apele ei aici. Din câte își amintește, vila i-a aparținut la început uneia dintre cele mai vechi familii nobiliare din Palermo, Butera, fiind extinsă și înfrumusețată de o rusoaică de sânge nobil, prințesa Varvara Petrovna Șahovskaia, cea de-a doua soție a prințului Butera-Radalì. Țarina Alexandra, soția țarului Nicolae I, locuise o iarnă întreagă aici. Obsedat să dovedească tuturor cât de bogată îi este familia, e de la sine înțeles că Vincenzo nu se zgârcise, ba chiar se făcuse luntre și punte ca să pună mâna pe o așa proprietate. Acum însă, iată că a venit rândul lui Ignazio și al soției lui să extindă și să înfrumusețeze domeniul. Fiul său achiziționase de curând câteva clădiri din vecinătate, imprimând întregului complex o notă și mai impresionantă.

Eh, e casa lor de-acum!

Palermo – dragul ei Palermo, cu străzile sale pietruite și cu ulicioare întunecoase – e departe, dincolo de drumul prăfuit care răzbate printre moșii nobiliare și grădini de zarzavaturi. Odată zidurile demolate, după unificarea cu Italia, orașul își caută încet-încet spații noi înspre munți. Puzderia de case abia apărute pare să devoreze pur și simplu câmpurile, în vreme ce grădinile de zarzavat și livezile de citrice sunt înlocuite de parcuri *all'italiana –,* clădiri cu două sau trei etaje, aproape gemene, cu forme pătrățoase și cu obloane maro din lemn, se înalță de-o parte și de alta a noilor drumuri care duc spre zona rurală. Via dei Materassai, Castellammare sau Kalsa aparțin acum unei alte lumi, desprinse parcă dintr-o altă viață. Orașul se schimbă și probabil că nici măcar nu-și dă seama.

Oftează din nou. Aerul parcă i se împotmolește în plămâni, iar pieptul o doare. Cu siguranță că Vincenzo nu ar fi fost de acord cu multe dintre

schimbările acestea stranii. Însă Vincenzo a murit.

Iar ea simte cum viața i se scurge, însă nu are nici cea mai vagă intenție să se opună.

* * *

Servitorii au început să strângă masa. Cu mișcări dibace, adună tacâmurile din argint în coșurile pe care apoi le duc în bucătărie. Platourile cu prăjituri și *cassatine* siciliene sunt acoperite cu pânză de in. Paharele din cristal și samovarele din argint sunt golite și puse la loc în servante, după ce au fost uscate și lustruite. În camere, luminile se estompează sau sunt stinse de tot. Aerul este încă impregnat de mireasma crengilor de dafin și de călin care se ofilesc încet-încet în vasele de porțelan chinezesc, amestecată cu damful persistent de colonii bărbătești și de pudră de față.

— Giuvannina! Giuvannina!

Giovanna tocmai dă dispoziții servitorilor să servească vinul marsala în sufrageria dinspre grădină – pe care toată lumea o numește „salonul verde”, după culoarea tapițeriei –, când vocea sâcâitoare a mamei o obligă să se întoarcă. Ignazio fusese cel care insistase ca, la cina de Sfântul Ștefan, să fie prezenți și părinții ei, împreună cu Angelina și cu Luigi De Pace, sora și cumnatul lui Ignazio. De dimineață au sosit și Auguste și François Merle, socrul și soțul surorii sale, Giuseppina, rămasă la Marsilia, cu copilul: Louis Auguste are o sănătate cel puțin la fel de șubredă ca a verișorului său, Vincenzo, iar ea nu-și asumase riscul unei călătorii atât de lungi pe mare, la vreme de iarnă. Chiar și așa, Ignazio, care ținuse morțiș să arate lumii că membrii clanului Florio alcătuiesc o familie unită, își atinsese scopul.

Giovanna își privește mama înaintând târâș-grăpiș către ea, ajutându-se de două bastoane. Părul cenușiu stă strâns în *tuppo,* un conci înalt care îi scoate în evidență și mai mult rotunjimea chipului. Totul este rotund la ea: de la degetele în carnea cărora inelele par că se afundă și sânii care aproape că i se revarsă peste decolteu, până la jupoanele de care, la urma urmelor, nici n-ar avea nevoie, judecând după munții de carne care susțin de la sine poalele rochiei.

Eleonora d’Ondes Trigona, sora lui Romualdo Trigona, prințul de Sant’Elia, este o femeie de vârstă mijlocie, care însă îmbătrânește urât, atât din cauza numeroaselor probleme de sănătate, cât și pentru că nu are grijă de ea așa cum ar trebui. Iat-o, roșie la față, gâfâind și năclăită de sudoare

chiar și după cei câțiva pași până la locul în care o așteaptă, nemișcată, fiica sa.

O lasă să parcurgă singură distanța dintre ele, apoi pornesc împreună pe aleile grădinii.

— *Maronna santa,* da' tare am mai obosit. Uite aici, *assittamunni,* să stăm jos, spune deodată Eleonora.

Giovanna o ia înainte pentru cei câțiva pași până la banca de piatră din fața volierei, apoi o așteaptă să se așeze, postându-se și ea alături, către margine; între timp, copiii, urmați îndeaproape de bone, roiesc de colo-colo prin grădină, tachinând papagalii din colivie, care flutură iritați din aripi. Ceva mai încolo, bărbații casei fumează trabucuri și discută cu voci joase.

Pe poalele rochiei mamei, pete de grăsime. *Cu siguranță că și-a pus burta la cale chiar și înainte să vină aici la masă,* își spune în gând Giovanna, consternată și iritată în același timp. Cum a fost, oare, cu putință ca o femeie de rangul ei, o prințesă, să se lase într-atât să decadă?

— *Perciò arrè incinta sì e 'un mi rici nenti?*[{12}] De la *donna* Ciccia tre' să aflu? *Ora to soggira puru mu rissi, e ju arristai accussì…*[{13}]

Giovanna nu-i răspunde. Își fixează cu privirea degetele subțiri, remarcând că verigheta aproape stă să-i cadă. Își cercetează apoi cu luare-aminte smaraldul și briliantul primite de la Ignazio în decursul celor patru ani de căsnicie. De Crăciun, i-a dăruit o brățară din aur masiv cu o floare din pietre prețioase, comandată special pentru ea.

— Am vrut să fiu sigură. Pe urmă, mamă*, u' sapite*: aduce ghinion să vorbești despre asta prea repede.

Eleonora o prinde de mână, apoi îi atinge pântecul.

— *Quannu nasci?*[{14}]

Giovanna se retrage, împinge deoparte mâna mamei și scutură din cap.

— *E chi nni sacciu?*[{15}] Prin mai, iunie, încolo…

Apoi își netezește poalele rochiei. Fusese nevoită să-și slăbească puțin corsetul care îi strângea mijlocul într-un mod dureros. Pântecul i se mărește mai repede decât în sarcinile anterioare, iar *donna* Ciccia – *La naiba cu ea, că nu știe să-și țină gura!* — spune că motivul ar fi că, de data aceasta, așteaptă o fată.

— Eh, de-acu-nainte, *tu ha' a stari accura,* nu care cumva bărbatului tău să i se aprindă călcâiele după *autre fimmine.* Că, deh, după *du picciriddi,* nu mai ești nici tu *na' rosa…* Tre' să fii cu mare băgare de seamă.

— *U 'saccio.* Soțului meu nu-i fug ochii după *gonnelle,* răspunde Giovanna cu bruschețe.

Ignazio este un bărbat serios, la locul lui, n-ar înșela-o niciodată, mai ales acum, că este însărcinată. Pe urmă, chiar dacă ar înșela-o, n-ar vrea să afle.

Mai bine ți-ai vedea de treburile tale, reflectează ea în gând, aproape cu dușmănie. *Cât a trecut oare de când propriul tău bărbat nu te mai învrednicește nici măcar cu o privire?*

De câteva zile, o irită orice. Iar propria mamă cu siguranță nu face excepție.

Eleonora pare să-i fi înțeles gândurile. O fulgerare de compasiune i se aprinde în privire.

— *Manci?*

— *Si.*

— Bagă de seamă, că, dacă nu mănânci, se duce totul de râpă. Pe urmă, știi cum se zice, *a' carni fa bedda la atta.*

Pisica se face frumoasă dacă-i dai carne. Ca și cum ea n-ar fi altceva decât un animal de companie!

— *Mancio,* am zis!

Bonele își întorc în același timp privirile către Giovanna, care își dă seama că a ridicat vocea. Simte că obrajii îi iau foc, iar lacrimile de furie mai-mai că-i împung pleoapele.

— Acum înțelegi de ce nimeni nu-ți dezvăluie niciun secret? Pentru că, pe urmă, *ti metti a abbainari comu 'na lavannara,* clănțăni din gură în stânga și-n dreapta, ca țațele.

Vocea îi tremură, iar Giovanna simte că pur și simplu se detestă pe ea însăși: în clipele acestea, totul din ea – gâtlejul, măruntaiele, corpul pe de-a-ntregul – îi amintește ce a însemnat să fie fiica acestei femei. Sora unui prinț, care însă trăncănea mereu cât o țineau bojocii, pe care în orice moment al zilei o găseai cu ceva de mâncare în mână și care nu-și ținea gura închisă nici când tăcea, căci cu greu putea trage aer în piept. Își amintește de căutăturile pe care rudele le aruncau adesea înspre ea și tatăl ei: priviri batjocoritoare sau stânjenite la vederea unei prințese decăzute într-un asemenea hal. Ah, dacă ar fi avut măcar un frate pe umărul căruia să-și verse năduful, care s-o consoleze sau să-i împărtășească suferințele. Însă nu: rușinea de a avea o asemenea mamă căzuse toată pe umerii ei.

Îi scapă un suspin. Sare brusc în picioare, în timp ce mama încearcă s-o țină pe loc, o cheamă înapoi, apoi îi strigă să se întoarcă, bolborosind câteva scuze.

Pașii o poartă înspre desișul parcului. Se sprijină de un copac, plângând cu sughițuri, în vreme ce un roi de frunze uscate se precipită din crengi asupra ei, prinzându-i-se în păr. Sub unghii, așchii desprinse din trunchiul copacului i se înfig în carne.

Desigur, o parte din ea știe că din cauza sarcinii e atât de fragilă și de nervoasă în ultima vreme, pierzându-și adesea controlul. Însă cealaltă parte, mai profundă, pitită undeva în adâncul pieptului, fierbe și caută să reverse în prezent amintiri, umilințe din trecut.

Se apleacă, încercă să vomite vârându-și două degete pe gât, reușește. Un spasm horcăit, urmat de un altul. Odată cu resturile de mâncare, din străfunduri îi iese parcă și furia, purificând-o, eliberând-o, iar gustul acru din gură nici măcar n-o deranjează, cum nu-i pasă nici de arsura din gâtlej. Instinctiv, își trage poalele rochiei înapoi, să nu se murdărească. A învățat asta de tânără, urmărindu-și mama cum se ghiftuiește, îngrășându-se pe zi ce trece, în timp ce ea mânca din ce în ce mai puțin, ca și cum ar fi vrut să dispară din văzul lumii.

La un moment dat, apăruseră și crizele de leșin. Cuprinsă de panică, mama o obligase să stea la pat, îndopând-o cu paste, carne, plăcinte și dulciuri, pe care o forța să le înghită, dumicat cu dumicat. Neavând încotro, Giovanna i s-a supus, însă învățase să vomite pe ascuns totul. Verdictul doctorului a fost că stomacul ei ajunsese acum ceva mai mare decât o ceașcă și că nu va mai putea mânca niciodată normal. Giovanna se agățase cu toată puterea de acel diagnostic, invocându-l – cu un zâmbet aparent stânjenit – ori de câte ori cineva îi făcea observație că mănâncă prea puțin.

Apăruse însă Ignazio, care a pus la îndoială diagnosticul: după primele luni de căsnicie, sătul să insiste întruna ca soția lui să mănânce „un picuț mai mult”, a dus-o la un medic renumit din Roma. După un lung interogatoriu și o consultație și mai lungă, eminența decretase fără nicio urmă de dubiu că Giovanna trebuia să renunțe „la mofturile de copil răsfățat” și că o sarcină îi va readuce corpul la parametrii „naturali” de funcționare.

Ea se limitase să încuviințeze din cap în tăcere, iar Ignazio a zâmbit, liniștit la gândul că un viitor fiu urma să readucă totul la normal. Una peste

alta, medicul avusese oarecum dreptate, cel puțin parțial: în timpul primelor două sarcini, situația se îmbunătățise, dar asta și pentru că ea se forța să nu vomite, de dragul ființei pe care urma s-o aducă pe lume.

De data aceasta însă, tristețea îi înnegurează gândurile și-i întunecă sufletul.

Tușește din nou. Își simte fierea ridicându-i-se către gâtlej – acum nu mai are ce vomita. Se simte mai bine: liberă, ușoară. Chiar prea ușoară. Se clatină pe picioare.

În clipa aceea, simte o mână apăsându-i ușor umărul. O strângere blândă, dar în același timp fermă, care se transformă într-o îmbrățișare.

— Din cauza copilului, nu-i așa? Ai vomitat?

Ignazio o susține, proptindu-și pieptul în dreptul umerilor ei. Este puternic Ignazio, cu constituție masivă. În brațele sale, Giovanna se simte atât de mică, de parcă ar fi pe cale să dispară.

Se lasă în voia acelei îmbrățișări, savurând căldura și starea de bine pe care i le insuflă contactul cu pielea lui.

— Greață doar, încearcă ea să minimizeze situația, respirând însă cu greutate. *Manciai assai,* am exagerat cu mâncarea.

Ignazio își scoate batista, îi șterge broboanele de sudoare de pe frunte și-i curăță buzele, fără să mai adauge nimic. Nu, nu-i va spune că a auzit-o certându-se cu mama ei, că de aceea a venit aici, pe urmele ei, și nici că a văzut-o vârându-și degetele pe gât. Și nici că nu e prima dată când o vede procedând astfel. Nu înțelege, ce-i drept, însă n-o întreabă nimic, și nici n-ar avea de ce: astea sunt treburi *da fimmine.* Pe urmă, doctorul de la Roma a spus cât se poate de clar: de vină sunt obiceiurile proaste, iar isteria cu care femeile sunt dotate de la natură a făcut restul.

O îmbrățișează, insuflându-i starea de liniște de care avea nevoie.

A înțeles de mult fragilitatea Giovannei și teama ei de a nu se ridica la înălțimea numelui pe care îl poartă. Însă, în același timp, a învățat să-i aprecieze tenacitatea și efortul de a se adapta. Fără acel curaj nebun al ei, fără firea ei colțuroasă și dură nu i-ar putea rămâne alături, acceptând totodată faptul că nu se află în centrul gândurilor și al preocupărilor lui. Pentru că, da, el aparține Casei Florio și nimănui altcuiva, la fel ca tatăl său. Și nu i-a ascuns acest lucru niciodată.

— Să mergem, îi spune.

Giovanna se îndepărtează un pas de el.

— Mă simt bine, răspunde, însă paloarea o trădează.

— Nu-i adevărat, insistă el pe un ton foarte jos, mângâindu-i obrazul, prinzând-o apoi de mână și sărutându-i vârful degetelor. Nu uita cine ești.

O ființă nesigură? Isterică? ar vrea să întrebe cu voce tare Giovanna, însă Ignazio își lipește degetul de buzele ei, aplecându-se spre ea. Nu-i scapă umbra care-i traversează fugar privirea. O clipă de sensibilitate. De regret.

— Ești soția mea, spune el în cele din urmă, abia atingându-i buzele cu un sărut.

În clipa aceea, Giovanna îl prinde de revere și-l trage cu putere spre ea. Iată ce-i poate el oferi și, cel puțin pentru moment, ar trebui s-o mulțumească.

* * *

Întorcându-se în casă, Giovanna și Ignazio își găsesc musafirii pregătindu-se de plecare. Atmosfera pare să fi redevenit destinsă. În timp ce Ignazio își ia rămas-bun de la Auguste Merle și de la De Pace, Eleonora se apropie de Giovanna cu mersul ei greoi și o îmbrățișează fără prea multă tragere de inimă, urmată de soțul ei care, în ciuda manierelor sale formale și în general distante, apucă mâna fiicei sale, i-o sărută delicat și-i șoptește un „ai grijă de tine”.

În cele din urmă, în prag rămân doar Giovanna și Ignazio. Mâna bărbatului alunecă de-a lungul spinării ei, întârziind apoi pe talie.

— Vrei să te odihnești puțin? o întreabă.

— Mi-ar prinde bine, da.

El își scoate ceasul din buzunar și-l privește.

— O să mă duc în birou să mai lucrez. Voi veni să-ți țin companie la cină, dacă vei simți nevoia să mănânci ceva.

Și, după o sărutare fugară pe frunte, se îndepărtează.

Giovanna o ia pe Giulia de braț, ajutând-o să urce scările către aripa veche a vilei Olivuzza. Intră amândouă în camera lui Vincenzino, care mai devreme suferise un mic puseu de febră; Giovanna i-l dăduse în grijă bonei, cerându-i să-l țină la pat. De altfel, chiar așa îl găsesc, în pat, înfofolit în pături, pe jumătate adormit. Așezat pe pardoseală și desculț, Ignazziddu se joacă neatent cu câțiva soldați miniaturali.

— Eu rămân aici. Tu du-te să te odihnești, îi spune Giulia nurorii sale și, după o ezitare, adaugă: Știi, nu mi-am dat seama că mama ta nu aflase încă

de sarcină…

Giovanna face o grimasă, încreţindu-şi buzele.

— Aşa e, nu-i spusesem încă.

— Te rog să mă scuzi, spune Giulia, punându-i palma pe obraz şi privind-o lung, cu un aer melancolic. Şi mama mea era la fel: mereu îmi făcea observaţii, îmi reproşa câte ceva. Şi nici eu nu m-am destăinuit ei vreodată. Apoi îi ridică uşor bărbia Giovannei, obligând-o s-o privească în ochi. Mamele sunt creaturi imperfecte şi uneori le credem cei mai răi duşmani ai noştri, însă nu, nu sunt. E drept că, de multe ori, nu ştiu să ne iubească. Sunt încredinţate că ne pot îndrepta spre o cale mai bună şi încearcă să ne scutească de suferinţele prin care au trecut ele… fără să realizeze că, de fapt, orice femeie are deja multe pretenţii de la ea însăşi, iar cunoaşterea propriei suferinţe e pur şi simplu o nevoie lăuntrică.

Cuvintele fuseseră rostite şoptit, cu o notă de regret care o atinsese până la lacrimi pe Giovanna. Într-adevăr, aşa e, îşi iubeşte mama, care la rândul ei îi împărtăşeşte sentimentul, însă caracterele lor sunt foarte diferite, de neconciliat: Eleonora este plină de emfază, năvalnică; ea, dimpotrivă, este discretă şi simplă. Toată viaţa au fost în conflict, întrucât mama voia s-o aducă de partea ei, să-i semene întocmai. Aşa se face că Giovanna crescuse sub spectrul unui sentiment apăsător – acela că, de fapt, nu e… adecvată. Un sentiment care nu a părăsit-o cu totul nici până în ziua de astăzi.

Cu privirile în pământ, ajunge în camera ei. *Donna* Ciccia o aşteaptă, brodând concentrată o rochiţă de nou-născut.

— *Fimmina* o să fie, ai să vezi, spuse ea pe un ton hotărât.

Este pe deplin încredinţată că aşa va fi, pentru că a calculat fazele Lunii şi pentru că anumite lucruri ea le simte cu degetele, parcă pur şi simplu i-ar trece prin piele.

Faţă de femeia aceasta cu trăsături aspre şi severe, Giovanna nutreşte un amestec de teamă şi afecţiune. Nu-i place când practică „acele lucruri” de care spune ea, căci îi dau un sentiment de disconfort, ca şi cum ar pierde până şi ultima fărâmă de control pe care mai crede că o are asupra propriei vieţi. Ca să nu mai pomenească de faptul că duhovnicul i-a spus de nenumărate ori să se ţină departe de superstiţii, căci viitorul fiecăruia stă scris în cărţi pe care numai Domnul ştie a le citi. Cu toate acestea, *donna* Ciccia a fost persoana pe care Giovanna s-a putut bizui întotdeauna la greu, de-a lungul anilor. În copilărie, când se lovea, *donna* Ciccia o consola; în

adolescență, când refuza să mănânce, venea s-o hrănească dumicat cu dumicat, cu răbdare, fără să rostească niciun cuvânt. Apoi, îi explicase ce înseamnă apariția scurgerilor lunare de sânge și o învățase ce se întâmplă între un bărbat și o femeie. Ea o asistase la nașterea copiilor. O consolase cu îmbrățișări atunci când Giovanna îi mărturisise, în lacrimi, teama de a fi pierdut afecțiunea lui Ignazio. Mai mult decât propria mamă, mai mult decât o rudă de sânge, *donna* Ciccia știuse întotdeauna să-i ofere ceea ce îi trebuise cu adevărat. Și tot ei îi datorează și pasiunea pentru broderie. A început de mic copil, creând tablouașe cusute în punct mic, iar acum, împreună cu bătrâna ei bonă, lucrează fețe de masă, lenjerii de pat și chiar piese de tapiserie.

În timp, *donna* Ciccia reușise chiar și minunea de a o îndupleca să se hrănească mai bine; la masă, o privește cu un amestec de asprime și afecțiune până se asigură că Giovanna înghite cel puțin câțiva dumicați. În zilele când lucrează broderii, față în față, cufundate în tăcerea liniștitoare a complicității și a obișnuinței de a fi împreună, Giovanna găsește întotdeauna la îndemână, lângă scaun, o tavă pe care se află o farfurioară cu felii de portocală sau de lămâie și o zaharniță. Așa se face că, din când în când, Giovanna cufundă o felie de fruct în zahăr și o mănâncă.

În timp ce o ajută să se schimbe de haine, îi vorbește, pe tonul ei direct dintotdeauna.

— Ești palidă… Am observat că ai mâncat cam cât mănâncă Vincenzino când e bolnav. Trebuie să fii cu băgare de seamă, altminteri *picciriddu* nu crește, ba chiar se poate să-i faci vreun pocinog.

— Nu sunt făcută pentru asta, să mă așez la masă și să înfulec o farfurie plină cu mâncare. Ah, apropo: transmiteți la bucătărie că nu voi lua cina diseară. *Un c'ha fazzu, sugnu troppu stanca*[{16}].

— Omului i-e dat de la Dumnezeu să mănânce bine, *donna* Giovanna, oftează ea, prinzând-o de încheieturi și obligând-o să i se uite în ochi. Ar trebui să uiți de mofturile astea copilărești, căci acum *fimmina maritata siti.* Ai un soț care te respectă și nu-s multe femeile care pot spune același lucru. Ai *du figghi* care-s ca două flori. Ți-am mai spus-o, și nu o dată: cu mofturile la mâncare îl mânii pe *u' Signuri.*

Giovanna încuviințează din cap, însă fără să o privească. Știe că are dreptate, că nu ar trebui să-l mânie pe Domnul, însă îi este peste puteri.

— El nu înțelege cum mă simt, spune ea, cu o voce atât de joasă, încât

donna Ciccia, care o ajută să-și scoată fusta, e nevoită să se apropie de buze ei ca s-o audă. Da, așa este, soțul meu este *u' megghiu di lu munnu,* cel mai bun din lume. Dar…

Și se oprește, căci în spatele acelui „dar" dăinuie o tristețe care nu o părăsește niciodată, o zonă de penumbră în care forfotesc fantasme pe care nu le știe nimeni. O singurătate rece ca sticla.

Donna Ciccia își dă ochii peste cap, făcându-și de lucru cu pliurile rochiei.

— Nu-ți lipsește nimic, dar uite că tot nu ești mulțumită – ți-am mai spus-o. Soțu-i soț, e *masculu.* iar bărbații nu pricep treburile de *fimminei* și nici nu-i interesează. Tu trebuie să faci ce are de făcut o femeie: să-i fii soției și să vezi de copii. Ești măritată cu un bărbat important: nu poți pretinde să-ți stea *dapresso,* mereu după fusta ta.

— *Raggiuni aviti*[17], oftează Giovanna.

Donna Ciccia o privește fără prea mare convingere, însă cu un aer resemnat.

— Să chem servitoarea să te ajute cu spălatul și să te pregătești pentru noapte?

— Nu, mulțumesc, *donna* Ciccia, mă descurc singură.

Femeia răspunde cu un *„comu dice vossia"* rostit cam cu jumătate de gură, apoi iese ca să anunțe la bucătărie că stăpâna nu va coborî la cină. Sleită, Giovanna se sprijină de tocul ușii. Imaginea pe care i-o oferă oglinda aurită este a unei creaturi firave, care aproape că se volatilizează printre pliurile juponului. La prânzul de gală a purtat o rochie comandată pentru ea la Paris, din mătase crem, cu volane din dantelă de Valenciennes la decolteu și la manșete. Și-și pusese colierul și cerceii cu motiv floral, din perle decorate cu diamante. Cadou de nuntă de la Ignazio.

Întreaga familie se întrecuse în a-i aduce complimente. Ignazio se limitase s-o privească de departe și să dea din cap aprobator, întorcându-se apoi ca să-și continue discuția cu Auguste.

De parcă nu-și făcuse decât datoria, nimic altceva.

Cuvântul acela – datorie – o bântuie de-a dreptul. E de *datoria* ei să mănânce, ca să prindă vigoare și să aibă copii. E de *datoria* ei să se prezinte impecabil, pentru că trebuie să se ridice la înălțimea familiei care a primit-o la propriul sân. E de *datoria* ei să vorbească italiana literară și să cunoască mai multe limbi străine.

Iar în intimitate, e de *datoria* ei să se păstreze într-un con de umbră și să suporte totul cu stoicism, căci așa se comportă o bună soție, pentru că asta înseamnă o căsnicie: să-i cânți soțului în strună și să i te supui în tăcere. Așa și procedase, de altfel, încă din prima lor noapte. Fusese docilă, supusă, urmând întocmai sugestiile stânjenitoare ale mamei: a închis ochii și a strâns din dinți când a simțit durerea. Și s-a rugat când a simțit frică.

Însă el se dovedise atât de pasional și de atent cu ea, încât și acum se îmbujorează când își amintește. Cămașa de noapte și cartea de rugăciuni au rămas abandonate într-un ungher al patului, în timp ce el a pus stăpânire pe trupul ei, dăruindu-i senzații pe care nici măcar nu și le închipuise vreodată.

Iar la început, așa era de fiecare dată, însă, după ce se născuse Vincenzino, Ignazio o căutase din ce în ce mai puțin și fără pasiune. De parcă *ea* s-ar fi transformat într-o *datorie,* un fel de procedură de îndeplinit și nu ar fi fost partenera cu care el să-și împartă patul, trupul și sufletul.

O vreme, crezuse că în viața lui apăruse altă femeie. Însă, după nașterea lui Ignazziddu, a înțeles că lipsa de interes a lui Ignazio față de ea corespundea în egală măsură cu gradul lui de implicare în afacerile familiei. Prin urmare, da, exista o rivală, însă aceasta se numea Casa Florio.

Fără a mai adăuga și faptul că-i dăruise deja doi băieți, prin urmare, descendența familiei era asigurată, ceea ce, din parte lui, ar putea însemna că ea…

A încercat să-i ceară sfatul *donnei* Ciccia în privința asta, însă bătrâna bonă ridicase din umeri.

— *Megghiu u' travagghiu chi na' fimmina.*[18] Pe urmă, la fel a trăit și soacra ta și tare răbdătoare s-a mai dovedit, biata de ea.
Casa Florio, pe primul loc și abia pe urmă *idda e i so figghi.*

Atât doar că ea și Giulia nu sunt una și aceeași persoană. Iar ea.
Giovanna, își vrea soțul înapoi.

* * *

Nici Ignazio nu se arată la cină. Cere să i se aducă o ceașcă de ceai negru și continuă să studieze dosarele cu veniturile și cheltuielile magazinului de mirodenii din Via dei Materassai. Nu, nu mai este la fel de profitabil ca odinioară, ba chiar, de câteva ori, s-a gândit să scape de el, însă în cele din urmă, tradiția și atașamentul față de propriile origini au avut câștig de cauză. Pe urmă, nu poate nega că la mijloc există și un strop de

superstiție: magazinul a aparținut tatălui său și, înainte de el, bunicului și unchiului pe care nu i-a cunoscut niciodată. Cele câteva lumini ce i s-au păstrat în memorie sunt asemenea unor pete albe pe fundal negru. Magazinul reprezintă o parte din istoria lor, asemenea inelului purtat pe același deget cu verigheta.

Stinge lumina și iese din birou. Se pomenește căscând. Poate că, de data asta, va reuși să doarmă.

Servitorii traversează camerele în tăcere, sting luminile și plasează paravane de protecție în fața șemineelor în care bușteniii se consumă lent, la foc molcom, căzând apoi fără zgomot în mormanul de cenușă. Ușile exterioare sunt încuiate.

Rondul de noapte își vede mai departe de paza casei. Ignazio nu-i vede, însă aude pașii care patrulează încolo și-ncoace prin parcul domeniului. Nu, probabil că nu se va obișnui niciodată cu acea supraveghere considerată de toți „necesară": în copilărie, alerga fără nicio grijă peste tot prin oraș, de la Via dei Materassai până la Arenella. Acum însă, totul s-a schimbat.

Bogăția vine la pachet cu pericole noi.

În timp ce urcă scările, își scoate haina și-și slăbește nodul cravatei. Trece prin fața camerei rezervate mamei, însă nu se oprește; doarme, cu siguranță. În ultima vreme, o vede din ce în ce mai obosită și mai firavă. Va încerca s-o convingă să rămână aici, la Olivuzza.

Ajunge în dreptul camerelor celor doi copii. Intră în cea a lui Ignazziddu și se apropie de pat. Fiul cel mic doarme cu mâna dusă spre buze. A căpătat trăsăturile delicate ale Giovannei, nuanțele ei expresive, și este plin de viață, plăcându-i să fie în centrul atenției. Se duce apoi în camera lui Vincenzino care, în schimb, doarme cu gura deschisă și cu brațele larg desfăcute. Are șuvițe de păr subțiri și rebele, asemenea tatălui său, și un trup firav care aproape că dispare sub pături. Ignazio îl mângâie ușor, apoi se strecoară afară. Oare copilul care urmează să se nască va fi băiat sau fată? *Mi-aș dori o fată,* își spune el, zâmbind.

Într-un târziu, își reia drumul și ajunge în camera sa, unde Leonardo, zis Nanài – valetul pe care Giovanna îl convinsese să și-l angajeze –, moțăie pe un scaun. Îl scutură de umăr.

— Nanài…

Bărbatul, scund și îndesat, cu o coamă înfoiată de păr negru ca pana corbului, sare în picioare, închizând din instinct gura, deschisă în somn.

— *Don* Ignazio, eu…

Celălalt îi face semn să se oprească.

— *Vattinni a dormiri. Ancora ma firu a canciarmi sulo*[19], îi spune, încurajându-l cu un zâmbet complice.

Ca să nu-i intimideze, Ignazio vorbește cu servitorii în graiul locului. Un mic gest de judecată socială limpede.

Celălalt face o plecăciune.

— *Mortificate sugnu, signure. Ero ccà che v'aspettava e…*[20]

— *Bonn.* Acum *va curcati, che dumani matina* trebuie să ne trezim la cinci.

Sluga mai mult alunecă înspre ușă și se face nevăzută, mormăind încă întruna cuvinte de scuză.

Ignazio își ridică brațele, căscând din nou. Trage draperiile din damasc în dreptul ferestrelor, apoi își aruncă haina pe fotoliu. Se descalță, își scoate vesta, se lasă să cadă în pat și închide ochii.

Probabil din cauza oboselii, o amintire îi revine vie în minte.
Este atât de intensă, încât practic îl răpește din realitatea prezentului, făcând să dispară ca prin magie totul din jur. Are sentimentul că aproape s-a reîntrupat în junele de douăzeci de ani de odinioară, că nu mai simte oboseala și povara responsabilității.

Marsilia.

Un salcâm și o pătură întinsă direct pe pământ. Mireasmă de iarbă proaspăt cosită, zumzetul insectelor în zbor, torpoarea soarelui. Razele de vară târzie răzbat prin desișul de frunze ca printr-un filtru, vântul fredonează un refren, mângâind ramurile. Capul lui odihnindu-se în poala unei tinere. O mână care-i dezmiardă șuvițele de păr.

Se deconectează citind dintr-o carte, apoi prinde palma care îl mângâie și o aduce spre buze. O sărută.

O bătaie în ușă.

Ignazio deschide larg ochii. Soarele, torpoarea, cărăbușii dispar la fel de brusc cum au apărut. E din nou aici, la Olivuzza, în camera sa, la sfârșitul unei zile de petrecere, care însă l-a istovit mai mult decât o zi de muncă.

Se ridică pe marginea patului.

— Intră.

Giovanna.

Înfășurată într-un halat de casă din dantelă, cu părul strâns într-o coadă

împletită, pare chiar mai tânără decât cei doar douăzeci și unu de ani ai ei. În ciuda aparentei sale fragilități, e o femeie puternică, care îl onorează cu dăruirea pe care i-o arată și care a adus stirpei sale o infuzie de sânge nou și nobil.

Giovanna este o certitudine: certitudinea de a fi ales bine, de a avea o viață fără accese de rebeliune, pe măsura a ceea ce reprezintă familia Florio – o nouă aristocrație, a cărei bază este capitalul. Puterea. Prestigiul social.

Și, desigur, este mama copiilor lui.

La toate astea trebuie să-ți stea gândurile, își reproșează în sinea sa. *Nu la ceea ce nu mai poți avea. Și n-ai fi putut avea niciodată.*

Giovanna se oprește în mijlocul încăperii.

— Ești mulțumit? Totul a decurs bine, nu-i așa?

El încuviințează din cap. E încă departe, prizonier al amintirii de mai devreme, și pare că nu i-o poate ascunde.

Ea se apropie și-i prinde delicat capul între palme.

— Ce-i cu tine? îl întreabă, pe un ton ce vine parcă din străfundurile sufletului. Am venit să-ți vorbesc despre mama ta: îmi fac griji pentru ea, mănâncă din ce în ce mai puțin, merge greu și nu se simte deloc bine. Ăsta-i motivul?

Ignazio neagă din cap, fără să scoată niciun cuvânt. Își trece brațul pe după gâtul ei, o trage spre el și o sărută pe frunte. Un gest de tandrețe.

— Gânduri.

— Probleme de afaceri? insistă Giovanna, desprinzându-se ca să-l privească mai bine.

Chipul lui Ignazio este acum senin ca de obicei.

— Ah, da, desigur.

Nu, nu vrea, nu poate adăuga altceva, căci sentimentul de vinovăție pur și simplu îl devorează pe dinăuntru. Femeia aceasta îl iubește cu toată ființa ei și-și dorește – cu deznădejde chiar – să i se răspundă la fel. Și totuși, o parte din el este încă azi – și întotdeauna – împotmolită în propriile amintiri. Amintiri care îi curg parcă prin vene. Pompate de bătăile unei inimi de piatră, ce răsună în ecoul celei normale, de carne.

Îi cuprinde sânul în palmă, îi caută buzele. Sărutul vine cu aceeași senzație călâie, însă căldura abia perceptibilă îl încălzește, se transformă în dorință.

— Giovanna… murmură.

Ea îi vine în întâmpinare, îl cuprinde cu brațele, îi șoptește numele.

Deodată însă, Ignazio tresare.

— Bine, dar putem? Adică, știi tu, copilul…

Ea zâmbește și trage cămașa de pe el.

Se iubesc repede, în grabă, căutând parcă o rezonanță unul sub pielea celuilalt, urmându-și mișcările reciproc, instinctiv.

Mai târziu, pe Ignazio îl ajunge din urmă un somn greu, fără vise.

Tot mai târziu, pe Giovanna o ajunge din urmă tristețea unei iubiri lungi de doar câteva clipe. Și, în același timp, senzația că nu va reuși să i se alăture cu adevărat lui Ignazio, hoinar prin lumea lui de umbre.

* * *

De Bobotează, familia se reunește din nou în sala de prânz a vilei Olivuzza, care răsună de vocile adulților când se salută între ei și de strigătele copiilor care își primesc darurile. După prânz, pe masă rămân vasele cu fructe confiate și câteva sticle cu lichior.

Prea multă gălăgie, își spune Ignazio. Ar vrea să discute afaceri cu François, cumnatul său, însă e cu neputință în locul acela. Îi face semn să-l urmeze în birou, iar când ușa se închide în urma lor, liniștea binecuvântată le smulge amândurora un oftat de ușurare.

— *Les repas di famigghia peuvent être très bruyants!*[{21}] constată François, care vorbește repede, amestecând italiana cu franceza și cu dialectul sicilian.

Este un bărbat arătos, cu mustață spilcuită, cu ochi limpezi și căutătură blândă. Ignazio îl place, cu atât mai mult cu cât știe că o iubește sincer pe Giuseppina.

— Așa cum știi, am venit aici și pentru afaceri. Am adus o încărcătură pentru magazinul tatălui meu din Palermo și, pe urmă, am avut de recuperat mai multe creanțe restante, care… apropo: pot lăsa câteva bilete la ordin în custodie la banca voastră?

— Desigur, îi răspunde Ignazio turnând marsala în pahare.
Voiam să știu dacă ai noutăți despre afacerea cu depozitele de închiriat din port, la Marsilia.

François își desface brațele cu o mișcare cumva prea bruscă și câteva picături de vin i se preling pe deget.

— Am identificat două. Ambele pe profilul afacerii tale, deși cel mai mare este *un peu plus loin*[{22}].

Ignazio încuviințează din cap. Un depozit în zona portului ar însemna o economie considerabilă de timp și de bani.

— Imediat ce ajung înapoi, la Marsilia, le transmit toate informațiile oamenilor tăi, spune François, apoi oftează. Plec cât de repede pot, pentru că sunt cam îngrijorat pentru *mon petit,* pentru Louis. Caut un doctor bun pentru el. Pe aici aveți? Vincenzino mi s-a părut cam firav…

— Chiar este, din păcate. Face foarte des puseuri de febră, care îl șubrezesc. Acum, de exemplu, încearcă să se întremeze după o răceală care l-a lăsat cu o respirație grea, cavernoasă…

— Ah, fir-ar, *puru iddu,* și el?! Din fericire, Joséphine*, ta sœur,* nu a rămas singură cu Louis. Sunt găzduiți acasă la Camille Martin Clermont.

Ignazio nici măcar nu-și ridică privirea din pahar.

— Ai aflat probabil că n-o mai cheamă Darbon, ci Clermont, nu-i așa? S-a recăsătorit cu un amiral, o persoană cumsecade.

Deodată, Ignazio are senzația că vocea lui François vine de undeva, de foarte departe.

— Da, murmură el la un moment dat. Cred că s-a întâmplat în 1868, pe la început.

— Exact. Era abia trecută de douăzeci de ani când a rămas văduvă. Nu a avut copii și se pare că nici de data asta nu poate avea. A suferit mult, dar poate că s-a resemnat… François ridică din umeri, își termină vinul marsala din pahar și adaugă: Viața știe să fie foarte nedreaptă, într-adevăr. Dar ce să-i faci, fericirea nu e ceva ce poate fi găsit aici, pe pământ, conchide el dintr-o suflare.

În voce i se simte o inflexiune tristă. Sau nu cumva o fi semnul unui reproș indirect adresat cumnatului său?

Degetele lui Ignazio se încleștează cu putere pe paharul de cristal brut. Se forțează să ridice privirea, să-și ia o mină detașată. Abia dacă izbutește să încuviințeze din cap, în tăcere.

În clipa aceea, François își întoarce privirea spre el, fixându-l. Chipul i se înmoaie, apoi tristețea – sau reproșul? — din voce i se volatilizează.

— Când i-am spus că vin la Palermo, mi-a cerut să-ți transmit salutări.

Ignazio trage aer adânc în piept, reușind cu greu să îngaime:

— Înțeleg.

În realitate însă, nu, n-ar vrea nici să înțeleagă, nici să știe și nici să-și amintească nimic.

Își trece mâna peste ceafă, masându-și gâtul înțepenit. Fruntea îi rămâne plecată. Aerul pur și simplu nu-i mai poate ieși din piept, comprimându-i-l dureros – un cocoloș făcut din suflul și gândurile sale, un nod care nu se dă dus.

Așadar, iată-l: el, proprietarul a aproape cincizeci de nave, al unei turnătorii, al unei ferme viticole, al unei bănci, a zeci de imobile, nu vrea să fie privit în față. Oricum, nu în acel moment.

Câteva clipe mai târziu însă, ridică privirea și se uită fix la François.

— Transmite-i că-i întorc salutările.

Nu are niciun drept să pretindă ceva. Are doar datoria de a trăi în prezent.

* * *

Luna februarie a blagoslovit iarna blândă a anului 1872 cu un val de aer ceva mai friguros. Ignazio o remarcă aproape întâmplător, când coboară din trăsura care a oprit în fața cimitirului Santa Maria di Gesù, la poalele muntelui Grifone. Afară, aerul expirat se condensează într-un norișor de abur.

În depărtare, Palermo. De jur împrejurul orașului, mult verde și liniște. Lumina cenușie a zilei se filtrează printre nori. Foșnetul ploii captive în desișul de crengi al chiparoșilor plantați de curând și picăturile prelingându-se de pe frunzele portocalilor ce împresoară cimitirul îl distrag pentru o clipă de la gândurile mohorâte care i-au ținut companie pe drum.

Pe măsură ce anii s-au scurs, golul lăsat de moartea tatălui s-a estompat, asemenea unei răni care s-a cicatrizat greu, lăsând în urmă sechele dureroase, adânci. Ignazio crezuse că a învățat să trăiască mereu cu suferința, că și-a găsit pacea interioară prin resemnare și dedicându-se afacerilor. Desigur, continua să dialogheze în minte cu tatăl său, perpetuând micile lor ritualuri, cum ar fi să citească *Giornale di Sicilia* imediat după prânz. În același timp, păstrase și unele obiceiuri proprii – cafeaua de dimineață în singurătatea deplină, netulburată a biroului.

Și totuși.

Anul trecut, într-o seară de noiembrie, mama lui, Giulia, venise să-l salute înainte de culcare, iar el o întâmpinase absent, dându-i o sărutare distrată pe frunte.

A doua zi dimineață, Giulia nu se mai trezise.

Murise în somn. Inima ei bună ca pâinea caldă încetase să mai bată.

Plecase în tăcere, așa cum trăise.

Dincolo de suferință, Ignazio era, de fapt, furios. Nu i-o putea ierta: fusese nedreaptă refuzându-i ocazia de a-și lua rămas-bun, de a se pregăti în primul rând pe sine însuși ca s-o lase să plece. Acum nu mai putea să-i mulțumească pentru toate câte făcuse pentru el, pentru bunătatea pe care i-o insuflase, pentru temperamentul calm pe care i-l transmisese, pentru respectul pe care îl arătase mereu celor din jur. Abnegația în muncă, spiritul de sacrificiu, caracterul hotărât – pe acestea le-a moștenit de la tatăl său. Restul, începând cu dârzenia în fața furtunilor vieții – și toate calitățile care fac din el astăzi un adevărat bărbat –, îi fusese adus în dar de Giulia. La fel cum tot un dar al ei – iar de acest lucru își dă seama abia acum, în clipa aceasta – a fost și iubirea exclusivă, unică, tăcută și de neclintit pe care i-o purtase tatălui său.

Apoi, pe măsură ce zilele trecuseră, a înțeles: mama murise de fapt în ziua în care s-a stins Vincenzo. Aici, nu mai rămăsese din ea decât o fantasmă care aștepta să se volatilizeze în lumina acelei zile. O carcasă goală. Iar în cele din urmă, lumina aceea sosise. Și, odată cu ea, peste sufletul Giuliei se așternuse pacea.

Căci, dacă tatăl lui a fost marea, ea a fost stânca de pe țărm. Iar țărmul stâncos nu poate exista fără mare.

Acum și-i imaginează într-un loc care de fapt nu există, dar care totuși seamănă foarte mult cu domeniul Quattro Pizzi. Tatăl său mătură cu privirea largul mării, iar mama se sprijină de brațul lui.

Își ridică fruntea spre el, cu obișnuitul ei zâmbet vag pe buze; tata o privește și-și lipește fruntea de creștetul ei. Nu-și vorbesc. Pur și simplu sunt împreună, atât.

Simte un nod în gât. Nu reușește să înțeleagă dacă imaginea pe care propria minte tocmai a proiectat-o – ca un soi de mângâiere, probabil – nu este cumva vreo amintire din anii copilăriei. Dar, la urma urmelor, nici nu vrea să afle – își spune, parcurgând ultimii pași până la monumentul funerar construit pentru părinții săi. *Nu contează: oriunde s-ar afla, sunt împreună, în sfânta pace.*

Iată și capela. O construcție impunătoare, înconjurată de alte și alte morminte monumentale, proprietatea celor mai vechi familii nobiliare din Palermo. Aici, la Santa Maria di Gesù, cetatea morților este oglinda cetății celor vii.

În fața porții, îi găsește pe Giuseppe Damiani Almeyda și pe Vincenzo Giachery discutând; în liniștea din jur, cuvintele lor răzbat la distanță, însoțite pe fundal de ciripitul păsărilor care se foiesc printre chiparoși. Cei doi nu-l observă pe Ignazio apropiindu-se.

— Ultimele case achiziționate au fost toate înregistrate pe numele companiei Piroscafi Postali. Dumneata ai idee ce vrea să însemne asta? spune Damiani Almeyda ridicându-și gulerul hainei ca să se ferească de umezeala din aer.

— Cât despre afacerea cu mirodenii, a ajuns să nu-i mai acorde nicio atenție. E drept că ne-a avertizat imediat după moartea tatălui său, totuși…

Din spatele lor, Ignazio intervine cu voce ușor ridicată:

— Și ți-am explicat și de ce: vremurile s-au schimbat.

Cei doi se întorc brusc, surprinși.

Ignazio e preocupat în primul rând de cramele de la Marsala, cu vinul fortificat produs acolo, care ajunge în toată Europa. De vapoarele sale cu abur care transportă mărfuri și persoane pe întreaga suprafață a Mediteranei și chiar mai departe, către Asia și America.

— Uneori, omul bogat are pretenția să și simtă propria bogăție, adaugă el.

Damiani Almeyda ridică din umeri.

— În privința asta, aveți dreptate. În ziua de azi, oamenii își doresc să se simtă bogați chiar dacă nu sunt.

— *Sempre fu accussì.*[23] Omului de rând îi place să se dea grande de Spania.

Giachery se sprijină în bastonul pe care îl folosește de la un timp din cauza unei dureri de șold agasante.

— Pe vremuri, nobilii erau cei care *vuliano pariri ch' aviano ancora picciuli*[24], chiar dacă-și vânduseră până și cuiele din pereții casei. Acum, *sunnu i gintuzzi che vanno facennu i scaltri*[25].

Aruncă o privire de jur împrejur: pietre funerare inscripționate cu nume de rezonanță alternează cu lespezi mute, rămase parcă într-o veșnică așteptare. Familii de sorginte burgheză se amestecă aici cu străvechi descendențe nobile, cripte monumentale se înalță maiestuoase dintre pâlcuri de morminte sobre – simple nu pentru că au ales să fie astfel, ci din lipsă de bani. Moartea a retezat ambițiile de bogăție deșartă ale celor nevoiți să-și vândă până și cuiele tablourilor de pe pereți ca să supraviețuiască, așa cum

spunea Giachery, în vreme ce mormintele noi, burgheze, consacră bogăția obținută prin propria muncă – atât aici, la Santa Maria di Gesù, cât și în celelalte cimitire ale orașului, începând cu cel mai mare, Santa Maria dei Rotoli.

— Iar cu timpul, această schimbare va fi tot mai evidentă. Se vede deja în alte părți ale Europei. Îți dă sentimentul că țelul acestor oameni este să demonstreze că stăpânesc lumea întreagă, când, în realitate, ei nu stăpânesc nici măcar o palmă de pământ.

Damiani Almeyda coboară treptele care duc de la capelă la cripta în care Giulia a fost înmormântată de curând, apoi scoate dintr-un buzunar o legătură de chei. Pare că le cântărește preț de câteva secunde în mână, apoi i le întinde lui Ignazio.

— Poftim. Sunt ale dumitale de-acum.

Ignazio le ia, strângându-le în pumn. Sunt masive, din fier și foarte grele. Asemenea moștenirii lăsate de tatăl său.

Ajunge la ușa criptei. Cheia se învârte în încuietoare. Pe pardoseală, urme de var și de încălțări.

Dincolo de micul coridor de la intrare, se vede un impozant sarcofag sculptat, din marmură albă. În portretele de pe panelele din lemn, Vincenzo Florio, tatăl său, este înfățișat asemenea unui semizeu, cu un soi de togă peste costumul de burghez; iar mama Giulia abia dacă se zărește într-o nișă dindărătul sarcofagului. La fel de discretă în moarte ca și în viață.

Ceilalți doi bărbați rămân câțiva pași în spate. Ignazio își așază degetele înmănușate pe sarcofag, mângâind marmura. Piatra rece e mută și totuși, în adâncul inimii, simte prezența tatălui său, a părinților. O senzație caldă, blândă îi inundă pieptul.

Face tot ce-i stă în putință. Încearcă. Dar, cu toate acestea, îi e dor de privirea lor, chiar și acum, după atâta vreme. La urma urmelor, nu încetezi niciodată pe de-a-ntregul să fii copil, la fel cum e imposibil să nu fii părinte odată ce ai adus pe lume un fiu.

Închizând ochii, simte brusc cum îl copleșesc amintirile – Villa dei Quattro Pizzi, întinsele plantații de citrice de la Villa ai Colli di San Lorenzo, unde se juca de-a v-ați ascunselea cu surorile lui; țopăiala în jurul unei *Dracena* din fața pridvorului, lecțiile de dans cu mama, într-atât de poticnită în mișcări, încât îl călca întruna – el era totuși fericit de contactul fizic cu ea, iar Giulia râdea, râdea mereu, cu capul pe spate, în timp ce

profesorul de dans pufnea, iar Angelina și Giuseppina îi priveau cu ochi mari, invidioase pe complicitatea aceea dintre mamă și fiu. Pe urmă, imaginea tatălui său, care îi pune mâna pe umăr și-i vorbește pe un ton coborât, explicându-i cum să răzbească printre rechinii din politică…

Deodată însă, din străfundurile memoriei, se ițește un alt chip, încadrat de un buchet de bucle blonde.

Ignazio nu a putut să vorbească nimănui vreodată despre ea. Singură, sora lui Giuseppina știe. Și – judecând după comportamentul și spusele sale – probabil că și lui François i-a ajuns la urechi câte ceva.

De fapt, nu, se corectează el în gând. *Mai era o persoană care știa.*

Mama. Îl întrebase dacă voia cu adevărat să o ia în căsătorie pe Giovanna, iar el încuviințase, spunând că nu putea face altfel.

Nu doar că știai, dar mi-ai înțeles toată suferința, mamă.

Rana aceea dureroasă nu i se va vindeca niciodată, căci renunțare mai grea nici că se poate, însă fusese un preț asumat, pentru ca tatăl său să-l considere un adevărat Florio. Un preț asumat în tăcere, fără a fi rostit niciodată vreun cuvânt despre asta.

Abia acum, în clipele acestea, i se dezvăluie celălalt fir care îl leagă de propria mamă. Și el, și ea au renunțat la o parte importantă a propriei ființe pentru Casa Florio, și nu doar pentru ca aceasta să-și continue drumul, ci, mai presus de toate, ca să prospere. Mama își sacrificase iubirea și demnitatea de dragul lui Vincenzo, care avea libertatea să se dedice trup și suflet afacerilor. Iar el, Ignazio, a mers și mai departe, renunțând la femeia pe care o iubea, familia Florio putând astfel să-și întindă tentaculele afacerilor acolo unde tatăl său nu reușise să pătrundă: mai întâi în saloanele nobilimii din Palermo, iar mai târziu, chiar și mai sus, la curtea de Savoia. Pentru că nobilii din Sicilia, cu amestecul lor de sânge arab, normand și francez, erau încredințați că sunt descendenții zeilor din Olimp, prin urmare, ei, familia Florio, către Olimp trebuiau să năzuiască. Și așa se și întâmplase.

Și totuși, sunt zile – și nopți – când toate acestea nu sunt de ajuns, își spune.

Deodată, îi înmuguresc iarăși în minte frânturi de odinioară, de la Marsilia, din cea mai fericită perioadă a vieții: se vede din nou la vârsta de douăzeci de ani, percepe limpede sunetele și culorile unei căsuțe de țară, mireasma trandafirilor, adierea de săpun parfumat a unui trup de femeie

despuiat, încolăcit peste al său, într-o cadă.

Adevăratul blestem al fericirii este că nu-ți dai seama când o trăiești. Atunci când, în sfârșit, înțelegi că fericirea ai trăit-o totuși, ceea ce ți-a rămas reprezintă doar ecourile ei îndepărtate.

Cercetează cu atenție piatra funerară a mamei, Giulia Rachele Portalupi *in* Florio. O femeie cu o minte fără cusur, care știa să insufle bună înțelegere fără să o arate, care a iubit necondiționat, fără să ceară nimic în schimb, și care a rămas toată viața discretă, departe de luminile rampei.

Fiicei lui, născută în iunie 1870, i-a dat numele ei. Giulia Florio. *Stidduzza* lui – așa cum obișnuiește el să-i spună – are acum un an și jumătate.

Zgomot de pași în urma sa. Se răsucește pe călcâie.

Giachery afișează un zâmbet blând, care reflectă cumva cuvintele de consolare pe care le gândește, dar care rămân totuși nespuse.

Ignazio își maschează pe loc gândurile în spatele minei sale calme, impenetrabile, asemenea unei cortine. Nu, nimeni nu trebuie să-și dea seama.

— Ați făcut o treabă bună, spune el pe un ton coborât. Desigur, muncitorii ar fi putut curăța treptele cu mai mult spor…

Mângâie din nou ușor piatra funerară a Giuliei, depune o sărutare cu vârful degetelor, apoi își face semnul crucii. Giachery îl imită.

Damiani Almeyda îi așteaptă în prag, cu mâinile la spate. Se îndreaptă toți trei spre ieșire și se urcă în trăsură.

Ignazio rupe primul tăcerea.

— Sper să mă ierți că te-am târât până aici, însă voiam să văd capela după înmormântarea mamei.

— Așadar, mulțumit?

— Foarte mulțumit, *ingegnere.*

Așezat picior peste picior, își lasă mâinile cu degetele împreunate să se odihnească în poală și privește pe fereastră. Cerul arată mai degajat, câteva pete de albastru ițindu-se printre norii ce par să se răsfire.

— Doream însă să discut și altceva cu domniile-voastre. Evaluez posibilitatea să reiau una dintre afacerile gândite de tatăl meu.

Giachery se încruntă.

— Și care anume, Dumnezeule mare?! Întreb pentru că tatăl dumitale era un maestru al experimentelor și aproape nimeni nu putea ține pasul cu toate

ideile sale.

— *Raggiuni aviti.* La industria textilă mă refeream, la fabrica pe care a vrut s-o înființeze la Marsala, în apropierea cramelor. Nu s-a mai făcut nimic până la urmă, totuși…, îi răspunde Ignazio privindu-l drept în ochi. Apoi continuă: Aud că Morvillo, avocatul, caută parteneri pentru mica lui fabrică de bumbac, aici, la Palermo. A fost mult timp asesor pentru educație publică și îl știu drept o persoană inteligentă. Îl plac și pentru că are unele idei progresiste în privința muncitorilor de rând… încearcă să afli care-i sunt, de fapt, intențiile, însă cât mai discret, ca de obicei.

Giachery încuviințează din cap.

— Știu că vrea să lucreze cu bumbacul produs aici, în Sicilia, numai că acum *a' sacchetta ci chiance,* a ajuns de-i suflă vântu' prin buzunare. Concurența din Napoli e prea puternică.

— Desigur, e o nebunie ca bumbacul produs în Sicilia să fie trimis pentru filat la Napoli sau chiar în Veneto, pentru ca apoi să fie readus și vândut aici. Prețul crește dramatic, e preferabil să cumperi marfă englezească sau americană. Iar dacă putem profita de situație, de ce să n-o facem?

— De acord. Mă voi ocupa de asta.

Damiani Almeyda îl observă pe Ignazio fără să scoată un cuvânt. Încearcă – cum a mai făcut-o de nenumărate ori până acum – să ghicească gândurile acestui bărbat care îl tulbură și-l fascinează în același timp. Cu siguranță că a moștenit multe dintre trăsăturile tatălui său și totuși, cu greu s-ar găsi două caractere mai diferite decât ale celor doi bărbați. Cel din fața lui emană o forță intimă, profundă și o determinare necruțătoare, mascate însă de un comportament afabil.

Una peste alta însă, Damiani Almeyda e încredințat de un lucru: uneori, un gentilom e mai de temut decât o brută.

* * *

— Sote de legume înăbușite în unt și cu puțin piper, așa, și iepure la cuptor *à la Provence,* dictează Giovanna.

Donna Ciccia notează, cu vârful limbii ițindu-i-se între buze.

— Cât despre vin… da, un vin de Alicante se potrivește perfect, concluzionează ea.

Ține mult ca Ignazio să găsească la întoarcere un ambient tihnit, prin urmare, totul este trasat până la ultimul detaliu.

Donna Ciccia îndoaie biletul și i-l dă servitoarei să-l ducă la bucătărie, apoi întoarce o privire scrutătoare spre Giovanna, încuviințând mulțumită din cap la vederea rochiei negre cu motive în nuanțe mov. Au trecut doar trei luni de când a murit Giulia, așa că perioada de doliu încă se respectă cu rigoare.

— *Site un ciure.*[{26}]

Giovanna zâmbește. Știe că nu-i adevărat, că e departe de a fi frumoasă, însă o mică minciună inocentă ca aceasta are darul de a-i revigora tonusul. *Donna* Ciccia îi pune mâna pe umăr, strângând-o ușor.

— Și când te gândești că, nu cu mult timp în urmă, îți era frică până și de umbra ta. Iată însă că astăzi ești stăpâna casei în toată puterea cuvântului. Te pricepi chiar și să combini vinurile cu mâncarea.

— Ma… mamaaa…

E vocea Giuliei, mezina. Bona i-o dă în brațe Giovannei, care îi zâmbește și-i sărută obrajii. Copilul îi prinde degetul și îl duce la gură.

— *Chi si 'bedda, cori meo*[{27}]*,* îi spune, frecându-și nasul de al copilei, care se întinde să-i apuce o șuviță de păr. *La vita mia sei,* ești viața mea.

Donna Ciccia privește scena și simte cum povara care îi apasă sufletul se risipește ca prin farmec. Numai Al de Sus știe cât de fierbinte s-a rugat – și nu doar atât, dar asta-i altă poveste – ca *picciridda* ei, copilița ei dragă să-și regăsească liniștea. Da, *picciridda* ei, și nu stăpâna, pentru că i-a ținut mereu loc de mamă, a crescut-o și i-a fost mereu alături. Ce mult s-a schimbat față de cum era la începutul căsniciei, își spune în gând în timp ce împăturește cămașa de noapte lăsată să cadă lângă piciorul patului. Într-adevăr, pe atunci Giovanna era tot timpul nervoasă și nesigură pe ea, căutându-și refugiul în zilele lungi de post, ca și cum nu și-ar fi dorit altceva decât să dispară de pe fața pământului. De parcă propria existență era peste puterile sale. Acum însă o vede simțindu-se în largul său în rol de mamă și de soție. Mai mult chiar, pare să fi pus puțină carne pe ea, așa că acum arată parcă mai feminină. Și totuși, *donna* Ciccia nu e întru totul convinsă că *picciridda* ei și-a găsit cu adevărat liniștea sau doar s-a resemnat. Ce-i drept, relația ei cu Ignazio nu poate fi comparată cu cea a unui alt cuplu pe care *donna* Ciccia îl cunoaște bine – părinții Giovannei, care nu au depășit niciodată stadiul indiferenței reciproce. Cu toate acestea, distanța dintre atitudinea împăcată, mulțumită a lui Ignazio și firea

tumultuoasă, intensă a Giovannei s-ar putea dovedi imposibil de depășit pe termen lung. Înțelesese acest lucru de la bun început, însă nu putea decât să spere că se înșală. În rest, a vegheat-o în tăcere, i-a ascultat lamentările, a consolat-o și i-a uscat lacrimile, așa cum face o mamă.

Giovanna o sărută pe Giulia de rămas-bun și o încredințează doicii.

— Spune-le lui Vincenzino și lui Ignazziddu să se apuce de studiat, pentru că profesorul de muzică trebuie să apară dintr-o clipă în alta. Voi fi și eu acolo cât de curând.

Femeia se face nevăzută trăgând ușa după ea. *Donna* Ciccia se răsucește pe călcâie și-și face de lucru cu piesele de lenjerie, încercând să-și ascundă o grimasă. Cei doi băieți ai familiei Florio sunt plini de viață, ce-i drept – așa cum trebuie să fie copiii –, dar, în vreme ce Vincenzino ia aminte la reproșuri și-și cere întotdeauna scuze când greșește, Ignazziddu pare indiferent chiar atunci când încasează palme.

— *Acqua di malutempu,* îi scapă o șoaptă. Sămânță rea.

— Ce-ai spus? întreabă Giovanna.

— Mă gândeam la *signorino* Ignazziddu. E ca focul viu, nu alta.

— Soțul meu spune că-i așa pentru că-i încă *nico*…

— *U' lignu si raddrizza quann'è virdi*[28], o avertizează femeia.

— Pe măsură ce crește, va deveni un băiat de toată isprava, ai să vezi, răspunde Giovanna, deschizând caseta de bijuterii ca să-și aleagă cerceii pentru zi.

De la Giulia păstrase doar câteva giuvaiere – topaze, perle, smaralde –, cele mai multe intrând în posesia cumnatelor ei. De altfel, nici nu-i plac în mod special – au tăietură învechită și monturile prea grele. Și oricum nu sunt potrivite pentru ținuta de doliu. În cele din urmă, alege două pandantive cu onix și perle.

— Mă întreb ce părere ar fi avut mama-soacră. Din câte știu, Giuseppina și Angelina erau mult mai zvăpăiate decât Ignazio când erau mici, spune ea, apoi oftează. Numai că, în ultima vreme, nu se prea mai putea discuta cu ea. Stătea întruna în picioare la fereastră și se uita în lungul străzii, ca și cum aștepta pe cineva…

— *Iddu era, chi la chiamava*[29], spune *donna* Ciccia străbătută de un fior și făcându-și semnul crucii. Într-una dintre serile de pe urmă, mi-a spus să las lumina aprinsă, pentru că urma să vină soțul ei. *Ju pinsai* că nu mai are toate țiglele pe casă… Numai că, atunci când o găsirăm fără suflare, cam

dădu frica-n mine, zău așa.

Giovanna face o grimasă, încrețindu-și buzele. Nu-i place să vorbească despre asemenea lucruri.

Se așază în dreptul măsuței pe care *donna* Ciccia a lăsat corespondența și-și face de lucru cu scrisorile. Cele mai multe sunt invitații la cină sau la vreo recepție – invitații de pură curtoazie, date fiind regulile foarte riguroase ale perioadei de doliu –, însă nu lipsesc biletele de condoleanțe.

— Încă sosesc, remarcă, fluturând în aer un bilet, în timp ce *donna* Ciccia aranjează coșul de lucru pentru broderia unei tapiserii la care lucrează împreună.

Un partener de afaceri al lui Vincenzo care se afla în voiaj și a aflat vestea abia de curând; un văr care locuiește în Calabria și pe care abia dacă-l știe după nume; un furnizor care se scuză pentru gestul întârziat, însă a fost foarte bolnav și nu…

Deodată…

Un bilet din hârtie de Amalfi, cu francatură franțuzească, adresat lui Ignazio. *Oare cum de-o fi ajuns aici?* se întreabă Giovanna, răsucindu-l pe toate părțile. O intrigă în primul rând scrisul – o caligrafie delicată, atât de diferită de literele colțuroase și rudimentare de pe celelalte mesaje de condoleanțe.

Dă să-l pună deoparte, însă privirea nu i se poate desprinde de acel plic.

Stă în cumpănă câteva clipe. Apoi împinge deoparte restul scrisorilor, descoperă în apropiere o agrafă de păr și o folosește pe post de cuțit pentru corespondență. *Ignazio nu se va supăra foarte tare dacă…*

Din nefericire, te-a părăsit și mama: știu ce mult țineai la ea și înțeleg cât de greu îți este să n-o poți jeli așa cum ți-ai dori. Inima-mi plânge pentru tine.

Durerea ta este a mea, iar tu o știi.

C.

Brusc, Giovanna simte că nu mai poate respira: aerul pare să se fi transformat în cioburi de sticlă.

Niciun partener de afaceri, nicio rudă, niciun prieten nu ar scrie o asemenea frază. *Niciun bărbat,* se corectează în gând. Nu într-un asemenea registru. Nu cu o asemenea caligrafie elegantă. Nu pe o hârtie atât de fină.

Durerea ta este a mea, iar tu o știi.

O femeie, doar o femeie ar scrie o asemenea frază.

Adresată doar unui bărbat pe care îl cunoaște bine.

Doar unui bărbat pe care îl *iubește.*

Scutură violent din cap. Fraze, priviri, gesturi. Și tăceri – oh, cât de multe tăceri!

Fragmente de amintiri și secvențe recente i se derulează cu repeziciune prin fața ochilor, potopindu-i mintea ca o viitură. Rememorează instinctiv cuvinte care, iată, capătă dintr-odată alt sens.

Își ridică privirea brusc și mai-mai că tresare la vederea propriei imagini reflectate în oglindă. Ochii îi sunt bulbucați, goi și întunecați, de parcă acolo, înăuntru, s-ar fi lăsat dintr-odată noaptea.

Se uită cu coada ochiului înspre *doma* Ciccia, care își face în continuare de lucru cu feluritele fire și pânzeturi de in. Nu, nu a observat nimic.

Își întoarce din nou atenția către plic, fixându-l cu privirea. Vrea, trebuie să știe.

Ștampila poștei este aproape ilizibilă. Înclină hârtia într-o parte și în alta, în lumina ferestrei. *Marsilia.* Mesajul vine de la Marsilia. Oare este posibil să fie vorba despre o femeie pe care Giuseppina și François o cunosc? Primul impuls este să-i scrie Giuseppinei, însă e un gând de o clipă, pe care îl alungă din minte imediat.

Și ce s-o întreb, mă rog?

Te-ai face de râs, atâta tot, îi răsună convingător în minte o voce malignă, cu un ton care amintește vag de al mamei sale.

Se uită din nou la bilet, îl adulmecă. Pare chiar să emane o undă slabă de parfum floral. De garoafe, parcă. Sau poate că e doar imaginația ei care-i joacă feste. Nu știe încă.

Simte furnicături în palme, stomacul se răzvrătește și se contractă de parcă ar avea propria viață autonomă, iar senzația care i-a marcat până mai ieri întreaga existență iată că revine. Departe de hrană, departe de emoții.

Închide strâns ochii, până impulsul de a vomita se mai risipește.

Fricile, *acele frici* fără nume, au revenit dintr-odată la viață și se năpustesc asupra ei.

Lasă biletul să-i cadă în poală – o pată ca de fildeș pe negrul desăvârșit al rochiei. Parcă ar emana o energie malefică.

Inima-mi plânge pentru tine.

— Du-te dumneata să stai cu copiii, *donna* Ciccia, spune ea deodată, cu voce fermă. Eu trebuie să răspund la toate aceste scrisori. Voi veni și eu mai târziu.

Se ridică ascunzând biletul în palmă și, aproape fără să-și dea seama, îl mototolește.

Nu mai aude răspunsul femeii: deschide ușa către camera soțului ei și intră. Se uită de jur împrejur, surescitată, simțind cum sângele pur și simplu îi bubuie în urechi. Deodată, își amintește de o altă dimineață, de o altă perioadă de doliu. Deschide dulapul.

Alarmat de zgomotul de pași, Nanài, valetul, apare pe prag.

— *Chi ci fu,* cine-i? întreabă timid, uluit la vederea stăpânei căutând febril printre hainele soțului ei.

Ea se întoarce, șuierând cu voce ca de gheață:

— *Vattinni!*

Vizibil speriat, bărbatul se supune, retrăgându-se dincolo de ușă.

Giovanna pare acum ca posedată de demoni. Își strecoară mâinile printre cămășile din garderob, dă într-o parte halatele, pipăie buzunarele pantalonilor…

Deodată însă, se oprește, cuprinsă de un vertij. Își cuprinde tâmplele între palme.

Nu, un asemenea comportament nu este demn de ea. Cum însă să reziști, cum să te înfrânezi dacă bărbatul pentru care te-ai forțat să-ți schimbi firea și felul de a fi, care te-a învățat ce-i iubirea, pentru care ai învățat să te hrănești… în sfârșit, dacă acel bărbat poartă în inimă pe altcineva?

Închide ochii, reflectând. Nu, universul soțului ei nu se află acolo, printre obiectele acelea. El intră în camera aceasta doar ca să se schimbe și ca să doarmă. *Cea mai mare parte a timpului și-o petrece în salonul-studio. Cu siguranță că acolo păstrează lucrurile pe care le consideră cu adevărat importante.*

Și Giovanna o ia pur și simplu la fugă, aleargă cum n-a făcut-o niciodată în viața ei. Coboară scările valvârtej, îndreptându-se spre studio. Atrași de zgomot, copiii se ițesc în ușa camerei de studiu și se uită lung după ea, nedumeriți: nu și-au mai văzut niciodată mama cu un aer atât de disperat. Pe Vincenzino îl cuprinde un acces de tuse, apoi se uită întrebător la Ignazziddu, care ridică din umeri.

Giovanna dă în lături ușa studioului. E prima dată când intră în acest loc

– un alcov al afacerilor, al cuvintelor lapidare și ferme, al pereților căptușiți cu piele, al fumului de trabuc. Rămâne câteva clipe să contemple piesele de mobilier din lemn masiv ițindu-se discret din penumbră, biblioteca joasă din spatele biroului, lampa orientală de pe un scrin. Se îndreaptă apoi spre birou și începe să tragă cu furie de sertare, unul câte unul. Găsește creioane, stilouri, penițe, registre cu o mulțime de cifre. Le răsfoiește, fără niciun rezultat însă. Apoi se apleacă spre ultimul sertar și-l deschide. Un compartiment dublu.

Aici era! Sipetul din lemn de trandafir și abanos cu mâner metalic. Pe când încă locuiau în Via dei Materassai, Ignazio îl păstra în garderobul dinspre camera lor. Odată îl întrebase ce e înăuntru, iar el îi răspunsese laconic: „Amintiri”.

Mâinile îi tremură. Lemnul sipetului e neted, greu, cald la atingere. Când îl așază pe birou, o rază de soare se răsfrânge asupra lui, scoțând în evidență fibrele frumos desenate ale lemnului.

Îl deschide.

Percepe imediat un iz de parfum foarte asemănător celui de mai devreme, emanat de hârtia biletului de condoleanțe. La fundul casetei, sub un exemplar uzat din *Prințesa de Clèves* de Madame de La Fayette, descoperă un teanc de plicuri. Răstoarnă conținutul casetei pe mapa din piele de pe birou și, cu un sentiment nehotărât, între curiozitate și dezgust, răscolește printre scrisori. Hârtia este densă, rafinată, iar scrisul – feminin. Multe nici măcar nu au fost desfăcute; altele, în schimb, sunt aproape zdrențuite. Toate au ștampila poștei din Marsilia și par vechi de ani buni. Deodată, dintre hârtii, se ițește și o panglică de satin albastru, decolorată de vreme.

Se uită încă o dată în casetă, unde a rămas un bilet similar celui care a declanșat furtuna; îl pune pe birou, peste teancul de plicuri. Cercetează data, îl citește. Un mesaj de condoleanțe de la moartea socrului.

Surescitarea se ridică din nou ca o furtună, o posedă.

— Cine e această femeie? strigă aproape fără să-și dea seama, înșfacă un plic și încearcă să-l desfacă.

— Ce faci aici?

Vocea lui Ignazio are efectul unei căni cu apă rece ca gheața primite drept în față. Giovanna își ridică privirea spre ușa în pragul căreia stă chiar el, cu pardesiul pe braț. Instinctiv, dă drumul plicului din mână.

Ignazio își mută privirea de la soția sa către cutia deschisă și apoi la hârtiile împrăștiate pe birou.

— Te-am întrebat ce faci aici, repetă el, alb ca varul, cu vocea răgușită, aproape metalică.

Apoi închide ușa în urma sa, își lasă haina pe un scaun și se îndreaptă spre birou. Se întinde cu mișcări lente și ia biletul mototolit. Îl netezește cu un gest aproape drăgăstos. Chipul îi este însă rece și rigid, lipsit de orice expresie.

Tocmai acest lucru pare s-o înfurie pe Giovanna.

— Ce-s astea? întreabă șuierat, fluturând un plic.

— Dă-mi-l, spune Ignazio, cu privirea absorbită încă de biletul din mâna sa.

Este mai mult o șoaptă, în spatele căreia însă se ghicește ușor conotația poruncitoare. Giovanna refuză, dând din cap și strângând plicul la piept. Pe chipul palid i-au apărut multe pete roșii, care creează acum un contrast straniu cu rochia neagră.

— Ce sunt? repetă ea întrebarea, de data aceasta pe un ton întristat.

— Lucruri care nu te privesc.

— Sunt scrisori de la o femeie. Cine e?

Ignazio își întoarce privirea asupra ei și, în clipa aceea, Giovanna simte că inima i se oprește preț de o clipă.

Ignazio – Ignazio al ei – este genul de bărbat care nu-și pierde niciodată controlul. Știe întotdeauna să lichideze chiar și un început de dispută cu un ridicat din umeri sau cu un zâmbet detașat. Însă omul acesta cu chip pământiu, cu maxilarele încleștate, care o fixează cu ochii mijiți și încărcați de furie, ei bine, acest om nu este soțul ei. Este un străin, un individ căzut pradă unei furii pe cât de reci, pe atât de înverșunate.

Gândurile i se revarsă Giovannei în minte, nestăvilite, crude, înspăimântate, contradictorii. *Ah, ce neghioabă! De ce oare am ținut să aflu? Pentru că sunt soția lui și-mi datorează o explicație, de aceea.*
Așa, și? Nu puteam rupe biletul pur și simplu și să uit totul? Nu, ar fi însemnat să-l mint, să-mi mint soțul… Bine, dar totul ar fi rămas la fel! Și acum ce fac, cum să-l împac? Bine, dar am dreptul să știu, după toți anii în care m-am sacrificat pentru el! Ah, și dacă el o alege acum pe cealaltă? Oh, nu, nu e cu putință, mai există totuși și Vincenzino, și… și Ignazziddu…

Scutură din cap, ca și cum ar vrea să reducă la tăcere toate acele gânduri care o sfâșie pe dinăuntru.

— De ce? întreabă ea în cele din urmă, cu voce șoptită.

Lasă plicul din mână și, sprijinindu-se de tăblia biroului, se apleacă spre el și repetă întrebarea, singura pe care poate – și pe care vrea – să i-o adreseze.

— De ce nu mi-ai spus că exista o alta? continuă, cu lacrimi în voce. Ea e motivul pentru care nu m-ai dorit niciodată cu adevărat?
Pentru că gândul îți era doar la ea, la această franțuzoaică?

— De când m-am căsătorit cu tine, nu a existat nicio altă femeie.

Vocea îi este din nou fermă, controlată. Chiar și expresia este cea obișnuită, de un calm detașat. Doar o mică grimasă îi încrețește buzele în timp ce strânge plicurile, le aranjează și le pune înapoi în sipet.

Însă Giovannei nu-i scapă gingășia gesturilor lui, grija cu care rulează panglica albastră între degete, cu care așază cartea la loc. Nu se poate abține:

— *Tanto megghiu di mia è?*[30]

— E o poveste de domeniul trecutului. Nu ai nimic de-a face cu asta, răspunde Ignazio, fără s-o privească.

Apoi, scoate din buzunar un set de chei. Cu una dintre ele – mică, de nuanță închisă – încuie sipetul. Ținându-l apoi la piept, se îndreaptă spre ușă.

— Nu e treaba ta. Și să nu mai pui piciorul în studioul meu. Niciodată.

* * *

Nisip și sare sub tălpi. Vântul fierbinte, vârtos, lumină albă orbitoare, care îl obligă să-și mijească ochii. În aer, aromă de maghiran-sălbatic contopită cu mireasma pătrunzătoare a mării.

Ignazio se apleacă, ia o mână de nisip amestecat cu țărână și-l cerne printre degete. În realitate, este tuf mărunțit: o rocă albicioasă care ține captive rămășițe de scoici și de animale marine și care reprezintă adevărata forță motrice a zonei Favignana.

A insulei lui.

Chiar așa, insula mea, își spune zâmbind, reluându-și apoi drumul către stânca Buc Marino, de pe marginea căreia poate contempla împreunarea pământului cu marea. Undeva mai jos de locul în care s-a oprit, câțiva salahori cioplesc blocuri de tuf care vor fi apoi târâte la țărm și îmbarcate

pe nave cu destinația Trapani. De jur împrejur, nori de praf fin se iscă din senin, dând să se înalțe, însă rafalele de vânt îi împing imediat înapoi la sol: sunt reziduuri rămase în urma extragerii de tuf din carierele de câteva zeci de metri adâncime – activitate care, împreună cu pescuitul, s-a dovedit vitală pentru locuitorii insulei, fiind nu doar o sursă de venit, ci și materie primă pentru case.

Chiar așa, insula lui: cu câteva luni în urmă, cumpărase de la marchiza Teresa Pallavicini și de la fii ei, Giuseppe Carlo și Francesco Rusconi, insulele Egade: Favignana, Marettimo. Levanzo și Formica, ultima aflată la jumătatea distanței dintre Levanzo și Trapani. Le spunea tuturor că investiția aceasta de două milioane și șapte sute de mii de lire[31] va impulsiona decisiv industria pescuitului de ton; că putea să-i folosească la muncă pe condamnații închiși în fortul Santa Caterina și că, peste toate aceste avantaje, mai putea beneficia și de pe urma vânzării blocurilor de tuf. Una peste alta, mai spunea, a examinat în detaliu toate avantajele și dezavantajele acelor insule, evaluându-le potențialul real și, în cele din urmă, a hotărât să le cumpere. Ca să nu mai pomenească de faptul că foștii administratori aduseseră activitățile economice pe pierdere, așa că a putut să scadă prețul.

Acum însă, pentru el însuși nu are nevoie de justificări.

Asemenea unchiului său, al cărui nume îl poartă, care, în urmă cu aproape șaptezeci de ani, s-a îndrăgostit la prima vedere de cherhanaua de ton de la Arenella, Ignazio e pur și simplu sedus de Favignana: o îndrăgește mai mult decât afacerile, prestigiul social și restul lucrurilor care îi umplu viața. Tensiunile generate de complicațiile în afaceri – probleme cu extracția de sulf, creșterea taxelor vamale – sunt acum departe; la fel și familia. Ochii Giovannei, atât de sobri și de triști, au rămas doar o amintire palidă.

Acesta e locul în care vrea să-și ridice o casă, cum făcuse tatăl său la Arenella. Deocamdată însă, mai are de așteptat: cherhanaua este grevată de un contract de închiriere pe numele unui *gabellotto*[32], Vincenzo Drago, care deține drepturile de proprietate. Ignazio e nevoit să mai aștepte trei ani – până în 1877 – ca să intre cu drepturi depline în posesia stabilimentului și a întregii insule.

Departe sub el, marea mugește, urlă, se stropșește. Vântul, un föhn capricios, se schimbă, îi simte suflarea și înțelege că întinderea aceea de

mare urmează să-și afle curând pacea. Asemenea lui însuși, în clipa în care a debarcat deunăzi pe insulă.

Închide ochii, lăsând lumina soarelui să i se strecoare printre pleoape.

Își amintește ziua în care a pus prima dată piciorul pe insula Favignana: avea doar paisprezece ani, iar tatăl său – care, la acea vreme, deținea activitatea cherhanalei – îi ceruse să-l însoțească. Cu toată duhoarea tonului în descompunere care invada aerul și cu arșița soarelui ce se reflecta în pereții caselor, Vincenzo își suflecase mânecile, se așezase pe un bloc mare de piatră și începuse să discute cu pescarii în dialect, sfătuindu-se cu ei asupra locului celui mai potrivit de aruncat năvoadele sau a direcției pe care vântul ar trebui s-o aibă când începe *mattanza* – sacrificarea în masă a tonului. Ignazio e diferit de tatăl său: are o atitudine cordială și în același timp distantă. Totuși, oamenii locului intuiesc forța lui interioară care, departe de a se manifesta cu aroganță sau trufie, îl învăluie într-un soi de aură care emană siguranță și calm. Au avut ocazia s-o perceapă chiar în această dimineață, când Ignazio și-a făcut pe neanunțate apariția la cherhana. *Mattanza* s-a încheiat cu câteva săptămâni în urmă, vara și-a intrat pe deplin în drepturi și, în timp ce în halele de producție se lucrează la conservarea cărnii de ton, *i tonnaroti,* pescarii, se ocupă de bărci și de năvoade.

Ignazio a discutat îndelung cu ei; nu i-a întrerupt deloc, nici chiar atunci când spusele lor deveneau confuze, iar dialectul – greu de înțeles. Însă cel mai important a fost că a stat printre ei și i-a privit în ochi, percepându-le aievea întreaga neliniște, teama de un viitor umbrit de norii negri ai incertitudinii – fie din cauza concurenței spaniolilor, fie a taxelor impuse de „piemontezi". El le-a făcut promisiuni, însă simpla lui prezență a avut darul de a-i liniști.

— Sunteți mulțumit?

Vocea care îl distrage de la propriile gânduri îi aparține lui Gaetano Caruso, unul dintre colaboratorii săi de încredere – fiul lui Ignazio, unul din administratorii angajați de tatăl său. Și cu el a discutat îndelung, mai ales despre viitorul insulei Favignana, despre ideile sale de modernizare a fabricii sau despre contractele pe care le are în vedere.

— *Sì, assai.* Muncitorii sunt de toată isprava, oameni respectuoși, răspunde el, frecându-și palmele, însă vălul de tuf îi persistă pe piele.

— Pentru că știți cum să le vorbiți. Le insuflați siguranță, pentru că le

arătați respect, iar ei simt asta. Nu veniți doar și porunciți, ca alții.

Caruso se apropie până în dreptul lui. Are fața trasă, ascuțită, cu trăsături colțuroase și un barbișon pe care și-l freacă mai des decât ar trebui. Își ține poalele hainei închise, încrucișându-și brațele la piept, pe când Ignazio admiră întinderea mării cu mâinile în buzunare, lăsând vântul să-i șfichiuiască obrajii.

— Cu mult timp în urmă, când eram doar un *picciriddu,* preceptorul mi-a dat să traduc un fragment în care Titus Livius tâlcuiește apologul lui Menenius Agrippa. Îl știi?

— Nu, *don* Ignazio, răspunde Caruso.

— Ei bine, pe vremea aceea, plebeii voiau să aibă aceleași drepturi ca patricienii, așa că, în semn de protest, s-au mutat în afara Romei. Iar Menenius Agrippa i-a făcut să se întoarcă spunându-le un apolog, în care își imagina că membrele corpului refuză brusc să-și mai îndeplinească sarcinile, invidioase pe stomac, care nu făcea altceva decât să trândăvească, pasiv, așteptând să-i vină mâncarea. Numai că, procedând astfel, întregul corp s-a vlăguit, așa că membrele au fost nevoite să facă pace cu stomacul, spune Ignazio, cu colțul buzelor ridicându-i-se puțin, semn al unui zâmbet vag. Lucrătorii noștri trebuie să simtă că sunt parte a unui întreg. Și tatăl meu o spunea mereu. Salariul nu trebuie să fie singurul lucru care îi interesează. Iar eu am obligația să fiu primul care să le arăt că fiecare din ei este o piesă importantă în angrenaj, iar acest lucru nu-l pot face decât dacă-i privesc în ochi, unul câte unul.

Caruso încuviințează din cap.

— Nu-i întotdeauna o treabă ușoară.

— Aici, da. Oamenii locului sunt pescari, lume simplă care știe valoarea muncii… La oraș, în schimb, muncitorii au pretenții, caută motive să nu muncească sau să muncească mai puțin și pretind, pretind întruna… numai pentru ca apoi să critice orice concesie pe care le-ai făcut-o. Este o luptă continuă.

Se întunecă la față, amintindu-și de muncitorii de la turnătoria Oretea și de cei de la fabrica de textile pe care a pus-o pe picioare în asociere cu avocatul Morvillo, dar care întârzie să devină profitabilă.

Se întoarce, lăsând Mediterana în spate. Nu departe de locul în care s-au oprit, îi așteaptă trăsura.

În timp ce Ignazio urcă în trăsura acoperită de un văl de praf de tuf – la

fel ca tot ce sălășluiește pe insulă –, Caruso îl cercetează lung cu privirea, apoi, încercând să-i readucă zâmbetul pe buze, spune:

— Știți, lumea de aici vă consideră acum un adevărat prinț. Și n-aș fi deloc surprins dacă regele…

— Eu sunt un industriaș, domnule Caruso, îl întrerupe Ignazio. Titlul meu este capitalul. Iar acesta generează putere și respect mai mult decât oricare altul.

În timp ce trăsura îl duce departe de stânca Buc Marino, o parte din sufletul său pare să cânte în aceeași tonalitate cu vântul. Nu, nu are nici cea mai vagă dorință de a fi înnobilat ca prinț, conte sau marchiz al insulelor Egade. Simplul fapt că le stăpânește îl face pur și simplu fericit.

Tonnara

7 iunie 1877 – septembrie 1881

Fa' beni e scordatillo; fa' mali e pensaci.
„Uită când faci bine; amintește-ți când faci rău".
(Proverb Sicilian)

Pe 18 martie 1876, la două zile după ce s-a anunțat atingerea echilibrului bugetar, puterea este preluată de stânga istorică – Agostino Depretis devenind prim-ministru pe 25 martie 1876 –, alcătuită din politicieni proveniți din burghezia mijlocie, orientați către o povară fiscală mai mică, în comparație cu dreapta, și hotărâți să imprime Italiei un puternic impuls de modernizare. Stânga va conduce țara neîntrerupt timp de douăzeci de ani, până în 1896, sub diferite guverne, conduse fie de Agostino Depretis, fie de Francesco Crispi, Benedetto Cairoli sau Giovanni Giolitti.

Stânga istorică se afirmă și în numeroase colegii din Sicilia, dar, în ciuda promisiunilor electorale, situația dificilă din sudul Italiei rămâne în esență neschimbată. Pe 3 iulie 1876, deputatul Romualdo Bonfadini prezintă guvernului Raportul Adunării Legislative privind ancheta despre condiția Siciliei, în care este abordată și problema Mafiei „[care] este […] consolidarea și aducerea la perfecțiune a abuzului direct de putere în scopuri exclusiv infracționale; este forma de solidaritate instinctivă, brutală, interesată, care îi unește în detrimentul statului, al legilor și al organelor legiuitoare pe toți acei indivizi și acele straturi sociale ale căror unic deziderat este să obțină mijloacele de trai și confort nu din muncă, ci din violență, din înșelăciune și intimidare". Însă Raportul nu este publicat integral; în 1877, doi tineri exponenți ai dreptei istorice, Leopoldo Franchetii și Sidney Sonnino, publică o investigație independentă, realizată „pe teren", intitulată „Sicilia în anul 1876", care scoate în evidență, în întreaga lor gravitate, problemele care afectează Sudul: corupția, clientelismul, lipsa unei reforme agrare eficiente și, mai ales, absența

„sentimentului că legea e deasupra tuturor”. Tot în 1877, o comisie condusă de senatorul Stefano Jacini realizează Ancheta agrară și asupra condiției clasei agricole – publicată în cincisprezece volume între 1881 și 1886, aceasta evidențiază situația îngrijorătoare a agriculturii italiene, starea de înapoiere generalizată și condițiile mizere de viață ale țăranilor. Însă rezultatele anchetei sunt în esență ignorate de guvern.

Victor Emanuel al II-lea moare la 9 ianuarie 1878. Este urmat la tron de fiul său, Umberto I, căsătorit din 1868 cu verișoara sa, Margherita di Savoia. Animat de un spirit profund conservator (pe care și soția sa îl împărtășește), el încearcă totuși să-și câștige de la bun început simpatia populară: abia urcat pe tron, vizitează mai multe regiuni ale Italiei, împreună cu regina și cu fiul lor de nouă ani, Victor Emanuel (la Napoli, pe 17 noiembrie 1878, va scăpa nevătămat din atentatul pus la cale de anarhistul Giovanni Passannante), fiind adesea prezent în locurile afectate de dezastre naturale (inundațiile din regiunea Veneto din 1882, epidemia de holeră din Napoli din 1884).

La 7 februarie 1878, moare papa Pius al IX-lea. Deși noul papă, Leon al XIII-lea, se dovedește mai deschis către dialog, ruptura dintre statul papal și cel italian va continua să marcheze mult timp viața țării.

Chiurma, sarpatu, chiummo, càmmara, coppu, bastardedda, panaticu, rimiggiu.

Cuvinte într-un dialect pe care unii încă îl vorbesc pe insula cu siluetă ca de fluture, Favignana, cuvinte care încheagă în ele sunetul timpului și al caznelor vieții.

Peste iarnă, bărcile negre ale pescarilor au fost călăfătuite, iar năvoadele, reparate și întărite. Capcana pentru ton urmează să fie *cruciata,* binecuvântată, apoi *calata,* coborâtă în mare, după Sărbătoarea Sfintei Cruci din luna mai: ancorele sunt aruncate în funcție de coordonatele stabilite de *rais,* care se orientează după direcția vânturilor și a curenților marini; sunt invocați *U 'Patri Crucifissu* – Sfânta Cruce –, Madonna de-l Rosario, Preasfânta Inimă a lui Iisus și *Santu Patri* – Sfântul Francisc de Paola, patronul spiritual al marinarilor și al pescarilor. Căpetenia capcanei este *rais*-ul, șeful *chiurma*-ei, adică al echipajului de pescari – pescari de ton care se îmbarcă la vremea când nici n-au trecut bine de adolescență, părăsind barca doar când bătrânețea, moartea sau marea își cer obolul.

Rais-ul interpretează curenții de aer și pe cei marini, apoi ordonă *u' calata* și *u' sarpatu* – ridicarea capcanei.

Odată cu ancorele, pe fundul mării ajung și *chiummo*-ul – un soi de lanț – și *rusazzi*-ile – blocuri de tuf extrase din carierele din Favignana, care asigură stabilitatea *isula*-ei – corpul capcanei – pe fundul mării: căci, atunci când tonul pătrunde în capcană și se luptă cu toată forța disperării ca să rămână în viață, plasele sunt sfâșiate, iar lanțurile, trase cu putere încolo și-ncoace.

Isula este divizată în mai multe incinte: dinspre larg, tonul este ghidat către intrare – *vucca 'a nassa* – cu ajutorul unei *custa,* o plasă lungă și înaltă care le blochează drumul. Fanta de la intrarea în capcană este prevăzută cu plase care se ridică și se lasă manual; după incinta de intrare în capcană, urmează o *càmmara di punenti* și o *càmmara di levanti,* aflate în comunicare cu *càmmara granni* și cu *l'urdunaru.* Pe fundul mării nu se întinde niciun fel de plasă. Unica incintă închisă cu plase pe cinci laturi este *coppu* – camera morții. După ce traversează *càmmara di punenti,* exemplarele de ton trec în *bastardedda,* anticamera incintei *coppu.* Când ușa camerei morții – confecționată tot din plase de pescuit – este în cele din urmă ridicată, peștii, înnebuniți de rețelele plaselor care îi strâng din ce în

ce mai tare, dau năvală în ultima incintă, în căutarea unei căi de salvare.

În ajunul zilei de *pisca,* pescarii se roagă, invocându-l pe Iisus și implorând ca prada să fie bogată, căci numai așa pot trage speranță că leafa – *panaticu* – le va fi îndeajuns ca să-și hrănească familia și că vor avea parte de *migghiurato* – un soi de primă pe cantitatea capturată.

Odată sosită ziua mult-așteptată, *varcazzi* – bărcile lungi – sunt plasate perechi-perechi pe laturile *quadratu*-lui, porțiunea din camera morții care rămâne la suprafața apei; apoi, ambarcațiunile *parascarmi* – de mai mici dimensiuni – și *vasceddi* – alungite, impunătoare și cu cocă neagră – închid *quadratu*-ul. Acestea operează de asemenea în tandem, una, sub vânt, iar cealaltă, în vânt.

Înainte de *mattanza,* din nou rugăciune. Se intonează *scialome* – cântece în care invocațiile către Sfântul Petru sunt amestecate cu blesteme împotriva unei mări dușmănoase și zgârcite la pradă.

Apoi începe tragerea spre suprafață a camerei morții*, u 'coppu.* Totul se bazează acum pe forța brațelor, cu stropii de apă amestecați cu sudoarea, cu peștii uriași zbătându-se din lipsă de spațiu, de aer, de apă. Plasele – grele, îmbibate cu apă, tensionate de smuciturile peștilor masivi – sunt fixate de zona interioară a bărcilor. Intră acum în acțiune echipele *rimigiuu,* grupuri de pescari solizi, musculoși, care au sarcina de a străpunge peștii cu harponul, ridicându-i apoi la bord cu o *spetta* – o cange lungă, letală, cu cârlig în vârf.

Deodată, se dă semnalul. Își fac apariția o mulțime de prăjini, *corchi, masche* – cângi și harpoane confecționate de pescari. Izbesc cu putere peștii aduși acum la suprafață, care se lovesc de bărci cu toată forța, împingându-se unii în alții. Marea se înroșește, apa se face sânge. Creaturile gem și icnesc, însă zbaterea lor e acoperită de urletele pescarilor, care se încurajează și se strigă unii pe alții încontinuu. Animalele caută scăpare, se zvârcolesc, însă *i tonnaroti* le străpung, ridicându-le apoi pe *vasceddi* cu brațele lor vânjoase, le prind de înotătoare, în timp ce harpoanele le hăcuiesc la întâmplare carnea, ochii, gura. Sunt încă în viață când se lovesc în cădere de fundul bărcilor, vor fi murit la sosirea bărcilor în port, iar sângele le va fi spălat cu apă de mare aruncată cu gălețile pe punte.

În ritualul *mattanza* există respect pentru ton, însă ritualul *mattanza* nu știe de milă.

* * *

La ora cinci și jumătate a unei dimineți de plumb din iunie 1877, când porțile turnătoriei Oretea abia s-au deschis, o trăsură oprește în față. Sub bolțile metalice de la intrare, proiectate de Damiani Almeyda, o larmă stridentă, strigăte și insulte. Ecoul vocilor ricoșează din acoperișul metalic în două ape, decorat cu volute miniaturale, insinuându-se apoi în interiorul clădirii, în ciuda ferestrelor cu sticlă groasă. Arhitectul a știut să îndulcească tușele grosiere, brute ale vechii turnătorii, îmbunătățindu-i în același timp și funcționalitatea.

Așezați direct pe caldarâm sau sprijinindu-se de zid, grupuri de bărbați și de băiețandri în haine de lucru discută sau gesticulează aprins. Câte unul ține în mână un colț de pâine din care mușcă.

Nu au nici cea mai vagă intenție să intre la lucru, constată în gând Ignazio.

Deodată, în fața porților își face apariția un bărbat îndesat, cu nasul strâmb și cu părul cenușiu și câlțos. Desfăcându-și larg brațele, începe să vorbească mulțimii cu voce tunătoare:

— *Ma che è?* Oare merită să mai muncim pentru unu' care *ni leva i picciuli,* ne taie din banii ce ni se cuvin și ne trudește până ne dă sângele?

Vocea lui reverberează până în capătul străzii, făcându-i pe toți ceilalți să amuțească.

Ignazio îl cunoaște. E sudor, unul dintre cei care – până cu două zile în urmă – lucrau la secția de reparații nave și care de ieri au refuzat să intre la lucru, după ce au aflat că nu vor mai primi așa-numitul *quarto di campagna* – o bonificație de altfel mai mult simbolică. Muncitorii au acuzat violent conducerea de abuz, iar furia s-a răspândit fulgerător în toată fabrica. Fusese chiar nevoie de intervenția forțelor de ordine. A doua zi, seara, administratorii turnătoriei ajunseseră la concluzia că doar prezența lui Ignazio ar putea schimba situația, rugându-l să-și facă apariția la turnătorie de dimineață, la deschiderea porților.

— *Iddi nun talìano in facci nenti e nuddu*[{33}]*,* tună vocea sudorului. Ei știu bine că țipăm după unelte și scule, că ne dăm de ceasul morții să iasă treaba bine… că suntem mereu aici și nu crâcnim nici măcar atunci când…

Un cor de „*Veru è!"* se ridică din mulțime, acoperind vocea vorbitorului. Câțiva bărbați se reped spre porți, le închid, apoi încep să lovească puternic în zidurile turnătoriei. În câteva clipe, strada începe să se cutremure de

zgomotul infernal, de strigătele feroce, de tensiunea cu iz de sudoare și de metal. Zecile de muncitori lovesc zidurile cu pumnii, strigând că nu se vor lăsa jefuiți, că slujba aceea înseamnă însăși viața pentru ei și familiilor lor, că da, într-adevăr, „se dau de ceasul morții să iasă treaba bine" și nu protestează niciodată, însă acum…

În clipa aceea, Ignazio se hotărăște să coboare din trăsură.

Pășește calm, cu fruntea sus, ținându-și pălăria în mână. Cu o mină impasibilă, se îndreaptă spre intrarea în fabrică.

Primul care-i observă sosirea este un băiețandru, care-și trage tatăl de mânecă:

— *Papà, papà! U' principale!* Don *Ignazio c'è!*

Bărbatul se întoarce, face ochii mari și-și scoate șapca, strângând-o la piept.

— *Don* Ignazio, *assabbirìca,* îl salută, îmbujorându-se vizibil de stânjeneală.

La fel de brusc precum începuse, vacarmul se potolește.

Mulțimea se dă în lături, făcându-i loc să treacă, în vreme ce sudorul își lasă brațele în jos și se ferește într-o parte, pierzându-și parcă brusc toată vehemența de până atunci. Porțile se deschid, însă doar pe jumătate. Câțiva muncitori își descoperă capetele și-l privesc cu un amestec de respect și de teamă. Unii fac un pas înapoi, în vreme ce alții își coboară privirile în pământ.

Ignazio răspunde salutărilor înclinând din cap, însă fără să scoată vreun cuvânt.

Mai există totuși și priviri care nu sunt deloc intimidate. Le simte sfredelindu-i ceafa, le percepe ura, le adulmecă furia. Un iz acru, asemănător cu al prafului de pușcă. Privirile acelea flămânde îl urmăresc până intră în clădirea administrației, unde îl așteaptă un bărbat cu barbișon pătat cu cenușiu și cu frunte înaltă, rod al unei calviții cu o evoluție nemiloasă: este inginerul Wilhelm Theis, directorul turnătoriei, un omuleț slăbănog care acum, în preajma lui Ignazio, cu constituția sa masivă, pare și mai pipernicit.

Încuie ușa în urma lor, răsucind cheia de două ori în broască. Fără să-și adreseze niciun cuvânt, cei doi parcurg un coridor îngust, cufundat încă în întuneric, urcă scările și ajung la șirul de birouri bine îngrijite și ordonate unde o duzină de funcționari în costume negre, cămăși cu guler scrobit și

mânecuțe de percal, trase până la cot, se pregătesc să înceapă lucrul. Ignazio îi salută în trecere, întrebând pe unul, pe altul despre familie.

În tot acest timp însă, nu-și dezlipește privirile de geamurile dincolo de care se poate vedea ca-n palmă ce se petrece jos, în curtea interioară a turnătoriei. De altfel, de acolo, de la etaj, se poate domina cu privirea întregul complex. Muncitorii intră în curte lent, unul câte unul; le vede chipurile obosite și observă că mulți dintre ei își flutură brațele amenințător în direcția birourilor.

Nu se ascunde. *Exact, să mă vadă,* își spune. *Să știe toți că sunt aici.*

În spatele său, cineva își drege vocea.

— Care vasăzică, *ingegner* Theis, am sentimentul că oamenii de colo nu au primit cu prea multă bucurie vestea privind noile condiții de lucru pe nave.

Pipernicitul se apropie de birou. În absența lui Ignazio, acolo stă întotdeauna el, directorul. Nu însă și astăzi. Astăzi a venit *u' principale.*

— *Don* Ignazio, anularea indemnizației pentru munca pe nave a provocat o reacție de nemulțumire la care niciunul dintre noi nu se aștepta; nu la una atât de violentă, cel puțin. Cârteli, proteste fără sfârșit, ca să nu mai pomenesc de implicarea ziarului lor, fițuica aia neserioasă…

— De *Il Povero* ziceți? Nu înțeleg de ce vă surprinde. Jumătate din redacție e alcătuită din angajați ai turnătoriei. Ca să fiu sincer, mă așteptam la protestul acesta.

— Bine, dar au exagerat. Muncitorii – sudorii și mecanicii, în special – se plâng că munca pe nave a devenit mult prea grea și periculoasă și că fără acești bani nu merită riscul. Am reușit să rezistăm timp de două zile, ba chiar am chemat și forțele de ordine ca să respingem protestele, însă acum…

Pe toată durata conversației, Ignazio a stat cu spatele la celălalt.
Acum își masează barba neagră, reflectând. Într-adevăr, s-au făcut câteva arestări, iar el o știe foarte bine, din moment ce tocmai el îi ceruse prefectului – confidențial, desigur – să mențină ordinea în jurul turnătoriei. La fel cum știe că acum este datoria lui să restabilească liniștea și buna înțelegere.

Tensiunea din aer e densă, se simte ca o pâclă. I-a înfierbântat pe muncitori, dar și pe funcționarii din clădire. S-a impregnat în pereții albi ai birourilor, dar și în cei murdari de funingine din fabrică: abia se mai poate

respira.

Gardieni în uniformă împing muncitorii către mașinile de pontaj. Zboară ceva mai multe vorbe decât ar fi necesar, un băiețandru este îmbrâncit, tânărul reacționează. Un gardian ridică mâna, câțiva intervin, liniștind spiritele.

Deodată, șuieratul în țevi al fluxului de apă pentru răcirea preselor anunță că turnătoria Oretea e gata să-și reia activitatea la turație maximă.

Brusc, ușa biroului se dă în lături cu clinchet de vitralii, urmat de ciocănitul ritmic al unui baston pe pardoseală. În fundal, din depărtare, se aude bubuitul sacadat al ciocanelor de forjă.

— Scuze pentru întârziere, spune Vincenzo Giachery, directorul administrativ al turnătoriei. Piciorul meu nu prea mai știe să se pună în mișcare de dimineață.

Ignazio se repede să-l întâmpine, oferindu-i scaunul.

— Oh, e vina mea, *don* Vincenzo!

— Nu, nu, protestează celălalt, ai cărui ochi parcă se luminează dintr-odată, în timp ce pe chipul marcat de ani se iețește un zâmbet. *Vossia avi u' vizziaccio di vostru patri*[34], crezi că oricine trebuie mort-copt să facă lucrurile cum hotărâți voi, continuă cu un oftat Giachery, așezându-se.

Ignazio îi întoarce zâmbetul. Își trece lent palma peste tăblia netedă a biroului, aceleași pe care tatăl său îl folosise ani la rând la prăvălia de mirodenii din Via dei Materassai. Nu a vrut să se despartă de el. Se așază, ținându-și mai departe palmele pe birou.

— Tatăl meu și fratele dumitale Charles, *requiescant in pace,* erau croiți din același material. Erau, cum s-ar spune*, u'sicchio e a' corda,* precum sacul și peticul.

Giachery încuviințează din cap. Apoi, încrucișându-și palmele pe mânerul bastonului, face un semn cu bărbia în direcția halelor de dincolo de ferestre.

— *C'avemu a fari,* ce-i de făcut?

Aflat chiar în fața lui, Theis își desface larg brațele, cu un aer dezgustat.

— Niște țărănoi, până una-alta. Putori care nici măcar să lege două vorbe nu știu, e prea mult ca să-i numim muncitori… Trebuie să li se dea o lecție exemplară, asta trebuie. Să priceapă o dată pentru totdeauna că nu suntem la cheremul lor!

Ignazio își încrucișează palmele, sprijinându-și apoi bărbia de ele.

— Sunt muncitorii noștri, *ingegner* Theis. Or fi țărănoi, nu zic nu, însă trudesc aici, la turnătorie și pe nave. Avem nevoie de ei. În special de mecanicii genovezi și…

— Sunt bine plătiți, *don* Ignazio, îl întrerupe Theis, foindu-se pe scaun. Dac-ar fi însă să discutăm de calitatea muncii lor, atunci…

Giachery își drege glasul, cerându-le celorlalți să-și îndrepte atenția asupra lui. Vorbește pe un ton prudent, cu privirea în pământ, ferindu-se să atingă orgoliul inginerului aceluia cu un caracter cam întunecos.

— Ascultați-mă: fabrica asta a noastră produce câte un pic din toate, de la tacâmuri până la cazane. Știți acest lucru mai bine decât oricine, *ingegner* Theis. Eu lucrez cu oamenii ăștia, îi ascult. Sunteți nedrept numindu-i țărănoi: sunt oameni cu frica lui Dumnezeu, își rup oasele trudind și primesc un salariu mult mai mic decât muncitorii francezi, ca să nu mai pomenim de cei germani. Drept este că sunt cam ignoranți și n-au aplecare să învețe lucruri noi, însă la râvna de care dau dovadă ca să poată duce o pâine acasă, nu-i întrece nimeni. Abia acum își ridică Giachery privirea, îndreptând-o către Ignazio și adresându-i-se: Ei știu că munca pe nave este periculoasă și se tem pentru sănătatea lor, dar, în același timp, mai știu și că, dacă renunță, sunt mereu alții gata să le ia locul. Trăim la Palermo, domnilor, unde, cu un salariu de două lire de la turnătoria Oretea, te poți considera bogat. Mulți ar fi în stare să-și plastografieze actele, numai ca să poată lucra aici. Și, cu toate acestea, situația nu e convenabilă pentru noi, pentru că muncitorii noi nu au niciun fel de pregătire. În plus, știți foarte bine cât de greu convingi un meșter din Livorno sau chiar din Germania să vină aici să-i învețe meserie. Imaginați-vă doar cam cât trebuie să plătim pentru așa ceva.

Ignazio își răsucește verigheta pe deget, apoi atinge inelul de la *zio* Ignazio.

— Care vasăzică, *don* Vincenzo, ne recomanzi prudență, dacă am înțeles bine.

Celălalt face un semn larg cu brațul.

— Prudență, desigur. Sau, mai bine spus, politica bastonului și a morcovului.

Și, spunând acestea, Giachery se aplecă spre el, vorbindu-i pe un ton confidențial:

— *Vi canusciu* de când umblai în pantaloni scurți: de *vuatri* muncitorii

ascultă, la fel ca *i tonnaroti* de la Favignana. Vorbește cu ei.

Un oftat. Ignazio bate ritmic cu degetele în tăblia biroului, părând că ezită, însă știe că Giachery are dreptate. Prea multă vreme i-a acuzat pe muncitori că sunt lipsiți de smerenie, de dorința de a-și perfecționa munca și că nu arată recunoștință. Într-adevăr, aveau o viață foarte diferită de cea a pescarilor de ton, însă mândria și nevoia de a fi tratați cu respect era aceeași. Iar acum, depinde numai de el să găsească un echilibru între nevoile lor și necesitatea de a rămâne o companie competitivă. Chiar dacă – și știe acest lucru foarte bine – acest echilibru nu va putea fi obținut prea curând.

— Reducerea costurilor este esențială, începe el să vorbească lent, ca și cum ar gândi cu voce tare. Într-adevăr, turnătoria merge bine, însă am avut comenzi grele și trebuie să mai angajăm oameni. Iar aici avem deja peste șapte sute de muncitori. Vocea îi este joasă, iar tonul – fără nicio urmă de ezitare. Nu ne permitem să plătim indemnizația pentru munca pe navele cu abur. În plus, dacă am reveni asupra deciziei, s-ar crea un precedent periculos.

Ultimul cuvânt este acompaniat dinspre hale de bubuitul ciocanelor, care prelucrează panourile uriașe pentru cupola noului teatru, Politeama.

Turnătoria este unul dintre pilonii Casei Florio, însă nu va mai putea concura mult timp cu fabricile din nordul Italiei sau cu cele germane. Nu întâmplător, singura lor comandă guvernamentală este pentru portul Messina, în timp ce oțelăriile din Nord au contracte pentru construcția de căi ferate sau pentru docurile uscate din porturi. Costurile de producție sunt prea mari, iar transportul de mărfuri și de materii prime nu este prea convenabil. Singura modalitate de a rămâne pe linia de plutire este menținerea unor salarii scăzute, altfel spus, să numere fiecare liră.

Cine știe, poate că peste un timp vor avea mijloacele să aducă schimbări ciclului de producție și să ia în calcule unele creșteri salariale. Însă nu acum. Inovațiile presupun investiții și instruirea noilor muncitori. Ei bine, nu, în acest moment, singurul lucru important este să țină pasul cu industriașii din Nord, care au experiență de zeci de ani în prelucrarea metalului.

Apoi, preț de câteva clipe lungi, biroul răsună de un potop de zgomote asurzitoare, de metal lovit de metal.

Apoi, deodată, clopotul. Trei lovituri repetate. Alarmă.

Theis sare de pe scaun și se repede spre fereastră. Cu mișcări greoaie, Giachery îl imită.

Muncitorii se adună roiuri-roiuri în curte. Au lăsat deoparte ciocanele și cleștii și au blocat presele hidraulice; doar câțiva au rămas pe loc, fie să supravegheze mașinăriile sub presiune, fie să le aerisească. Mulțimea de afară pare agitată și nu se întrevede nimeni care să-i liniștească, în afara unui gardian înarmat cu un simplu baston. Mai mult de atât, câțiva muncitori mai tineri se apropie de bărbat, îl împresoară, apoi îi smulg bucata de lemn din mână, în vreme ce alți doi muncitori îl prind de brațe și îl trag într-un colț al curții.

O lovitură cu piciorul, apoi alta. E o corecție corporală, o adevărată execuție.

Un alt gardian apare în fugă de după un depozit, urmat imediat de alții. Țipătul strident al fluierului său sfâșie murmurul de fundal al mulțimii, acoperă strigătele.

Gardianul rănit zace la pământ. Geme, cu un firicel de sânge prelingându-i-se pe la colțul buzelor. Muncitorii se întorc către ceilalți gardieni, care au ajuns acum lângă ei, cu bastoanele ridicate.
Sunt însă puțini, prea puțini, iar valul uman pare să-i înghită, să-i scufunde, să-i sufoce.

— Ce se întâmplă? strigă Theis. Să chemăm poliția?

— Se lasă cu moarte de om! spune Ignazio și iese în fugă din încăpere, coborând scările și trecând apoi de ușa care desparte clădirea de birouri de restul fabricii.

Are inima cât un purice, încredințat că, dacă nu intervine imediat într-un fel sau altul, vor asista cu toții la un dezastru.

Dă buzna în curte, strigând:

— Opriți-vă! Opriți-vă imediat!

Apoi se năpustește către un muncitor care tocmai lovește un gardian. Îl înșfacă de umăr, însă celălalt se desprinde din strânsoare suduind, apoi se întoarce, pregătit să dea cu pumnul.

În clipa aceea, îl recunoaște. Brațele îi cad inerte și face câțiva pași în spate, clătinându-se, cu ochii mari.

— *Don* Ignazio!

Numele acela se transmite imediat din gură în gură; murmurul mulțimii seamănă acum mai curând a rugăciune. Pumnii se destind, brațele sunt

coborâte. Bâtele și bastoanele sunt lăsate să cadă.

Gardienii se trag câțiva pași într-o parte, purtându-l pe brațe pe bărbatul rănit.

— Ce se întâmplă aici? întreabă Ignazio.

Apoi se uită de jur împrejur. Caută privirea bărbaților din fața lui, unul câte unul. Așteaptă.

Unul dintre mecanici vine în fața celorlalți. Probabil că are doar câțiva ani mai mult decât el. Pare un Hercule autentic, cu brațele pline de răni uscate și de arsuri, cu fața neagră de funingine.

— Iertăciune vă cerem, spune el. Numai că *unn'è chiù cosa di travagghiari accussì. Ni stannu ammazzannu a lignate*[{35}].

Nu a ridicat deloc tonul, dar, cu toate acestea, cuvintele sale par să fi răsunat peste întreaga mulțime.

— *Soccu successi? Chi fu?* întreabă din nou Ignazio, pe același ton calm.

Apoi scrutează cu luare-aminte trăsăturile bărbatului, apropiindu-și fața de a lui. Au aceeași înălțime și aceiași ochi întunecați. În tăcerea care s-a așternut de jur împrejurul lor, Ignazio îl întreabă pe un ton coborât:

— Tu ești Alfio Filippello, nu-i așa? Mecanicul-șef, nu?

Celălalt încuviințează din cap, cumva ușurat.

— *Sì, vossignoria.*

Și mai-mai că-i scapă un zâmbet. Ei bine, da, asta-i adevărata Oretea: o fabrică al cărei proprietar își cunoaște muncitorii. Îi știe pe nume. Și care le este tuturor ca un tată.

— *Cùntami*[{36}]*,* îl îndeamnă.

Le vorbește în dialect ca să se facă înțeles și ca să le câștige încrederea.

Alfio caută din priviri încurajarea colegilor săi, care-i fac timid semn să continue.

— *Vossia u' sape, semu patri nuatri di famigghia*[{37}]. Salariul ne prinde tare bine, la fel și *i picciuli* pe care ni-i dați pentru munca pe vapoare. *Mă accussì*... dar așa nu mai putem merge-nainte. N-avem putere să ne mai ducem în spate acum, că nici măcar plata cu ziua n-o mai faceți… Azi-dimineață, un *picciutteddu* care ducea lada cu scule a căzut lat, *si rumpìu a' spadda.* Iar aici primim întruna bastoane pe spinare că nu muncim mai mult, suntem mereu controlați la ieșire și ni se ia din lucruri. Spunând acestea, Alfio clatină din cap, apoi își desface larg brațele și trage concluzia: Patroane, așa nu mai merge.

Ignazio își încrucișează brațele la piept, meditând la spusele celuilalt. Oamenii aceia din fața sa sunt atât de săraci, încât până și sporul de mizerie pe care îl primesc lucrând pe vapoarele cu abur este o binecuvântare pentru ei. Un băiețandru cu umărul rupt, percheziții abuzive, violență și samavolnicii din partea gardienilor, dificultăți financiare…

— *E vuauti,* de unde știți că *stu picciotto* s-a rănit?

Din spatele lui Alfio se ițește un băiețandru cu haine zdrențuite, murdar de cărbune. Nu pare să aibă mai mult de zece ani.

— *Ju fui, don* Ignazio, spune el, confirmându-se martor, apoi, cu vocea tremurându-i, dar cu privirea sinceră și aspră de truda în fabrică, continuă: Noi cărăm lăzile cu scule și cu șuruburi, el *cariu picchì era carrico di roba.* Mimmo Giacalone îl cheamă.

Prin urmare, căzuse de pe schele pentru că ducea greutate prea mare – meditează în gând Ignazio, începând să înțeleagă motivul pentru care se stârnise atât de brusc întreaga furtună.

— *E unn'è ora?* întreabă.

— Acasă.

— Și acum? Ce aveți de gând?

Sudorul răspunde, clătinând din cap:

— *Un' putemu travagghiare accussì.* Suntem tratați precum câinii, și nu doar de către *'sti dizgraziati,* cu tot respectul – protestează el, arătând către gardienii care s-au apropiat de Ignazio, înconjurându-l. Și lumea de sus, de la birouri, ne tratează ca pe ultimele gunoaie de pe fața pământului.

Ignazio își ridică privirile, abia reținându-și cuvintele grele care stau să-i iasă pe gură. Așadar, iată marea problemă: bărbații aceia pot îndura multe, însă nu să fie înjosiți. Acesta este motivul furiei, al dușmăniei fățișe care înfierbântă mulțimea.

De sus, de la etaj, contabilii și funcționarii turnătoriei urmăresc scena cu un amestec de teroare și de dispreț. Theis se sprijină de pervaz și pare foarte tulburat. Poate chiar tremură.

— Voi discuta cu gardienii și le voi cere să vă arate respect, declară Ignazio aproape strigând, ca să fie auzit de toată lumea. Face un pas înspre bărbații adunați, părând să-i învăluie cu privirea, apoi își înalță fruntea – într-un gest prin care ar vrea să-i asigure de vorbele lui, să le câștige încrederea – și continuă: Acum însă trebuie să vă întoarceți cu toții la lucru.

Muncitorii schimbă între ei priviri perplexe și temătoare. Alfio își lasă

capul ușor pe spate, ascultând murmurele tovarășilor săi. O picătură de sudoare îi desenează o dâră albicioasă pe fruntea murdară de funingine.

— Nu putem, *don* Ignazio, răspunde el într-un târziu, pe un ton ca de scuză, dar cu o fermitate care nu lasă loc de negociere. *Unn'astutamu i caldaie, ma iddi*[{38}], adaugă el, arătând către gardieni. Să se ducă ei să muncească. *Nuatri nun semu armali. Semu cristiani*... Nu suntem fiare, ci creștini ca ei! Apoi, cuprins brusc de furie, ridică tonul: Noi trudim aici din zori până noaptea, iar ăștia… *'sti curnuti ci pigghiano a parole, ci chiuino a porta 'nta faccia si facemu tardu e 'un ci lassanu trasiri, ci levanu i picciuli di la jurnata! Ci rumpunu l'ossa a lignate!*[{39}]

Ce-i drept, Theis îi spusese că muncitorii se cam plângeau de unele, de altele, însă a avut grijă să nu spună nimic despre modul în care îi tratau gardienii și ce pățeau dacă întârziau la muncă: nu erau lăsați să intre, li se tăiau zilele de lucru și erau bătuți.

Parcă vrăjiți de cuvintele lui, muncitorii se strâng mai aproape de Alfio, înconjurându-l. Vocile lor se suprapun peste a lui, brațele zvâcnesc în sus, într-o pădure de pumni strânși.

Gardienii se risipesc, căutând refugiu către scări.

Ignazio observă cu luare-aminte gesturile mulțimii, însă nu se clintește. Așteaptă până când murmurul se mai potolește, apoi se uită drept în ochii lui Alfio și spune, pe un ton grav:

— Voi sunteți oamenii mei. Apoi face câțiva pași spre mulțimea acum din nou tăcută și repetă, cu voce puternică: Sunteți oamenii mei! Se întoarce, îl prinde pe Alfio de încheieturile mânjite cu funingine, îi ridică brațele murdare, arătându-le celorlalți și adaugă: Turnătoria aceasta este casa voastră. Iar dacă cineva s-a purtat urât cu voi, vă asigur că va plăti cu vârf și îndesat. Însă… Sunteți siguri că vreți să intrați în grevă? Oare chiar vreți ca această casă a voastră să se oprească-n loc, să nu vă mai dea de muncă și pâine de pus pe masă? întreabă și își desface emfatic brațele, arătând în direcția halei. Poate spune vreunul dintre cei de față că nu am avut grijă de voi? Că nu mă îngrijesc de școala copiilor voștri, ca să știe să scrie și să citească? Mimmo Giacalone… băiețandrul acela care s-a rănit. Societatea de Ajutor Reciproc pe care am înființat-o special pentru voi se va îngriji să-l pună pe picioare… Ignazio se întrerupe, apoi se dă câțiva pași înapoi, privește de jur împrejur și repetă: Eu! Pentru voi! Ah, iar dacă băiețandrul nu e încă membru al Societății, atunci mă voi ocupa personal de

el, să mă asigur că se va vindeca. Facem cu toții parte din această fabrică. Eu sunt aici, cu voi…
Dacă-i nevoie, sunt în stare să-mi dau haina aceasta jos și să trudesc umăr la umăr cu voi, numai să știu că fabrica asta merge mai departe. Oretea nu înseamnă doar familia Florio, ea înseamnă ceva și datorită oamenilor care lucrează aici. Oretea sunteți voi!

* * *

Când Ignazio părăsește turnătoria, afară se lasă deja seara. I-a așteptat pe muncitori să iasă din schimb la poarta fabricii, salutându-i unul câte unul și asistând la verificările de rutină care, de data aceasta, s-au arătat mult mai puțin umilitoare. I-a rezervat fiecăruia câte un gest, un cuvânt de încurajare, o strângere de mână.

Drept răspuns, muncitorii l-au salutat cu un *„Eviva Florio!”* care a reverberat până departe, spre port.

După discursul său, muncitorii s-au întors la lucru. Murmurele de nemulțumire și protestele nu s-au stins de tot, însă au fost atenuate de gândul că revendicările le vor fi rezolvate, căci însuși *u’ principale* le-o promisese. Iar în Ignazio Florio, muncitorii au încredere.

De altfel, nici el nu a pierdut vremea. A inspectat fabrica secție cu secție, a luat aminte la fiecare plângere și le-a promis muncitorilor că vor fi tratați echitabil pe viitor. S-a sfătuit cu Giachery, s-a interesat de starea de sănătate a tânărului accidentat. La despărțire, bătrânul prieten al tatălui său l-a salutat lovindu-l ușor cu palma pe umăr.

— Soluția e întotdeauna aceeași: să știi cum să-i îmbrobodești pe amărâții ăia și, crede-mă, nimeni nu știe s-o facă mai bine decât tine, i-a spus, urcându-se în trăsură.

Ultima parte a zilei le-o rezervase lui Theis și gardienilor.

Îi convocase în biroul lui și se așezase la masa de lucru. Nimeni nu îndrăznea să scoată vreun cuvânt. Theis arunca priviri nervoase în jur, încercând să se ferească de privirea scrutătoare, aprinsă de furie, a lui Ignazio.

— Chiar e nevoie să tensionăm și mai mult situația? a întrebat el pe un ton aparent detașat, care însă i-a făcut pe ceilalți să-și plece privirile. Puteți controla oamenii fără să-i agresați. Nu trebuie să loviți muncitorii, la fel cum puteți fi cât de cât toleranți când unii dintre ei mai întârzie, la fel cum procedați între voi.

Rupând tăcerea glacială care se așternuse în încăpere, Theis izbucnise pe un ton exasperat:

— *Don* Ignazio, cu tot respectul, însă nu cred că înțelegeți, a protestat el. Mai întâi vor fi cinci minute, apoi zece… după care se vor preface că duc uneltele acasă și cine știe ce se va alege de ele. Uitați ce se întâmplă acum, câtă tevatură fac pentru reducerea unei indemnizații…

— Lasă-i să facă, oricum nu vor obține nimic. În privința salariilor nu voi negocia nimic. Însă soluțiile care nu ne costă niciun ban, dar care îi pot ține pe muncitori liniștiți trebuie aplicate imediat.

— Severitatea este necesară.

— Severitatea e una, abuzul e alta, replicase el, unindu-și degetele și formând o piramidă în dreptul feței și mijindu-și ochii. Ați auzit ce le-am spus și ce mi-au spus ei: problema nu sunt doar banii de indemnizație. Problema este, în primul rând, modul în care sunt tratați: *comu cani di bancata,* precum câinii. Și le-am promis că acest lucru nu se va mai întâmpla niciodată. Așadar, de azi diminuăm controalele și suntem mai toleranți cu muncitorii când mai întârzie la lucru – cel puțin în următoarele câteva săptămâni, până se mai potolesc spiritele. Nu le vom mai tăia din bani pentru tot soiul de nereguli și îi veți instrui pe gardieni să renunțe la bastoane, căci oamenii aceia nu sunt o turmă de oi. După cele petrecute astăzi, e de-ajuns atât – și, spunând aceasta, Ignazio pocnește din degete – ca să izbucnească o grevă, iar atunci doar Dumnezeu din Ceruri știe care ar putea fi consecințele. Familia Florio are un principiu, unul și bun: nimeni, *niciodată,* nu trebuie să-i umilească pe muncitori.
Ei sunt coloana vertebrală a turnătoriei noastre.

Nimeni nu avusese curaj să-l contrazică.

Ignazio se întorsese atunci către Theis.

— *Ingegnere,* mă bazez pe dumneata când spun că astfel de fapte nu se vor mai repeta.

Un acces de tuse. Celălalt încerca să-și dreagă glasul. Înțelegea perfect consecințele nesocotirii acelor ordine.

— Vom proceda întocmai.

Abia acum, în trăsura care îl duce înapoi la Olivuzza, Ignazio se poate relaxa, lăsându-și gândurile să zboare. Ploaia amiezii și vântul dinspre nord au primenit cerul, acum senin ca din sticlă. Dincolo de ferestruica trăsurii, Palermo este învăluit în frumusețea evanescentă a asfințitului încărcat de

miresme.

Încet-încet, zidurile orașului dispar, demolate pentru a face loc unor cartiere noi – semn al vremurilor moderne, chemate să înlocuiască un trecut de care nu toți își amintesc cu plăcere. Lumea e în continuă mișcare, părăsindu-și casele vechi din centru pentru locuințe mai mari și mai confortabile în zonele proaspăt urbanizate. Drumuri largi, mărginite de copaci pornesc din oraș către satele uitate de lume, pe locurile unde înainte existau doar câteva poteci printre livezile de citrice. Trăsura trece pe lângă Palazzo Steri, un loc atât de familiar tatălui său – aici funcționează birourile vamale – și care, între timp, a fost renovat de Damiani Almeyda. Se lucrează de zor în piața din vecinătate, unde va fi amenajată o grădină publică. Nu departe de aici, la câțiva pași de impunătoarea reședință a familiei Lanza di Trabia, se află palatul De Pace, cu deschidere la mare. Acolo locuiește sora lui.

Din impozantul Castello a Mare, se mai văd astăzi doar câteva colțuri de piatră năpădite de buruieni: fortul fusese bombardat din ordinul lui Garibaldi, fiind un punct strategic pentru accesul în oraș. Decât să se confrunte cu riscuri inutile, generalul hotărâse că era de preferat să-l radă de pe fața pământului. Iar piemontezii făcuseră restul. Acum, de ruinele fortului se agață cu pâlpâirea de pe urmă ultimele raze de soare, insinuându-se printre velaturile și coșurile de fum ale vaselor acostate în portul Cala. De peste drum, galbenul zidurilor de tuf ale bisericilor și ale palatelor pare să emane căldură, afânând întunericul cu o licărire păstoasă mirosind a vară.

Ignazio se lasă dus pe aripa amintirilor înapoi, pe la douăzeci de ani. Fiecăruia dintre aceste locuri ce i se perindă prin fața ochilor îi corespunde o imagine, o senzație. Portul La Cala îi amintește de vremurile când aștepta împreună cu tatăl său sosirea vapoarelor. Trecând de Porta Felice, privirea i se oprește la Casino delle Dame e dei Cavalieri, unde a cunoscut-o pe Giovanna…

Există însă și locuri care par să sugereze că Palermo ar vrea să se scuture violent de propriul trecut – și, cumva, și de cel al lui
Ignazio: pentru a se face loc noului teatru care se înalță pe ruinele bastionului San Vito și ale Porta Maqueda, bisericile San Giuliano.
San Francesco delle Stimmate și Sant'Agata au fost demolate și un întreg cartier a fost pur și simplu eviscerat. Totul e supus schimbării, așa cum de altfel stă în firea lucrurilor.

Își masează rădăcina nasului. Îi place luna iunie tocmai pentru boarea aceasta de căldură blândă, care încă nu te sufocă, pentru explozia de vegetație din parcul de la Olivuzza, pentru parfumul tufelor de yucca în floare, al trandafirilor, al florilor de *Plumeria* și al iasomiei. Chiar așa, poate că va avea timp de o plimbare pe aleile parcului înainte de cină. Dacă există un lucru pe care îl iubește la domeniul Olivuzza, acela este parcul. Nu e singurul totuși: a ajuns, iată, să prefere Olivuzza în loc de Villa dei Quattro Pizzi, căminul copilăriei, acolo unde mireasma mării l-a subjugat până la beție, și chiar în locul casei din Via dei Materassai, unde se născuseră Vincenzo și Ignazio.

Ah, chiar așa, Vincenzino! E iarăși febril, iar Giovanna a stat toată noaptea la căpătâiul lui. Iată, ziua e pe sfârșite și nu a primit nicio veste despre el.

Când nu-s vești e veste bună, se spune. *Mda, așa trebuie să fie.*

* * *

Seara și-a așternut deja vălul peste copacii domeniului Olivuzza când trăsura lui Ignazio se oprește în fața măslinului uriaș de lângă peronul vilei. Asemenea unor stafii, gărzile se strecoară fără zgomot printre tufișuri și garduri vii, apropiindu-se și verificând să nu fie niciun pericol. Ignazio îi vede și le face semn să se îndepărteze.

În casă pare să fie totul în regulă. De la fereastra dinspre grădină se revarsă lumini și zvon de râsete.

— *Papà!*

Nici n-apucă să coboare bine, că două brațe micuțe i se încolăcesc în jurul gambelor.

E fiica lui, Giulia.

— *Stidduzza!*

Copila râde, îi prinde mâna și i-o sărută, privindu-l de jos în sus. E îmbujorată și plină de energie – întruchiparea sănătății. Pășesc împreună spre casă: Giulia îi relatează întâmplările de peste zi, recapitulează lecțiile cu guvernanta și-i povestește aventurile ei cu Pegasus, pudelul primit cadou cu câteva zile în urmă, când a împlinit șapte ani.

El o ascultă cu o privire învăluitoare, admirându-i părul de un negru strălucitor ca al Giovannei. Giulia are ochi blânzi și delicați; însă gesturile ei sunt sigure, iar pasul, ferm. O adevărată Florio, își spune Ignazio.

Traversează împreună camerele, până în salonul verde. Vincenzo e acolo,

într-un fotoliu, pregătindu-se să citească dintr-o carte, cu guvernanta alături. Giulia se duce pe canapeaua pe care o așteaptă o păpușă din porțelan îmbrăcată pe jumătate.

Ignazio se apropie de fiul său.

— Cum te simți?

— Bine, mulțumesc, răspunde băiatul, privindu-l de jos în sus cu ochii licărindu-i încă, deși febra pare să-l fi lăsat, după care își îndepărtează o șuviță căzută pe frunte, închide cartea și continuă: Am mâncat supă de carne, așa cum a spus doctorul, apoi am studiat. Apropo, mama mi-a spus că urmează să mergem curând la Napoli. E adevărat?

— Ori la Napoli, ori în Franța. O să vedem.

Ignazio mai zăbovește o vreme cu privirea asupra fiului său, studiindu-i chipul. Are trăsături elegante, iar în spatele temperamentului calm, bonom, i se ghicește inteligența ageră; la cei zece ani ai săi, pare deja foarte matur. Și-i seamănă leit.

Ignazio se întoarce către guvernantă.

— Soția mea?

Chipul femeii pare traversat de o umbră de dezaprobare.

— *Donna* Giovanna e sus cu *signorino* Ignazziddu.

Judecând după modul în care guvernanta își încrețise buzele vorbind, Ignazio intuiește că fiul său trebuie să fi comis un nou pocinog.

— De data asta, ce a mai făcut fratele tău? îl întreabă pe fiul cel mare.

Vincenzo își strânge umerii.

— L-a înfuriat pe preceptor, pentru că n-a mai vrut să studieze. Iar când am rămas singuri în cameră, a înșfăcat cărțile și le-a aruncat pe fereastră.

Vincenzo își mușcă buzele, iar pe chip i se citesc semnele remușcării, căci ceea ce tocmai a povestit echivalează în ochii lui cu o trădare.

Ignazio clatină din cap. Pe cât de responsabil se dovedește
Vincenzino, pe atât de pușlama pare să fie fiul său mijlociu. Destul de straniu, de vreme ce este doar cu un an mai mic decât fratele său. Ar trebui să fie ceva mai cumpătat, și totuși…

Părăsește salonul și urcă scările luminate de două lampadare metalice mari, fixate de perete, forjate chiar la Oretea, asemenea candelabrului care luminează întregul etaj. Aici aproape că se lovește de Nanài.

— Vin imediat să mă schimb pentru cină, îl anunță.

Apoi, cu pas lent, înaintează pe coridor, până în dreptul camerei lui

Ignazziddu.

De dincolo de ușă, se aude vocea Giovannei. Severă, aspră.

— De-ndată ce sosește tatăl tău, *ci lu cuntu soccu facisti,* îi spun ce-ai făcut! Așa se face, *unu pigghia e jecca, i libbra? Picchì un voli sturiari?*[{40}]

În prag, Ignazio pufnește. Oare va reuși vreodată Giovanna să priceapă că nu se cuvine să vorbească în dialect, mai ales cu copiii?

Intră fără să mai salute și se îndreaptă direct spre Ignazziddu.

— Înțeleg că te-ai comportat foarte urât astăzi. Unde sunt cărțile?

Giovanna stă într-un colț al camerei. Se uită la el și pare că ar vrea să se tragă și mai mult înapoi.

Băiatul stă în șezut pe pat, strângând o pernă la piept, asemenea unui scut care să-l ferească de restul lumii. E îmbufnat, cu părul buclat în dezordine, cu fulgere de furie în priviri și cu degetele de la picioare înfipte parcă în cuvertura de pe pat.

— N-am cerut altceva decât să mă pot juca puțin, ca să mă mai relaxez după atâta studiu, dar el, nimic, n-a vrut nici în ruptul capului, nu făcea decât să vorbească și iar să vorbească. Iar eu mă săturasem să-l tot ascult.

— Prin urmare, ți-ai spus c-ar fi o idee bună să arunci cărțile pe fereastră, nu-i așa? Urât, foarte urât. Există un timp pentru joacă și un timp pentru lucru. Ar fi bine să te obișnuiești cu asta.

— Nu! Dacă am spus că sunt obosit înseamnă că sunt obosit și cu asta, basta! exclamă copilul, lovind de câteva ori patul cu palma, apoi strigă: Am studiat toată dimineața, l-am ajutat și pe Vincenzo la franceză! În plus, preceptorul vine aici pentru mine. Așa că, dacă îi spun că vreau să ne oprim, el *trebuie* să se supună!

Ignazio face un pas spre el. Instinctiv, Ignazziddu se dă înapoi, spre capătul patului, strângând cu putere perna la piept. Furia de mai devreme se transfigurează în teamă, apoi în groază.

Tatăl îi smulge perna din brațe.

— Să nu mai îndrăznești să-mi vorbești pe tonul ăsta. Se apleacă, cu fața aproape atingându-i-o pe a lui Ignazziddu și, cu voce joasă, dar șfichiuitoare ca un bici, adaugă: Și nu le vei mai vorbi așa nici oamenilor care lucrează pentru noi. Niciodată, ai înțeles?

Respirația copilului aproape că s-a transformat în gâfâit, iar privirea sa reflectă un amestec de furie și frică. Desigur, tatăl lui nu l-a lovit niciodată, însă știe să-l pedepsească în moduri poate și mai neplăcute.

Dă din cap în semn că da, a înțeles, însă buzele sale par incapabile să articuleze un răspuns, iar Ignazio înțelege.

— Mâine le vei cere scuze preceptorului și fratelui tău. Le-ai arătat lipsă de respect amândurora.

Se îndreaptă de spate și se întoarce către Giovanna, rămasă nemișcată, cu brațele încrucișate; întinde o mână spre ea.

— Să mergem, îi zice, iar ea se supune. Apoi, arătând spre fiul lor, adaugă: În seara asta nu va coborî la cină. Poate că o noapte pe stomacul gol îl va ajuta să înțeleagă cum să se comporte.

Stinge luminile, în timp ce Giovanna îl așteaptă dincolo de prag. Ultima imagine rămasă pe retină înainte să închidă ușa este privirea furioasă și neputincioasă a fiului său.

Ignazio și Giovanna coboară scările împreună, fără însă să se atingă. Deodată, Giovanna îi pune mâna pe braț.

— Bine, dar… chiar așa, nemâncat? întreabă cu voce stinsă.

— Da.

— *Nico è. Un picciriddu…* E doar un copil.

— Nu, Giovanna. Nu! *L'avi a capiri chi 'un po' fari sempre chiddu ca voli. Avi a travagghiari, e i picciuli 'un s'attruovano sutta u' marune*[41].

Se vedea treaba că Ignazio se înfuriase rău, de vreme ce vorbise pe un asemenea ton, ba chiar și în dialect. Își dorește ca fiul său să înțeleagă încă de mic copil că banii nu se găsesc „sub pietre", că în spatele lor se află muncă și angajament, sacrificii și renunțări. Giovanna se trage înapoi, coborându-și privirile în pământ, învinsă.

El se oprește și începe să-și maseze tâmplele.

— Iartă-mă, spune pe un ton coborât. N-am vrut să fiu necuviincios cu tine.

— Ce s-a întâmplat?

— Turbulențe la turnătorie. Nimic însă care să te îngrijoreze, îi răspunde, apoi o prinde de braț, aruncându-i prima privire îngăduitoare de peste zi. Să mergem la cină acum, pentru că, pe urmă, mai am câteva documente de verificat.

* * *

După cina desfășurată într-o tăcere apăsătoare, Ignazio se ridicase de la masă, aplecându-se spre Giovanna, să-i dea sărutarea de „noapte bună" pe frunte. Ea însă îl privise drept în ochi, îl prinsese de mână și-i spusese doar

atât: „Vino!”

Să fi fost poate parfumul Giovannei, cu notele sale fructate – același din ziua în care a cunoscut-o la Casino delle Dame e dei Cavalieri; să fi fost poate privirea ei – un amestec de afecțiune, neliniște și singurătate. Sau poate că la mijloc erau doar remușcările lui pentru duritatea cu care îi tratase pe fiul lor și pe ea, ceva mai devreme… Oricare ar fi fost explicația, pe Ignazio nu-l lăsase inima să-i respingă invitația.

Așa se face că, ghidați doar de razele lunii, se îndreaptă acum către colina în vârful căreia se înalță un mic templu în stil neoclasic. Ținându-se de mână, se întorc să admire de departe vila și restul clădirilor din jur, cumpărate și renovate de-a lungul ultimilor ani. Liniștea adâncă a nopții e tulburată melodios doar de vântul care dezmiardă frunzișul copacilor.

Stau alături pe o bancă, bucurându-și simțurile cu mireasma răcoroasă a nopții.

Giovanna își ține ochii închiși, cu mâinile lăsate să se odihnească în poală. Ignazio o privește: ea este acea parte din viață care nu-i produce niciodată surprize neplăcute, partenera lui de drum, mama copiilor săi. Nu-i deloc puțin lucru, totuși e departe de a numi toate acestea fericire. Singura dată când s-au certat cu adevărat a fost demult, în urmă cu cinci ani. N-au mai adus niciodată vorba despre respectivul subiect, însă Ignazio a simțit consecințele: Giovanna părea să fi renunțat definitiv la iluziile ei romantice, iar dragostea pentru el devenise ca de piatră – vizibilă, palpabilă, dar inertă.

Suferința decepției a continuat totuși s-o roadă pe dinăuntru, de acest lucru era încredințat: o percepea în unele căutături încărcate de răutate, în replici uneori prea tăioase, în lipsa gesturilor de afecțiune, într-o rigiditate care se mai înmoaie doar în prezența copiilor… Însă nu, nu-i poate reproșa nimic: este o soție și o mamă atentă și dedicată. Și oricum, nu e îndreptățit să-i ceară nimic, dar, cu toate acestea, îl încearcă acum o nostalgie arzătoare pentru tânăra cu care s-a căsătorit și care, iată, nu mai există – îi e dor de blândețea ei, de încrederea de nezdruncinat pe care i-o arătase, de răbdarea ei.

Și atunci încearcă să-și însușească măcar ceea ce a mai rămas – și o face în felul său. Pentru că sentimentul de vinovăție față de ea este pe măsura regretului pentru ce a pierdut.

Îi prinde fața între palme și o sărută.

Iar ea, după câteva clipe de uimire, îi răspunde. Și se lasă în voia lui, cu

o blândețe care îl emoționează.

— Rămâi în camera mea peste noapte? o întreabă în șoaptă.

Ea încuviințează fără cuvinte. Îl îmbrățișează și, după mult timp, zâmbește.

* * *

Zile de așteptare, încărcate de zvonuri transmise în șoaptă, de confirmări rostite cu jumătate de gură, de scrisori trimise la Roma. Ignazio a devenit și mai taciturn, petrecându-și din ce în ce mai puțin timp acasă. Giovanna îl observă, își face griji, însă nu-l întreabă nimic.

Este o dimineață răcoroasă, cu sclipiri aurii. Marea care scaldă stâncile de la Foro Italico, promenada preferată a palermitanilor, susură mai curând a mângâiere. Pe drum către sediul companiei Piroscafi Postali din Piazza Marina, nu departe de Palazzo Steri, Ignazio are sentimentul că a aspirat întreaga frumusețe a orașului, acaparând pur și simplu cu privirea străzile aproape pustii, pe care trec când și când câte un muncitor în drum spre lucru, câte o căruță sau vreo slujnică ducând coșuri cu fructe și cu legume, pornită către Vucciria să cumpere carne pentru prânzul stăpânilor.

Biroul lui Ignazio se află la primul etaj, cu vedere înspre bulevardul Cassaro, peste drum de Vicariat. Nu departe, pereții albi și rectangulari ai bisericii Santa Maria dell' Ammiraglio și ruinele de la Porta della Calcina. În spatele clădirii, monumentala Porta Felice cu volutele sale baroce pare să se întredeschidă asemenea unei cortine, lăsând vederii întinsul mării.

Iată-l ajuns la birou. În încăpere, miros de trabuc și de cerneală. Privirea lui Ignazio alunecă peste hărțile marine agățate pe pereți, lângă imaginile cu vapoarele sale cu aburi. Privește, însă nu vede. E în așteptare.

Se aud bătăi la ușă. Este un curier, un tânăr slăbănog și deja chel. Face o plecăciune și-i întinde un dosar cu documente.

— Din partea domnului notar, *don* Ignazio. Acum l-am adus. Domnul Quattrocchi l-a ținut la dumnealui pentru că aseară a terminat târziu cu lichidatorii și a vrut să fie sigur că dosarul nu mai trece și prin alte mâini.

Ignazio îi mulțumește și-l concediază, înmânându-i o monedă. Se așază la masa de lucru și-și trece ușor palma peste coperta dosarului, ca și cum l-ar mângâia. Este voluminos și marcat cu ștampilele notarului Giuseppe Quattrocchi, cel care gestionează acum toate actele familiei Florio. În plicul însoțitor, un bilet cu un singur cuvânt: *Felicitări.*

De altfel, și pe coperta dosarului stă scris doar atât:

TRINACRIA, IUNIE 1877

Orice alte gânduri i se șterg instantaneu din minte.

Deschide dosarul, parcurge o listă cu nume – o litanie care are savoarea unor locuri și vremuri îndepărtate: *Peloro, Ortigia, Enna, Solunto, Simeto, Himera, Segesta, Pachino, Selinunte, Taormina, Lilibeo, Drepano, Panormus…*

Se lasă pe spătarul fotoliului. Iat-o așadar aici, în fața sa – capodopera lui, cea care va permite flotei Florio să facă un salt hotărâtor înainte. Treisprezece vapoare cu abur, dintre care unele produse chiar la Livorno, toate de construcție recentă. Ia din dosar actul notarial de vânzare privată, îl citește. Pentru Piroscafi Postali a fost prezent Giuseppe Orlando, directorul companiei, împreună cu care stabilise linia de acțiune. Satisfacția împlinirii o resimte aproape fizic și ea crește cu fiecare pagină.

Treisprezece piroscafe. Toate ale lui.

Se împlinesc, iată, doi ani de când i-a luat urma lui Pietro Tagliavia și companiei sale de transport maritim – Trinacria. Aceasta fusese înființată cu multe speranțe, cu ambiții mari și cu o bază financiară care s-a dovedit în cele din urmă asemenea unui uriaș cu picioare de lut.

După nici șase ani de funcționare, Tagliavia se trezise înglodat în datorii, iar băncile creditoare nu au reușit – și nici nu au vrut, de altfel – să-l salveze.

Ignazio își amintește perfect ziua în care bărbatul cu ținută distinsă, dar cu chipul marcat de tensiunea situației în care se afla, ceruse o întâlnire „privată și personală” cu el și cu Orlando. Revede aievea, cu ochii minții, tonul grav și calm, precum și mândria cu care proprietarul le vorbise despre compania sa.

— Nu vânzare, *don* Ignazio, ci fuziune, declarase el. Aceasta este soluția care mi-ar permite să scap de dificultățile financiare în care m-au afundat băncile, care nu-mi mai acordă alte credite, nevrând să înțeleagă că această criză a cărbunelui ne mănâncă pur și simplu de vii.

Ignazio era de acord cu el.

— Într-adevăr. Creșterea prețurilor la cărbune și la fier ne produce mari suferințe. Până și Raffaele Rubattino de la Genova are probleme mari.

— Însă el e în Nord și ia bani de la stat, replicase Tagliavia, aruncându-i o privire cu subînțeles. Domnia-voastră are bani din concesiunile poștale,

mult mai mulți decât mine, din moment ce aveți mai multe rute. Ministerul a luat pe bună dreptate în calcul resursele domniei-voastre și v-a privilegiat, lăsând celor ca mine doar firimiturile. Desigur, am convențiile poștale cu Levantul, dar nu au mare însemnătate. Armatorii precum Rubattino sunt salvați de intervenția băncilor. Prin comparație, doar domnia-voastră are suficientă anvergură… pe urmă, dispuneți de prietenii importante. Aici de față, cel ce-și acoperă rușinea cu mâinile – să-mi fie scuzată expresia – sunt eu: Banco di Sicilia mă calcă pe bătătură și mă amenință că-mi suspendă linia de credit.

Lui Ignazio îi plăcuse de la bun început ideea, și nu doar pentru că prin fuziune ar fi eliminat un concurent. Aflase ce datorii are Trinacria și știa că le poate face față cu ușurință. În plus, vapoarele de la Trinacria erau noi, eficiente și nu aveau nevoie mereu de reparații precum cele ale propriei companii, de exemplu, *Elettrico* sau *Archimede* – adevărate mormane de fier vechi de care nu voia însă să se debaraseze, dovedindu-se încă utile pe rutele locale.

Ceruse registrele de conturi ca să vadă expunerea datoriilor față de șantierele navale din Livorno, acolo unde se construia cel mai nou piroscaf, *Ortigia.* Din clipa aceea, Tagliavia și administratorii de la Trinacria nu mai dăduseră niciun semn de viață. Nu îi căutase și nici nu le solicitase alte întâlniri, cu atât mai mult cu cât guvernul hotărâse să ajute compania să evite falimentul.

La urma urmelor, nu familia Florio era cea care avea probleme financiare, fiind amenințată de bănci. Familia Florio nu cerșea cu pălăria în mână în fața nimănui.

Apoi, cu un an în urmă, prin februarie, dezastrul. Curtea de Comerț din Palermo declarase falimentul Trinacria și, în consecință, concedierea angajaților. În oraș se instalase haosul, cu revolte de stradă și intervenții masive ale forțelor de ordine.

Acela fusese momentul în care Ignazio hotărâse să acționeze.

Printre administratorii delegați cu gestionarea practicilor de faliment ale Trinacria, se număra și Giovanni Laganà, directorul băncii Transporti Marittimi, calitate din care făcuse nu o dată diverse servicii companiei de transport maritim Florio. Un personaj cu fler, care știa că nimeni altul să intuiască cine dictează regulile jocului, acționând în consecință – și, din acest motiv, pe cât de prețios, pe atât de periculos.

Fuseseră de ajuns câteva cuvinte bine alese din partea lui Laganà pentru ca lichidatorii să înțeleagă că vapoarele nu puteau avea decât un singur cumpărător – Florio. Și încă într-un timp cât mai scurt.

Astfel se ajunsese la negocierile private.

Privirea lui de obicei impasibilă se animă de scânteierile mândriei de sine. Pe lângă achiziționarea unor vapoare de o condiție superioară propriilor nave, intrase în participație în cadrul convenției de transport poștal pe care Trinacria reușise în cele din urmă s-o încheie cu guvernul italian. Ba chiar mai mult decât atât: În *toate* convențiile de transport poștal. Iar acest lucru însemna bani primiți de la Roma. Mulți bani.

Se aude o bătaie în ușă.

— Intră, spune el, închizând dosarul cu un strop de regret.

Adoră momentele acestea de singurătate pe care reușește să le fure dimineața, momente prețioase când își pune ordine în idei sau își savurează succesele.

— Știam eu c-o să vă găsesc aici, cu dosarul acela în mână.

Giuseppe Orlando se duce să se așeze drept în fața lui. Încăperea căptușită cu lambriuri pare brusc luminată de silueta lui impunătoare, în costum lejer din in alb.

— Treisprezece piroscafe practic noi, spune Ignazio, lovind dosarul cu palma. *Megghio d'accussì…*[{42}]

— *Veru è,* adevărat. Dacă mai adăugăm combustibilul și echipamentele de pe uscat, rezultă un preț pe care nu l-ați putea obține niciodată pe piață. Calitate mai bună decât tot ce avem noi.

Ignazio își desface larg brațele. Apoi îl privește pieziș.

— Și toate acestea, evident, mulțumită lui Barbavara, care v-a dat o mână bună de ajutor acolo, la Ministerul Poștelor.

— Bineînțeles, încuviințează Orlando, încrucișându-și mâinile pe genunchi. Totuși, bietul Tagliavia, *mischinazzo,* mi s-a făcut milă de el. A încercat până la capăt… Apoi își coboară privirea, probabil stânjenit. Prea mulți oameni depindeau de Trinacria, începând cu toți cei din familia lui. Falimentul le-a fost fatal tuturor.

— Ai făcut o treabă bună. Bună pentru noi și chiar mai mult decât bună pentru el, comentează Ignazio, ridicându-se și punând o mână pe umărul celuilalt. Pe el, personal, nu-l încearcă asemenea remușcări. Într-o situație ca asta, alții ne-ar fi lăsat pur și simplu în pielea goală, fără niciun sfanț.

— Oh, da, știu foarte bine, iar pentru asta trebuie să le mulțumim lichidatorilor, care au fost foarte… binevoitori față de compania domniei-voastre.

Ignazio își încrețește buzele într-un rictus; barba îi freamătă, mascând un zâmbet.

— Lor le voi demonstra recunoștința mea la momentul potrivit.

Între timp însă, trebuie să punem la punct următorul pas: majorarea capitalului social. Acum nu mai suntem o companie care trimite pe mare patru-cinci coji de nucă pe post de nave, prin urmare, avem nevoie de un capital adecvat pentru planurile mele.

Orlando își mijește ochii.

— Ce intenționați?

Celălalt deschide dosarul de la notar și-i arată lista cu numele navelor.

— Cu francezii, se descurcă Rubattino, care a primit cadou o subvenție de jumătate de milion pentru linia de legătură cu Tunisul.

Noi însă nu, ne vom concentra cu toate forțele asupra Liniei Adriatice: nu vor îndrăzni să anuleze ruta către Bari, mai ales după ce presiunile asupra guvernului au condus la concluzia că este un port strategic pentru tot estul Mediteranei. Însă nu ne putem opri la Adriatică: vreau ca vapoarele noastre să ajungă la Constantinopol, la Odessa și apoi…

Ignazio știe bine că a sosit vremea să țintească mai departe, dincolo de Mediterana, și nu poate să nu se gândească la navele genoveze și franceze care îmbarcă zeci, sute de bărbați și de femei deznădăjduiți, cu o bocceluță pe umăr și cu o singură speranță în inimi: să lase sărăcia în urmă.

* * *

Vara a pus stăpânire pe oraș. A făcut-o aproape samavolnic, cu un soare nemilos și o căldură insidioasă, cu iz de iarbă uscată, care pătrunde cu forța în camerele pe care nici obloanele nu le mai pot proteja. Greieri și cicade țârâie zgomotos în copacii deși din parcul de la Olivuzza. Aerul e static, inert: când și când, câte o adiere clintește ușor tufele de *Pittosporum* și gardurile de iasomie.

Ignazio a plecat devreme, când toți ai casei încă dormeau. Doar Giovanna stătuse să asculte zgomotul pașilor cât umblase prin cameră, al sertarelor deschise și apoi închise, murmurul valetului.

Ca de obicei, îl lăsase să plece către o nouă zi încărcată de acte, de facturi și de afaceri, fără măcar să-și ia bun-rămas. În primele zile ale căsniciei,

sperase că vor împărtăși și acea latură a vieții lui. Acum însă nu mai are niciun sens să se gândească la asta. Are alte îndatoriri.

De altfel, acum, după micul-dejun, în timp ce copiii se joacă în parc în așteptarea preceptorilor, Giovanna vine să se așeze lângă *donna* Ciccia, ținând în poală un mic pupitru de scris mobil.

— Prin urmare, avem confirmările. Vor fi cincizeci și două de persoane diseară, spune ea, ridicând o sprânceană în timp ce parcurge lista din fața ei. Formal, va fi o cină ca multe altele. În realitate însă, evenimentul este menit să pecetluiască la nivelul înaltei societăți fuziunea dintre Trinacria și compania Piroscafi Postali a familiei
Florio, de vreme ce va fi prezentă toată protipendada din Palermo.

— Nici măcar unul nu a refuzat invitația, remarcă Giovanna.
O să servim și *gelo di mellone,* preparat cu cei mai gustoși pepeni-verzi de Siracusa. *Monsù* tocmai pregătește bolurile de porțelan franțuzesc, decorându-le cu flori de iasomie.

Donna Ciccia face o grimasă.

— O fi el bucătar priceput, nu zic nu, dar, cunoscându-l, sunt sigură că a golit spalierul de iasomie cu totul ca să folosească două-trei petale.

Izbucnesc amândouă în râs.

Giovanna a învățat de mult să-și caute satisfacții în viața socială:
cinele, recepțiile, ceaiurile și chiar seratele de „conversație" găzduite în saloanele vilei de cel puțin două ori pe săptămână îi permit să-și etaleze calitățile de stăpână a casei și, prin urmare, imaginea de soție perfectă pentru Ignazio. Datorită ei, Ignazio devenise conștient că bogăția familiei Florio nu era făcută doar din cifre, vapoare, vin sau zăcăminte de sulf: pentru a fi acceptați, trebuia să-și schimbe stilul de viață, să-și deschidă porțile casei, să primească prieteni și cunoștințe, să găzduiască serate pentru pictori și scriitori. Aristocrații nu mai trebuiau să-i considere niște *pirocchi arrinisciuti,* „păduchi deghizați", iar pentru ca acest lucru să se întâmple, era nevoie ca familia Florio să treacă dincolo de puterea de care dispunea la Palermo – puterea banilor.

Vincenzo mai întâi, apoi și Ignazio crezuseră că e suficientă căsătoria cu o d'Ondes Trigona pentru a-și primeni sângele. Iar pentru un timp, chiar și ea sperase că totul se va rezolva de la sine, pur și simplu. Apoi însă a înțeles că descendența sa nobilă fusese doar un subterfugiu prin care schimbarea dorită să se producă într-un mod cât mai convenabil. Și atunci,

cu răbdare și perseverență, s-a ocupat de propria imagine: a citit, a studiat și a învățat limbi străine, așa cum îi ceruse Ignazio, iar pe de altă parte, s-a dedicat reamenajării vilei, mobilând-o cu garnituri semnate de Gabriele Capello și de frații Levera, furnizorii de mobilier ai Casei Regale. Cumpărase porțelanuri de Limoges și de Sèvres, covoare Isfahan, tabloul unui mare artist din secolul al XVII-lea, Pietro Novelli, dar și lucrări ale unor pictori contemporani precum Francesco Lojacono și Antonino Leto, unul dintre preferații săi. Organizase prânzuri, cine și petreceri, înfiripase prietenii noi și le întărise pe cele mai vechi, păstrase secretele unora, ascultase lamentările și bârfele altora. Una peste alta, făcuse în așa fel încât o invitație din partea Casei Florio era acum un privilegiu pentru oricine.

Palermitanul adoră să se simtă fie și cu un fir de păr deasupra celorlalți, mai ales față de cei de condiția sa, și se dă de ceasul morții ca nu cumva să cadă pradă uitării. E asemenea unui joc de oglinzi, își spune ea, parcurgând din nou lista. De altfel, tocmai aceasta era diferența dintre aristocrații din Palermo și familia Florio: pe de o parte, convingerea – afirmată făți, întărită și reconfirmată cu fiecare ocazie – de a fi superior celorlalți prin descendență, educație, eleganță. De cealaltă parte, faptele, în toată concretețea lor incontestabilă: indiferent că era vorba de petrecerile sau de operele lor de caritate, de achiziționarea unei piese de mobilier sau de cumpărarea insulelor Egade, familia Florio se dovedise superioară.
Iar ea, Giovanna, își asumase misiunea de a construi o punte între cele două lumi atât de diferite și, cu har și cu tenacitate, iată că reușise. Dovada era chiar acolo, în fața ei: lista cu numele întregii protipendade din Palermo.

Cât despre faptul că toate acestea o ajutaseră să nu se ofilească de singurătate și deznădejde – ei bine, acesta era un gând asupra căruia prefera să nu se oprească prea des.

Giovanna parcurge și restul notițelor: duminica următoare, casa lor va fi din nou deschisă invitaților, găzduind o serată de ceai englezesc, cu o mică orchestră ce va cânta sub micul templu de pe colină și cu mese aranjate chiar acolo, în parc, pentru ca oaspeții să se poată plimba în voie și să se bucure de răcoarea grădinii. Urmau să fie servite fructe confiate, produse de patiserie, mai multe feluri de ceai aduse din India și din Japonia, iar pentru bărbați – coniac. Avea în plan să invite în jur de optzeci de persoane, adulți și copii laolaltă.

O să fie frumos, își spune, imaginându-și deja mesele aranjate sub

copaci, râsetele celor mici și flecăreala celor mari.

Donna Ciccia scoate din coș o mică broderie cusută în punct mic. Giovanna o privește, ar vrea s-o imite, însă o așteaptă și alte sarcini, mai puțin relaxante, închise într-o mapă din piele. O trage spre ea, scoate câteva file dinăuntru și se încruntă pe măsură ce le citește. Pentru că acolo, în hârtiile acelea, orașul nobililor și al petrecerilor dispare, pulverizat de orașul sărăcimii, al muritorilor de foame, nevoiți să-și încredințeze soarta milosteniei celor puternici ca să poată supraviețui. E sarcina ei să-i asculte, să înțeleagă ce nevoi sunt mai urgent de rezolvat și să facă tot ce-i stă în puteri.

Răsfoiește cererile de sprijin financiar. Mai întâi, o scrisoare din partea Congregației Doamnelor din Giardinello, prin care este rugată să contribuie la zestrea uneia dintre tinerele lor protejate, „foarte săracă", și la trusoul pentru nou-născuții câtorva familii nevoiașe; o altă solicitare vine de la soțiile câtorva marinari de pe piroscafele lui Florio: și-ar dori un învățător pentru copiii lor, „să-i învețe măcar să citească și să se iscălească" – adăugaseră ele în încheierea scrisorii.

Sulu i figghi masculi esistino[43], își spune în gând, cu amărăciune. Pe oamenii din Palermo nu-i interesează ca fiicele lor să știe să scrie și să socotească. Pe ele le țin pe lângă casă, *stritte dintre i falara,* „înfășurate în șorț". Este totuși un pas înainte dacă vor ca fiii lor să aibă parte de un minimum de școală.

Se uită după Giulia care, pe pajiștea întinsă, se joacă liniștită cu o păpușă. Are șapte ani și o inteligență sclipitoare. A început de curând să studieze împreună cu frații ei, iar soțul ei a hotărât că trebuie să învețe franceza și germana, așa cum se cuvine pentru o fiică de aristocrați. Frații ei, în schimb, studiază deja geografia, matematica și au început să ia lecții de vioară – pentru că se cuvine să aibă o educație aleasă, asemenea tuturor vlăstarelor din familiile nobilimii europene. Familii pe care le întâlneau în timpul sejururilor de vară din Italia, precum cel planificat pentru viitorul apropiat, la Recoaro, în Veneto. Familia Florio a început să frecventeze stațiunea termală după ce a aflat că este foarte îndrăgită atât de exponenții nobilimii palermitane, cât și de industriașii și de politicienii din Nord. Ignazio a legat acolo alianțe prețioase, pecetluite nu cu șampanie, ci cu un pahar cu apă limpede din izvorul Lelia.

Își coboară din nou privirea peste hârtii, cercetând filele cu calcule.

Părea ciudat, însă cel care a început tradiția donațiilor pentru săracii din Palermo fusese chiar socrul ei, cu ani buni în urmă. Atunci declarase că actele lui de caritate se datorează faptului că, provenind dintr-o familie de oameni din popor, știa ce înseamnă să muncești pentru un codru mizer de pâine. Pe de altă parte, nobilii, cu limbile lor ascuțite, susțineau că făcea asta ca să-și șteargă originile cu ajutorul banilor și pentru a compensa faptul că s-a căsătorit cu amanta sa. Cu alte cuvinte, o modalitate ca oricare alta de a-și cumpăra respectabilitatea socială.

Giovanna rămâne cu privirea ațintită la seria lungă de cereri, reflectând la un plan pe care și l-a schițat în minte de curând: i-ar plăcea să amenajeze o cantină economică pentru lumea săracă din cartier, *gentuzza* pentru care mâncarea e un lux, femei pe care bărbații lor le lasă mereu gravide, pentru ca apoi copiii să le moară de foame, pentru că nu-i mai pot alăpta. Însă, pentru toate acestea, trebuie să găsească o amplasare potrivită, un plan de lucru, să vadă care sunt costurile…

În clipa aceea, lui Vincenzino i se face rău.

În timp ce se juca împreună cu Ignazziddu, scăpase mingea din mâini. Fratele său îl zorise s-o prindă înainte să sfârșească în iazul din apropiere. Vincenzino a sprintat cu toate forțele, reușind să oprească mingea chiar în buza apei.

Deodată, un junghi în piept, care urcase imediat în gâtlej, îl strânsese ca într-o menghină. Băiatul se îndoise de mijloc, gâfâind.
Acum tușește, la început ușor, apoi din ce în ce mai tare, convulsiv.
Mingea îi scapă din mâini.

Bona se repede spre el, bătându-l cu palma pe spinare, dar în zadar. Chipul copilului se înroșește, devenind apoi violaceu. Ignazziddu se apropie și el, ridică mingea și se oprește să-și privească fratele. Se dă însă un pas înapoi.

— *Che hai, Vice'?*

Vede mâna fratelui său prinzându-se de șorțul bonei, mototolind și răsucind țesătura, aude șuieratul fluxului de aer aspirat prin trahee, aer care însă nu-i este suficient, care pare să scape pe undeva. Îl vede căzând în genunchi, îi citește pe față groaza că va muri sufocat.

— *Maman!* strigă Ignazziddu. *Mamà!*

Giovanna își ridică neliniștită privirea, percepând panica din vocea fiului ei. Îl vede pe Vincenzo prăbușit, apoi vede cum bona îl trage în sus

și-l scutură.

— *Donna* Ciccia! strigă. Ajutor! Cheamă pe cineva! Un doctor! Ajutor!

Sare în picioare, aleargă spre el. Hârtiile din poală se vântură în toate direcțiile.

— Gulerul! Desfă-i gulerul! țipă îngrozită, deși i-l desface chiar ea, atât de violent că-i zgârie gâtul, în vreme ce trupul lui Vincenzino se arcuiește, zvârcolindu-se în căutarea aerului.

Donna Ciccia apare și ea în fuga mare, urmată de Nanài, care îl saltă pe băiat în brațe, hotărât să-l ducă în salonul din casă.

— Înăuntru, înăuntru! Am trimis vorbă să cheme *cu dutturi!* strigă ea.

Apoi o prinde pe Giovanna de braț, forțând-o să se ridice, în timp ce bona o trage după ea pe Giulia, care izbucnise în plâns.

În mijlocul pajiștii, Ignazziddu rămâne singur, bătut de soare, cu mingea în mâini.

Cu pași mici și ezitanți, își urmează mama și pe servitori, rămânând însă afară, în dreptul ferestrei, privind scena dinăuntru.

Nu e prima dată când se întâmplă: se pare că uneori aerul refuză să treacă de gâtlejul lui Vincenzo, rămânând inert în plămâni.

Urmărește agitația din interior cu un amestec de teamă și de remușcări. Ce-i drept, el l-a zorit pe Vincenzo să prindă mingea…

Nu, își spune. Vincenzo e bolnav dintotdeauna. Nu e vina mea, își repetă, cu nasul apăsat de geam și simțind un nod în capul pieptului. În jur, lumina orbitoare a soarelui și țârâitul greierilor.

Obrajii fratelui său par acum să-și recapete culoarea. Mama îi șterge fruntea cu o batistă umedă și-și pune mâna pe pieptul lui, căutând să-l liniștească. Îl mângâie și-i sărută ochii în care se reflectă încă frica.

Vincenzo izbucnește în plâns. Giovanna îl strânge în brațe, plângând împreună cu el. *Donna* Ciccia caută să-i consoleze, apoi se ridică, iese din salon, revenind după un timp împreună cu doctorul.

Ignazziddu ascultă vocile înfundate de dincolo de geamul ferestrei, observă gesturile celor dinăuntru. Ar vrea să intre, să-i ceară iertare fratelui său, căci o parte din el continuă să se autoacuze, spunându-și că a fost și vina lui pentru faptul că Vincenzo a riscat să moară sufocat. Ar vrea să-l îmbrățișeze, să-i promită că va renunța la jocurile de alergare, că va fi atent

cu el.

Orice, i-ar promite orice, numai să nu mai fie încercat de sentimentele de acum.

Nu poate ști, nu-și poate imagina că, într-o bună zi, frica aceasta se va întoarce să-l chinuie.

* * *

Iarna dintre 1878 și 1879 fusese una dintre cele mai grele pe care și le puteau aminti. La Olivuzza, Giovanna le poruncise servitorilor ca focul să ardă încontinuu în șeminee, ca nu cumva Vincenzino să sufere vreodată de frig. Starea de sănătate a fiului celui mare al Casei Florio era în continuare incertă. În schimb, Ignazziddu plesnea de sănătate, asemenea unui tăuraș. Giulia nu avea stare, era într-un permanent du-te-vino. Cât despre Vincenzo, stătea mereu într-un colț, veșnic tăcut.

Pradă unei frici continue, Giovanna își urmase fiul la fiecare pas, repezindu-se să-l ajute la cel mai mic zgomot de tuse sau ținându-i companie la masă, îngrozită la gândul că poate pieri în orice moment. Și se rugase mult. Zi de zi și de mai multe ori pe zi – mătănii, slujbe și rugăciuni pentru ca Dumnezeu să-i ocrotească copilul, insuflându-i sănătatea care, în realitate, părea să-l părăsească pe zi ce trece.

Chiar și acum, că a sosit primăvara, soarele are o lumină ca de miere, însă razele sale par să nu încălzească aproape deloc; chiar și vântul, care de obicei sporește căldura de peste zi, suflă aspru, stârnind fiori, lipsit de miresmele de flori sau de iarbă abia încolțită. *Vom aștepta să se mai încălzească,* își spune ea, gândindu-se la zilele când va putea petrece mai mult timp în aer liber cu copiii. Vincenzo va putea să meargă până la voliera din mijlocul parcului sau să se joace cu cercul… Și, cine știe, poate că îl va duce cu trăsura până pe muntele Pellegrino, așa cum i-a promis mereu. Însă mai important decât orice este că vor putea călători: vor putea să-și petreacă vacanțele la Napoli, de exemplu, după cum sugerase Ignazio. Vara, la Napoli este mai răcoare decât la Palermo, iar la vilele din apropierea orașului, aerul este mai sănătos. Desigur, ar putea la fel de bine să meargă din nou la Recoaro…

Nu este însă momentul să se gândească la ce vor face la vară. E abia început de mai.

Acum, Giovanna merge de colo-colo, traversând camerele și sălile, cu poalele rochiei alunecându-i foșnit pe covoarele orientale de pe pardoseli.

Le strigă servitorilor să încuie cuferele și să strângă jucăriile copiilor. Se pregătesc de plecare, iar inima îi pulsează de o emoție stranie, un sentiment de nerăbdare efervescent precum șampania.

Da, va avea în sfârșit ocazia să vadă casa, acea casă despre care a auzit atâtea, de pe insula de care soțul ei s-a îndrăgostit nebunește.

O reședință de adevărați principi, concepută pentru o familie fără o veche descendență nobiliară, dar mai avută decât oricare alta. Și nu doar aici, la Palermo. În întreaga Italie.

* * *

Când Favignana se vede în sfârșit la orizont, soarele de după-amiază începe deja să se estompeze într-un asfințit care revarsă asupra mării nuanțe de cupru topit, care se reflectă către casele joase de tuf de pe țărm. Aici, aerul pare mai cald, iar vântul nu are șfichiuirile reci care, la Palermo, încă persistă.

În așteptarea debarcării, Giovanna discută cu Vincenzino, convingându-l să-și pună pe el o haină groasă; ceva mai încolo, Giulia și bona. În schimb, Ignazziddu a coborât de pe punte, încercând să-i atragă atenția tatălui său. Are acum aproape unsprezece ani, însă îi este încă greu să se dezvețe de unele porniri copilărești. Ignazio îi aruncă o singură privire de reproș, făcându-i semn să rămână lângă el, în tăcere.

La capătul pasarelei, pe debarcader, sunt așteptați de Gaetano Caruso, administratorul cherhanalelor de ton din Favignana și Formica.

Înainte să coboare pe țărm, Ignazio își îngăduie câteva clipe ca să observe construcția ridicată la mică distanță de sat, la poalele muntelui. Hale pătrățoase de tuf auriu, într-o nuanță atât de deschisă, încât par mai curând albe. Deschiderile largi dinspre mare sunt barate cu porți din fier cu un F mare turnat pe fronton: F de la Favignana sau de la *favonio* – vântul de asfințit care umflă pânzele bărcilor pescărești și face marea să clocotească sub coastă.

F de la Florio.

La picioarele lui, marea pare să caute suprafața pietruită a cheiului, mângâind-o ușor și îmbibând cu apă patina alunecoasă a algelor de pe margini.

Ignazio coboară și face câțiva pași pe uscat urmat de fiul său; observă verdele profund al apei și peștii care zvâcnesc printre bancurile de iarbă-de-

mare, apoi își întoarce capul și cercetează atent șirul de case și, în cele din urmă, privește în sus, spre munte și spre fortul Santa Caterina, unde, cu mulți ani în urmă, fuseseră încarcerați numeroși patrioți și unde acum funcționează una dintre cele mai aspre închisori ale Regatului.

— În sfârșit… murmură el.

Trage adânc aer în piept. Aici, mirosul mării diferă de oriunde altundeva în Mediterana, amestecând arome de oregano cu iz de nisip, damf de pește sărat și adieri de miriște.

— *Don* Ignazio…

Gaetano Caruso venea pe urmele sale, oarecum uimit de tăcerea lui.

Ignazio se întoarce pe călcâie și-l observă pe bărbatul cu frunte înaltă, mustață mare de tip ghidon și barbă.

— Mulțumesc pentru primire.

— Mi-am făcut doar datoria, răspunde Caruso, înclinându-și ușor capul. Am făcut toate aranjamentele pentru a vă primi în cel mai bun mod posibil. Cina vă așteaptă, iar camerele sunt pregătite pentru noapte. Am fost informat că în curând veți avea musafiri, așa că m-am ocupat și de camerele de oaspeți.

— Mulțumesc. Dar chiar nu era nevoie să vă dați atâta silință:
la urma urmelor, sunteți administrator, nu majordom.

O remarcă de curtoazie, bineînțeles. E de la sine înțeles că, deși se ocupă în principal de cherhanaua de ton, Caruso are și sarcina de a organiza sejururile patronului pe insulă.

Caruso le deschide calea, iar Ignazio i se alătură. În spatele lor.
Giovanna și copiii, *donna* Ciccia și bona, urmați de un întreg cortegiu de servitori și de căruțe încărcate cu valize și cufere.

Giovanna coborâse de pe vapor cu prudență, ținându-și mereu fiul strâns de mână. Abia în clipa în care a pășit pe debarcader, și-a îngăduit să privească în direcția clădirilor cherhanalei. Iat-o, care vasăzică: faimoasa *tonnara,* în care soțul ei investise o mare parte din capitalul familiei, cu o încrâncenare care o ducea instantaneu cu gândul la socrul ei. Odată devenit proprietar cu drepturi depline, Ignazio încredințase renovarea stabilimentului omului său de încredere, Giuseppe Damiani Almeyda. Tot lui îi aparține și proiectul noului palat al familiei, construit în apropierea portului, pe ruinele vechiului fort San Leonardo.

Și nu doar atât.

Giovanna își îndeamnă fiul să înainteze, apoi privește în jur, căutându-le pe *donna* Ciccia și pe Giulia. Apoi își pleacă privirea, concentrându-se asupra potecii care merge de-a lungul digului și urcând apoi ezitant o pantă ușoară, în timp ce cu o mână își ține poalele rochiei, ca să nu se murdărească. Încetinește pasul și aproape că se oprește când zărește la capătul drumului câteva clădiri joase și strâmte. Sunt așa-numitele Pretti, unde funcționează atelierele de întreținere, grajdurile și depozitele.

Servitorii, recrutați dintre localnicii de pe insulă, s-au adunat ciopor la capătul urcușului, așteptându-i. Chipuri arse de soare, uniforme boțite și mănuși trase pe mână la întâmplare. *E mult de lucru aici ca să scoatem din ei valeți adevărați,* își spune, mascându-și iritarea. Din fericire, camerista ei, *monsù'* și alți câțiva servitori sosiseră aici cu mult înaintea lor, ocupându-se de instruirea noului personal. *Măcar atât cât se poate,* reflectează mai departe Giovanna, cercetându-i mai atent. Curând, urmează să primească în vizită o serie de prieteni, printre care Damiani Almeyda sau Antonino Leto. Apoi vor veni părinții ei și poate chiar verișoarele Trigona, iar Giovanna n-ar vrea să fie pusă într-o situație stânjenitoare în fața lor. *Să fie oare nevoie să chem servitorii de la Palermo?*

Se întoarce spre *donna* Ciccia să-i ceară sfatul și…

Încremenește, cu răsuflarea tăiată.

Palazzo Florio e acolo, drept în fața ei. Desigur, văzuse proiectele și schițele lui Almeyda, dar sănătatea șubredă a lui Vincenzino și treburile de familie nu-i permiseseră să călătorească până la Favignana ca să urmărească stadiile construcției. Nu-i vorbă, și-l imaginase ascultându-și soțul, care încercase de mai multe ori să i-l descrie. Însă acum, acolo, cu palatul drept în fața sa, e surprinsă de frumusețea lui. Elegant. Puternic. Seamănă mai curând cu un castel.

Un monolit rectangular masiv, din cărămidă și din tuf. Ferestrele sunt încadrate de arcade ascuțite; în dreapta, un mic turn cu acoperiș în pantă. Obloanele sunt decorate cu spirale ce alternează cu simbolul infinitului, într-o succesiune continuă de linii, de plinuri și de goluri. Acoperișul este mărginit de o cornișă crenelată. Porțile de fier au fost forjate la Oretea, iar pe frontoane tronează simbolul familiei Florio: leul care se adapă dintr-un pârâu în care se afundă rădăcinile unui arbore de chinchină.

E magnific, auster, dar emanând în același timp forță.

Își mută instinctiv privirea de la clădire către soțul ei care, cu spatele la

ea, discută în continuare cu Gaetano Caruso. Ei bine, palatul seamănă cu Ignazio. *Ba nu,* se corectează imediat: palatul *este* Ignazio. Un monolit în care se împletesc armonios liniile blânde și muchiile ascuțite, lejeritatea fierului și masivitatea tufului. Forță și eleganță.

Ar vrea să alerge la el, ba chiar face un pas în față, dând drumul mâinii fiului ei, însă nu, nu poate, nu se cuvine. Astfel de reacții nu au constituit niciodată o formă de comunicare între ei doi.

* * *

Ignazio lasă în grija soției și a servitorilor amenajarea camerelor de la palat. Vor rămâne aici preț de câteva săptămâni bune, până când ultima *mattanza* se va fi terminat, iar tonul – eviscerat, tranșat, fiert – va fi gata de prelucrat și conservat în cutii.

Nu intră în casă. Cu o mângâiere ce seamănă mai curând a palmă peste ceafă, își trimite fiul să i se alăture mamei, apoi traversează grădina în care tufele și gardurile vii de *Pittosporum* se chinuie să prindă rădăcini în pământul gemând de sare.

Caruso îl urmează, cu mâinile la spate.

— *Tonnara* a fost coborâtă cu bine, explică el. De poimâine și până la sfârșitul săptămânii, plănuim prima *mattanza.*

Ignazio ascultă, încuviințează din cap.

— *U'rais* ce zice, vom avea captură bogată?

— Încă nu se pronunță. Crede însă că bancul aflat acum pe drum încoace e mare, iar săptămâna viitoare se așteaptă la unul cel puțin la fel de mare. Numai că, de fiecare dată când vorbește despre asta, încheie cu o litanie, *„u' signu de Cruci e Vergine addulurata facci aviri na' bona annata'".*[{44}]

Izbucnesc amândoi în râs. Apoi însă, Ignazio devine brusc încruntat.

— Ce să spun? Încă nu știu dacă să-mi doresc sau nu o captură îmbelșugată…

Ajung în spatele palatului, unde Almeyda a proiectat o verandă mare cu vedere spre grădină, protejată de un baldachin din fier forjat. Admiră etajele superioare ale clădirii, cu uși-fereastră franțuzești, închise de arcade neogotice. Acolo se află apartamentele familiei. La ultimul etaj sunt amenajate camerele de oaspeți. Ce poate fi mai frumos decât priveliștea mării de la fereastră, în timp ce bărcile încărcate cu pește revin în port.

Caruso își încrețește și el fruntea.

— Într-adevăr, admite el abătut. În ultimul an, concurența spaniolilor a

devenit agresivă.

— Spanioli, portughezi… În sfârșit, ei sunt proprietari doar cu numele, pentru că, de fapt, cherhanalele sunt administrate de genovezi; cu cât vând mai mult, cu atât câștigă mai mulți bani, fără să mai plătească taxele pe care noi, cei care am rămas aici în Italia, suntem nevoiți să le plătim, îi explică Ignazio, înălțându-și privirea către văzduh. Apoi continuă în dialect: *Anzichè pinsari a nuatri*[{45}]*,* cei de la Roma *si talìano sulu a' sacchetta,* au grijă numai de buzunarele lor. Însă taxele, da, pe acelea îi interesează să le plătim… *Un ci pensano chi ccà ci sunnu cristiani chi campano a famigghia cu' chistu*[{46}]*,* șuieră apoi, gesticulând nervos în direcția mării, pe un ton tăios ca un brici, căci nu-și mai poate reține furia.

— *Socc'avemu a fari,* ce-i de făcut? întreabă celălalt neliniștit, căci nu-l mai auzise vorbind astfel.

Ignazio se îndreaptă de umeri, privește spre larg, unde se întrezărește capcana de ton.

— Aici, nu mare lucru sau poate chiar nimic. Însă acolo… se întrerupe el arătând către nord. Acolo trebuie să punem rotițele în mișcare.

Caruso înțelege.

— La Roma?

— Eh, nu imediat și nu în mod direct. E nevoie ca pe la ministere, pe acolo, să mai *arriminari 'stu sangu morto chi hanno 'nta li vini*[{47}]. Să-i facem să vadă lucrurile din mai multe unghiuri. Și să-i conducem acolo unde vrem noi, fără ca ei să știe că, de fapt… le arătăm drumul.

Caruso se încruntă.

— Da, însă ca să ajungi acolo, la oamenii de la Roma… murmură el, însă se întrerupe imediat, ca și cum și-ar fi amintit dintr-odată ceva.

Într-adevăr, n-ar fi prima dată când Ignazio găsește exact partenerii de dialog *adecvați* exigențelor sale. O formă de a demonstra că *anumite* căi pot fi parcurse într-o manieră *diversă.* Sau că oricând se pot deschide *alte* căi.

— Cum spuneam, nu suntem singurii care ne ocupăm cu pescuitul de ton. *Tonnare* sunt acum mai peste tot. Vi le enumăr doar pe cele mai apropiate: Bonagia, San Vito, Scopello… Și toate cherhanalele astea au aceeași problemă ca și noi: sistemul de impozitare care îi penalizează pe proprietarii italieni ai infrastructurii de pescuit. Cu alte cuvinte, nu suntem singurii păgubiți din cauza acestei situații. Însă numele meu nu poate ieși la iveală. Înțelegeți de ce, nu-i așa?

Desigur, Gaetano Caruso înțelege foarte bine. Lucrează de suficient de mult timp cu familia Florio ca să înțeleagă că puterea lor merge mână în mână cu averea pe care o dețin. Însă puterea îți creează dușmani. Iar unii dușmani sunt precum viermii. E de ajuns o singură fisură, un punct care cedează, pentru ca larvele să pună stăpânire pe un trup sănătos, transformându-l în putreziciune.

— Voi începe prin a mă întâlni cu unul, cu altul pe la Trapani și prin Palermo: jurnaliști, în primul rând… își reia Ignazio gândurile, dându-se mai aproape de urechea lui Caruso. Cum spuneam, nu noi trebuie să scoatem în evidență tarele acestei stări de fapt, ci altcineva, și cine știe mai bine s-o facă decât ziarele specializate în comerț și activități maritime? Ne vor ajuta, în sensul că tot ce ni se întâmplă va ajunge la urechile tuturor pentru că, una peste alta, important este să se discute cât mai aprins despre problemă, iar guvernul să ne simtă răsuflarea în ceafă. Acolo, la Roma, ei știu bine că foarte multe voturi le primesc de aici și că ar fi o mișcare greșită să-i supere pe proprietarii stabilimentelor saline și de conservare a peștelui. Ignazio face o pauză, privind în zare, spre larg. Da, ziarele vor fi primele care vor aborda subiectul. Nu va putea nimeni să le acuze că acționează din interes personal sau din invidie… Dacă un ziar ajunge să dezbată intens o problemă înseamnă că nemulțumirile sunt generalizate, iar ministerele vor fi nevoite să țină cont.

Caruso dă să-i răspundă, însă o voce din spatele lor îl întrerupe.

— Să-mi fie cu iertare. Doamna întreabă când doriți să luați cina. Un valet în livrea, dintre cei care i-au însoțit aici de la Palermo, s-a oprit la câțiva pași de ei și așteaptă un răspuns.

Ignazio își dă ochii peste cap, reținându-și o imprecație.

— La aceeași oră ca acasă, la Palermo, desigur. Transmite-i doamnei că vin mai târziu să mă schimb pentru cină. Apoi se întoarce spre Caruso. Luați masa cu noi, nu-i așa?

— Aș fi onorat.

— Bine, îi spune și pornește înspre grădină. Acum însă, permiteți-mi să mă retrag. Pe curând.

Singur în sfârșit, Ignazio traversează satul, îndreptându-se spre cherhana. Nu-l trage inima spre casă, cel puțin nu acum.

Pășește cu mâinile în buzunare. Îl însoțește doar murmurul valurilor, care se furișează printre ulițele strâmte, îl urmărește, îl învăluie. Trece pe

lângă bisericuța de familie aflată încă în construcție și o apucă pe drumul de coastă. Țărmul stâncos alternează cu întinderi largi de nisip și de alge uscate.

În stânga, câteva case de pescari. Copiii se joacă, alergând desculți. Ici-colo, câte o femeie care se reazemă de tocul ușii, în vreme ce altele sunt ocupate cu pregătitul mesei de seară: le poate întrezări siluetele prin perdelele din stofă uzată care separă interiorul de uliță. Adulmecă mirosul de mâncare, aude zgomotul scaunelor și al taburetelor scrâșnind pe podele.

— *Assabbinirìca, don* Ignazio, îl salută un pescar bătrân, care-și face de lucru nu departe de intrarea cherhanalei.

Cârpește năvoadele. Prinde ochiurile rupte între ele cu capete de sfoară, căutând apoi alte breșe ridicând năvodul și cercetându-l
în lumina asfințitului. Ochii i se zăresc asemenea unor simple fante orizontale printre ridurile parcă bătătorite în piele. Ignazio îl recunoaște. Un fost *tonnaroto,* prea înaintat în ani pentru a mai putea ieși în larg. Însă i-au luat locul fiul și ginerele.

— *Assabbinirìca* și dumitale, *mastro* Filippo.

Își vede mai departe de drum, ajungând la cherhana.

Clădirea are silueta fermă, cu linii clare, pe care și-o dorise el atunci când discutase proiectul cu Damiani Almeyda. Și totuși, arhitectul acela pe jumătate napolitan și pe jumătate portughez dăduse stabilimentului o nouă înfățișare, care amintește pe undeva de solemnitatea riguroasă a unui templu grec.

Un templu la țărmul mării, își spune Ignazio. Își continuă drumul de-a lungul zidului de incintă, luând-o apoi pieptiș pe cărarea către fortul Santa Caterina; după cum bine prevăzuse odată, deținuții s-au dovedit foarte utili la muncile grele de la cherhana. Urcușul e greu, însă nu are de gând să parcurgă tot drumul. Se oprește pe la jumătatea coastei, să admire priveliștea către port și întreaga insulă, după care își coboară privirea spre propriii pantofi, acoperiți de pulberea fină de tuf, și-i scapă un surâs.

La paisprezece ani, luciul păstos al acelei materii care-i părea că ține soarele ostatic îl cucerise. Acum, la patruzeci de ani, știe că tot ce a făcut până acum nu a fost rodul propriilor emoții, ci al unor calcule precise de conveniență. Și totul, pentru a întări puterea familiei Florio.

Acum însă, aici, singur în sfârșit, a venit momentul să distrugă ultima barieră.

Deodată, Ignazio scoate un urlet prelung.

Un strigăt de eliberare, care se împletește cu vocea vântului.

Un răcnet de stăpânitor, de parcă întreaga insulă i-ar fi pătruns prin piele, devenind carnea *lui,* de parcă marea ar fi fost sângele lui. De parcă acolo, drept în fața ochilor săi, s-ar fi închis marele cerc al vieții, uroborosul pe care numai el singur îl poate vedea și care-i dezvăluie adevăratul sens al prezenței sale pe acest pământ.

Un urlet care alungă pe vecie nostalgia trecutului și incertitudinea viitorului, aducându-i în schimb ofrandă fericirea unui prezent etern.

A doua zi, trezindu-se, va vedea iarăși soarele în spectrul păstos al pulberii din carierele de tuf, va simți foșnetul sărat al vântului fluturând prin perdele, își va delecta privirea cu verdele palid al arbuștilor de munte.

Ei bine, da, va rămâne mai departe aici, nemișcat, în tovărășia vântului și a mării, și nu are nicio importanță că e așteptat acasă, că va întârzia la cină. Acum o știe: insula aceasta care respiră sare și nisip, insula este adevărata lui casă.

* * *

După cină, Giovanna se grăbește să se retragă în dormitorul de la primul etaj. Este mobilat cu piese neogotice comandate special la Palermo pentru reședința de pe insulă.

Pierdut în gândurile sale, insomniac ca întotdeauna, Ignazio i-a urat noapte bună și s-a îndreptat către biroul amenajat imediat după garderob, cu vedere spre cherhanaua de dincolo de port.

Giovanna speră că acolo, pe insulă, soțul ei își va lua în sfârșit un răgaz și se va mai odihni.

E drept că Favignana înseamnă muncă. Înseamnă *și* muncă – se corectează ea în gând zâmbind, strângându-și părul într-o împletitură în timp ce se examinează în oglindă. Au la dispoziție timp suficient de petrecut împreună, de discutat unele, altele. Timp în care să încerce să fie soț și soție în adevăratul sens al cuvântului, măcar pentru câteva zile.

Micșorează flacăra lămpii. Prin fereastra întredeschisă, percepe învolburarea valurilor lovindu-se de stânci și șerpuirea șfichiuitoare a vântului printre ulițele din sat. Giovanna alunecă lin către lumea viselor, însă tresare brusc în clipa în care Ignazio intră în dormitor. Are vesta descheiată și nodul cravatei lărgit. E straniu însă că pe chip nu i se citește nicio urmă de oboseală, ci mai curând un soi de veselie – oricum, o trăire

neobișnuită la el, dar care îi insuflă Giovannei un sentiment plăcut, o alinare caldă.

— Îți place casa? o întreabă el, dezbrăcându-se de haină.

Ea încuviințează din cap.

— *Bedda è.* Pe Nanài l-ai lăsat la Palermo? adaugă, făcând semn cu bărbia înspre hainele lui.

Ignazio ridică din umeri, îngânând un refren.

— Nu, dar n-am nevoie de el, răspunde el într-un târziu, apoi se lasă să cadă pe pat ca să-și scoată pantofii. Aici lumea se formalizează mai puțin.

O simplă remarcă, suficientă însă pentru ca Giovanna să înțeleagă că Ignazio e fericit. Că aici se simte liber. Și, de ce nu, poate se simte… altul.

Se apropie de el, își sprijină capul pe umerii lui masivi, apoi îl îmbrățișează tandru, apăsându-și pieptul de spatele lui.

Ignazio pare luat prin surprindere. O mângâie pe brațe, stânjenit. Sunt asemenea unor feline sălbatice care-și păzesc cu înverșunare teritoriul, rareori permițându-și să se atingă.

— Mâine te iau să facem turul insulei cu șareta. Să-ți arăt cât e de frumoasă.

Ignazio se întoarce, îi zâmbește din priviri și o mângâie pe obraz.

Oh, o privește chiar pe ea, nu o fantasmă, și nu cu gândul la afacerile sale sau la cine știe ce altceva. Pe ea. Pe Giovanna.

Tremurul care i-a cuprins brusc măruntaiele o strânge pe dinăuntru, urcă spre stomac, îi cuprinde pieptul și-i destinde coastele, forțând-o să tragă puternic aer în piept. Simte sângele împurpurându-i obrajii, ca și cum ar fi revenit dintr-odată, după mult timp, la viață.

Întreaga ei viață așteptase un moment ca acesta – fragil, dar intens, prețios –, iar acum se teme că nu e pe de-a-ntregul pregătită. Ochii i se umezesc.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Ignazio confuz. Te simți rău?

— Nu, da… nu, n-am nimic, răspunde ea, cu buzele tremurând.

— Nu vrei să vii cu mine în plimbarea de mâine?

Ea încuviințează doar din cap. Pur și simplu a amuțit. Își trece o mână prin păr, de parcă ar vrea să-și desfacă împletitura. Apoi se apropie, ia între palme mâna cu care Ignazio se sprijinea în saltea, o aduce la piept, apoi se întinde pe spate.

Când ești fericit, nu e nevoie de cuvinte.

* * *

Dimineață, doar un voal diafan de nori joși filtrează razele soarelui. Peste mare, la orizont, se pot distinge coasta orașului Trapani și silueta turtită a insulei Erice. În apropiere de țărm, apa mării emană o strălucire neobișnuită, un alb orbitor care rănește privirea, obligându-te să-ți ferești ochii.

— Acelea sunt salinele, îi explică Ignazio Giovannei, observând de lângă ea că-și mijește ochii. Bazine cu apă sărată, lăsată să se evapore până când pe fundul bazinului rămâne doar o crustă de sare. Sarea este apoi colectată, uscată și vândută. Saramura pe care noi o folosim la conservarea tonului o producem din astfel de saline. Face un semn larg cu brațul într-o direcție nedefinită, dincolo de sat, și continuă: Pe undeva, pe acolo, este faimosul golf unde s-a dat marea bătălie pe apă în care romanii i-au învins pe cartaginezi. „Bătălia din insulele Egade" a fost importantă pentru că a pus capăt primului război punic. Chiar și în ziua de azi, pescarii se mai întorc din larg uneori cu câte un fragment de amforă…

Ochii îi sclipesc ca unui copil fericit.

De sub umbreluța ei de soare, Giovanna scrutează panorama: un peisaj aspru, uscat și prăfuit, atât de diferit de priveliștile de pe continent, încât îi provoacă un soi de disconfort, ca și cum nu s-ar simți în apele sale. Și totuși, dintr-odată, totul i-a devenit limpede în minte. Insula aceasta pare să-i fi dăruit, în sfârșit, cheia către inima lui, a lui Ignazio. Îi întrezărește frumusețea tainică, îi percepe liniștea încărcată de semnificații.

— Chiar ți-ai dorit mult această insulă, murmură ea.

— Da, răspunde Ignazio. Nu-ți poți imagina cât de mult.

Rămân o vreme tăcuți. Singurele zgomote care tulbură leneș limpezimea aerului de dimineață provin de la roțile micii procesiuni de șarete care înaintează agale pe drumurile de pământ, de la cei câțiva cai și chiar de la un măgar, care o face pe *donna* Ciccia să scoată câte un chiuit, speriată.

Ignazio își observă soția: deși pălăria îi ascunde chipul pe jumătate, îi poate zări limpede cele câteva riduri de la rădăcina nasului și de pe frunte. Semne de oboseală, probabil, sau de încordare. Oricum, nu contează.

Eh, de bună seamă că nici eu nu mai arăt atât de tânăr, își spune. Nu și-a făcut niciodată griji din acest motiv, nici chiar atunci când, dimineața, i se întâmplă să descopere câte un fir nou de păr încărunțit pe cap sau în barbă.

E pe cale să ridice din umeri și să alunge cât mai departe de el acest

gând.

Dar ea? Oare cum o arăta ea acum?

Nu-și poate explica de ce i-a trecut gândul acesta prin minte, izbindu-l drept în moalele capului cu forța unui trăsnet.

Ea.

Își imaginează cum ar arăta astăzi, cu riduri, chipul acela înghețat în memoria sa, încadrat de șuvițele a căror nuanță descrește implacabil dinspre blond-arămiu spre cenușiu, cu ochii odată de un albastru luminos, strălucitor, întunecați acum de umbra cearcănelor și a pleoapelor grele.

Oare cum ar fi fost să îmbătrânim împreună?

Și totuși, de unde-i vin oare asemenea gânduri, astfel de întrebări? Ce parte a spiritului său a coborât atât de mult garda, încât să permită acelor plăsmuiri să-i inunde mintea? Le alungă vehement, înfuriat chiar, căci mereu s-a ferit să se lase năpădit de regrete.

Își coboară privirea, parcă temându-se ca nu cumva Giovanna să-i citească gândurile, însă imaginea *ei* conține să-l urmărească, îl hăituiește, îl împunge cu săgețile ascuțite ale remușcărilor.

Dinții îi scrâșnesc. *Nu trebuie să mă mai gândesc la asta,* își poruncește în gând. Și, ca să-și distragă atenția, îl cheamă pe Caruso, care îi escortează îndeaproape, călare.

— Așadar? Ceva scrisori de la Palermo?

— Așteptați o scrisoare anume? îi răspunde celălalt tot cu o întrebare. Oricum, nu, nu a sosit nimic. Poșta ajunge abia mâine.

— Doar câteva rapoarte, murmură Ignazio. Și dosarul de închidere a țesătoriei.

Caruso pufnește.

— Știți cum se spune, *don* Ignazio: ați dat perlele la porci. Le-ați oferit case, educație, chiar și un cuptor de pâine, iar ei vi le-au aruncat pe toate îndărăt.

— Da, așa e, spune, trăgând de frâie și încetinind mersul șaretei. Lângă el, Giovanna își înclină capul ca să-l audă mai bine, iar el continuă, recunoscând fără tragere de inimă: Nu a fost o experiență de succes.

Nu vrea să rostească nicicum cuvântul „faliment”. Dar exact asta a fost.

Se întoarce către soția lui. Ea îl privește, așteptând.

— Am înființat împreună cu avocatul Morvillo o fabrică de textile, în vecinătatea căreia am construit case pentru muncitori, prăvălii, o brutărie și

chiar și o școală. Ne gândiserăm chiar să angajăm bone pentru copii, așa încât mamele acestora să poată merge la muncă…

Giovanna îl ascultă, încruntându-se și încercând să-și ascundă uimirea. Niciodată Ignazio nu se hazardase să-i povestească atât de multe despre afacerile sale. Oare insula aceasta, Favignana, chiar făcea miracole?

— Numai că… Nimic, nu s-a ales nimic! continuă Ignazio, furios. Bărbații au hotărât că nu-i nicio afacere dacă trebuie să muncească mai mult ca să câștige mai mult, că le ajunge cât au, chiar dacă abia dacă-și duc zilele. Iar femeile pur și simplu s-au revoltat: nici gând să-și lase copiii pe seama unor bone, iar de trimis la școală, oricum doar pe băieți i-ar trimite. Cât despre fete, ele să rămână închise în casă, într-o ignoranță absolută – pentru asta, nici n-a-ncăput discuție. Pentru că, spun ele, așa a fost dintotdeauna și așa trebuie să fie și mai departe. Ignazio se întrerupe, apoi continuă pufnind: Stabilisem ca prețul pâinii să fie cu zece centime mai mic decât în oraș, însă nimeni nu voia să plătească nici măcar atât, așa că a trebuit să închidem brutăria… Mai vrednic de dispreț de atât a fost doar modul în care muncitorii s-au comportat cu războaiele de țesut și cu restul mașinăriilor. În loc să învețe să lucreze la ele, le-au stricat și le-au abandonat, de parcă s-ar fi putut repara singure. Nu i-a interesat decât să pună mâna pe câte ceva bun de valorificat. Unii chiar au furat valuri de stofă ca să le revândă… *Gente di fangu,* lume netrebnică, asta-i!

Giovanna își trece mâna peste a lui Ignazio, lăsând-o apoi să se odihnească pe genunchii lui. Un gest de încurajare, o vorbă duioasă nerostită.

— Te doare sufletul, nu alta! exclamă Caruso, care continuă pe un ton optimist, chiar neobișnuit de vesel: Aici, la Favignana, nu se va întâmpla una ca asta, *don* Ignazio. Atât doar, să nu vă așteptați la lucruri pe care oamenii de aici nu le pot oferi. Sunt obișnuiți să trudească pe bărci în larg, să se cocoșeze de muncă în bătaia soarelui, la fel ca tații lor și cum vor face și copiii lor. Pe urmă, de când ați introdus și *migghiure,* cota din producție, au tot interesul să fie mai productivi.

— Sincer vorbind, nici nu aștept altceva de la ei. Onestitate și devotament, atât, pentru care îi răsplătesc cu ceva bani în plus.

Mica procesiune de șarete și de călăreți înaintează pe câmpia dinspre nord-est a insulei. Giovanna așteaptă până când Caruso se îndepărtează și-și strecoară mâna în palma lui Ignazio.

El i-o acoperă cu cealaltă palmă, fără s-o privească.

— Ai făcut o faptă bună. Nu te poți învinovăți pentru că acei *cani di mannara* – câini de pripas, că nu-i poți numi oameni – nu au înțeles-o, spune ea cu voce timidă.

Însă el face o grimasă, încrețindu-și buzele, neputându-și ascunde nervozitatea.

— Mi-am imaginat o fabrică modernă, precum cele englezești, în care muncitorii și familiile lor au posibilitatea de a-și îmbunătăți condiția. Evident, am fost mult prea optimist. Voi avea grijă pe viitor să nu mai fac asemenea pași.

Giovanna se sprijină pe umărul lui, iar el nu se ferește.

Din trăsura din spate, se aud vocile copiilor. Până și Vincenzino, de obicei imperturbabil, aproape că țipă de nerăbdare.

— Mai e mult? întreabă ea.

— Ajungem în câteva minute. Golful acesta e ceva de-a dreptul nemaivăzut: o cavitate săpată direct în stâncă, asemenea unei fântâni care se deschide spre mare. Țineam să-l vezi și tu.

În realitate, îi cam purtase haihui pe întreaga insulă, crede
Giovanna, afișând un zâmbet care-i înmoaie trăsăturile încruntate, ferite însă de umbrelă. A dus-o să admire frumusețea orbitoare a golfului Cala Rossa, promițându-i că se vor bucura de asfințit în golful Marasolo, la poalele muntelui, nu departe de casele pescărești.

Ignazio și-ar dori să rămână la Favignana pentru totdeauna – Giovanna a înțeles-o acum. Locul acesta îi înseninează privirea, aici se simte împlinit. I-o demonstrează chipul lui relaxat, răbdarea pe care le-o arată copiilor, timpul neobișnuit de lung petrecut în preajma ei. Însă e cu neputință să rămână pentru totdeauna aici. Și atunci, Giovanna se apucă strâns de aceste senzații, le pitește într-un ungher al inimii, cu gândul de a le scoate la lumină când vor veni din nou zile întunecate, când gândul la acele scrisori blestemate se va întoarce să-i sfârtece carnea, când se va întreba pentru a mia oară cine e femeia aceea. Când ea și Ignazio vor fi despărțiți, cu toate că vor împărți același pat.

* * *

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

Lemnul scrâșnește zgomotos pe cimentul încă proaspăt.
Parfumul crinilor albi nu-l acoperă pe de-a-ntregul pe cel de praf și de

mortar.

Giovanna și Ignazio se strâng unul în celălalt. Pe buzele palide ale Giovannei se prelinge o lacrimă, urmată imediat de o alta.

Nu și le șterge.

Ignazio e stană de piatră. Pare să nici nu respire; și chiar asta și-ar dori în aceste momente: să nu mai respire. Orice, numai să nu trăiască această agonie. Nici dacă i-ar smulge cineva carnea bucată cu bucată, durerea n-ar fi atât de chinuitoare. Aerul îi zgârie gâtlejul, își face loc să iasă, îl apasă, iar el abia dacă întredeschide gura, să treacă acel firicel de aer care – *maledizione!* – îl ține în viață.

Giovanna se clatină, iar el o trage în sus chiar înainte să se prăbușească. Femeia se zbate, întinde mâna, izbucnește în plâns.

— Nu, nu, așteptați! strigă.

E mai curând un urlet de sălbăticiune.

— Nu mi-l luați! Nu-l puneți acolo! E frig, e singur, *figghiu di lu me cori,* sufletul meu…

Se eliberează din strânsoarea soțului, trece printre bărbații care se pregătesc să închidă cavoul. Se prinde de sicriu, îl lovește înnebunită cu pumnii, zgârie lemnul.

— Vincenzo! Vincenzino al meu, viața mea! *Arruspigghiati, cori meo!* Vincenzino!

În spatele ei, *donna* Ciccia izbucnește în plâns, urmată imediat de Ignazziddu și de Giulia, pe care bona, cu ochii lucindu-i umezi, o ține strâns de mână, trăgând-o apoi afară din capela mortuară.

Ignazio își face loc spre Giovanna, o trage cu putere de pe sicriu, forțând-o să se ridice.

— Încetează, pentru numele lui Dumnezeu! îi șuieră la ureche.

Însă femeia pare să-și fi pierdut pur și simplu mințile: își întinde deznădăjduită brațele în direcția sicriului încadrat de ghirlande de flori de pânză fină albă, se zbate să se elibereze din strânsoare, reușește. Se prinde cu o asemenea forță de sicriu, încât degetele sale lasă urme în lemn.

— Giovanna, încetează!

Ignazio o prinde de brațe, scuturând-o cu putere. Este la limita propriei dureri; nu mai are forță să-și consoleze soția, căzută acum pradă deznădejdii. Un dram de suferință în plus l-ar face să se prăbușească.

— *Mortu è, capisti?* Mort! îi strigă el drept în față.

Însă ea strigă cu și mai mare putere.

— Vă înșelați! Toți vă înșelați! E bolnav, așa e, dar nu mort…

Nu poate fi mort! *Taliàtelo,* încă respiră!

Și repetă îndemnul, uitându-se în jur, căutând parcă în ochii celor prezenți o confirmare.

În clipa aceea, Ignazio o prinde în brațe, ținând-o atât de strâns, încât nici măcar spasmele suferinței nu mai au putere să-i scuture trupul. Pălăria cu voal negru alunecă pe pardoseală.

— A avut febră, Giovanna, îi șoptește el la ureche. A avut febră atât de mare, încât a ars ca o lumânare. L-ai ținut în brațe și l-ai îngrijit până la capăt, dar, în cele din urmă, Dumnezeu l-a luat la el. Soarta, asta i-a fost soarta.

Ea nu-l ascultă. Sleită de puteri, acum nu poate decât să plângă. Mamei care și-a pierdut copilul nu-i rămân decât lacrimile și dorința de a muri.

Donna Ciccia se apropie și o prinde ușor de braț.

— Vino cu mine, îi spune, desprinzând-o cu blândețe din strânsoarea lui Ignazio. Apoi îi face un semn bonei, care s-a întors să-l ia pe Ignazziddu, și continuă în șoaptă la urechea Giovannei: Hai să luăm puțin aer curat.

Cele două femei mai mult o târăsc afară pe Giovanna, printre chiparoșii care străjuiesc capela Florio din cimitirul Santa Maria di Gesù. Este un septembrie blând, tihnit, în vădit contrast cu deznădejdea care a cuprins întreaga familie.

Ignazio își mușcă buzele și privește lung în urma Giovannei, dincolo de ușa capelei. Este greu de crezut că există încă atât de multă viață afară, în timp ce fiul său – *era doar un copil!* — nu mai trăiește.

Apoi se întoarce către oamenii rămași în așteptare. Preț de o clipă, încetează să mai respire, apoi le poruncește pe un ton șuierat:

— Închideți!

În spatele său, zgomot de pași ușori.

Ignazziddu stă în prag. Ține în mână o potcoavă: el și Vincenzo o găsiseră în timpul unei excursii pe muntele Pellegrino, la sanctuarul Santa Rosalia – *Santuzza.* Fratele său îi spusese că-i va purta noroc.

Ar fi trebuit s-o țină el, își spune Ignazziddu acum în gând.

Se uită către tatăl său cu ochii licărind de cât plânsese, afundându-și pumnii mici, de băiețandru de unsprezece ani, în buzunare. Se simte gol pe dinăuntru, un sentiment nou, amestecat cu un altul, mai profund.

Necunoscut.

E sentimentul de vinovăție care-i încearcă pe cei rămași în viață față de o persoană dragă care tocmai a murit. De obicei, îl resimt cei mari, adulții, însă Ignazziddu îl percepe acut, devastator.

O picătură de otravă. El este în viață, în vreme ce fratele său a murit, răpus de o boală care i-a sleit plămânii în decurs de câteva zile.

Tatăl său îi face semn să se apropie, iar el se supune. Privesc împreună cum lucrează zidarii.

Cărămizile sunt tencuite pe rând, una câte una. Încet-încet, sicriul lui Vincenzino este acoperit vederii, până când în peretele zidit rămâne doar un mic spațiu gol.

În clipa aceea, Ignazio le face semn bărbaților să se oprească, întinde mâna, atinge un colț al sicriului. Închide ochii.

Vincenzino va avea pe vecie vârsta de doisprezece ani. Nu va crește. Nu va călători. Nu va mai învăța.

Ignazio nu-l va vedea devenind bărbat. Nu-l va lua cu el în Piazza Marina. Nu se va bucura la căsătoria lui sau la nașterea unui nepot.

De la Vincenzino, vor rămâne partiturile abandonate pe pupitru, caietele deschise pe birou, hainele agățate în garderob, cu tot cu costumul de muschetar de care era pur și simplu îndrăgostit și pe care l-a purtat la ultimul bal mascat, când Ignazio chemase un fotograf să-i imortalizeze copiii îmbrăcați în costume de damă sau de cavaler.

Fiul lui va avea doisprezece ani pentru totdeauna, iar el, cu toate companiile pe care le deține, cu toată puterea, cu toată averea lui, nu poate face nimic ca să schimbe asta.

* * *

Înapoi la Olivuzza, *donna* Ciccia își ajută stăpâna să coboare din trăsură. Giovanna se clatină pe picioare, apoi o ia brusc la fugă spre scările de la intrare. Pare să-și fi pierdut mințile: trece ca o furtună de ușa deschisă de un servitor încă în lacrimi și rătăcește de colo-colo prin camere, strigându-l pe Vincenzino, ca și cum băiețandrul s-ar juca de-a v-ați ascunselea, stând acum pitit și așteptând ca mama să-l găsească.

Însă servitorii se dovediseră prevăzători. La porunca lui Ignazio, au strâns toate jucăriile, vioara și cărțile lui Vincenzino împrăștiate prin casă. Toate stau acum închise în camera lui, singurul loc în care suferinței îi va fi permis să se arate.

Ajunsă în fața ușii, Giovanna se lasă să cadă pe pardoseală. Nu are curaj s-o deschidă. Își sprijină fruntea de toc și întinde mâna spre clanță, însă nu are forță s-o răsucească. Așa o găsește *donna* Ciccia. Cu blândețe, o ajută să se ridice și o conduce în odaia ei.

Giovanna se uită de jur împrejur, confuză. Durerea i-a luat puterea de a mai vorbi, adăugându-i încă zece ani pe chip.

Din prag, Ignazio o privește pe *donna* Ciccia turnând într-un pahar un amestec de apă de cireșe, sirop de mac alb și laudanum.
Apoi îi ridică Giovannei capul, ținând-o de bărbie, ajutând-o să bea.
Femeia se supune fără vlagă. Din ochi îi țâșnește un strigăt tăcut.

Sunt suficiente câteva clipe până când calmantul își face efectul, iar Giovanna alunecă într-un somn binefăcător, murmurând cuvinte de neînțeles. Atunci, *donna* Ciccia se așază în fotoliul din apropierea patului și-și încrucișează în poală mâinile în care ține un rozariu negru, privindu-l pe Ignazio de parcă ar spune: „Eu de-aici nu mă mișc". În plus, știe că *l'armicedda,* sufletul lui Vincenzino, e încă acolo și n-are nicio importanță că jucăriile lui au dispărut sau că vioara i-a fost ascunsă. *Donna* Ciccia știe că el va continua să umble prin camerele acelea, ținut în loc de amintirile mamei sale – o umbră printre alte umbre, la fel cum știe că-i va percepe adierea unduindu-se pe coridoare și că ea se va ruga pentru ca sufletul lui trist să-și poarte afla pacea.

Ignazio se apropie de pat, se apleacă asupra soției sale și, ținându-și respirația, o sărută pe frunte. Apoi, aruncând o ultimă privire în urmă, iese din cameră și pornește pe coridor.

Trebuie să mă duc în camera de lucru. Trebuie să mă gândesc doar la muncă. Trebuie să mă ocup de Casa Florio.

Trece prin fața camerei Giuliei. O aude plângând, în timp ce bona încearcă s-o liniștească.

Deodată, o voce îl strigă din spate. Ignazziddu stă în mijlocul coridorului. Auzindu-i pașii, se repezise afară din cameră.

— *Papà*... murmură el printre lacrimi.

Ignazio își strânge pumnii. Fără să se apropie de băiețandru, fixează cu privirea un arabesc de pe covor.

— Bărbații nu plâng. Încetează.

Tonul e rece ca lama de cuțit.

— Ce mă fac fără el? vine întrebarea celuilalt, care își șterge lacrimile

lipicioase cu mâneca bluzei sale negre, apoi întinde brațele spre el. Nu-mi pot imagina așa ceva, tată!

— Nu-i nimic de făcut. E mort și cu asta, basta, va trebui să treci peste asta.

Tonul e aspru, aproape furios.

De ce? De ce trebuia să se întâmple?

Își privește mâinile. Tremură.

Vidul interior pe care-l resimte se dilată brusc, retrezind la viață suferința altor pierderi dureroase: tatăl său, mama, chiar bunica. Însă altceva îl devastează, mâncându-l pur și simplu de viu pe dinăuntru. *Niciun părinte nu ar trebui să trăiască atât cât să-și vadă propriul copil mort,* își spune. *Nu e în firea lucrurilor.*

Și totuși, poate că nu e totul pierdut. Ținându-și mai departe privirea plecată, îi vorbește lui Ignazziddu cu vocea ușor dogită de atâta durere:

— Așa-i, el nu mai este aici. Însă tu, tu ești și va trebui să te ridici la înălțimea numelui pe care îl porți.

Se preface că nu vede brațele fiului întinse către el și pleacă în direcția camerei de lucru.

Băiețandrul rămâne singur, în mijlocul încăperii, cu lacrimile prelingându-i-se pe curbura pomeților. Oare ce vor să însemne cuvintele pe care tatăl său tocmai i le-a spus? Ce a vrut să spună? Adică, cine este el acum? Ce anume a devenit?

Coridorul rămâne cufundat în tăcere.

* * *

Timpul nu are respect pentru suferință. O înșfacă, o macină, o modelează zile și zile la rând până o transformă într-o fantasmă, însă o fantasmă mai apăsătoare și mai vizibilă decât un trup în carne și oase. Timpul ia suferința și ți-o înfige cu putere în fiecare respirație, așa încât fiecare gură de aer să-ți aducă aminte că viața e doar chin.

Așa gândește Ignazio când se închide în biroul său din Piazza Marina. Preferă să stea departe de Olivuzza, de chipul împietrit al soției sale și de privirile triste și lipsite de viață ale copiilor. Lângă biletele de condoleanțe îl așteaptă o telegramă de la ministrul instrucțiunii publice, Francesco Paolo Perez, prieten de-al său de aici, din Palermo, care reprezintă interesele companiei Piroscafi Postali în relația cu ministrul lucrărilor publice, Alfredo Baccarini, și care acum îl pune la curent cu ultimele evenimente.

Într-adevăr, Ministerul Lucrărilor Publice nu hotărâse încă soarta rutei de navigație Marea Ionică – Marea Adriatică: inițial, ea a fost atribuită companiei lui Florio, fiind însă apoi suspendată, în așteptarea unei reorganizări generale a rutelor comerciale subvenționate de stat. Reorganizare care nu s-a mai concretizat niciodată, iar acum Ignazio tremură la gândul că alți concurenți, precum Lloyd Austriaco, iau avans, oferind servicii foarte avantajoase pentru pasageri și comercianți. Nici francezii de la compania maritimă Valery sau de la puternica Transatlantique nu stau cu mâinile-n sân. Acum, pe Mediterana, războiul nu se mai duce cu tunurile, ci cu tarife comerciale mici și cu subvenții pentru companiile de transport.

Ignazio se așază să scrie telegrama de răspuns. *Durerea covârșitoare nu m-a îndepărtat de conștiința marilor îndatoriri pe care…* scrie el, întrerupându-se înainte de a-și face curaj să continue.

Afacerile, asemenea timpului, nu așteaptă.

— Se poate?

Vocea vine dinspre ușa lăsată întredeschisă, fiind urmată de apariția unui smoc de păr negru în prag și de o bătaie stânjenită în ușă.

Ignazio nu răspunde; probabil că nici n-a auzit.

— *Don* Ignazio… încearcă din nou bărbatul.

Ignazio își ridică privirea.

Ușa se dă în lături și un bărbat elegant, cu favoriții pigmentați din loc în loc cu pete cenușii, intră în birou.

— *Don* Giovanni… Te rog, intră! exclamă Ignazio, ridicându-se.

Pe Giovanni Laganà îl cunoaștem drept fostul lichidator al companiei maritime Trinacria, însă în prezent este directorul general al Piroscafi Postali. El și Ignazio Florio se cunosc de mulți ani, purtându-și unul altuia un profund respect. Acum însă, privindu-l, nu-și poate ascunde surprinderea. Bărbatul din fața lui e alb ca varul, slăbit, cu părul vâlvoi, dar mai presus de toate marcat de o oboseală care nu are nimic de-a face cu extenuarea fizică. Ignazio se ridică să-l întâmpine.

— Am considerat de cuviință să nu te vizitez acasă. Nu voiam s-o oblig pe soția dumitale să suporte încă un pelerinaj de condoleanțe.

Ignazio îl îmbrățișează.

— Mulțumesc, vine replica lui, mai curând murmurată. Mă bucur că măcar tu ai înțeles, adaugă, trecând la formula de adresare rezervată

discuțiilor cu persoane de încredere.

Cei doi se așază de o parte și de alta a mesei de lucru, față în față. Giovanni Laganà are ochii mijiți și gesturile unui bărbat sigur pe el.

— Cum… ești?

Ignazio ridică din umeri.

— Sunt.

Celălalt se apleacă și-și pune mâna pe brațul lui Florio.

— Măcar ți-a rămas *n'autru masculu,* îl consolează cu voce șoptită. Nu e totul pierdut.

Ignazio își pleacă privirea.

— Hai să schimbăm subiectul, *per favore.*

Giovanni încuviințează din cap, cu expresia înțelegătoare a celui care acceptă dreptul fiecăruia de a-și alege propria cale de reprimare a suferinței. Apoi, scoțând un oftat, extrage câteva hârtii din dosarul pe care îl ține în mână de când a intrat. I le întinde lui Ignazio, care le înșfacă și le parcurge dintr-o privire. Chipul lui tern prinde brusc viață; Ignazio se încruntă.

— Bine, dar astea sunt zvonuri sau negocierile sunt chiar atât de avansate pe cât se spune?

Buzele subțiri ale lui Laganà se îngustează parcă și mai mult.

— Tu ce crezi?

— Că francezii de la Valery ne trag scaunul de sub șezut, la fel ca și austriecii de la Lloyd, vine replica lui Ignazio, care lasă hârtiile pe masă și începe să se plimbe de colo-colo prin încăpere. Cum ai aflat?

— Am fost informat de unul dintre agenții noștri de la Marsilia. Nașul său de cununie lucrează la Transatlantique. Pe urmă, avem câțiva prieteni la Trieste care confirmă zvonurile despre Lloyd. Laganà se întrerupe, începe să bată ritmic cu degetele peste hârtiile de pe masă, apoi continuă, în dialect: *Un' ti lu vulia din ora, cu tutto chiddu chi successe, mă…*[{48}]

Ignazio gesticulează, fluturându-și brațul, alungând parcă încercările celuilalt de a se scuza.

— Cei de la Roma nu realizează ce se petrece aici. De fapt, ce se întâmplă nu doar aici, la Palermo, ci și la Genova, Napoli, Livorno… Toate porturile trec prin mari dificultăți. Iar dacă guvernul nostru își permite luxul să nu ia nicio inițiativă, în vreme ce Parisul și Viena acționează și câștigă cele mai bune rute, atunci *unn'avemu unni iri,* suntem pierduți.

Cu brațele încrucișate la piept și fruntea încrețită a îngrijorare, se

sprijină de tocul ușii închise și clatină gânditor din cap.

Laganà îl cercetează atent. Îngrijorarea lui Ignazio îi stârnește totuși și un sentiment de ușurare. *S-a întors,* își spune. *Durerea nu l-a înfrânt sau nu chiar de tot.*

— Sunt luni de zile de când aștept un răspuns privind subvenționarea rutelor spre America, reia Ignazio. Piroscafi face eforturi uriașe ca să garanteze operațiunile pe aceste trasee, iar tu știi acest lucru mai bine decât mine: abia dacă acoperim costurile, iar asta numai pentru că reparațiile le facem tot noi, la Oretea. În curând însă vom fi nevoiți să creștem tarifele de transport ca să ne acoperim cheltuielile, iar atunci va fi dezastru, pentru că navele străine spre Noul Continent au tarife mult mai mici și rute mai numeroase. Ignazio face o pauză, masându-și cuta dintre sprâncene, apoi continuă: Ne-au făcut capul pătrat cu povestea asta cum că, vezi Doamne, piața trebuie să fie liberă, în timp ce companiile franțuzești încasează subvenții mult mai mari decât noi, italienii, ba chiar se asociază sau fuzionează. Iritat, Ignazio lovește cu palma în perete, întrebându-se retoric: Oare înțeleg ei acolo, la Roma, că, procedând astfel, ne fac rău mai mult decât oricine altcineva?

— Este evident că nu vor să priceapă.

Celălalt izbucnește într-un râs amar.

— Adică îmi subvenționează ruta pentru Ancona, care nu mă mai ajută cu nimic acum, dar nu vor să-mi dea mai multe rute către America. În schimb, ce vine să-mi ceară guvernul? Un serviciu subvenționat pentru insulele grecești, unde nu merge nimeni, pentru că acolo nu găsești altceva decât măsline și capre. Spune-mi și mie, ce rost are una ca asta?

Ignazio se îndepărtează de peretele de care se sprijinea și, arătând înspre documentele confidențiale de la Marsilia, continuă în dialect:

— *Mentre chisti vanno facennu linee nove pi' l'America, nuatri soccu facemu*?[{49}] Rute pentru Zadar? Pentru Corfu? Ignazio se așază din nou la birou, sprijinindu-și bărbia pe mâinile încrucișate în fața lui, respirând greu și închizând ochii ca să mediteze. Apoi își reia discursul: Adevărata avere se face din călătoriile transoceanice, de la amărâții aceia care, bieții de ei, emigrează în America să trudească și să-și facă un rost. Eu am propus două călătorii pe săptămână, dar cum pot face eu față concurenței britanicilor, care oferă trei călătorii pe săptămână? Nu, n-am de gând să stau cu mâinile-n sân să văd cum se prăbușește tot ce am clădit împreună cu tata, în timp ce

la Roma se trăncănește despre comisii și oportunități de evaluat… *'Sti asini!*

— Singura consolare este că Rubattino vede lucrurile întocmai ca tine. Voi doi sunteți cei mai importanți armatori din Italia. Îți amintești ce mi-a spus când am fost să mă întâlnesc cu el la Genova? „Francezii pur și simplu ne umilesc, iar de la Roma nu se mișcă niciun deget". Se plângea de comisia pentru reorganizarea rutelor comerciale, care i se părea un nou truc menit să amâne orice hotărâre. În cele din urmă, a ajuns la concluzia că trebuie să acționăm pe cont propriu, altminteri…

Ignazio deschide ochii.

— Da, frumoase vorbe, nimic de zis, numai că, până una-alta, și el, și noi suntem exact în aceleași stadiu, de *annacari u' pupo*[{50}]. Singura soluție ar fi să creăm o companie puternică, unică, o uniune între Genova și Palermo. Eu cred, Giova', că e cazul să apelăm la ministrul Baccarini. De ajuns, știu cum să ajung la el; îl voi ruga pe Francesco Paolo Perez să discute cu el, să facă ceva pentru că *mentre iddu dormi, l'autri ni caminano avanti*[{51}]. Trebuie să țintim către America, devenind suficient de puternici încât să nu le permitem francezilor și austriecilor să îmbarce călători și mărfuri de aici, din porturile noastre. Ceva trebuie să se miște și, de vreme ce sunt un Florio, te asigur că se va mișca.

* * *

— Cum adică au anulat linia Palermo-Messina? Zeci de scrisori, de interpelări, de întâlniri protocolare cu scopul de a extinde rutele de transport maritim și de a ajunge la New York… și acesta e răspunsul?

Giovanni Laganà se dă un pas în spate, surprins de accesul de furie al lui Ignazio. Suntem în decembrie 1880 și iată că a trecut mai mult de un an de când își concentrează toate resursele asupra unui singur deziderat: protejarea companiei Piroscafi Postali de criza transporturilor. Compania suferă și luptă din greu să rămână pe linia de plutire, să țină pasul cu concurenții francezi și austrieci. Ignazio nu s-a cruțat: s-a folosit de toată puterea de care dispune, și-a valorificat relațiile politice, a făcut promisiuni, a recurs la amenințări. Și totuși, din câte se pare acum, totul s-a dovedit a fi o pierdere de vreme. Iar una ca asta îl înfurie la culme.

— Ce tot spui acolo? abia reușește să îngâne Laganà, apropiindu-se de birou.

— Poftim, citește, mormăie Ignazio, aruncându-i pur și simplu

telegrama abia sosită de la Roma.

Furia care i se citește pe chip aproape că-l împiedică să vorbească.

Celălalt parcurge rapid cele câteva rânduri.

— În opinia lor, ruta nu mai este necesară, din moment ce, în prezent, cele două orașe sunt legate de o cale ferată, iar trenul efectuează mai multe călătorii decât noi, cu vapoarele.

Cât se poate de rezonabil, de altfel, își spune Laganà în gând, ferindu-se însă să-și rostească părerea cu voce tare. Se rezumă doar să-l fixeze pe Ignazio cu privirea.

— Desigur, în sinea mea înțeleg că au dreptate, spune Ignazio, ca și cum i-ar fi citit gândurile. Apoi, reținându-și cu greu o imprecație, continuă: Numai că *accussì* ne trimit pur și simplu în faliment. Dividendele pe care urmează să le distribui acționarilor sunt neînsemnate, iar acum va trebui să explic și asta, ca să nu mai pomenesc de veștile pe care Giuseppe Orlando ni le trimite întruna din Franța.

— Te referi la fuziunea dintre Valery și Transatlantique? Mda, din păcate pentru noi, consiliile lor de administrație au dat un aviz pozitiv.

— Nu hârțogăraia lor e problema, ci faptul că una dintre companii, Valery, practic nu mai există. Oficializarea fuziunii e o chestiune de câteva zile. Orlando mi-a transmis telegrama cu informația anticipată, îi explică Ignazio, lovind pe neașteptate cu pumnul în tăblia mesei, atât de puternic, încât portretul lui Vincenzino, închis într-o ramă grea de argint, sare de pe colțul biroului și cade. Ignazio îl așază la loc, apoi reia pe un ton ceva mai controlat: Rubattino *ancora alliscia i pupi e nuatri semu ccà chi staniu affunnannu*[{52}]. Și uite-așa: le ceri ajutorul celor în drept să ți-l dea, iar, în loc de răspuns, primești uși închise în nas. În timpul acesta, francezii înființează alte și alte rute, falimentându-le pe ale noastre.

Laganà oftează lent, îndelung, iar întrebarea sa aduce mai curând cu un șuierat:

— Ești sigur? Adică e bătut în cuie?

Ignazio își masează tâmplele. De supărare, simte că-i vâjâie capul, în timp ce furia declanșată de ultimele vești îi arde pur și simplu stomacul.

— Da. I-am scris personal lui Roussier, reprezentantul nostru în Franța. Mi-a confirmat totul. După fuziune, următorul pas făcut de Transatlantique va fi crearea unei linii maritime către Cagliari, apoi, către alte porturi italiene. *E Rubattino, che avissi a catamiarsi, cosa fa? Picchiulia.*[{53}]

Exclamația lui Ignazio este însoțită de o nouă lovitură cu pumnul în tăblia mesei, urmată de un dos de palmă aplicat unui teanc de documente, care se împrăștie prin încăpere.

— E cel mai puternic armator genovez și, în plus, îi urăște pe francezi la fel de mult ca și mine, continuă el. Ar trebui să-și facă auzită vocea, să treacă la fapte, să ceară guvernului de la Roma să-i protejeze afacerea, și când colo… nimic! Nu face nimic! Pur și simplu nu suport pierderea de vreme și starea asta de confuzie!

Giovanni Laganà culege câteva file de pe pardoseală.

— Pe măsură ce anii trec, semeni tot mai mult cu tatăl tău, spune zâmbind.

Ignazio încremenește brusc, apoi își ridică privirile înspre celălalt. În părul negru i-au apărut ici-colo stropi cenușii, iar barba pare și ea pătată cu alb. Arată mai curând contrariat decât uimit de observația interlocutorului său. Îl fixează cu ochi întrebători.

— Nu știu, vocea ta, gesturile… explică Laganà. Nu îl cunoșteam foarte bine, dar uite că-mi amintești de el. Nu ai înverșunarea lui, însă ai același mod de… a-ți manifesta indignarea.

— Într-o situație ca aceasta, tatăl meu s-ar fi aflat acum deja la Roma să-i ia la palme, mormăie Ignazio iritat. Numai că acesta nu e genul meu de manifestare.

Se îndreaptă de spate. Pereții biroului sunt îmbrăcați în lambriuri din nuc pe care tronează hărți și certificatele de merit ale companiei. Lumina care pătrunde prin ferestrele cu vedere la Piazza Marina pare să se înfigă în fibrele lucioase ale lemnului, alunecând apoi înspre rafturile cu cărți plasate de-o parte și de alta a ușii. Fotolii din piele și lămpi din cristal de Boemia înnobilează vizual zona din preajma mesei de lucru din lemn masiv.

Una peste alta, un birou pe măsura unei mari companii de transport maritim. Iar el este armator, cel mai important armator italian, și are pretenția să fie tratat ca atare.

Își masează din nou rădăcina nasului, reflectând. Laganà așteaptă în tăcere.

Cu pași lenți, Ignazio se apropie de fereastră, contemplând priveliștea străzii. *Prudență,* își spune în gând, trăgând adânc aer în piept. *Prudență și atenție.*

O zi vântoasă, la fel ca multe altele la Palermo, iarna. Ignazio scrutează

piața, clădirile cu fațade din tuf și vânzoleala de căruțe și de trecători. Își ridică apoi privirea înspre Vicariat, trecând mai departe, peste biserica San Giuseppe dei Napoletani, pentru a parcurge în cele din urmă toată lungimea bulevardului Cassaro, până la orizont. Într-un târziu, își scoate ceasul de aur din buzunarul vestei și-l privește.

— În regulă, spune. Dacă augu̦ști noștri miniștri nu vor să ne asculte, atunci e timpul să le punem altă muzică.

Vorbele fuseseră rostite pe un ton atât de coborât, încât Laganà abia dacă le-a auzit.

— Adică?

Celălalt își înclină ușor capul.

— Adunarea generală a companiei se întrunește la sfârșitul lunii ianuarie. Cu câteva zile înainte de această dată, familia regală urmează să viziteze Palermo, iar eu intenționez să-i cer regelui o audiență, explică Ignazio, cu chipul parcă sculptat de jocul de lumini și umbre care se perindă prin fereastră. Voi discuta cu el. Și dacă nici asta nu este îndeajuns… Se întrerupe brusc, începând să se plimbe de colo-colo prin încăpere. Apoi continuă: Acum câțiva ani, când ajunseserăm în dificultate cu cherhanalele de ton pentru că guvernul nu oferea niciun fel de protecție producției locale, am apelat la o manevră care, la vremea aceea, s-a dovedit de succes. Acum e momentul s-o punem din nou în aplicare, însă la o scară mai mare.

Laganà se așază, netezindu-și haina.

— Iartă-mi ignoranța, Ignazio, însă nu știu despre ce vorbești, mărturisește el.

— La vremea respectivă, am rugat anumiți prieteni să abordeze problema noastră în diverse jurnale. Ideea era ca situația grea în care se găseau cherhanalele să devină cât mai relevantă la nivel național, subliniind totodată necesitatea protejării pescuitului prin intermediul unei politici fiscale… adecvate. Iar ei au scris și despre acest subiect, și despre multe altele, reușind în cele din urmă să dea întregii afaceri o rezonanță la nivel național. Pe scurt, articolele acelea au făcut *scruscio,* vâlvă, exact așa cum intenționasem eu. Iată însă că acum am ajuns să cred că acea campanie nu a fost decât un fel de repetiție generală.

Directorul general al Piroscafi Postali deschide gura ca și cum ar vrea să spună ceva, apoi o închide la loc. Apoi, într-un târziu, rostește:

— Așadar…?
— O să vezi.

* * *

Este ziua de 4 ianuarie 1881 când familia de Savoia sosește la Palermo. Orașul s-a împodobit a sărbătoare: Damiani Almeyda a proiectat un „pavilion al debarcării familiei regale”, în vreme ce o mică armată de lucrători comunali a măturat străzile, a curățat răzoarele și a reparat felinarele stradale – cu care bandele de coate-goale se distrează, luându-le la țintă cu pietre. Pe obloanele clădirilor înșirate de-a lungul bulevardului Cassaro, decorațiunile de Crăciun au cedat locul tricolorului; soldații defilează prin mijlocul mulțimii care aplaudă, strigă și flutură efigii din hârtie ale regelui Umberto I și ale reginei Margherita sau pancarte elogioase la adresa cuplului regal.

Palermo strălucește în lumina emanată de propria aureolă, asemenea unei femei frumoase care tocmai s-a redescoperit după o lungă perioadă în care a fost nevoită să se neglijeze, alegând o rochie fastuoasă de gală pentru un eveniment îndelung așteptat.

Nici nu s-ar fi putut altcumva.

Orașul crește mereu, se extinde, lărgindu-se înspre fâșia de câmpie care duce la mare. O nouă generație de arhitecți proiectează străzi, parcuri, vile, regândește spațiile publice, lăsându-și inspirația să zboare dincolo de limitele insulei, către continent. E vremea modernității: ulițele și ulicioarele de un lat de om sunt desființate, năpăstuiții sorții sunt alungați de pe străzi înapoi în colibe, până și cei mai conservatori aristocrați văzându-se nevoiți să-și schimbe obiceiurile și viețile, în pas cu cele de pe continent.

Până și mirosurile sunt altele. Duhoarea de pește, de alge putrede sau de gunoi s-a risipit. Acum, în aer, adie parfum de *Plumeria,* de magnolii și de iasomie. Până și mirosul de mare s-a mai estompat, înăbușit de aromele de cafea și de ciocolată caldă ale localurilor noului oraș – elegante, la modă, cu vedere la stradă.

Palermo nu mai este acum propriul și unicul său punct de reper: aspiră să se ridice la înălțimea Londrei, a Vienei sau a Parisului. Tinde către o arhitectură în care să predomine străzile largi și aerisite, eliberată de povara tiparelor baroce cu iz de odinioară. Există tendințe noi și în amenajările de interior: mobilierul capătă linii inovatoare, cu tente exotice, iar brocartul își dă obștescul sfârșit pentru a lăsa loc mătăsurilor chinezești și indiene.

Palatele nobiliare sunt ticsite cu porțelanuri japoneze și cu sculpturi de fildeș, un loc de cinste ocupând și obiectele lucrate cu măiestrie de artizani sicilieni: agheasmatare din argint și coral, mese din piatră semiprețioasă și scene ale Nașterii Domnului cu figurine din ceară. În cercurile înalte e o adevărată competiție în achiziționarea și etalarea celor mai prețioase piese, a celor mai căutate obiecte.

Sufletul orașului Palermo, imanența impregnată cu salmastrul mării și al pietrelor, își schimbă lent, dar inexorabil, propriul destin. Iar câteva crâmpeie – deloc puține – ale acestei metamorfoze misterioase poartă marca Florio sau sunt legate de această familie, începând chiar de la clădirile orașului. Un exemplu este elegantul Teatro Politeama, de la a cărui construcție au trecut, iată, șase ani și care a fost proiectat de Damiani Almeyda. Promotor pasionat al clasicismului, el l-a imaginat cu un rând dublu de coloane și cu picturi de sorginte pompeiană pe pereții exteriori. Și totuși, în contrast cu nenumăratele elementele care invocă trecutul, acoperișul edificiului se distinge prin tușa apăsată de modernism – o structură de panouri din oțel și din bronz lucios, turnată la Oretea, care strălucește maiestuos în razele soarelui. Nu departe, în lungul aceleiași străzi, continuă lucrările la un alt teatru.

Massimo. Sau, mai bine zis, continuă cu încetinitorul, căci prima piatră a fost pusă cu șase ani în urmă, în 1875, iar despre ultima, cheia de boltă, nu există nicio previziune. Giovan Battista Basile, arhitectul care a proiectat structura, și-a imaginat un adevărat templu al muzicii, atât de impunător și de elegant, încât să rivalizeze cu Opera Garnier din Paris.

Cam exagerat totuși, pentru un oraș ca acesta, își spune în gând Ignazio, admirând priveliștea din trăsură, cu soția în dreapta lui. Lasă perdeaua, fixându-și apoi cu privirea mâinile, împreunate în poală. *Ce-i drept, Palermo e mai frumos pe zi ce trece. Totuși, puțin pragmatism i-ar prinde acum și mai bine.*

Trăsura saltă în mers pe pietrele de pavaj. Înfrigurată, Giovanna încearcă să se protejeze cu un colț de pătură, apoi scoate un oftat care seamănă mai curând a pufnitură. Ignazio o aude și îi strânge mâna înmănușată într-a sa.

— O să fie totul bine.

— Așa sper și eu, răspunde ea, cu vocea ezitându-i de încordarea momentului.

— L-am mai întâlnit o dată, la Roma, acum câțiva ani. E un bărbat dur,

într-adevăr, dar rezonabil. Cât despre soția lui, are sânge regesc, iar manierele îi sunt pe măsură, îi explică Ignazio. Apoi, prinzând-o ușor de bărbie și privind-o drept în ochi, adaugă, ridicând din sprâncene: Iar tu nu ești deloc mai prejos.

Giovanna îi face semn că a înțeles, însă încordarea continuă să i se citească pe chip. În timp ce bărbatul se întoarce să se cufunde în propriile gânduri, ea își cercetează rochia în penumbra din trăsură, pipăindu-și corsetul. Este un model realizat la Paris, din mătase groasă în nuanțe de gri-deschis, asortată cu mantela cu bordură din blană de vulpe. Au trecut cincisprezece luni de la moartea fiului ei și totuși, chiar dacă perioada de doliu s-a încheiat, continuă să poarte veșminte preponderent negre și bijuterii discrete: cercei cu perlă, un inel din onix și o camee din sidef, prinsă în dreptul inimii, reproducând trăsăturile stilizate ale lui Vincenzino.

Nici Ignazio nu a renunțat complet la simbolurile doliului, obișnuind să poarte, ca și astăzi, cravată neagră. „Era carne din carnea lui și purta numele tatălui său", îi explicase *donna* Ciccia Giovannei cu câteva zile în urmă. „Acum nu mai este niciun Vincenzo în Casa Florio. De aceea nu-l poate lăsa să plece".

Vero è, reflectează acum Giovanna. Și totuși, Ignazziddu și Giulia sunt în continuare aici, nu poate uita de ei. În schimb, de multe ori se întâmplă să-i ignore cu totul…

Cu o zguduitură bruscă, trăsura oprește în curtea Palatului Regal.

Din reflex, Giovanna își duce mâna în dreptul stomacului, presându-l. Au trecut mulți ani de când își reprimă instinctul de a vomita în situații tensionate, însă, în momentele acestea, se simte mai fragilă decât oricând. Speriată.

Îi caută privirea lui Ignazio. Alt gest reflex: îl face când simte nevoia să-i astâmpere cineva neliniștile, încredințată probabil că, privind-o în ochi, el i-ar putea transmite o parte din calmul său proverbial.

Acum se uită însă la el și aproape că nu-l mai recunoaște.

Expresia lui gânditoare a fost înlocuită de o privire directă, care arată încredere în propriile forțe. Buzele sale schițează urma unui zâmbet, care însă nu răzbate mai sus, spre ochi. Spatele pare să se fi îndreptat brusc, iar gesturile îi sunt acum lente, dar autoritare.

Ignazio coboară din trăsură și-i oferă mâna, ajutând-o să i se alăture. Strânsoarea este însă ca de fier, aproape dureroasă.

În clipa aceea, Giovanna înțelege totul.

Ignazio, în tot acest timp, s-a pregătit de luptă.

* * *

Cuplul se desparte. Giovanna se alătură doamnelor de companie ale reginei, în timp ce Ignazio este introdus în biroul tapisat cu brocart roșu, pus la dispoziția suveranului pentru întâlniri private. Îl cercetează cu coada ochiului: ușor adus de spate, părul deja grizonant în zona tâmplelor și o mustață impozantă, care-i acoperă cu totul gura. Umberto e genul de bărbat cu gesturi sigure, cu mâini butucănoase și cu privirea celui obișnuit să surprindă totul, inclusiv ceea ce se ascunde dincolo de cuvinte.

— Luați loc, îi spune arătând către un fotoliu.

Ignazio așteaptă ca regele să se așeze mai întâi și abia apoi îl imită.

Suveranul alege un trabuc din cutia pe care i-o întinde ordonanța, îi oferă unul și oaspetelui, apoi și-l aprinde și trage un fum. Nu-și dezlipește privirea de la Ignazio, ca și cum ar vrea să-l compare pe bărbatul aflat acum în carne și oase în fața lui cu imaginea pe care și-o făcuse de-a lungul timpului despre el.

— Așadar, exclamă într-un târziu. Vă ascult.

Ignazio își fixează preț de câteva clipe mâinile cu privirea, părând că-și caută cuvintele pentru un discurs pe care, în realitate, îl știe că pe apă.

— În primul rând, vreau să-i mulțumesc Maiestății Voastre pentru privilegiul acestei audiențe. Sunt încredințat că vă veți dovedi înțelegător pentru faptul că soția mea și cu mine nu ne-am aflat alături de întreaga suflare a orașului Palermo pentru a vă sărbători sosirea.

Umberto schițează un zâmbet tern, fără nicio urmă de veselie. Privirea îi alunecă spre cravata neagră a bărbatului din fața sa.

— Știu că ați pierdut un fiu. Aveți întreaga mea compasiune.

— Mulțumesc, Maiestatea Voastră.

Umberto răspunde cu o înclinare a capului.

Ignazio își încrucișează mâinile pe genunchi.

— Mă aflu aici în calitate de cetățean, de proprietar al uneia dintre cele mai mari companii maritime italiene și…

— Una dintre cele mai mari? Cea mai mare, punct. Nu e necesar s-o faceți pe modestul cu mine, îl corectează regele, ușor nerăbdător.

Ignazio nu se pierde cu firea. Știe că replicile regelui sunt întotdeauna directe, atunci când nu sunt de-a dreptul repezite. O moștenire a educației

militare primite încă de la o vârstă fragedă.

— Vă mulțumesc pentru apreciere, răspunde. Apoi, lăsându-și trabucul în scrumieră, adaugă: Prin urmare, veți înțelege de ce tocmai eu vin să vă aduc la cunoștință motivele decăderii abătute asupra industriei maritime italiene.

— Există o comisie parlamentară care lucrează la asta. Cunosc bine motivele.

— Să-mi fie cu iertare, Maiestate, dar pot presupune că nu le cunoașteți pe de-a-ntregul, de vreme ce guvernul nu a luat niciun fel de poziție și nici nu a emis vreo prevedere care să protejeze această activitate.

— Atunci, reduceți prețurile de transport, vine replica bruscă a regelui, care se foiește iritat în fotoliu, împrăștiind pe jos scrumul de trabuc. De la nord la sud, nu întâlnesc decât oameni care se plâng: fie că statul face prea multe, fie că face lucrurile greșit. Cu toții cred că ei ar putea face lucrurile mai bine! Aș vrea să-i văd pe toți aceștia la proba faptelor!

Ignazio așteaptă câteva secunde bune înainte să răspundă.

— Maiestate, problema nu este *cine* face, ci *cum* o face, spune pe un ton foarte calm, cu voce coborâtă. Sunt zeci de mici armatori care abia o duc de azi pe mâine. Dacă marina comercială italiană va fi pusă cu botul pe labe de francezi și de austrieci, atunci nu doar că nu vom mai avea niciun fel de putere de a negocia contracte, dar pur și simplu vom deveni sclavii străinilor în privința transportului și a tarifelor. Ignazio se întrerupe, ca și cum i-ar acorda suveranului răgaz pentru a înțelege greutatea spuselor sale. Apoi continuă: Bineînțeles că această situație m-ar afecta pe mine personal și compania mea, dar nu sunt singurul: economia întregii Sicilii ar risca să se scufunde. Companiile din Nord își pot încărca mărfurile în trenuri, în schimb, cei care produc mărfuri aici, în Sicilia, nu au altă cale de transport decât marea.

— Ceea ce știu sigur este că situația Siciliei nu o vei rezolva dumneata, cu bărcile și cu cherhanalele dumitale, vine replica regelui, într-o notă polemică atât de ostentativă, încât Ignazio simte cum îl inundă brusc un val de furie.

Însă regele nu și-a terminat tirada.

— Prețurile dumitale sunt mult peste limita decenței. Iar dacă mulți preferă să-și transporte mărfurile cu trenul în loc de vapor, un motiv trebuie să existe, nu-i așa?

Spunând acestea, Umberto lasă trabucul deoparte, sunând din clopoțel după ordonanță, poruncindu-i să servească lichiorurile.

Ignazio ridică un deget.

— Cu permisiunea Maiestății Voastre… Mi-am îngăduit să vă aduc în dar câteva sticle din cel mai bun marsala produs în cramele mele. Aș fi onorat dacă Maiestatea Voastră mi-ar face plăcerea să-l deguste.

Ordonanța își întoarce privirea spre rege, care încuviințează din cap.

Ignazio așteaptă să rămână din nou singur cu suveranul, apoi reia discuția:

— Problema nu constă doar în mărfuri și în tarife. Tot mai multe voci din Europa invocă aplicarea unor politici de protecționism… Mai devreme sau mai târziu, se va ajunge la situația în care mărfurile noastre vor fi suprataxate, iar atunci chiar că vom fi puși în genunchi definitiv. Însă, dacă îmi permiteți, Maiestate, problema e alta – declară Ignazio pe un ton în crescendo, aplecându-se spre rege. Este necesar să se conștientizeze faptul că, în Italia, Nordul și Sudul au nevoi diferite și că tocmai din acest motiv trebuie să lucreze împreună. Ei bine, ceea ce poate oferi compania mea se poate dovedi folositor pentru întreaga Italie. De aceea, eu, la Palermo, și Rubattino, la Genova, ne gândim să urmăm o linie comună de acțiune, căci, numai dacă ne unim forțele, ne putem înfrunta adversarii. Ignazio se îndreaptă de spate, trage adânc aer în piept și-și încheie discursul. Dacă Italia vrea să fie în continuare o putere în Marea Mediterană, trebuie să se dovedească a fi la înălțime. Iar acest lucru este posibil numai dacă guvernul o ajută.

Privindu-l cu suspiciune, regele îi răspunde.

— Știu foarte bine cine este avocatul dumitale, așa cum am cunoștință despre manevrele pe care le faci pentru a-l atrage de partea dumitale pe Rubattino. Pe urmă, chiar crezi că pot trece cu vederea relațiile personale pe care le ai cu unii miniștri?

— Domnul avocat Crispi este în primul rând un prieten al familiei noastre. Cât despre… relațiile personale, ei bine, sunt cunoștințe întărite de relații de stimă reciprocă. Știți cum se spune pe aici? *A ogni gran Statu un nnimicu è troppu, e centu amici sunnu picca.*[{54}]

Ordonanța intră, ducând o tavă din argint pe care tronează o sticlă de marsala și două pahare din cristal. Licoarea are reflexe de chihlimbar și de foc.

Umberto bea cu înghițituri mici, apoi plescăie într-o manieră nu foarte aristocratică.

— Excelent! exclamă, ridicându-și privirea spre Ignazio. De fapt, ce ați venit să-mi cereți, domnule Florio?

— Să nu se pună piedică planului de fuziune dintre noi și Rubattino. Să fie reconfirmate acordurile și tarifele reduse pentru serviciul poștal. Să se acorde prioritate companiei noastre pentru transporturile efectuate de stat.

— Cereți prea mult. Voi, cei din Sud, nu faceți altceva decât să cereți.

— Poate că alții se comportă într-adevăr așa, Maiestate. Însă nu e cazul meu sau al familiei mele. Tatăl meu și cu mine am luptat mereu pentru Casa Florio. Și acum nu cer decât dreptul de a-mi proteja afacerea și oamenii.

* * *

Ignazio își așteaptă soția la baza scărilor de marmură ale Palatului Regal, cu o expresie încordată. Giovanna coboară lent, sprijinindu-se de balustradă; acum, că tensiunea s-a risipit, se simte istovită. Ignazio face un gest brusc ca s-o grăbească, o ajută să urce în trăsură, apoi urcă și el și-i poruncește vizitiului să pornească.

Giovanna își acoperă picioarele cu pătura, apoi atinge cameea cu portretul lui Vincenzino.

— E primul lucru pe care l-a observat regina, începe ea să povestească. Și mi-a spus: „Nici măcar nu-mi pot imagina ce simți”. Mi-a părut foarte emoționată.

Giovanna caută privirea soțului, însă Ignazio abia dacă dă din cap, absent, iar când Giovanna încearcă să-l ia de mână, i-o îndepărtează.

— Doamnele, în schimb, n-au făcut altceva decât să-mi cerceteze veșmintele, continuă Giovanna. Închipuie-ți, nu și-au dezlipit privirile de la blănița mantilei, iar una chiar a întrebat-o pe cea de lângă ea, în șoaptă, cam cât ar costa. Giovanna se întrerupe, apoi, oftând, schimbă subiectul: Și totuși, regina, biata de ea! Purta un colier splendid din perle; știi ce se spune, nu-i așa? Că regele îi dăruiește câte un colier de fiecare dată când o înșală. Ce-i drept, avea o expresie atât de abătută, încât simțeam că mi se strânge inima.

Ignazio se întoarce brusc spre ea, privind-o cu o mină iritată.

— Mi-am petrecut ultima oră dându-mă de ceasul morții să-l sensibilizez pe rege asupra dezastrului din marină, însă m-am pomenit în fața unui zid… iar tu vii acum să-mi vorbești despre veșminte și bârfe de palat?

— M-a întristat foarte mult, atâta tot, răspunde Giovanna, ușor agasată. Pe urmă, toată lumea știe că regele…

— Nu e problema bărbaților în poveștile de genul ăsta, i-o retează pe un ton răstit Ignazio. Regina e de vină, nu altcineva. Apoi, cu o grimasă, Ignazio continuă: Fie că-i slujnică, fie că-i regină, o femeie trebuie să știe cum să-și țină soțul în frâu. Pe urmă, căsătoria lor a fost de la bun început una de conveniență, ar fi trebuit să se aștepte c-o să-și ia o amantă, dacă nu chiar mai multe. În situații de genul acesta, soția n-are altceva de făcut decât să tacă și să îndure.

În trăsură se așterne brusc tăcerea.

Giovanna simte că o ia brusc cu frig. Apoi, din străfundul viscerelor, un val de căldură. Nu, nu are de gând să tacă. Ea *știe* ce simte regina. Sunt ani buni de când poartă povara acelei amintiri, a scrisorilor pe care soțul ei le-a dosit… A negat-o, a împins-o în cel mai întunecat ungher al propriei minți, a mascat-o sub aparența treburilor de zi cu zi și chiar cu durerea morții lui Vincenzino, însă obsesia, dorința nestăvilită de a afla cine este *femeia aceea* nu a părăsit-o nicio clipă. Gelozia a fost, practic, adevăratul ei partener de viață, amenințătoare asemenea unei fiare sălbatice cu ochi îngălbeniți și flămândă, mereu la pândă, gata să muște. Trezirea aceasta bruscă pur și simplu o îngrozește.

— Care vasăzică așa văd lucrurile *i masculi,* nu-i așa? întreabă ea, cu vocea ca un șuierat. Ei să-și facă mendrele după pofta inimii, în vreme ce *i mugghieri* să vadă de casă, tăcute și umile.

Ignazio se întoarce spre ea surprins.

— Ce tot spui acolo? întreabă pe un ton sec, fluturându-și brațul de parcă ar fi vrut să alunge cuvintele care tocmai i-au ajuns la urechi. Ce mofturi mai sunt și astea?

— Mofturi? Adică femeia își pune zălog sufletul și viața într-o căsnicie, dar nu are dreptul să se simtă umilită dacă e înșelată pe față? Trebuie să stea cuminte în banca ei, mută, poate chiar fericită?… Păi, ce crezi tu, că *'na fimmina unn'avi dignità? Chi cu cori 'un ci fa mali?*[{55}]

Ignazio o fixează cu o privire confuză. Aceasta nu e Giovanna pe care o cunoaște el, femeia mereu rezervată, binevoitoare, conciliantă. E oare posibil ca starea ei de agitație dinaintea întâlnirii cu regina să-i fi zdruncinat nervii?

Apoi îi remarcă ochii înecați în lacrimi și înțelege totul.

Nu despre regină vorbește Giovanna acum, ci despre ei doi.

Își ascunde fața în palme, într-un gest oglindind deopotrivă oboseală resemnată și exasperare.

— Giovanna, încetează…

— De ce, nu-i așa? insistă ea, trăgând de marginile mantilei.

— Unele lucruri se întâmplă pur și simplu. Dacă o persoană este făcută într-un anumit fel, nu poți s-o schimbi tu, iar trecutul nu poți să-l schimbi nici atât.

Îi vorbește calm, cu voce joasă, căutând parcă s-o liniștească.

Ea însă își lasă fruntea în jos, șoptind întruna:

— Nu, nu, nu…

Strânge din dinți, își înghite lacrimile, apoi se îndreaptă de spate și-l privește pe Ignazio drept în față. În lumina șovăitoare a felinarelor de pe stradă, ochii îi strălucesc ca două pietre de onix.

— *U' sacciu,* spune. Nu poți însă să-mi ceri să uit. Mă doare, înțelegi? De fiecare dată când mă gândesc la scrisorile acelea, pe care continui să le păstrezi, pur și simplu rămân fără aer. Mă doare să știu că nu ai fost niciodată al meu.

Ignazio se trage îndărăt, iritat.

— *Ti rissi che cosa vecchia è.*[{56}] Pe urmă, au trecut… câți ani? Nouă, zece? Adică și-n ziua de azi *vai pistanno acqua dintra un murtaru?*

„A bate apa în piuă" – a rumega întruna în gând lucruri ce nu mai pot fi schimbate. Pentru unul că el nu există o mai mare risipă de energie.

Giovanna se trage înapoi, lăsându-se parcă înghițită de întunericul dintre ei.

— N-ai fost niciodată capabil să înțelegi cum mă simt eu. O *autra fimmina* s-ar fi obișnuit, și-ar fi luat gândul și și-ar fi văzut de-ale ei, pentru că numai viață nu se poate numi asta. Eu însă nu. *Tu si' ccà dintra.*[{57}] Și, spunând asta, Giovanna își lovește pieptul cu palma, adăugând: *E di ccà 'un ti nni puoi scappari.*[{58}]

Vocea i se estompează până devine un norișor de abur în interiorul aproape înghețat al trăsurii. Giovanna își lasă bărbia în piept, închizând ochii. O încearcă un sentiment ambiguu, ca și cum și-ar fi luat o piatră de pe inimă, însă numai pentru a o înlocui cu povara mult mai grea a faptului împlinit. Pentru că, de acum înainte, iubirea lor neîmpărtășită – un sentiment care provoacă atâta suferință celui ce-o dăruiește, dar nu

valorează nimic în inima celui ce o primește – nu va mai putea fi ascunsă sub vălul de seninătate aparentă sau de resemnare. Iubirea lor neîmpărtășită va fi mereu acolo, între ei, în toată autenticitatea ei nemiloasă.

Probabil pentru prima dată în viață, Ignazio nu știe ce să spună. E supărat pe sine însuși pentru că nu a înțeles trăirile interioare ale soției sale – tocmai el, care, în afaceri, știe că nimeni altul să perceapă orice nuanță, orice intenție ascunsă, orice subînțeles. Apoi încearcă să se autoconvingă că, de fapt, tocmai a asistat la o răbufnire eliberatoare, una dintre acele manifestări *da fimmine* care vin și pleacă precum o furtună de vară. Abia când trăsura oprește în fața intrării de la Olivuzza, iar Giovanna coboară ajutată de vizitiul care-i deschide portiera și-l lasă singur, în întuneric, Ignazio înțelege cu adevărat sentimentul pe care ea îl încearcă.

Își privește soția îndepărtându-se, cu umerii căzuți.

Și simte cum rușinea îl strânge brusc de gât, sufocându-l.

* * *

La 9 februarie 1881, *Giornale di Sicilia* publică prima parte a unui lung și detaliat studiu-anchetă referitor la situația marinei italiene în general și a celei din Palermo în special.

Cuvinte de foc, lansate cu precizie matematică, dezvăluiri care stârnesc mai întâi indignare, apoi anxietate, iar în cele din urmă panică. Destinatarul final: guvernul italian.

În biroul său, Laganà închide ziarul, în vreme ce colțul buzelor i se ridică într-un zâmbet admirativ. Lui Ignazio n-ar fi putut să-i iasă mai mult și mai bine de atât. E cât se poate de adevărat că *Giornale di Sicilia* este practic deținut de familia Florio, însă datele scoase la lumină de jurnaliști sunt de necontestat.

A sosit momentul să-i forțeze mâna lui Raffaele Rubattino. Îi scrie un bilet lui Giuseppe Orlando, ajuns între timp directorul filialei din Napoli a companiei Piroscafi Postali. El îl cunoaște pe genovez de mai mult timp, va ști cum să-l ia.

Fuziune.

Uniunea dintre cele două companii maritime trebuie celebrată cât mai curând posibil – urgența este atât de mare, încât mai curând fuziunii i s-ar fi potrivit mai bine termenul de căsătorie reparatorie. Despre acest subiect îi scrie Laganà lui Orlando, adăugând că Rubattino trebuie convins să nu mai facă mofturi ca un tinerel nehotărât dacă să se însoare sau nu, căci, dacă nu

acceptă inevitabilul – și încă în cel mai scurt timp –, vapoarele lui vor dispărea de pe Mediterana. Și-i mai amintește și cât de aproape au fost de dezastru anul trecut, în ianuarie, când Rubattino a încercat să ajungă la o concordanță de tarife cu francezii. Ignazio s-a întrebuințat atunci de tot calmul de care este capabil ca să nu-l
împroaște pe genovez cu insulte și să-i explice pe îndelete cum, printr-un asemenea acord, ar fi devenit amândoi – și el, și Rubattino – sclavii lui Transatlantique.

Ceea ce nu-i scrie însă Laganà este că și Piroscafi Postali *are nevoie* de această fuziune, și nu numai pentru a-și menține dominația pe sectoarele sale de mare, ci și pentru a-i proteja pe cei dependenți de companie: turnătoria Oretea, lucrătorii de la docurile uscate, transportatorii și agenții comerciali răspândiți în toată Mediterana. Dacă Piroscafi Postali pierde această ocazie, iar Palermo devine un port periferic, nu doar orașul ar avea de suferit, ci întreaga insulă.

— Genovez idiot! Unde n-ar da Ăl de Sus să ajungem mai repede la notar, mormăie Laganà, semnând biletul.

Apoi cheamă un curier și-i cere să fie trimis urgent.

Însă el și Ignazio vor trebui să mai aștepte până în luna iunie pentru ca lucrurile să înceapă cu adevărat să se miște: mai întâi a fost nevoie ca fuziunea să fie aprobată de adunarea generală a acționarilor de la Piroscafi Postali. Iar apoi – în sfârșit! — au obținut, sau mai bine zis i-au smuls pur și simplu acordul lui Rubattino, după negocieri istovitoare.

Mai lipsește doar ca guvernul, asemenea unui preot oficiant, să-și dea binecuvântarea.

Așa că Ignazio pornește spre Roma.

Este primit de însuși prim-ministrul Agostino Depretis, împreună cu ministrul lucrărilor publice, Baccarini. Amândoi se dau de ceasul morții să-i explice lui Ignazio ceea ce el știe foarte bine, și încă de mult: că, având în vedere importanța celor două companii, este nevoie de un proiect de lege trimis Camerelor Parlamentului, un simplu aviz ministerial nefiind de ajuns; că la mijloc sunt investiții foarte mari din bani publici – începând cu subvenționarea rutelor de transport repartizate celor două companii și, prin urmare, se impune multă precauție…

Ignazio încuviințează întruna din cap, ridicându-și din când în când bărbia, ca și cum ar spune: *Desigur, evident că da.* Mai târziu însă, întors la

hotel, răsfoiește ziarele de seară, iar lectura îi taie pofta de mâncare și-i alungă somnul.

De la Genova și până la Veneția, micii transportatori și proprietarii de corăbii cu vele protestează în forță: strigă „Dezastru!”, acuză Ministerul Lucrărilor Publice că favorizează companiile mari și că nu este interesat de soarta marinei nici cât negru sub unghie. Mai mult, doi armatori genovezi, Giovanni Battista Lavarello și Erasmo Piaggio, au trimis o petiție Parlamentului în care își exprimă „legitima îngrijorare față de înființarea unei companii-colos anonime, ale cărei acțiuni, în prezent în mâinile cetățenilor, ar putea cu timpul să fie achiziționate, fie și parțial, de către străini”.

Ei bine, nu – își spunea Ignazio în gând –, fuziunea aceasta n-avea să fie deloc ușoară.

* * *

Pe 4 iulie 1881, dezbaterile ajung în Camera Deputaților. Proiectul de lege este adoptat pe 5 iulie, fiind trimis la Senat și supus la vot în aceeași zi. Toată lumea percepe o grabă, o blestemată de grabă, ca și cum s-ar dori să se scape cât mai repede de acea plagă.

Într-una dintre sălile private ale Senatului, Ignazio așteaptă. Dacă este tensionat, ei bine, nu o arată defel. Cere un ceai, este servit prompt, cu un serviciu elegant de porțelan. Cum s-ar putea oare să nu i se facă pe plac lui, un prieten intim cu miniștrii și senatorii? Și totuși, mâinile îi tremură ușor de la tensiunea momentului. Acceptă un trabuc, savurându-l apoi pe îndelete în liniștea desăvârșită care domnește în încăperile Puterii.

Ministrul Baccarini intră să-l informeze despre evoluția dezbaterilor din aulă. Învăluit în fumul de trabuc amestecat cu aroma cafelei abia servite, ministrul zâmbește, înclinând aprobator din cap și spunând pe un ton coborât:

— Fii pe pace, domnule Florio. Navigația cu pânze e de domeniul trecutului, chiar dacă unii nu vor să realizeze că vremea lor a apus. Aburul, acesta e viitorul. Aburul și oțelul. Vei fi un purtător de stindard al acestei noi ere, unul dintre cei ce vor aduce Italia pe culmile unei noi lumi.

Din fotoliul din piele în care s-a afundat, Ignazio îi dă replica:

— Tatăl meu era încredințat de acest lucru, la fel cum sunt și eu, poate chiar mult mai mult decât dumneata. Iată, au trecut deja doisprezece ani de când s-a deschis Canalul Suez și, așa cum era de așteptat, pe acolo se

desfășoară cel mai important trafic comercial, cel care contează. Să insiști să faci comerț cu corăbii e pur și simplu ridicol. E nevoie de piroscafe din ce în ce mai mari ca să străbați oceanele.

— Iar dumneata le ai. Iată de ce guvernul te va sprijini.

Ceva mai târziu, numărarea voturilor. Proiectul de lege este aprobat. Ignazio răsuflă cu putere, simțindu-și parcă respirația evadând din piept ca dintr-o colivie, în timp ce presiunea dintre coaste se domolește instantaneu.

— Mai lipsesc doar semnăturile voastre – a dumitale și a lui Rubattino – autentificate la notar.

Orlando, sosit și el între timp, îl bate pe umăr. Apare și Francesco Paolo Perez, urmat de un *garçon* care duce o sticlă de șampanie și pahare.

— *Finalmente* s-a făcut! declamă el, îmbrățișându-l.

Ignazio își permite un zâmbet de satisfacție.

În sinea sa însă, mândria este într-atât de năvalnică, încât parcă i-ar curge prin vene în loc de sânge. A salvat Piroscafi Postali de la o moarte în lungă agonie, și-a pus la adăpost oamenii – fie ei muncitori la Oretea sau marinari – de un viitor ce se anunța de mizerie, asigurând în același timp o lungă perioadă de prosperitate portului din Palermo. Toate acestea, în timp ce el, proprietarul a aproape o sută de nave – piroscafe locale și transatlantice –, va deveni în realitate unul dintre stăpânii Mediteranei.

Însă nu sunt singurele sentimente care îi gâdilă acum orgoliul.
În minte i-a prins rădăcini ideea că, din moment ce a învățat cum să ghideze jocurile, politica îl va putea *întotdeauna* ajuta pe viitor, în orice împrejurări. Și nici nu contează prea mult dacă un rege sau altul nu este dispus s-o facă.

Conștientizarea faptului că puterea economică a familiei Florio poate, iată, influența soarta întregii Italii. Un deziderat pe care tatăl său, cu toată ambiția care îl caracteriza, nici nu și l-ar fi putut măcar imagina.

* * *

Arșița care s-a abătut asupra orașului la sfârșitul lui august 1881
a pus stăpânire și pe domeniul Olivuzza, invadând săli și dormitoare și făcând aerul aproape irespirabil. Văzut de la ferestrele dinspre grădină, Palermo pare mai mult o fantasmă învăluită în pulberea fină purtată de siroco. Cupolele bisericilor și acoperișurile caselor se întrezăresc ca printr-o negură evanescentă, parcă mai îndepărtate decât în realitate.

Donna Ciccia își face de lucru în salonul verde, bobinând în jurubițe firele de broderie și depunându-le ordonat într-un coș.

Giovanna deschide ușa, oprindu-se în prag. În priviri i se citesc limpede plictiseala și starea de iritare. Fruntea îi pare mai curând un cer sub furtună, iar din mâini mai-mai că se pregătește să lanseze fulgere.

— *Chi fu?* Ce-i cu tine?

Giovanna ridică din umeri, apoi se lasă să cadă într-un fotoliu.

— *C'aviti?* insistă *donna* Ciccia, îngrijorată și mai mult de tăcerea celeilalte.

— *Me marito mi lassau sula da chiù assai di un misi e ora mi scrissi chi per stu misi 'un torna*[{59}].

— *Maria santa! Chistu è?* pufnește cealaltă. Parc-ai fi *o picciridda* de teapa Giuliei, nu o *fimmina maritata.*

Giovanna își flutură cu un gest brusc brațul, apoi își duce mâna la buze, de parcă ar vrea să-și oprească vorbele care tocmai i-au venit pe limbă. Apoi spune pe un ton grăbit:

— Mi-a scris că, de la Genova, intenționează să facă un drum la Marsilia. La sora lui. Vocea Giovannei se transformă într-un șuierat când adaugă: În toți acești ani, am făcut toate voiajele împreună, iar acum, dumnealui călătorește de unul singur. De acord, acum a fost în interes de afaceri, însă niciodată nu a lipsit atât de mult de acasă. Niciodată!

— Eh, taman asta ne mai lipsea acum! exclamă *donna* Ciccia ridicându-și ochii în tavan. Sunt ani de zile de când *don* Ignazio nu și-a mai văzut sora. Mă gândesc c-o avea și el dreptul să petreacă puțin timp cu ea, nu crezi?

— *Semn na' famiggbia*[{60}]*,* izbucnește Giovanna, lovind nervoasă brațele fotoliului cu palmele. Adică *i picciriddi* n-au și ei voie s-o cunoască pe *'sta zia* a lor?

Donna Ciccia își încrucișează brațele la pieptul ei generos.

— Adică sunteți căsătoriți de atâția ani și încă nu-ți cunoști soțul? El e un *santo cristiano,* nu ca alți soți, care-s *fimminari.* Ia, hai, *lassati iri certi pinseri e facitivi a tuvaggbia*.[{61}]

Spunând acestea, apucă o față de masă de in lucrată în model cu împletitură siciliană, se ridică și i-o pune cu forța în mâini.

Giovanna o strânge între degete, fără să vadă că în material stătea înfipt un ac, se înțeapă. Își duce instinctiv degetul la gură, murmurând în același timp:

— *Ci sunnu cose chi 'un și puo' manco pinsarle*...[{62}]

Și-și întoarce privirea, căci nu vrea ca temerea ei cea mai mare să vadă lumina zilei.

Donna Ciccia o privește întrebător, însă nici chiar ea nu are curaj s-o întrebe ce anume îi chinuie atât de tare inima.

Ce-i drept, căsnicia aceasta îi pare fragilă precum cristalul, iar dacă nu se sparge este pentru că iubirea Giovannei, pe de o parte, și respectul pe care i-l poartă Ignazio, pe de altă parte, formează un soi de armură stranie, care o ferește de asalturile la care viața supune orice căsnicie. Însă Giovanna a suferit prea intens și pentru prea mult timp – atât trupește, cât și spiritual –, iar *donna* Ciccia se teme acum că fie și cea mai mică zdruncinătură e îndeajuns ca s-o doboare definitiv. Cât despre Ignazio, din comportamentul lui nu a răzbătut niciodată – chiar niciodată! — vreun moment de incertitudine. Iată de ce *donna* Ciccia nici nu poate concepe ideea că i-ar fi fost vreodată infidel Giovannei, indiferent din ce punct de vedere.

O idee care, în schimb, a pus din nou stăpânire pe Giovanna în clipa în care a citit care urma să fie destinația lui Ignazio:

Marsilia. Vechea obsesie a revenit brusc la viață, fixând-o acum cu ochii ei îngălbeniți. Încearcă s-o alunge, spunându-și că, la urma urmei, se duce acolo să-i vadă pe Giuseppina, pe François și pe micuțul Louis Auguste. Da, așa este, însă tot acolo se află și *ea*...

Scutură din cap, încercând să facă uitată disputa pe care a avut-o cu Ignazio cu doar câteva luni în urmă, după audiența acestuia la rege. Așa cum se întâmplase după ce descoperise scrisorile, nu mai aduseseră niciodată vorba despre subiect, lăsând rutina să netezească orice asperitate, asemenea valurilor molcome de mare. Și totuși, ea, în tot acest răstimp, își făcuse nenumărate gânduri, cum de altfel îi era obiceiul. Uneori se autoconvingea că e geloasă fără niciun motiv și că Ignazio avea probabil dreptate: nu făcea decât să bată apa-n piuă. Însă erau de ajuns un gest ceva mai brusc sau o căutătură severă pentru ca rana să se redeschidă. Atunci se trezea urând-o pur și simplu pe femeia aceea, căreia Ignazio îi dăruise totul, chiar și cel mai de preț prinos ce poate fi închinat unei iubiri pierdute: regretul. În timp ce ei i-a rămas doar cu abisul unei iubiri negate.

Totuși, acea seară îngrozitoare îi oferise ocazia să mai înțeleagă un lucru. I-o citise în ochi, în gesturi, chiar și în tonul aspru pe care îi vorbise. Pentru Ignazio, nimic nu era mai important decât

Casa Florio. *Mai important decât mine. Chiar și decât copii lui.* Când era

vorba de afaceri, niciun sentiment nu avea valoare. Prin urmare, nici măcar *femeia aceea* nu putea fi mai importantă. Așa se face că, de la un timp, atunci când gelozia amenință să atace, ea se agață cu putere de această certitudine.

Își ia coșul de lucru. Părul negru, strâns într-un *tuppo,* se unduiește urmând mișcările scurte ale capului.

— *Mi maritu u' canusciu bono*[{63}]*,* murmură ea, ferindu-se să privească înspre *donna* Ciccia.

Și începe să brodeze.

* * *

Marsilia pare mai prăfuită decât și-o amintea. Mai murdară, mai haotică. Însă memoria, acel custode mincinos al fericirii, știe să înghețe imaginea anumitor locuri într-un prezent etern, într-o realitate imposibilă și totuși – tocmai din acest motiv – cu atât mai reală.

Toate acestea i se amestecă acum în minte lui Ignazio, insuflându-i un strop de amărăciune care-i înnegurează gândurile, lăsându-i un gust acru în cerul-gurii.

Marsilia îi stârnește multe, prea multe amintiri.

Acum, la sfârșitul lunii septembrie a anului 1881, aerul este impregnat de umiditate, iar vântul dinspre mare împrăștie deja un iz proaspăt, dar tomnatic. Aici, Mediterana miroase altfel, chiar și apa pare mai întunecată, de parcă n-ar fi aceeași mare care scaldă și coastele Siciliei.

Străzile din jurul portului sunt înțesate de căruțe și de cărucioare. Vagoane imense trase de cai de povară transportă cărbunele către vapoarele andocate fie în portul vechi – devenit prea mic între timp –, fie în noile cheiuri. Ignazio își amintește că, în urmă cu cincisprezece ani, erau încă în construcție.

Coboară pasarela cu pași lenți. A călătorit pe o navă franțuzească, incognito, în calitate de pasager obișnuit. Și-a tuns barba, a purtat ținută obișnuită de călătorie, iar caracterul său, prin natura lui rezervat, a făcut restul. A apelat la aceste subterfugii ca să evalueze calitatea serviciilor oferite de concurență, iar rezultatul pare să-l mulțumească: servicii foarte bune în general, dar deloc superioare celor oferite de compania sa – cel puțin pentru clasa I.

Nu departe de debarcader, îl așteaptă o trăsură. Lângă ea, în dreptul perechii de cai, îl zărește pe François Merle.

— Pot să te îmbrățișez sau trebuie să fac o plecăciune în fața celui mai puternic om din Mediterana?

— Îți acord permisiunea acestui gest familiar. Totuși, aș fi dorit să fiu întâmpinat cu un covor roșu în fața trăsurii.

Cumnatul râde, întinzând brațele către el. Ignazio îi primește îmbrățișarea cu un soi de recunoștință.

— *Comu si'?* întreabă François într-un dialect sicilian cu parfum franțuzesc, deschizând portiera trăsurii.

— Obosit. Dar, din moment ce am ajuns la Genova, am ținut să trag o fugă și până aici, să vă vizitez. Nu mi-am mai văzut sora de ani de zile, iar acum, cu afacerile, ce era de făcut s-a făcut.

— Cu siguranță că nu a fost floare la ureche.

— Îți povestesc imediat totul.

Interiorul trăsurii cunoscuse și vremuri mai bune, însă Ignazio nu pare să bage de seamă. E atras de oraș: observă schimbările arhitecturale, clădirile construite în stilul răspândit sub domnia lui Napoleon al III-lea.

— Cât intenționezi să stai? îl întreabă François.

— Câteva zile. Pe urmă, mă întorc direct la Palermo, răspunde răsucindu-se către el. Mâine vreau să merg la Place de la Bourse.
Nu sunt așteptat (Râde). Vreau să văd în ce ape se mai scaldă agenția mea de acolo.

— Adică Navigazione Generale Italiana, vrei să spui, îl completează François, care, frecându-și coapsele nerăbdător, îl îndeamnă: Hai, povestește-mi cum a fost la Genova.

— O, dacă ținem neapărat să fim preciși, la toate astea ar trebui să mai adăugăm și Società Riunite Florio e Rubattino. Ce să spun:
după votul din Parlament, totul a mers ca uns. Am semnat actele în fața notarului, acasă la senatorul Orsini, care ne-a fost și martor. L-am avut cu mine și pe avocatul Crispi.

Cumnatul își ridică colțurile buzelor într-un zâmbet admirativ.

— Ai atacat cu cavaleria, care vasăzică.

— *Megghiu diri chi saccio chi diri chi sapia…*[{64}]

Râd amândoi.

— Ești mulțumit?

— Destul de mulțumit, da. Desigur, am fost obligați să implicăm și băncile în afacere… Și, spunând aceasta, lui Ignazio îi apare o cută între

sprâncene. Apoi explică: Însă ar fi fost cu neputință altfel. Credito Mobiliare este banca lui Rubattino, care era îndatorat până peste cap la ei. Am fost nevoiți s-o includem în contract în ultimul moment.

— Dacă ai mai fi așteptat un pic, ai fi putut prelua compania lui Rubattino fără să miști un deget.

Celălalt scutură din cap.

— Desigur, însă aș fi preluat un pacient în moarte clinică și ar fi fost mult mai dificil să obțin rutele subvenționate, de vreme ce una din companiile fuzionate se afla în faliment: prin urmare, nimeni nu avea vreun interes ca Rubattino să sfârșească rău. Sunt prea mulți oameni care lucrează acolo.

Trăsura încetinește. Pe drum, un ambuteiaj: un cărucior tras de-a curmezișul, marfă împrăștiată pe jos. François lasă perdeaua, suduie în franceză.

Ignazio își înăbușă cu greu un căscat. Simte dintr-odată apăsarea grea a ultimelor zile, peste măsură de agitate. Parcă îi este dor de ruliul ușor al vaporului, căci viața de pe uscat îi insuflă o senzație de epuizare.

— Acum, compania are tot ce-i trebuie: turnătoria Oretea, piroscafele, clădirile… Într-adevăr, asta mi-am dorit, așa e.

Trăsura se pune din nou în mișcare

— Dar la Palermo? Cum a fost primită vestea acolo? Adică, vreau să spun… în sfârșit, orașul e cu totul aparte…

Ignazio ridică din umeri.

— Păi, cum să fie primită? A aflat toată lumea, dar nu i-a păsat nimănui nici cât negru sub unghie – începând cu propriii mei muncitori. În ziare, nici măcar un rând sau vreun comentariu, ceva… ai zice că nu-i privește în niciun fel. În sfârșit, e bine de știut că acum avem peste optzeci de piroscafe, adaugă Ignazio, pe un ton din care străbate un strop de amărăciune, temperat cumva de pragmatismul omului de afaceri. Apoi adaugă, în dialect: *A iddi importa sulu d'aviri picciuli in sacchetta, e poi cu c'è c'è.*[{65}]

François dă să-i răspundă, însă chiar în clipa aceea trăsura încetinește.

— *Oh, je crois que nous sommes arrivés!*[{66}] exclamă el, sărind din mers pe caldarâm.

Ignazio își ridică privirea, dând aprobator din cap. O clădire cu două etaje, elegantă, dar nu somptuoasă, cu linii delicate și cu balcoane din fier

forjat. Exact așa cum și-o amintea.

De la una dintre ferestre se aude un strigăt:

— *Fratuzzu!*

Ignazio n-apucă bine să coboare din trăsură, că se trezește cu Giuseppina drept în fața lui. Femeia îl îmbrățișează cu atâta forță, încât se clatină amândoi pe picioare.

Da, e ea, Giuseppina pe care o știe dintotdeauna, și totuși, în același timp, pare o altă persoană. Ceva mai voinică, cu părul rărit la tâmple – seamănă cu bunica al cărei nume îl poartă. Însă ochii îi sunt la fel de expresivi și de blânzi, la fel ca și îmbrățișările ei învăluitoare.

Slăbindu-l din îmbrățișare, îi privește chipul și-l mângâie pe obraji.

— *Sangu meo!* Oh, Doamne, cât timp a trecut? murmură ea abia mișcându-și buzele.

Apoi îi prinde fața între palme și-l sărută – de două, apoi de trei ori.

Ignazio simte deodată un val de căldură inundându-i pieptul, îmbrățișarea ei are izul îmbietor al întoarcerii acasă. Un sentiment de pace. Senzația că frânturi răzlețe de viață, după ce s-au învârtit și amestecat întruna, își găsesc în cele din urmă locul.

— Mult. Prea mult.

Și o strânge cu putere în brațe.

În pragul casei se ițește un băiețandru cu păr drept, mai curând blond. Silueta sugerează că e deja adolescent, însă chipul are încă trăsături de copil. E Louis Auguste, fiul lui François și al Giuseppinei. Nepotul său.

Gândul îl poartă instantaneu către Vincenzino. Ar fi fost ceva mai mic de statură, dar probabil că ar fi avut aceleași mișcări stângace, același aer nerăbdător.

Nu te mai gândi, își spune.

— Hai, intră! spune Giuseppina trăgându-l de mânecă după ea și conducându-l pe scări către sufrageria tapițată în damasc albastru, cu fotolii din catifea și câteva mese joase de mahon. Nu e un decor luxos, dar arată îngrijit și abundă în detalii exotice – figurine din fildeș într-un colț, o vază chinezească pe masa acoperită cu o stofă orientală.

— E frumos aici, la voi.

— Atât ne permitem, remarcă François, desfăcându-și larg brațele.

— Am spus-o cât se poate de sincer: e frumos și-mi place la voi… *Picchì ha' a fari sempre quistioni*?[{67}] întreabă Ignazio râzând.

Apoi se cufundă în canapeaua moale și-i face semn surorii sale să se așeze lângă el.

Giuseppina se supune, râzând.

— Hai, spune, ce mai face Giovanna?

— Bine, bine. Numai că, prins cu toate documentele, notarii, medierile și avocații, nu prea am vești de la ea în ultima vreme. E la Palermo, are grijă de casă și de copii. În ultima scrisoare primită de la ea, am simțit-o mai curând… — Ignazio face o pauză, căutând cuvântul potrivit – ostilă.

Giuseppina face un gest de nemulțumire.

— Se vede treaba că nu i-a picat deloc bine că ai venit să ne vizitezi fără ea.

El își învârte întruna pe deget inelul unchiului său, de sub verighetă. E stânjenit.

— De data aceasta, chiar nu se putea altfel. Nu putea lăsa fuziunea companiilor pe mâna altcuiva. Laganà și Orlando sunt persoane demne de tot respectul, însă, la Roma, voiau să mă vadă și să discute cu mine personal, iar semnătura de pe actul de la Genova trebuia neapărat să-mi aparțină. Apoi, odată ajuns la Genova, mi-ar fi fost peste mână să mă întorc mai întâi acasă și abia pe urmă să vin încoace.

— Ai dreptate, spune Giuseppina cu voce stinsă.

François s-a așezat în fotoliul din fața cumnatului său. Louis Auguste a rămas în picioare, în apropierea ușii.

— Hei, tu! Vino aici, îl strigă Ignazio, făcându-i semn să se apropie.

Băiatul ezită, își privește mama, apoi se apropie fără tragere de inimă.

— Vorbește și italiana, însă foarte puțin, intervine Giuseppina, parcă scuzându-și fiul.

— Normal, doar locuiește la Marsilia, nu-i așa? răspunde Ignazio zâmbind și mângâindu-l pe Louis Auguste, care apoi prinde un moment de neatenție și se face nevăzut.

Ignazio se întoarce spre gazde.

— Ar trebui să ne vizitați și voi mai des, nu credeți?

— Eh, nu-i chiar atât de simplu, Ignazio, murmură François. Desigur, eu pot călători de colo-colo mai ușor. Dar să închidem casă, să venim tocmai până la Palermo… Surorii tale i-ar veni foarte greu.

O spune ținând fruntea plecată, cu privirea ațintită în covor, iar Ignazio înțelege imediat adevăratul motiv. Diferențele dintre familiile lor sunt prea

multe acum și nu neapărat în privința casei mai mari și mai bine mobilate sau a averii. Însă fac parte din lumi diferite.

Își lovește coapsa cu palma.

— În sfârșit, eu v-am invitat. M-aș bucura foarte mult să veniți. Aveți o casă și o familie care vă așteaptă, spune Ignazio, apoi se întoarce către cumnatul său. Când sosesc bagajele? Am luat câteva cadouri și aș vrea să vi le dau.

— Oh, ezită François, foindu-se pe scaun. După-amiaza, cred. Însă, dacă vrei, dau o fugă să solicit livrare urgentă.

— Nu, nu-i nevoie.

Și se lasă comod pe spătarul canapelei.

Giuseppina îl prinde de mână, i-o sărută.

— Dac-ai ști ce fericită sunt că ești aici!

I-o spune pe un ton coborât, iar Ignazio recunoaște în cuvintele ei semnele complicității intime care-i unise în toți anii copilăriei.

Cu ochii închiși, încuviințează din cap, în semn că și el e la fel de fericit. Ceea ce nu spune însă este că, după multe săptămâni de încordare, simte în sfârșit că poate respira liber și că a scăpat de nervozitatea care pur și simplu nu-l lăsa să doarmă.

Pentru moment, își poate permite să nu mai fie *don* Ignazio Florio, simțindu-se pur și simplu Ignazio.

* * *

— O petrecere?

A doua zi după sosirea lui, dimineața, la micul-dejun, Giuseppina îi spusese că, pentru seara, aveau în plan să participe la recepția de la Fort Ganteaume și că ar fi fericită să-i însoțească și el.

— Eh, mai curând o întâlnire informală între negustori și personalul din marină și armată, explică ea, privindu-l peste marginea ceștii de ceai. Să se mai relaxeze lumea și să mai bârfească de una, de alta.

— La urma urmei, ei ne protejează liniile comerciale și reprezentanțele din străinătate. E spre binele tuturor să menținem relații amiabile, relaxate, adăugase François, turnându-i cafeaua în ceașcă.

— Sigur că înțeleg. Numai că n-aș vrea ca prezența mea acolo să fie interpretată greșit… Știți foarte bine că, acum, sunt principalul concurent al marinei comerciale franceze. Lumea vede doar ceea ce vrea să vadă și de cele mai multe ori vede greșit. Nu vreau să ai probleme din cauza prezenței

mele acolo.

— Ei, hai, zău așa, cumnate! Ești aici în calitate privată. Nu va comenta nimeni, iar pe de altă parte, nu ești un proscris.

Așa se face că, seara, se pomenise în trăsură, împreună cu Giuseppina și François.

Sora sa e îmbrăcată într-o rochie albastră care, printr-o improvizație a faldurilor, îi ascunde silueta ușor rotunjită. La gât poartă colierul din perle cumpărat special pentru ea de Ignazio de la Genova. François observase cu uimire cadoul pentru soția sa, pentru ca apoi pur și simplu să se înroșească de stânjeneală văzând cadoul rezervat lui de către cumnatul său: un ceas de buzunar din aur, cu propriile inițiale gravate pe interior.

— *Tu es vraiment élégante, ma chère,* îi spune Ignazio, privind-o zâmbitor. Se pare că Franța îți priește de minune.

— Într-adevăr, aici este casa mea acum, răspunde ea, strângându-l de mână pe François și aruncându-i o privire afectuoasă, apoi i se adresează lui Ignazio. Pe de altă parte însă, tu ești un lingușitor și un mincinos fără pereche: sunt convinsă că rochia asta nu se compară nici pe departe cu toaletele Giovannei.

Râd toți trei, apoi Ignazio se întoarce spre fereastră, ridică perdeaua și se preface interesat de clădirile orașului. Într-adevăr. Giuseppina nu se înșală: Giovanna e foarte exigentă cu propria înfățișare, are haine și bijuterii elegante… însă nu are nici măcar o fărâmă din seninătatea surorii sale. Soția lui joacă doar un rol. Giuseppina, nu. Iar marea lui amărăciune vine din înțelegerea faptului că, în toată această comedie de caractere, singurul vinovat este chiar el. Pentru că da, el și-a dorit de la bun început ca viața lor în doi să se transforme într-o piesă de teatru în care, iată, acum, personajele nu se mai disting de actorii care le interpretează.

Trăsura familiei Merle se oprește. În fața lor, un șir de alte calești și trăsuri. Giuseppina oftează, iar François o strânge ușor de mână.

Într-un târziu, o ordonanță în uniformă vine să deschidă portiera și îi ajută să coboare. Ignazio cercetează cu interes clădirea impunătoare, cu fundație rectangulară și deschidere spre mare, situată nu departe de vechiul port al Marsiliei. Fort Ganteaume e o structură care te duce imediat cu gândul la uniforme impecabile și la rigoare militară. Și totuși, în seara aceasta, cu toate torțele pe care le vede aliniate în curte și în acordurile unei orchestre ce se aude în fundal, fortul pare să fi renunțat la obișnuita

austeritate pentru a se deda frivolității.

— Îmi amintește de Castello a Mare din Palermo, îi spune Ignazio lui François.

— Și când te gândești că a fost pe cale să sfârșească la fel! Apoi însă și-au dat seama că ar fi făcut o mare greșeală demolându-l. E un punct strategic de apărare a orașului, îi explică celălalt, apoi îl trage ușor de mânecă. Să intrăm. Vreau să-ți prezint câțiva oficiali ai armatei. Deocamdată o să-i evităm pe negustori, altminteri nu mai scapi de ei, cu întrebările lor despre tarifele de transport…

Curtea a fost decorată cu candelabre ecranate și coșuri în formă de cornuri ale abundenței, din care se revarsă adevărate cascade de frunze și petale de flori. Ordonanțe și valeți în livrea îi îndrumă pe oaspeți în sala mare, de unde se aud ultimele repetiții ale orchestrei.

Ignazio petrece câteva minute discutând în franceză cu un grup de ofițeri în uniformă de gală. Le simte aproape fizic privirile curioase ațintite asupra lui. Cine știe – își spune –, poate că sunt surprinși să constate că noul senior al marinei italiene este o persoană atât de afabilă și de manierată. Unii, însă, îl studiază cu ostilitate fățișă. Iar unul dintre ei, un amiral în vârstă cu o mustață impozantă de tip ghidon, îl privește înciudat.

— Nu realizați oare ce prejudicii va aduce Franței fuziunea *voastră*?

— Chiar așa, de ce v-ați arătat totuși aici? încearcă să-l încolțească un alt ofițer, cu o cicatrice vizibilă care-i brăzdează pieziș obrazul.

— A venit să-și viziteze sora și nepotul, intervine François pe un ton calm, dar ferm. La urma urmelor, oamenii nu trăiesc doar ca să facă comerț. Domnul Florio este *oaspetele* meu.

Amiralul își subțiază buzele într-o grimasă.

— Fiecare-și duce crucea pe care o merită, comentează el acru. François zâmbește.

— Întotdeauna este loc de mai bine, însă n-am a mă plânge.

În timp ce toți râd amuzați de replica lui François, un chelner îi servește cu șampanie. Femeile trec pe sub arcadele care împrejmuiesc curtea interioară, iar câteva dintre ele arată către sala de arme, transformată acum în salon de dans. Orchestra a început în sfârșit să cânte, acoperind cu acordurile ei freamătul zgomotos al invitaților.

François se răsucește pe călcâie, căutându-și soția din priviri, apoi se îndreaptă cu pași grăbiți către ea, urmat de Ignazio. Giuseppina își face

intrarea în salonul de dans la brațul celor doi bărbați.

— Ce s-a întâmplat? își întreabă ea fratele, remarcându-i cuta de încruntare dintre sprâncene.

— Ce-i drept, nu mă așteptam să am parte de o primire triumfală, totuși…

Însă zâmbetul larg al Giuseppinei îi risipește pe loc indispoziția.

— *Un fare u' santo fora da chiesa*[{68}], îi șoptește ea la ureche într-un dialect sicilian cu inflexiuni franțuzești care îl fac să pufnească în râs.

O expresie veche de-a bunicii lor, care nu ierta nimănui schimbările bruște de dispoziție.

În sală fuseseră montate oglinzi uriașe care, alternate din loc în loc cu draperii, creează iluzia unui spațiu mai larg. Vaze de bronz cu irișI, garoafe, trandafiri și caprifoi decorează colțurile încăperii, iar ghirlande de flori învelesc pilaștrii, în vârful cărora au fost plasate lămpi ce luminează locul ca ziua.

Câteva perechi se îndreaptă deja către mijlocul sălii. François își ia soția de mână și face o plecăciune scurtă în fața ei. Ea încuviințează mut din cap, răspunde strângerii de mână în același fel, apoi se desprinde de la brațul fratelui ei.

— Ne vei scuza, nu-i așa?

Ultimele cuvinte mai mult i le-a ghicit. Soțul ei o trage către mijlocul sălii și, râzând amândoi, se lasă purtați de ritmurile unui contradans.

Pe Ignazio îl traversează un spasm de invidie, căci chipurile Giuseppinei și al lui François emană vizibil bucuria pură de a fi împreună. Degajă amândoi un soi de complicitate voioasă, o relație atât de diferită de a lui și a Giovannei – un raport solid, fondat pe hotărârea de a menține o ținută socială impecabilă, însă lipsit de bucurie, de tentația de a se lăsa duși de val, de spontaneitate familiară. Și totuși, în clipele acelea și-ar dori-o aici, lângă el, să umple cu zâmbetul ei golul pe care-l simte rozându-l pe dinăuntru. Să alunge – fie și numai pentru o seară – tristețea care-i învăluie ca un abur fiecare gând.

Cere încă un pahar de șampanie și privește cu indiferență în jur, conștient de faptul că a devenit obiectul curiozității celorlalți. Îi analizează pe ofițerii încorsetați în uniformele lor de gală, pe negustorii care turuie-ntruna zgomotos și pe armatorii locali care îl pironesc cu privirea.

Toate se scurg pe lângă el, nimic nu-l poate atinge.

Și atunci… întâmplarea lovește.

* * *

Păr buclat, un blond care bate spre roșiatic. Gâtul lung, alb ca laptele. Rochie în nuanțe de roz-piersică. Mănușile albe până deasupra cotului. Evantai cu pene.

Instantaneu, lui Ignazio i se face frig. Pentru că – fie și numai pentru o clipă – înțelege că pătura groasă a uitării sub care și-a ascuns în toți acești ani amintirile e mai subțire decât hârtia, fiind acum pe cale să se rupă. Iar sub ea, într-un ungher, e sufletul lui: dezgolit, vulnerabil, gata să se spargă în mii de fărâme.

Nu mai aude nimic în jur – poate numai un murmur de fundal, plictisitor, ca de cavernă. Vederea și mintea i se tulbură.

Mai poate desluși doar atât: capul ei, ușor înclinat, buzele-i modelând cuvinte de neînțeles, pregătite parcă să se destindă într-un zâmbet care însă întârzie să apară.

Și totuși, cu el obișnuia să râdă.

Și plânsese.

Odată, tatăl lui îi spusese că cea mai folositoare regulă în viață este totodată și cea mai simplă: ascultă-ți mintea, nu inima. Când te lași dus de valul pasiunii, ignorând vocea rațiunii, ești inevitabil supus greșelii. Desigur, se referea la afaceri, însă Ignazio își impusese regula aceea nu doar în gestionarea Casei Florio, ci și în viața intimă. Autocontrolul și detașarea fuseseră întotdeauna aliații lui cei mai destoinici, fie că fusese vorba despre încheierea unui acord comercial sau de educația propriilor copii.

Acum însă, poate pentru prima dată în viață, Ignazio dă ascultare inimii. Se supune instinctului de conservare. Se lasă purtat de frică.

Da, trebuie să plece. Chiar în clipa asta.

Va spune că a avut o indispoziție și că a preferat să plece acasă; sora lui nu i-o va lua în nume de rău. *Nu trebuie să mă vadă,* își spune, pentru că nu vrea, nu poate să o întâlnească, să-i vorbească. Se retrage către un colț mai discret al sălii. E mai bine să se termine totul așa.

Prea târziu.

Camille Martin, văduvă Darbon, căsătorită Clermont, o salută pe femeia cu care tocmai discuta, întorcându-se către un alt invitat, o matroană în rochie bordo.

Și-l vede.

Evantaiul îi scapă din mână. Penele par că plutesc preț de o clipă înainte să se aștearnă lin pe pardoseală.

Se holbează la el cu gura ușor deschisă; pare mai mult speriată decât incredulă. Apoi se îmbujorează brusc, atât de intens, încât matroana se dă lângă ea și, prinzând-o de braț, o întreabă dacă se simte rău. Ea se scutură din tot corpul, se apleacă să ridice evantaiul, îl pliază strângându-l în mână, apoi îi zâmbește celeilalte, scuzându-se.

Cu zâmbetul ei întipărit pe retină, Ignazio se răsucește pe călcâie, îndreptându-se cu pași grăbiți spre ieșire.

Idiot, idiot, idiot, idiot.

Oare cum de nu-i trecuse prin cap? Camille e căsătorită cu un amiral – sau așa ceva. Ar fi trebuit să-și amintească. Să nu fi venit niciodată aici. Pe urmă, cu siguranță că, după atâția și atâția ani, Giuseppina nu putea ști, nu putea bănui că el…

Pasul grăbit aproape că se transformă în alergare. Va chema trăsura să-l ducă acasă, pe urmă o va trimite înapoi. *Da,* își spune, *așa o să fac.*

Evită politicos – atât de politicos cât își poate permite într-o situație ca aceasta – câțiva negustori care ar vrea să-l atragă într-o conversație. Oprește un valet și-i cere să transmită un mesaj domnului și doamnei Merle – să nu se grăbească spre casă.

Iese pe verandă, sub porticuri. Gâfâie ca după o alergătură zdravănă. Se pregătește să traverseze curtea.

Ei bine, da, fuge. El, Ignazio Florio, cel mai puternic om de pe întinsul Mediteranei. El, care nu a tremurat niciodată în fața nimănui. În timp ce-și spune în gând, repetându-și-o întruna, că procedează în modul cel mai logic, cel mai rațional cu putință, căci dintr-un război cu amintirile nu poate decât să iasă învins. Căci dacă i-ar permite acelei fantasme să se întrupeze aievea, ar însemna să facă țăndări realitatea construită cu atâta râvnă, după chipul și asemănarea sa. Ar însemna să șteargă cu buretele propriul sistem de valori.

— Ignazio!

Se oprește ca fulgerat.

Nu, nu trebuie să mă întorc.

Zgomot de pași.

Nu trebuie să o văd.

Închide ochii. Vocea ei.

— Ignazio!

Foșnet de pânză pe pavajul de piatră.

Iat-o, drept în fața lui.

Chipul îi e mai tras decât și-l amintea el. Câteva riduri minuscule la colțul ochilor ei albaștri. Buzele, odată pline și cărnoase, par să se mai fi subțiat, iar în coama blondă se ițesc ici-colo fire argintii. Însă expresia chipului – vioaie, intensă, inteligentă – e neschimbată.

— Camille.

Ea deschide gura să spună ceva, apoi o închide la loc.

— N-am știut că ești aici.

Ea nu răspunde. Ridică brațul înmănușat, rămânând preț de o clipă cu degetele în aer, apoi și-l trage înapoi și strânge evantaiul la piept, mai-mai să-l rupă.

— Arăți bine, murmură ea în cele din urmă.

— Bine, zici? zâmbește el amar, desfăcându-și larg brațele. Am îmbătrânit și m-am îngrășat. Tu, în schimb… Ești aceeași.

Își înclină ușor capul în lateral, buzele schițează jumătatea de zâmbet de care Ignazio își amintește dureros de bine.

— Mincinosule! Și eu am îmbătrânit, spune ea, însă cu un fel de îngăduință, de parcă trecerea timpului ar fi un dar care trebuie primit cu gratitudine. Face un pas spre el, cu tivul rochiei mângâindu-i vârful pantofilor și continuă: Te-am urmărit de la distanță, știi? Am citit ziarele… Și, bineînțeles, am vorbit despre tine cu Giuseppina. Se întrerupe, apoi adaugă: Am aflat de fiul tău. *Toutes mes condoléances.*

Gândul la Vincenzino îl trezește asemenea unui dos de palmă peste obraz.

Are o familie, o soție. De ce stă oare de vorbă cu femeia *aceasta,* acum, după mai bine de douăzeci de ani?

Pentru că am iubit-o mai mult decât orice pe lume.

Ignazio se dă un pas înapoi. Însă gestul nu pare inspirat, căci, în mișcare, îi ajunge la nări parfumul lui Camille, acea boare proaspătă și persistentă de garoafe care întotdeauna îl ducea cu gândul la ea.

Se pomenește brusc într-o vâltoare, o prăbușire fără scăpare în trecut.

— Camille? Ce se întâmplă?

Matroana de mai devreme, în rochie bordo, se ițește de sub un portic. Se

uită confuză când la unul, când la celălalt, apoi se apropie cu pași nesiguri.

— Mi-a fost teamă că ți s-a făcut rău. Nu dădeam nicăieri de tine…

Camille scutură din cap. Se înroșește, dă repede din mâini, imprimând penelor din evantai un tremur nervos.

El înțelege din zbor că stă să scornească o scuză. Uimitor cum știe încă să-i recunoască gesturile!

— L-am întâlnit pe acest vechi prieten de-al meu și ne-am luat cu vorba, spune Camille în cele din urmă, schițând un zâmbet, apoi trece la prezentări. Doamnă Brun, dumnealui este domnul Florio, fratele prietenei mele Giuseppina Merle. *Madame* Brun este soția amiralului Brun, un camarad de arme de-al soțului meu.

Ignazio face o plecăciune scurtă, sărutând mâna femeii.

Acest vechi prieten de-al meu.

— Eu zic să ne întoarcem, nu? spune femeia arătând înspre spre salonul de dans. *Il fait tellement froid…*

Abia în momentul acela Ignazio realizează că, de fapt, Camille tremură de ceva timp. Îi întinde instinctiv brațul.

— Chiar așa, să mergem înăuntru, spune, sigur pe el.

Acum, Camille este cea care ezită. Apoi însă, degetele îi alunecă pe mâneca lui Ignazio, mulându-i-se pe antebraț. Ca și cum și-ar fi găsit în sfârșit locul, sălașul lor natural.

Își fac intrarea împreună în sala de bal. Îi izbește un val de căldură și un aer greu, mirosind a sudoare amestecată cu parfumurile florale și coloniile invitaților.

Tocmai atunci, orchestra atacă un vals.

Ignazio o strânge pe Camille de încheietură. O privește în ochi.

Și, în sclipirea lor, redescoperă ceva ce uitase demult: nevoia de a simți că trăiește și ușurarea sentimentului de a nu fi nevoit să dovedească nimic nimănui.

— Vino!

— Bine, dar…

— Vino!

Tonul lui Ignazio nu admite replică. E vocea bărbatului obișnuit să poruncească.

Camille îl urmează fascinată, confuză, cu privirea plecată.

Strânsoarea lui Ignazio este hotărâtă, sigură. Își trece un braț spre spatele

ei, ridicându-l pe celălalt spre a-și împreună mâna cu a ei. Trupurile – la distanța dictată de etichetă.

Camille schițează un zâmbet.

— Ei bine, trebuie să mă corectez. Te-ai schimbat, totuși, îi murmură ea. Cu ani în urmă, nu ai fi avut curajul să faci asta.

— Pe atunci eram încă un băiețandru.

Și un idiot, ar vrea să adauge.

— Nu aveai toate responsabilitățile de acum. Ai avut parte de o viață plină. Multe satisfacții. O căsnicie reușită.

Se întrerupe. El o încinge într-o voltă, își trece din nou brațul în jurul taliei ei. Trupurile lor se recunosc, își vorbesc.

Ea își coboară privirea.

— Însă ai trecut și clipe cu adevărat grele, *n'est-ce-pas*? Iar eu nu am… Singurul lucru pe care l-am putut face a fost să-ți scriu. Cu toate acestea, nu am avut curaj s-o fac pentru… fiul tău.

Pe Ignazio îl străbate fulgerător un gând. Giovanna. Cearta.

Furia i se ridică brusc în coșul pieptului și aproape că se împiedică.

— Da, am primit biletele de la tine. Mi-au fost o mare alinare.

Ignazio simte că zăgazurile propriei minți sunt fragile, că trecutul se suprapune cu prezentul. Fiecare frază, fiecare clipă, fiecare strop de trăire intimă pe care le-a împărtășit cu femeia aceasta reapar, fiind pe cale să defuleze cu o violență ce poate distruge totul.

Încă o piruetă. O reprimește între brațele sale, însă, de data aceasta, o strânge cu putere. Acum trupurile lor aproape se contopesc.

— Ignazio.

Camille încearcă să se desprindă de el. O trage înapoi, strângând pleoapele a suferință grea – și poate chiar suferă, iar ea o simte, căci pare s-o-ncerce aceeași încordare, aceeași spaimă.

Respirația lui îi vibrează în ureche.

— Nu spune nimic.

La adăpostul costumului de gală, un firicel de sudoare se condensează între omoplați și se prelinge de-a lungul șirei spinării.

Acum răsună ultimele acorduri ale valsului. Piruetele devin din ce în ce mai rapide, pentru ca, la volta de final, Camille să-și lase capul pe spate, cu poalele rochiei răsucindu-i-se în jurul picioarelor. Își ține ochii închiși, iar pe chip i se citește expresia acelui abandon în voia sorții de care Ignazio își

amintește atât de bine, încât începe să tremure.

O lacrimă, reținută până atunci între gene, îi alunecă pe obraz. Nimeni n-o poate vedea. Nimeni în afară de el.

Muzica încetează.

Se regăsesc în mulțime, strânși unul în altul. Apoi, murmurul sălii. Realitatea.

Se depărtează unul de celălalt cu bruschețe, se retrag spre margine. Pielea arde, mâinile dogoresc. Dar privirile lor, nu, nu se pot desprinde din înlănțuire.

Ignazio se dezmeticește primul.

— Vino! Te conduc înapoi la *Madame* Brun.

Apoi își ia rămas-bun de la cele două femei sărutându-le formal mâna. Și se face nevăzut.

Camille rămâne privind lung în urma lui.

* * *

Ce mare diferență totuși între Marsilia și Palermo, își spune Ignazio. S-a obișnuit repede cu praful și cu haosul de pe străzi, iar acum e pur și simplu încântat de spiritul modern, de bogăția și de vitalitatea orașului. Rase, voci și limbi diferite se amestecă între ele, iar această mixtură mai întâi pare să se învârtoșeze pentru ca mai apoi să se filtreze, revărsându-se pe străzi și pe alei și transformând portul și împrejurimile într-un creuzet de fizionomii și de miresme.

— Orașul s-a schimbat foarte mult în toți anii ăștia de când nu am mai fost aici, comentează.

François încuviințează din cap.

— Veniturile din colonii și dorința de modernizare au revoluționat portul. Se pare că extinderea va continua, nu se va rezuma doar la bazinele noi pe care le-ai văzut. Apoi, cu un oftat, adaugă: Orașul acesta are exact ceea ce nu are Palermo.

— Voința și forța de a se schimba, îl completează Ignazio, dând aprobator din cap.

Bursa din Marsilia este un edificiu impozant, cu coloanele masive și fațada ce amintesc de un templu grec, fiind situată aproape de Canebière, cea mai importantă arteră comercială a orașului.

La sediul companiei, domnește o ordine desăvârșită. Cu siguranță că cineva de acolo l-a văzut în seara precedentă la petrecerea de la Fort, căci

birourile strălucesc de curățenie, iar funcționarii sunt prezenți în efectiv complet. Ignazio discută cu ei, se întâlnește cu directorul, explicându-i pe scurt schimbările care vor surveni în privința rutelor comerciale, acum, că Florio și Rubattino sunt una și aceeași companie.

Însă o parte din gândurile sale sunt încă ostatice amintirilor din seara precedentă.

În timp ce le prezintă angajaților noile rute de care urmează să se ocupe – câteva vor avea cap-compas America, cu plecare chiar din Marsilia – cumnatul său se apropie să-i vorbească.

— Trebuie să plec, spune pufnind zgomotos. Tocmai m-a anunțat unul dintre angajații mei că sunt probleme la vamă cu câteva facturi de transport despre care ei spun c-ar fi neplătite.

— Unele lucruri se întâmplă pe toate meridianele. Birocrație, peste tot, comentează Ignazio, strângându-l ușor de braț în semn de încurajare. Apoi îl îndeamnă: Du-te liniștit!

Celălalt își ridică privirile în tavan, a lehamite.

— Noroc că nu trebuie să merg prea departe. Îți las trăsura, iar tu te duci acasă dacă vrei.

— În regulă. Ți-o trimit înapoi imediat ce ajung.

— Cum crezi. Oricum, ziua de azi se anunță cam furtunoasă pentru mine.

Rămâne uitându-se în urma lui François, care se îndepărtează cu un mers nervos. Se întoarce apoi să discute cu angajații, cerându-le să se prezinte, unul câte unul. Cere să se comande la o *pâtisserie* din apropiere dulciuri și lichioruri. Știe că, în fața unei mese pline, oamenii vorbesc mai mult, fără inhibiții. Iar el îi ascultă pe fiecare.

E abia trecut de amiază când părăsește biroul reprezentanței, petrecut cu urări călduroase și cu zâmbete largi.

În clipa în care ușa s-a închis în urma lui, realizează că – pentru prima dată de nici nu-și mai aduce aminte cât timp – nu are nimic planificat pentru restul zilei. Se simte brusc dezorientat, aproape rătăcit și confuz. În jurul său, forfotă de biciclete, cai, trăsuri, bărbați cu pălării melon negre, slujnice ducând coșuri de cumpărături, dame elegante cu umbrele. Toată lumea pare să aibă ceva de făcut, o destinație către care se îndreaptă…

Bine, și eu? se întreabă Ignazio. *Încotro acum*? Își amintește că François i-a povestit cu entuziasm de Café Turc, de pe Canebière, cu fântâna mare și

oglinzile care fac deliciul clienților. Ca alternativă, ar putea face o plimbare până în port…

Sau aș putea merge la ea.

— Nu, murmură pentru sine, scuturând din cap. Nu ne pretăm la idioțenii.

Înaintează câțiva pași, se oprește, apoi se întoarce, rămâne iarăși în loc, ducându-și mâna la gură.

Un trecător îi aruncă o privire nedumerită.

Basta, își poruncește în gând.

Se duce la trăsura care îl așteaptă, cere să fie dus acasă, parcurgând drumul cu mâinile încleștate pe genunchi și privind pe fereastră orașul, fără însă să vadă nimic. Nu, nu trebuie să aibă inițiative stranii: Giuseppina o să fie fericită să petreacă o după-amiază întreagă cu el – își spune.

Însă în clipa în care coboară din trăsură, se întoarce către vizitiu și-l întreabă dacă știe unde locuiesc *Madame* Louise Brun și *Madame* Camille Clermont, apoi îl descoase dacă doamna Merle are o florăreasă de încredere, sugerând că ar vrea să le trimită câte un buchet de flori celor două femei. Vizitiul – uscățiv, cu chipul brăzdat de cicatrici adânci – răspunde că da, desigur, știe unde locuiesc cele două doamne, pentru că sunt prietenele lui *Madame* Merle. Apoi îi dictează adresele și-l previne că în vecinătate se află una dintre cele mai bine aprovizionate florării din Marsilia… dorește oare domnul să fie dus până acolo?

Dă din cap în semn că nu, spune că va merge pe jos și-l răsplătește cu o monedă.

Trăsura pleacă după François. Rămas în mijlocul străzii, Ignazio ascultă fără să vrea ecoul roților îndepărtându-se pe caldarâm.

Își ridică privirile către balcoanele casei Giuseppinei. Obloanele sunt trase, probabil pentru a păstra răcoare în interior. Nu vede pe nimeni la vreuna dintre ferestre.

Ajunge la ușa de la intrare, duce mâna spre clopoțelul-sonerie.

Și-o trage înapoi.

Se îndepărtează.

* * *

Nu cunoaște bine orașul, dar știe cum să ajungă înapoi în La Canebière. Acolo, se urcă într-o trăsură, dându-i vizitiului adresa lui Camille.

Casa Clermont se înalță pe o străduță liniștită, nu departe de Fort

Ganteaume, într-un cartier cu clădiri albe, de două sau trei caturi, ce par să strălucească în soare. Judecând după numărul mare de bărbați în uniformă și după drapelele arborate la ferestre, Ignazio înțelege că zona e rezervată locuințelor pentru familiile de militari.

Coboară din trăsură, care apoi se îndepărtează zdrăngănind din toate încheieturile.

Se apropie de ușă. O parte din el speră să n-o găsească pe Camille acasă. Cealaltă jumătate însă aproape că imploră ca ea să fie acolo.

Pentru a doua oară în ultimele două zile, iată-l încălcând regula de bază a tatălui său, devenită apoi regula *lui:* ascultă-ți capul, nu inima.

Bate la ușă, face un pas înapoi, așteaptă.

Încă mai pot pleca de aici, își spune în gând, însă, chiar în acel moment, o slujnică în vârstă, în uniformă gri, îi deschide.

— *Madame* Clermont este? întreabă Ignazio, scoțându-și pălăria.

O voce feminină se aude de la etaj. Un ton vesel, un râs din toată inima. Zgomot de pași coborând scările.

— *Que se passe-t-il, Agnès?*

Camille apare coborând săltat ultimele trepte. Poartă o rochie înflorată, de casă, iar părul îi cade în neorânduială pe umeri, semn că tocmai își făcea toaleta.

Zărindu-l, zâmbetul îi îngheață pe chip, apoi se estompează lent.

El își pleacă privirea, fixând preț de câteva clipe pragul, lângă care un câine sculptat în marmură pare gata să-l muște de gleznă.

— *Pardonne-moi d'être venu sans te prévenir,* spune cu voce joasă, stânjenită.

Femeia scutură din cap, ducându-și mâna la buze.

Slujnica privește când la unul, când la altul, confuză.

Ignazio face un pas îndărăt.

— Te rog să mă scuzi, mormăie el, încurcat. Văd că ești ocupată. Îți doresc o zi plăcută.

Se întoarce, își pune pălăria.

Camille coboară treptele, îi aține calea.

— Așteaptă! spune, punându-i mâna pe braț și trăgându-l ușor înapoi. M-ai luat prin surprindere, atâta tot… Hai, intră!

Slujnica se dă într-o parte, lăsându-l să intre. Camille îi spune câteva cuvinte pe un ton coborât, iar femeia se face nevăzută cu pași grăbiți.

— Vino! Te conduc în salon.

O încăpere luminoasă, cu canapele din catifea întunecată și stampe reprezentând natură moartă și peisaje marine. Nu lipsesc obiectele exotice, cu siguranță aduse de proprietarul casei din călătoriile sale: un colț de fildeș finisat, o statuetă egipteană, sipete din lemn prețios și sidef sau din alamă prelucrată, de proveniență arabă. Ignazio se oprește câte puțin în fața fiecăruia, studiindu-le pe rând, în timp ce servitoarea intră ducând o tavă cu două cești de cafea și o farfurioară cu fursecuri, pe care o așază pe masa din mahon.

— *Merci,* Agnès, spune Camille. Acum ești liberă să mergi acasă la fiica ta. Te aștept mai târziu.

Femeia se retrage cu o plecăciune. Camille se întoarce spre Ignazio.

— Fiica ei a născut aseară și trebuie să se îngrijească de ea, îi explică.

Se pare că a avut o naștere dificilă, adaugă Camilla, în timp ce pe chip i se lasă o umbră, un văl de înnegurare amară. Biata fată e singură.
Soțul ei e plecat pe mare și nu știe nimeni când se va întoarce. După o pauză, continuă: E plecat cu soțul meu, pe *Algésiras*...

Se așază, toarnă cafeaua în cești, își pune o linguriță de zahăr într-a ei, apoi, arătând spre zaharniță, îl întreabă, ridicându-și privirea:

— Două, nu-i așa?

De lângă fereastra în dreptul căreia s-a oprit, Ignazio încuviințează din cap.

În cele din urmă, vine să se așeze în fața ei. O studiază. În lumina filtrată de perdele, părul lui Camille apare scăldat în irizații roșii.

Beau cafeaua în tăcere, fără să se privească.

Apoi, Camille lasă ceașca pe farfurioara sa și-și ridică privirea spre el.

— De ce ai venit?

Ignazio percepe în tonul ei o asprime pe care nu i-o recunoaște și care îl încurcă. O asprime care îl alarmează. *Se apără,* crede în sinea lui. *De mine, oare? De trecut?*

— Ca să vorbim, admite.

În fața ei îi este ușor să fie sincer, căci Camille a știut întotdeauna să-i citească gândurile. Iar pe vremuri, nici lui nu-i era greu să-i ghicească starea de spirit, întrucât, față de el, ea fusese mereu limpede, directă.

Dar acum?

Își spuseseră adio după ce Ignazio i-a mărturisit că nu are curajul să dea propriei vieți altă direcție decât cea la care se aștepta tatăl său, la înălțimea căruia era de datoria lui să se ridice. Era moștenitorul
Casei Florio, iar destinul nu i-l putea schimba nimeni și nimic. O
căsnicie „adecvată socialmente" era prin urmare o consecință simplă, inevitabilă, a acestei alegeri. *Ascultă-ți capul, nu inima.*

Mult timp după acel rămas-bun, Ignazio refuzase să deschidă scrisorile de la ea sau să afle ceva despre soarta ei. Cu timpul, succesul în afaceri, puterea și bogăția îi împinseseră, asemenea unor greutăți nevăzute, până în cele mai adânci unghere ale sufletului, suferința trăită, rușinea de a o fi amăgit pe femeia pe care o iubea, regretul pentru o altfel de viață. Ce-i drept, când și când, amintirile reapăreau la suprafață, iar el aproape că le era recunoscător pentru durerea pe care i-o provocau, căci în ea se îmbinau dulceața unui sentiment niciodată întru totul adormit și plăcerea intimă de a

ține o taină sub lacăt: amintirile acelea – viața aceea niciodată trăită – erau numai și numai ale lui.

Dar Camille? Cu ea ce se întâmplase?

Nu știa nimic. *Alesese* să nu știe nimic despre ea. Într-adevăr, își văzuse mai departe de viață în ciuda a tot și toate, dar fusese ea oare fericită? Își trăise viața sau se lăsase dusă în voia ei? El se dedicase afacerilor – povară și binecuvântare totodată –, dar ea?

— Știu bine că nu ar fi trebuit să vin, că te expun clevetelilor. Însă astăzi…

— Astăzi, ce? îl întrerupe ea, punând ceașca înapoi pe tavă, apoi privindu-l drept în ochi. Ce vrei de la mine, Ignazio?

Imaginea lui Camille de odinioară, îndepărtându-se în lacrimi, este anulată de privirea feroce și de tonul dur de acum. Cuvintele i se împleticesc încă înainte s-apuce să le rostească. Dincolo însă de tonul de repros, Ignazio mai percepe un semnal care-l pune în alertă. *Resentiment, da, de acord. Să fie totuși și dorință, oare?* Brusc, realizează că nu, nu mai știe să-i intuiască reacțiile, că femeia din fața lui este cu totul alta decât cea care îl implora odinioară să n-o părăsească. Și că schimbarea aceasta a ei nu este o simplă consecință a trecerii anilor.

Unele greșeli sunt de neiertat. Sunt asemenea unor uși spre trecut care au fost închise, zăvorâte și zidite.

Când totuși izbutește să articuleze câteva cuvinte, Ignazio aproape că gâfâie. Căci abia în clipa aceasta își dă seama de adevăratul motiv pentru care a ținut să-i vorbească.

— Astăzi am venit pentru că aș vrea… să-ți cer iertare pentru cele întâmplate din cauza mea… cu ani în urmă.

— Din *vina* ta, îl corectează ea, cu albastrul ochilor devenit brusc mai întunecat. Cauza a fost altundeva. Însă *vina,* da, vina este a ta.

Ignazio își lasă ceașca pe tavă, vărsând din greșeală câteva picături de cafea în farfurioară.

— Vina mea, din cauza mea… care-i diferența, mă rog? mai mult șuieră el, pe un ton înțepat. Aș fi putut alege altfel, într-adevăr, însă aveam – și am – responsabilități. Pe atunci, față de tatăl meu. Astăzi, față de familia mea.

Camille se ridică și se duce în dreptul ferestrei. Își încrucișează brațele pe piept.

— Știi, aseară am înțeles un lucru în ce te privește, spune, vorbind sacadat. Continuă, cu silabele alunecând ca rafalele, una după alta, suprapunându-se, vrând parcă să iasă toate în același timp. Putere, asta e ceea ce ți-ai dorit mai mult decât orice altceva. Ignazio. Putere, validare socială. Nu, tu nu ai ales între fericirea părinților tăi și fericirea noastră: te-ai ales pe tine însuți.

Vocea Camillei se sparge. S-a oprit preț de o clipă ca să-și îndepărteze o șuviță de păr căzută pe frunte, apoi continuă pe un ton din ce în ce mai acut:

— Te-am studiat: gesturile tale sigure, felul în care vorbeai… Și atunci am înțeles: băiețandrul de odinioară corespunde exact bărbatului care ai devenit între timp. Ah, cât de naivă am fost să cred altceva! Să cred atunci că ai nevoie de mine, că vrei să fii iubit pentru cel care erai și nu pentru ceea ce reprezentai. Însă tu nu ai avut niciodată nevoie de altceva decât de Casa Florio.

Ignazio simte o senzație dureroasă în coșul pieptului – ecoul tot mai îndepărtat al unei pierderi. *Nu, nu ea,* își spune. *Nu se poate ca ea să-mi spună așa ceva.*

Clătină din cap, mai întâi lent, apoi cu furie.

— Nu este adevărat, fir-ar să fie! Nu! strigă sărind în picioare și prinzând-o de brațe, vrând parcă s-o scuture, dar abținându-se în cele din urmă când îi observă privirea panicată. O eliberează din strânsoare, începe să se plimbe prin cameră, trecându-și mâna prin păr, și continuă: A trebuit să procedez astfel pentru că nu aveam de ales. Nu puteam face altfel. Tu știi cine sunt eu, știi oare ce reprezint eu în Sicilia, în Italia și pentru oamenii mei? Știi oare ce înseamnă numele Florio? Într-adevăr, tatăl meu a creat Casa noastră, însă eu sunt cel care i-am adus măreția. Eu!

Ea îl lasă să-și verse în voie năduful. Apoi se duce drept în fața lui, îi ia mâna și și-o pune pe obraz. Chipul ei – întruchiparea suferinței. Expresia unui regret atât de profund, încât furia lui
Ignazio se stinge instantaneu.

— Tu *nu ai vrut* să alegi. Dar cu ce preț, *mon aimé*?

Cu ce preț.

Deodată, întreaga viață îi trece instantaneu prin fața ochilor, de parcă ar fi pe punctul să se înece.

Încă un copilandru, însoțindu-și tatăl la birou. Muncitorii de la

Oretea, ascultându-l. Prima întâlnire cu Giovanna, nu foarte frumoasă, nici bogată, dar inteligentă, implicată și, mai presus de orice, de viță nobilă – exact ce își doriseră și el, și tatăl său. Copiii, care, iată, cresc într-un palat pe măsura unui rege. Influența lui politică, miniștrii care se mândresc cu prietenia lui. Pictorii și artiștii care sunt acum legați ombilical de domeniul Olivuzza.

Navele. Banii. Puterea.

Și totuși, acum, în jurul lui, doar întuneric. Dincolo de lumina orbitoare a candelabrelor lui de cristal și de splendoarea argintăriilor, Ignazio vede acum propria imagine deformată, asemenea unei reflexii într-o cameră a oglinzilor inundată cu toată singurătatea care l-a încercat în tot acest răstimp. Pentru că știe bine că asta e tot ce posedă: bani, obiecte, persoane.

A poseda. Nimic însă care să fie cu adevărat al lui, care să-i aparțină. Nimic altceva decât amintirea ei.

Camille îl prinde de mâini, împletindu-și degetele cu ale lui.

— Nu mai e nimic de spus, Ignazio. Mă bucur că ești sănătos și atât de bogat și de puternic pe cât ți-ai dorit dintotdeauna. Însă, între noi doi, nu mai este nimic acum.

Ignazio se uită în jos la mâinile lor împreunate.

— Ba da, este. Gândul la tine, spune în cele din urmă, cu voce răgușită. Dacă am reușit a fost și datorită ție… amintirii tale. Amintirii noastre. Ignazio își ridică fruntea și, cu expresia celui rămas fără nicio apărare, îi caută privirea, adăugând: Am crezut îmi va fi suficient, și încă pentru toată viața, însă m-am înșelat, iar acum vin să-ți cer iertare pentru toată suferința pe care ți-am provocat-o. Spui că aseară l-ai văzut pe bărbatul care am devenit. Ei bine, eu, acum, o văd pe femeia care ești astăzi și care ai fost mereu: o femeie puternică, curajoasă. Capabilă de iertare.

— Nu pot să te iert.

— De ce?

Ea îi aruncă o privire ca de gheață.

— Știi bine că nu se poate.

Ignazio se uită la ea perplex, incapabil să mai scoată vreun cuvânt. De fapt, el le semnase amândurora condamnarea la singurătate. Ce-i drept, el s-a înfășurat în aur și în prestigiu. Dar ea? Iată, din nou acea întrebare tulburătoare, acel sentiment de vinovăție în fața căruia, de data aceasta, a rămas fără arme.

— Tu… izbutește el să îngaime în cele din urmă. Tu cum ai reușit să mergi mai departe…?

Camille îl prinde de mâini, împletindu-și din nou degetele cu ale lui, și zâmbește amar.

— Am supraviețuit. După tot ce s-a întâmplat, după lunile de convalescență, nu am mai reușit niciodată să-mi revin cu adevărat. Când, doi ani mai târziu, l-am cunoscut pe Maurice, viitorul meu soț, eram femeie numai pe jumătate.

Ignazio se trage un pas înapoi. *Convalescență?*

Apoi rostește întrebarea cu vocea joasă, cu mâinile refuzând să se desprindă dintr-ale ei. Simte cum îl străbate un tremur interior, visceral, căci nu știe despre ce vorbește Camille și nici nu reușește să înțeleagă. O stare sufletească deloc familiară.

Camille își înclină ușor capul în lateral. Pe chip par să-i defileze într-o clipită toți anii trăiți până atunci.

— După ce am pierdut copilul, spune, mai mult șoptit.

— Co… copilul?

Ignazio își lasă brațele vlăguite să cadă pe lângă corp. Un pumn în plină figură – aceasta e senzația pe care o trăiește acum.

— Tu erai…?

Camille se întoarce să se așeze în fotoliu. Albă ca varul, își acoperă fața cu palmele.

— Ți-am scris, ți-am povestit totul în scrisori. Nu mi-ai răspuns niciodată. Mai întâi, am crezut că nu vrei să mai știi nimic de mine, apoi m-am gândit că cineva, poate chiar tatăl tău, a ascuns scrisorile de tine…

Scrisorile.

Scrisorile, blestematele de scrisori pe care nu avusese destul curaj să le deschidă, pentru că se temea că-i vor adânci suferința și pentru că nu voia să-i audă reproșurile, dar și pentru că… *basta,* se terminase, ce rost ar fi avut să mai plângă în pumni? Doar nu putea continua să bată apa-n piuă, nu-i așa?

Brusc, simte că picioarele nu-l mai țin. Trebuie să se așeze. Toate amintirile în care se revedea împreună cu ea, imaginea trupurilor lor strânse unul într-altul, a surâsului ei care revărsa asupra lui iubire – toate acestea sunt dintr-odată înnegurate de vestea abia aflată. Ar fi putut avea un copil cu ea, ar fi putut…

— Mi-am dat seama că port în pântec o sarcină cu doar câteva zile înainte de a o pierde. Aproape că nici nu mi-am dat seama că totul se terminase între noi. Nu știu cauza, poate tristețea, poate soarta – cine știe? Când s-a declanșat hemoragia, eram în Provence, nu exista niciun oraș în apropiere, prin urmare nu am putut face nimic să salvez sarcina. Dimpotrivă… Camille vorbește încet, fără să-l privească, iar colțul buzelor i se ridică mai curând într-o grimasă decât într-un zâmbet amar. Deja e o minune faptul că am supraviețuit. Se ridică, ducându-se să se proptească drept în fața lui, și adaugă: Mai târziu, am aflat că o altă sarcină mi-ar fi fost fatală. Iată ce mi-ai făcut, Ignazio.

Ignazio nu mai are putere să-și ridice fruntea din pământ. O face însă Camille, punându-i două degete sub bărbie, ca odinioară, când se apleca să-l sărute.

— Mi-ai luat totul.

— Nu am știut… nu aveam cum. Eu…

Ignazio caută aer, ca și cum ar fi uitat să respire. Abia dacă percepe, confuz, mirosul cafelei de-acum rece în cești, amestecat cu parfumul femeii din fața lui. Care acum îi stârnesc repulsie, o stare de greață.

— N-am vrut să mă mai gândesc la ce se întâmplase între noi și am hotărât să nu mai deschid scrisorile de la tine. Le-am păstrat, într-adevăr, însă de deschis, nu le-am deschis niciodată. Să știi că și pentru mine a fost dureros să te părăsesc.

Ah, însă durerea mea este atât de insignifiantă acum, atât de inutilă! La fel de inutilă ca și scuzele mele…

Ea scutură din cap. Un văl de îngăduință pare să-i înmoaie trăsăturile, însă Ignazio realizează imediat că, în realitate, chipul ei reflectă întocmai o adâncă amărăciune. Dezamăgirea.

— Nu mai contează. Chiar dacă ai fi știut ce s-a întâmplat, mă îndoiesc că te-ai fi întors din drumul tău. Iar această mărturisire a ta nu face decât să-mi confirme ceea ce am înțeles de mult. Camilla face un pas în spate și spune: Ești un laș.

Ignazio e pur și simplu uluit. Își prinde capul în palme.

Nimic. Nu există nimic din ceea ce păstrase cu atâta sfințenie în memorie. Viața lui tainică, cea închipuită, visată, la care pur și simplu tânjea, nu este altceva decât un morman de cenușă, de oase arse, de rămășițe peste care s-a aruncat var nestins.

Neputincios, înfrânt, devastat de propria vinovăție. Toate acestea le simte Ignazio când își ridică fruntea din pământ și se pune din nou pe picioare, măcinat pe deasupra și de greața din stomac și de durerile în piept. Încăperea pare mai întunecată și mai ternă, și chiar și Camille pare să fi îmbătrânit brusc.

Ar vrea să-i spună că a iubit-o așa cum numai visurile imposibile pot fi iubite. Oare mai poate salva ceva din iluzia în care a crezut mereu?

— Iartă-mă. Eu nu…

Ea îl întrerupe, așezându-i un deget pe buze, apoi îl mângâie pe obraz cu o gingășie pe cât de intimă, pe atât de feroce.

— Tu. Da, mereu tu, în toate numai tu. Apoi își retrage mâna, se dă un pas înapoi și arată spre ușă: Pleacă, Ignazio.

* * *

Ignazio n-ar ști să spună cât timp a trecut de când rătăcește pe străzile din Marsilia, după ce a plecat de acasă de la Camille. Știe doar atât: că s-a trezit dintr-odată în fața unei păduri de catarge și de coșuri de fum, de vele și de căruțe pline ochi cu marfă.

A ajuns în portul vechi

Se uită de jur împrejur, de parcă abia acum s-a trezit.

Își pipăie inelul de aur bătut primit de la tatăl său, pe care îl ține pe inelar, lângă verighetă, întrebându-se: la urma urmei, ce mare încărcătură simbolică avea acel obiect și ce însemnătate avea în realitate pentru el? Simte pornirea să scape de inel, să-l arunce în mare, cât mai departe, să nu-i mai simtă niciodată greutatea pe deget. Să renunțe la tot.

Însă rămâne neclintit, pe chei. Inelul acela este un fragment din istoria familiei. Ca și veriga nupțială, este simbolul unei alegeri pe care a făcut-o el.

Apoi se îndreaptă spre casa lui François și a Giuseppinei.
Ajunge, trebuie neapărat să plece, să se întoarcă la Palermo.

Da, el este Ignazio Florio – își spune –, dar, cu toate acestea, trecutul nu și-l poate șterge, la fel cum nu-și poate schimba destinul. Nici măcar zeii nu au asemenea puteri. De acord, a greșit și a fost înfrânt, iar acum plătește totul cu asupra de măsură.

Nu, gândul nu i se întoarce la Giovanna și nici la copii.

Ar fi putut avea un alt copil, o altă viață, un alt destin.

Frământat de toate aceste gânduri, ajunge în cele din urmă acasă la

familia Merle.

Urcă treptele două câte două, bate la uşă. Giuseppina îi deschide, îi dă o sărutare, apoi se încruntă.

— E târziu. Au fost probleme la Place de la Bourse?

Evenimentele petrecute cu doar câteva ore mai devreme i se par acum desprinse dintr-un trecut îndepărtat.

— Nu, nu, răspunde el laconic. François s-a întors? Ştiu că avea nişte treburi de rezolvat…

Sora face un gest larg cu braţul, ca şi cum ar spune „nimic important”, apoi îl studiază atent. Ignazio pare profund tulburat. Ar vrea să-l întrebe de ce, însă se abţine. Îl conduce în salon, sperând să aducă el vorba, să-i spună ce are pe suflet.

Ignazio o urmează. Giuseppina parcurge în fugă corespondenţa de pe masă şi alege câteva scrisori. I le întinde, spunând:

— Au sosit de dimineaţă de la Palermo, împreună cu o telegramă de la domnul Laganà.

Ignazio ia plicurile.

Scrisori sunt două: una de la Giovanna, cealaltă de la Giulia. Se lasă să cadă într-un fotoliu. Le deschide.

Soţia îi povesteşte despre casă, despre copii. Spune că Ignazziddu se comportă din ce în ce mai bine, mai responsabil şi că au petrecut o vreme la Villa ai Colli, unde e mai răcoare, găzduindu-l acolo şi pe Antonino Leto. Ba chiar şi Almeyda a venit să-i viziteze, împreună cu soţia. Ce-i drept, e o perioadă liniştită la Palermo, însă, fără el, casa pare goală. *Sper să te întorci curând,* încheie Giovanna. Recurge la obişnuita ei modestie, o formă de detaşare care-i ascunde sentimentele, camuflând iubirea pe care i-o poartă în continuare, fără să aştepte nimic în schimb.

Ignazio simte un nod în gât.

Trece apoi la scrisoarea Giuliei. *Stidduzza* lui.

Cu scrisul ei nesigur, dar înduioşător, fata îi scrie că ţine mult să-i arate cât de bine a învăţat să deseneze; drept dovadă, pe reversul foii l-a schiţat în creion pe unul dintre pudelii de la Olivuzza. Mai spune că mama ei şi *donna* Ciccia încearcă s-o înveţe arta broderiei, însă fără rezultate notabile. Pentru că ea preferă compania lui Antonino Leto, pe care îl urmăreşte atunci când pictează în parc. Încheie spunând că mamei îi este dor de el. *La fel şi mie şi abia aştept să te întorci acasă.*

Este scrisoarea unei fetițe către tatăl pe care-l adoră și pe care nu l-a văzut de câteva săptămâni bune.

În sufletul lui Ignazio, un cataclism tăcut.

Simte ațintită asupra sa privirea grea a surorii lui.

— Veşti bune de la Palermo? întreabă ea.

El înghite în sec. Încuviințează în tăcere. Apoi își scutură capul, de parcă s-ar fi dezmeticit dintr-un vis.

— Săptămâna viitoare iau vaporul spre casă, anunță. Am fost prea mult timp plecat. Familia mea are nevoie de mine.

Strângând din buze, Giuseppina oftează.

— Așa trebuie să fie.

Măslinul

decembrie 1883 – noiembrie 1891

Cu di cori ama, di luntanu vidi.
„Când iubești cu inima, vezi departe”.
(Proverb Sicilian)

Pe 18 octombrie 1882, în timpul unui banchet oferit de electorii din colegiul său, Stradella, prim-ministrul Agostino Depretis ține un discurs prin care relansează așa-numita politică a transformismului, pe care o schițase inițial cu opt ani în urmă, într-un discurs susținut tot la Stradella. Începe astfel o estompare a diviziunii dintre dreapta și stânga, în favoarea a ceea ce istoricul Arturo Colombo definește drept „o absorbție, pe cât de prudentă, pe atât de abilă, a oamenilor și a ideilor considerate ca aparținând opoziției”. Succesul acestui demers se face simțit încă de la alegerile „prin sufragiu extins” (două milioane de italieni cu drept de vot, din totalul de peste 29 de milioane de locuitori) desfășurate pe 29 octombrie: stânga lui Depretis iese câștigătoare, iar la Cameră sunt aleși 173 de deputați „ministeriabili”, care nu au o apartenență formală la vreun partid. Începe astfel o perioadă în care politica italiană nu se mai exprimă pe baze ideologice, ci prin căutarea – în anumite situații – unei convergențe între nevoi, favoruri și concesii.

Pentru a depăși izolarea internațională și ca răspuns la așa-numita „palmă a Tunisului” (ocupația franceză a Tunisiei, față de care Italia nutrește interese coloniale), Italia semnează la 20 mai 1882 un pact de apărare cu Germania și cu Austria (Tripla Alianță). Elanul expansionist se reorientează apoi către Eritreea, mai întâi prin anexarea (mascată printr-un contract privat de achiziționare) golfului Assab (1882) și apoi prin ocuparea regiunii Massawa, oprindu-se însă brusc odată cu înfrângerea de la Dogali (26 ianuarie 1887). După moartea lui Agostino Depretis (29 iulie 1887), noul șef al guvernului, Francesco Crispi, nu își ascunde obiectivele imperialiste și astfel, în primăvara lui 1889, armata italiană își reia

înaintarea spre orașul Asmara. Împăratul Negus Menelik al II-lea semnează apoi Tratatul de la Uccialli (2 mai 1889), în care Italia se autointitulează „stat protector" al Abisiniei. Eritreea este declarată „colonie italiană" pe 1 ianuarie 1890, dar, în luna octombrie a aceluiași an, Menelik îi trimite o scrisoare oficială regelui Umberto I, contestând interpretarea italiană a Tratatului de la Uccialli. Se declanșează un scandal internațional, iar Crispi este nevoit să demisioneze.

Intrarea în Tripla Alianță duce la înăsprirea și mai accentuată a relațiilor Italiei cu Franța, respectiv cu țara de care o leagă cele mai importante schimburi comerciale. Așa se face că, în toiul „marii crize" economice, guvernul italian renunță la politica de liber-schimb adoptată încă de pe vremea dreptei istorice și, în 1887, majorează tarifele vamale pentru mărfurile de import, cu intenția de a-și proteja propria industrie în curs de dezvoltare (în special cea textilă și cea siderurgică, dar și activitățile maritime). Se declanșează un adevărat război al tarifelor, ale cărui ponoase le va trage în primul rând sudul Italiei, al cărui flux constant de exporturi (de vin, de citrice și de ulei) către Franța este dintr-odată tăiat.

Pe 15 mai 1891, papa Leon al XIII-lea promulgă enciclica Rerum Novarum, *care abordează „chestiunea muncitorimii", întrucât este „de extremă necesitate să se vină în ajutorul proletarilor, fără întârziere și cu măsuri corespunzătoare, întrucât cea mai mare parte a acestora își duc traiul în condiții mizere, nedemne de ființa umană". Criticând atât liberalismul, cât și socialismul, enciclica subliniază spiritul caritabil al Bisericii și dreptul acesteia de a interveni în domeniul social.*

Pentru egipteni, era darul oferit lor de zeița Isis. Pentru evrei, era un simbol al renașterii. Pentru greci, era sacru la Atena, orașul zeiței înțelepciunii. Pentru romani, era copacul sub care au fost aduși pe lume Romulus și Remus.

Măslinul este un copac cu trunchi noduros și cu frunze verzi-argintii ce strălucesc în soare, cu un miros înțepător. Lemnul său de un auriu cald este rezistent la paraziți, fiind foarte potrivit pentru confecționarea de obiecte incrustate sau pentru sculpturi: mobilierul din lemn de măslin este destinat să dăinuie, oamenii transmițând din generație în generație piese de trusou și amintiri.

Dar nu doar atât.

Încercați să dați foc unui măslin sau să-i tăiați trunchiul. Va dura mult timp – poate chiar ani întregi –, dar, mai devreme sau mai târziu, un lăstar tenace va încolți furios din pământ, readucând copacul tăiat la viață.

Ca să distrugeți un măslin trebuie să-l smulgeți din pământ. Să-i eliminați rădăcinile, săpând de jur împrejur până când nu mai rămâne nicio urmă a vechiului copac.

Iată de ce măslinul este și un simbol al nemuririi.

Alături de citrice, măslinii sunt cel mai des întâlniți copaci din zona rurală siciliană. Nu există curte sau grădină de legume care să nu aibă un măslin. Unele exemplare erau ceva mai mari decât un tufiș în anul 827, când arabii au cucerit Sicilia, și erau încă acolo când au sosit normanzii, în vara anului 1038; în același loc erau și în 1282, când a izbucnit revolta Vecerniilor siciliene împotriva dinastiei d'Anjou; tot acolo, și în 1516, când au sosit spaniolii, la fel ca și în 1860, când Garibaldi a pus piciorul pe insula din sud…

Creaturi străvechi, umile, monumentale, sacre.

Există – și rezistă – un singur măslin în fața uneia dintre intrările vilei Florio de la Olivuzza. Pare lăsat de izbeliște, ostatic al unui răzor betonat care îl vlăguiește, cu crengile de acum sălbăticite care parcă se opintesc, împingându-se către parcarea unui bloc de locuințe.

Ultimul martor tăcut al unei povești minunate și totodată înfiorătoare.

* * *

Este decembrie 1883 când Ignazio îl întâlnește pe Abele Damiani pe coridoarele Senatului. Originar din Marsala, fost garibaldian și în prezent deputat, Damiani este un bărbat al vremurilor sale din toate punctele de

vedere, începând cu mustățile de tip ghidon și cu sprâncenele stufoase.

— *Senatore!* Îmi permiteți să vă numesc așa?

Ignazio își desface larg brațele și izbucnește în râs.

— Vă acord acest privilegiu.

Îmbrățișarea celor doi bărbați se reflectă în marmura pardoselii, în vreme ce tapiseria pereților pare să le țină râsetele ostatice.

— Îmi puteți spune *cumu vuliti,* domnule Damiani.

— *Don* Ignazio, atunci. *Pure si ca'* ne aflăm pe Continent, răspunde celălalt, desfăcându-și brațele. Sau mai bine zis, în inima Regatului Italiei! adaugă el râzând.

Palazzo Madama a aparținut familiei Medici, iar din 1871 este sediul Camerei Superioare a Regatului – Senatul –, în ciuda nenumăratelor solicitări ale lui Crispi de a reuni cele două Camere ale Parlamentului sub același acoperiș, în numele unei logici legate de limitarea costurilor. Alegerea i-a revenit unei comisii care, după discuții epuizante, a căzut de acord asupra unui imobil ce se numește la fel ca palatul din Torino în care a funcționat primul Senat al Regatului. Nimic altceva însă nu s-a schimbat de atunci: în băncile de la Palazzo Madama nu stau senatori aleși de popor, ci prinți ai Casei de Savoia care au împlinit vârsta de douăzeci și unu de ani, alături de acei bărbați aleși – și desemnați senatori pe viață – de rege, care au împlinit patruzeci de ani și se încadrează într-una dintre cele douăzeci de categorii enumerate la Articolul 33 din Statutul Albertin: miniștri și ambasadori, ofițeri „de uscat și de mare", avocați ai statului și magistrați. Și nu doar atât: mai sunt acolo și „persoane care, de trei ani, plătesc trei mii de lire impozit direct, aferent bunurilor sau activității lor lucrative"[{69}].

Cum e cazul lui Ignazio Florio.

Damiani se dă un pas în spate, îl măsoară din cap până-n picioare și-și desface larg brațele.

— Complimentele mele, de data aceasta, cât mai serios cu putință, *don* Ignazio. În sfârșit, un bărbat care este la curent cu economia acestei țări.

Ignazio are acum aproape patruzeci și cinci de ani. Nimic nu s-a schimbat în privirea lui, care oglindește același calm imperturbabil, dincolo de care nimeni nu poate trece.

— Încotro mergeți? Dacă-mi este permis să întreb, desigur…

Damiani coboară vocea, făcându-și de lucru cu lanțul ceasului său de aur.

Pe lângă ei trec încolo și-ncoace funcționari și curieri, care abia dacă îi salută. Sicilienii formează o comunitate consistentă la Palazzo Madama, prin urmare dialectul lor colorat, rotund, nu mai stârnește curiozitatea nimănui.

Ignazio arată cu un gest din bărbie către încăperile din capătul coridorului.

— La Crispi.

— Am fost la el adineauri. Faceți-mi plăcerea să vă însoțesc, spune Abele Damiani, alăturându-i-se. Continuă să vorbească pe un ton coborât, potrivindu-și instinctiv pașii cu celălalt: Pare-se că l-a dat peste cap povestea asta cu Magliani: e foc și pară pe Depretis, care a ținut morțiș să-l aducă ministru de finanțe. *Uno chi pari chi ci ficiru agghiuttere una canna.* [{70}] Ascultați ce vă spun eu: Magliani nici măcar nu va trimite documentele în Parlament, darămite să mai dea și explicații pentru buget.

— Depretis nu l-a ales întâmplător, comentează Ignazio în șoaptă, adăugând în dialect: *Chiddu malu pisci è*.[{71}]

Damiani se oprește în fața unei uși și bate ușor în ea.

— *Ccà sunnu tutti piscicani*[{72}]*, don* Ignazio.

— Intră!

O voce tunătoare, pe un ton care vădește iritare.

Intră mai întâi Ignazio, urmat de Damiani.

Crispi este la masa lui de lucru și, cufundat în lectura unui document, nu-și ridică privirea. În lumina rece de decembrie, mustața lui pare mai cenușie și mai zbârlită decât și-o amintea Ignazio. De jur împrejur, bibliorafturi și dosare deschise, un talmeș-balmeș de creioane, penițe din care picură cerneală și ciorne de scrisori, unele mototolite. În fața lui, un tânăr pipernicit, cu barbișon creț și ochelari cu ramă metalică, aplecat peste un carnețel, ascultă și-și ia notițe.

— Și să nu le treacă ăstora prin cap tot soiul de idei stranii, mormăie Crispi. Trebuie să ne prezinte desfășurătoarele de buget înainte să fie dezbătute în aulă. Ne mai trebuie doar…

— *Avvocato* Crispi! E întotdeauna o plăcere să te văd luptându-te cu toți.

Crispi tresare, apoi sare în picioare exclamând:

— *Don* Ignazio! Ai și ajuns?

Ignazio se apropie, în timp ce secretarul se dă într-o parte, respectuos. Cei doi își strâng călduros mâinile și schimbă câteva cuvinte cu voci mai

mult șoptite. Ignazio a învățat foarte repede un lucru: în acest loc, până și pereții au urechi, iar de auzit, aud ce vor.

Damiani zăbovește o vreme în apropierea celor doi, înțelegând în cele din urmă că schimbul lor de replici este mai mult de circumstanță.

— În regulă, atunci. De vreme ce, iată, v-am salutat pe amândoi, o să mă retrag, spune el zâmbind. *Don* Ignazio, întotdeauna la dispoziția domniei-tale.

Iese, lăsând însă ușa deschisă. O invitație tacită pe care secretarul nu pare s-o perceapă sau poate că așteaptă un semn din partea lui Crispi. Acesta îi aruncă o privire iritată.

— Continuăm mai târziu, Fabrizio, spune avocatul, făcând un pas în lateral ca să-l lase să treacă.

Celălalt își pune notițele într-o mapă din piele.

— Doriți un lichior, domnule senator?

— Nu, mulțumesc.

Odată ușa închisă, Francesco Crispi și Ignazio Florio rămân singuri. Preț de o clipă, Ignazio îl revede pe bărbatul din fața sa așa cum îl cunoscuse la Palermo, după sosirea garibaldinilor în Sicilia, și parcă nu-l mai găsește chiar atât de schimbat. Și totuși, de atunci a parcurs un drum lung: deputat, președintele Camerei Deputaților, ministru de interne – o personalitate cunoscută și respectată la Londra, Paris și Berlin… Și, printre toate acestea, oricând și oriunde, avocat al Casei Florio.

L-a cunoscut când era un luptător. Acum, iată-l bărbat de stat.

Sau poate că a fost întotdeauna și una, și alta.

Crispi îi face semn să ia loc, iar el se așază în fotoliul din piele din fața lui. Îi oferă un trabuc, în tăcere.

— Carevasăzică, domnule senator? întreabă el, cu un zâmbet mijindu-i în privire.

Ignazio lasă fumul trabucului să-i inunde gâtul, apoi îl expiră. Îi răspunde celuilalt pe același ton, coborându-și ușor privirea.

— Dumneata ai făcut posibil acest lucru. Mulțumesc.

Crispi trage un fum, apoi își lasă palmele pe genunchi.

— Lăsând deoparte faptul că ți-ai dorit să ajungi aici, ar fi fost o prostie ca un om ca dumneata să nu devină senator. Cu afacerile pe care le ai și cu taxele pe care le plătești…

— Eu nu sunt genul de industriaș pe placul lui Depretis, știi bine acest

lucru. E de-ajuns să citești *La Perseveranza* ca să înțelegi despre ce vorbesc.

— Acela e oficiosul industriașilor din Lombardia, *don* Ignazio: e normal să scrie împotriva subvențiilor pentru marinărie și pentru companiile din Sud. Mai înțelept este să te bazezi pe ajutorul prietenilor.

— Oh, dar știu bine acest lucru, spune Ignazio, gândindu-se apoi la articolele din anumite ziare de la Roma, precum *L'Opinione* sau *La Riforma,* care – mai ales cel din urmă, apropiat de Crispi – au susținut cererile de subvenționare a noilor linii maritime către Orientul îndepărtat. Însă situația rămâne dificilă. Ignazio se întrerupe, ciupindu-și ușor buzele, apoi adaugă: Una peste alta, se pare că politica se face mai mult în paginile ziarelor decât aici, în Senat. *Basta tanticchia di scruscio e subito s'apprisentano atti e cani.*[73]

De data aceasta, Crispi îl privește pieziș.

— *Veru è puru che' stu scruscio am cubbaida.*[74] Pe scurt, sunt motive întemeiate pentru lamentările unora.

Degetele lui Ignazio se crispează. Colțurile buzelor i se ridică într-un zâmbet sarcastic.

— Și dumneata, *avvocato?* Povestea vapoarelor vechi sau cea a tarifelor prea scumpe? La care din ele faceți aluzie?

— La amândouă. Și, dată fiind stima pe care v-o port dumitale și familiei, o să-mi permit să fiu sincer: unele nave ale companiei Navigazione Generale Italiana sunt bune de aruncat la fier vechi, iar tarifele sunt prea mari. *Avissivu a canciare,* trebuie să schimbi ceva.

Ignazio pufnește. Lovește ușor cu pumnul în brațul fotoliului.

— În cazul acesta, ce-ar fi să vă grăbiți să aduceți în aula Parlamentului proiectul de lege pentru subvenționarea șantierelor navale? Poate că așa ne vom permite și noi să construim nave noi la Livorno. Compania mea n-o poate face pe cont propriu. Ai aflat, cred, de la Laganà ce s-a întâmplat anul acesta la adunarea acționarilor, nu-i așa?

— Desigur.

— Prin urmare știi și motivul solicitării mele.

Consiliul de administrație al NGI se confruntă cu o perioadă dificilă: numărul contractelor de navlu a scăzut drastic, întrucât alte companii străine operează aceleași rute la prețuri mai mici și cu nave mai sigure, mai confortabile și mai bine echipate. Costul cărbunelui pentru cazanele cu

abur influențează foarte mult prețul contractelor de navlu, taxele de transport ocupându-se de restul. Crispi își netezește mustața în timp ce-l studiază cu privirea pe Ignazio, așteptând să termine ce are de spus.

— Anul acesta, dividendele se vor rezuma la dobânda aferentă, iar compania nu-și poate permite una ca asta. Vom fi mulțumiți dacă n-o să asistăm la o prăbușire a acțiunilor. Iar ca să construiești nave noi, ai nevoie de *picciuli,* de care NGI nu dispune în acest moment.

Ridurile de pe fruntea lui Ignazio par să se fi adâncit brusc.

— *In capu 'u morto si cantano le esequie.*[{75}] Să ne gândim mai bine ce se poate face *acum.* Spunând acestea, Crispi face un gest cu trabucul în direcția lui, adăugând: Acum te afli chiar aici, în Senat, *don* Ignazio, ceea ce înseamnă ai ocazia să discuți direct cu cei ce ți-ar putea fi de folos.

— O făceau și înainte.

— Nu-i același lucru. Acum sunt obligați să te asculte pentru că ești aici și ești asemenea lor. Nu mai ai nevoie de intermediari.

— De aceea te-am rugat să mă ajuți cu numirea, răspunde
Ignazio, ridicându-se și începând să se plimbe de colo-colo prin încăpere. Apoi lasă trabucul în scrumieră și adaugă: Casa Florio are mulți prieteni. Și eu, la fel. Însă ceea ce se petrece în acest loc depășește prietenia.

Crispi o știe bine și încuviințează din cap.

Puterea. Cunoștințele. Relațiile.

— Ai atins culmi la care tatăl dumitale nici măcar nu visa.

Ignazio e conștient de faptul că tatăl său ar fi fost mai brutal, mai direct. Cât despre el, învățase de unul singur să fie diplomat, să joace într-o marjă de oportunitate atunci când oferă favoruri, să facă alianțe fără să nemulțumească pe nimeni. Și învățase bine.

— Da, așa e, răspunde, întorcându-se către Crispi care, picior peste picior, îl urmărește. Însă lumea s-a schimbat de atunci. Astăzi trebuie să fim cu mai multă băgare de seamă.

Încăperea, căptușită cu lemn și cu piele, face ca vocea lui Crispi să pară mai curând un murmur.

— Astăzi politica este *chidda di canziarisi,* aceea de a fi mereu cu ochii-n patru, să fii atent cum te miști și să fii… elastic. Nu contează dacă acest lucru înseamnă să-ți trădezi prietenii și să-ți schimbi crezul politic. Spunând acestea, ochii lui Crispi par să scoată flăcări. Îl întreabă pe Ignazio: Îl cunoști pe Depretis, nu-i așa?

— „Dacă cineva vrea să intre în rândurilor noastre, să se transforme, să devină progresist, cine sunt eu să-l resping?” Asta e una din obsesiile lui. O repetă întruna de câțiva ani buni. Și a acționat de îndată ce a găsit oportunitatea favorabilă. Spunând acestea, buzele lui Ignazio schițează un zâmbet strâmb, mai curând un rictus. După care conchide: Ce-i drept, nu se poate spune că nu e consecvent. Și pragmatic.

— Mda, oftează Crispi, vizibil iritat. Apoi se ridică, își netezește vesta și continuă: Trebuie totuși să recunosc un lucru: e o canalie, dar își cunoaște bine interesul. E un *gran crasto e cornutu,* un ticălos, s-o spunem pe de-a dreptul: mai întâi a făcut pe dracu-n patru să-i vâre în Senat pe industriașii din Nord, apoi a înțeles că, pentru a-și atinge scopurile, are nevoie de majoritate absolută, moment în care a început să caute prin vecini. Cu discursul acela al lui, pur și simplu a rupt rândurile în Parlament. Iar astăzi, oricine poate schimba tabăra când vrea, ba chiar să se simtă îndreptățit s-o facă.

Ignazio se ridică și se îndreaptă către un perete pe care stă agățată o stampă de mari dimensiuni ce reproduce harta Italiei.

— De fapt îl admiri, nu-i așa? spune el, cu o nuanță de mirare în glas, încrucișându-și brațele la piept.

— Îi admir agerimea politică, nu pe el. E cu totul altceva, răspunde Crispi privind înspre fereastra camuflată de o draperie. A legitimat o practică în vigoare de mulți ani, anulându-i caracterul de stigmat. Într-un fel, a pus capăt unei ipocrizii care se regăsește din plin în această clădire. Nu mai există dreapta sau stânga; acum există concordate și jocuri de putere. Privirea lui Crispi pare mai tăioasă decât lama unei săbii ascuțite pe piatră. Conchide: Iar dumneata, *don* Ignazio, va trebui să fii cu ochii-n patru și să știi cu cine legi prietenie și cu cine nu.

Ignazio mătură rapid cu privirea talmeș-balmeșul de pe masa de lucru a lui Crispi.

— Eu, unul, mă voi dedica unui singur partid – al meu, spune, iar când își întoarce fața către celălalt, ochii îi sunt asemenea unor oglinzi obscure. La urma urmei, Sicilia este o lume aparte, *avvocato*
Crispi. Pentru că, da, aici, la Roma, politicienii pot face ce doresc, însă sicilienii fac oricum și oricând după cum îi taie capul și probabil că de multe ori vor face și *minchiunarìe,* pocinoage, căci nu par capabili să înțeleagă nicicum cine le poate face bine și cine nu. Prin urmare, nimic și

nimeni nu-i va putea forța pe sicilieni să-și asume anumite practici… decât dacă *vor hotărî ei* s-o facă.

— Iar dumneata ești puntea dintre Sicilia și restul lumii.

— Într-adevăr, admite Ignazio schițând un zâmbet straniu, pe jumătate resemnat și pe jumătate amuzat. Oamenii mei de la Oretea nu știu nimic despre America, dar, cu toate acestea, repară cazane de abur pentru piroscafele care le vor duce într-acolo rudele sau chiar pe propriii lor frați. Turnătoria mea nu deține o producție specializată precum fabricile din Nord; produc de toate pentru toți. Expediez mărfuri și duc oameni și bagaje de la Jakarta la New York, navele mele acostând în cel puțin șaptezeci de porturi ale lumii, le vând sulf francezilor, îmi prezint vinul marsala la expoziții internaționale, dar, cu toate acestea, casa mea… casa mea este Palermo.

— Și la Palermo vei rămâne, conchide Crispi, revenind la masa lui de lucru și închizând cu un aer degajat câteva bibliorafturi cu documente care îi atrăseseră atenția lui Ignazio. Apoi schimbă subiectul: Am aflat de logodna fiicei dumitale Giulia cu prințul Pietro Lanza di Trabia. Te felicit. Lanza di Trabia este una dintre cele mai ilustre și mai vechi familii din întreaga Italie.

Mai curând decât lipsa unei replici la observația lui Crispi, neliniștea lui Ignazio pe marginea subiectului este trădată de încruntătura brusc adâncită a frunții. Celălalt o remarcă, însă nu face niciun comentariu. Așteaptă.

— Este celălalt motiv pentru care am ținut să ne întâlnim, spune în cele din urmă Ignazio, așezându-se la loc în fotoliu, picior peste picior. Aș vrea să te ocupi de toate aranjamentele pentru căsătoria fiicei mele. Într-un mod absolut confidențial și informal, desigur.

De data aceasta, cel nedumerit se arată Crispi.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că fiica mea va beneficia de o zestre pe măsură, însă nunta se va celebra abia peste vreo doi ani, dat fiind că Giulia are acum doar treisprezece ani; soția mea, Giovanna, o pregătește să se ridice la înălțimea unei soții de prinț de Trabia… Iar eu vreau să profit de acest răgaz ca să-i ofer o siguranță economică de care să beneficieze ea și numai ea. Vreau să fie îndrituită să-și gestioneze banii și proprietățile. Ignazio face o pauză, căutând parcă cele mai potrivite cuvinte. Apoi spune: Nimic nu e mai trist decât să fii prizonierul unei căsnicii nefericite.

Ezită și hotărăște să nu mai continue. N-ar fi deloc delicat din partea lui să atingă acea coardă atât de sensibilă pentru Crispi, chiar dacă s-au scurs ani buni de la scandalul care aproape că îl doborâse. Pentru că da, până și atât de temutul Francesco Crispi fusese subiectul unui scandal, o stânjenitoare chestiune de budoar pentru care fusese obligat să se apere în instanță, situație pentru care a suferit tot felul de umilințe, deloc puține. Ce-i drept, în procesul în care fusese acuzat de bigamie a fost achitat: prima căsătorie cu Rose Montmasson a fost declarată nulă întrucât preotul care o oficiase era suspendat *a divinis,* prin urmare cea de-a doua, cu Lina Barbagallo din Lecce – de la care Crispi avea și o fiică – era perfect legală. Însă amintirea demisiei sale forțate, a urletelor din aula Parlamentului, a bârfelor, a titlurilor din ziare, a reginei Margherita care refuză să dea mâna cu el – toate acestea rămân de neșters, iar Ignazio știe bine acest lucru. La fel cum știe că, pentru numeroșii săi adversari, acea poveste grotescă scosese la iveală un alt adevăr, și anume că Francesco Crispi era în realitate un om fără scrupule. Atât în viața privată, cât și în cea publică.

Avocatul își mușcă buza, murmurând o sudalmă. Apoi rostește o maximă:

— Dintre toate capcanele pe care soarta i le întinde unui bărbat, căsătoria este cea mai cumplită.

Drept replică, Ignazio se rezumă la o privire opacă. Din impuls, dă să-i răspundă: „O știu și eu prea bine”. Însă se abține. În ochii tuturor, el este un tată și un soț exemplar, iar lucrurile așa trebuie să rămână. Mai mult decât atât: este un tată și un soț fericit și mândru. O mască pe care a ales cu mulți ani în urmă s-o poarte și care acum s-a contopit cu însăși identitatea lui, o imagine la care nu știe cum și nici nu poate renunța.

Au trecut doi ani de când nu mai știe nimic de Camille. Amintirea ei a coborât parcă într-un ungher și mai adânc, unde continuă să pulseze dureros. Un regret înecat într-un lac de tristețe. Sunt multe tactici de a supraviețui suferinței grele, iar el le-a încercat pe toate în speranța că, în cele din urmă, își va găsi împăcarea. În final însă a înțeles că cea mai dificilă, dar și cea mai eficientă cale este să uite că a iubit vreodată.

Își drege glasul și reia:

— Știi, nu vreau ca fiica mea să întâmpine greutăți dacă se hotărăște să locuiască separat de soțul ei, așa cum obișnuiesc multe cupluri. Prestigiul căsătoriei nu e de ajuns ca s-o pună la adăpost de eventuale… neplăceri care

ar putea apărea în decursul anilor și nu vreau să fie nevoită să ceară nimic. În plus, știți bine ce faimă are familia Lanza di Trabia.

Crispi încuviințează din cap. Nu e niciun secret faptul că Sofia Galeotti, prințesa de Trabia, are limba bifurcată ca de aspidă și, cu siguranță, nu va avea scrupule să-și întoarcă fiul împotriva soției, dacă tânăra nu va fi cu băgare de seamă.

— Și totuși, ești sigur că vrei s-o căsătorești pe Giulia cu Pietro? O să aibă doar cincisprezece ani, în vreme ce el va fi trecut de douăzeci și trei…

Răspunsul lui Ignazio este însoțit de o ridicare din umeri:

— Soții Trabia au nevoie de familia Florio ca să-și stabilizeze finanțele, iar pentru Giulia, nu se putea o căsătorie mai bună decât asta. E tânără, într-adevăr, însă își cunoaște bine responsabilitățile. Ignazio face o pauză, apoi ridicând întrebător din sprâncene: Așadar? Te ocupi dumneata de povestea asta?

— O să schițez o ciornă a clauzelor matrimoniale și o să ți-o prezint. Micuța Giulia va avea parte de toată protecția pe care i-o poate asigura legea.

Se ridică și se îndreaptă spre ușă.

Ignazio îl imită, iar cei doi își strâng mâinile în prag.

— Când te întorci la Palermo? îl întreabă Crispi.

— Săptămâna viitoare, sper. Ce-i drept, mă pot ocupa de NGI și de aici, de la Roma, însă ferma viticolă și cherhanalele au nevoie de prezența mea… Destul de dificil, obiectiv vorbind. Am colaboratori excelenți, într-adevăr, însă nu vreau să mă țin departe de afaceri.

— Și nici de familie, îl completează imediat Crispi, lățindu-și buzele într-un zâmbet pe care nici mustața lui stufoasă nu i-l poate ascunde, apoi schimbă vorba. Cum se simte *donna* Giovanna? Și-a revenit după naștere? Trebuie să fi fost un chin…

— E o femeie încă în putere, comentează Ignazio pe un ton brusc înmuiat, părând chiar că zâmbește. Cel mic crește, și crește bine. Voi fi onorat să ți-l prezint când o să vii la Palermo.

— Cu siguranță, spune Crispi. Așadar, Casa Florio are din nou un Ignazio și un Vincenzo.

— Da. Așa cum a fost de la bun început și cum trebuie să fie.

* * *

Un Ignazio și un Vincenzo…

Giovanna își freacă ușor obrazul de gâtul nou-născutului. Miros de lapte, de colonie, de binecuvântare. Vincenzo gângurește, râde, își întinde brațele spre ea, iar ea îl ridică, îl strânge la piept, îl sărută. Sunt doar ei doi în încăpere: a hotărât că va avea grijă chiar ea de acest fiu. E ultima ei șansă de a se împlini ca mamă și nu vrea s-o irosească.

Figghi nichi, guai nichi; figghi ranni, guai ranni. „Copii mici, griji mici; copii mari…”

Giovanna oftează: Ignazziddu are cincisprezece ani, e cam prea îndrăzneț cu fetele mai mari decât el și dovedește un temperament înfocat – prea înfocat chiar. Giulia, la cei treisprezece ani ai ei, i-a fost promisă de soție lui Pietro Lanza di Trabia și se pregătește să devină prințesă. Venirea pe lume a lui Vincenzo i-a luat prin surprindere: în funcție de propriul temperament, îl consideră pe frățior fie o păpușă numai bună de joacă, fie un musafir enervant.

La urma urmelor, așa și trebuie, își spune Giovanna: amândoi se gândesc de acum la propriul viitor, nu-și mai caută refugiu în brațele mamei ca altă dată – și probabil că nici nu mai au nevoie –, așa cum este ordinea firească a lucrurilor. I-a văzut crescând și schimbându-și treptat fizionomiile, însă râvna ei aproape disperată de a părea perfectă în ochii lui Ignazio și de a fi iubită de el o sleise de toată energia. Iar copiii fuseseră, în realitate, o altă formă de a-i demonstra soțului său că se ridică la înălțimea așteptărilor lui. Acum însă nu va mai face aceeași greșeală. Acum e hotărâtă ca acest fiu să fie, înainte de orice, fiul *ei.*

Se rugase mult Giovanna. În vreme ce chipul i se întuneca în fața indiferenței tăcute a soțului său, în timp ce trăsăturile i se transformau, iar trupul i se ofilea, ea se rugase la Dumnezeu să-i dăruiască o bucurie care să-i umple anii de viață pustii pe care îi mai avea înainte.

Apoi a sosit Vincenzo, ea revărsându-și asupra lui toată afecțiunea zăgăzuită în adâncul ei.

La început, crezuse că lipsa sângerărilor era un prim semn al trupului ei îmbătrânit. Apoi însă o încercase o durere stranie a sânilor, în vreme ce pântecul i se întărea pe zi ce trecea. După câteva săptămâni, starea de confuzie se transformase în uluială.

Chemase moașa. Iar când aceasta îi confirmase – „Da, *donna* Giovanna, *siti almeno di du' misi*”[{76}] –, pur și simplu încremenise, cu fustele ridicate

peste șolduri și cu mâna dusă la gură.

Gravidă. Tocmai ea. Nu-și putea găsi cuvintele de surprindere. Iar Ignazio, cu atât mai mult.

„Minunea mea” – așa îi spune Giovanna acum lui Vincenzo.

Într-adevăr, o minune, pentru că l-a conceput la aproape patruzeci de ani, vârstă la care femeile nu mai fac copii, ci mai curând se îngrijesc de nepoți.

Un miracol pentru că este băiat și, chiar dacă a venit la lumină înainte de soroc, a făcut-o scoțând țipete de nou-născut sănătos. Așa cum este și acum – puternic, sănătos. Și mereu cu gura până la urechi.

Un miracol pentru că Ignazio s-a întors la ea.

Și poate că această ultimă minune îi umple cel mai mult inima de bucurie.

Cu copilul în brațe, Giovanna iese din cameră. Dincolo de prag, așteaptă o dădacă.

— Doriți să-l duc eu, *donna* Giovanna?

— Nu, mulțumesc.

Vincenzo gângurește, întinzându-și mânuțele spre cerceii de coral ai mamei, iar ea râde. Are aproape nouă luni: s-a născut chiar în acel an, 1883, pe 18 martie, iar curând va face primii pași – Giovannei îi e ușor să înțeleagă acest lucru după felul în care se împinge în vârfuri când e luat în brațe, încercând să se ridice singur.

— Giulia și Ignazziddu unde sunt? întreabă Giovanna, încercată brusc de un vag sentiment de vinovăție.

— *Il signorino* studiază cu profesorul de franceză. *La signorina* a terminat adineauri ora de conversație în germană, iar acum vă așteaptă împreună cu *donna* Ciccia.

— A adus cu ea lucrul de care ne ocupăm împreună? întreabă în timp ce coboară scările ținându-se cu o mână de balustradă, iar cu cealaltă îmbrățișându-și fiul.

— Broderia? Da, doamnă.

Ajunsă la baza scărilor, Giovanna le cercetează cu aer sever pe slujnicele care lustruiesc mobilierul cu ceară. Atenția i se îndreaptă apoi către decorațiunile de Crăciun de pe coridor. Cercetează pe rând lumânările, aranjamentele florale prinse cu panglici roșii și albe, ghirlandele din ramuri de brad de pe muntele Madonie, decorate după moda englezească. În vase din argint dispuse pe mese și pe credențe, lăstari de laur și de dafin, legați

cu funde de catifea, alternează cu decorațiuni din hârtie aurită.

În mijlocul sălii de bal, pe covorul de Aubusson cu flori roz, azurii și în nuanțe de fildeș, încadrate de o bordură crem, cumpărat de la Paris în urmă cu câțiva ani, tronează un brad uriaș împodobit cu globuri din cristal și festoane din satin și tafta: o modă lansată de familiile de bogătași anglo-saxoni stabilite la Palermo și imitată de aristocrații locali. Verdele întunecat al ramurilor de brad se reflectă în oglinzile de pe pereți, multiplicându-se și creând iluzia unei adevărate păduri. Parfumul de rășină a invadat încăperea, invocând parcă imaginea spațiilor deschise, a munților înzăpeziți.

Ignazio nu știe nimic de toate aceste pregătiri. Va avea o surpriză la întoarcerea de la Roma.

Hotărârea Giovannei de a-i face o asemenea primire este expresia limpede a bucuriei, a conștientizării faptului că, după o lungă rătăcire prin întuneric, viața a revenit să le lumineze casa.

Acum se simte într-adevăr o Florio, și nu doar pentru că a adus familiei în dar un nou moștenitor, ci mai ales pentru că Ignazio o tratează cu multă considerație. Ba chiar a fost surprinsă să constate și gesturi de reală tandrețe; de exemplu, nu uită niciodată să-i aducă un cadou din numeroasele lui călătorii pe continent.

Vincenzo își întinde brațele spre bradul de Crăciun și râde.

Giovanna, în schimb, cade pradă amintirilor.

Totul s-a schimbat în urmă cu doi ani, la revenirea lui din voiajul la Marsilia. Îl întâmpinase în pragul casei, cu mâinile împreunate sub pântec și cu un zâmbet stânjenit. Giulia se repezise să-l îmbrățișeze, în vreme ce Ignazziddu se rezumase să-i strângă mâna.

Apoi, terminând cu copiii, Ignazio se uitase înspre ea, se apropiase și-i luase mâna să i-o sărute. În ochii lui placizi ca întotdeauna, se ghicea însă, de data aceasta, o lumină neobișnuită, un amestec de regret, singurătate și, poate, suferință. O expresie pe care, nici acum, după atât timp, Giovanna nu și-o poate explica.

Pe urmă, în noaptea care a urmat, Ignazio venise în camera ei și o iubise cu pasiune, cu ardoarea primelor luni de căsnicie. Fusese o noapte intensă, cu suspine înăbușite și mâini explorând trupuri fără nicio urmă de pudoare.

Giovanna îl pune jos pe Vincenzo, lăsându-l să mișune de colo-colo de-a bușilea, pe covor.

Și totuși, ceva-ceva trebuie să se fi întâmplat acolo, la Marsilia, acolo

unde se afla… și *ea.* Ce anume, îi era însă cu neputință să afle. Pe de altă parte, altă explicație nu exista pentru schimbarea radicală a lui Ignazio, care devenise mai afectuos, mai tandru, ba chiar și – cine și-ar fi închipuit! — mai respectuos cu ea. Una peste alta, Giovanna era încredințată de un lucru: în timpul acelei călătorii – poate chiar pe durata sejurului la Marsilia – fusese profund rănit sufletește. O percepea cu certitudinea unei femei îndrăgostite, un soi de ecou care-i răsuna undeva între stomac și inimă, o intuiție născută din iubirea pe care și-o hrănise de una singură de ani și ani – prea mulți, până la urmă. Un ecou confirmat apoi de tot ce-i putea citi zi de zi în priviri, în gesturi și chiar în acea pasiune redescoperită pentru ea. Era ca și cum acea latură a sa pe care Ignazio o ținuse mereu ferită de ochii lumii fusese acum încuiată cu lacătul pe vecie. Ca și cum în sufletul lui s-ar fi produs un cutremur, iar dărâmăturile ar fi blocat pentru totdeauna orice cale de acces. O durere despre care Giovanna nu știa – și nu voia să știe – nimic. Ba chiar s-a surprins spunându-și în gând că așa era corect: să plătească și el, cu aceeași monedă, toți anii ei de suferință – o suferință pe care el și numai el i-o provocase.

Într-adevăr, o parte din sufletul lui Ignazio se dezintegrase. Și totuși, pe ruinele rămase, ea putea veni acum să clădească altceva. Ceva cu totul nou, care să-i aparțină ei și numai ei. De altfel, era exact ceea ce învățase să facă cel mai bine: să se mulțumească mereu cu puținul oferit de el, înmulțindu-l și multiplicându-l cât să-i aducă mulțumire.

Un singur lucru conta acum pentru Giovanna: ca Ignazio să fie din nou al ei.

Îl primise fără să-i ceară nimic în schimb.

Apoi, pe neașteptate, venise pe lume Vincenzo. Informându-l despre sarcină, Giovanna constatase la Ignazio un interes reînnoit pentru propria familie; apoi, familia se mărise cu un băiat, iar el fusese cuprins de o fericire nu doar uriașă, ci și evidentă pe chipul și în atitudinea lui. Îi dăduse numele propriului tată, cel care îi insuflase sentimentul responsabilității și al onoarei, dar, în aceași timp, o făcuse în amintirea primului său născut. Trecuseră patru ani de când Vincenzino murise; era timpul ca domeniul de la Olivuzza să fie binecuvântat cu un nou Vincenzo. Chiar așa le spusese muncitorilor de la turnătoria Oretea, când se dusese să le dea personal marea veste.

În felul său, Ignazio redevenise senin, împăcat cu sine. Uneori însă,

privindu-l în timp ce vorbea cu copiii sau cu unii musafiri, îi întrevedea pe chip inflexiunile unui suflet îndoliat de o mare pierdere. O umbră apăsătoare care se lăsa asupră-i și pe care niciun soare din univers nu o putea risipi.

Giovanna nu avea cum să știe că, de fapt, că în acel cutremur produs în adâncul propriei ființe, o parte din Ignazio chiar murise. Și că el va purta pe viață în suflet stigmatul acelui doliu fără mort.

* * *

Giulia caută în coșul de lucru un fir de culoarea fildeșului. Îl găsește. Taie o bucată, umezește capătul între buze și-l trece prin urechea acului, mijindu-și ochii.

Între ea și *donna* Ciccia, un val de pânză de in care, încet-încet, capătă forma unei fețe de masă pentru servit ceaiul.

Giulia greșește, și încă de mai multe ori. Clatină iritată din cap, făcând să tremure cocul *chignon* în care își ține strâns părul său negru, apoi pufnește.

— De ce ține mama morțiș să mă tortureze în felul ăsta?

Donna Ciccia își duce o mână la cap, aranjându-și părul – străbătut acum de numeroase șuvițe albe –, apoi și-o lasă pe brațul Giuliei.

— *Picchì chistu avi a sapiri a fari' na brava fimmina maritata.*[{77}]

Și, cu un gest rapid și sigur, strecoară un capăt de ață în ac.

Chipul delicat al Giuliei capătă o expresie bosumflată, care s-ar vrea arogantă, smulgându-i celeilalte un zâmbet amuzat. Ce mult îi seamănă mamei, uneori!

— Voi avea stoluri de servitori în jurul meu, vine replica fetei. Tata mi-a promis că nu voi fi nevoită să învăț broderie. Mi-ar plăcea să desenez, asta da.

— *U' ricamo puru bello e,* tot artă e și broderia.

Giulia își dă ochii peste cap.

— Viitorul meu soț este prinț. Iar eu voi fi stăpâna casei.

Chiar în clipa aceea, în încăpere intră Giovanna, urmată de bonă, în brațe cu cel mic. Se așază față în față cu fiica sa și cu *donna* Ciccia, studiindu-le pe amândouă cu privirea.

Giulia nu îndrăznește să-și ridice ochii. Preț de o clipă, se întreabă dacă mama i-a auzit ultima frază, apoi ridică din umeri. *N-are decât să creadă ce vrea, eu n-am de gând să fiu femeia cuminte, de casă, care a fost ea.*

— În ce stadiu sunteți cu tivul feței de masă? întreabă Giovanna, apucând de un colț al materialului.

Începe apoi să netezească materialul și să-l examineze cu un ochi critic, întorcându-l pe o parte și pe alta.

— Nu ai lucrat suficient de curat, dă ea în cele din urmă sentința, indicând câteva locuri în care firele s-au încurcat. Trebuie mai multă ordine și precizie *pi' stu travagghiu.* La școală sunt câteva *picciuttedde* de vârsta ta care au mâini ca de aur.

Giulia ar vrea să-i răspundă că n-are decât să și le păstreze pentru ea pe fetele de la școala de brodat – niște sărăntoace care altminteri n-ar fi în stare să facă niciun sfanț. Se abține totuși, însă doar pentru că mama s-ar supăra pe ea și n-are niciun chef de certuri fără rost. Nu înțelege de ce însă, dar mamei îi e foarte dragă școala aceea.

Donna Ciccia se uită la amândouă, apoi oftează și spune:

— *Chidde u fanno p'amuri e p' piaciri. Giulia unn'è cosa.*[{78}]

— Nu toate se fac din plăcere, *donna* Ciccia. *U 'sapiti megghiu di mia.*[{79}] Iar ea, care de-acum e *na' fimmina* de măritat, trebuie s-o înțeleagă și ea, și încă foarte repede. Apoi, Giulia se întoarce către fiica ei. Da. Trebuie să învețe că nu poate face mereu numai ce-i place, căci va avea responsabilități și, mai ales, o poziție socială de apărat. În voce i se amestecă îngrijorarea maternă și tonul de avertisment: Când vei primi musafiri, trebuie să fii văzută ținând o broderie. Așa obișnuiește o gazdă bună, o stăpână a casei care se respectă. De citit, citești atunci când ești singură. Și nu uita că bărbații se tem de femeile prea inteligente, iar tu, pe soțul tău, *un l'ha' a fari scantari*[{80}].

— *Na' vota, mamà. Ora unn'è cchiu' accussì*[{81}]*,* vine răspunsul Giuliei, căreia buzele au început să-i tremure, în timp ce mototolește pânza în pumni. În plus, eu sunt eu, iar mie îmi place să citesc, să desenez, să călătoresc. Eu nu sunt ca dumneata, să stau mereu închisă în casă.

Giovanna își mijește ochii.

— Ce vrei să spui?

Giulia simte o dorință arzătoare s-o rănească. Ar vrea să-i spună în față tot ce a înțeles în decursul atâtor și atâtor ani în care a văzut cum mama și tatăl ei merg pe cărări diferite. Pe de o parte, iubirea ei – sufocantă, intruzivă –, oglindită în privirile ei anxioase și rugătoare, uneori jalnice de-a dreptul. Pe de altă parte, atitudinea detașată a tatălui, răceala aceea a lui

care în câteva secunde se poate transforma într-o furie încărcată de ură.

Ea: placidă, încăpățânată și într-atât de răbdătoare, încât frizează obtuzitatea. El: rece, mereu nemulțumit și iritat.

Ah, ce mult își compătimise tatăl – punctul ei de referință, certitudinea din viața ei. Și cât dispreț simțise pentru propria mamă, pentru femeia care ar fi trebuit să-i fie model, dar care, în schimb, nu era capabilă de altceva decât să se autoanihileze, cerșind afecțiune și atenție. Nu dovedise niciodată nici măcar un strop de mândrie. Nu fusese niciodată capabilă să ceară ceea ce i se cuvenea.

Se sacrificase pe altarul familiei, umilindu-se și lăsându-se umilită.

Giulia știe să-și judece părinții într-o manieră feroce, care taie în carne vie, însă este judecata unei copile care nu știe prin ce au trecut părinții ei, o judecată care se conturează într-un singur și arogant gând: *Eu nu voi avea soarta ei.*

— Vreau să spun că lucrurile se schimbă, răspunde ea, cu un aer doct. Să zicem că n-am nimic împotrivă că tu și *mon père* mi-ați găsit un soț, însă asta nu înseamnă că voi fi păpușa din cârpă a cuiva.

— I-auzi la ea! Te pomenești că ți-au intrat în cap idei dintr-acelea, cum le zice, moderne! Nu cumva vrei și tu să faci școală de avocați, precum femeia aceea din Nord, Lidia Poët[{82}] sau cum o mai cheamă? Ai văzut ce s-a ales de ea, nu-i așa? Au trimis-o acasă, asta i-au făcut.

Giulia se bosumflă, aruncând pânza de lucru cât colo.

Donna Ciccia intervine ca să calmeze spiritele:

— *Un' dissi chistu,* donna *Giuvanna*[{83}] și… măiculiță sfântă, ce faci? (Îi pune mâna pe braț.) *Quannu fate accussì, mi pariti vostra matri*[{84}]*,* care țipa mereu ca să se facă auzită.

Giovanna pălește brusc. Buzele îi tremură, mai-mai că stă să țipe cu adevărat. Însă n-o face; își reține mânia și scutură cu putere din cap. O fixează cu privirea pe *donna* Ciccia, apoi arată spre Giulia spunând:

— Ea nu s-a născut ca să fie o femeie oarecare. Trebuie să-și onoreze numele pe care îl poartă și sângele care-i curge prin vene.

Giulia își ridică privirile spre ea, însă preferă să tacă.

Dar, în privirea aceea, Giovanna distinge de fapt propria năzuință de a-și găsi locul în univers, acea dorință din pricina căreia își condamnase sufletul la chinurile infernului în speranța unui dram de iubire și de respect din partea lui Ignazio.

Însă Giulia nu e hărăzită nici cu smerenia, nici cu stoicismul ei de odinioară.

E din cu totul alt aluat… Iar acesta e un mister pe care n-a reușit însă să-l deslușească.

O încearcă sentimente contradictorii pentru fiica sa, pe cât de frumoasă, pe atât de îndărătnică și de hotărâtă – tandrețe amestecată cu o furie neputincioasă. Și-a petrecut ultimele luni pregătind-o să fie o gazdă perfectă, o prințesă demnă de titlul pe care îl va purta după căsătorie, însă Giuliei nu pare să-i pese. Dimpotrivă, uneori are sentimentul că fiica sa îi ia în derâdere râvna și îngrijorările.

Pe de altă parte însă, o compătimește pentru tinerețea ei neștiutoare. Giulia nu poate încă ști că va veni vremea când va fi nevoită să se apere de toți și de toate, să facă sacrificii grele numai pentru faptul că ceilalți exact asta așteaptă de la ea. Nu-și poate nici măcar imagina cât de mult o va costa să-și protejeze sufletul și propria ființă într-o lume în care banii, titlurile și aparențele sunt singurul adevăr acceptat.

Sunt lucruri pe care fiecare femeie trebuie să le descopere singură. Giovanna oftează, apoi se ridică.

— Mă duc să văd ce face Ignazziddu, spune ea, fără s-o privească.

Și iese, urmată de dădacă. Preț de câteva clipe, în cameră domnește o liniște adâncă. Apoi *donna* Ciccia își apropie obrazul de cel al Giuliei și-i spune pe un ton foarte coborât:

— Soacra ta *vi talierà,* te va urmări pas cu pas, pândindu-ți fiecare *fissaria,* fiecare greșeală ca să te pârască soțului tău Pietro. *Accussì* funcționează lucrurile. *Donna* Ciccia se întrerupe, privind-o cu o mină serioasă, apoi continuă: ’S*ti cosi vostra matri* nu ți le-a spus încă, însă cu da. Să fii cu ochii-n patru. *U ’principe* e ținut sub papuc de *so matri,* care-i muiere cu trecere mare, are multă putere…

Vorbește încet, cu teamă, pentru că știe, *simte* că Giuliei nu-i va fi deloc ușor în noua ei casă. E mai mult decât o simplă premoniție: este un sentiment care-i ridică un nod sufocant în gât, făcând-o să înțeleagă că *picciridda* ei va avea mult de suferit.

— Dacă se va dovedi a fi o persoană odioasă, eu voi ști să nu mă las mai prejos, vine replica Giuliei, rostită cu o ridicare trufașă a bărbiei. Știu bine ce mi se cuvine.

Donna Ciccia scutură din cap și se întoarce la valul de in la care

lucrează. A văzut-o venind pe lume, i-a fost pe urme de-a lungul întregii ei copilării, iar acum iat-o pe Giulia aproape o femeie în toată puterea cuvântului, însă prea sigură pe ea, la fel ca toți adolescenții… și ca toți cei din familia Florio. Însă *donna* Ciccia nu se îndoiește nicio secundă că Giulia va fi nevoită să învețe pe propria piele ce înseamnă să accezi într-una dintre cele mai importante familii din Italia – în calitate de mireasă, într-adevăr, însă în același timp și în calitate de *străină.* Iar cu un caracter ca al ei, orice vorbă nepotrivită sau mic afront va deveni motiv de ceartă. Mai știe însă un lucru, care, din fericire, o mai liniștește: că nici măcar un singur membru al familiei Florio nu e dotat cu hotărârea și orgoliul Giuliei. Nimeni și nimic n-o pot abate din drum, de la scopul pe care și-l propune – întocmai ca bunica al cărei nume îl poartă. Într-adevăr, de la *nonna* Giulia a moștenit curajul și stoicismul cu care suportă durerea; de la *nonno* Vincenzo, în schimb, s-a învrednicit cu nerăbdare, trufie și, mai ales, cu intoleranță față de orice încercare de a-i combate aceste porniri.

Și totuși, *donna* Ciccia nu are suficientă imaginație ca să știe în ce fel o va pune soarta la încercare pe *picciridda* ei.

* * *

Vara anului 1884 e înăbușitoare și umedă. Sirocoul aduce în birourile companiei Navigazione Generale Italiana un miros greu de alge putrede și de fum de cărbuni de la piroscafele în trecere; mobilele sunt învăluite în straturi de nisip purtat de vânt, iar siluetele clădirilor și ale munților îndepărtați se disting ca printr-un văl translucid.

Ignazio închide dosarul din fața lui, pe care stă scris SOCIETATEA CERAMICĂ. Avea de mai mult timp în plan să înființeze o fabrică de produse ceramice la Palermo, iar acum reușise în sfârșit s-o deschidă, producând, printre altele, vesela pentru vapoarele companiei NGI. De-acum gata cu farfuriile, cănile și paharele cumpărate din Anglia sau de la Ginori: acum le va produce el, sub marca Florio. *Eventual, voi cere să fie fabricate și câteva servicii speciale pentru Favignana… Chiar așa, o să-l rog pe Ernesto Basile să facă un proiect,* își spune.

Se duce la ușă, cheamă un curier și cere să i se pregătească trăsura pentru întoarcerea la Olivuzza, apoi se întoarce la masa de lucru, se așază și-și acordă îngăduința de a-și slăbi puțin plastronul. Își masează ochii. De la un timp, îi sunt mai mereu iritați, iar compresele zilnice cu infuzie de hamamelis și de mușețel îi alungă doar temporar senzația de arsură. *Oh,*

mai sunt doar câteva zile, se gândește cu un sentiment de ușurare, ținându-și ochii închiși. Buzele i se relaxează instinctiv într-un zâmbet: anul acesta, a hotărât să fugă de căldura locului voiajând mai întâi la Napoli, apoi în Toscana. Însă nu doar perspectiva vacanței îl bine dispune. Nu demult, a cumpărat un vagon de tren pe care l-a recondiționat, amenajându-l în interior ca pe o adevărată „casă de mișcare", după moda aristocrațiilor europene: așa se face că, anul acesta, el și familia vor călători înconjurați de propriul mobilier, serviți de propriul personal, cu un vagon întreg rezervat pentru propriile bagaje. Lux, confort, intimitate. La urma urmelor, un alt mod de a sta departe de griji inutile și de a-și demonstra prestigiul.

Deschide ochii, hotărât să încheie această zi istovitoare de lucru. Mai are de rezolvat o ultimă sarcină: corespondența personală, sosită cu vaporul poștal de după-amiază.

Ia de pe masă deschizătorul de scrisori. Desface plicurile. Primul conține cererea unor reprezentanți ai muncitorilor să-i din Napoli, care îl roagă să găsească o soluție pentru ca salariile lor să fie mai echitabile. Dumneavoastră, care sunteți ca un tată pentru muncitorii de aici – scriu ei. În regulă, se va ocupa mâine de răspuns.

Apoi o scrisoare de la Damiani, care îl pune la curent cu ultimele ședințe din Senat, lungindu-se cu tot soiul de zvonuri, cleveteli și anecdote din Capitală. Au și acestea importanța lor, desigur – o știu amândoi. Ignazio o parcurge în grabă, lăsând-o apoi deoparte.

La sfârșit, un plic imprimat cu însemne de doliu.

Ezită, răsucindu-l pe toate părțile și cercetându-l ca pe un obiect periculos. Uneori, inima percepe veștile rele înaintea ochilor.

Marsilia – scrie pe ștampila poștei.

Nu recunoaște scrisul. Însă adresa expeditorului și-o amintește foarte bine. Și nu, nu e adresa surorii lui sau a vreunui membru al familiei Merle.

Gura i se usucă instantaneu. Aerul refuză să se mai lase evacuat din gâtlej.

Nu, nu par să-i aparțină mâinile care desfac plicul, degete care tremură sau ochii ce se inundă de lacrimi pe măsură ce aleargă peste cuvintele din scrisoare.

Iunie… Boală… Holeră… Nimic de făcut…

Mâna mototolește instinctiv biletul, închizându-se strâns. Pumnul izbește cu putere în masă – o dată, de două ori, de trei ori. Un geamăt îi

scapă, al doilea se împiedică pe drum, în coșul pieptului, e împins înapoi.

Nu, trebuie să nu plângă.

Ridică bucata de carton, o netezește, o recitește.

Cuvinte reținute ale unui bărbat rămas văduv, fraze care, sub masca registrului formal, dezvăluie o durere mistuitoare. Bărbatul acela o iubise – acum, Ignazio o știe.

Cu câteva ore înainte să părăsească această lume – scrie bărbatul –, soția sa îi ceruse să-i îndeplinească o ultimă dorință, iar el procedase întocmai, comunicând, iată, trista veste *vechiului și dragului ei prieten de odinioară.*

Pentru o clipă, Ignazio se întreabă ce sentimente poate să fi încercat amiralul Clermont când a scris biletul. Oare Camille – *Oh, Doamne, câtă durere doar pomenindu-i numele!* — i-o fi spus vreodată ce s-a întâmplat între ei? Sau păstrase totul sub tăcere, lăsând doar să transpară o simplă suspiciune? Sau, dacă-i spusese, vorbise despre relația lor ca despre ceva lipsit de importanță, de domeniul trecutului?

Desigur, ea ar fi fost cât se poate de îndreptățită să-i dezvăluie totul, așa cum bărbatul acela are acum *tot dreptul* să-și trăiască, să simtă adevărata durere.

El, în schimb, nu are niciun drept.

Își sprijină fruntea pe muchia biroului. Acum, în clipele acestea, nu reușește să se gândească la nimic altceva decât la parfumul ei, la adierea ei proaspătă, plină de viață, primăvăratică, cu tentă de garoafe.

Iată așadar tot ce i-a mai rămas. Mirosul ei, care coboară peste el, învăluindu-i însă nu trupul, ci sufletul. Zâmbetul ei. Durerea sfâșietoare pe care i-o turnase în suflet cu reproșurile care și acum îl ard – oh, și cum îl mai ard…

Dincolo de ferestre, Palermo se pregătește de seară. Freamătul îndepărtat al pieței ajunge până aici: zgomot de căruțe, dar și de trăsuri care se îndreaptă spre promenada de pe țărmul mării, gâfâitul vaselor cu aburi, strigătele vânzătorilor de ziare, care anunță edițiile de după-amiază, voci furioase de mame care-și cheamă fiii înapoi acasă.

Pe bulevard, felinarele își duc lupta de fiecare zi cu umbrele care iau în stăpânire orașul, iar ferestrele încep, una câte una, să se lumineze. Briza bate în rafale, purtând pe aripi miros de mare, de bucate gătite, de jar.

În jurul lui, lumea pulsează de viață.

Înlăuntrul lui – liniște și nimic altceva.

* * *

Este 3 octombrie 1885 și Giulia, la brațul tatălui, urcă scara largă de marmură a primăriei din Palermo. Fizionomiile lor sunt incredibil de asemănătoare: aceiași ochi placizi, dar scrutători, același nas proeminent, aceleași buze cărnoase. Aceeași atitudine detașată.

Iar trăsăturile lor similare scot în evidență contrastul dintre *morning coat*-ul negru al lui Ignazio și rochia de mireasă crem a
Giuliei, cu corset dublu cu oase de balenă, care-i fac parcă talia și mai mlădioasă – unul, fără mâneci, iar celălalt, cu mâneci trei sferturi, tivite cu dantelă. Fusta somptuoasă, grea, este formată din opt straturi de material, închisă cu trenă. Părul negru este coafat în bucle largi, prinse cu agrafe strălucitoare.

Donna Sofia Galeotti, prințesă de Trabia și damă de palat a reginei Margherita, o scrutează pe foarte tânăra mireasă, apoi își întoarce fața brusc, din instinct, pentru a se replia însă în secunda următoare, afișând un zâmbet fals ce-i maschează orgoliul rănit de o asemenea etalare a bogăției. Pentru ea, căsătoria aceasta nu înseamnă unirea a doua destine, ci un adevărat colac de salvare: patrimoniul familiei Trabia suferise o serie de diviziuni ereditare care practic l-au șters cu buretele, iar proprietățile rămase – inclusiv reședința lor principală, Palazzo Butera – trebuiau restaurate urgent. *Iar acum, în sfârșit, vor fi,* pare să-și spună *donna* Sofia, subțiindu-și buzele și dând aprobator din cap.

Ignazio și Giulia sunt urmați, la distanță de câțiva pași, de *donna* Ciccia, vizibil emoționată și îngrijorată să nu cumva să se șifoneze rochia miresei. *Oh, și aceasta este doar cununia civilă!* exclamă în gând. *Acasă mai am de întărit cele două perle slăbite de la gulerul rochiei pentru biserică, să verific tivul juponului, să repar într-un loc dantela voalului…* Simte cum i se strânge stomacul de îngrijorare – dacă nu are timp să le facă pe toate? Deodată, un fior îi străbate șira spinării, asemenea unui presentiment.

Trioul este urmat apoi de Giovanna, care înaintează cu ochii plecați, la brațul lui Ignazziddu, care, cu fruntea sus, rotește de jur împrejur o privire oarecum sfidătoare. Cu mustața lui bifurcată și cu barbișonul creț, Ignazziddu caută probabil să mascheze trăsăturile de băiețandru care, la cei șaptesprezece ani ai săi, au început să-l agaseze.

Deodată, Giulia alunecă. Poate că talpa pantofului din satin și-a pierdut

aderența pe marmură, poate că a călcat greșit – cine poate ști? Giovanna zvâcnește; *donna* Ciccia se repede să sprijine mireasa, invocând sfinții și pe Maica Domnului. Însă Giulia se prinde cu putere de brațul tatălui, mimând apoi un hohot de râs, ca și cum s-ar amuza de ea însăși.

— Asta mai lipsea, spune ea în șoaptă, în timp ce bărbatul răspunde privirii ei strângându-i ferm și încurajator mâna.

În cele din urmă, tânăra mireasă se îndreaptă de spate, își înalță ușor bărbia și urcă mai departe scările.

În ciuda atitudinii pline de prestanță și a gesturilor atent studiate, Ignazio simte cum îl inundă un sentiment de mândrie și totodată de ușurare: reacția Giuliei la micul incident este un semn că *stidduzza* lui va ști să-și poarte de grijă și că nu se va pierde niciodată cu firea în momentele grele. Parcă mai ieri îl întâmpina la întoarcerea acasă sub măslinul de la peronul pentru trăsuri, și totuși vremurile acelea sunt apuse. Iar odată cu ele, Ignazio știe că au apus și conversațiile lor matinale, de la micul-dejun, la fel ca și sentimentul liniștitor al armoniei dintre ei, al felului lor de a se înțelege numai din priviri.

O să-i fie foarte dor de ea.

De negocierile cu prințesa de Trabia se ocupase Giovanna: doi aristocrați care vorbeau aceeași limbă și practicau cu egală pricepere arta subtilă de a se tachina reciproc fără să se supere. Iar Giovanna a ieșit victorioasă, demonstrând măiestrie în arta conversației și o indiferență olimpiană față de atitudinea trufașă și uneori chiar ofensatoare a viitoarei cuscre. Cu toate acestea, condițiile patrimoniale au fost dictate de Ignazio – la indicațiile avocatului Crispi –, preocupat în primul rând de ocrotirea pe viitor a fiicei sale; tot el a comandat mobilier de calitate pentru palatul în care urma să locuiască proaspeții însurăței, achiziționând totodată obiecte de prestigiu pentru colecția de artă a familiei – printre altele, cum ar fi sculptura cu scenă de copii a lui Giacomo Serpotta, provenită de la biserica San Francesco delle Stimmate. Familia Lanza di Trabia nu avea încotro, era obligată să accepte fără comentarii.

O investiție prudentă, de vreme ce, căsătorindu-se cu un prinț, Giulia urma să-și asume un rol de lider în înalta societate italiană. În același timp însă, Ignazio își vindeca o rană mai veche. El se căsătorise cu Giovanna, fiica unor conți, într-adevăr, însă familia d'Ondes Trigona aparținea micii nobilimi. Lanza di Trabia, pe de altă parte, era familie princiară cu

descendență străveche, cu personaje de prim-plan în istoria Siciliei. Iar acum, iată-i înrudindu-se cu familia Florio, a cărei descendență nobilă să se măsura în bani și trudă.

Pentru o clipă, gândurile lui Ignazio se îndreaptă spre tatăl său. Își atinge inelul primit în dar de la el, ca și cum astfel l-ar putea invoca cumva. Și-l închipuie acolo, drept în fața sa, morocănos și încruntat. *Vezi,* papà? *Iată că a venit în sfârșit vremea să nu mai fim văzuți drept* facchini, *neam de slugi. Giulia noastră va deveni prințesă, prințesa de Trabia.*

Și totuși…

Ajunși în fața intrării în biserică, Ignazio se întoarce să-și aștepte soția, moment în care privirea i se intersectează cu cea a *donnei* Sofia. Femeia îi zâmbește suav, însă ochii îi oglindesc o răutate care nu-i scapă lui Ignazio, străbătut brusc de un fior neplăcut, de iritare.

Am procedat bine care vasăzică, își spune în sinea sa, întorcându-i celeilalte zâmbetul, cu o expresie pe cât de amabilă, pe atât de rece. *Că-ți place sau nu, îmi vei trata fiica cu respectul pe care îl merită.*

De dimineață, în trăsură, îi explicase Giuliei totul, iar ea, *sticluzza* lui, a înțeles perfect situația. Ce-i drept, el nu-i va putea insufla liniște și armonie în noua ei viață, însă o va ajuta să se apere și să-i fie recunoscută poziția, atât în viața publică, cât și în cea personală. Iar arme ca s-o poată face, slavă Domnului, îi încredințase destule.

* * *

De Olivuzza, Giulia se despărțise pășind printre două rânduri de valeți în livrea, după care se urcase în trăsură, urmată de tatăl său. Cu un aer încordat, care îi rigidiza trăsăturile, privise în gol pe fereastră, ignorând siluetele clădirilor noi, răsărite de curând de-a lungul drumului care, dinspre vilă, ducea către centrul orașului Palermo, concentrându-se doar asupra buchetului ei parfumat.

Abia după ce trecuseră de Teatro Massimo, încă în construcție, iar trăsura se încadrase pe Via Maqueda, Giulia păruse să se trezească brusc, făcând ochii mari. Sub balcoanele baroc, pe trotuarele pavate sau în fața reședințelor nobiliare se strânsese o mulțime de oameni din popor și de mici burghezi, care-și întindeau agitați gâturile spre trăsură, încercând să scruteze interiorul și să surprindă fie și numai o frântură trecătoare din înfățișarea miresei, fiică a stăpânului peste Palermo și viitoare prințesă Lanza di Trabia.

Iritat, Ignazio trăsese perdeaua de la fereastră. Ea continuase însă să privească figurile necunoscute care îi aplaudau trecerea.

— Toți oamenii aceștia au venit aici să mă vadă pe… pe mine? întrebase ea cu voce stinsă, abia auzită, strângând instinctiv buchetul din mâini.

Brusc, Giulia i-a apărut lui Ignazio exact așa cum era de fapt: o fetișcană de cincisprezece ani, care se pregătește să facă un pas ce-i va schimba viața.

— Au venit aici pentru ceea ce reprezentăm noi, venise răspunsul lui Ignazio, aplecat ușor spre ea. Familia Florio e sinonimă cu Palermo. Pietro, viitorul tău soț, are rang de vicerege, dar tu să nu uiți niciodată un lucru: tatăl meu, înaintea mea, și acum eu am cumpărat terenuri și fabrici cu tot cu oamenii care lucrează acolo, iar tu ești fiica mea, deci fiica stăpânului orașului. Suntem bogați, așa e, însă suntem bogați pentru că am construit acest oraș bucată cu bucată.

Giulia îl ascultase cu ochii mari. Nu era prima dată când tatăl ei îi vorbea ca unui adult, însă niciodată nu o făcuse pe un ton atât de sincer.

El însă nu-i băgase de seamă uimirea.

— Ascultă-mă. Zestrea ta va fi sub tutelă. Știi de ce? Mama ta ți-a explicat ceva?

— Mama mi-a spus… altceva, bolborosise ea stânjenită, roșind.

Cuta dintre sprâncenele lui Ignazio se adâncise, apoi se destinsese brusc, iar el zâmbise.

— Ah. Înțeleg, spusese, apoi îi luase mâna – rece și încordată – într-a lui, strângându-i-o. Uită ce ți-a spus ea și ascultă-mă bine.
Tutela înseamnă că ai o zestre de patru milioane de lire, o sumă uriașă[{85}], dar, din moment ce familia soțului tău nu deține afaceri, iar eu nu intenționez să întrețin niște nobili plini de mofturi, am pus condiția ca tu să poți alege, în acord cu soțul tău, în ce activități să investești bani. Avocatul Crispi însuși a întocmit clauzele matrimoniale.

Ea îl fixase cu o privire mai mult decât uimită.

— Adică?

— Adică nu vreau ca familia Lanza di Trabia să te priveze de ceea ce este al tău, pentru că, nu-i așa, niciodată nu poți fi sigur de ce se poate întâmpla în viață. Pietro va putea să-mi arate casele sau terenurile de care este interesat, iar eu le voi cumpăra în numele tău, trăgând bani din fondul zestrei tale. Spunând acestea, Ignazio se dăduse mai aproape de ea,

mângâindu-i obrazul: Va trebui să fii cu băgare de seamă, *stidduzza* mea. Câtă vreme voi mai trăi, n-ai de ce să te temi. Numai că tu, în casa aceea, trebuie să înveți să te protejezi, să nu lași pe nimeni să-ți calce dinainte, nici chiar pe soțul tău; sau, și mai rău, pe soacra ta care – ca s-o spunem pe-a dreaptă – e o scorpie. Pietro are douăzeci și trei de ani, ce-i drept, însă depinde pe de-a-ntregul de ea. Tu însă ești inteligentă și vei ști să te aperi, căci îi semeni bunicii al cărei nume îl porți – o femeie hotărâtă și înțeleaptă ca nimeni alta. Nu uita niciodată: banii și numai banii îți oferă independență și puterea de a-ți hotărî singură soarta, așa că nu-i pierde niciodată de sub control. M-ai înțeles?

Giulia încuviințase în tăcere, cu ochii licărindu-i. Apoi clătinase din cap, murmurând:

— Nu vreau să te dezamăgesc…

El se apropiase și mai mult și o îmbrățișase, iar ea îl lăsase, deși barba îi gâdila curbura gâtului și-i irita pielea obrazului.

— Familia noastră nu a avut frică de nimic și nu s-a plecat în fața nimănui, niciodată. Ba chiar am trecut printr-o revoluție și un război civil. E drept că n-avem în spate o istorie îndelungată precum a familiei Lanza di Trabia, însă tu ești o Florio, iar cu inteligența și curajul tău nu trebuie să-ți stea nimeni înainte, cu atât mai puțin nobilii aceștia care se poartă cu nasul pe sus. Să nu uiți niciodată: cine deține bani, deține și puterea.

Cu aceste gânduri limpezindu-i parcă mintea, Giulia urcă ultimele trepte către biroul stării civile, unde, în locul primarului din Palermo, ceremonia va fi celebrată de însuși ducele Giulio Benso della Verdura.

Bărbatul, pirpiriu și tras la față, o așteaptă în dreptul mesei pentru oficieri, afișând un zâmbet binevoitor. Nu departe de el, Pietro Lanza di Trabia: un tânăr îndesat, cu fruntea marcată de un început de chelie care amenință să se extindă, cu mustață mare bifurcată și neagră.

O curtase cu eleganța specifică nobilimii. Îi dăruise un inel prețios și o însoțise la petrecerile aristocrației din Palermo. Una peste alta, o tratase ca pe o prințesă.

Dacă îi face inima să tresară? Ei bine, nu. Este o companie plăcută, într-adevăr, dar cu siguranță nu e bărbatul după care să-și piardă mințile. Nu, nu știe dacă va fi un soț bun. Însă ceea ce știe este propriul său rost: să aducă pe lume copii viguroși și sănătoși și să fie o prințesă demnă de titlul pe care îl poartă.

Căsătoria este un contract, își spune Giulia în gând, trăgându-și mâna din mâna caldă a tatălui ei și trecând-o în cea rece și ușor tremurândă a lui Pietro. Un contract între familii, al cărui obiect este ea însăși și zestrea pe care o aduce cu ea.

Iar în materie de afaceri, nimeni nu se pricepe mai bine decât familia Florio.

* * *

— Degeaba, nu vă puteți imagina nici pe departe cum a fost la jubileul reginei Victoria!

Ignazziddu își întinde leneș picioarele, ținând un pahar de șampanie într-o mână și o țigară în cealaltă, și-și studiază nonșalant prietenii: vărul său Francesco d'Ondes, zis Ciccio, Romualdo Trigona, un alt văr, dar mai îndepărtat, și Joseph Monroy. Cei trei acceptaseră bucuroși invitația lui Ignazziddu de a petrece cu toții câteva zile la Villa ai Colli, lângă Palermo. De fapt, și restul familiei este încă acolo, dar se pregătesc să plece la Favignana.

Tinerii stau pe terasa cu vedere către livada de portocali, întinși în fotoliile din răchită pe care valeții le pregătiseră special pentru ei încă din ziua sosirii. La ora aceea târzie de seară, căldura sufocantă de peste zi pare în sfârșit că se dizolvă. Dinspre livadă adie parfumul florilor de portocal, care se îmbină armonios cu izul ușor înțepător de mentă sălbatică, de la plantele aliniate și ghivecele de pe balustrada din piatră a terasei.

— Una peste alta, când ajungem la Londra, constatăm că plouă cu găleata: nu vă spun ce chin să cobori valizele și cuferele din tren. Mama și fratele meu se simțiseră îngrozitor de rău tot drumul de la Calais la Dover, așa că s-au dus direct în cameră să se odihnească. Tata, în schimb, a vrut dea o raită prin oraș, așa că l-am însoțit. Din fericire, nu mai ploua. Oh, Doamne, ce spectacol! Flori, steaguri, festoane, portrete ale reginei peste tot, chiar și pe străduțe dosnice. Și nu doar atât: în fața unei clădiri fusese construită o platformă întinsă, încărcată cu palmieri decorați cu tot felul de umbrele japoneze, în mijlocul căreia trona un bust uriaș de marmură al reginei, înconjurat de ghirlande din flori; fațada alteia era acoperită complet cu steaguri, în vreme ce, de la balcoanele unei case, se revărsau adevărate cascade de flori, care se îmbinau cu gust artistic, formând numărul 50. Iar parada de a doua zi, oho, ce spectacol! Era o zi cu soare, așa că săbiile și coifurile străluceau atât de puternic, încât aveai sentimentul că privești

undele curgătoare ale unui râu de argint. Cel mai mult m-a impresionat însă ce am văzut în fața Palatului Buckingham, înainte de paradă. După cum vă puteți imagina, era o mulțime uriașă acolo. Cufundată într-o tăcere adâncă.

— Cum așa, tăcere? se miră Giuseppe.

— Incredibil, nu-i așa? Aici, la noi, lumea ar fi strigat cât o ținea gura, urale și tot restul… acolo însă, nimic! Pe urmă, când și-au făcut apariția caii alb-gălbui ai trăsurii regale, mulțimea pur și simplu a explodat. Strigătele lor acopereau până și trâmbițele care anunțau sosirea suveranei. Pe urmă, să vezi mii de batiste fluturând, pălării aruncate în aer… Am auzit chiar că, la trecerea reginei, un individ a strigat: „Iat-o! Am văzut-o! Trăiește!”, spre amuzamentul tuturor. Una peste alta, supușii reginei Victoria o venerează în mod real, nu ca noi, cu familia de Savoia!

Prietenii izbucnesc în râs, privindu-l pe Ignazziddu cu un amestec de fascinație și de invidie.

El profită de ocazie ca să reia povestirea. Doar familiile Florio, Trabia și alți câțiva italieni au fost invitați – spune. Și o repetă de mai multe ori, accentuând importanța momentului.

— Erau acolo toate familiile regale ale Europei, fără să punem la socoteală nobilimea, bancherii sau politicienii. Tata se saluta cu toți, trecând de la unul la altul, cu mama mereu în urma lui. Oh, dacă ați ști cum ne priveau… Nu exista cineva care să nu ne cunoască sau care să nu ceară să fie prezentat tatălui meu, proprietarul companiei Navigazione Generale Italiana…

— Pe urmă însă ați fost la Paris, nu-i așa? îl întrerupe Romualdo.

— Oh, da, am fost invitații familiei Rothschild, precizează Ignazziddu zâmbind. Apoi, aplecându-se ușor, adaugă pe un ton complice: Însă mai presus de orice, am petrecut o după-amiază de neuitat la Chabanais…

— Hei, maică-ta știe că frecventezi bordelurile? îl întreabă Ciccio cu o privire vicleană, umplându-și din nou paharul.

— Mama și-a adus crucifixul și scăunelul pentru rugăciuni cu ea, în camera de hotel, pufnește Ignazziddu. Oricum, mă adoră și, chiar dacă nu mă slăbește, reproșându-mi mereu câte ceva, sfârșește întotdeauna prin a mă ierta. Ignazziddu își golește paharul, apoi, ridicându-se din fotoliu, adaugă: în plus, era foarte ocupată. A fost să aleagă mobile pentru vila de la Olivuzza, covoare pentru saloane… Ca să nu mai spun că, împreună cu sora mea, a fost la Worth, unde au pierdut o zi întreagă probând haine. În tot

timpul ăsta, tata s-a ținut de întâlnirile lui de afaceri, la care practic m-a obligat să particip și eu. Am reușit să scap doar spunându-i că vreau să vizitez un muzeu.

— Eh, dragul meu… tatăl tău a înțeles perfect cu cine are de-a face: cu un mare *fimminaro*!

Spunând acestea, Romualdo se ridică și-i arde o palmă amicală peste ceafă. Cei doi sunt buni prieteni, împărtășind aceeași pasiune pentru femei și pentru distracții scumpe.

— Dacă o femeie frumoasă mă vrea, iar eu o vreau pe ea, ce-i în neregulă? răspunde calm Ignazziddu, dându-și ochii peste cap. La hotel, de exemplu, era o contesă rusoaică venită cu soțul… credeți-mă pe cuvânt, pur și simplu te lua cu amețeli doar văzând-o. O zeiță în toată puterea cuvântului, blondă, cu ochi verzi… Eu o priveam lung, ea pe mine, la fel și… Se întrerupe râzând, cu ochii scânteind de acea amintire, apoi își privește fix vărul: Hei, ce faci, mă asculți?

Lui Ciccio și lui Giuseppe le-a pierit brusc zâmbetul de pe față, în vreme ce Romualdo, cu o mină la fel de serioasă, face un semn mut, din bărbie, către un punct din spatele lui Ignazziddu.

În cadrul ușii spre terasă stătea Ignazio. Cu trăsăturile marcate de oboseală, îi privește cu reproș pe cei patru.

— Domnilor, spune el cu voce joasă, ținându-și brațele încrucișate la piept. Este foarte târziu. Pot sugera să vă retrageți în camerele voastre?

Romualdo își lasă privirile în pământ.

— Desigur, *don* Ignazio… de fapt, vă rog să mă iertați pentru deranj.

Se ridică trăgându-l pe Ciccio de mânecă după el și se strecoară amândoi în interiorul vilei, urmați de Giuseppe, care, în trecere, îi aruncă o privire îngrijorată lui Ignazziddu. Cunoscând bine acea expresie prevestitoare de furtună a tatălui său, acesta se pregătește să-și imite prietenii.

Și nu se înșală: trecând prin dreptul lui Ignazio, acesta îl oprește din drum punându-i mâna pe braț.

— Dintre toate modurile în care ai fi putut vorbi despre mine și mama ta, l-ai ales pe cel mai infam. Mai ales despre mama ta, care îți face mereu toate capriciile și-ți iartă orice.

Cuvintele cad asemenea unui dos de palmă peste obraz. Tânărul se îmbujorează, încearcă să se îndepărteze.

— Dar ce am spus?

— Nu-ți permit să vorbești așa și cu asta, basta. Noi nu avem de dovedit nimic nimănui, iar pe de altă parte, e josnic să te lauzi cu ce ai sau cu faima familiei tale. Așa se comportă doar cei de li se spune *pirocchi arrinisciuti,* păduchi parveniți. Ignazio își trage fiul spre el, apropiindu-și buzele de urechea lui: Și încă ceva. Data viitoare când vrei să te distrezi, spune-mi. Fii sigur că nu te voi opri. Trebuie însă să înțelegi un lucru: ai responsabilități, iar acestea vin înaintea plăcerii. Ești mereu cu gândul la femei. De acord, *si' masculu,* ești tânăr, înțeleg prea bine. Lăudându-te însă în gura mare cu anumite fapte, te dovedești doar un biet meschin. Trebuie să arăți respect, și nu numai femeilor cu care ieși, ci și ție însuți.

— Dar, tată, acela era un local cu circuit închis, iar femeile de acolo erau…

Ignazio închide ochii, încercând să-și înfrâneze răbufnirea.

— Nu-mi pasă ce sau cine erau.

— Dacă ar fi după tine, ar trebui să trăiesc precum pustnicii, numai acasă și la muncă, bombăne tânărul.

— *Maledizione!* Porți numele Florio și trebuie să-ți respecți familia. Asta, în primul rând. Ignazio îi arată mâna, aproape vârându-i-o sub ochi. Într-o bună zi, va trebui să te dovedești demn de acest inel, care a aparținut mai întâi bătrânului tău unchi Ignazio, bărbat cinstit și curajos, apoi bunicului tău Vincenzo, căruia îi datorăm totul, iar acum mie. În viață trebuie să știi să te controlezi și să dovedești bună-cuviință. Altminteri n-ajungi departe.

Se preface că nu observă grimasa tânărului care se desprinde din strânsoare și trece pe lângă el, intrând în casă. Preferă să-l lase mai departe să se creadă plămădit din alt aluat, că e mai deschis la minte și că ar înțelege cursul vieții mai bine decât el, chiar dacă îi este tată. Își dă seama că trebuie să-și țină fiul aproape, învățându-l să-și caute rostul și locul. Pentru că maturitatea nu vine niciodată dacă nu înveți să faci mutările potrivite și nu știi ce și când să vorbești. Și, mai ales, dacă nu știi cum și când să taci.

* * *

În port la Favignana, apa este atât de limpede, încât se pot vedea peștii înotând pe fundul mării, printre smocurile de alge. Foșnetul ritmic al resacului adie magic: un murmur de apă și de vânt care mângâie carena bărcilor, întinzându-se leneș pe țărmul nisipos din dreptul cherhanalei de

ton.

Ignazio trage adânc aer în piept. Iz de alge uscate, sărat și aproape îmbătător; în văzduh, purtați de curenți, câțiva pescăruși îi așteaptă pe pescari să arunce înapoi în mare peștii prinși în năvoadele pe care tocmai le repară.

O imagine care se repetă în fiecare primăvară, iar luna mai a anului 1889 nu face excepție.

De la sosirea lui, odată cu prima *mattanza,* fiecare zi i-a părut scânteietoare, scăldată în soarele care parcă luase în stăpânirea sa insula, revărsând asupra ei acea lumină păstoasă pe care Ignazio pur și simplu o adoră.

Zâmbește, apoi își duce palma streașină la ochi, scrutându-și domeniul, cu vila special construită pentru el de Damiani Almeyda. Zărește în parc silueta Giovannei, însoțită ca întotdeauna de *donna* Ciccia, și cea a lui Vincenzo care bate mingea. Mezinul familiei are acum șase ani și dă semnele unei inteligențe ieșite din comun. Argint-viu.

Giovanna preferă viața de acolo, unde stă cu Vincenzo, se îngrijește de casă și îi ține sub observație pe servitorii aduși de la Palermo. Până la urmă, a renunțat la planul imposibil de a folosi ca personal de serviciu oameni de-ai locului – prea rudimentari și mereu arși de soare –, folosindu-i la alte munci. Cu toate acestea, când ajung la Favignana, servitorii de la Olivuzza devin dintr-odată mult mai relaxați, iritând-o oarecum pe Giovanna, care se simte obligată să verifice personal fiecare cameră și fiecare fel de mâncare ce urmează să fie servit la masă, mai ales când au oaspeți. Una peste alta, Giovanna a preferat în cele din urmă să-și concentreze energiile pe statutul ei de stăpână a casei.

Ignazio, în schimb, a preferat să se instaleze pe *Queen Mary,* iahtul recent cumpărat de la Louis Pratt din Marsilia. Francezul îl botezase *Reine Marie,* însă Ignazio a ținut cu tot dinadinsul să-i redea numele original, primit la plecarea de la șantierele navale din Aberdeen. Lung de treizeci și șase de metri, cu o carenă din fier, velatură tip *cutter* și motor *compound* cu abur și propulsie cu elice. Este cea mai mare ambarcațiune de agrement cu aburi înregistrată în Italia și probabil și cea mai rapidă: zece noduri. O adevărată bijuterie. Doar *Louise,* vasul prietenului său
Giuseppe Lanza di Mazzarino, poate concura cu *Queen Mary* a lui.

De altfel, tocmai Lanza di Mazzarino îl făcuse să se hotărască să-l

cumpere. Gândul de a avea propriul iaht îl rodea de mult pe
Ignazio, însă preferase să acorde prioritate afacerilor, zestrei fiicei sale și achiziționării de noi piroscafe. Desigur, se înscrisese la
Regio Yacht Club Italiano din Genova, însă aceasta era o formalitate pe care aproape toți armatorii – de la Raffaele Rubattino la Giuseppe Orlando sau Erasmo Piaggio, devenit director al diviziei din Genova a Navigazione Generale Italiana – o îndeplineau.

Apoi, într-o bună zi, Lanza di Mazzarino, unul dintre membrii promotori ai clubului, îi spusese: „Nu se poate să nu ai propria ta barcă, Igna. E pur și simplu sub demnitatea ta! Cum e cu putință ca proprietarul celei mai mari flote din Italia să nu aibă nici măcar o lotcă a lui?” Și începuse să râdă zgomotos.

Ignazio nu gustase deloc sarcasmul amicului. „M-am gândit la asta, însă nu e momentul potrivit”, replicase el, vizibil atins. „Acum nu m-aș putea bucura de ea: am prea multe de făcut – cu NGI, cu cherhanalele. Nu-mi permit să mă relaxez pe un iaht, lăsându-i pe alții să-mi conducă afacerile”. Însă celălalt insistase: „E o chestiune de imagine. Cum adică? Faci atâtea și atâtea milioane cu afacerile tale și ți-e rușine să deții o barcă? De acord, e posibil să nu ai cum petrece pe ea mai mult de o singură zi pe an, dar o ai, e a ta”.

Și-a dat seama că Lanza di Mazzarino avea dreptate: iahtul urma să reprezinte un simbol – un nou simbol – al puterii familiei Florio. La fel ca domeniul Olivuzza, la fel ca vagonul privat. Sau asemenea căsătoriei Giuliei cu prințul de Trabia.

Însă acum, acolo, pe puntea iahtului, Ignazio își dă seama că alegerea sa are implicații mult mai profunde, care pun în umbră prestigiul său în societate.

Sub picioare, dincolo de talpa din piele a pantofilor, marea pulsează, respiră. O simte aievea: o vibrație care i se ridică dinspre glezne spre umeri, inundându-i pur și simplu ochii și mintea.

Odată, demult, chiar acolo, la Favignana, tatăl lui i-a spus așa: „Nouă, celor din neamul Florio, ne curge marea prin vene”.

Rădăcinile familiei încolțesc, iată, din nou, iar sub piele, sângele prinde să se învolbureze.

Pe urmă, Favignana. Singurul loc în care se simte împlinit. Singurul loc unde amintirile nu mai dor, unde-și permite să-și întâlnească fantomele

trecutului fără să sufere, închipuindu-și-le acolo, lângă el, ascunse cumva în mici unghere întunecate la care nici chiar lumina potopitoare a acelei insule nu poate răzbi.

Părinții săi. Fiul. Camille.

— *Don* Ignazio.

Se întoarce. Un marinar în uniformă albastră și cu beretă pe cap așteaptă respectuos să-i vorbească.

— Da, Saverio, te ascult.

— Domnul Caruso vrea să vă vorbească. Vă așteaptă în salon.

Salonul iahtului *Queen Mary* a fost amenajat într-un mod cât mai elegant cu putință și totodată practic, instrumentele de navigație fiind mascate în mobilierul luxos. Pe pereții căptușiți cu lambriu, picturi în ulei cu peisaje marine; canapea din catifea, lângă perete, în vreme ce covorul persan, un Senneh în nuanțe vișinii, a fost prins de podea pentru a se evita incidentele neplăcute.

— *Don* Ignazio, mă bucur să vă revăd.

Gaetano Caruso se ridică respectuos, scoțându-și pălăria de paie. Fața lui ascuțită e marcată acum de riduri adânci, iar barba i-a devenit între timp albă. *Mai întâi tatăl lui devotat tatei, iar acum el, mie… o altă poveste de familie, nu-i așa?* își spune Ignazio în gând, strângându-i celuilalt mâna și privindu-l drept în ochi. Puțini sunt oamenii de pe fața acestui pământ în care poate avea la fel de multă încredere cum are în acel bărbat.

Caruso ține sub braț o mapă cu scrisori.

— V-am adus corespondența. Vaporul poștal de la Trapani tocmai sosea în momentul în care mă pregăteam să vin încoace.

Îi mulțumește încuviințând din cap, apoi îl face semn să se așeze la loc pe canapea, parcurgând rapid corespondența. Câteva scrisori poartă ștampila Senatului Regatului, altele sunt acte comerciale. Nimic urgent, prin urmare.

— Așadar, spune apoi pe un ton coborât, așezându-se și el pe canapea. Te ascult.

Caruso își încrucișează palmele pe genunchi. Ochii – întunecați și parcă mereu în alertă – au acum un aer precaut. În schimb, cuvintele îi ies din gură într-un șuvoi de nestăvilit:

— Umblă iarăși vorba că urmează să-l schimbe pe directorul închisorii. Nu știm cine va veni în locul lui și dacă ne va mai permite să folosim

deținuți la hala de conserve. Zvonul acesta tot circulă de ceva vreme, după cum știți. Însă acum pare o chestiune de câteva zile.

— *Arrè? Ma unn'hannu chiffari?*[{86}] șuieră printre dinți Ignazio, brusc iritat. Oare chiar trebuie să ne petrecem vremea încercând să ghicim ce le mai trece prin cap miniștrilor ăstora *spicciafacenne,* care nu se pricep la nimic? Pe urmă, chiar acum să-l schimbe, în prag de *mattanza?* Exasperarea i-a șters parcă pe de-a-ntregul lui Ignazio seninătatea de mai devreme de pe chip, iar cuta dintre sprâncene i s-a adâncit brusc. Continuă: Voi scrie numaidecât la Roma. Abele Damiani se va ocupa de toată tărășenia asta. N-ar fi prima oară, desigur. Se oprește, apoi, după o scurtă pauză de gândire, adaugă: Dacă n-aș ști că folosirea deținuților ne permite să economisim o mulțime de bani, n-aș face deloc caz de situație. Din păcate, în afara sezonului de pescuit, cherhanaua e mereu pe pierdere.

Cu o mină brusc abătută, Caruso își desface larg brațele.

— *Don* Ignazio, mie-mi spuneți? Dacă punem la socoteală tot, adică salariile pescarilor, ale muncitorilor din fabrica de conserve, costurile cu reparațiile cazanelor și pe cele de la vie, afacerea de la Favignana are un pasiv de… Bărbatul se întrerupe brusc, amintindu-și parcă ceva și, cu un gest larg în direcția satului, adaugă: *Senza cuntare i picciuli p'i parrini e sacristani.*[{87}]

Privirea sumbră a lui Caruso îi smulge lui Ignazio un hohot de râs.

— Da, sunt de acord că doi paracliseri sunt prea mulți pentru o insulă ca Favignana, însă au grijă de biserică, iar grija față de Biserica-Mamă este una dintre principalele obligații ale proprietarului unei insule, mai ales că, aici, marea practic mănâncă încet-încet totul, începând cu clădirile… Pe urmă, e și o promisiune făcută soției mele. Știi bine că e o femeie cucernică. Cât despre vie… Ignazio își ia răgaz câteva clipe de gândire, sprijinindu-și cotul pe brațul canapelei, iar bărbia, pe pumnul închis. Aroma vinului obținut din via aceea este una dintre puținele plăceri care mi-au mai rămas. Pur și simplu simt marea în pahar.

Caruso nu izbutește să-și mascheze uimirea în spatele măștii pe care i-o oferă atitudinea sa deferentă. Uneori, în comportamentul lui *u' principale* – așa cum îi spun și el, și muncitorii lui Ignazio – apar un soi de fisuri care îl aduc înapoi la o dimensiune umană. Numai că se închid repede la loc.

— *Don* Gaetano… când ești bogat, ai două opțiuni. Fie te bucuri de viață și nu-ți pasă de nimeni și de nimic, fie faci să-ți fie bine nu doar ție, ci și

celor care lucrează cu tine. Nu cred că trebuie să explic care a fost alegerea mea.

— Știu bine asta, *don* Ignazio. Chiar dacă stați aici, pe această navă, părând că pierdeți vremea la soare, știu că de fapt lucrați. Și, spunând acestea, Caruso își atinge tâmpla cu degetul, adăugând: Domnia-voastră lucrează aici. Vă gândiți întruna la NGI, la turnătorie, la ferma viticolă…

— Da, pentru că asta mi-e datoria. Casa Florio este familia mea și *a' famigghia* nu ți-o poți neglija, răspunde cu modestie Ignazio. Apoi, ridicându-se, îi face semn să-l urmeze afară. Însă asta nu înseamnă că nu mă pot bucura de bunătățile pe care le dețin.

Ajunși pe punte, Ignazio arată către stabilimentul de pe țărm.

— Curând se va vorbi mult despre *tonnara* noastră, mult mai mult decât se vorbește acum.

Cu soarele în față, Caruso își mijește ochii.

— Adică?

— Crispi și cu mine punem la cale un proiect. O afacere grasă. Ignazio își coboară vocea și, schițând un zâmbet, adaugă: O expoziție națională.

Celălalt tresare violent.

— Chiar așa?

— Sunt vremuri prielnice pentru organizarea unei astfel de expoziții în Sud. Iar dacă e în Sud, unde altundeva să fie organizată, dacă nu la Palermo? Spațiul necesar îl avem, între periferia orașului și La Favorita, pe urmă… Și spunând aceasta, se arată pe sine, ridicând în același timp sprânceana. Apoi adaugă: Avem banii necesari, precum și pe cei mai potriviți oameni pentru planificarea unui astfel de eveniment.

— Ar fi extraordinar… Caruso se întrerupe, apoi deschide gura să spună ceva, se oprește din nou, își desface larg brațele. În cele din urmă reușește să spună: Bine, dar o expoziție la Palermo ar însemna mii de vizitatori și o mare oportunitate pentru noi de a ne prezenta produsele. Ar fi, nu-i așa, o modalitate de a le arăta Romei și Nordului că aici nu există doar păstori de capre și pescari.

— Oh, dar cei de la Roma știu foarte bine acest lucru. De aceea au și opus atâta rezistență. Apoi, arătând către marea care se deschidea larg în spatele lui, Ignazio adaugă: Dacă reușim, cine crezi că se va ocupa de transportul mărfurilor? Și, în opinia dumitale, cui se vor adresa expozanții, dacă nu acelora care organizează evenimentul? Își apropie obrazul de

Caruso și, strângându-l ușor de braț, continuă: Numai că nu sunt singurul care visează la această expoziție. Însuși Crispi și-o dorește, iar faptul că acum este prim-ministru – primul bărbat din Sud care are această onoare – poate dărâma multe obstacole. Știe că are sprijinul întregului eșichier politic sicilian. N-aș avea altceva de făcut decât să pun la bătaie niște *picciuli*... — spune, frecându-și arătătorul de degetul mare – ca să obțin spațiile de expoziție pe care le vreau. Ignazio se îndreaptă de spate și-și mijește ochii – de la o vreme, lumina soarelui îl deranjează tot mai tare – apoi continuă: Numai că, momentan, totul este în aer. Dumneata nu spune nimic nimănui și fii cu mare băgare de seamă, pentru că o astfel de idee e treabă serioasă, nu-i de glumă. Când vestea se va răspândi, noi vom avea deja proiectul pentru pavilionul nostru, iar tonul, tonul *nostru,* va fi atracția principală a expoziției. Tonul și marsala.

— Mut ca peștele, *don* Ignazio.

După care Caruso nu mai scoate niciun cuvânt. Prea mare e surpriza, iar consecințele ar fi de neimaginat dacă acea expoziție devine realitate. Ignazio încuviințează din cap, apoi îl însoțește până la scara iahtului.

— Aștept o informare de la turnătorie despre unele îmbunătățiri de termene și modalități de lucru pentru personalul detașat pentru noua linie maritimă către Bombay.

— V-o aduc personal, de îndată ce sosește.

În clipa aceea, Ignazio își zărește fiul pe țărm. Ignazziddu aleargă în direcția lor mâncând pământul, cu pălăria într-o mână și cu bastonul cu măciulie de argint – în pas cu moda – în cealaltă, ridicând nori de praf în urma lui. Ajuns la capătul scării, se oprește să-și tragă sufletul.

Ignazio oftează. Uneori îl cuprinde disperarea când se gândește că fiul său ar trebui să devină mâna lui dreaptă în administrarea
Casei Florio. Iar la mijloc nu e doar faptul că pe Ignazziddu nu-l
interesează nici cât negru sub unghie negocierile în care tatăl său caută mereu să-l implice. E vorba de ceva mai profund, ca și cum Ignazziddu și-ar fi propus să vadă numai partea frumoasă a vieții, doar lucrurile plăcute. Și care – ce să vezi! — sunt și cele mai scumpe.

Caruso se joacă cu borul pălăriei sale de paie.

— Așadar, vă aștept mai târziu, *don* Ignazio? Pentru turul fabricii, știți dumneavoastră…

— Voi fi acolo. Între timp însă, am să-i trimit o telegramă lui

Damiani.

Caruso și Ignazziddu trec unul pe lângă celălalt pe scară. Bărbatul își atinge borul pălăriei, murmurând un salut; drept răspuns, tânărul face un gest apatic cu mâna. Apoi se apropie de tatăl său, care îl întâmpină cu un aer posomorât.

— Pare-se că nu s-au prins de tine mai deloc cursurile de bune maniere. Ce fel de comportament e ăsta?

Ignazziddu ridică din umeri.

— Era domnul Caruso, tată. Mă știe de când eram *picciriddu*… ar trebui cumva să fac plecăciuni în fața lui?

— Buna educație nu ține cont de vârstă. Ai aproape douăzeci și unu de ani și ar trebui să te comporți ca atare. Un bărbat needucat nu devine niciodată un *signore.* Apoi, privirea lui Ignazio coboară spre pantofii din piele, fabricați în Toscana, ai fiului său: Ești plin de praf. Ce s-a întâmplat de gonești *accussì*?

Băiatul despăturește o foaie și i-o întinde, spunând:

— Discutasem ceva cu Giulia cu ceva timp în urmă, iar astăzi mi-a trimis o telegramă, confirmând planul.

Ignazio își simte inima crescând ca o pâine. La trei ani de la căsătorie, Giulia, *stidduzza* lui, este în sfârșit pe cale să-l facă bunic. Ultima oară când o văzuse, cu câteva săptămâni în urmă, a găsit-o împăcată, chiar dacă sarcina părea s-o împovăreze destul de mult.

— Adică?

Ignazziddu devine brusc ezitant, căutându-și cuvintele. Începe să meargă încolo și-ncoace pe punte, când înaintea, când în urma tatălui său.

— După naștere, Giulia și-ar dori o perioadă de odihnă, însă bineînțeles că soțul ei nu-i permite să plece, mai ales cu sugarul după ea. Știi și tu situația… Ignazziddu coboară vocea, schițând un zâmbet care se vrea complice. A fost nevoită să stea nas în nas cu soacra pe toată durata sarcinii. Motiv pentru care acum ar vrea ca o vreme să aibă parte de liniște.

Ignazio îl privește cu ochi ca de gheață

— Așa, și? Treci la subiect, fiule. Ce vrei de fapt să-mi spui?

— Giulia și cu mine am vrea să știm dacă ne dai voie să luăm *Queen Mary* la vară ca să petrecem câteva zile la Napoli.

Spune totul dintr-o suflare, cu mustața tremurând peste buzele lățite într-un zâmbet strâmb. Instantaneu, privirea îi devine rugătoare.

În clipa aceea, Ignazio simte că nervii îi explodează. O sudalmă scurtă, mestecată însă în șoaptă. Începe din nou să se plimbe de colo-colo pe punte, cu mâinile la spate și cu poalele hainei fluturând în vânt.

— Să-ți spun eu cum a fost. *Tu* ai fost cel care a întrebat-o pe sora ta dacă vrea să meargă la Napoli și, sunt convins de asta, ea a profitat de ocazie ca să scape de soacră-sa, care o critică întruna și o vorbește de rău în fața lui Pietro… Ignazio se întrerupe, apoi, fixându-și fiul cu privirea, continuă: Da… fac prinsoare că ai discutat și cu cumnatul tău, sugerându-i că sejurul acesta i-ar permite Giuliei să se odihnească o vreme. Greșesc cumva?

Tânărul își mușcă buzele. Pare că face eforturi să-și rețină un râs stânjenit, precum un copil prins furând dulciuri din debara. Atitudinea tipică prin care înmoaie orice urmă de rezistență din partea Giovannei, care i-a îngăduit dintotdeauna fiului lor prea multe, ca să nu spună totul. Numai că el nu e Giovanna, iar Ignazziddu trebuie să învețe să-și câștige lucrurile pe care le dorește, să transpire pentru ele, nu doar să le pretindă.

Ignazio se oprește din mers și, împungându-l pe celălalt cu degetul în piept, spune:

— Să nu-ți închipui că poți manipula oamenii după bunul tău plac, cu atât mai puțin pe mine. Detest asta, iar tu o știi prea bine. Ai ticluit totul pe la spatele meu, punându-mă în fața faptului împlinit, știind că nu-i pot pot refuza pe Pietro și pe Giulia decât cu riscul de a fi privit drept un tiran.

Buzele tânărului se răsfrâng într-o grimasă de dezamăgire.

— Ție nu-ți poate cere nimeni nimic fără să justifice cum, când și de ce vrea să facă ce și-a propus. Ce te costă să ne permiți Giuliei și mie să petrecem câteva zile cu prietenii? Tu și mama nu folosiți iahtul, iar dacă totuși ați vrea să plecați undeva, ați avea la dispoziție trenul privat.

— Cu prietenii? exclamă tatăl pe un ton atât de acut, încât un mus ocupat cu lustruitul balustradei își ridică instantaneu capul, aruncând o privire curioasă în direcția lor. Ignazio îl fulgeră cu privirea și băiețandrul se întoarce la treburile lui, cu capul între umeri. Ignazio continuă: Câte persoane ai invitat? Ah, și încă ceva: ai de gând să-mi spui totul deodată sau intenționezi să-mi relatezi lucrurile în episoade, ca în romanele-foileton pe care le citește *donna* Ciccia?

Ignazziddu își trece mâna prin păr, răscolindu-și-l stingherit. Apoi pare să-și dea seama de urmări și încearcă să și-l aranjeze la loc.

— Iahtul acesta poate lua la bord jumătate din Palermo, tată, știi bine asta, spune el dându-și ochii peste cap. Pe urmă, dacă refuzi, nu mă refuzi doar pe mine…

Diavol mic ce ești, își spune în gând Ignazio. *De fapt, de unde atâta „mic”? Un* grandissimo *drac împielițat, asta ești!* Tânărul știe foarte bine că Giulia este copilul preferat al tatălui său, care nu ar fi în stare să-i refuze nimic. *Se pricepe ca nimeni altul să manipuleze oamenii, Ignazziddu al nostru!* O abilitate pe care el și-a însușit-o treptat, pe când, la fiul său, pare nativă.

Iată așadar un har care trebuie cultivat așa cum se cuvine.

Tânărul se dă mai aproape de el și, modulându-și vocea, îi spune încetișor:

— Te rog, *papà.*

Din rugătoare, privirea i-a devenit acum supusă, plină de umilință. Fără să vrea, Ignazio schițează un zâmbet. Dar, dacă tot va fi să cedeze rugăminților, măcar o va face în felul său.

— Îți voi da răspunsul în câteva zile. Un lucru însă ți-l voi spune chiar acum, pe loc.

Ignazziddu îl fixează cu o privire perplexă, în care se citesc, la un loc, speranța și teama.

— Sunt numai urechi. Fac orice.

— De la toamnă, mă vei însoți zi de zi la sediu.

* * *

Pe versanții muntelui Bonifato, soarele de septembrie desenează umbre alungite, asemenea unor valuri ce se revarsă spre poate, urmând însă docile linia terasamentelor.

Ignazio coboară din trăsura acoperită de un strat gros de praf și trage cu putere în piept aerul dulceag și umed de câmp. În urma lui coboară și Ignazziddu, cu o mină îmbufnată. În partea locului, câmpul este mănos, cafeniul ogoarelor arate de curând alternându-se cu verdele stropit în argintiu al livezilor de măslini și cu cel mai întunecat al viilor. Ignazio își coboară privirea către platforma metalică din dreptul șinelor: un nod feroviar la numai câțiva metri de gară. În centru, pe macaz, o inscripție:

TURNĂTORIA ORETEA
1889

PALERMO

În 1885 cumpărase acea proprietate din apropiere de Alcamo, unde locuiesc mulți dintre furnizorii de struguri și de must pentru marsala. Ignazio meditase îndelung la proiect. Construise o hală mare, înconjurată de o curte rectangulară – o adevărată fabrică de vinuri, cu rezervoare exterioare mari pentru presarea strugurilor și cuptoare de încălzit mustul. Ideea îi venise după o discuție cu Abele Damiani, la Roma, în timpul unei sesiuni parlamentare. Ca de obicei, căutau împreună măsuri care să întărească economia Siciliei, iar Damiani îi ridicase în slăvi ideea înființării unei ferme viticole la Alcamo. „Poți prepara mustul chiar acolo, pe loc, și abia pe urmă să-l transporți la Marsala", îi spusese el. „Ți-ar eficientiza mult afacerea, *don* Ignazio".

„De la Alcamo la Marsala, cu drumurile de acolo? Și cu ce să-l transport, cu căruțele?" răspunsese Ignazio, puțin supărat. Apoi însă, ca o strălucire, pur și simplu *văzuse* soluția.

O adevărată revoluție.

Nu, nu cu căruțele. Cu vagoanele.

Presimte, chiar înainte de a-l putea vedea, sosirea trenului de marfă de la Palermo. Îl percepe în vibrațiile care i se descarcă parcă dinspre pământ pe piele, apoi în șuierăturile ușoare aduse de vânt. Se întoarce și, însoțit de fiul său, trece pragul porții monumentale în formă de semilună pe care tronează simbolul familiei – un leu adăpându-se sub un arbore de chinchină – și se îndreaptă către directorul fabricii și către Abele Damiani, care îl așteaptă. Se salută strângându-și călduros mâinile. Probabil că Damiani este surprins să-l vadă acolo și pe Ignazziddu, însă știe să nu o arate.

— Ți-am spus eu că merită să construiești o fabrică aici! exclamă el zâmbind.

Ignazio încuviințează din cap.

— Așa e. Iar astăzi am ținut să vin aici ca să asist la primul transport de butoaie aduse de la Palermo, pe care le vom folosi la rafinarea vinului. Odată cu șina de cale ferată deviată până aici, nu va mai trebui să transportăm materia primă în altă parte.

Într-adevăr, aceasta era o altă adevărată capodoperă a lui:
solicitase și primise aprobare ca linia *statală* de cale ferată să fie deviată către fabrica lui. Se dovedise o realizare extraordinară pentru Sicilia. Iar

pentru un mic centru agricol precum Alcamo, era ceva aproape de necrezut.

Se sfătuise îndelung cu Vincenzo Giachery, pe care-l aprecia enorm pentru experiența sa administrativă; de altfel, în ultimul an, cât trecuse de la moartea directorului turnătoriei Oretea, Ignazio resimțise intens lipsa acelei persoane importante din viața sa, un om de o inteligență și o sensibilitate rare. Cu toate acestea, nu renunțase și, când i-a prezentat planurile unui politician abil precum Damiani, acesta s-a dovedit capabil să mute și munții din loc pentru ca proiectul să se finalizeze cu bine; pentru că, în acest fel, Damiani își putea aroga meritul de a-l fi convins pe Florio să creeze locuri de muncă în satele acelea uitate de lume. Căci, nu-i așa, crearea de locuri de muncă îi aduce unui politician prestigiu. Și voturi.

Însă lui Ignazio nu-i pasă nici cât negru sub unghie de toate astea. El și-a atins propriile obiective: o producție mai mare de vin marsala și costuri de fabricație mai mici. Sau cel puțin așa par să stea lucrurile. Acum a sosit momentul să și verifice. Se întoarce către directorul stabilimentului.

— Așadar, primul cules a intrat în întregime?

— Până la ultimul ciorchine. Am avut producție bună, *don* Ignazio. Vă rog, veniți, vă conduc să faceți turul birourilor.

Chiar în clipa aceea, locomotiva își face intrarea în curtea fabricii, învăluită într-un nor de fum negru care murdărește cerul. Trenul se oprește, scoțând un șuierat, sub privirile uluite ale muncitorilor adunați ciorchine pe platformele de descărcare și în fața depozitelor. Preț de câteva secunde, tot universul se oprește-n loc. Apoi izbucnesc aplauzele și uralele mulțimii. Ignazio își strânge ușor fiul de braț și, admirând cu mândrie scena, îi spune:

— Să nu uiți niciodată clipa asta. Noi, familia Florio, am făcut posibil acest lucru.

În timp ce muncitorii se apucă de lucru, micul grup urcă la etajul halei, ajungând în fața ușii batante de lemn către birourile casei comerciale.

Pe frontispiciu, două litere din bronz cât palma: un I și un F împletite, în interiorul unei roți dințate, tot de bronz, pe care este gravat un motto.

INDUSTRIA DOMINĂ FORȚA

O frază gândită chiar de Ignazio. Ingeniozitatea, cercetarea, munca vor învinge ignoranța, forța brută, înapoierea.

Ideea lui privind organizarea unei mari expoziții la Palermo prinde încet-încet contur. A discutat cu numeroși politicieni de la Roma, precum și cu mari antreprenori de pe tot întinsul Italiei. Cât despre propriile pavilioane expoziționale, hotărâse că persoana ideală care să se ocupe de proiectarea lor nu poate fi altcineva decât arhitectul Ernesto Basile, a cărui viziune era pe placul lui Ignazio, mai rafinată și mai modernă decât cea a tatălui său, Giovan Batista, care proiectase Teatro Massimo. Desigur, toate acestea implică bani, timp și multă energie…

Însă în acel motto de pe frontispiciul ușii din fața sa se regăsește practic tot sensul proiectului său.

De ce i-ar păsa de obstacolele de care se va lovi de aici încolo?

Va trece peste ele. Peste toate.

Progresul nu poate fi oprit din calea sa.

* * *

Cu puțin timp înainte de Crăciunul anului 1890, Ignazio începe să resimtă o oboseală stranie, ridicându-se din ce în mai greu din pat dimineața și văzându-se nevoit să se odihnească după-amiaza, după prânz, în loc să se întoarcă, așa cum obișnuiește, la biroul din Piazza Marina sau la banca familiei, Banco Florio. Giovanna nu pare să-și fi dat seama de suferința soțului, fiind preocupată în ultimul timp să se îngrijească de una dintre prietenele ei dragi, Giovanna Nicoletta Filangeri, prințesă de Cutò, căzută și ea la pat. O vizitează zilnic, îngrijind-o cu devotament. O vede ofilindu-se pe zi ce trece, devorată pur și simplu de o boală ale cărei cauze i-au consternat pe toți medicii.

— Pare să fie de la o hernie tratată greșit, îi explică ea lui Ignazio la cină, cu câteva zile înaintea Sărbătorii Imaculatei Concepții.

La masa din uriașa sală de prânz a vilei de la Olivuzza, sunt doar ei doi. Ignazziddu e la o petrecere, împreună cu Giuseppe Monroy și cu Romualdo Trigona. Vincenzo – în camera lui, cu bona.

Ignazio nu răspunde.

Giovanna își ridică privirea. 11 fixează.

El – nemișcat, cu ochii închiși. Alb ca varul.

— Bine, dar… *chi hai,* ți-e rău?

Ignazio face un gest larg cu brațul, vrând parcă să-i alunge soției acel gând. Într-un târziu redeschide ochii, ia lingura, o cufundă în farfuria cu supa de pește, după care se uită la Giovanna, schițând un surâs ce seamănă

mai curând a grimasă. De la o vreme, îl cam ia cu greață când trebuie să mănânce, îi spune el făcându-i cu ochiul – gest ce ar trebui s-o liniștească, dar care, în realitate, îi accentuează neliniștea.

Auzindu-l, Giovanna își dă seama că, deși cina e pe sfârșite, Ignazio nu a mâncat aproape nimic, amintindu-și în același timp că nu se întâmplă prima dată acest lucru. Suferința fizică pe care el s-a încăpățânat până acum s-o ignore devine dintr-odată concretă, tangibilă, prelingându-se parcă spre ea, insinuându-i-se prin piele și punând-o instantaneu în gardă.

Brusc, Giovannei i se face frică.

Frică pentru că – acum își dă seama – soțul ei nu a avut niciodată asemenea cearcăne ca acum. Frică pentru că trăsăturile lui sunt acum mai ascuțite, iar chipul mai scofâlcit, în vreme ce părul, de obicei înfoiat și strălucind de sănătate, se prezintă acum în nuanțe stinse. Frică pentru că Ignazio emană în ultima vreme o miasmă stranie, neplăcută.

— *Si' fatto sicco…,* murmură.

— Mda, am mai slăbit nițel, ce-i drept. Dar am avut o perioadă grea, de dormit, nu prea dorm…

— Asta-i tot ce ai mâncat în seara asta? îl întreabă, prinzându-l de mână și arătând cu un gest din bărbie către farfuria lui.

El ridică din umeri, apoi, îndepărtând farfuria din fața lui, spune sec:

— Cred că mâine o să-i cer medicului nostru să vină să mă vadă.

Femeia e vizibil surprinsă de hotărârea lui neașteptată. Nu știe cum s-o interpreteze, însă un lucru îl știe sigur: e pur și simplu înspăimântată.

— Da, desigur. Mâine rămân acasă cu tine, nu mai merg la Giovanna. Va veni doctorul să te consulte: poate ai nevoie doar de vreun întăritor sau de un sirop de somn.

Ignazio nu-i răspunde. Se ridică și o sărută pe frunte.

— Poate. Acum însă mă duc să mă culc.

Și se îndepărtează.

Pare mai aplecat de spate, cu mersul mai rigid, mai nesigur.

Giovanna rămâne să-i asculte zgomotul pașilor urcând scările. Apoi, când în casă s-a așternut din nou liniștea, își împreunează mâinile și începe să se roage.

* * *

Medicul sosește către prânz. Ca să-și mai abată îngrijorarea.
Giovanna a dat poruncă să se decoreze vila cu podoabe de Crăciun și să fie

pregătit salonul principal pentru sosirea bradului celui mare.

Însă frica, frica o însoțește ca o umbră din cameră în cameră, i se cațără pe fuste, încovrigându-i-se apoi ca o viperă la sân, prelingându-i-se lent până în stomac, făcându-și cuibul veninos acolo. *Donna* Ciccia o vede de câteva ori cuprinzându-și pântecul cu mâinile, strângând între degete rozariul, pentru a-l pune apoi într-un buzunar și a-l scoate din nou. O privește și clatină din cap, fără însă să spună nimic, căci nici ei nu-i place apăsarea care se simte în aer, întrebându-se chiar în sinea ei dacă nu cumva de data asta chiar ar fi cazul să invoce tainicele ei *armicedde du purgatorio* și să le întrebe ce soartă i s-a hărăzit familiei sale.

Sleit, Ignazio a rămas în pat, în lumina scăzută, filtrată printre draperiile pe jumătate trase.

Giovanna împarte instrucțiuni în stânga și-n dreapta, mută de colo-colo vaze și lumânări, le repede pe fetele în casă care, în opinia ei, sunt prea lente. Nu scapă de reproșuri nici Vincenzo, care îi ține din lucru pe servitori cu glumele sale. Îl trimite să mai repete pentru ora de vioară, pentru ca apoi să se căiască, implorându-l să înceteze „cu scârțâiala”.

În cele din urmă, sosește medicul. Discută cu Ignazio, îl consultă, ajutat de valet. Giovanna intuiește că lucrurile nu sunt tocmai în regulă. O poate citi pe fața medicului în timp ce Ignazio îi explică simptomele, însă are confirmarea în momentul în care soțul ei se despoaie, dând la iveală un trup vizibil slăbit.

Iese din cameră cu capul plecat. În adâncul sufletului, neliniștea se transformă în groază, ca și cum o boare până adineauri ca un abur s-ar fi solidificat brusc.

Donna Ciccia o așteaptă cu brațele larg desfăcute, primind-o la pieptul său și ținând-o îmbrățișată strâns. La urma urmelor, ea este mama după care Giovanna a tânjit întotdeauna, cea care a știut să-i ofere consolarea de care a avut nevoie.

— Hai, liniștește-te acum. *U’ dutturi ancora nenti rissi…*[{88}]

— *Ma unn’ è cchiu’ iddu*[{89}]*,* spune ea, închizând ochii și ducându-și mâna la buze, de parcă ar vrea să-și împiedice spaima să se reverse în afară.

Câteva minute mai târziu, medicul trimite după ea. *Donna* Ciccia aproape că o împinge în cameră, după care își împreunează mâinile a rugăciune.

— Soțul dumitale, *signora,* e foarte slăbit. Îi voi preleva o mostră de

sânge și una de urină pentru analize. Între timp, are nevoie de o dietă ușoară, dar hrănitoare, ca să-și recupereze forțele și să se restabilească treptat. Și mai ales odihnă, multă odihnă, spune doctorul, un bărbat înalt, cu părul spoit cu cenușiu pe la tâmple și cu nasul marcat de mici ciorchini de vinișoare mov, care, întorcându-se către Ignazio, îl avertizează pe un ton sever: Fără călătorii și fără niciun fel de efort, *senatore.* Nu e momentul.

Din pat, Ignazio face semn că a înțeles. Nu se uită înspre Giovanna. Nu vrea ca privirea lui s-o îngrijoreze și mai mult.

Preferă să țină sub tăcere diagnosticul medicului: faptul că mirosul înțepător pe care-l emană, că pielea subțiată și fragilă precum hârtia, că problemele cu vederea, oboseala, pierderea continuă în greutate și insomniile conduc spre concluzia că rinichii îi sunt într-atât de consumați, încât nu mai reușesc să curețe sângele de toxine.

Ignazio îi lasă pe medic și pe Giovanna să se pună de acord asupra terapiei. Aude vorbindu-se despre băi de aburi, de fier pentru întărirea sângelui, de lapte… Se întoarce către Nanài, cerându-i să-i aducă din birou hârtie și peniță. Giovanna clatină din cap, se pregătește să-i reproșeze ceva, însă el îi explică pe un ton aproape blând:

— Câteva scrisori, atât. Nu pot lăsa afacerile cu totul baltă…

Zis și făcut.

Rămas singur, îi scrie prietenului Abele Damiani, însărcinându-l să urmărească îndeaproape operațiunea de alocare a convențiilor poștale pe mare; într-adevăr, momentan, acestea sunt deținute de Navigazione Generale Italiana, însă expiră anul următor, iar pentru Casa Florio este foarte importantă reînnoirea lor; apoi întocmește un memento pentru Caruso, solicitând informații despre modernizarea instalației de conservare a tonului de la Favignana.

Deodată, o voce din prag.

— *Papà!*

Tras la față, cu un tremur de îngrijorare în voce și cu privirea incredulă, Ignazziddu intră, își reazemă bastonul de tocul ușii și-și aruncă pălăria pe un fotoliu, în timp ce Nanài îi prinde pardesiul din zbor, chiar înainte să poposească pe pardoseală.

Se oprește în fața lui Ignazio, dă să se așeze pe marginea patului, ezită.

— Se poate?

Celălalt își permite un zâmbet și, bătând cu palma în saltea, spune:

— Cum să nu! Hai, stai jos. Sunt puțin obosit, asta-i tot.

Ignazziddu se supune.

— Așadar? Ce se mai întâmplă pe la biroul nostru din Piazza Marina?

Fiul său i s-a alăturat de un an la conducerea executivă a companiei, ba chiar Ignazio i-a încredințat o procură generală, valabilă pentru toate afacerile Casei Florio. Cu toate acestea, el a continuat să controleze – discret, afabil, dar cu fermitate – direcția de urmat, spre liniștea amândurora.

— Nimic neobișnuit. Laganà repetă întruna că, dacă vrem să ne înscriem în cursa pentru noile contracte de navlu, trebuie să ne îmbunătățim serviciile, să modernizăm cabinele pentru pasageri și să mărim salariile personalului. Însă el știe prea bine că facem economii la sânge, de vreme ce subvențiile de stat ne parvin cu chiu cu vai și aproape că nu reușim să ne acoperim cheltuielile. E drept că reparațiile vapoarelor se fac la Oretea, dar…

— Și crama? Ce vești ai de acolo?

Fiul își coboară privirea, jucându-se distrat cu marginea cearșafului.

— Bune, *papa,* fii pe pace. Chiar azi a sosit o scrisoare de la domnul Gordon, directorul de acolo. Spune că au obținut rezultate excelente cu folosirea sigiliului inventat de Antonio Corradi – știi tu, protecția metalică din jurul dopului de plută, ca să împiedicăm sustragerea vinului din sticle pe durata transportului sau la vamă. Acum sticlele nu mai pot fi forțate fără să se cunoască faptul că cineva a umblat la ele.

Ignazio se ridică în șezut. Parcă dintr-odată se simte ceva mai bine. Poate că doctorul are dreptate, își spune, ar trebui să se implice ceva mai puțin, să se odihnească mai mult. În sfârșit, să-și delege responsabilitățile.

— Bună treabă, spune. *P' un curnuto, un curnutu e menzu.*{90}

Ignazziddu râde.

Ignazio îi face semn că vrea să se ridice din pat și-i cere să-i aducă halatul din cașmir.

— Hai să facem câțiva pași prin parc, spune.

— Ești sigur? Afară se întunecă de-acum…

— Numai să nu mă vadă mama ta. Apropo, pe unde e?

Tânărul ridică din umeri.

— În salonul verde, recitând novena Madonei Imaculate, împreună cu *donna* Ciccia și cu slujnicele. Ce altceva știe mama să facă, în afară de

rugăciuni și de broderie?

— Ignazziddu! îl mustră tatăl. Cum e, cum nu e, este mama ta.

— Mama mea ar fi trebuit să se călugărească, asta-i.

Ignazio râde încetișor, apoi privește afară pe fereastră: înserarea se pregătește să cadă peste o zi de decembrie neobișnuit de caldă. Parcul – despuiat, tăcut, conservat pentru anotimpul rece de o armată de grădinari – e cufundat în penumbră și doar șuieratul vântului printre crengile golașe mai lasă de înțeles că, totuși, a sosit iarna. Își poate deja închipui pacea cu care se va plimba pe aleile care duc către voliera cu papagali, cu mierle și cu uriașa acvilă regală.

Aruncă o privire peste umăr, spre patul de unde tocmai s-a ridicat și, sprijinindu-se de brațul fiului său, spune:

— *L'amuri pu' letto unn'è cosa bona.*[{91}]

Și, spunând aceasta, îi trec instantaneu prin minte aluziile tatălui său la boala care-l vârâse-n mormânt pe bunicul Paolo. Vincenzo nu pomenise mare lucru despre bătrânul său tată, iar tot ce știa Ignazio i se datora bunicii Giuseppina, fie-i țărâna ușoară! Iar acum, iată, în urma bunicului Paolo au rămas acele câteva mici anecdote de odinioară și mormântul din cimitirul Santa Maria di Gesù.

Și totuși, o amintire de neșters îi dăinuie încă într-un ungher al minții: cu mulți ani în urmă, tatăl său îl dusese să vadă o clădire în ruine, străjuită de un lămâi sălbăticit. Era casa în care Paolo Florio își dăduse ultima suflare, răpus de tuberculoză. Vincenzo avea pe atunci doar opt ani, rămânând să fie crescut de bătrânul unchi Ignazio, tizul lui.

Pe Ignazio îl traversează un fior pe șira spinării.

Și Vincenzo *al lui* are aproape opt ani.

* * *

Sărbătorile Crăciunului se scurg lent, într-o aparentă stare de seninătate. Seară de seară, vila Olivuzza – caldă, primitoare – radiază de splendoare, înconjurată de parcul larg al domeniului: luminile se preling de la ferestre, mângâind copacii, revelând siluetele arbuștilor și sculptând alura demnă a palmierilor ce se înalță către nori. Însă valuri intense de lumină se revarsă și în camere, chiar și în cele mai retrase, căci Giovanna a poruncit să fie aprinse fiecare felinar, fiecare lumânare, iar întunericul să fie alungat departe de acea casă. Musafirii s-au strâns în jurul bradului, încărcat cu lumânările roșii: sunt acolo Giulia și Pietro – împreună cu micul Giuseppe,

care are acum un an și jumătate, și cu frățiorul Ignazio, venit pe lume de curând, pe 22 august –, precum și sora lui Ignazio, Angelina, împreună cu soțul, Luigi De Pace. Ca de obicei, familia Merle a rămas de Sărbători la Marsilia: de la moartea lui Auguste, socrul Giuseppinei, nu au mai revenit nici măcar o dată în Sicilia. Totuși, Giuseppina, François și Louis Auguste – care între timp a devenit bărbat în toată puterea cuvântului – au trimis un cufăr ticsit cu daruri de Crăciun.

Giovanna se implică în tot felul de activități – orice, numai să-și țină mintea și mâinile ocupate: a participat la tradiționala acțiune comunitară de distribuire de cadouri de Sărbători pentru cei mai săraci din cartier și de trusouri pentru nou-născuții familiilor celor mai nevoiașe, cerându-le fiecăruia în parte să se roage pentru ea și familia ei. Le-a urmărit îndeaproape pe copilele înscrise la școala de broderie, hotărâte să termine cât mai multe trusouri pentru nunțile care vor începe la primăvară, după postul Paștelui. A organizat recepții, primind vizite la orice oră din zi, cu excepția celor în care se reunea în rugăciuni cu restul femeilor din casă.

Totul, ca să nu se lase doborâtă de frământări.

Cât despre Ignazio, alternează diminețile în care rămâne la pat cu cele petrecute la biroul companiei din Piazza Marina. Încearcă să-și mascheze slăbiciunea, căci boala lui n-ar aduce deloc beneficii Casei Florio. După-amiezile însă, nu se ferește să participe la conversațiile cu oaspeții Giovannei. Una peste alta însă, iese puțin, mănâncă fără tragere de inimă și, cel mai adesea, poate fi găsit în fotoliul din fața șemineului, citind sau scriind scrisori pe pupitrul său portabil din rădăcină de nuc și din alamă.

De Sărbători, Giulia nu-și scăpase tatăl din ochi: părea mai obosit decât de obicei, însă nu găsise suficient curaj ca să-l întrebe direct dacă are probleme de sănătate. Îi ajunseseră, ce-i drept, la urechi, murmure și jumătăți de frază, și remarcase schimburi de priviri cu subînțeles. Pe Ignazziddu îl găsise peste măsură de nervos, morocănos de-a dreptul, în vreme ce mama îi pomenise ceva în treacăt, schimbând apoi subiectul. În vâltoarea treburilor și a obligațiilor pe care fusese nevoită să și le îndeplinească – copiii, recepțiile de la Palazzo Butera, acțiuni de binefacere – nu avusese ocazia să discute față în față cu propriul său tată ca să-și dea seama dacă totul era în regulă cu el sau nu.

Așa se face că, puțin după Anul Nou, într-o după-amiază rece, scăldată în razele unui soare cu dinți, Giulia se prezintă neanunțată la vila de la

Olivuzza. Giovanna nu e acasă, rămânând la căpătâiul prințesei de Cutò, căzută de-acum în agonia dinaintea sfârșitului.

Intră și se îndreaptă direct spre camera de lucru a tatălui. La birou însă nu stă nimeni.

— Unde e tata? îl întreabă pe un ton nerăbdător pe sluga care tocmai ștergea de praf, unul câte unul, registrele din bibliotecă.

Bărbatul rămâne mut, fixând-o cu privirea: *il senatore* nu se simte deloc bine – o știu toți din casă, ce-i drept, însă nimeni nu are voie să vorbească despre asta.

— Unde e? insistă Giulia.

Bărbatul continuă să rămână nemișcat. În prag se iețește Vincenzo, cu părul în neorânduială și ținând sub braț un bloc de desen. Intră, o trage de poalele rochiei.

— Giulia! Uite, chiar acum mă duceam la el. Vino cu mine.

Copilandrul îi întinde mâna, iar Giulia o strânge într-a ei. Ce-i drept, nu fuseseră prea apropiați, ea și micul împielițat cu ochi ca tăciunele, cum îi spunea. Era însă de înțeles: îi despărțeau treisprezece ani. La căsătoria ei, el avea numai doi ani, acum fiind mai apropiat de vârsta copiilor ei decât de a sa.

— *Com'è u' papà?* Cum se simte?

Vicenzino își strânge umerii și pare că se agață și mai tare de mâna ei.

— *Accussì.*

Și, spunând asta, își întinde mâna în față, simulând o mișcare ondulatorie. Cu suișuri și coborâșuri.

Ajung în fața ușii de la camera tatălui lor. Giulia bate ușor.

— Intră, se aude dinăuntru.

Ea ezită, cu mâna strângând mânerul din alamă, lucrat artistic, în timp ce un gust amar îi năpădește instantaneu gura. Vocea părintelui său a fost dintotdeauna profundă, sigură. Cea pe care tocmai a auzit-o însă e stinsă și șovăielnică.

Îl găsește stând în fotoliu, îmbrăcat destul de elegant, dar în haine de casă.

— Ai înțeles, Nanài? tocmai îi spune el valetului personal. La nouă fix, vreau trăsura aici, în față. Și amintește-i lui Ignazziddu că trebuie să vină și el cu mine. Laganà ne așteaptă la biroul din Piazza Marina și…

În clipa aceea își întoarce privirea către ușă și o vede pe Giulia. Chipul i

se luminează într-un zâmbet, apoi se ridică s-o întâmpine.

Ea îl îmbrățișează strâns.

Și, în clipa aceea, înțelege totul.

Își ascunde fața în reverul jachetei lui de casă, ridicând instantaneu un dig interior care s-o apere de revărsarea bruscă a spaimei de moarte. Giulia nu putea să nu simtă cum trupul lui, solid și puternic până mai ieri, devenise acum firav, fragil. Nu putea să nu perceapă izul pe care nici măcar parfumul lui scump și atât de familiar – *Eau de Cologne des Princes,* cumpărat din Paris, de la Piver – nu izbutește să-l mascheze. Nu putea să nu vadă cum brațele lui abia dacă s-au ridicat de-o șchioapă ca s-o cuprindă, de parcă o îmbrățișare mai strânsă ar fi fost un efort prea mare pentru el.

Giulia se desprinde din brațele lui și-l privește lung, în timp ce lacrimile îi inundă ochii.

— *Papà…*

Vincenzo observă întreaga scenă cu un creion sigilându-i parcă buzele și cu ochii dilatați, mutându-se când la tatăl, când la sora sa.

Ignazio o imploră din priviri pe Giulia să nu spună nimic, apoi îl cheamă la el pe băiețandru, care, între timp, s-a ghemuit pe un fotoliu.

— Ce-ar fi să cobori la bucătărie și să le spui să ne aducă ceva de rontăit? Eh, ce zici, Vice? îi spune.

Ochii copilului se măresc brusc.

— Chiar așa, am simțit mai devreme aromă de *taralli* proaspăt scoși de la cuptor! exclamă el, sărind din fotoliu. Vrei și lapte, *papa?*

— Da, mulțumesc.

— *Taralli?* îi întrerupe Giulia. Dar… *sunnu cosa duci di' Morti,* se prepară numai la pomenirea morților.

Vincenzo ridică din umeri.

— Pentru mine, le prepară când vreau eu, vine replica lui, însoțită de o luminiță lacomă în priviri.

Și se face nevăzut, îndepărtându-se în salturi ștrengărești.

— *Sto' picciriddu…* Prea îi faceți toate voile, comentează tânăra, în timp ce Nanài trage un scaun în dreptul ei.

— E vina mamei tale. Nu știe să spună nu.

Nanài schimbă o privire cu stăpânul său, apoi iese, trăgând ușa după el.

— Așadar, spune-mi, ce se petrece? întreabă Giulia, în timp ce tatăl se așază la loc în fotoliu.

Nu-și mai maschează tonul panicat. Apoi, se apleacă spre el și-i ia mâinile într-ale sale.

— Nimic, nimic. Nu m-am simțit bine o vreme, un fel de intoxicare a rinichilor… Acum însă mi-e mai bine, îi răspunde, ducându-și degetul la buze, semn că ar trebui să coboare tonul. Mi-au administrat întăritoare, m-au obligat să beau multă apă, ca să nu mai spun de anumite proceduri de care nici nu vreau să mai amintesc… Pe urmă, mi-au dat mult lapte, lapte întruna, de parcă aș fi fost sugar. Una peste alta însă, dieta pe care mi-au prescris-o pare să-și facă efectul. Nu m-am repus chiar cu totul pe picioare, însă sunt pe drumul cel bun, de asta sunt convins.

Giulia îi înlătură o șuviță căzută pe frunte, căutând cu înfrigurare pe chipul lui o urmă care să-i confirme spusele. Însă n-o descoperă. Și totuși, nu renunță, continuă să caute. Îi prinde capul între palmele sale și-l scrutează până în străfundul ochilor, acolo unde, iată, descoperă ce se ascunde în spatele minciunii pe care tatăl ei le-o servește celor din preajmă, dar și sie însuși.

Frică. Deznădejde. Resemnare.

Simte cum îi pătrunde brusc frigul în oase, ca și cum s-ar fi cufundat într-un ochi cu apă de izvor. Încearcă să-și alunge senzația.

— *Maman* ce zice?

El ridică din umeri.

— *Scantata è,* îi e frică. Numai că eu nu mi-s omu' care *farimi jiccare n'terra*[{92}].

Ca într-un vis, Giuliei îi apare în fața ochilor, parcă aievea, imaginea unui măslin – înalt și falnic. Copacul care – așa cum obișnuia mereu să spună tatăl său – nu moare nici dacă-l tai din rădăcină. În schimb, *măslinul acela* de acolo, din fața ei, se zbârcește văzând cu ochii, ca și cum seva i se scurge ineluctabil, uscându-l, în vreme ce rădăcinile nu mai au putere să absoarbă nutrimentele din pământ.

— Și doctorii?

— Ei spun că starea mi se ameliorează. Însă oricum, înaintea cuvântului lor e cuvântul meu, eu sunt cel mai în măsură să spun cum mă simt, nu-i așa? Iar eu mă simt mai bine. Și, ca să-și întărească spusele, Ignazio se lovește cu palma în piept, apoi continuă, încercând să mențină tonul oarecum înveselit: La urma urmei, e interesul meu să mă pun cât mai repede pe picioare: așa cum știi. Casa noastră va patrona în noiembrie Expoziția

Națională de aici, de la Palermo… Se întrerupe o clipă, adăugând apoi, cu un zâmbet mulțumit: Palermo, la același nivel cu Milano sau cu Parisul… Ți-ai fi imaginat vreodată una ca asta? Chiar ar trebui să vezi și tu ce proiecte a gândit Basile pentru noi. Sunt minunate de-a dreptul. Pavilionul de la intrare se va baza pe elemente de arhitectură maură, fiind prevăzut chiar și cu o belvedere, de unde se va putea admira orașul.

— Arhitectul Giovan Battista Basile? Bine, dar nu e prea bătrân pentru un angajament de asemenea anvergură? întreabă Giulia, prefăcându-se mirată.

Știe răspunsul, însă o bucură să-și vadă tatăl povestindu-i despre afacerile sale, căci în clipele acelea parcă prinde din nou viață.
Privirea i s-a luminat, spinarea parcă i s-a îndreptat dintr-odată, iar vocea și-a recăpătat intensitatea de odinioară.

— Nu, nu e el, ci Ernesto, fiul său. Din câte se pare, bătrânul nu se simte tocmai bine. În sfârșit… Pavilioanele au fost proiectate în stil arabo-normand cu mici cupole în dreptul ușilor și cu o intrare principală uriașă, care se deschide către teatrul cel nou. Teatro Vittorio Emanuele.

Giulia îl lasă să-și desprindă mâinile dintr-ale sale și, încrucișându-și brațele la piept, spune:

— Am auzit ceva interesant despre această Expoziție Națională.
Zilele trecute ne-a vizitat acasă prefectul, punându-se la taclale cu
Pietro. Printre altele, spunea că prințul de Radalì e foarte mulțumit de toată afacerea asta. Că își numără de pe acum banii pe care-i va câștiga de pe urma Expoziției.

Ignazio o privește cu luare aminte, zâmbind. În ciuda aerului său liniștit și rezervat, Giulia a fost dintotdeauna capabilă să extragă dintr-o conversație mesajele cu adevărat importante. Iar preț de o lungă și vertiginoasă secundă, și-o imaginează conducând destinele
Casei Florio, purtând-o pe noi culmi ale prosperității grație intuiției și agerimii pe care a demonstrat-o mereu. *Nu ca Ignazziddu, care umblă mereu cu capul în nori…* Apoi însă scutură din cap, de parcă ar vrea să se elibereze de gândul acela absurd.

— Radalì e viclean, draga mea fiică, răspunde el apoi. Ne-a concesionat spre folosință gratuită domeniul lui de la Villafranca, o zonă cultivată cu citrice, știind bine că, după închiderea expoziției, va putea vinde terenurile de acolo la prețuri inimaginabile astăzi. Și într-adevăr, va face un munte de

bani.

Giulia încuviințează, mulțumită acum că discuția lor nu se mai concentrează asupra bolii tatălui ei.

— Ce-i drept, nu e prost deloc: pe o latură a domeniului are teatrul, pe cealaltă – Via della Libertà –, iar în capăt se învecinează cu hotelurile și cu noile grădini publice și strada care duce tocmai până la parcul Della Favorita. Poate face ce vrea acolo.

— Exact, răspunde Ignazio, acum pe de-a-ntregul destins. Am mai spus-o și o repet: Palermo trebuie să ne mulțumească. Multe s-au realizat aici datorită familiei Florio sau, după caz, cu intervenția sfinților din rai. Știi, de exemplu, că nimeni de la Roma nu a vrut ca Expoziția să se organizeze aici, la noi în Sicilia? Prea departe – ziceau prea scump transportul mărfurilor pe mare… adică transportul care se va face vrând-nevrând cu navele noastre, ceea ce multora nu le pică deloc bine.

Ignazio se întrerupe brusc, cerându-i un pahar cu apă, iar preț de o clipă, în ochi îi reapare frica, până atunci uitată. În cele din urmă continuă:

— De întreaga organizare ne vom ocupa noi, familia Florio. Tot ale familiei Florio vor fi navele cu care vor sosi expozanții și mărfurile lor. Aceeași familie Florio va deține pavilioanele cele mai spațioase, unde ne vom expune produsele din ton și vinurile marsala, precum și mașinăriile de la Oretea. Ignazio zâmbește, privind paharul golit, prin pereții căruia desenele de pe halatul său de casă capătă accente ludice. Zâmbetul lui este însă distant, strâmb. Adaugă: Însă și noi, la rândul nostru, trebuie să-i mulțumim avocatului Crispi.

Giulia se încruntă, apoi încuviințează lent din cap. Francesco Crispi este spiritul lor protector, atât al Casei Florio, cât și al lui Ignazio, personal; tânăra înțelesese acest lucru cu cinci ani în urmă când, în ziua când s-a căsătorit, tatăl său i-a explicat că avocatul Crispi însuși întocmise clauzele matrimoniale, prin care zestrea îi era plasată sub tutelă.

— *Caciettu. Ma iddu nenti putìa și ’un c’eri tu.*[{93}]

Laconică, directă. Altfel spus, voința omului politic, oricât de puternic ar fi fost, nu s-ar fi materializat niciodată fără banii familiei Florio.

Ignazio tocmai se pregătește să-i răspundă, când în cameră intră Vincenzino, urmat de o slujnică ducând o tavă cu dulciuri și o carafă cu lapte.

Giulia îi mulțumește, apoi ia un *tarallo* de pe tavă: fursecuri moi,

acoperite cu glazură de lămâie, care se prepară de obicei de Luminație, sau Ziua Tuturor Morților. Însă toți ai casei îi știu poftele lui Vincenzino, făcând o excepție pentru el… *Dac-ar fi doar una! Numai că sunt mai multe excepții, poate chiar prea multe,* își spune ea în gând, încruntându-se. Însă, în clipa în care zărește dulciurile de pe a doua farfurie, izbucnește în râs.

— *A' pignuccata*! Așa mai vii de-acasă!

Și ia lacomă un bastonaș învelit în miere, îndesându-și-l în gură. După care își linge degetele, imitată de fratele cel mic.

Ignazio privește scena și-și simte inima crescând de bucurie. O revede cu ochii minții pe Giulia, pe când era doar de-o șchioapă, iar lângă ea – pentru prima dată după mult timp – pe Vincenzino *al lui,* băiețandrul căruia nu i s-a mai oferit șansa să devină adult. Și-i amintește jucându-se în parcul domeniului, le aude râsetele, respirația ritmică în somn, zâmbește la amintirea șotiilor care uneori o scoteau din minți pe Giovanna.

Nimic. Nu mai există nimic din tot ce a fost.

Cât despre acest Vincenzino, ei bine, nu poate decât să-l supravegheze de la distanță. E mult prea vivace, nu stă niciodată locului, iar pe el, încă în convalescență, pur și simplu îl obosește. Soarbe din paharul cu lapte, apoi continuă s-o observe pe Giulia, care acum își hrănește frățiorul cu propria mână, vorbindu-i despre nepoții pe care el îi credea mai curând verișori, judecând după diferența mică de vârstă dintre ei. Îi vede chicotind și râzând și, vrând-nevrând, se întreabă câte întâmplări din viețile lor o fi pierdut. Unde zburaseră oare anii când copiii lui erau încă de-o șchioapă? Pe vremea aceea, el avea un singur gând: să-și sporească afacerile, să ajungă pe cele mai înalte culmi ale bogăției și ale puterii, în acele sfere pe care tatăl său abia dacă reușise să le atingă cu degetul. Cu mult timp în urmă, bătrâna lui mamă îi spusese: „Dintre toate lucrurile pe care le pierdem în viață, copilăria fiilor noștri e printre cele mai dureroase". Însă Ignazio înțelege abia acum miezul acelor cuvinte. Acum, când nu mai este nimic de făcut.

Iar durerea pe care, iată, o resimte vine să întărească o alta, o suferință fără nume, care îl întoarce cu gândul la vremuri pe care le-ar fi putut trăi, dar care n-au venit niciodată, la o fericire căreia el i-a întors spatele, lăsând-o să se cristalizeze acolo, în regatul visurilor pierdute – și, de aceea, perfecte.

Preț de o clipă, aromei de *taralli* îi ia locul parfumul garoafelor și al zilelor de vară din Marsilia.

Apoi se risipește.

* * *

Săptămânile trec, iarna e acum pe sfârșite. Ignazio s-a repus pe picioare, încercând să se dedice din nou, cu normă întreagă, afacerilor. Își planifică chiar un drum la Roma, informându-l pe Abele Damiani, prietenul din Senat, despre apropiata lui întâlnire.

Însă trupul său nu-și dă consimțământul.

Avea s-o descopere într-o dimineață, după o noapte în care nu reușise să pună geană pe geană din cauza unor dureri puternice în zona lombară, însoțite de episoade de vomă. Când în cele din urmă încearcă să se dea jos din pat, are vertijuri, iar picioarele aproape că nu-l mai susțin. Își privește mâinile: tremură incontrolabil. Târâș-grăpiș, clătinându-se violent, sprijinindu-se mai întâi de marginea patului, apoi de spătarul fotoliului, se duce să se vadă în oglindă.

Însă nu se găsește.

Pentru că nu, fantasma aceea cu obrajii supți nu poate fi el – își spune, cuprins de groază. Chipul acela săpat până la os, trupul, care pare să se piardă în cămașa de noapte, pielea fără viață, îngălbenită. Nimic din tot ce vede în oglindă nu-i aparține.

Îl strigă pe Nanài – o dată, de două ori, de trei ori. După a treia chemare, valetul își face apariția, iar când Ignazio îi citește expresia din ochi, înțelege. Înțelege că nu mai are timp, că răul acela care îi picură otravă zi după zi în sânge a hotărât, iată, să-l termine o dată pentru totdeauna.

— *Chiama a me' mugghiere*[{94}], murmură. Și pe doctor.

Câteva secunde mai târziu, ușa dintre dormitorul lui Ignazio și cel al Giovannei se dă în lături. Femeia – în halat și cu părul despletit – traversează în grabă încăperea, împiedicându-se în propriii papuci de casă.

Văzându-l, își duce instinctiv mâna la gură.

— Nu arătai așa ieri, izbutește într-un târziu să murmure.

Ignazio rămâne încremenit, fără să scoată niciun cuvânt. Ar fi peste puterile sale.

Ea îl privește în ochi. Da, e o femeie puternică Giovanna. Dar înspăimântată în același timp.

— Ceva… Trebuie să se fi întâmplat ceva rău peste noapte.

După un timp, la Olivuzza sosesc nu unu, ci doi medici; îl consultă, îi iau din nou sânge și eșantioane de urină, sperând că analizele îi vor lămuri. Însă va mai dura un timp. Eh, dacă ar fi fost altundeva, într-un oraș din Nord, de exemplu, și dacă ar fi avut un instrumentar mai performant, altfel ar fi stat lucrurile, dar așa, aici…

Imediat după vizită, se duc glonț la Giovanna, care-i așteaptă în parcul domeniului, departe de urechi indiscrete. Cei doi medici se privesc stânjeniți, își caută cuvintele, le aleg pe cele mai delicate, mai blânde. Șovăie vizibil.

Femeii îi este suficientă o privire ca să înțeleagă totul.

Și are un singur, unic gând: nu vrea să afle.

Se răsucește brusc pe călcâie și o ia la sănătoasa: aleargă să-l caute pe Ignazziddu, descoperindu-l în salonul-studio al tatălui, absorbit de teancul de hârtii de pe birou. Îi cere, îl roagă, îl imploră să discute cu medicii, să facă tot ce pot, căci nu, nu e cu putință ca Ignazio…

Între timp, pe aleile parcului, cei doi medici se privesc nedumeriți, neștiind ce urmează. În cele din urmă, fiul cel mare al familiei li se alătură și încep să discute.

Tânărul îi ascultă cu fruntea plecată. Are sentimentul că întregul univers și-a propus să-l strivească, iar copacii din jur se prăbușesc unul câte unul peste el, în timp ce pământul i se cutremură sub picioare. Îi informează că le va pune la dispoziție două camere acolo, la Olivuzza. Să nu-și facă planuri să părăsească reședința – nu când îl au sub observație pe *acel* pacient, în *acea* stare.

Intră în casă, le dă dispoziții servitorilor, își ia rămas-bun de la medici cu o strângere de mână, apoi se întoarce în parc, rătăcind pe alei.

Nu încearcă nimeni să-l oprească.

Înaintează clătinându-se la fiecare pas, străbate alee după alee, ținându-și brațele larg deschise, ca și cum ar alerga după o îmbrățișare neștiută.

Plânge.

Și-a pierdut deja fratele – nu l-a uitat nicio clipă –, știe bine ce înseamnă să îngropi un petic din propria viață și nu, nu vrea s-o facă din nou. Suferința de atunci e încă vie, îi simte și acum mirosul – parfumul crinilor albi care înconjurau sicriul lui Vincenzo. Tatăl său abia a trecut de cincizeci de ani, nu se poate să plece pentru totdeauna.

E prea repede, mult, *mult prea* repede.

Ce-o să mă fac? se întreabă. Plânge cu hohote furioase, plânge îndelung, în același timp în care, în camera ei, mama plânge în brațele *donnei* Ciccia.

Însă el se gândește acum doar la suferința lui, la durerea care îi sfâșie măruntaiele.

* * *

Pe măsură ce primăvara își întinde timid aripile peste lume, Ignazio simte că lui, dimpotrivă, viața i se scurge din carne și din oase, asemenea unei haine pe care, ponosită, o lași să cadă de pe tine, știind că n-o vei mai îmbrăca niciodată. E singur în camera lui, cufundat în fotoliul din fața ferestrei. Afară, aerul se dezmorțește, adiind miresme de fân și de flori. Zumzetul continuu de insecte e întrerupt doar de trilurile păsărilor din volieră și de chiotele lui Vincenzino, care se plimbă de colo-colo cu un velociped, prin parc.

E martie, își spune, simțind adierea parfumată a pământului scăldat de razele soarelui. Oh, desigur, vor mai fi și unele zile reci, ca întotdeauna, însă domnia iernii a luat sfârșit, iar curând se vor înți primii muguri, tufele de trandafiri vor prinde floare, arbuștii de *Plumeria* se vor îmbrăca în alb, iar în mica lui livadă de portocali de la Villa ai Colli, de care îi e atât de dor acum, pomii vor da ofrandă ultimele lor fructe din acest an.

Nu i-a rămas prea mult timp.

Un gând crud, prea sincer poate, care îi ridică în gât un nod de deznădejde.

Totul. E pe cale să piardă totul.

Copiii, pe care nu-i va mai vedea crescând și cărora nu le va putea oferi sfaturile sale: Vincenzino, încă atât de mic, dar și Ignazziddu, care mai are încă multe de învățat, căci lipsa lui de modestie îl poate pierde. Soția, pe Giovanna, pentru care încearcă, dacă nu iubire, cel puțin o profundă afecțiune pentru generozitatea cu care i s-a devotat zi de zi. Favignana, cu profilul aspru al insulei Marettimo și cu silueta delicată a celeilalte insule din apropiere, Levanzo, ambele ițindu-se în zare imediat ce te depărtezi de țărm, Favignana, cu bărcile pescarilor pregătite pentru *mattanza* – nălucile negre care despică în zbor undele mării, azurii mai întâi, însângerate mai târziu. Albul prăfos al carierelor de tuf. Mireasma mării, amestecându-se cu izul de ton. Apoi, crama de la Marsala, cu zidurile din tuf mâncate încet de mare, fierul topit și prelucrat de la Oretea, coșurile piroscafelor NGI…

Toate acestea le va pierde pentru totdeauna și nu se poate opune

nicicum, căci știe prea bine că moartea ne vrea la ea goi, puri ca în clipa în care venim pe această lume. Voința sa nu are nicio putere în fața destinului.

Simte în gură gust acru de fiere, amestecat cu lacrimile sărate.

În ultimul timp, îl năpădește plânsul tot mai des, mai des decât și-ar dori, dar… cum ar putea oare să se abțină? Plânge în tăcere Ignazio, plânge și-și trăiește deznădejdea care-i inundă venele, oasele, lăsându-l fără vlagă, o relicvă purtată în voia valurilor.

Desigur, el va continua să se prefacă, spunând tuturor că se va repune curând pe picioare, că medicii vor găsi pentru el un tratament nou. Și da, va lupta fără doar și poate până la capăt, însă ca să se mintă pe sine însuși, ei bine, asta n-o mai poate face.

E pe moarte.

Iar gândul acesta – de fapt, certitudinea aceasta – îl paralizează.

Viața lui? O viață dedicată muncii, asemenea celei duse de tatăl său. O întreagă existență pusă în slujba unui ideal: acela ca familia Florio să devină tot mai bogată, mai puternică, mai importantă decât oricare alta. Și așa s-a și întâmplat. Reușise.

Și acum?

Acum, că demonstrase ce avea de demonstrat?

Acum, că nu mai avea în față niciun proiect, nu-l mai aștepta niciun birou, nicio afacere căreia să-i consacre tot timpul și energia sa?

Am buzunarele pline și inima goală. Încă am idei bune și voință să le duc la bun sfârșit și-mi doresc să trăiesc alături de familie, să-mi văd nepoții crescând și să urmez cursul vieții.

Dar…

Deznădejdea îl izbește în coșul pieptului ca un torent, tăindu-i respirația.

Și acum, că plec, ce rămâne?

* * *

Săptămânile trec, sosește luna mai.

Ignazio nu e în stare nici măcar să mai stea în fotoliu.

Din prag, Giovanna privește cum Nanài și un alt servitor îl spală. Studiază chipul imobil al soțului, citindu-i în ochi rușinea pe care o resimte pentru faptul că e îngrijit precum un bebeluș neputincios – o suferință mult mai atroce decât însăși groaznica lui durere fizică.

Lângă ea, Ignazziddu, strângându-și mama de după umeri, încearcă să-și mascheze cumva mâhnirea care-l încearcă văzându-și tatăl răsucit pe-o

parte și pe alta și manevrat ca un obiect de doi străini. Apoi mormăie câteva vorbe greu inteligibile: biroul din Piazza Marina, ce se mai întâmplă pe acolo, Banco Florio, ca să-i mai liniștească pe cei de acolo…

Fuge, Ignazziddu al nostru fuge de suferința pe care n-o poate îndura.

Ignazio l-a văzut.

Clatină cu greutate din cap, încercând să nu stârnească alte valuri de durere. Se roagă în gând ca fiul lui să-și alunge teama și să devină un administrator de nădejde al afacerilor familiei. Iar gândul acesta îi amintește că mai are ceva important de făcut. Se întoarce către soția sa.

— Givannina… cheamă *u' nutaro.*

Ea se limitează să încuviințeze în tăcere.

Notarul Francesco Cammarata sosește pe înserat. Certifică ultimele dorințe ale lui Ignazio: patrimoniul familiei va fi divizat între cei doi moștenitori de sex bărbătesc, Ignazziddu și Vincenzo. Știe că Ignazziddu nu e încă pregătit, că un conducător are nevoie de *i scagghiuna,* de colți de fier ca să nu fie devorat de alți lupi, iar Ignazziddu, devenit fără voința sa fiul cel mai mare al familiei, nu are încă înțelepciunea și viclenia necesare pentru a administra așa cum se cuvine Casa. Însă nu are încotro. Apoi dispune o rentă pentru Giovanna și îi atribuie Giuliei o cotă-parte din moștenire. Stabilește legături pentru câțiva dintre servitori și dintre muncitorii din companiile sale.

Dincolo de ușă, Giovanna stă pe un scaun, vegheată de *donna* Ciccia, și deșiră încontinuu pietricelele de coral ale rozariului din argint, îngânând rugăciuni aproape fără să-și miște buzele. Se roagă, chiar dacă nici ea nu știe bine pentru ce. Pentru o minune, poate. Sau poate își cere iertare pentru păcate pe care nici măcar nu știe să le fi comis. Poate în speranța că-și va găsi alinare. Sau pentru ca soțul ei să-și găsească, în sfârșit, pacea.

Când notarul a terminat, *donna* Ciccia îl conduce spre ieșire, în vreme ce Giovanna rămâne în pragul camerei lui Ignazio, cu o mână rezemată de toc și cu cealaltă strângând rozariul la piept.

Ignazio întoarce capul pe pernă, o vede și-i face semn să se apropie.

— Mă gândeam la tine, îi spune, încercând să zâmbească.

Buzele sunt arse și cojite, iar barba – aproape albă.

— Și eu mă gândesc la tine, îi răspunde, arătându-i rozariul. Trebuie să te vindeci. O să te vindeci. *U' Signuri m'avi a fari 'sta grazia.*[{95}]

El o strânge de mână, apoi arată către ușă cu un gest al bărbiei.

— *U' sacciu,* știu. Acum însă, lasă-mă să dorm un pic. Pe urmă, când se întoarce Ignazziddu, spune-i să vină să-mi spună ce se întâmplă la NGI. Pe urmă, trebuie să-i scriem lui Crispi, să-i amintim de reînnoirea contractelor poștale. *A' cira squagghia e 'a prucessione 'un camina…*[{96}]

Ea încuviințează fără să scoată niciun cuvânt, înghițindu-și lacrimile. O încearcă un amestec de furie și amărăciune, laolaltă cu sentimentul că a fost din nou lăsată, pentru a nu știu câta oară, pe locul al doilea în viața soțului său.

Casa Florio înainte chiar și de Dumnezeu, înaintea familiei, a copiilor. Casa Florio, pentru totdeauna, Casa Florio înainte de toate.

* * *

Ignazio a rămas singur. Ațipește, căzut într-o toropeală provocată de epuizare și de laudanumul pe care medicii au început să i-l administreze ca să-i mai calmeze durerile.

În penumbra încăperii, licărul becului electric de pe perete învăluie totul din jur într-o patină galbenă.

Un freamăt moale, ca de stofă, îl trezește brusc. Dinspre colțul cel mai întunecat al camerei îi ajunge la urechi foșnetul unor fuste abia mângâind pardoseala – o adiere familiară, de mult știută, care odinioară îi accelera bătăile inimii de fiecare dată când o percepea.

Deschide ochii, scrutând întunericul, ba chiar se silește să se ridice în capul oaselor.

Deodată, o vede; își lasă capul înapoi pe pernă.

Ea, cine altcineva ar fi putut fi decât ea?

Silueta înaintează spre el lent, cu pași mici. Păr ondulat, blond cu nuanțe roșcate. Piele albă ca laptele. Buze subtile, înmugurindu-i palid într-un zâmbet parcă neterminat.

Poate chiar să-i perceapă mirosul: o adiere proaspătă, pură. Garoafe.

Camille.

Pare să aibă, din nou, douăzeci de ani. Poartă rochia din ziua în care se cunoscuseră la Marsilia, în vara lui 1856.

Se așază pe marginea patului, întinde mâna către el. Salteaua nu se deformează sub greutatea ei, cum nici pânza cearșafului nu se pliază sub apăsarea mâinii. Însă atingerea ei e caldă, iar privirea – privirea *aceea – e* încărcată de compasiune și de iubire. Ochii ei limpezi precum cerul nu mai sunt înroșiți de lacrimi sau de pizmă, ci par luminați de o sclipire de iertare,

pe care, preț de o clipă, Ignazio își spune că n-o merită. Apoi, înțelege totul și-nchide ochii, înțelege că iubirea, iubirea cea adevărată nu moare niciodată, ci dăinuie numai dacă se împletește cu iertarea. Că în fiecare dintre noi sălășluiește adânc o remușcare, tânjind după ispășire.

Se lasă purtat de adierea magică, inspiră mireasma de flori care alungă izul greu de boală.

Nu, nu știe dacă e într-adevăr Camille sau o fantasmă prinsă în mrejele tărâmului incert dintre vis și trezie. Ceea ce știe însă este că, dintr-odată, frica i-a dispărut, iar rana pe care o poartă în suflet de ani și ani, acea iertare niciodată consimțită pentru suferințele provocate, acel vid creat de absența la care el singur s-a condamnat, ei bine, toate acestea s-au risipit. Ba chiar și sentimentul de vinovăție față de Giovanna s-a temperat, căci Ignazio a înțeles acum un lucru: că e posibil să porți în suflet iubiri diferite și că tot ce trebuie este să accepți ca pe un dar divin sentimentele care te încearcă și pe cele care-ți sunt oferite. Și că el, probabil, a greșit, însă timp de remediat păcatele nu mai rămâne, iar acum nu trebuie decât să ierte și să se ierte el însuși.

Acum, ea îi vorbește.

El închide ochii. Se lasă purtat pe acordurile vocii sale, care vibrează a amintire, pe aripile cuvintelor susurate în franceză, care îi mângâie inima, lăsând celor câteva – puține – lacrimi să-i spele sufletul înainte să alunece pe obraz. Ignazio își permite, în sfârșit, să primească pacea.

* * *

La Olivuzza, timpul pare să fi încetinit, prelingându-se alene, de parcă s-ar plia în falduri de așteptare grea.

Vincenzino a întrerupt ora de vioară, cerând să termine mai devreme. Trece pe vârfuri prin fața ușii de la camera tatălui său, însoțit de guvernanta care îl oprește să intre, pentru că „nu trebuie deranjat”. La cei numai opt ani ai lui, copilandrul trăiește o continuă senzație de groază, fără nume, o frică profundă oglindită de gesturile frenetice ale mamei, mereu mâhnită și tot mai distantă, mereu cu rozariul în mână, cufundată în rugăciuni, însoțită peste tot de *donna* Ciccia, care o imploră întruna să mănânce, fie și numai câteva îmbucături sau să se odihnească, fie și numai câteva ore.

Singurul care îi mai poartă de grijă este Ignazziddu, care însă se face nevăzut în fiecare dimineață, ducându-se fie la Oretea, fie la biroul din Piazza Marina sau cine știe pe unde, la fel cum și serile și le petrece în

oraș, la circ, întorcându-se acasă târziu, chiar foarte târziu. Însă și fratele său este în ultima vreme tras la față, iar lui Vincenzo nu i-a scăpat acest lucru.

Ar vrea să întrebe, să știe, să înțeleagă, dar nu prea știe ce să întrebe. Înțelege, ce-i drept, că se întâmplă ceva grav, însă e doar un copil încă și nu reușește să pună cap la cap toate piesele.

A observat doar că fratele său fuge de acasă imediat ce prinde ocazia.

Într-una dintre seri, după culcare, guvernanta vine în camera lui, cerându-i s-o însoțească. Toropit de somn, băiețandrul se supune.

Însă ochii înroșiți ai guvernantei sunt ultima piesă a mozaicului pe care și l-a creat în minte de-a lungul ultimelor luni.

Căci, în clipa aceasta, Vincenzo înțelege.

Tatăl său trage să moară.

Pentru el, moartea înseamnă lespezile din capela de la cimitirul Santa Maria di Gesù, dincolo de care i s-a spus că se află bunicii și acel frate neștiut, care avea același nume ca el și căruia – așa înțelegea el, în felul naiv și totodată feroce al vârstei – știe că i-a luat locul. Celălalt Vincenzo reprezintă pentru el o imagine, o fotografie pe care mama o păstrează pe măsuța ei de toaletă, privind-o zi de zi. Așa și-l și închipuie, de altfel: palid, cu ochii închiși a somn, învăluit de un nor de pulbere fină, în mijlocul ghirlandelor de flori de mătase, ca o păpușă de porțelan.

Guvernanta îl ajută să-și tragă pe el un halat, apoi îl însoțește în camera tatălui. Intră. Îl izbește miasma de aer închis, de transpirație, de frică. Lângă pat stă mama, ținându-și soțul cu o mână și batista în cealaltă. Un preot cu stolă violet își face de lucru cu uleiul sfânt și cu liturghierul.

Ignazio e mai curând o stafie acoperită cu un cearșaf. Pielea devenită aproape transparentă din cauza bolii e străbătută de o rețea deasă de vene albăstrii. Pe comodă, o ceașcă în care e lapte și o linguriță.

Vincenzo se desprinde din mâna guvernantei și se apropie de pat. Îi ia mâna tatălui și și-o duce la obraz, căutându-i parcă mângâierea, deși știe bine că tatăl său a fost mereu reținut cu gesturile afectuoase.

Palma bărbatului e caldă, aproape că-i frige obrazul.

— *Papà.*

E înspăimântat. Simte nevoia să tragă aer adânc în piept; o face, reușind astfel să-și rețină lacrimile care parcă îl ard pe gâtlej.

— Vincenzo, murmură Ignazio. *Figlio mio.*

Vocea e firavă, mai mult intuită, un sunet scrâșnit zgâriindu-i traheea. Privirea însă pare să-i prindă viață, iar trăsăturile i se înmoaie într-un zâmbet afectuos. Îi mângâie obrazul, apoi mâna urcă mai sus, dezmierdându-i șuvițele. De partea cealaltă a patului, Giovanna lasă să-i scape un hohot de plâns.

— Vei fi precum tatăl meu. Exact ca el.

Apoi privirea îi alunecă peste umărul fiului, iar zâmbetul i se lărgește. Băiețandrul simte atunci mâna fratelui său mai mare lăsându-i-se pe umăr și strângându-l cu putere, aproape dureros.

— Un Ignazio și un Vincenzo, spune cu ultima suflare. Așa cum a fost de la bun început și așa cum trebuie să fie.

* * *

Când, la 17 mai 1891, vestea morții lui Ignazio Florio ajunge la turnătoria Oretea, muncitorilor mai întâi nu le vine să creadă, apoi încep să se îmbrățișeze între ei, izbucnind în lacrimi, de parcă ar fi murit nu patronul, ci unul de-al lor.

Marinarii companiei NGI coboară de pe nave, strângându-se cu toții în fața turnătoriei; puțin mai târziu, o mulțime uriașă de bărbați și de femei, toți cu ochii înroșiți și cu respirația tăiată de emoție, se scurge prin oraș, stradă după stradă, îndreptându-se către domeniul Olivuzza, unde se oprește, tăcută, în fața porților dinspre parc, asistând la parada trăsurilor: mai întâi, cele mai de vază familii din Palermo, apoi cele din întreaga Sicilie se petrec către vilă pentru a-i aduce ultimul omagiu senatorului Florio, însă ei – muncitorii și marinarii – sunt oamenii lui.

În casă, slujnicele sunt într-un continuu du-te-vino: trag afară din cufere rochii negre din crepon, acoperă oglinzile și închid ferestrele. Una singură rămâne deschisă: cea de la camera lui Ignazio, pentru ca sufletul lui să-și poată lua zborul, așa cum o spune tradiția și după cum a dat dispoziție *donna* Ciccia, care priveghease îndelung – asemenea unei statui vii și de parcă ar mai fi putut să-i vorbească – la căpătâiul bărbatului pe care protejata ei l-a iubit și – o știe deja de pe acum – va continua să-l iubească pentru tot restul vieții.

Ignazio a fost îmbrăcat într-un costum negru foarte elegant, creat la comandă de Henry Poole, renumitul croitor de pe Savile
Row din Londra, și păstrat pentru cele mai importante ocazii mondene. Numai că acum, prețiosul costum pare să nu-i fi aparținut, într-atât îi e de

larg.

La picioarele patului, un preot murmură rugăciune după rugăciune, acompaniat de un mic grup de *orfanelle* și de novice de la mănăstirea din apropiere. În aer, un miros amestecat de tămâie, flori și ceară topită, înecăcios de intens.

Odată rămășițele pământești binecuvântate, *donna* Ciccia însoțește micul alai spre ieșire, în timp ce Vincenzo se întoarce în camera lui. Izbucnise mai devreme într-un acces nestăpânit de plâns, iar guvernanta a hotărât să rămână cu el, încercând să-i aline suferința.

Parcă și mai firavă în rochia ei *in faille* din mătase neagră, Giovanna se învârte de colo-colo prin casă, cu degetele ei osoase strângându-și spasmodic poalele și poticnindu-se la fiecare câțiva pași. Are privirea pierdută. Urmărește fiecare mișcare a slujnicelor, poruncindu-le să păstreze la luciu parchetul și pardoselile în carouri albe și negre și să lustruiască fiecare lucru la vedere; îi cere majordomului să aibă pregătită cartea de condoleanțe pentru oaspeți. Să nu cumva să se spună vreodată că soții Florio nu știu să fie recunoscători.

Cât despre Ignazziddu, el e încă în camera tatălui, într-un colț, împreună cu sora sa Giulia. Într-o rochie neagră de crepon, tânăra își ridică vălul de doliu peste frunte, privindu-și fratele.

— Nu, nu pot să cred că el pur și simplu nu mai este.

Ignazziddu scutură din cap, murmurând:

— Acum grija familiei cade în sarcina mea. A mea. Înțelegi?

Giulia se întoarce doar pe jumătate către el, ațintindu-l cu ochii ei limpezi, moșteniți parcă de la bunica lor. Nu, nu poate admite teama fratelui său și nici nu-i poate găsi vreo justificare. Își stăpânește lacrimile înghițind greu, apoi se îndreaptă de spate și îi răspunde cu voce sigură, autoritară:

— Da, a ta. Acum ești Ignazio Florio.

Fratele său o privește lung, apoi dă să spună ceva, însă chiar în clipa aceea, în cameră intră Giovanna. Îi caută din priviri, vine în dreptul lor.

— Au început să apară primii vizitatori. Verii d'Ondes sunt deja în salon, împreună cu rudele tale, spune, făcându-i semn Giuliei.

Cealaltă încuviințează din cap.

— Mă duc să fac eu oficiile.

Ignazziddu se uită lung în urma ei. Recunoaște că Giulia a fost

întotdeauna mai puternică decât el, iar acum, văzând-o plecând de lângă el, simte și mai mult apăsarea fricii.

Acum se teme de tot și de toate.

Detestă înmormântările, detestă durerea care îl macină pe dinăuntru, readucând la suprafață acel sentiment de abandon pe care-l încercase la moartea fratelui său. Ar vrea să se ascundă undeva, să dispară, să devină invizibil, departe de toți și de toate.

La toate acestea se gândește atunci când Giovanna îi atinge brațul, iar el, din instinct, o strânge într-o îmbrățișare disperată. Ea însă se desprinde de el și, punându-și mâinile pe umerii lui, coboară între ei o distanță rece. Apoi, fixându-l cu ochii ei întunecați, îi spune pe un ton aproape șuierat:

— Din clipa asta, tu nu ai voie să mă lași singură.

Și, cu acele cuvinte, Ignazio încetează instantaneu să mai fie Ignazziddu. În vocea încărcată de furie amestecată cu o profundă tristețe a mamei sale își întrevede propriul viitor.

Giovanna se întoarce să-și mai privească o dată soțul, pe bărbatul pe care l-a iubit atât de mult și pe care doar moartea a reușit să-l despartă de ea. Se apropie de el și-i atinge cu degetele mâneca hainei. Apoi îngenunchează, își sprijină fruntea de muchia patului preț de o clipă, după care îi ia mâna rece și țeapănă într-a sa.

Îi scoate verigheta de pe deget, o sărută, o duce la piept. Apoi îi scoate inelul de familie, cel pe care tatăl său Vincenzo i-l dăruise în ziua nunții și care aparținuse mai înainte unui alt Ignazio, iar înainte de acesta – străbunicii Rosa Bellantoni.

Care aparține însă unor alte vremuri, cele în care Florio nu era mai mult decât o familie de *putiàri,* de tarabagii.

Însă Giovanna nu are de unde să știe toate acestea. Despre trecutul atât de îndepărtat și originile umile ale familiei, nimeni, nici chiar Ignazio, nu i-a pomenit vreodată ceva – decât, cine știe, câte-o aluzie rostită cu un aer stânjenit.

Îi pune înapoi pe deget verigheta, apoi îi așază mâna la loc pe piept, cu un gest care pare mai curând o dezmierdare de rămas-bun. Nu, nu-l va mai atinge niciodată pe bărbatul acela căruia i-a făcut sălaș în inima ei, de la care a avut patru copii și care i-a dăruit puțină iubire, în schimbul unui munte de suferință.

Nu-l va mai atinge niciodată, însă nu va înceta să-l iubească. De acum,

nimeni nu i-l va mai putea lua.

Apoi, Giovanna se îndreaptă de umeri și se ridică.

Se duce către fiul său, îi ia mâna într-a sa și aproape că îl obligă să-și desfacă degetele. Îi pune inelul tatălui în palmă și-i spune să și-l potrivească pe deget.

— De acum înainte, tu ești capul familiei.

Ignazio nu are timp să se răzvrătească – să se plângă, de exemplu, că inelul acela e prea de modă veche și că îi este prea larg, că e prea greu și că nu, nu-l vrea –, căci încăperea e invadată brusc de oameni, rude și necunoscuți care își fac pe rând semnul crucii, murmură rugăciuni, după care se apropie de el pentru ritualul de prezentare a condoleanțelor.

Giovanna le zărește în mulțimea de vizitatori pe verișoarele Trigona, iar când una dintre ele vine s-o îmbrățișeze, izbucnește într-un acces nestăpânit de plâns, cu gura deschisă într-un urlet mut de durere.

Ignazio rămâne țintuit în loc, lângă mama care-și revarsă toate lacrimile suferinței de-o viață. Simte privirile tuturor ațintite asupra sa, percepe șoapte și jumătăți ferite de frază. Acum, toți îl privesc pe el.

Iar el nu știe ce să facă.

* * *

Pe 15 noiembrie 1891, un cortegiu impozant de trăsuri traversează întregul oraș Palermo, oprindu-se în cele din urmă în fața Salonului de Festivități de la pavilionul principal al Expoziției Naționale, amenajată lângă Teatro Politeana Garibaldi – redenumit astfel în 1882 și care, cu această ocazie, primise în sfârșit ultimele finisaje.

Din cea mai arătoasă caleașcă, pe care tronează stema Casei de Savoia, coboară regele Umberto I și regina Margherita. Urmează cea a prim-ministrului, palermitanul Antonio Starabba, marchiz de Rudinì: de câteva luni, i-a luat locul lui Crispi, dar și el este un om al Sudului, fost primar și fost prefect de Palermo. După inaugurarea Expoziției, regele și suita traversează piața semicirculară, trecând pe lângă cele două turnuri cu cupolă în stil maur, plasate de-o parte și de alta a intrării, într-o compoziție care mai cuprinde statuile Industriei și ale Muncii, turnate în bronz de un alt palermitan, Benedetto Civiletti.

Cortegiul trece apoi în revistă pavilioanele expozanților. Toate impunătoare, luminoase, cu bolte mari, încărcate cu arabescuri. În mijlocul expoziției se deschide un parc în stil maur, în centrul căruia tronează o

fântână arteziană animată de jocuri strălucitoare de lumini; ceva mai retrasă, o altă zonă verde găzduiește Cafeneau Arabă, amenajată într-un cort, înconjurat de colibele din paie ale satului etiopian care domină Zona Expozițională Eritreea – un omagiu adus coloniei pe care Regatul Italiei a reușit s-o cucerească recent, cu prețul unor mari eforturi și al vărsărilor de sânge precum cea din bătălia de la Dogali.

În tot acest răstimp, întreaga suflare a orașului Palermo așteaptă fremătând la porțile Expoziției. Cu biletele în mână, în fața intrării se înghesuie unii în alții muncitori și baroni, învățătoare și avocați, negustori și croitorese, uniți de aceleași emoții și de același entuziasm. În cele opt luni de care a avut nevoie Ernesto Basile ca să desăvârșească acel orășel al miracolelor, se petrecuseră de toate: bârfe, zvonuri și indiscreții, adesea exagerate și aproape întotdeauna contradictorii. S-a fabulat chiar și despre construcția unei cafenele cu dansatoare arabe despuiate sau a unor fântâni arteziene din care, în loc de apă, țâșnește vin.

Așa se face că, în clipa în care porțile se deschid, mulțimea pur și simplu se revarsă în direcția pavilioanelor cu furia unui torent de lavă. Cu gurile larg deschise, cu nările adulmecând întruna și ochii măriți de atâtea minunății, oamenii sunt entuziasmați de platforma belvedere, amplasată la o înălțime de cincizeci de metri, la care se ajunge cu ajutorul unui ascensor hidraulic construit la turnătoria Oretea. Apoi, lumea se perindă de-a lungul impozantei Galerii a Muncii, admirând pavilioanele dedicate industriilor mecanică, chimică și orfevrăriei. Mici grupuri de femei intră să admire produsele industriei textile sau pe ale celei de mobilier; cei cu dare de mână explorează pavilionul de Belle Arte, unde sunt expuse peste șapte sute de tablouri și trei sute de lucrări de sculptură, în vreme ce boemii au ca destinație finală cafeneaua
Chantant, amenajată în pavilionul dedicat ceramicii și sticlăriei.

Din toate acestea însă, Ignazio nu a văzut aproape nimic. Mai întâi a întâmpinat perechea regală, împreună cu mama Giovanna – o pată neagră de crep de lână, în mijlocul unei revărsări de culori vii și de rochii elegante –, acceptând cu sobrietate condoleanțele celor doi suverani. Apoi a rămas prizonier în vârtejul festivităților.
A strâns mâini, a salutat prieteni și cunoscuți, și-a prezentat omagiile unor demnitari ai Curții și a schimbat opinii cu politicieni de diferite niveluri, veniți din întreaga Italie – nereușind să facă mai mult.

Așa se face că, în mijlocul mulțimii care riscă să-l înghită, năucit de sporovăială oamenilor și de zgomotele dinspre pavilioane, deranjat de aromele intense ale dulciurilor abia scoase de la cuptor, pentru copii, Ignazio s-a limitat să privească de jur împrejur, gândindu-se la tatăl său, pentru care organizarea acelei Expoziții fusese marele său vis, vis pe care nu mai apucase să și-l vadă împlinit. Câtă vreme fusese apt să se ocupe de afaceri, Expoziția fusese în centrul preocupărilor sale: se interesa de termenele de realizare a construcțiilor, dorindu-și o arhitectură somptuoasă, sau recurgea la tot felul de aranjamente pentru ca pavilioanele companiilor familiei Florio să aibă o vizibilitate cât mai bună. Cât despre el, se rezumase să insiste ca localurile de divertisment și cafenelele să beneficieze de un spațiu adecvat și să aibă o tușă de exotism și senzualitate, la mare modă în lumea mondenă a epocii. La tot restul se gândiseră inginerii și, desigur, neobositul arhitect Basile.

Toată lumea îi felicitase, pe el și întreaga familie, pentru organizarea marelui eveniment, căci, într-adevăr, guvernul avea și el meritele sale, însă impulsul inițial și finanțarea… veneau din partea familiei Florio. Întregul Palermo o știa: se putea citi cu ușurință în privirile celor cu care se întâlneau – un amestec de incredulitate, de respect și, mai ales, de invidie.

Lassali talière, ar fi spus tatăl său. *C'arresta a taliàta. Nuatri avemu a travagghiari.*[{97}]

Numai că Ignazio vrea să înțeleagă. Vrea să *vadă* ceea ce au văzut ceilalți.

Așa se face că, într-o dimineață, cere să i se pregătească cupeul. Cu capota ridicată, ca să treacă neobservat, parcurge corsoul Olivuzza, ticsit acum de vile noi de burghezi, care alternează cu grădini cochete, ajungând în cele din urmă la șantierul de la Teatro Vittorio Emanuele, unde lucrările s-au reluat de curând, sub coordonarea aceluiași Ernesto Basile.

E un geniu omul ăsta, zău așa, își spune la vederea coloanelor impunătoare, care par să se înalțe către cer. E adevărat că proiectul și construcția inițială poartă amprenta tatălui, Giovani Battista, care murise în luna iunie a acelui an, însă Ernesto scosese la iveală câteva defecte structurale, redesenând o parte din proiecte. Au trecut mai bine de cincisprezece ani de când clădirea-monument așteaptă să fie finalizată. *Dacă nici Basile nu reușește să termine teatrul ăsta, rămânem cu ruinele astea pe vecie aici,* reflectează cu amărăciune Ignazio.

De la teatru până la intrarea la Expoziție, distanța e scurtă. Ignazio coboară din trăsură și intră grăbit, încercând să se ferească de privirile celor care așteaptă în fața porților și care, la vederea lui, își scot pălăriile, cerșind parcă un schimb de saluturi sau măcar o căutătură. Cu același pas grăbit, traversează pavilionul de orfevrărie, oprindu-se în cel dedicat industriei mecanice, dincolo de ferestrele căruia se zărește grădina înțesată de vizitatori. Își pleacă fruntea și-și ferește fața cu mâna. Nu vrea să fie recunoscut.

Încetinește pasul, îndreptându-se precaut spre mijlocul pavilionului, unde sunt expuse cazanele de abur fabricate la turnătoria Oretea. Monștri din metal, guri de fier de un negru lucios, cu forme masive. Cilindri cu un diametru atât de mare, încât un om, întinzându-și brațele lateral, nu reușește să le atingă pereții. Cazanele acelea sunt miezul, inima navelor care transportă mărfuri pe tot mapamondul. A navelor *lor.*

De jur împrejur, diferite tipuri de prese hidraulice, în vreme ce, la standurile expozanților mai mici, puteai vedea tacâmuri, oale și tot soiul de obiecte pentru gospodărie. Produsele altor turnătorii păleau în fața celor de la Oretea; într-adevăr, poate că unele dintre acestea sunt mai evoluate din punct de vedere tehnic, de mai mare finețe și din materiale mai ușoare, însă nu au aceeași măreție, nu degajă aceeași forță. *Și, la urma urmelor, ce importanță ar avea?* își spune. *Dintre toate mărfurile expuse aici, ale noastre au vizibilitatea cea mai bună. Pentru că da, asta vin să vadă aici întreg Palermo și întreaga Italie: puterea familiei Florio.*

Înaintează agale, luând aminte la toate din jurul său, ajungând în cele din urmă la pavilionul muncii: un uriaș coridor cu acoperiș în două ape prin care se revarsă o cascadă de lumină, o incintă unde răsună ecoul a zeci și zeci de voci care vorbesc în același timp, generând o rumoare ca de cavernă.

Imposibil să nu-ți atragă privirile uriașele coloane ridicate din conserve de ton provenite din fabricile sale. Conserve de toate dimensiunile – de la cele roșii, enorme, pentru furnitura armatei, până la cele de consum cotidian – asupra cărora se reflectă razele soarelui, intensificându-le culorile vii. Apoi, năvoade, exemplare de ton din *papier mâché* și ramuri de măslin, dispuse într-o manieră artistică sugerând ambientul unei *tonnara.* Este expusă chiar și o *muciara* – o barcă de mici dimensiuni – folosită la *mattanza.*

Trece mai departe, spre secțiunea enologică. Își duce mâna la gură, ascunzându-și zâmbetul amuzat: ar fi putut ajunge și cu ochii închiși, urmând mireasma dulce și intensă de vin și de lichioruri.

Și totuși, nu era pregătit pentru priveliștea ce i se deschide în fața ochilor.

Un turn înalt până aproape de acoperiș, compus din sticle de marsala, înconjurat de butoaie. În vârf, un capitel corintic pe care tronează statuia lui Apollo, zeul artelor medicale, simbolizând virtuțile curative ale vinului. De jur împrejur, alte și alte piramide din sticle, cu diferite tipuri de vin marsala, de la cel *stravecchio,* până la cel de rezervă.

Un angajat se apropie de el.

— *Don* Ignazio, ce surpriză! Cum vi se…

— Nu.

Sec, aspru, aproape vulgar, Ignazio ridică degetul, obligându-l pe celălalt să tacă, în timp ce el continuă să privească fascinat turnul din sticle, piramidele din butoaie și rafturile ticsite cu lichioruri. Deconcertat, celălalt se retrage.

Iată-l, așadar. Coniacul Florio ocupând locul de onoare.

O licoare a cărei producție fusese lansată cu mulți ani în urmă, utilizându-se aceleași tehnici ca în Charente, producție de care părintele său se ocupase până la sfârșit și pe care acum Ignazio o îngrijește personal, cu ajutorul specialiștilor francezi. Rezultatul este o licoare închegată, caldă și delicată în același timp, care adună laolaltă dulceața mierii, nuanțele asfințitului și o somptuoasă paletă de arome.

De altfel, este cel mai de succes produs la această Expoziție.

Se apropie și-și lasă capul pe spate, ca să cuprindă mai bine cu vederea.

Acum, da, reușește să vadă limpede. Pus dintr-odată în fața acelui turn impresionant din sticle cu vin, înalt până în tavan, înțelege ce comoară poate produce crama familiei.

Crama *mea.*

Fiind a familiei Florio, de fapt îi aparține lui, pentru că, acum, *don* Ignazio Florio este el. Nu mai este a tatălui său, nu este nici a fratelui său. Este *a lui.*

La fel cum tot ale lui sunt și cherhanalele. Cum tot a lui este și Oretea. Și tot restul.

Cum de nu și-a dat seama până acum? De ce oare nu a înțeles acest lucru

mai devreme?

Pentru că i-au ținut totul ascuns, iată de ce. Începând cu propriul tată, care-l ținuse mereu sub tutela sa, încredințându-i doar sarcini temporare. Nu, nu avusese niciodată încredere *cu adevărat* în el.

Imediat după moartea lui, Ignazio a fost copleșit de toate bătăile de cap rămase nerezolvate – reprezentanțe, hârțogării, plăți restante. Apoi s-au pus pe capul lui atât pisălogul de Laganà – care nu face altceva decât să se plângă de bani, deși știe bine că nu au de unde să-i scoată –, cât și mama, care îi cere întruna să fie prudent și nu pierde nicio ocazie să evoce, printre lacrimi și suspine, calitățile de excepție ale tatălui lui.

Nu mai are nicio importanță acum, își spune Ignazio. *El e mort, pe când eu sunt viu, trăiesc. Sunt aici. Și le voi demonstra tuturor că mă pot ridica la înălțimea lui.*

Trage adânc aer în piept și privește de jur împrejur. În ochi i se citesc mândria și stupoarea, în combinație însă cu un sentiment nou, care pur și simplu îi creează vertijuri, i se urcă la cap, îi tulbură vederea.

Nu, el nu va fi prizonierul unui nume.

Nu, el nu va fi asemenea tatălui său.

Nu, el nu va fi ca toți ceilalți.

Perle

februarie 1893 – noiembrie 1893

Malidittu u'mummuriaturi,
ma chiossai cu' si fa mummuriare.
„Blestemat cel ce dezonorează,
dar și mai blestemat fie cel ce se lasă dezonorat".
(Proverb Sicilian)

După căderea lui Crispi (31 ianuarie 1891), prim-ministru devine Antonio Starabba di Rudinì, apoi, pe 15 mai 1892, piemontezul Giovanni Giolitti, care, în perioada 1892–1921, va îndeplini de mai multe ori această funcție, pentru un total de mai bine de zece ani. Însă primul guvern Giolitti e sortit să cadă pe 15 decembrie 1893, în urma celui mai mare scandal financiar din istoria Italiei.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Banca Romană era una dintre cele șase instituții italiene autorizate să emită bancnote la cursul legal, putând extinde – între anumite limite – o emisiune dincolo de garanția lor în aur. În anul 1889, ministrul industriei, Francesco Miceli, la ordinul lui Crispi, a declanșat o anchetă asupra activității băncii, anchetă care a scos la iveală nereguli contabile foarte grave, printre care emiterea în exces a 25 de milioane de lire, tipărirea ilegală de bancnote în valoare de nouă milioane și substanțiale împrumuturi mascate pentru antreprenori, politicieni și chiar pentru rege. Însă rezultatele anchetei au fost făcute publice abia pe 20 decembrie 1892, când au ajuns în posesia deputatului de Catania Napoleone Colajanni, care le-a dat citire într-o furtunoasă ședință a Camerei. Pe 19 ianuarie 1893, guvernatorul de la Banca Romană, Bernardo Tantongo, și contabilul-șef Cesare Lazzaroni, sunt arestați sub acuzația de delapidare și fals în documente publice; cele două anchete declanșate – parlamentară și judiciară – sunt însă caracterizate de reticențe și de omisiuni, în timp ce un adevărat munte de documente compromițătoare „dispare" în mod misterios, iar acuzațiile ajung chiar

până la Giolitti, la Crispi. Pe 23 noiembrie se dă citire în plen raportului întocmit de „comisia celor șapte" – respectiv, comisia de anchetă parlamentară –, din care reiese implicarea mai multor foști miniștri, deputați, administratori și jurnaliști. Giolitti este forțat să demisioneze, iar Francesco Crispi devine șeful guvernului pentru a treia oară (15 decembrie 1893). În schimb, procesul intentat lui Tantongo și lui Lazzaroni se va încheia (28 iulie 1894) cu o sentință cu iz politic, ambii fiind achitați.

Însă scandalul Banca Romană (care va contribui și el la decizia de a se înființa Banca d'Italia, pe 10 august 1893) nu este singurul eveniment care tulbură țara. Încă din 1891, într-o insulă, Sicilia, aflată în mare dificultate din cauza crizei economice și încă ostatică a vechii orânduiri economice, controlată de marii latifundiari, s-au format așa-numitele Fascii Siciliene ale Muncitorilor – asociații create cu scopul declarat de a contribui la o mai bună justiție socială. Un fenomen de factură preponderent urbană – și prin urmare considerat inofensiv, asemănător societăților de ajutor reciproc –, mișcarea Fasciilor devine proeminentă la nivel național odată cu răspândirea ei în rândurile maselor țărănești: pe 20 ianuarie 1893, la Caltavuturo (în provincia Palermo), cinci sute de bărbați și femei „ocupă" terenurile municipalității, „vrând astfel să demonstreze că acestea sunt proprietate colectivă" (Corriere della Sera, *21 ianuarie 1893*), *iar carabinierii deschid focul, ucigând treisprezece persoane. Manifestațiile continuă pe tot parcursul anului, accentuându-se după luna august, cu greve și adunări de protest în provinciile Palermo, Agrigento, Caltanissetta și Trapani.*

Deși foarte îndepărtate în timp, episoadele Banca Romană și Fasciile Siciliene aveau să se dovedească decisive pentru istoria Italiei, așa cum bine o ilustrează acest fragment din discursul rostit de Napoleone Colajanni în Camera Deputaților, pe 30 ianuarie 1893: „V-am întreținut zilele trecute asupra chestiunii bancare, iar acum mă văd nevoit să vă rețin pe scurt atenția cu privire la dureroasele evenimente de la Caltavuturo. Deși la prima vedere nu pare, există totuși o legătură intimă între cele două fenomene, pentru că, în timp ce primul ilustrează lupta socială care se desfășoară la niveluri înalte între clasele conducătoare, cu scopul atingerii unui nivel maxim al propriei desfătări, în evenimentele de la Caltavuturo putem vedea, dimpotrivă, lupta celor săraci pentru a obține minimul necesar supraviețuirii".

Splendide, perlele. Și stranii. Nici cu totul inerte, nici vii pe de-a-ntregul.

Se formează într-o stridie ce se aseamănă întocmai stâncii de care stă prinsă, având însă un interior primitor, un locaș ce vibrează cu sclipirea sidefului. Perlele se întrupează din durere. Apariția lor este legată de un corp străin care se strecoară în interiorul stridiei, obligând-o să reacționeze, aceasta creând o concrețiune de sidef în jurul intrusului care-i rănește carnea.

Din suferință se naște frumusețea, așa cum o dovedesc multe lucruri rare și prețioase din jurul nostru.

Perlele ocupă, nici mai mult, nici mai puțin, „primul și cel mai înalt rang între toate lucrurile de valoare", spune Pliniu cel Bătrân în *Naturalis Historia* (secolul I d.H.). Și explică: „[…] perlele [sunt] de diferite tipuri, după limpezimea curgerii de rouă primite. Dacă a fost pură, albul candid al perlei farmecă ochiul; aceeași perlă însă pălește în culoare dacă a fost concepută sub cer amenințător de furtună". Tot Pliniu povestește despre rămășagul prin care Cleopatra îl asigura pe Marc Antoniu că poate ingera zece milioane de sesterți la o singură masă. După care a cerut să i se aducă o cupă cu oțet în care a dizolvat una din cele două perle pe care le purta la urechi, după care a băut-o. Sub împărăția lui Octavian Augustus, pasiunea pentru perle – care, prin lege, nu puteau fi purtate decât de patricieni – a dus la apariția negustorilor specializați în comercializarea lor. O pasiune care nu s-a stins nici peste secole: în toate portretele sale, regina Elisabeta I e surprinsă cu veșminte împodobite cu perle, simbol nu doar al puterii economice, ci și al purității și al virginității; pe lângă celebrul *Fata cu cercel de perlă* (1665–1666) al lui Jan Vermeer, în multe tablouri ale pictorilor olandezi din secolul al XVII-lea se regăsesc cercei, coliere sau brățări; în portretul din 1859 atribuit lui Franz Xaver Winterhalter, regina Victoria, pe atunci în vârstă de patruzeci de ani, etalează un colier cu diamante de 161 de carate și o brățară din perle ornată cu o camee înfățișându-l pe prințul Albert, aceeași pe care Victoria o poartă la încheietură în tabloul realizat în 1900 de Bertha Miller și care poate fi admirat la National Portrait Gallery din Londra: o regină îmbătrânită, istovită, tristă și în veșmânt de doliu (deși Albert era mort de aproape patruzeci de ani), expunând brățara ca simbol al fidelității.

Toate acestea sunt perle naturale. Abia către sfârșitul secolului al XIX-lea, un cercetător japonez, Kōkichi Mikimoto, pune la punct un sistem de

„generare” a perlelor. Devine putred de bogat și, în calitatea sa de geniu al marketingului, declară: „Vreau să trăiesc ziua în care vor exista atât de multe perle, încât fiecare femeie să-și permită să cumpere un șirag întreg, iar noi să putem face cadou unul acelora care nu-și pot permite”.

O declarație profetică, s-ar putea spune, de vreme ce astăzi perlele cultivate sunt la îndemâna oricui, devenind populare până la stereotipie.

În schimb, perlele naturale, fiice ale mării întrupate din suferință, rămân o podoabă doar pentru cei cu dare de mână.

* * *

Ziua – luminoasă și pradă unui vânt furios – se anunță rece. Rafalele stârnesc vorbe de ocară invitaților care se grăbesc să intre în biserica San Jacopo in Acquaviva, de teamă să nu fie udați leoarcă de valurile învolburate care se lovesc cu putere de chei.

San Jacopo are linii simple, austere. Arată cu totul diferit față de opulentele biserici baroce din Palermo, orașul natal al mirilor. În schimb, se deschide către faleza din Livorno, asemenea unui reper stabil pentru cei doi.

De-a lungul naosului, o explozie de trandafiri albi și de crini în coșuri împodobite cu cascade de iederă. În aer, aroma de tămâie arsă se întrepătrunde cu mireasma florilor. Dincolo de ziduri, vuietul mării rezonează ca un contrapunct de fundal la muzica orgii.

Din ușa întredeschisă a sacristiei, preotul paroh îi cercetează cu privirea pe invitații care și-au ocupat deja locul în bănci. Își freacă palmele de sutană, apoi își ascunde fața în ele, clătinând din cap. Nu și-ar fi închipuit niciodată că va avea ocazia să celebreze o căsătorie atât de importantă. Și în luna februarie, pe deasupra!

Deodată, un bărbat împinge ușa bisericii, vârând capul prin deschizătură și aruncând o privire înăuntru. Apoi dispare, însă numai pentru a reapărea câteva secunde mai târziu; la braț cu o femeie în veșminte negre.

Mamă și fiu.

Ignazio și Giovanna.

La câțiva pași în spate, Giulia Lanza di Trabia și Emma di Villarosa, de mână cu un Vincenzino agitat și emoționat.

Străbat culoarul dintre băncile din naos cu fruntea sus, cu toții frumoși, eleganți, cu un aer trufaș. În timp ce Ignazio se duce lângă altar, cele trei femei și băiețandrul se așază pe banca din primul rând, făcându-le apoi loc lui Romualdo Trigona și lui Giuseppe Monroy, martorii mirelui; zâmbind,

cei doi le sărută mâna femeilor și îi ciufulesc amical părul lui Vincenzino. Apoi se apropie de Ignazio, începând toți trei să discute cu voce joasă și să chicotească.

Cine și-ar fi închipuit că tocmai el va capitula primul?

Câteva clipe mai târziu, își face apariția și Pietro Lanza di Trabia, întunecat la față. Îi face semn Giuliei, care se ridică și se îndreaptă spre el, urmărită de privirea îngrijorată a Giovannei.

Cei doi soți se îndepărtează câțiva pași.

Giulia își duce o mână la piept, parcă pentru a-și potoli agitația. Nu are curaj să vorbească, să întrebe. Fiul lor cel mic, Blasco, în vârstă de numai doi ani, e foarte bolnav, iar ea ezitase până în ultimul moment să participe la nunta fratelui său. Se mărginește să-și așeze o mână pe brațul soțului, într-o întrebare mută.

— Nimic nou față de telegrama de aseară, murmură Pietro, continuând apoi cu o ridicare din umeri: La fel, moleșit din cauza febrei și continuă să tușească. Bărbatul oftează, apoi își strânge soția ușor de încheietură, adăugând: Curaj. Acum suntem deja aici.

Giulia clipește, întorcându-și privirea. Nu, nu va plânge, nu azi.

Caută apoi privirea Giovannei, făcându-i doar un semn din cap. *Nimic nou,* pare să-i spună, iar mama primește vestea chircindu-se ca după o lovitură, strângând și mai tare în palmă rozariul din coral și argint. Apoi Giulia își îndreaptă privirea către Ignazio. Fratele său are douăzeci și patru de ani, dar, oh, e încă atât de imatur… Și totuși, iată-l acolo, într-atât de îndrăgostit, încât e dispus să-și schimbe cu totul viața.

În ciuda durerii, Giulia zâmbește. Nu, nu putea rata nunta aceasta.

* * *

— Care vasăzică, iată-te aici! exclamă Romualdo Trigona, aplicându-i lui Ignazio o palmă zdravănă pe spate.

Celălalt se ferește, chicotind.

— Hei, ușurel!

Este fericit, Ignazio, mai fericit poate ca niciodată. Sau, dacă nu, mai fericit decât în oricare moment de după moartea tatălui.

Gândul la el, la tatăl său, îl însoțește ca o umbră, i se ițește în fața ochilor asemenea unei picături de cerneală care refuză să se dilueze în oceanul limpede al fericirii.

Urmează să se căsătorească azi cu cea mai frumoasă femeie din

Palermo. Ce-i drept, o curtează încă de pe vremea când boala care până la urmă i-a adus sfârșitul lui Ignazio Florio abia începea să-i dea târcoale, însă la început o făcuse într-o manieră ludică, superficială.

Apoi însă, totul luase o turnură neașteptată. Treptat, în inima lui se înfiripase un sentiment de afecțiune, care îi ținuse discret companie în săptămânile dinaintea morții tatălui. Ale ei fuseseră singurele cuvinte sincere de mângâiere; ale ei, mângâierile ce-i alinaseră suferința pierderii.

Romualdo își ridică privirea către tavanul înalt al bisericii.

— Ce-i drept, biserica asta e cam golaș decorată, dar chiar și așa…, spune el.

Apoi se întoarce către prietenul său și-l întreabă, în timp ce obișnuitul sarcasm din privirea lui pare să fi lăsat locul pentru o clipă unei seriozități stranii și curioase: Când ai cunoscut-o, ți-ai închipuit vreun moment că te vei căsători cu ea?

Ignazio se apleacă spre prietenul său cu fruntea încruntată; apoi, un zâmbet îi destinde trăsăturile, revărsându-i în priviri o undă de mândrie.

— Nu. Însă am știut din prima clipă că e o femeie deosebită.

Și chiar este, își întărește spusele în gând.

Totul începuse într-o după-amiază luminoasă de primăvară, pe când se plimba chiar cu Romualdo prin grădina publică Villa Giulia, prinsă la strâmtoare între marea Foro Italico și Grădina Botanică. Acolo, pe aleile mărginite de palmieri și de garduri vii de *Pittosporum,* zăriseră trei fetișcane în veșminte albe, escortate de o guvernantă cu un puternic accent german. Insolenți ca de obicei, le urmăriseră. Fetișcanele au observat și au început să discute aprins între ele, chicotind. Între timp, el și Romualdo începuseră să fluiere și să glumească în gura mare.

Deodată, o rafală neașteptată de vânt. O pălărie de paie zburase, căzând în praf și iscând țipete scurte din partea celor trei fetișcane. În clipa aceea, Ignazio le recunoscuse pe Emma și pe Francesca, surorile Notarbartolo di Villarosa, o familie față de care soții Florio erau legați printr-o veche și strânsă prietenie. Cele două erau cotate ca printre cele mai frumoase apariții la Palermo.

Dar… cealaltă? Cine să fie oare?

Înaltă, sculpturală, piele ca de chihlimbar. Iat-o alergând pe alee în urma pălăriei pe care vântul o purta tot mai departe. Însă totul la ea emana o grație spontană, irezistibilă: de la pasul elastic și ușor, până la degetele

strângând materialul alb al fustei care, ridicându-se, îi dezvăluia gleznele diafane; de la mâna cealaltă, dusă streașină în dreptul ochilor din cauza soarelui, până la zâmbetul abia schițat, dar pur, fără nici cea mai vagă urmă de perfidie.

Ignazio se dovedise însă mai sprinten decât ea: ajunsese primul la pălărie, o ridicase, i-o adusese necunoscutei și i se prezentase, apelând la acea combinație de farmec și insolență de care numai el era capabil.

Fata a luat pălăria, rămânând o vreme cu ea în mână, apoi și-a ridicat privirea către el preț o clipă, rostindu-și numele, în timp ce o roșeață suavă i se ridica în obraji.

Franca Jacona di San Giuliano.

Într-adevăr, Ignazio auzise acest nume pomenit pe la Casina dei Nobili, la Foro Italico. În timpul uneia dintre acele conversații lâncede, dezmorțite poate doar de vârtejurile de fum de trabuc și de clinchetul paharelor de coniac, cineva adusese vorba despre această fetișcană care pur și simplu înflorise brusc, transformându-se într-un exemplar de o frumusețe seducătoare. Și, spunând acestea, comeseanul îi făcuse cu ochiul.

Ignazio zâmbise sau mai bine zis afișase zâmbetul său de prădător, spunând că va evalua personal cazul atunci când se va ivi ocazia.

Nimeni însă nu-i pomenise despre gâtul acela lung, suplu, scos în evidență de gulerul din dantelă, sau despre sânul plin care se ridică și cobora ritmic sub volanele bluzei; despre gleznele elegante care i se dezvăluiseră în timp ce alerga să-și recupereze pălăria.

Despre ochii aceia mari, verzi și limpezi, care, iată, tocmai îl fixau cu un aer stânjenit.

Într-adevăr, ochii aceia îl făcuseră pe Ignazio să-și piardă pur și simplu controlul. Nicio femeie nu-l privise vreodată atât de direct și de sincer, nici chiar dintre cele mai lipsite de prejudecăți. Oglindeau parcă, acei ochi, promisiunea unei magii ce-i părea destinată doar lui.

Nu frecventau aceleași cercuri de prieteni și nici aceleași gen de saloane, dar, după acea întâlnire, el începuse s-o caute cu frenezie.

Trecea cu caleașca înainte și înapoi pe sub balcoanele de la Palazzo Villarosa, unde locuia ea; îi arunca de la depărtare lungi ocheade; se făcuse luntre și punte s-o întâlnească la Villa Giulia, pe unde îi plăcea ei să se plimbe, și îi trimisese scrisori pasionale. După o perioadă de nevinovată reticență, Franca acceptase să se lase curtată, mai întâi cu o oarecare

neîncredere, apoi cu atâta pasiune, încât Ignazio se simțea dintr-odată tulburat. Însă puținele clipe pe care reușeau să le petreacă împreună, doar ei doi, erau trăite cu inimile tremurând și cu teama de a fi descoperiți, căci Jacona di San Giuliano nu ar fi acceptat niciodată pentru fiica lor un pretendent precum Ignazio, cel mai scandalos vânător de fuste din tot Palermo.

Ignazio a știut asta de la bun început și, judecând drept, nu avea cum să-i învinovățească. Pentru că nu fusese niciodată ușă de biserică, iar femeile, da, îi plăceau.

Îmi plac, și încă mult!

Însă ea nu e orice femeie. Ea e Franca. Iar el – o știe, o simte – o va iubi toată viața.

* * *

Giulia se întoarce la locul unde o așteaptă mama sa și o pune la curent cu evoluția stării lui Blasco. Femeia murmură un resemnat „facă-se voia Domnului", apoi îi sugerează fiicei să iasă în așteptarea miresei. Giulia încuviințează din cap și se îndepărtează, însoțită de Emma. Vincenzino profită de neatenția femeilor ca să plece de lângă ele și să i se alăture lui Ignazio.

Giovanna se întoarce către *dauna* Ciccia, care-și găsise loc pe una din băncile din spate, și clatină din cap. Bătrâna își face semnul crucii. Cele două nu au nevoie de multe cuvinte, se înțeleg din priviri.

Au trecut aproape doi ani de la moartea soțului ei, însă Giovanna continuă să se îmbrace în doliu – dovadă stă rochia neagră, strâmtă și elegantă, din satin și catifea, asortată cu brățara din perle mici de la încheietură. O pată întunecată în mijlocul revărsării florale – opera lui Ignazio, care comandase flori la sere din aproape toată Italia. Se simte abătută și depășită de situație, de parcă viața i-ar fi scăpat de sub control, iar ea nu poate face nimic ca să rețină piesele care-i scapă printre degete. E dezamăgită, foarte dezamăgită: căsnicia aceea e cu totul altceva decât cea la care sperase pentru fiul ei. Și nu doar pentru că ceremonia care e pe cale să înceapă se desfășoară într-un oraș necunoscut, departe de Palermo și de prietenii lor și într-o biserică atât de golașă încât, la intrare, a simțit cum i se strânge inima. Se foiește pe bancă, nemulțumită. *Pari chi semu scappati d'in casa*[{98}], reflectează ea, iar într-un anumit sens, chiar așa este.

La Palermo e cu neputință să scapi de ochii care te scrutează și apoi te

judecă, de nesfârșitele cleveteli șoptite pe la colțuri, de cuvintele lăsate să cadă cu dezinvoltură în cel mai nepotrivit moment și, prin urmare, mai grele decât pietrele de moară. Să crezi că poți trece neobservat e o iluzie, a-ți imagina că nu are nimeni grija ta este o dovadă de naivitate pe care riști s-o plătești foarte scump. Și, cu cât calomnia e mai suculentă, cu atât îngrașă mai mult egoul șubred al celor care o răspândesc sau o alimentează.

Prin urmare, zvonurile despre relația lui Ignazio cu Franca au ajuns inevitabil la urechile Giovannei, penetrând chiar și cortina grea a suferinței îndoliate în care căzuse după moartea iubitului ei soț. Iar neliniștea iscată de această veste fusese atât de intensă, încât aproape că o implorase pe *donna* Ciccia să se informeze dacă nu cumva acel flirt era pe cale să devină ceva mai serios.

Rapiditatea cu care *donna* Ciccia adunase relatări și opinii despre reputația Francăi o lăsase pe Giovanna fără cuvinte. Fuseseră văzuți, într-adevăr, ba încă de mai multe ori, și chiar în atitudini nepotrivite pentru o fată dintr-o familie bună. Însă și mai deconcertant pentru Giovanna fusese calmul cu care Ignazio recunoscuse că este îndrăgostit de Franca: se întâlneau de luni bune, în ciuda faptului că părinții fetei se împotriveau legăturii lor.

O spusese pe un ton hotărât și cu o strălucire febrilă în priviri, care o tulburaseră profund, căci realizase, o dată în plus, că fiul ei devenise *masculu fatto,* bărbat în toată puterea cuvântului, iar cuvântul ei nu mai conta absolut deloc pentru el.

Îi jurase că Franca e jumătatea lui – *„Me la sento, maman: nuddu mi talìa comu idda”* – și că vrea s-o ceară de soție, că alături de ea se simte în sfârșit fericit, ușor ca pasărea cerului. Că s-a săturat să trăiască în casa aceea devenită sinistră după moartea tatălui; că voia să se distreze, să iubească și să nu fie mereu cu gândul numai la muncă și la morții care, aidoma fantasmelor, păreau să-l asalteze zilnic, plutind parcă în jurul lui.

Fusese prea mult pentru ea. Cum îndrăznea oare s-o învinovățească pentru suferința care o încerca? Giovanna protestase, amintindu-i de aventurile lui amoroase prin Europa, de banii – mulți, prea mulți – cheltuiți pe petreceri și voiaje, de locurile nedemne pe care le frecventa, de lipsa de respect pentru memoria tatălui său, de nerecunoștința față de acesta, dar și față de ea însăși. Ajunsese până-ntr-acolo încât îi sugerase că, în realitate, familia Jacona profită de el, de vreme ce, da, într-adevăr, aveau titlu

nobiliar, însă erau înglodați în datorii: era de notorietate faptul că afacerile tatălui Francai nu mergeau deloc bine și că nu-și mai plătea furnizorii. Ignazio ridicase din umeri – „La Palermo, toată lumea are datorii, *maman* –, apoi continuase s-o țină pe-a lui cu Franca, femeia ideală pentru el. Iar Giovannei îi devenise limpede atunci că nu mai avea rost să încerce să-l convingă.

Așa că alesese să se comporte așa cum știa mai bine sau, mai curând, așa cum se obișnuia în asemenea situații. Lăsând timpul să treacă, așteptând ca pasiunea arzătoare a momentului să se mai potolească. Negând totul, făcând să circule propria teorie, conform căreia lui Ignazio nu i se putea reproșa nimic și că, dacă era totuși cineva de vină pentru situația creată, nu putea fi decât acea tânără care se dovedise, dacă nu ușuratică, cel puțin neprevăzătoare, încurajându-l pe fiul său care – o știe toată lumea – e un tânăr năvalnic, în care sângele mereu fierbe.

Totul, fără niciun rezultat, însă. Palermo continuase să croșeteze propriile povești; numele Francăi și al lui Ignazio săreau din gură-n gură pe străzi, se refugiau în saloanele de societate, șoptite din spatele evantaielor, dincolo de pălăriile ridicate în semn de salut de persoane de bine care, între un ghiont cu cotul și un zâmbet aluziv, povesteau despre întâlniri clandestine care se transformau uneori în *rendez-vous*-uri deșucheate.

La un moment dat însă, se petrecuse ceva neașteptat: familia Francăi fusese nevoită să se mute la Livorno pentru o vreme, probabil din cauza creditorilor prea insistenți. Sau cel puțin așa vorbea lumea.

Giovanna răsuflase ușurată. Sperase că totul se va termina acolo, asemenea unei vâlvătăi nealimentate cu lemne, și că Ignazio își va găsi pe altcineva cu care să-și facă mendrele.

Dar…

* * *

— Desigur, aș fi preferat ca nunta să se celebreze la Palermo, dar e bine și așa. Important este că Franca mea e fericită.

Costanza Jacona Notabartolo di Villarosa, baroneasă de San Giuliano, își strânge de mână nepoata, pe Francesca di Villarosa, așezată pe locul de lângă ea, în trăsură. Tânăra încuviințează din cap.

— Da, abia murmură ea, strângând din buzele subțiri și plecându-și privirile, ca și cum ar vrea să se retragă în penumbra din interiorul trăsurii.

Poartă o rochie neagră. De doliu.

A rămas văduvă la nici douăzeci de ani. Se căsătorise cu Amerigo Gondi, un nobil toscan, pe care însă o boală cumplită îl luase după trei luni de la căsătorie; nu folosiseră la nimic tratamentele și aerul curat din zona rurală de lângă Palermo, unde se mutaseră sperând într-o vindecare miraculoasă. Simțindu-și sfârșitul aproape, Amerigo își exprimase dorința de a muri la Viareggio, unde fusese dus cu un vapor al familiei Florio, la ordinul expres al lui Ignazio, care era la curent cu sentimentul profund de afecțiune dintre Francesca și Franca. De altfel, tocmai pentru că Franca îi este ca o soră, Francesca a acceptat să participe la ceremonie: căsătoria verișoarei sale e singura lumină în întunericul vâscos care s-a coborât peste viața ei de zi cu zi.

Își șterge lacrimile cu un gest fugar. Nu vrea ca mătușa s-o vadă plângând sau să o trateze cu milă. Și nu vrea să aducă umbra ei de tristețe într-o zi fericită ca aceasta.

Însă Costanza a observat-o și, stânjenită, își mușcă buzele. Apoi își îndreaptă atenția către fiul său, Franz, aranjându-i gulerul vestonului. Tânărul schițează o grimasă, care în realitate s-ar vrea un zâmbet. Femeia oftează și se întoarce către însoțitoarea lui.

— Ștergeți-i buzele. Salivează, îi spune pe un ton coborât, cu o notă de durere în voce.

Ochii Francescăi se înnegurează și mai mult, urmărind în tăcere gesturile femeii. Știe bine ce simte mătușa ei pentru acel fiu născut bolnav, la fel cum știe prin câte încercări grele și suferințe trecuse: Costanza pierduse cinci copii la vârste foarte fragede, Franca și Franz fiind singurii care au supraviețuit. Acum însă, iată că ea și familia ei au în sfârșit parte de puțină bucurie: pe Franca o protejase cu ferocitate, dar o ferocitate încărcată de iubire, rugându-se ca măcar ea să ajungă să fie fericită. Și acum, iată, căsătoria aceasta, care este răspunsul la rugăciunile înălțate de ea.

* * *

Când trăsura oprește în fața bisericii San Jacopo din Acquasanta, Franca tresare violent. Privește spre tatăl său, Pietro Jacona, apoi își pleacă ochii. Nu, nu ar trebui să fie atât de încordată: arată perfect, e convinsă de asta. A avut confirmarea când s-a admirat în oglindă, chiar înainte să pornească spre biserică. În oglinda din lemn aurit văzuse reflectându-i-se chipul armonios, ochii mari verzi, părul lung și negru, pieptănat în valuri largi, silueta zveltă. Are nouăsprezece ani, emană grație și eleganță și poartă o

rochie magnifică din mătase de culoarea fildeșului, cu un voal lung din tul de mătase. Nici nu mai contează că e palidă sau că, de exemplu, acum îi este foarte frig. E pe punctul de a se căsători cu bărbatul pe care îl iubește – ea, care nu a mai iubit pe nimeni până acum.

Degetele îi tremură, iar inima îi pompează sângele prin vene atât de repede, încât urechile îi vuiesc, estompând zgomotul valurilor care se sparg cu forță de chei – un sunet lugubru, care îi frânge cursul gândurilor. Se simte asemenea unei eroine romantice, numai că acum nu se află în fața finalului fericit al unei povești. Este la începutul unei vieți minunate – viața ei.

Apoi o năpădesc amintirile, cele amare, amintirea clipelor de suferință, în care crezuse că totul e pierdut, când ea și Ignazio fuseseră nevoiți să se despartă. La început, când îl întâlnise, avusese sentimentul că o lumină orbitoare irupsese brusc sub umbrarul întunecos care-i fusese pavăză preț de aproape douăzeci de ani. Până atunci, aproape nimeni n-o remarcase pe baronesa Jacona di San Giuliano, care locuia într-un apartament simplu din Palazzo Villarosa – *u' palazzo cornutu,* cum îi spunea lumea, poate din cauza celor două hornuri care par să răsară din fațadă sau poate din cauza numeroaselor relații extraconjugale ale primului proprietar, Francesco Notarbartolo, duce de Villarosa. Apoi apăruse din senin Ignazio Florio, cu atențiile și curtea lui, și un oraș întreg își ațintise dintr-odată privirile asupra ei. Numele îi ajunsese pe buzele tuturor. Neputându-i lua la țintă frumusețea incontestabilă, criticile – uneori feroce – se concentraseră în primul rând asupra felului în care Franca umbla, vorbea sau se îmbrăca. Însă nici genul acela de ponegreli nu avuseseră viață lungă: deși aveau dificultăți economice, soții Jacona di San Giuliano nu se dăduseră în lături de la nimic atunci când era vorba de fiica lor, așa că nu doar că îi asiguraseră o educație impecabilă, încredințând-o unei guvernante germane, dar avuseseră grijă să o crească în dragoste pentru frumos și pentru eleganță. Abandonată această pistă, bârfele orașului s-au concentrat asupra statutului de „femeie compromisă", pe fondul acuzațiilor la adresa lui Ignazio – un afemeiat, un fluture care zboară din floare-n floare, personificarea imoralității absolute. Marfă avariată, femeie mult prea necumpătată pentru a mai putea fi considerată respectabilă, o păcătoasă fără rușine.

Atunci, a fost nevoită să înfrunte furia tatălui, care la început a reacționat

închizând-o în casă, pentru ca apoi s-o târască, împreună cu mama și cu fratele ei, la Livorno. La nimic nu i-au folosit protestele și asigurările că e cu adevărat îndrăgostită de Ignazio Florio: asemenea unei viituri de dejecții, clevetelile și răutatea țâșniseră din Palermo până tocmai la Livorno, întărite de comentariile disprețuitoare despre tatăl ei și creditele sale neplătite.

Franca scrutează ușa bisericii. Simte cum teama de necunoscut îi cuprinde umerii asemenea unei mantii de gheață. Va reuși oare să se ridice la nivelul noii ei familii? Familia Florio deține cea mai mare flotă navală din Italia, soacra ei a cunoscut capete încoronate din jumătate de Europa, cumnata ei are rang de prințesă. Acum, iată că va deveni una dintre ai lor, și nu soția vreunui baronaș de provincie sau a vreunui marchiz scăpătat.

O Florio.

Abia acum realizează că întreaga ei viață e pe cale să se schimbe cu totul, iar gândul o face să simtă dintr-odată cum pământul i se învârte în fața ochilor. Brusc, corsetul pare s-o strângă prea tare, să-i taie răsuflarea.

Iar Ignazio? Oare o va iubi într-adevăr pe vecie, așa cum i-o repetă întruna, sau se va plictisi de ea?

Frică.

Dar de ce tocmai acum?

Tatăl o observă încruntat, părând să-i fi citit frica pe chip, șovăiala care au făcut-o să închidă ochii. Ascunse sub barba deasă, buzele bărbatului se subțiază într-un rictus. Ce-i drept, el s-a opus de la bun început acestei uniuni. Încercase în toate modurile să-și convingă fiica – mai întâi cu vorba bună, rațional, apoi cu accese de furie și în cele din urmă cu reproșuri dintre cele mai crude: Ignazio nu era un bărbat pe care să te poți bizui, nu avea demnitate, era prea plin de vicii ca să-și asume responsabilitatea unei familii… Un bărbat incapabil de fidelitate, dedicat exclusiv plăcerilor carnale.

Însă toate acuzațiile sale se loviseră, pe de o parte, de lacrimile Francăi și, pe de altă parte, de hotărârea tânărului petițor, care dovedise o neașteptată tenacitate, urmându-i chiar în Toscana. În cele din urmă, Pietro se văzuse nevoit să se recunoască înfrânt. Și totuși, nu se resemnase întru totul, iar în sinea lui se temea de ziua în care fiica lui va realiza că împotrivirea lui față de acea căsătorie avusese motive temeinice. Acum, însă, nu poate decât să spere că urmele lăsate de toate acele lupte se vor vindeca în cele din urmă.

— Te simți bine? o întreabă el.

Ea dă să răspundă, însă cuvintele parcă refuză să-i iasă pe gură. Într-un târziu, își drege glasul și murmură:

— Da.

El o strânge de mână.

— Să fii mereu cu băgare de seamă, Checchina. *Iddu e fimminaro* și, chiar dacă spune că te iubește, tu să stai tot timpul cu ochii-n patru.

Fata își înalță brusc fruntea, privindu-și tatăl drept în ochi. Urmele fricii de mai devreme par să se fi risipit instantaneu.

— Nu va trebui să alerge după alte femei. Mă are pe mine, spune ea, hotărâtă, pe un ton aproape iritat. Mi-a promis că va avea ochi doar pentru mine.

Fără să-l mai aștepte pe vizitiu să le deschidă ușa trăsurii, Pietro se apleacă și o deschide singur.

— Știu că spune că te iubește, Franca mea, și nu am nicio îndoială că e adevărat, răspunde el, ajutând-o să se ridice. Însă bărbații sunt vânători…, adaugă el pe un ton coborât, însă vântul îi poartă vorbele departe.

Francesca și Emma o ajută să coboare din trăsură, ridicându-i poalele rochiei, ca să nu se murdărească. Costanza încearcă zadarnic să țină vălul, fluturat de vânt, într-o oarecare orânduială. Însă ușa bisericii e doar la câțiva pași.

Verișoarele râd, o sărută și se străduiesc să-i aranjeze faldurile rochiei. La câțiva pași în spate, Costanza încearcă să-și rețină lacrimile, își acoperă fața cu palmele, dar în cele din urmă exclamă:

— *Chi si' bedda figghia mia,* ah, cât de frumoasă ești!

Și o îmbrățișează, râzând și plângând în același timp, stârnind protestele Emmei și ale Francescăi, care îi spun că nu, nu se plânge la nuntă, pentru că aduce ghinion.

Mama îi cuprinde fața între palme, o sărută pe frunte și-i spune, mai mult murmurând:

— Te căsătorești cu un bărbat care a mutat mările și munții ca să te aibă, știi asta, nu-i așa?

Însă nu mai are timp să aștepte răspunsul fiicei sale, căci nepoatele aproape că o iau pe sus și intră toate trei în biserică, lăsând-o pe Franca singură cu tatăl ei.

El se apropie, o strânge ușor de mână, apoi i-o așază pe brațul său, iar ea

îi întoarce strângerea de mai devreme. Fără niciun cuvânt. Preț de o clipă, între ei se ridică amintirea vorbelor rostite, strigate, a cuvintelor nespuse. Însă acum toate acestea sunt doar un ecou al unui trecut îndepărtat, care lasă locul iubirii și speranței.

Ușa se deschide. Franca percepe notele marșului nupțial, care o învăluie, trăgând-o parcă irezistibil către sala inundată de flori. Primii pași sunt incerți, până-ntr-acolo încât Pietro întoarce către ea o privire nedumerită. Însă în clipa în care îl recunoaște pe Ignazio în fața altarului, Franca se transformă instantaneu: slăbește brațul tatălui din strânsoare, își îndreaptă umerii și pășește încrezătoare, cu fruntea sus.

Abia dacă o observă pe Giovanna, îmbrăcată de sus până jos în negru, încordată și cu chipul schimonosit de suferință; pe Vincenzino, care o cercetează cu o expresie de uluială, înclinându-și capul într-o parte și-n alta, ca s-o poată vedea mai bine printre ceilalți invitați; pe Giulia, care o învăluie cu o privire zâmbitoare și afectuoasă. Mama și verișoarele sale au ochii umezi și-și strâng batistele între degete. Și cam atât, căci altcineva nu prea se mai află prin preajmă.

Este o nuntă cu totul diferită de ce-și imaginase Franca în visele ei adolescentine: cer înnegurat, un vânt ca de gheață, o biserică necunoscută, niciun cavaler de onoare, doar câțiva invitați.

Însă nu, nu-și dorește deloc altceva, căci nu are nevoie de nimeni și de nimic, dacă îl are cu ea pe Ignazio al ei.

Tot ce-și poate dori se află acum acolo, în fața ei.

Pietro trece mâna Francăi în cea a lui Ignazio, care o duce spre buze.

— Ești atât de frumoasă! îi spune în șoaptă, cu răsuflarea întretăiată.

Franca ar vrea să râdă și să strige de bucurie. Simte viața dansându-i în piept. E cea mai norocoasă și mai iubită dintre femei, își spune, și nu poate decât să mulțumească Cerului pentru asta.

În schimb reușește să rostească un singur cuvânt, unul singur, care șterge parcă pe de-a-ntregul toată așteptarea, toată suferința, toate bârfele, calomniile, îndoielile, depărtarea, vorbele de ocară. Franca își privește în ochi bărbatul care urmează să-i devină soț și exclamă:

— *Finalmente!*

* * *

La petrecerea de după nuntă, atmosfera este senină și relaxată. Franca și Ignazio se țin mereu de mână, râzând. Sunt parcă într-o lume doar a lor,

cufundați într-o fericire greu de imaginat, ce pare să iradieze lumină în jurul lor. Giulia, sora lui Ignazio, se uită o vreme la ei gânditoare, apoi își lasă privirile în farfuria din porțelan, încă încărcată cu bucate din care abia dacă a gustat. Ei nu i se oferise posibilitatea să aleagă pe cine să iubească, ci avusese parte de o căsătorie de conveniență, aranjată. Giulia di Trabia își lasă privirile să cerceteze pe rând figurile celorlalți invitați, gândindu-se cum viața ei, aparent de invidiat, e cu totul altfel decât ceea ce pare: are un fiu grav bolnav, poate chiar pe moarte, o soacră care o detestă și un soț care, da, o tratează cu respect, dar atât și nimic mai mult. Nu, ea nu a trăit niciodată pasiunea fierbinte pe care o întrezărește acum atât de limpede pe chipul Francăi.

Nu departe de ea, Pietro o cercetează discret cu privirea. Într-adevăr, Giulia e o femeie frumoasă, inteligentă și rafinată; însă, odată cu trecerea anilor, începe să semene tot mai mult cu mama sa, baronesa Giovanna d'Ondes. Buzele i s-au subțiat într-o veșnică încordare severă, între sprâncene i-au apărut cute adânci, ba chiar și felul ei de a fi, parcă… își întoarce instinctiv privirile către soacra sa, care tocmai netezește cu palma o cută inexistentă de pe fața de masă, cu ochii pierduți în gol. Pietro nu-și poate reține un fior de neliniște: oare și soția lui va ajunge așa?

— *Amunì,* ce-i cu mutra asta pleoștită?

Romualdo Trigona nu așteaptă ca vreunul dintre chelneri să-i aducă un scaun. Cu obișnuita sa dezinvoltură, apucă unul din apropiere, îl trage lângă Pietro și se așază picior peste picior. Acesta face un semn cu bărbia în direcția mirilor și-și încrucișează palmele pe genunchi.

— Ignazziddu încă nu știe ce-l așteaptă, spune pe un ton coborât, chicotind apoi sarcastic.

Romualdo îi ține isonul:

— Îndrăgostit până peste urechi…

— Da, așa e. Doar la asta îi e mintea, însă nu poate dura mult. Se pare că *malutempu sta acchianannu…* Se adună nori grei.

Celălalt se încruntă. Îi cere unui chelner un pahar de șampanie, apoi își întreabă prietenul:

— Ce vrei să spui?

Pietro se apropie de urechea lui, coborându-și vocea.

— Știi, după arestarea lui Bernardo Tantongo, guvernatorul de la Banca Romană, și a acelui Cesare Lazzaroni, contabilul-șef… Ei bine, pe scurt,

după toate mizeriile pe care le-au pus la cale…

Romualdo încuviințează din cap.

— Păi, încă din decembrie era limpede că se întâmplă ceva grav, cu toată zarva stârnită de Colajanni în Camera Deputaților, când a interpelat guvernul asupra faptului că nu a făcut publice anchetele comisiilor parlamentare cu privire la instituțiile de credit.

— …anchete desfășurate și în perioada în care Crispi era prim-ministru, conchide Pietro. Face o pauză, apoi înclină capul în direcția lui Ignazio, adăugând: Familia Florio nu prea s-a sinchisit de asta, mai ales că lui Ignazio al nostru îi era mintea la cu totul altceva… însă implicarea lui Crispi în toată tărășenia asta este un aspect foarte grav. Realitatea este că, din păcate, nimeni nu poate fi exonerat de răspundere în toată această chestiune.

Spunând acestea, Pietro lovește ușor cu palma brațul prietenului și, luându-și o expresie încordată.

— Că prietenul Crispi nu a raportat situația, continuă el, pot înțelege. Erau implicate prea multe persoane și prea multe bănci. Îți mai amintești, nu-i așa, de Banco di Napoli și de procesul directorului Cuciniello, care acorda împrumuturi în stânga și-n dreapta unor indivizi care nu întruneau condițiile să ceară un credit? Apoi, aplecându-se în față, Pietro adaugă: Iar în birourile de la Banca Romană au găsit un adevărat dezastru. Documente false, matrițe pentru tiparniță și acte semnate de oameni cu greutate, care acum se tem pentru pielea lor. Tantongo gestiona casieria băncii de parcă ar fi fost proprietatea lui.

Romualdo încuviințează din cap, soarbe din șampanie, apoi, ducându-și palma în dreptul gurii, spune pe un ton coborât.

— Da, așa e. Practic, el și Lazzaroni păstrau matrițele bancnotelor ce trebuiau distruse, retipărindu-le, dar falsificând data și semnătura vechiului casier. Bancnote noi, dar cu numere de serie vechi și pe care, pe scurt, le ofereau celor ce nu puteau prezenta garanții pentru credite, prietenilor și rudelor sau pur și simplu celor care nu doreau să figureze în registrele băncii… sau care nu trebuiau să figureze.

Pietro deschide gura să spună ceva, ezită o clipă, apoi zice, mai mult murmurând:

— În Parlament, se spune deja că tot sistemul e putred. Tot. În plus, circulă zvonuri despre implicarea regelui însuși.

Celălalt ridică o mână ca și cum ar vrea să-l facă să tacă, aruncând apoi priviri fugare de jur împrejur.

— Se spun multe, iar tu știi mai bine decât mine cum funcționează totul. În tot noianul acesta de zvonuri, un sâmbure de adevăr tot stă ascuns pe undeva.

Pietro se limitează să încuviințeze din cap, fără să mai scoată niciun cuvânt. E sicilian și, prin urmare, știe să respecte regula de aur pe care toți sicilienii o învață de la vârste fragede: *a' megghiu parola è chidda ch'un si dice*[{99}]. Apoi, ridicându-și capul, expresia serioasă de pe față îi dispare instantaneu, înlocuită ca prin farmec de o mină radioasă, însoțită de un râs zgomotos: de cei doi tocmai se apropie Ignazio, ținându-se de braț cu Giuseppe Monroy.

— Iată-l, mirele nostru e aici!

Romualdo oprește un chelner, cere mai multă șampanie. În clipa aceea, se aude un râs feminin: nu departe de ei, Franca discută cu un aer fericit cu verișoarele și cumnata ei; chiar și Giulia zâmbește, ca și cum neliniștile i s-ar fi risipit, fie și pentru câteva clipe.

Ignazio ia sticla din mâinile chelnerului, spunând că vrea s-o desfacă chiar el, însă pare prea agitat, chicotește neatent, iar o parte din lichid îi stropește pe el și pe prietenii lui. Râd cu toții.

În timp ce beau, Ignazio își trece brațul pe după umerii lui Romualdo.

— Deci? Despre ce vorbeați? Aveați niște fețe ca de Ziua Morților…

— Despre cele petrecute la Roma și despre faptul că personalități precum Crispi se trezesc implicați în acest dezastru, răspunde Pietro.

Calitatea de deputat al Regatului i-a deschis ochii asupra multor, prea multor chestiuni obscure și, chiar dacă nu poate intra în detalii, crede că e de datoria lui să-și avertizeze prietenii.

— Asta, pentru că acolo, la Roma, li s-a dat prea multă mână liberă lui Tantongo și celor de teapa lui. Cum e cu putință ca nimeni să nu verifice o bancă, ani și ani la rând? Dacă-i dai omului ocazia, el devine hoț… sau un falsificator, în cazul de față, declamă cu emfază Ignazio.

Apoi îi arde o palmă după ceafă lui Romualdo, care îi face loc să se așeze. Se balansează amândoi pe scaun, ca doi băiețandri.

— Nu știu ce să zic. Eu, în locul tău, aș fi fost mai cu luare-aminte, spune cumnatul său pe un ton serios. Ignoră noile hohote de râs ale femeilor din apropiere și, privindu-l pe Ignazio cu un amestec de repros și

îngrijorare, continuă: Eu, unul, de exemplu, nu le-aș fi permis celor de la Credito Mobiliare să-și deschidă o sucursală în același sediu cu Banco Florio. Nici ei nu sunt deloc ușă de biserică. Ar fi fost de dorit ceva mai multă prudență.

Pe Pietro și pe cumnatul său nu-i despart prea mulți ani, însă atitudinea și modul lui de acțiune sunt ale unei persoane vârstnice. Uneori este atât de precaut și de sobru, încât Ignazio se întreabă cum de sora sa nu moare de plictiseală alături de un asemenea soț. Ridică din umeri.

— Nu zic că nu au și ei jocurile și secretele lor murdare, însă Banco Florio este o instituție solidă, care nu are nimic de ascuns.

Tatăl meu a lucrat cu ei încă de la fuziunea cu Rubattino. Credito Mobiliare este o bancă mare, condusă de oameni respectabili. În plus, mi-au oferit funcția de vicepreședinte al sucursalei din Palermo și fac parte din consiliul lor de administrație… așa că, dacă ar fi fost ceva în neregulă cu ei, cred că aș fi știut deja, nu crezi? Mi-au oferit garanții cu vârf și îndesat. Oricum, lumea din Palermo știe foarte bine că suntem instituții diferite.

— Dacă zici tu… mormăie Pietro.

Giuseppe se întoarce, apoi îl scutură pe Ignazio de umăr.

— Vezi că te caută nevasta. Lasă-le-ncolo de afaceri acum, nu se face să neglijezi o mireasă așa de frumoasă ca să discuți asemenea subiecte plictisitoare.

Ignazio se întoarce, întâlnind privirea plină de iubire și adulație a Francăi. Îi transmite o sărutare suflată de pe vârful degetelor, apoi se întoarce la discuția cu prietenii săi.

— O duc la Florența și la Veneția, apoi plecăm la Paris, v-am spus? Vreau să-i arăt cele mai frumoase locuri… Merită, de fapt meritățm amândoi, mai ales după toate cele prin care am trecut ca să ajungem într-un final în fața altarului, după toate ponegrelile cu care am fost gratulați. Oriunde, orice, numai să fiu cât mai departe de Palermo.

Romualdo se ridică și-și aranjează cravata.

— În regulă. Duceți-vă, distrați-vă și să vă întoarceți cu un pui de om, *masculu,* dacă se poate: familia asta are nevoie de sânge nou.

Ignazio și Giuseppe izbucnesc în râs, în timp ce Pietro pufnește. Franca se ridică și se îndreaptă spre ei. Îi ia mâna soțului, o strânge într-a sa, apoi o sărută în văzul tuturor.

Afară, dincolo de ferestre, vântul continuă să bată șuierat.

* * *

Abia la Paris, în luna de miere, Franca înțelege *cu adevărat.*

A văzut-o în ochii vânzătorului Cartier care a venit să-i întâmpine cu o plecăciune, oferindu-se să le stea la dispoziție. A văzut-o în gestul sec, aproape grosolan, de refuz al lui Ignazio, urmat de cererea făcută pe un ton poruncitor: „*Appelez-moi le directeur, s'il vous plaît.*”[{100}] A auzit-o în tonul slugarnic și îngrijorat al directorului, care-și cerea întruna, până la a deveni plictisitor, scuze pentru că nu i-a întâmpinat el însuși, adăugând o salvă de felicitări, urări și de aprecieri pentru eleganța tinerei soții și pentru norocul tânărului soț.

Din toate acestea, Franca a înțeles că Ignazio vorbește acea limbă universală care deschide toate ușile: limba banilor.

Fuseseră conduși într-o cămăruță tapetată cu oglinzi și mobilată cu canapele din catifea, li se oferise șampanie – pe care ea o sorbise, fericită să guste din nou licoarea care până cu doar câteva zile în urmă îi era complet necunoscută –, după care asistase la o adevărată paradă a bijuteriilor: casete și sipete care se deschideau una după alta, dezvăluind fiecare câte o minunăție nemaivăzută. Franca făcuse și ea câteva comentarii în franceza ei vagă, iar Ignazio o ascultase zâmbind și-i corectase pronunția, atingându-i gâtul cu mângâieri care-i provocau mai mult decât un simplu oftat.

— Alege tot ce vrei, îi șoptise el la ureche.

Iar ea, cu degetele tremurând de emoție, atinsese un șirag de perle care strălucea pe căptușeala de catifea roșie a sipetului. Adora perlele, însă până atunci abia dacă-și permisese un șirag subțire.

Franca simțise că totul se învârte în jurul ei – nu din cauza șampaniei. Toată succesiunea aceea nesfârșită de diamante, de smaralde, de rubine și de perle o tulbura. Pentru că erau semnul conștientizării unei noi realități, incontestabilă și prepotentă: familia Florio era incredibil de bogată. Iar familia Florio era acum familia *ei.*

Ignazio cumpărase o pereche splendidă de cercei cu perlă, însă cireașa de pe tort fusese un colier demn de o prințesă: treisprezece șuvițe de coral „piele de înger” din Japonia, sfere de un roz abia ghicit, care ieșeau în evidență în contrast cu pielea ca de miere a Francăi. În plus, comandase un *collier de chien* croit pe măsura gâtului ca de lebădă al soției și personalizat – șiraguri de perle fixate cu mici barete de diamante, cel de la baza gâtului conținând perle de dimensiuni mai mari.

Scene similare se repetaseră la Houbigant, parfumierul reginei Victoria și al țarului; în uriașul magazin de pe Rue du Faubourg Saint-Honoré, Franca descoperise cum se numește parfumul

preferat al lui Ignazio – *Fougère* – și zăbovise să-și aleagă colonia personală. La Worth, creatorul rochiilor de seară ale împărătesei Eugenia și ale Elisabetei de Austria, unde fusese primită ca o adevărată suverană, fiindu-i prezentate acele modele care îi scoteau cel mai bine în evidență formele sculpturale. La Lanvin, de unde cumpărase zeci de eșarfe pentru ea și mama sa. La Mademoiselle Rebours, care îi arătase cele mai frumoase evantaie, printre care și cel din pene de struț confecționat pentru Maria de Saxa-Coburg-Gotha, proaspăta mireasă a prințului moștenitor al României.

— Pentru mine? întreba, cu ochii ei mari și verzi plini de stupoare.

Iar Ignazio își simțea inima cât o pâine, îi mângâia obrajii sau mâna, încuviința din cap și o invita să aleagă.

E un vis, își spunea Franca, atingând vrăjită bijuteriile dăruite de soțul ei. Pe urmă, erau la Paris, cu luminile și cu bulevardele lui, cu palatele, femeile elegante și trăsurile lustruite lună. Totul în jur îi stârnea mirarea, îi umplea inima și ochii de atâta frumusețe încât, în unele momente, îi era teamă că va exploda de atâta bucurie. La fel și Ignazio care acum, prin intermediul Francăi, vedea acel oraș dintr-o cu totul altă perspectivă, fiind pur și simplu emoționat de ingenuitatea soției sale, de surprinderea și de entuziasmul ei.

La fel cum un vis a fost și descinderea la Olivuzza. După întoarcerea la Palermo, cuplul se stabilise în Villa ai Colli, însă doar până la finalizarea lucrărilor de renovare a vilei de pe domeniul de la Olivuzza. Ignazio nu-i dezvăluise prea multe despre ce făceau muncitorii acolo, explicând doar că acea casă i se păruse întotdeauna prea sumbră și că acum voia s-o extindă și s-o facă mai luminoasă. Însă de fiecare dată adăuga, zâmbind: „Vei vedea, vei vedea ce te așteaptă…”

În sfârșit, iată sosit momentul.

Trăsura oprește la câțiva pași de corpul principal al domeniului Olivuzza, în fața unei porți mari de fier forjat, care dă către aripa pe care Ignazio a rezervat-o pentru el și soția sa.

O ajută pe Franca să coboare, apoi o ia de mână, îi face loc să treacă de poartă și o conduce pe scara monumentală din marmură roșie. Traversează o seră de iarnă, plină de plante luxuriante și învăluită în lumina caldă care

se scurge din tavanul de sticlă, urmați de un grup de servitori și de Giovanna, care afișează un zâmbet îngăduitor, ținându-l de mână pe Vincenzo. Franca se uită de jur împrejur, mai mult intimidată decât surprinsă, cu chipul sculptat într-o expresie de mirare.

Alaiul traversează apoi un coridor, până în dreptul unei intrări în fața căreia Ignazio se oprește.

— Așteptați aici, le poruncește servitorilor.

Giovanna le face loc, dându-se în lături cu o expresie tristă, ca de regret, care îi înmoaie pentru o clipă chipul palid.

Franca se întoarce și-i privește pe toți, unul câte unul: fețe zâmbitoare, priviri ușor malițioase… Mai-mai că o irită să constate faptul că toți știu ce o așteaptă dincolo de ușa aceea – toți, în afară de ea… însă Ignazio se strecoară în spatele ei și-i acoperă ochii cu palmele.

— *'Un taliàre nenti. Teni l'occhi chiusi*[{101}]*,* îi spune el în șoaptă, deschizând ușa și împingând-o delicat dincolo de prag.

Mai chicotind, mai șovăind la fiecare pas, Franca se lasă în voia lui și înaintează pe nevăzute.

Iar în clipa în care deschide ochii, are sentimentul că stă pur și simplu suspendată între cer și pământ.

Deasupra ei, bolta albastră, în vreme ce, pe cornișa tavanului, din loc în loc, mici heruvimi susțin ghirlande de trandafiri. Chiar în fața sa, un baldachin de culoarea fildeșului se înalță deasupra unui pat uriaș și a noptierelor din mahon incrustat cu aur. La picioarele patului, plăci de faianță de culoarea fildeșului acoperite cu petale de trandafiri, de parcă heruvimii de deasupra le-ar fi împrăștiat special pentru sosirea ei.

Acesta va fi micul ei colț de rai.

— Pentru trandafirul meu. Totul pentru tine, îi murmură Ignazio la ureche.

Franca se întoarce spre el, privindu-l adânc în ochi. E atât de fericită, încât nu e în stare să scoată niciun cuvânt.

Un sărut pasional, în fața întregii asistențe.

* * *

Primăvara, o pală de siroco lovește Palermo asemenea unui dos de palmă peste obraz. Vântul aduce cu el canicula, aerul greu de respirat și seamănă iritare. Își face simțită prezența încă din zori, când pătura de pe tine îți dă senzația că te strivește, iar valul de transpirație care-ți șiroiește

pe spate te obligă să te dezvelești și să-ți faci vânt cu cearșafurile. Apoi, deschizând larg ferestrele, percepi o atmosferă nouă, caldă. Cerul e ca de catifea, aerul, învârtoșat.

În trăsura care îl duce către Piazza Marina, Ignazio simte căldura copleșindu-l încet-încet și pufnește. Își face vânt cu batista, apoi își șterge broboanele de transpirație de pe frunte. El, unul, detestă căldura.

O astfel de zi, cu asemenea vânt și temperatură, ar fi fost numai bună s-o fi dedicat mării, poate chiar pe *Fieramosca,* iahtul cumpărat la puțină vreme după moartea tatălui său. Nu costase tocmai puțin – „O achiziție nesăbuită", dăduse mama sentința –, dar merita fiecare bănuț. Într-adevăr, dețineau deja un iaht, *Sultana* – uriaș, cu carenă albă –, pe care își adusese frumoasa soție, entuziasmând-o ca întotdeauna. Cu *Sultana,* Ignazio înlocuise iahtul *Queen Mary,* pe care îl considera depășit, vânzându-l unui marchiz din Toscana.

În realitate, îl mai comandase și pe *Aretusa,* o adevărată lance din oțel cu motor cu aburi, dar cireașa de pe tort era *Valkyrie,* un iaht de curse cu probă aerodinamică și carenă subțire, care zbura ca vântul – o adevărată bijuterie. Îi fusese vândut de către vărul împăratului Franz Josef, arhiducele Austriei, Karl Stephan de Habsburg-Teschen, și intenționa ca la bordul lui să participe la cele mai importante regate din Marea Mediterană. Pentru că nu, nu poate trăi numai pentru afaceri, însă nici mama, nici Giovanni Laganà sau Domenico Gallotti nu vor să înțeleagă asta.

Cei doi care – iată! — tocmai îl chemaseră la birou „de urgență".

Miii, care camurria sunnu chisti!{102}

Laganà și Gallotti nu-l slăbiseră cu problemele companiei nici măcar pe durata voiajului de miere prin Europa: scrisori, bilete, telegrame… Cum e oare cu putință să nu-și dea seama că el are nevoie de altceva, că nu poate sta tot timpul închis în birou? Vrea să se simtă liber. Vrea să-și trăiască viața. Nu vrea să ajungă ca tatăl său, care a murit la puțin peste cincizeci de ani, ducând o viață dedicată muncii, își spune el în gând, ușor iritat.

Uneori, gândurile i se îndreaptă cu o furie surdă împotriva propriului tată: nu ar fi trebuit să se îmbolnăvească atât de devreme, nu ar fi trebuit să-l oblige să-și asume acel rol, să preia toate responsabilitățile acestea care-l împiedică să-și trăiască viața așa cum dorește. Încetul cu încetul, situația a început să devină insuportabilă.

Nerăbdător, dă într-o parte perdeaua portierei: tocmai traversează ulițele

înguste ale Orașului Vechi, iar muncitorii și salahorii îl salută cu respect din mers. *Assabbirìca, don* Ignazio" – răsună printre străduțe și de dincolo de ușile magherniților. Chipuri mizere, scofâlcite, femei ofilite prematur, copii cu ochi mari, înfometați, care își fac de joacă pe stradă. Duhoarea de pește stricat îi penetrează dureros nările, amestecându-se cu miasmele gunoiului care fermentează pe la colțuri de stradă sau în canalele de scurgere, unde se acumulează mâl, resturi de textile și de mâncare.

Oamenilor acelora însă, pare să nu le pese. Unii dintre ei lucrează chiar pentru ei, pentru familia Florio, își spune Ignazio, însă nu ar putea nicicum să-l recunoască pe vreunul. Tatăl său, în schimb, îi cunoștea pe toți, unul câte unul, motiv pentru care era respectat și apreciat de ei.

Bine, bine, dar care-i rostul? se întreabă, întorcând un salut apatic.
E limpede, nu-i place cartierul, mizerabil și apăsat de disperare. De fapt, ca să fie sincer până la capăt, nu-i place Palermo – acel Palermo.
Îi plac vilele elegante de la marginea orașului, sălile de bal ale palatelor aristocratice și foaierele teatrelor. E îndrăgostit de Londra și de Paris, de Riviera Franceză și de liniștea munților austrieci.

Îi place să simtă vântul lovindu-l drept în față atunci când sparge valurile, stând pe puntea iahturilor sale.

Nu, nu-i place acel aer viciat, cu iz de putreziciune.

Ignazio nu-și amintește – sau poate că nu vrea să-și amintească – că, în urmă cu mai puțin de un secol, bunicul său Vincenzo locuia într-o zonă asemănătoare și că, înaintea lui, unchiul ale cărui nume și inel le poartă el acum sosise peste mare din Calabria, fugind de o viață dusă în sărăcie și în deznădejde. Amândoi se luptaseră să se afirme în acest oraș ostil și sumbru. Și reușiseră, tocmai pentru că știuseră cum să câștige respectul oamenilor simpli, din popor.

Însă părinții lui avuseseră grijă ca acea amintire să se șteargă aproape cu totul, să fie cât mai puțin invocată în discuțiile din casă. Pentru că, dacă nu vorbești despre trecut, acesta ajunge încet-încet să dispară. Iar dacă dispare e ca și cum n-ar fi existat niciodată.

Însă pe Ignazio, nu trecutul, ci prezentul îl așteaptă astăzi. Și va fi o zi grea – o simte deja.

Urcă scările, răspunzând la salut angajaților întâlniți în cale, apoi se duce direct la biroul de la primul etaj. Domenico Gallotti, președintele Navigazione Generale Italiana, are un chip rotofei, cu favoriți groși, și un

trup îndesat, cu pântecul care-i trădează apetitul de gurmand. Îl așteaptă de douăzeci de minute, plimbându-se de colo-colo prin cameră cu mâinile la spate.

— Vă cer scuze pentru întârziere, spune Ignazio intrând.

— Nu, eu îmi cer scuze pentru că v-am presat cu toată graba aceasta, însă avem de pus la punct lucruri care nu mai pot aștepta.

Direct, fără preambuluri, fără cuvinte de convenienţă. Lui Gallotti nici nu-i trece prin cap să-și mascheze nerăbdarea, dimpotrivă: rămâne în picioare, bătând darabana cu degetele pe un dosar lăsat pe birou, la vedere.

— Mi-ați trimis scrisori pline de îngrijorare cât am fost în luna de miere, răspunde Ignazio, așezându-se la biroul tatălui său.

Se blochează preț de o clipă observând numărul mare de hârtii înșirate pe masă, în așteptarea semnăturii sale. Apoi, după câteva clipe de tăcere, îi face semn bărbatului să ia loc.

Gallotti se așază și-l cercetează mijindu-și ochii.

— Îmi dau perfect seama că am părut oarecum insistent, însă traversăm o perioadă delicată. Problema cu Banca Romană a scos la lumină numeroase probleme ale sistemul nostru bancar… și vă asigur că „probleme” este un eufemism. Pe de altă parte, ne confruntăm cu o serie de chestiuni spinoase care privesc îndeaproape Casa Florio, începând cu reînnoirea convențiilor maritime. Tatăl dumneavoastră, Dumnezeu să-l aibă în slavă, stipulase un acord pe zece ani, iar curând, chiar foarte curând, se va decide dacă va fi sau nu reînnoit… Trebuie să fim siguri că această reînnoire este avantajoasă pentru noi. Să nu uitați niciodată un lucru, *don* Ignazio, și anume că subvențiile de stat sunt un element important al companiei Navigazione Generale Italiana, ba chiar aș îndrăzni să spun că e fundamental, întrucât ne permite să operăm rute altminteri neprofitabile și pentru că, practic, ne susțin bugetul.

Ignazio se foiește pe scaun, ușor iritat. Nu-i place să fie tratat ca un *picciriddu.*

— Le știu foarte bine importanța, domnule Gallotti. Mai curând însă mi-ați putea spune cum decurg practicile parlamentare.

Gallotti deschide dosarul și scoate un memoriu.

— Piedici, *don* Ignazio. Piedici mai ales în Parlament, pentru că Giolitti și industriașii apropiați lui nu privesc cu ochi buni o reînnoire favorabilă

nouă. Vor cere o verificare a durabilității companiei, începând cu starea flotei care – o știți mai bine decât mine – nu a mai fost modernizată de foarte mulți ani.

— Asta se poate remedia, respinge Ignazio obiecția, fluturându-și iritat brațul. Vom face reparațiile cele mai urgente, iar restul problemelor le vom temporiza. Numele Florio e o garanție pentru soliditatea NGI. Nu avem de ce să ne speriem de o eventuală inspecție.

— Asta așa-i. Numai că amărâții, oamenii simpli aud zvonurile și se sperie, iar incertitudinile legate de reînnoirea convențiilor nu ajută. Acum câteva zile, reprezentanți ai lucrătorilor maritimi din
Palermo, prin Consulatul Muncitoresc de care aparțin, au declarat pentru *Giornale di Sicilia* că patru mii de familii ar rămâne fără pâine dacă nu se reînnoiesc convențiile maritime. A avut loc deja o demonstrație în fața la Palazzo Villarosa din Piazza Quattro Canti di Campagna și există riscul să izbucnească revolte. Sau, mai rău, să se între în grevă. Ar fi bine să țineți cont și de acest lucru.

— Muncitorii de la calele de lansare la apă și de la turnătoria
Oretea s-au dovedit mereu capete înfierbântate și, da, știu că vor să intre în grevă, însă nu o vor face. Tatăl meu știa cum să le vorbească; o voi face și eu. Nu avem nevoie acum de greve, mai ales dacă vrem să ne ocupăm de cele ce se întâmplă la Roma.

— Ah, da, că veni vorba de asta.

Un teanc de hârtii se iețește din dosar. Gallotti i le întinde.

Altele? Astea ce mai sunt? se întreabă în gând Ignazio, aplecându-se în față. Le ia. Este un raport parlamentar semnat de un deputat din nordul Italiei, Maggiorino Ferraris.

— „N-ar fi exclus ca unii, nu puțini, să nu considere deloc regretabilă pentru țara noastră ziua în care Navigazione Generale va fi încetat, din propria vină, să mai existe”, citește cu voce tare. Apoi, încercând să se dezmeticească, exclamă furios: *E che minchia vulissi ’sto Ferraris?*[{103}] Adică ce vrea să spună, că pentru comerțul maritim italian ar fi mai bine să nu existăm? Bine, dar omul ăsta are habar ce vorbește?

Buzele lui Gallotti se încrețesc într-un rictus.

— Parlamentarii apropiați nouă și avocatului Crispi și-au manifestat revolta față de raport, spunând că acesta este un raționament care nu are de-a face cu economia, ci în primul rând cu prieteniile politice ale lui Ferraris

și mai ales ale premierului.

— După toate mizeriile ieșite la suprafață în cazul Banca Romană, ar fi de mirare ca mandatul lui Giolitti să mai continue. Crispi mi l-a descris într-o scrisoare: un birocrat fără nicio experiență și lipsit de arta guvernării. Unul care a stat la loc călduț la Torino, studiind, în timp ce bărbați precum Crispi se duceau la război pentru unirea Italiei…

— Da, probabil că așa stau lucrurile, însă acum e prim-ministru și, ca s-o spunem pe-a dreaptă, trebuie să-i protejeze pe industriașii din Nord care l-au votat, așa cum Crispi și oamenii lui au interes să-și protejeze propriii alegători, din Sud în general și din Sicilia, în special. Realitatea este însă că vorbele lui Ferraris oglindesc gândurile multor altora, *don* Ignazio. Așa văd lucrurile toți cei din Nord: țărănoii care trudesc pământurile de la sud de Roma nu le aduc voturi. Cât despre nobilii care dețin aceste pământuri, ei nu sunt interesați nici de industrie, nici de comerț.

Aerul pare dintr-odată dens, aproape vâscos. Ignazio îl privește fix pe Gallotti, cu gura întredeschisă, așteptând parcă o concluzie.

— Citiți mai departe, îl invită Gallotti, indicându-i un anumit pasaj. Ferraris se plânge că vapoarele noastre sunt de fabricație străină, sugerând să fie favorizate companiile dotate cu nave construite în șantierele din Italia… din Toscana și Liguria, bineînțeles. Mai mult, cere organizarea de licitații pentru fiecare linie poștală sau de transport de mărfuri și persoane, eliminând astfel convențiile maritime, în forma convenită cu tatăl dumneavoastră.

Ignazio simte cum furia din coșul pieptului îi urcă năvalnic până în gâtlej.

— Vor să ne reteze pur și simplu picioarele. Dacă ne iau convențiile, *putemu chiuiri putìa*[{104}].

Oftează lung printre buzele subțiate brusc. Rămâne o vreme privind afară, pe fereastră. Se întreabă ce ar fi făcut tatăl său într-o situație ca aceasta, cum ar fi reacționat, la cine ar fi apelat.

— Plecăm la Roma, hotărăște el în cele din urmă. Eu, *vossia* și Laganà. Nimeni nu trebuie să-și permită să ne pună bețe-n roate. *Nimeni,* repetă el. Apoi, ducându-și mâna la frunte, continuă: Iar acum trebuie să-i lămurim pe muncitori să nu creeze inutil agitație… toți acești *capuzzelli* care umblă cu propaganda *hanno maluchiffari*[{105}].

Ignazio se ridică și, cu mâinile adânc vârâte în buzunare, se duce în

dreptul ferestrei. Folosirea dialectului – Gallotti a învățat-o deja – este un semn incontestabil de iritare.

— Tata, iar acum și eu, am avut grijă să le asigurăm tot ceea ce au nevoie: tratament în caz că se *struppiano,* salarii la care alți muncitori din Palermo pot doar visa, locuințe cu chirie în vecinătatea turnătoriei sau a calelor de lansare… ba chiar tata le-a propus să le trimită copiii la școală în orele de lucru, însă n-au vrut. Și, cu toate astea, au continuat să strige că vor drepturi. Drepturi, drepturi și iar drepturi! Ca să nu mai pomenesc de faptul că acum au mai creat și acea asociație… Fasciile Muncitorilor Sicilieni. Ignazio o spune de parcă ar avea ceva putred în gură. Apoi continuă, în dialect: *Abbannianu* în ziare că trebuie să reducem orele de muncă, să le dăm mai mulți *picciuli… Chi stannu diciennu? L'abbunnanza unn'ha fattu mai carestia, chistu è. Si scurdaru di soccu sugnifica circare travagghiu a journata*[{106}] pe la Piazza Vigliena sau aiurea?

Gallotti încuviințează din cap.

— Aveți dreptate, *don* Ignazio. Fasciile pot fi o problemă, din moment ce au reușit să strângă sub un singur stindard multe societăți muncitorești și de ajutor reciproc cu deviza lor: „O singură nuia e ușor de rupt, însă nimeni nu poate rupe un mănunchi de nuiele". Apropo, știați că liderul lor, Rosario Garibaldi Bosco, a participat la înființarea Partidului Muncitorilor Italieni[{107}]? Ca să nu mai pomenim de cei treisprezece țărani din Caltavuturo care au vrut să ocupe pământurile, dar au fost uciși de soldații Regatului, o tragedie care a atras asupra noastră privirile întregii Italii. Da, au apărut frământări sociale, fără îndoială. Dar… Și spunând acestea, Gallotti coboară tonul, apropiindu-se de Ignazio: E de datoria mea să vă sfătuiesc ca, deocamdată, să lăsați toate acestea deoparte. Slavă Domnului, foarte puțini dintre muncitorii de la Oretea s-au înscris în Fascii: cei mai mulți știu că se află printre cei privilegiați, căci o altă slujbă permanentă și mai bine plătită nu se găsește la Palermo. În plus, credeți-mă pe cuvânt: își amintesc foarte bine ce înseamnă să aștepți în Piazza Vigliena să fii tocmit cu ziua. Acum însă să ne concentrăm la convenții, *si no ccà, di travagghiu, unn'arresta pi' nuddu*[{108}].

— De acord. Totuși, vreau să aud și părerea lui Laganà. M-a asigurat că nu vom avea probleme în Senat…, mai mult rostogolește cuvintele Ignazio, ridicând din umeri.

Ceea ce nu vede – sau nu vrea să vadă – este privirea sceptică pe care i-o

aruncă Gallotti. De altfel, câteva secunde mai târziu, președintele NGI nu mai rezistă și îi dă o replică tăioasă:

— Sunt multe alte lucruri pe care Laganà ar trebui să le asigure. Ignazio se încruntă.

— Ce vreți să spuneți?

Gallotti face o pauză, mușcându-și buzele. Nu știe dacă procedează bine sau nu. Ce-i drept, senatorului, tatălui lui Ignazio, n-ar fi avut nicio ezitare să-i spună ce are pe suflet, însă cu fiul său – atât de arogant, atât de nesuferit – este nesigur. În cele din urmă însă, tocmai respectul pentru memoria răposatului îl face să se decidă, loial până la capăt acelui bărbat plecat mult prea devreme.

— Ei bine, *don* Ignazio, dacă-mi permiteți… Să zicem că ar fi putut avea o atitudine mai puțin cooperantă față de rivalii noștri.

Ignazio îl fixează înmărmurit. Apoi, treptat, perplexitatea din priviri lasă locul unei expresii suspicioase. Își amintește vag o serie de glume auzite la Livorno, imediat după nuntă, pe care le-a îngropat într-un colț al memoriei, crezându-le neimportante. Un fior de neliniște îi ridică firele de păr de pe brațe, făcându-l să încerce apa cu degetul:

— Mda, ce-i drept, mi-au ajuns și mie la urechi unele zvonuri nu prea măgulitoare despre el…

Arde de nerăbdare să înțeleagă, să întrebe, însă sunt prea multe lucruri de care nu știe sau pe care le-a neglijat și se teme să nu pară superficial sau, mai rău, naiv.

Gallotti face o grimasă, însoțită de un oftat sau, mai curând, un pufnit furios.

— Sunt mult mai mult decât simple zvonuri, *don* Ignazio. V-a ajuns la urechi, de exemplu, faptul că Laganà e foarte apropiat de Erasmo Piaggio, cel care are tot interesul să mute o mare parte a afacerii NGI la Genova?

Ignazio parcă a înghețat. *Laganà?* Acel Laganà pe care tatăl său îl respecta și aprecia până-ntr-acolo încât îl numise directorul general al NGI se comportă acum așa? Desigur, fusese mereu un tip insistent, uneori de-a dreptul pisălog, însă de aici și până la a ridica suspiciuni cu privire la adevăratele lui interese…

Gallotti pare să-i citească șovăiala.

— Nu mă înțelegeți greșit; îi recunosc meritele. Cu toate acestea, vă asigur că se comportă într-o manieră cel puțin ambiguă. Și nu e deloc un

nou-venit în toate aceste jocuri care se fac de când lumea, *don* Ignazio. Dumneavoastră erați prea tânăr, însă cei cu părul mai alb, ca mine, își amintesc bine ce a făcut pe vremea când era administratorul pentru practicile de faliment al companiei Trinacria. Și, de fapt, tatăl domniei-voastre, care îl cunoștea ca nimeni altul, îl trata așa cum tratezi un câine de pază foarte agresiv, adică îl ținea în lesă.

Încet-încet, Ignazio începe să-și amintească și el câte ceva. Când Trinacria intrase în procedurile de faliment, tatăl său așteptase mișcările lui Laganà înainte de a o cumpăra. Apoi, în calitate de administrator pentru practicile de faliment, Laganà îi facilitase achiziționarea de echipamente și piroscafe la prețuri derizorii. *Carevasăzică, l-a pus să spioneze, promițându-i în schimb o funcție în compania noastră,* intuiește el cu o sclipire fulgerătoare.

Iar acum… acum făcea exact același joc, dar pe pielea *lor*?

— O să am o discuție cu Laganà, spune, afișând o expresie indignată. Îmi datorează o explicație, fie și numai pentru tot ce i-a oferit familia noastră.

Gallotti face un gest care pare să spună: *Nici nu mă așteptam la altceva.* Apoi deschide dosarul și scoate câteva documente pe care i le întinde lui Ignazio să le semneze. În cele din urmă se ridică și se retrage, spunând:

— Voi merge la Roma cu dumneavoastră, însă mai întâi vorbiți cu Laganà. Asigurați-vă de loialitatea lui.

* * *

Adierile insistente de vânt aduc în încăperile vilei mireasma florilor de portocal și a pământului brăzdat, fâlfâind perdelele imaculate ale ușilor franțuzești ce dau spre grădină. Într-un colț al salonului verde, scăldată în lumina rozalie de primăvară, Franca, într-o rochie albă vaporoasă, cu un *collier de chien* Cartier la gât, stă ușor încordată pe un scaun cu spătar înalt, pozând pentru un portret.

— Vă rog să nu vă mișcați, doamnă, o avertizează cu un oftat pictorul în clipa în care ea începe să se foiască pe scaun.

Ettore De Maria Bergler are părul încă negru, dar rar, un nas proeminent și un chip ca de corsar pe un trup zvelt. Ține o țigară între buze și are o expresie absorbită, întreruptă când și când de câte o tresărire nerăbdătoare, datorată modelului nu foarte disciplinat.

— E adevărat că soțul dumitale mi-a cerut să te înfățișez în cel mai

natural mod posibil, însă, dacă vom continua astfel, risc să te pictez cu o grimasă pe față. Destinul le oferă doar zeițelor și câtorva femei norocoase o frumusețe ca a dumitale. Însă nu trebuie să te miști, altminteri nu voi reuși s-o surprind întocmai, îi spune, concentrându-se apoi asupra schiței în cărbune.

— Voi sta neclintită, asemenea unei statui grecești, promite ea, afișând un zâmbet copilăros.

— Oh, mi-e greu să cred… mormăie pictorul, în timp ce picături de sudoare încep să-i scalde fruntea mult prea înaltă. *Vous êtes si pleine d'esprit et d'élégance!*[{109}] E o adevărată provocare să le surprinzi pe pânză.

Ea îi aruncă o privire recunoscătoare, apoi își trece limba peste buze și, simțind gustul dulce, e traversată de un fior de plăcere. În fiecare dimineață, *monsù* prepară croasante proaspete. Ea și Ignazio se distrează hrănindu-se unul pe celălalt și râzând întruna, iar sărutările de după micul-dejun au aromă de dorință și de zahăr pudră.

— Bună dimineața, *donna* Franca. Iertați deranjul, însă *donna* Giovanna a întrebat de dumneavoastră.

Franca se întoarce către Rosa, care se ocupă de școala de broderie împreună cu Giovanna d'Ondes, îi mulțumește, apoi îndreaptă către pictor o privire spășită.

— Nu, nu voi termina niciodată… comentează iritat De Maria Bergler. Și acum cine o să-l împace pe soțul dumitale?

— Îi voi spune că e numai vina mamei lui, răspunde Franca ridicându-se. În clipa următoare însă își duce mâna la gât și se întoarce spre celălalt: Fii bun, maestre, ajută-mă să scot asta…

Pictorul ajunge în dreptul ei, desface închizătoarea colierului, apoi i-l întinde. Franca îl atinge ușor, cu un soi de tandrețe, apoi îl strecoară în buzunar. Vrea să-l poată atinge oricând, să-l simtă ca și cum ar fi parte din ea: bijuteria aceea îi amintește de luna de miere.

— Soacrei dumitale nu-i plac bijuteriile? întreabă pictorul, punând schița într-o mapă mare.

— Soacra mea este în doliu și, în general, nu-i place luxul. Vreau să-i respect suferința. Ba chiar ar trebui să-mi schimb și rochia, însă nu mai am timp…

De Maria Bergler încuviințează în tăcere. Nu are de unde să știe că, după prima întâlnire cu Giovanna, Franca este mereu foarte precaută cu

bijuteriile pe care le poartă în prezența soacrei.

Se petrecuse la Hotel Excelsior din Abetone, un orășel situat mai curând aproape de Siena decât de Livorno, ales de familia Jacona San Giuliano pentru că era liniștit și discret. Giovanna sosise cu trăsura, însoțită de fiul său, după care cele două familii s-au retras în salonul pentru ceai al hotelului. Franca a rămas tăcută, cu privirea plecată, temătoare și respectuoasă, conștientă de faptul că, fără consimțământul mamei, Ignazio nu s-ar fi căsătorit cu ea. Asistase la schimbul de amabilități și de replici de complezență – „Cum a fost vremea la Livorno? Ah, și acolo e tot răcoare?" „Dar *cu picciriddu,* Blasco, cum se mai simte?" luând aminte la războiul tăcut pe care cele două mame îl purtau cu o stăruință imperturbabilă: Costanza, înarmată cu noblețea de sorginte veche, dar înglodată în datorii; Giovanna, posesoarea unei averi copleșitoare, însă cu un nume care, în ciuda a tot ce se întâmplase de-a lungul anilor – și în ciuda ei –, era încă al unei familii de negustori.

Conversația trenase într-atât, încât avusese sentimentul că nu se va mai sfârși niciodată. Apoi, deodată, Giovanna îi făcuse semn să se apropie. Se conformase ezitând, în timp ce Ignazio începuse să se foiască pe scaun, iar lui Costanza i se tăiase respirația.

Giovanna o cercetase cu privirea de jos până sus. Îndelung, centimetru cu centimetru. Franca avusese atunci sentimentul că privirea aceea îi scotocește sufletul până în cel mai ascuns ungher, căutând acolo acele calități care ar putea-o transforma într-o adevărată Florio, iar pe ea o îngrozea gândul că nu va găsi niciuna. Instinctiv, își dusese mâna de lănțișorul fin de aur de la gât, de care era prinsă o camee elegantă.

Donna Giovanna îi urmărise gestul și avusese o tresărire aproape imperceptibilă. La gâtul Francăi, pe jumătate mascat de camee, atârna inelul soțului ei. Același inel pe care ea i-l dăruise fiului său în ziua morții lui Ignazio, același inel care definea familia Florio de câteva generații bune.

Franca înțelesese pe loc situația creată. În sinea ei, teama de a o fi jignit cumva pe *donna* Giovanna s-a suprapus cu stânjeneala descoperirii că purta inelul fără știrea celeilalte. Cu ochii minții, îl revăzuse însă pe Ignazio în clipa în care i-l dăruise: îi spusese cât de important era inelul pentru el și familia lui și că era dovada supremă a sincerității cu care se angaja în căsătorie. Îl considera semnul concret al iubirii lui, mult mai prețios decât orice altă bijuterie.

În secunda următoare, își pironise ochii mari și verzi drept în cei ai Giovannei. O privire încrezătoare, mândră, de femeie îndrăgostită.

În privirea celeilalte însă se oglindea o tristețe infinită, tristețea unei femei care și-a pierdut soțul și care acum își vede fiul iubit luat de lângă ea.

Apoi, mâinile pe care Giovanna și le ținuse până atunci pe pântec se relaxaseră, iar femeia îi făcuse semn să se așeze lângă ea. Tristețea din priviri nu-i dispăruse, ci dimpotrivă, părea acum însoțită de o amenințare subtilă: *În regulă, ți-l las, însă va fi vai de tine dacă nu te dovedești vrednică de el și de numele Florio.*

Amintindu-și privirea aceea, Franca se simte acum neliniștită. De atunci, Giovanna nu a pierdut nicio ocazie s-o studieze îndelung, la fel ca în ziua primei lor întâlniri. Oare soacrei sale i se va risipi vreodată neîncrederea față de ea? se întreabă în gând. *Ah, dacă Ignazio n-ar fi fost plecat tocmai acum, când…*

Ignazio este însă la Roma, pentru problema convențiilor maritime. Îi explicase că acea călătorie nu suferea amânare și că, din moment ce pleca cu afaceri, era de preferat ca ea să rămână la Palermo. Franca încuviințase resemnată, încercând totuși să înțeleagă motivul pentru care iubitul și mereu zâmbitorul ei soț devenise brusc atât de tulburat.

Parcurgând drumul către apartamentele soacrei din aripa veche a vilei Olivuzza, contemplă totul în jur, întrebându-se dacă se va putea vreodată obișnui cu acele încăperi nesfârșite, încărcate cu mobilier de lux – de la comode masive din nuc stil Ludovic al XVI-lea, la oglinzi franțuzești în stil Empire cu polițe din marmură, de la mese din lemn sculptat, cu intarsii aurite, până la scrinuri pentru monede din abanos, placate cu pietre prețioase și cu fildeș –, populate cu statuete din porțelan de Capodimonte, cu argintărie cizelată, bronzuri și obiecte de marmură antică, cu prețioase covoare persane, indiene și chinezești, și cu tablouri de toate mărimile, de la mici peisaje marine până la portrete din secolul al XVII-lea, în care lumina abia dacă se întrezărește, de la reprezentări mitologice la peisaje siciliene într-atât de strălucitoare, încât par ferestre deschise spre lume. Totul în jur i se pare ireal.

Pe măsură ce înaintează, ușile i se deschid ca prin minune, dezvăluind mulțimi de servitori care se înclină la trecerea ei, pentru ca apoi să dispară în labirintul de culoare și de încăperi.

Uneori însă, relația ei cu servitorii îi provoacă o stare de disconfort care o pune serios pe gânduri: practic, nu le poate da niciun fel de indicații, din moment ce fiecare dintre ei își cunoaște perfect îndatoririle, îndeplinindu-și-le parcă de la sine; nu trebuie să se îmbrace singură sau să se pieptene, pentru că o are pe Diodata, camerista ei, o fată cu ochi mari negri, timidă și tăcută, mereu în așteptarea unui semn de-al său; nu trebuie să-și aranjeze hainele, căci garderobiera se ocupă de tot; nu trebuie să facă planuri cu aranjarea florilor, pentru că există un servitor care doar cu asta se ocupă, înlocuind aranjamentele florale în fiecare zi. Și nici nu trebuie să aleagă meniul pentru recepții, pentru ca *monsù* cunoaște pe de rost gusturile invitaților, făcându-le toate poftele. Prin urmare, preferă să tacă, pentru că se teme să nu greșească, să nu fie deplasată, dovedindu-le astfel tuturor – și în primul rând soacrei – că nu se ridică la înălțimea numelui pe care îl poartă.

Uneori are sentimentul că e musafir în propria ei casă.

— *Ah, ccà si'.* Ai venit…

Giovanna își ridică privirea dintre ițele gherghefului care tronează în mijlocul salonului unde își petrece zilele brodând și rugându-se. Franca rămâne o clipă în prag, apoi își face curaj și înaintează prin semiobscuritatea impregnată cu parfum floral. În spatele ei, dincolo de ușă, vibrează o casă uriașă, luminoasă, animată. Aici însă, totul pare imobil. Până și monumentalele uși franțuzești dinspre grădină sunt pe jumătate închise.

Dintr-un colț al încăperii, aproape invizibilă, *demna* Ciccia o salută cu un semn din cap. Franca știe că bătrâna o place, însă nu se simte pe de-a-ntregul în largul ei în prezența sa.

Se apropie de soacră și o sărută pe obraz.

Giovanna remarcă rochia albă a Francăi și nu-și poate reține un rictus. Apoi ia o mărgea de coral, o strecoară pe firul de ață și coase un punct.

— În seara asta se face liturghie pentru *l'animuzza santa* de Blasco*, u' picciriddu* Giuliei. *Tu comu si',* ce faci? Participi, nu-i așa?

Franca simte că i se taie respirația. Știe foarte bine că nicio femeie de pe domeniul familiei Florio nu și-ar permite să lipsească de la o liturghie în memoria vreunei rude, mai ales pentru cel de-al treilea fiu al Giuliei, care murise la scurt timp după nunta ei. E limpede, așadar: soacra sa o pune din nou la încercare.

— Desigur… Oh, bietul micuț. N-a avut timp nici măcar să mai crească puțin, murmură ea.

Mâinile Giovannei se opresc pe pânză. Apoi răbufnește, în dialect:

— *Ju u saccio chi significa virisi moriri un figghio. T'ascippano i carni di l'ossa. U' cori pari ca ti scoppia, ci vulissi dari tu a vita. E mischina me figghia chi ci sta passannu.*[{110}]

— *'Un ci pinsate. Sunnu du' angiuliddi ora*[{111}]*,* intervine *donna* Ciccia, oftând.

Giovanna încuviințează din cap. Își șterge o lacrimă și rămâne în tăcere.

Franca face un pas în spate, simțind un fior prelingându-i-se pe șira spinării. Simte impulsul de a-și duce o mână în dreptul pântecului, apoi privește cu precauție de jur împrejur. Peste tot, imagini înrămate cu socrul său. În plus, pe perete tronează portretul lui în ulei, alături de cel – și mai mare – al lui Vincenzino, fratele soțului ei, mort cu mulți ani în urmă.

Acesta e mai curând un templu al memoriei decât un salon de locuit, își spune. Fără să-și dea seama, se întoarce spre ușă. Se simte pur și simplu neputincioasă în fața unor angoase atât de apăsătoare, temându-se că suferința Giovannei s-ar putea în cele din urmă lipi de ea ca o umbră sau, mai rău, ca o *magarìa,* un blestem. *Când cineva e într-atât de nefericit, probabil că nu-și poate nici măcar imagina că alții pot fi senini, cu inima împăcată; ba chiar e posibil să resimtă bucuria altora ca pe o nedreptate.* Își spune acestea pe drum către ușă, în timp ce sentimentul de apăsare pe care îl percepuse intrând în acea încăpere s-a intensificat, strângându-i parcă măruntaiele. În confuzia care a cuprins-o, intuiește totuși că toate acestea se întâmplă atunci când suferința trece dincolo de orice limite, împiedicându-ne să admitem fie și cel mai firav licăr de speranță.

Ah, de ce oare Ignazio nu-i aici, să mă apere de toate astea?

* * *

Franca.

Gândul la ea – gură întredeschisă, ochi luminați de scânteia pasiunii, trup fremătând – îl distrage pe Ignazio, însă doar preț de o clipă; o rază de soare care se stinge imediat. Aici, la Roma, sunt doar nori cenușii, bărbați cu aer sever și palate ministeriale albe.

În fața lui, la birou, Camillo Finocchiaro Aprile, ministrul poștelor și telegrafului; un bărbat cu înfățișare blajină, cu o mustață subțire și *un pince-nez* auriu, care îi face ochii și mai mici decât sunt deja. În calitate de

palermitan, împărtășește cu de-acum fostul prim-ministru Crispi atât trecutul garibaldian, cât și, evident, afinitatea pentru toți cei care reprezintă Sicilia și interesele acesteia; iar în capul listei stă Ignazio Florio.

Încăperea – austeră, cu un covor roșu și cu mobilier masiv din mahon – este impregnată de mirosul dens de colonie bărbătească. Lângă Ignazio, conducerea executivă a companiei Navigazione Generale Italiana: președintele Gallotti și directorul general Laganà. În ciuda avertismentului lui Gallotti, Ignazio nu găsise momentul potrivit pentru a avea o confruntare față în față cu Laganà, iar opiniile pe care le contabilizase între timp despre acesta erau contradictorii: pe de o parte, reieșea că, într-adevăr, are „relații foarte amicale" cu diverși armatori din Liguria, în schimb, nimeni nu-i punea la îndoială implicarea decisivă pentru deschiderea filialei Credito Mobiliare la Banco Florio, sporind astfel prestigiul Casei. Pe scurt: era limpede că omul știa cum să se miște. În cele din urmă, Ignazio se autoconvinsese că e capabil să judece oamenii mai bine decât cei care, asemenea lui Gallotti, țineau cu tot dinadinsul să-l cicălească precum doicile, așa că îl luase cu el la Roma. Însă încordarea dintre cei doi bărbați era aproape palpabilă.

Un motiv este, desigur, și situația foarte delicată a momentului. Nu e deloc evident că acordurile guvernului cu NGI vor fi reînnoite. Sunt prea mulți cei ce se împotrivesc, începând cu companiile maritime din Liguria – care și-ar dori, desigur, să se înfrupte singure din banchetul bogat al subvențiilor publice susținute de un bloc politic compact.

Și totuși, cum își închipuie oare că pot concura cu NGI? se întreabă Ignazio, trecându-și degetele prin păr. La urma urmelor, el deține cea mai mare flotă din Italia, cu aproape o sută de piroscafe.

— Flota domniei-voastre este una dintre cele mai învechite și mai degradate de pe întinsul întregii Mediterane: unele nave datează de pe vremea bunicului vostru, odihnească-se în pace. Trebuie să recunoașteți, comentează Finocchiaro Aprile, ridicând din sprâncene.

Ignazio face un gest iritat. De lângă el, Domenico Gallotti își drege vocea și protestează:

— Nimic serios, se remediază oricând prin reparații sau cumpărând vapoare noi, cu atât mai mult dacă primim subvențiile. Însă de aici și până la a ne refuza reînnoirea convențiilor… haideți să nu exagerăm, totuși!

— Exagerări, ziceți? întreabă ministrul, cu o nuanță provocatoare în

voce. Atunci, de ce nu v-ați ocupat deja de aceste lucruri?

Laganà se limitează să clatine din cap. Dă să spună ceva, însă Ignazio îl oprește.

— Pentru că ne costă mult, iar dumneavoastră știți foarte bine asta. Navigazione Generale Italiana funcționează datorită subvențiilor, care însă ne ajută doar să ținem pasul cu flota franceză și cu cea austriacă, cu siguranță nu ca să facem profit. Iată de ce am cerut ajutor pentru construirea unui șantier naval: să ne putem construi propriile vapoare, cu atât mai mult cu cât avem deja calele de lansare la apă unde fac reparații muncitorii de la turnătoria Oretea. Însă primăria nu avea fonduri nici să-și pună pe piept, ca la morți, iar de la Roma nu am primit nici cel mai mic semn – nimic, nimic. Ce s-a ales până la urmă de acest proiect? Dinspre partea mea, cu siguranță nu a lipsit voința de a-l duce la bun sfârșit.

Ministrul schițează un rictus, rămânând cu privirea ațintită undeva, pe muchia biroului.

— Ajutați-ne. Dați-ne banii și vom moderniza totul, insistă Ignazio, acum cu o notă aproape rugătoare în glas, în contrast cu privirea înflăcărată și cu pumnii strânși pe care și-i ține pe genunchi.

— *Sì, ma accussì 'un si po' fari nenti*[{112}], murmură Finocchiaro Aprile. Avem o majoritate prea subțire pentru a fi aprobată reînnoirea.

Se ridică, deschide fereastra. Zgomotele traficului roman năvălesc în încăpere. Strigăte, roți care înaintează zgomotos pe caldarâm, ba chiar și o armonică. Vizibil iritat, bărbatul apropie obloanele, apoi se întoarce și întreabă cu voce joasă:

— Ați vorbit cu Crispi?

Ah, da. Crispi.

Cei trei bărbați schimbă priviri încordate.

Crispi îl primise pe Ignazio în biroul său și-l privise îndelung, fără să scoată niciun cuvânt, de parcă ar fi vrut să suprapună imaginea tatălui pe cea a fiului, încercând, poate, să înțeleagă dacă are în față un interlocutor atent și ager la minte, așa cum era senatorul. Sau poate că doar reflectase la trecerea timpului, de vreme ce acesta era cel de-al treilea membru al familiei Florio care venea să apeleze la el. Cu toți stătuse față-n față: mai întâi cu Vincenzo, năvalnic și înfricoșător, apoi cu Ignazio, pe cât de rafinat, pe atât de necruțător. Iar acum, iată-l și pe acest tinerel, aproape un flăcăiandru încă, despre care încă nu știa în ce ape se scaldă.

La rândul său, Ignazio văzuse un bărbat foarte diferit de cel energic, scăpărător, cu o sclipire rebelă în priviri pe care îl întâlnise la Roma, cu mulți ani în urmă. Se aflau atunci în holul impunător de la Hotel d'Angleterre, înconjurați de luxul molatic al acelui stabiliment plin de turiști străini. Își amintea cum avocatul Crispi se aplecase să-i sărute mâna mamei; apoi tatăl său îl luase de braț într-un mod familiar, îndepărtându-se împreună, cu pași mari, către o canapea mai retrasă. Rămăseseră acolo să discute între patru ochi, în timp ce el fusese nevoit să-și însoțească mama și sora la o plimbare cu trăsura.

Ignazio nu-și putuse reține gândul că, acum, bătrânul acela palid și obosit, de șaptezeci de ani, nu mai avea puterea să țină cârma corabiei politice, veșnic pradă furtunilor.

Și poate că nici măcar nu mai avea influența necesară.

Crispi îl invitase să ia loc, așezându-se și el, la rândul lui, însă cu gesturi greoaie.

— E prea mult talmeș-balmeș pe aici, *don* Ignazio. Dușmanii mei strigă și protestează, iar atmosfera a devenit foarte apăsătoare, începuse el să spună cu voce răgușită, între două fumuri de trabuc. Însă ceva-ceva tot am să vă spun: ce-i drept, Giolitti și prietenii lui din Nord conduc jocul deocamdată, numai că acest lucru nu se va întâmpla pentru mult timp de aici înainte. Cu acest comportament al lui, de *parrino spugghiato, sta ammugghiannu i carti*. În sfârșit, asta înseamnă că o face pe bărbatul onest, de bună-credință, dar în realitate e regele ticăloșilor, iar acum, că a dat de necaz, caută a măslui cărțile. Mizeriile ieșite la iveală în povestea asta cu Banca Romană dovedesc faptul că nimeni nu este inocent. Omul nostru a acoperit tot felul de indivizi, de toate stările și de la toate nivelurile, și, mai devreme sau mai târziu, *ci fanno satari i vermi,* lumea nu mai suportă… Însă acum, la momentul ăsta, *c'è iddu ddrocu,* el e acolo, sus, iar eu nu pot face mare lucru. *Aviti a parlari cu' Finocchiaro Aprile. Iddu palermitano è*[{113}]. Vă așteaptă.

— Bineînțeles că era deja în intenția mea s-o fac, răspunsese Ignazio. Mai întâi însă, am vrut să aflu părerea dumneavoastră. Ați fost ani la rând avocatul Casei Florio și îmi cunoașteți familia ca nimeni altul.

Francesco Crispi își mijise pleoapele, o privire de vulpoi bătrân, cu un zâmbet trufaș și ochi scăpărători.

— *Caciettu chi a' canuscio,* de cunoscut, cunosc multe, *don* Ignazio. *Pi*

'chistu u' discurso di Ferraris 'un fici assai danni.[{114}] Dacă nu eram eu, după el, ar fi vorbit și alții, iar consecințele ar fi fost mult mai grave. M-am asigurat că vorbele lui… au fost date uitării, ca să spunem așa.

— Iar eu vă mulțumesc pentru asta.

Crispi își fluturase mâna punctată din loc în loc cu pete de bătrânețe.

— Am făcut ce mi-a stat în putință. De acum încolo însă, e treaba lui Finocchiaro Aprile.

Aceleași cuvinte i le repetă Ignazio acum ministrului.

— Crispi a făcut tot posibilul să limiteze pagubele, răspunde el, iritat. Știți mai bine decât mine că, momentan, nu i se poate cere mai mult.

— *Nuatri 'un putemu aspittari,* n-avem vreme de pierdut. Nimeni nu poate ști cu certitudine când va cădea acest guvern. În același timp, alianțele politice sunt dictate de circumstanțele de moment, iar dumneavoastră o știți mai bine decât noi, intervine Domenico Gallotti, abia reținându-și frustrarea.

De la locul lui, Laganà doar încuviințează din cap, continuând să tacă.

— Din păcate, am mâinile legate, spune ministrul. Sunt prea mulți cei care protestează împotriva modului în care sunt gestionate rutele maritime și…

Ignazio se ridică, începând să se plimbe de colo-colo prin încăpere.

— La naiba, avem nevoie ca de aer de convențiile astea, înțelegeți? Un întreg oraș își câștigă pâinea de pe urma NGI. Dacă nu ni le reînnoiți, vă închipuiți ce se poate întâmpla?

Aproape că strigă, neputându-și ascunde indignarea.

Finocchiaro Aprile oftează. Nu, e limpede, nu se mai poate eschiva, mai ales în fața privirilor sfredelitoare ale acelor trei bărbați. Își încrucișează brațele la piept și spune:

— *U sacciu.* Însă eu, personal, nu pot face mare lucru acum. Deputații din Nord, apropiați de Giolitti, sunt mai mulți decât ai noștri și mai uniți. Apoi, îi aruncă o căutătură plină de subînțeles și adaugă: *Aviti a esseri vuatri,* don *Ignazio, a smoviri i carti ch'i cristiani in Paliemmu*[{115}]. Să-i speriați. Știți bine că nu există nimic mai… convingător decât frica.

Ignazio înțelege. Finocchiaro Aprile îi cere să accepte realitatea potrivnică, dar să o picteze cu culori și mai sumbre, agitând spectrul unui inamic perfid, al unei crize economice devastatoare, care să stârnească furia opiniei publice.

Ce-i drept, îi place ideea. Zâmbetul care i se conturează pe buze exprimă ușurarea, dar, în același timp, și adierea gândurilor perfide care i-au încolțit instantaneu în minte.

Finocchiaro Aprile își caută o poziție mai relaxată în scaun, Gallotti clipește des, apoi intervine și el:

— Demonstrații, vreți să spuneți?

Ministrul își desface larg brațele.

— Protestele, marșuri… muncitorii voștri de la Oretea sunt printre cei mai activi din acest punct de vedere, ca să nu mai pomenesc de faptul că la Palermo există o prezență puternică a Fasciilor Siciliene, acea mișcare instrumentată politic care pretinde că apără drepturile muncitorilor…

— Agitatori care nici nu vor s-audă de muncă, mormăie Laganà.

Gallotti îl fulgeră cu privirea.

— Sunt muncitori cărora le pasă de locul lor de muncă. Dacă li se inoculează teama că și-l vor pierde, cu siguranță că vor face prăpăd.

Ignazio își ațintește privirea asupra lui Finocchiaro Aprile. Acesta încuviințează din cap, apoi adaugă, sugestiv:

— Știți bine cu cine să vorbiți sau pe cine să lăsați să vorbească pentru dumneavoastră. Asigurați-vă că lumea începe să se teamă și împrăștiați vestea peste tot, pe insulă, căci, dacă portul Palermo se oprește, se prăbușește economia întregii Sicilii.

Ignazio își amintește cum agitase apele tatăl său în perioada când voia cu tot dinadinsul să fuzioneze cu compania maritimă a lui Rubattino. O manevră perfect reușită. *Iar unele porniri nu se schimbă niciodată,* își spune el în gând. *Mai ales frica.*

Deodată, o bătaie la ușă, urmată de apariția în deschizătura timidă a acesteia a unui chip rotofei.

— *Che c'è permesso?*

O tăcere stânjenită se coboară brusc în încăpere. Ignazio își întoarce privirea altundeva. Ministrul îi face semn intrusului să se apropie.

— Nu erați așteptat, *don* Raffaele. Aceasta este o întâlnire privată, spune îndată ce ușa s-a închis.

— Așa mi-am închipuit și eu. Iată de ce am așteptat afară. N-aș fi vrut să credeți că vă lipsesc de respect, declară Raffaele Palizzolo, pe un ton aproape reverențios. M-am prezentat în calitatea mea de sicilian onest, dar și în aceea de rudă a lui *don* Ignazio. Soția domniei-sale, *donna* Franca, este

nepoata prin alianță a surorii mele, ducesa de Villarosa, știți, nu-i așa? Îi întinde mâna lui Ignazio, care i-o strânge cu o oarecare ezitare, apoi, fără să fie invitat, se așază pe scaunul de lângă el, continuând: Una peste alta, am venit ca să-mi aduc și eu contribuția la această cauză, pentru că nu se poate ca Palermo să piardă convențiile maritime.

În cameră, disconfortul devine aproape palpabil. De ani buni, Raffaele Palizzolo are la Palermo reputația unuia căruia îi place să se strecoare până și sub patrafirul popii, la spovedanie: ascultă totul, observă totul și știe mereu cum să profite de informațiile aflate. O abilitate care, cu siguranță, i-a fost de mare folos și aici, la Roma, de când a devenit deputat. De la o vreme, însă, asupra lui s-a abătut o umbră densă și amenințătoare de suspiciune, legată de un asasinat care a zguduit profund orașul. În anul acela, pe 1 februarie, Emanuele Notarbartolo, fost director al Banco di Sicilia, un om integru și respectat de toată lumea, a fost ucis cu douăzeci și șapte de lovituri de pumnal, în trenul care îl ducea de la Termini Imerese la Palermo. Imediat apăruseră zvonuri insistente despre implicarea lui Palizzolo, având în vedere că avea *'u carbuni vagnato,* „cărbunii uzi": altfel spus, la fel ca mulți alții, își vârâse mâinile până la coate în finanțele băncii, iar Notarbartolo – o spuneau cei bine informați, desigur – aflase. Deși toate acestea erau doar zvonuri – *bineînțeles* că nu existaseră martori la crimă –, celor prezenți le era greu să se scuture de sentimentul că se află în aceeași încăpere cu un asasin.

Tăcerea care urmează spuselor lui Palizzolo este în cele din urmă ruptă de Laganà.

— Desigur, suntem cu toții de acord asupra acestui lucru. Problema este *cum* să intervenim fără să provocăm și mai multe pagube.

— *Ascultàte a mia,* spune Palizzolo, aplecându-se către biroul ministrului, cu expresia unei confidențialități pe care nu i-o ceruse nimeni. *A chisti, l'avemu a fari scantari.*{116} După cum bine știți, domnule ministru, în Cameră sunt o persoană de care deputații ascultă. O intervenție de-a mea ar fi suficientă.

Ministrul își ridică privirile, apoi își freacă bărbia. Îl privește pieziș pe Palizzolo, care își pleacă ușor capul, întărindu-și spusele. În realitate, îi cere implicit permisiunea să acționeze, pentru că, înainte de a fi politicieni, acești bărbați sunt sicilieni și, prin urmare, își pun planurile în practică numai după ce persoana potrivită, cea care deține pâinea și cuțitul, a fost

informată despre intențiile lor, dându-și acordul.

Acum, ministrul îl ascultă atent.

— *Chi vulissi fari?*[{117}]

— *Per ora in Paliemmu c'è rivugghio. Basta chi gli facemu viriri cos può succedere.*[{118}]

Apoi, chipul lui Palizzolo pare să se întunece și, întorcându-se către Laganà și Gallotti, continuă: Dar încercați să vă imaginați ce s-ar întâmpla acolo dacă ar pica dintr-odată vestea că acordurile maritime nu au fost reînnoite! În cel mai fericit caz, s-ar ridica baricade pe străzi. Ei bine, ce guvern își poate permite oare o revoltă populară? Cu siguranță, nu *acest* guvern, cu toate grozăviile cărora deja trebuie să le facă față.

Ignazio schimbă o privire cu subînțeles cu Gallotti, care își ridică ochii spre tavan: da – pare să spună –, Palizzolo trebuie să fi auzit conversația lor de mai devreme.

Laganà se foiește pe scaun, își găsește un punct de sprijin pe biroul ministrului și vorbește, fără a-și ascunde iritația:

— Exact asta discutam înainte să ne întrerupi dumneata, dar presupun că doar ai ghicit acest lucru. Spuneam, mai exact, că i-am putea cere personalului de întreținere de la Oretea și de la cala de lansare la apă să declanșeze o serie de proteste.

Palizzolo scutură din cap. Dacă îl deranjează reproșul deloc voalat de mai devreme, ei bine, știe să n-o arate.

— Grevă, nu proteste. Trebuie să amenințăm. Este nevoie de ceva care să-i șocheze pe toți, precizează el, întorcându-se apoi către ministru. Ignoră expresia nedumerită a lui Finocchiaro Aprile și continuă, cu palmele pe coapse și cu trunchiul aplecat în față: *Vossia palermitano è, e sapi che intendo: Giolitti 'un voli pigghiari stu' focu. E nuatri, invece, ci l'avemu a fari pigghiari.*[{119}]

Ignazio își cercetează o vreme vârful degetelor, apoi spune:

— Practic, doriți să-l înfricoșăm, punându-l sub o asemenea presiune încât să ignore cererile oamenilor săi.

Palizzolo își desface larg brațele, în semn de confirmare.

— Aici, la Roma, nu au înțeles încă un lucru: Palermo constituie, dacă nu inima, cel puțin viscerele Italiei. Orice se decide la Roma, trebuie să treacă mai întâi pe acolo.

Gallotti încuviințează din cap, apoi se întoarce către Finocchiaro Aprile.

— Ce părere aveți, domnule ministru?

Acesta ridică din umeri.

— Desigur, e mai riscant decât ce gândiserăm noi, dar e posibil să funcționeze. Va trebui însă să fiți cu mare băgare de seamă, să nu pierdeți controlul situației acolo, în Sicilia; aici voi face și eu ce depinde de mine. Orice ajutor ne va fi de folos, de oriunde ar veni, conchide el, cu un gest elocvent.

Vocea lui răsună asemenea unui pendul într-o cameră goală.

Mulțumit, Ignazio dă din cap, în semn că a înțeles. Se ridică și-i întinde mâna ministrului.

— NGI și Palermo vă vor fi recunoscători pentru ce faceți. Apoi, privindu-l cu subînțeles, adaugă: Familia Florio vă va fi recunoscătoare personal.

Camillo Finocchiaro Aprile înțelege. Și abia dacă schițează un zâmbet.

* * *

Franca se privește în oglindă cu degetele la buze, nesigură de alegerea sa. Rochia din satin verde-închis îi scoate în evidență linia bustului. Mai-mai că-și vede aievea în oglindă soacra privind-o cu un aer dezamăgit. Ba parcă îi aude chiar și vocea: „Prea larg decolteul, *figghia mia,* prea larg, mai ales în starea ta”.

În starea sa.

Mâna încărcată cu bijuterii coboară spre pântecul care începe să se rotunjească. E deja în a patra lună de sarcină. Zâmbește. Desigur, odată cu sosirea canicule de iunie, sarcina a devenit mai greu de îndurat, însă bucuria lăuntrică pe care o trăiește o ajută să depășească orice disconfort. Pe urmă, mai este și fericirea lui Ignazio, care o acoperă cu atenții și cadouri nemaipomenite, cum sunt și cerceii cu smarald și diamante pe care se pregătește să și-i pună, apăruți ca prin farmec pe masa ei de toaletă a doua zi după ce l-a anunțat că așteaptă un copil.

După cercei, își pune și câteva brățări pe mână, apoi o cheamă pe Diodata, arătând spre un șal din garderob. Este de la Lanvin, din mătase de culoarea fildeșului: și-l trage pe umeri, acoperindu-și, fie și numai pe jumătate, decolteul.

Ignazio o așteaptă la intrarea pentru trăsuri, lângă măslinul cel mare. Cu el sunt Giovanna și *donna* Ciccia. Mama își sărută fiul, apoi pune palma pe piept, avertizându-l.

— *'Un faciti tardi,* nu are voie să se obosească.

— *Maman,* Franca e pe cale să devină cea mai mare expertă în canapele de lux din Palermo. De când s-a aflat că așteaptă un copil, amfitrioanele petrecerilor și banchetelor la care participăm își dispută această onoare, de a fi sigure că nu se obosește. Iar *donna* Adele de Seta este cea mai insistentă dintre toate.

Giovanna ignoră gluma fiului și o măsoară pe Franca din cap până în picioare. Nu, cu siguranță că nu se va putea niciodată obișnui privirea aceea severă și tristă: instinctiv, își coboară ochii. Ca și cum i-ar fi intuit gândurile, soacra se apropie de ea și-i potrivește șalul pe umeri.

— E cald, ce-i drept, dar tu *accuppunati.*

Să se acopere cum trebuie. Și nu neapărat de frig…

— *Ne vous inquiétez pas, maman*[{120}], răspunde, aplecându-se s-o sărute pe obraz.

Ignazio o ajută să urce în trăsură, așezându-și pe spatele ei o palmă care alunecă imperceptibil spre bazin. Odată urcat lângă ea, o trage spre el și o sărută.

— *Dio mio* ești o splendoare. Sarcina te face parcă și mai frumoasă, murmură el, lăsându-și mâna să alunece peste șoldurile rotunjite, eliberate de corset.

Ea roșește în penumbra din trăsură și-i întoarce îmbrățișarea. I se spusese adesea că, odată rămasă însărcinată, Ignazio va înceta să frecventeze patul matrimonial, „ca să nu-i facă rău copilului". Nici vorbă de așa ceva… și totuși, dorința lui neostoită nu reușise s-o facă să dea uitării faptul că, la recepțiile la care erau invitați, soțul ei se comporta deseori cam prea dezinvolt cu unele invitate. Prin urmare, deși nu se simte tocmai proaspătă, astăzi preferă să-l însoțească: așa le va reaminti tuturor – și lui, în primul rând – că Ignazio Florio nu mai este un holtei în căutare de distracție.

La palatul de Seta, sălile sunt deja înțesate de oaspeți când ajung ei. Printre valurile de cleveteli rostite în șoaptă și de priviri iscoditoare, latura feminină a orașului Palermo se prezintă într-o adevărată revărsare de mătăsuri și bijuterii, pe când cea a bărbaților – mai discretă – urzește relații noi sau consolidează vechi alianțe. O piesă de teatru perenă, în care Ignazio și Franca au devenit de acum protagoniști. Se pare că zvonurile și bârfele care-i aveau ca subiect s-au risipit după ce căsnicia lor s-a dovedit evident

fericită, devenind superflue odată cu vestea despre sarcina Francăi. De când au revenit din luna de miere, s-au perindat de la o petrecere la alta, fiind însă nevoiți să amâne o recepție la Olivuzza, din cauza unei indispoziții a Francăi. Una peste alta, sezonul recepțiilor e pe sfârșite, iar petrecerea de la palatul de Seta e printre ultimele evenimente mondene: curând, familiile cu dare de mână își vor lăsa în urmă reședințele citadine pentru stațiunile de pe litoralul francțuzesc sau pentru sătucurile alpine din Austria sau din Elveția; alții se vor retrage în vilele lor de la țară. Cât despre Ignazio și Franca, iahtul lor preferat, *Sultana,* îi așteaptă pentru o croazieră pe Mediterana. Acesta, de altfel, este și subiectul despre care Ignazio discută acum cu Giuseppe Monroy.

— Nu există niciun motiv să nu plecăm, îi spune. *Sultana* e un iaht foarte solid, iar medicul pe care îl luăm cu noi la bord va avea la dispoziție tot ce-i trebuie ca s-o îngrijească pe Franca în cele mai bune condiții.

Giuseppe încuviințează, apoi ridică paharul în semn de toast.

— Pe de altă parte, așteptați moștenitorul familiei. Nu e rău să fii precaut.

— Oh, nu-mi spune. Chiar dacă mama va protesta și…

Ignazio se oprește brusc în mijlocul frazei, distras de o tânără în rochie roz-pal care tocmai trece prin dreptul lor, însoțită de o femeie în vârstă, probabil mama ei.

— Cine mai *e* și asta? Zău așa, aș vrea să știu și eu unde le ține ascunse, domnule, șuieră Giuseppe chicotind.

— Ei bine, important este că sunt scoase la lumină… la momentul potrivit, conchide Ignazio.

Se ridică brusc și pornește pe urmele tinerei, în timp ce Giuseppe, amuzat, îl urmărește clătinând din cap. După câțiva pași, femeia în vârstă se oprește să discute cu o cunoștință, iar fata se întoarce către el, privindu-l. Și nu, nu este o privire distrată, nici pe departe. El îi observă ochii negri și migdalați, buzele generoase și sânii ca laptele, care parcă vor să evadeze din corset. Nu se poate abține să nu se întrebe dacă sunt fermi sau moi, ori poate puțin căzuți. Pentru că da, de prea multe ori a fost păcălit de câte o rochie „susținută” în punctele potrivite…

Ea continuă să-l privească, acum mai mult decât îndrăzneț. Ignazio se înfioară, însă continuă să ezite. *Mai întâi ar trebui să aflu cine e,* își spune. *Ferească-mă Al de Sus să fie vreo rudă de-a marchizei de Seta, poate vreo*

nepoată…

E momentul în care cineva, aflat în trecere, îi pune o mână pe umăr, șoptindu-i la ureche:

— Te caută soția, Igna…

El se întoarce brusc pe călcâie. Franca tocmai se îndreaptă spre el, cu un zâmbet strălucitor și cu pasul ei elastic. Îl prinde de braț, apoi își strecoară degetele printre ale lui.

— Dragul meu, ajută-mă, te rog, să scap de *donna* Alliata. Ține morțiș să-mi povestească ce li s-a întâmplat la naștere ei și fiicelor sale, însă mie mi-e deja suficient de frică pentru ceea ce mă așteaptă. Hai, invită-mă la dans, te rog: sunt doar însărcinată, nu bolnavă, așa că-mi pot permite o repriză de vals cu soțul meu.

Ignazio o ia de mână, conducând-o spre mijlocul sălii, în timp ce orchestra atacă un vals. Își trece brațul în jurul taliei ei, iar ea râde, râde tare, zgomotos, exact așa cum a fost învățată să *nu* facă.

Ei bine, nu, exact așa va proceda. *Să mă vadă; să mă vadă bine,* își spune în gând Franca, țintuind-o cu privirea pe nerușinata în rochie roz, al cărei schimb de ocheade cu soțul ei nu-i scăpase – ah, cum oare să-i fi scăpat? —, provocându-i un fior deloc plăcut.

Tânăra se răsucește pe călcâie, întorcându-i spatele, și pleacă.

Franca le observă apoi pe matroanele postate de jur împrejurul sălii, pe margine, și, vrând parcă să răspundă reproșului lor tăcut, zâmbește larg. Știe la ce se gândesc: o femeie în starea ei nici măcar n-ar trebui să participe la o petrecere, darămite să și danseze. Însă ei nu-i pasă. Continuă să plutească în voltele valsului, concentrându-și acum privirile sfidătoare asupra altor ținte – femeile încă frumoase și apetisante, imaginându-și la ce se gândesc: sunt convinse, desigur, că Ignazio își va găsi cât de repede pe vreuna cu care să-și facă mendrele. Pentru că așa procedează orice soț atunci când soția îi rămâne însărcinată.

Eu am parte de tot ce voi nu mai puteți și, probabil, nici nu ați putut avea parte vreodată, li se adresează ea în gând matroanelor de pe margine. Apoi își lipește mai apăsat trupul de al lui Ignazio, mângâindu-l pe gât, într-o declarație tăcută de posesie. Iar în sinea ei își spune: *Soții voștri se comportă așa. Ignazio nu. El este al meu și mă iubește. Iar eu îi sunt de ajuns.*

* * *

La Palermo, luna iulie seamănă cu un copil răzgâiat și răutăcios; alternează zile senine și limpezi cu altele sufocate de o pâclă umedă, care parcă se lipește de piele, împiedicând respirația. Apoi dă năvală sirocoul, vântul care aduce pe aripile sale nisipul deșertului, transformând culmile munților în pete întunecate pe fondul unui cer în nuanța fildeșului.

În ziua aceea însă, iulie a hotărât să se comporte cuviincios: o zi senină, primenită, care te invită afară, la aer. Prin urmare, Franca a dat dispoziții să se pregătească ceaiul în parcul domeniului de la Olivuzza, sub palmierii de lângă volieră.

Le așteaptă să sosească din clipă în clipă pe Francesca și pe Emma de Villarosa, care urmează să-i țină companie toată după-amiaza. Acum zăbovește în salonul de lângă dormitorul ei, citind *Marion, artistă de café-concert* de Annie Vivanti, un roman împrumutat de la cumnata Giulia, care o avertizase să nu i-l arate soacrei, pentru că „sunt acolo unele pasaje cam… incomode”. Sarcina Francăi este acum vizibilă, iar ea se simte mereu obosită și, mai presus de toate, singură. *Nu, nu e corect cum a procedat Ignazio,* își spune ea în gând, răsfoind paginile cu gesturi nervoase. Mai întâi îi promisese că vor face o croazieră pe *Sultana,* apoi, sub pretextul că trebuie să fie cu luare-aminte la sănătatea ei, i-a dat de înțeles că vor rămâne împreună la Palermo. În cele din urmă, se răzgândise și plecase într-o călătorie în Africa, susținând că simte acut nevoia să se odihnească după așteptarea obositoare legată de reînnoirea convențiilor maritime.

Reînnoire care fusese în cele din urmă aprobată: pentru o perioadă de încă cincisprezece ani, respectiv până în anul 1908, Navigazione Generale Italiana va deține în continuare monopolul serviciilor subvenționate. Un rezultat obținut grație unei intervenții înflăcărate a lui Raffaele Palizzolo în Camera Deputaților – „… Ne va fi dat să vedem într-o bună zi șase mii de familii rămase fără pâine… ar fi o catastrofă națională” –, desfășurării compacte de forțe a grupului de deputați sicilieni alături de Crispi, care se dovedise astfel încă o dată un aliat prețios, dar și presiunii sociale generate de articolele din *Giornale di Sicilia,* care zugrăviseră în culori sumbre nu doar soarta orașului Palermo, ci și a întregii Sicilii, în eventualitatea în care convențiile nu ar fi fost reînnoite. Îngroziți de perspectiva pierderii slujbelor, oamenii se revărsaseră pe străzi, organizând zilnic demonstrații zgomotoase de protest, care apoi, la sosirea mult-așteptatelor vești bune, s-au transformat într-o adevărată explozie de entuziasm popular. Printre

muncitorii de la calele de lansare și de la turnătoria Oretea, bucuria fusese atât de mare, de parcă, după luni și luni de arșiță, ar fi sosit în sfârșit ploaia izbăvitoare. Desigur, reînnoirea convențiilor era însoțită și de unele condiționări, un preț de plătit, căci NGI urma să modernizeze vechile piroscafe și să achiziționeze alte trei noi, însă acestea nu erau totuși probleme insurmontabile.

La Olivuzza, Ignazio ținuse cu tot dinadinsul să sărbătorească victoria cu cea mai scumpă șampanie, povestindu-i Francăi cum decursese totul, imitând când vocea lui Crispi, când pe cea a lui Palizzolo. Iar Franca nu-și putuse reține chicotelile atunci când soțul ei remarcase că Finocchiaro Aprile va putea, în sfârșit, să cumpere conacul la care jinduia de mult. Remarcă la care Giovanna clătinase din cap, cerându-i să dea dovadă de mai multă discreție.

Însă euforia se evaporase repede după plecarea lui Ignazio, iar Franca – și ca întreg domeniul de la Olivuzza, de altfel – căzuse într-o toropeală mută, care nu se datora neapărat arșiței de afară.

Când slujnica o anunță că verișoarele sale au sosit, Franca se ridică și se duce să le întâmpine.

— Franca, draga mea, ești din ce în ce mai frumoasă…

Emma, cu pălărie de paie și o rochie albă din bumbac, o sărută pe obraji. În spatele ei, tăcută, sobră, Francesca se mulțumește să facă doar un gest de salut. Dintre ele trei, ea fusese cea mai expansivă și mai plină de viață, invidiată de toată lumea pentru frumusețea ei. Acum, însă, e… stinsă. Văduvia precoce a prăvălit-o într-un limb din care îi este greu să mai evadeze, cu atât mai mult cu cât toți o tratează de parcă o femeie mai nefericită ca ea nu poate exista pe lume.

Franca încearcă să-și alunge acel gând și deschide ușile franțuzești dinspre parc.

— Haideți, să mergem în grădină. Am pregătit ceaiul afară, lângă volieră, le spune cu o voioșie ușor forțată.

Cele două surori schimbă o privire nedumerită.

— Bine, dar… nu trecem s-o salutăm pe soacra ta? întreabă Francesca.

— Ah, nu, mai bine să n-o deranjăm. Probabil că brodează în salonul ei. Trecem mai târziu pe la ea, exclamă Franca, nerăbdătoare.

O prinde pe Emma de mână și mai-mai că o târăște după ea pe aleile parcului. În ultimele zile, pe lângă dorul de Ignazio, simte o oarecare

neliniște provocată de tot soiul de gânduri negre, prin urmare simte nevoia de mișcare.

În dreptul volierei, dau de Vincenzino, care își rostogolește cercul sub privirea lâncedă a guvernantei. Băiețandrul le salută, apoi vine să le sărute mâna celor două surori cu o seriozitate care o face până și pe Francesca să zâmbească, după care dispare țopăind.

Franca se așază între cele două verișoare ale ei, așa cum obișnuia odinioară.

— *Comu sì?* o întreabă Emma, luându-i mâna într-a sa.

— Copilul a prins să se miște, așa că noaptea sunt nevoită să dorm pe-o parte. Dar tu? Tu ce mai faci, *cuore mio?* o întreabă pe Francesca.

— Eu? Destul de bine, să spunem, răspunde cealaltă, cu un ecou vag de accent toscan.

Franca o prinde de degetele înmănușate în dantelă neagră, iar verișoara îi răspunde cu o strângere de mână.

— Realitatea este că mi-ar plăcea să ies mai mult, dar, pe căldura asta și fără Ignazio, nu prea am ocazia s-o fac… Iar cum, pentru soacra mea, „a ieși” înseamnă strict „a merge la biserică”, mă cam plictisesc, ca s-o spun pe-a dreaptă.

Emma surâde și dă să întindă o mână spre pântecul celeilalte, apoi ezită.

— Pot? o întreabă.

Franca încuviințează, ba chiar ia și mâna Francescăi, așezând-o pe pântecul său.

— Aseară am fost acasă la Robert și la Sofia Whitaker, reia Emma. Erau câțiva acolo care vorbeau despre voi doi, despre tine și Ignazio.

Francesca o fulgeră cu privirea, însă Franca zâmbește.

— Ce au mai inventat de data asta? Că Ignazio are o nouă amantă? Zilele trecute, de exemplu, mi-a ajuns la urechi zvonul că pe *Sultana* s-ar afla o cântăreață spaniolă… Apoi, dându-și ochii peste cap, continuă: Incredibil, zău așa! E oare chiar atât de greu de crezut că soțul meu mă iubește și că s-a cuminți, mai ales acum, când e pe cale să devină tată?

Francesca nu-și poate reține un rictus.

— De fapt, Robert susținea că Ignazio a dovedit multă abilitate în negocierile pentru reînnoirea convențiilor, iar Giuseppe Monroy practic nu mai contenea cu laudele la adresa lui. Pe urmă, desigur, bârfele nu lipsesc niciodată de la astfel de evenimente. Sunt sarea și piperul acestor serate,

care altminteri s-ar dovedi teribil de plictisitoare. Însă tu știi mai bine decât mine că toate acestea sunt invenții, povești care trec precum fumul.

Franca încuviințează, cu o mină devenită brusc serioasă.

— Într-adevăr și, de altfel, de obicei nu le acord nicio importanță. Dar… – și, spunând acestea, Franca își coboară vocea – uneori am sentimentul că trebuie să dau socoteală pentru fiecare gest. Și nu doar față de soțul meu sau de soacra mea, ci în fața întregului oraș.

— Când ai o poziție socială ca a ta, e inevitabil ca toată lumea să stea cu ochii pe tine, răspunde Francesca. Cel mai important lucru este însă că nu ai ce să-ți reproșezi. Te-ai comportat întotdeauna într-un mod exemplar.

— Așa este, însă, dacă ești însărcinată și vrei să dansezi un vals cu propriul tău soț, sfârșești în fața completului de judecată, murmură Franca.

— Eh, cum spunea preceptorul meu, „invidia îi consumă pe invidioși la fel cum rugina mănâncă fierul", comentează Emma.

Franca își lasă capul pe spate, fixând o vreme cu privirea voliera din apropiere. Apoi spune:

— Pe de altă parte, da, față de voi am puterea să recunosc: m-a iritat faptul că Ignazio a plecat în voiaj singur, fără mine. De acord, are și el dreptate, trebuie să am grijă de mine. Să nu care cumva însă…

Emma își flutură brațul, parcă pentru a-i alunga verișoarei sale acel gând, în timp ce Francesca o cuprinde pe Franca pe după umeri, sărutând-o.

— Unele lucruri nu trebuie nici măcar să le pomenești, *ma chère.* Și nu uita un lucru: bărbații au nevoie de un grad al lor de libertate… sau cel puțin de iluzia că sunt liberi. În felul acesta se întorc acasă mai fericiți.

Și-i aruncă un zâmbet ușor maliții, primul după multe luni.

Franca îi întoarce zâmbetul, dându-i dreptate. Se apleacă să-și servească verișoarele cu ceai cu gheață și cu fursecuri. Apoi își petrec după-amiaza râzând și glumind ca pe vremea adolescenței.

Și totuși, gândul, *acel* gând, o roade asemenea unei semințe rele care a prins deja să încolțească. Și totuși, de ce a insistat Ignazio să plece, fie și singur? își spune. Chiar și mama lui încercase să-l convingă să se răzgândească: nu se cuvenea să-și lase soția singură, în starea ei. În plus, deși capitolul convențiilor se închisese, nu era înțelept să-și neglijeze afacerile.

De ce?

* * *

Giovanna își urmărește nora îndepărtându-se pe aleile parcului, însoțită de verișoarele sale. Auzise zgomotul roților de trăsură pe pavajul de la intrare, apoi vocile musafirelor, pe care acum le percepea tot mai slab.

I-ar fi făcut plăcere să treacă pe la ea s-o salute, însă nora ei aproape că le-a târât spre grădină. Pufnește încet. *Sperta idda*[{121}], își spune în gând. Dacă le-ar fi condus direct la ea, nu le-ar fi permis să stea în grădină pe o asemenea căldură.

Începe să bată ritmic cu degetele în tocul ferestrei, făcând-o pe *donna* Ciccia să-și ridice o sprânceană.

— *Chi fu?* o întreabă, făcându-și de lucru cu un mosor.

— N-ar fi trebuit să plece. De fiul meu vorbesc, murmură ea.

Nu era momentul, cu toate câte se întâmplă pe aici. Muncitorii continuă să facă agitație…

Într-adevăr, nu se pricepe ea prea bine la politică și la afaceri – astea sunt treburi *da masculi* –, iar Ignazio îi tot repetase să nu-și facă griji, pentru că, în companiile lor, nu prea-și făceau veacul multe capete înfierbântate, iar acele fascii muncitorești, care cu doar câteva luni în urmă ținuseră la Palermo un congres – *Auzi la ei, congres!*

Dar ce, se cred deputați sau cum?! –, nu urmau să aibă viață prea lungă.

Însă Giovanna obișnuiește să citească *Giornale di Sicilia* – la fel ca pe vremea când Ignazio al ei trăia –, și articolele de acolo nu erau deloc liniștitoare. Dimpotrivă, de la o vreme, tot circula o poveste complicată despre o serie de bănci care dădeau faliment pentru că nu mai aveau *picciuli*… sau, în sfârșit, așa i se păruse că înțelege. Încercase să discute subiectul cu Ignazio, însă pe acesta îl pufnise râsul, după care o informase că atât Credito Mobiliare, cât și Banco Florio sunt bănci foarte solide și că nimeni și nimic nu le poate atinge.

Însă nu doar situația din Palermo o îngrijorează pe Giovanna.

Se întoarce să privească spre grădină, în direcția de unde vocile celor trei tinere îi ajung la urechi purtate de o rafală de vânt, și-l zărește pe Vincenzino, care aleargă râzând. Deși nu prea-i convine să recunoască, Franca se comportă ca o soție de nădejde, hrănindu-se și odihnindu-se așa cum se cuvine. Ignazio, în schimb…

Un fior de neliniște i se urcă, asemenea unui șarpe, dinspre călcâie pe gambele ei subțiri, încolăcindu-i-se apoi pe talie. Giovanna își freacă fața cu palmele, masându-și apoi ridurile care s-au adâncit după moartea soțului

său.

Nici nu-și dă seama că *donna* Ciccia s-a înființat pe neauzite lângă ea. E o bătrână în toată regula acum, cu părul complet alb și un chip care, deși a fost întotdeauna sever, acum pare pur și simplu cioplit în piatră.

— 'Un vi 'scantati chi u' Signuri ci pensa. 'U sapiti, ju i sacciu certi cosi.

Iddi si vonnu bene, e Ignazziddu chi avi a' stari attento a 'un fari fissarie. {122}

Donna Ciccia nu trebuie să mai precizeze la ce fel de prostii de-ale lui Ignazio se referă: pasiunea lui pentru femei e bine cunoscută, nici măcar el nu a ascuns-o vreodată. Ce-i drept, s-a căsătorit și pare să fie sincer îndrăgostit de Franca. Dar oare s-a schimbat cu adevărat? Sau la mijloc e doar euforia primelor luni de căsătorie?

Giovanna scutură din cap; *donna* Ciccia oftează și-și desface larg brațele, în semn de „asta-i situația, n-avem ce face".

Și ea îl are la inimă pe Ignazio; l-a văzut născându-se, crescând și devenind apoi adult. Mereu răsfățat, protejat și apărat de mama sa, a crescut asemenea unei plante gata să se sălbăticească dacă e neglijată.

Însă cum ar putea fi oare Giovanna acuzată pentru acest lucru?

Moartea lui Vincenzino fusese o lovitură în urma căreia nu-și revenise niciodată pe de-a-ntregul. Își rumegase suferința în singurătate, reacționând prin a se atașa de Ignazziddu. Își revărsase toată iubirea asupra acelui fiu care, în decursul anilor, se transformase un tânăr elegant și trufaș. Iar după moartea tatălui său – și putred de bogat.

Ignazio e obișnuit să fie primul în toate. În viață, în afaceri, la femei.

Dar acum, că este pe cale să devină tată, ce se va întâmpla oare?

se întreabă *donna* Ciccia, așezându-se în fața gherghefului de brodat.

Când Giovanna îi spusese că Ignazio îi aranjase o întâlnire la Abetone cu familia Jacona di San Giuliano, „pentru aranjamentele de logodnă", *donna* Ciccia simțise că o trece un fior de incertitudine. Din punctul ei de vedere, Ignazio era o fire prea nebunatică și încă prea tânăr pentru a se angaja într-o căsnicie.

Apoi, după ce meditase o vreme, se hotărâse să întrebe spiritele neizbăvite, *le armicedde du purgatorio,* care avea să fie soarta acelei căsătorii. Credința ei era că, dacă întrebările sunt rostite simplu și cu sufletul curat, ele răspund mereu, fie că-i de bine, fie că-i de rău, și nu mint.

Prin urmare, nici nu mai conta dacă Giovanna era sau nu de acord să recurgă la „lucrurile acelea”.

Așa că, într-o noapte de vară, ieșise pe una dintre porțile parcului, îndreptându-se spre răscrucea de la intrarea pe domeniul
Olivuzza, pentru că acolo, ca la orice răscruce, se întâlneau binele cu răul, viața cu moartea, Dumnezeu cu diavolul. Trecuse pe lângă unul dintre supraveghetorii tăcuți și fantomatici ai domeniului, însă acela se limitase să facă un gest din cap în direcția ei. Bătea vântul, un vânt sâcâitor și tăios, iar ea își trăsese șalul pe cap, ferindu-și părul de frunzele și de norii de nisip purtați prin aer. Ajunsă la răscruce, își făcuse cruce, apoi îngânase un *Tatăl nostru,* un *Ave Maria* și un *Slavă Tatălui,* pentru că Domnul nu trebuia mâniat, de vreme ce sufletele celor morți urmau să fie chemate ca să răspundă unei întrebări a celor vii.

— *Armuzzi di li corpi decullati, tri ’mpisi, tri ocisi, tri annigat*[{123}], murmurase, spunând apoi tot ce avea de spus dintr-o suflare, pentru că știa că astfel de lucruri nu trebuie să le audă chiar oricine.

Apoi se pusese pe așteptat. Iar răspunsul sosise.

La început, i se păruse că aude dangăt de clopote, însă nu putea înțelege de unde veneau. Apoi, de pe una dintre ulițe s-au ițit trei pisici. Femele, judecând după nuanțe. Traversaseră răscrucea, apoi se opriseră s-o privească având aerul sfidător și indiferent tipic pisicilor sălbăticite.

În clipa aceea, *donna* Ciccia înțelesese: o căsnicie, da, însă și femei, multe femei, care aveau să-și vâre coada. Se întorsese la vilă cu capul în pământ, indiferentă acum la vântul care îi răscolea părul. În clipele acelea nu-și dădea seama cum era mai bine să procedeze, însă, în cele din urmă, hotărâse să nu-i dezvăluie nimic Giovannei.

Mai târziu, o ispitise gândul să le întrebe din nou pe tainicele ei *armicedde du purgatorio* ce se va alege de copilul care își aștepta sorocul venirii pe lume, însă ceva-ceva o oprise.

Rămâne o vreme privind-o gânditoare pe Giovanna. O iubește ca pe propria ei fiică și, într-un fel, chiar îi este fiică. Încă nu împlinise douăzeci de ani când o luase în grijă. Giovanna are acum cincizeci, iar ea, șaptezeci. Pe urmă, apropierea propriei vieți de capătul drumului o sperie, însă nu pentru sine, ci din cauza presimțirii că, după plecarea sa, alte și alte furtuni vor lovi casa aceea, iar Giovanna nu le va putea ține piept fără să sufere – poate chiar mai mult decât a suferit până acum.

* * *

Întoarcerea lui Ignazio coboară peste domeniul de la Olivuzza un adevărat haos. Casa este invadată de valize, de lăzi și de cufere, la care se adaugă un adevărat șeptel de animale exotice, împăiate sau jupuite, care vor împodobi probabil câțiva pereți ai casei sau ale căror piei se vor transforma în covoare – precum pielea de tigru care va deveni vedeta sufrageriei de pe iahtul *Sultana.* Pe canicula sfârșitului de iulie, duhoarea pieilor îi provoacă crize puternice de greață Francăi – care acum se apropie de a șasea lună de sarcină –, iar Giovanna poruncește să fie duse imediat de acolo.

Ignazio s-a întors din voiaj debordând de energie: când intră în casă, când iese, când urcă scările, când le coboară în fugă, vorbește întruna și cântă. Trece ca o furtună din cameră în cameră, urmat ca o umbră de Saro, valetul său, care i-a luat locul lui Nanài, dând instrucțiuni, indicând unde să fie puse cuferele și valizele; din când în când, face un popas în salonul de lângă dormitor, de unde Franca îl urmărește, și o sărută pe frunte.

Din bagaje răsar figurine din os, pietre cioplite sau sipete stranii din lemn sculptat, pe care i le arată pe îndelete, spunându-i de unde le-a cumpărat și în ce împrejurări. Franca îl ascultă cu o bucurie care parcă îi dansează în ochii: e fericită să-l aibă din nou acolo, cu ea, și admiră toate acele obiecte neobișnuite, răsucindu-le pe-o parte și pe alta, adulmecând parfumul lemnului exotic sau aroma condimentată a diferitelor esențe.

Către prânz, Ignazio își ia pălăria de paie și, oftând, spune:

— *Avissi a gghiri* la birou…

Ea consimte înclinând din cap. Apoi îi dă o sărutare de rămas-bun, spunându-i pe un ton coborât:

— Întoarce-te repede, *amore.* Vreau să-mi povestești totul despre călătoria ta.

În pragul casei însă, îl așteaptă Giovanna, cu brațele încrucișate la piept și un aer sever. Zărise la intrare trăsura lui Romualdo Trigona, intuind pe loc adevăratele intenții ale fiului său.

— Tu nu la biroul de la Navigazione te duci, îi reproșează, urmându-l ca o umbră.

Fără să încetinească pasul, Ignazio flutură din braț.

— Oh, ba bineînțeles că mă duc și acolo, *maman.* Mâine, cu calm, pe îndelete. La urma urmelor, ce contează o zi, nu-i așa? Acum mă duc la club cu Romualdo: sunt așteptat acolo, îi explică, îndepărtându-se în grabă,

nerăbdător parcă să le depene prietenilor povești despre aventurile lui africane și să fie pus la curent cu evenimentele petrecute la Palermo în absența lui.

Giovanna se oprește și scutură din cap, nevenindu-i parcă să creadă. Soțul ei s-ar fi grăbit către biroul din Piazza Marina și nu s-ar mai fi întors acasă decât după ce ar fi verificat fiecare înscris din registre, fiecare tranzacție. În schimb, fiul ei… Dar ce poate face ea în privința asta? *Ăsta e Ignazztddu al nostru.* Cu capul în pământ, se întoarce în casă, îndreptându-se spre apartamentele sale. În clipa aceea însă, de la etajul de sus se aude zgomot de cufere trase de colo-colo, urmat de cel al unor pași grăbiți. Giovanna își ridică ochii spre tavan și oftează. Să-ți lași soția singură acasă și să dai fuga la prieteni nu-i niciodată semn de bun augur.

* * *

În dormitorul lui Ignazio e cu neputință să mai faci vreo mișcare printre atâtea cufere și valize. În unele, haine și pantofi, în altele – cămăși și cravate englezești, împăturite pe cât se putuse. Saro aruncă lenjeria murdară într-un coș mare, acum atât de încărcat, încât Diodata îl imploră să se oprească, altminteri nu va reuși să-l care până la spălătorie. El se dă înapoi, iar femeia saltă coșul, arcuindu-și spatele cu un geamăt, apoi dă să ajungă la ușă, însă se împiedică de un pliu al covorului și se prăbușește zgomotos pe podea.

— Dumnezeule, ce bufnitură… Te-ai lovit rău?

Franca se repede s-o ajute, urmată de Saro. În timp ce Diodata, cu obrajii îmbujorați de rușine, nu mai conține cu scuzele, valetul începe să strângă cămășile stăpânului împrăștiate peste tot.

Deodată, în mijlocul întinderii de alb răsare timid o pată roz. Franca o zărește, la fel și valetul. Care încearcă s-o acopere cu talpa, însă în zadar: de sub pantof se iește un petic.

Dantelă.

La început, Franca pare să nu înțeleagă. O încearcă însă brusc un sentiment de irealitate, o strângere în coșul pieptului care pur și simplu îi taie respirația.

— Dă-te! îi poruncește.

Saro se vede nevoit să se îndepărteze.

Franca se aplecă, ridică piesa de lenjerie.

Roz. De mătase. Un furou transparent. Țesătură care mai mult arată

decât ascunde. Veșmânt provocator, de femeie care vrea să-și expună marfa. Iar parfumul… Tuberoză. De dezgust, simte că încăperea începe să se învârtă cu ea.

Se clatină.

În spatele ei, Diodata își duce mâna la gură. Saro apucă un scaun pentru stăpână, care acum a prins să tremure incontrolabil.

— Trebuie să fi fost o încurcătură la vamă, *donna* Franca, se grăbește valetul să explice.

Și încearcă să-i sustragă ghemotocul de mătase, însă ea îl strânge în pumni, cercetându-l înmărmurită cu privirea.

— La vamă i-au pus pe toți să deschidă bagajele și *li misiru ri sutta n'capo,* le-au răscolit pe toate. Se vede treaba că lenjeria lui *don* Ignazio s-a amestecat cu cea a vreunei doamne, continuă Saro, întinzând din nou mâna spre furou.

Franca își ridică privirea către el și-i refuză cererea, clătinând din cap.

Ar vrea să se agațe de această idee, însă o apăsare grea stă parcă să-i frângă pieptul.

Un presentiment.

Mii de cuvinte rostite și ignorate îi năvălesc acum în minte, transformându-se în demoni. Cele ale tatălui său, care a avut mereu un dinte împotriva lui Ignazio. Cele ale Francescăi și ale Emmei, discrete, dar fără echivoc. Cele ale soacrei, punctate cu oftaturi de nerăbdare. Apoi, în urechi i se revarsă corul vocilor din Palermo: clevetelile șoptite din spatele evantaielor, frazele aluzive ale matroanelor, care-i aruncă priviri compătimitoare, și ale tinerelor arătoase, însoțite de căutături arogante; murmurele insinuante ale bărbaților care, trecând prin dreptul ei, zâmbesc pe sub mustață și-și dau ghionturi. Voci ascuțite, disonante, care însă deapănă aceeași și aceeași poveste.

Își amintește de furoul pe care îl ține încă strâns în pumn, îl desfășoară și-l analizează pe îndelete. Nu, ea nu a purtat niciodată așa ceva: lucruri de *cocotte,* de femeie fără moravuri, cum ar spune mama ei. Întotdeauna crezuse că, pentru Ignazio, frumusețea și dragostea ei sunt de ajuns. Dar iată că în realitate…

Își coboară privirile, analizându-și pântecul, care acum i se pare imens. Mâinile i s-au umflat, obrajii i s-a rotunjit. Se simte ca un monstru, diformă. Toate lucrurile și trăirile frumoase pe care i le-a adus sarcina i se par acum

a fi fost elemente ale unei transformări ireversibile.

Poate că și Ignazio mă vede la fel, iar dacă-i așa…

Își acoperă fața cu palmele și izbucnește în plâns, fără să-i mai pese de cei din jur.

— Plecați de aici! Afară! strigă cu o voce atât de ascuțită, încât nici ea nu și-o mai recunoaște.

În timp ce Saro și Diodata ies în tăcere, Franca se lasă pradă unei crize lungi de plâns, întreruptă uneori de convulsii produse de emoția mult prea violentă. Reușește să se calmeze cu greu, după câteva minute bune. Deodată, își șterge lacrimile cu gesturi furioase și, strângând în pumn ghemotocul de mătase roz, se așază pe un scaun, își îndreaptă umerii și, cu fălcile încleștate, rămâne cu privirea fixată asupra ușii, așteptând. *Trebuie* să afle adevărul. Este dreptul ei.

* * *

Așa o găsește Ignazio când se întoarcere, pe înserat. Intră fredonând în dormitorul pe care au pus stăpânire umbrele lungi și discrete ale amurgului, observă că totul e vraiște, ca atunci când a plecat, și pare să nu se mire din cale-afară. Apoi își zărește soția, zâmbește și se duce spre ea.

— Franca, *amore,* ce faci aici? Nu te simți bine? Pe urmă, ce-i cu tot acest haos? I-am lăsat instrucțiuni lui Saro să…

Ea nu-i răspunde, limitându-se să întindă spre el mâna în care ține furoul.

— *Ăsta.* Al cui e ăsta?

Ignazio pălește.

— Nu, nu știu… ce e ăla?

— *Cosi da fimmina!* strigă deodată Franca, cu vocea tremurându-i de furie, apoi, ridicându-se, se proțăpește drept în fața lui. Era împăturită laolaltă cu lenjeria ta de noapte! Ce căuta ăsta acolo, aud?

— Bine, dar… cu siguranță e o neînțelegere. Liniștește-te, spune Ignazio, dându-se un pas în spate. Fără doar și poate s-a produs o încurcătură la hotel, ori poate că femeile de acolo, cameristele au amestecat lenjeria mea cu a ta…

— Poftim? Eu nu port astfel de lucruri de… de…

Vocea Francăi capătă accente din ce în ce mai acute și, ca și cum acesta ar fi fost un semnal pentru el, Saro iese din garderob și se repede între cei doi.

— *Signora,* vă rog! V-am spus și mai devreme, a fost o încurcătură la vamă, exclamă el.

— Oh, da, e adevărat ce spune, *acusì è*! îi ține isonul Ignazio. Ne-a obligat pe toți să ne desfacem bagajele, a fost o confuzie generală.

— Nu te cred, spune Franca, cu vocea căpătându-i din nou note acute. Abia se abține să nu izbucnească din nou în plâns. Tu… Tu… bâiguie ea, iar mâna cu ghemotocul roz întins către el începe să-i tremure.

În clipa aceea îi vede. Pe amândoi.

Saro și Ignazio schimbă o privire fugară. O privire complice, de bărbați uniți în minciuni.

Și înțelege totul.

Lasă bucata de mătase să-i cadă din mână, se întoarce, apucă sticla de parfum Fougere de pe măsuța de toaletă și o lansează în direcția lui Ignazio.

— Tu! Mincinos ordinar! Trădătorule!

El face o fandate în lateral, evitând lovitura; sticla cade pe pardoseală, sfărâmându-se în mii de cioburi și eliberând în cameră un parfum intens, pătrunzător, de levănțică îmbinată cu tușe condimentate. Ignazio nu apucă să se îndrepte când este lovit în braț de o perie din argint; apoi este rândul unui borcan cu briantină să i se spargă la picioare.

— Ce-i asta, *amore mio*? Liniștește-te! E de nepermis un astfel de comportament, zău așa!

Încearcă s-o prindă de brațe, însă ea se retrage într-o eschivă, repezindu-i apoi un pumn în coșul pieptului.

— Porc de câine! Cum ai putut să-mi faci una ca asta?

— Îi faci rău copilului, Franca, liniștește-te!

— Nemernicule!

Strigă în gura mare, Franca. Hormonii datorați sarcinii și furia i-au luat în stăpânire mintea, frica și rușinea completând restul. A

Înșelat-o, deci e adevărat, și nu doar atât, dar iată, toată lumea o știe! Ceilalți au știut *dintotdeauna,* de la bun început, că o înșală.

Umilința este veninoasă, ucigătoare și îngroapă totul, chiar și iubirea, chiar și bucuria maternității.

Pe coridor, zgomot de pași. În prag își face apariția Giovanna, de după care se iețește Vincenzino, în cămașă de noapte. Băiețandrul observă scena cu o privire strengărească.

— Ce fac, se bat? întreabă el, chicotind.

Femeia îl lasă dincolo de ușă, apoi intră și se duce la Franca.

— *Chi fu?* o întreabă cu voce joasă, severă.

— *Iddu!* strigă Franca, arătând spre bărbat. M-a înșelat! Pe mine, așa gravidă cum sunt cu copilul lui!

Suspinele se succedă cu o intensitate din ce în ce mai mare, iar fața aproape că i s-a deformat din cauza accesului de furie.

Giovanna se răsucește brusc pe călcâie către fiul său. Ignazio dă să spună ceva, își desface larg brațele de parcă ar fi vrut să-și ceară scuze, însă ea îl reduce la tăcere cu o căutătură mai tăioasă decât o palmă pe obraz, care pare să-i spună: *Taci, dacă nu vrei să faci și mai mult rău.* Apoi se întoarce către Saro, retras într-un colț.

— Tu! Vino aici! Îl duci pe *signorino* Vincenzo în camera lui și rămâi acolo cu el până vin eu.

În timp ce băiețandrul e mai mult târât către camera lui, Franca se lasă să cadă pe un scaun, în lacrimi. *Of, ți se frânge inima s-o auzi, nu alta,* își spune Giovanna în gând, încuind ușa cu cheia. Apoi oftează îndelung, sprijinindu-se de tocul ușii. Da, știa că va veni și momentul acesta.

Ignazio a rămas nemișcat în mijlocul camerei, cu brațele inerte pe lângă corp, privindu-și când mama, când soția, cu aerul celui care a înțeles că va fi condamnat, însă nu știe ce pedeapsă va fi nevoit să ispășească.

Giovanna se întoarce, își încrucișează brațele la piept și-i măsoară cu privirea pe amândoi. Intuise încă din zorii acelei căsnicii că Ignazio și Franca nu vor găsi niciodată tăria de caracter de a fi uniți, de a forma cu adevărat un cuplu. Pentru că se grăbiseră să se căsătorească fără să fi știut vreodată ce înseamnă răbdarea, spiritul de sacrificiu. Își închipuiau că acel „pentru totdeauna” înseamnă pur și simplu o călătorie perenă pe undele unui râu primitor și lin. În realitate însă, înseamnă să știi să ocolești stâncile din cale, să eviți bulboanele și vârtejurile și să nu te împotmolești niciodată. Iar acest lucru se poate întâmpla doar dacă vâslesc amândoi în aceeași direcție, dacă țintesc împreună către același orizont.

Ea, în schimb, își dorise cu toată ființa iubirea, sacrificând totul pentru acest ideal. Însă în cele din urmă a fost nevoită să se resemneze cu faptul că, într-un cuplu, se întâmplă adesea ca unul să iubească cât pentru amândoi. Căci unii oameni nu vor să iubească sau pur și simplu nu știu s-o facă. Și atunci, învățase că iubirea pentru celălalt poate dăinui chiar dacă el, celălalt,

uită s-o cultive. Învățase că, pentru a nu cădea pradă deznădejdii, poți accepta să plătești zi de zi, pentru totdeauna, prețul minciunii, învățase că e de preferat să te mulțumești cu firimituri decât să mori de foame.

Iar acum e rândul lor să învețe toate acestea. Să înțeleagă cum să se descurce cu puținul pe care îl au în comun.

Ignazio se apropie de ea.

— Mamă, spune-i dumneata că trebuie să fie la mijloc e o neînțelegere. Jur că nu i-aș face niciodată una ca asta…

— Oh, mai tacă-ți fleanca!

Nevenindu-i să creadă, Ignazio se dă un pas în spate. Mama nu i-a vorbit niciodată pe acel ton. A fost întotdeauna de partea lui, l-a apărat mereu. Ce se întâmplă oare cu ea?

Giovanna se apleacă, prinde furoul între arătător și degetul mare, îl ridică, apoi îl lasă să cadă și pășește peste el.

— De la bun început am avut bănuiala că v-ați căsătorit fără s-aveți habar ce faceți. Acum însă sunt absolut convinsă.

— Ba eu știam foarte bine, *maman,* spune Franca iritată. El, în schimb…

— Face scene fără niciun motiv, la mijloc a fost doar… ridică vocea Ignazio.

— Țineți-vă gura! Amândoi, le-o taie scurt Giovanna, apoi se întoarce spre noră și, ridicându-i cu două degete fața spre ea, continuă: *Figlia mia,* uită-te în ochii mei. Este timpul să înțelegi un lucru: într-o căsnicie, femeia poartă povara cea mai grea. Giovanna vorbește pe un ton calm, aproape duios: Stă în firea lucrurilor să fie așa, e o lege a naturii, dacă vrei, cel puțin până când lumea se va întoarce cu susul în jos, iar noi, femeile, vom cânta în casă în locul cocoșului. Trebuie să taci și, dacă e cazul, să te prefaci că nu vezi. Orice s-ar întâmpla, acum ești soția lui și nimic nu poate schimba asta. Nu contează dacă inima ți-e frântă și sângerează: sunt lucruri mai importante decât propria mândrie, iar unul este renumele familiei. Celălalt, copilul tău.

Franca își duce instinctiv mâna la pântec, de parcă ar vrea să-și protejeze copilul de cele ce tocmai se întâmplă acolo. Să-și întoarcă privirea altundeva? Să accepte? Să sufere în tăcere? Oh, dar nici măcar propria mamă n-ar îndrăzni să-i pomenească despre așa ceva.

Se pregătește să se răzvrătească, să invoce propria ei demnitate, dar, ridicându-și privirea, zărește în ochii Giovannei *ceva;* ceva ce o face să se

răzgândească.

Nu, femeia din fața ei nu e acolo ca să salveze pur și simplu aparențele; de fapt, îi destăinuie cum a reușit *ea* să supraviețuiască durerii de a se vedea dată la o parte, de a nu conta la fel de mult cât contează un bărbat, să treacă peste umilința de a nu fi luată niciodată *cu adevărat* în seamă. Suferința ei e acum îndepărtată, ce-i drept, însă e încă vie, arzătoare. Iar Franca o percepe, o înțelege. O recunoaște.

— M-am căsătorit cu el pentru că îl iubesc, *maman,* nu pentru numele pe care îl poartă, iar dumneata știi bine asta, murmură ea, ștergându-și lacrimile cu dosul palmei, apoi îndreptându-și umerii. Vreau să fiu tratată cu respectul pe care îl merit.

— Iar el nu e în stare să ți-l ofere, răspunde sec Giovanna. Fiul meu e robul unei ambiții: aceea de a le demonstra celor din jur că *le fimmine* îi cad toate la picioare. Nici nu-ți imaginezi câte reproșuri i-a făcut tatăl său și câte cheltuieli am avut de pe urma lui. Te iubește, iar asta se vede cu ochiul liber, altminteri până acum ar fi ieșit valvârtej pe ușă și ar fi fugit la club. Pentru că el asta știe să facă cel mai bine: să fugă, continuă Giovanna, în vreme ce Ignazio o privește uluit, cu gura întredeschisă. Însă, din moment ce e încă aici, încercând să te convingă că nu te-a înșelat, înseamnă c-o face pentru că *tu si' so mugghieri,* pentru că are o soție și numai una. Dar nu cumva să-ți închipui că nu va mai alerga după fuste *picchì si maritò,* numai pentru că-i însurat. El așa-i făcut și nu-l poți schimba.

Lui Ignazio nu-i vine să creadă că propria mamă poate spune asemenea vorbe despre el. Desigur, e foarte bine că-i amintește Francăi cum trebuie să se comporte o soție, dar, în același timp, nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că Giovanna are atât de puțină stimă față de el sau că îi poate descifra atât de ușor gândurile și felul de a fi.

— Nu, nu și iar nu! protestează el, începând să se plimbe de colo-colo prin încăpere. *Maman,* dumneata te superi mereu pe minciunile scornite pe seama noastră, însă acum observ că *ne dai cunto,* că le citezi întocmai? Habar n-ai ce simt eu… De altfel, cum ai putea oare să știi? Dumneata și tata nu v-ați iubit niciodată. Crezi că nu știu? Crezi că nu vedeam cum mergeai supusă în urma lui, iar el nu-ți arunca nici măcar o privire?

Giovannei pare să i se fi tăiat respirația, în vreme ce obrajii palizi se împestrițează cu vinișoare roșiatice.

— Ce știi tu despre mine și tatăl tău?

Vocea i-a devenit brusc aspră, scrâșnită. Tonul, amar, încărcat de venin. Giovanna îi pune fiului ei mâna în piept, de parcă ar vrea să-l împingă cât mai departe de ea. În cameră se așterne o tăcere grea. Apoi:

— Niciunul dintre voi nu știe ce înseamnă să fii alături de cineva toată viața. Sunteți încă doi țânci cu caș la gură. Iubire! Giovanna râde, însă râsul e aspru, făcut parcă din pietriș și din cioburi de sticlă. Apoi continuă: Gurile voastre mestecă întruna acest cuvânt, însă habar n-aveți ce înseamnă. Tu – și-și îndreaptă degetul către fiul său –, tu ai avut întotdeauna totul la picioare și nu ai mișcat niciodată vreun deget ca să meriți ceva, cât de puțin. Iar *idda* – continuă, arătând spre Franca –, ea e doar o *picciridda* ținută sub un glob de sticlă, protejată de tot și de toate… Iubirea e bună pentru scris *cunti* cu de-alde Orlando și Angelica[{124}], pentru că exact asta este iubirea: un *cunto,* o poveste. Voi nu știți că înseamnă penitența și sacrificiul. Tu, Ignazio, nu ești capabil de sacrificii, iar din câte o aud că spune, nici *to' mugghieri.* Giovanna se întrerupe, apoi, cu voce joasă, ca și cum ar vorbi cu ea însăși, adaugă: Asta a fost greșeala noastră, nu te-am învățat că mai întâi trebuie să lupți ca să câștigi un lucru și abia pe urmă să te bucuri de el.

Apoi se apropie de Franca.

— L-ai luat de bărbat. El ăsta este și nu poți face nimic în privința asta, îi spune, apropiindu-și obrazul la o palmă de fața ei. Într-adevăr, poți coborî furtuna scandalului peste această casă, iar atunci vei avea în mine un dușman, de care te asigur că nu vei scăpa ușor. Sau, dimpotrivă, te poți dovedi puternică și să înduri, pentru că *iddu* te iubește, dar te iubește în felul lui. Vocea Giovannei devine brusc firavă, aproape un murmur: Un singur lucru e important și ți-o spun așa cum ți-ar spune-o propria ta mamă: el trebuie să se întoarcă întotdeauna la tine. Nu contează cum sau după cât timp. Dacă vrei să-l păstrezi, el trebuie să știe că mereu îl vei ierta. *Attuppati l'occhi e l'aricchi e, quannu torna, statti muta.*[{125}]

— După tot răul pe care mi l-a pricinuit? se aude, firavă ca o șoaptă, vocea Francăi, în vreme ce lacrimile prind din nou să-i șiroiască pe obraji. După ce am văzut… asta? adaugă ea, arătând spre ghemotocul de mătase roz de pe pardoseală.

Giovanna se apleacă, îl ia, îl strânge între palme, făcându-l dispărut.

— Acum nu mai e, murmură ea, pe un ton aproape complice. Apoi, pe

neașteptate, o mângâie pe obraz, primul gest de afecțiune sinceră de când Franca a pășit în această casă. *Figghia mea…* Încă nu știi ce înseamnă să fii măritată cu un Florio. Când vei înțelege, îți vei aminti ce ți-am spus și-mi vei da dreptate. Apoi, îndreptându-se de spate, spune, fluturând furoul: O să duc gunoiul ăsta de aici. Iar acum, gata, nu le mai dați motive slugilor să clevetească. Iar tu – încheie ea făcând un gest sever cu bărbia în direcția fiului său ferește-te să faci mai mult rău decât ai făcut deja.

Ignazio se rezumă să dea din cap, mormăind apatic un *sì.*

Giovanna descuie ușa și iese. Se simte istovită, de parcă acel presentiment de nefericire s-ar fi transformat acum în ceva real, concret, aproape palpabil. Apoi înțelege: suferința, suferința *ei* s-a întors, smulgându-i din nou, fâșie cu fâșie, carnea de pe oase.

Străbate agale coridorul. Mătasea pe care încă o ține în mână parcă îi arde pielea. Abia așteaptă s-o facă dispărută, nădăjduind că, odată cu ea, vor dispărea și amintirile nedorite.

Îl iubise pe Ignazio, pe Ignazio *al ei,* îl iubise orbește, precum un câine care se întoarce la stăpânul său chiar și după ce a fost schingiuit. Și, după mulți ani, când probabil *cealaltă* dispăruse din gândurile lui, și el începuse să țină la ea: simplă afecțiune, desigur, clădită pe încredere, pe mici complicități. Afecțiune, într-adevăr, și nu iubire, însă ei îi fusese îndeajuns, înțelegând că doar de atât putea avea parte și că Ignazio nu i-ar fi putut oferi altceva. Fusese nevoie de mult timp și de râuri de lacrimi, dar în cele din urmă înțelesese.

Iar acum nu poate decât să spere că și cei doi rămași în urma ei înțeleg care le este soarta. Și s-o accepte.

* * *

În seara aceea, Ignazio, singur în biroul tatălui său, trece în revistă actele strânse pe masa de lucru pe durata absenței sale. De la cramele din Marsala sosesc rapoarte care indică o scădere a producției de struguri, cauzată de focarele de filoxeră. Ridică din umeri, spunându-și că lucrurile stau încă bine, din moment ce nu sunt vești despre o contagiune în zona Trapani, însă că ar trebui să se fie pregătiți pentru orice, căci o asemenea lovitură nu ar pica deloc bine pentru afacerea lor. Citește apoi petițiile proprietarilor minelor de sulf, care cer o reducere suplimentară de taxe. La final, simțind furnicături de anxietate și de iritare, izbucnește într-un:

— *Cartazze!* Maculatură!

Se ridică și începe să se plimbe de colo-colo prin încăpere. Tatăl său înființase o companie, cu gândul de a-i strânge laolaltă pe toți producătorii de sulf din regiune, ajutându-i astfel să obțină un nivel de impozitare mai favorabil, însă acum se pare că acest lucru nu le mai era de ajuns. Se plângeau de taxe și de costurile prea mari, raportat la valoarea încasărilor din vânzări. Și, cu toate acestea…

Ignazio se așază înapoi la masa de lucru și recitește petițiile, de data aceasta pe îndelete. Nu, piața italiană nu poate absorbi toată producția de sulf a Siciliei: poate c-ar fi mai bine să subînchirieze câteva mine, poate pe cea de la Rabbione sau pe cea de la Bosco… Sau, de ce nu, ar putea încerca să exporte, cu precădere francezilor sau britanicilor. Mai ales că cei din urmă au dezvoltat și un sistem mai rapid și mai ieftin de producere a sulfului… L-ar putea contacta, de exemplu, pe Alexander Chance, industriașul care a brevetat noul procedeu în Marea Britanie. Nu-i exclus ca acesta să fie interesat să le preia minereul la un preț avantajos.

Însă sunt prea multe lucruri de luat în considerare, prea multe semne de întrebare. Pentru a nu știu câta oară, se întreabă cum reușea oare tatăl său să nu lase nimic să-i scape… Imediat însă își spune că, una peste alta, nu are de ce să se simtă vinovat, pentru că face tot ce-i stă în putință ca afacerile să meargă bine. *La urma urmei, ce așa de mari probleme sunt? Nimic serios.* Nu pare să scârțâie nimic și nu se întrevăd semne de criză. Casa lor comercială e solidă, la fel de trainică precum cea construită în stâncă despre care spune în Evanghelie. În plus, are spatele acoperit de parteneriatul avantajos încheiat cu Credito Mobiliare: o sucursală chiar în sediul Banco Florio, participații ale băncii la acțiunile companiei și, mai mult, garanții guvernamentale pentru operațiunile NGI de modernizare a navelor și de achiziționare a piroscafelor noi. Pe scurt, bani sunt, slavă Domnului!

Desigur, băncile nu trec printr-o perioadă tocmai propice, ba chiar sunt periodic zguduite de cutremure neașteptate. De exemplu, procesul directorilor de la Banca Romană tocmai a început, iar capetele de acuzare sunt foarte grele: de la delapidare la corupție, de la punerea în circulație de monedă falsă până la însușirea ilegală de bunuri. Se șoptește chiar pe la colțuri că, la domiciliul lui Bernardo Tantongo, s-ar fi găsit bilete la ordin semnate de regele însuși, care ar fi avut nevoie de bani ca să satisfacă toate capriciile „prietenașelor” lui. Desigur, nu se poate ca un asemenea scandal

să nu aibă consecințe, însă de aici și până să-și facă griji pentru viitorul Casei Florio…

Ignazio se ridică din nou. Mai întâi se duce la fereastră, trage draperiile și rămâne o vreme să contemple piața pustie. Apoi se răsucește pe călcâie și se duce la servanta cu băuturi, unde, pe o tavă din argint, sunt aliniate sticle de coniac, *armagnac* și brandy, unele din producția proprie. Își toarnă câțiva stropi de coniac, savurându-l pe îndelete.

Însă adevăratul motiv, cel real, pentru toată această neliniște tot nu și-l poate alunga din minte.

Idiot, își reproșează în gând, lovind ușor peretele cu palma.

Ar fi trebuit să fie mai atent cu bagajele. Și totuși, cum naiba ajunsese furoul *femeii aceleia* printre piesele lui de lenjerie?

Femeia aceea.

O revede cu ochii minții acolo, în atriumul hotelului din Tunis. Simpla amintire a imaginii ei îi provoacă un fior de plăcere: păr blond, piele albă ca laptele și ochii albaștri, ca de gheață, ațintiți asupra lui, încărcați de promisiuni, în cele din urmă bine îndeplinite.

Petrecuse două zile nebune, fără griji sau obligații, luând prânzul și cina în camera lui și tratându-se cu șampanie. Ieșise o singură dată din cameră, pentru o raită în zona bazarului, la bijutieri, de unde cumpărase pentru Franca un șirag de inimioare legate printr-un lănțișor, toate din aur*,* iar *pentru ea,* o brățară, tot de aur, cu un smarald fixat în mijloc.

Ei, da, probabil că la un moment dat s-a schimbat, iar furoul ei a ajuns printre cămășile mele. În ziua plecării eram atât de grăbit, încât am aruncat totul claie peste grămadă în valize, fără să-l mai chem pe Saro să mă ajute. Dar ce mai contează acum? De ce ar trebui să mă simt vinovat pentru o aventură care nu are nicio importanță? Nici măcar nu-mi mai amintesc cum o chema.

Soarbe încă o înghițitură de coniac. De parcă responsabilitățile legate de companie nu erau de ajuns, mai lipsea asta acum, să-l hârâie și nevasta cu capriciile ei. La naiba, ar trebui să înțeleagă totuși, nu-i așa, că e bărbat și are și el nevoi. *Femeile gravide sunt toate atât de delicate, zici că-s măicuțe, nu alta,* reflectează el, neputându-și stăpâni un rictus. Iar el trebuie să se simtă liber. Să facă ce vrea, să se distreze, să-și satisfacă micile frivolități.

Iar ea rămâne soția lui, nu-i așa? Este căminul, cuibul, casa lui. Regina

inimii. Mama copiilor săi. Iar în cele din urmă, se va întoarce la ea, întotdeauna. Iar ea va trebui să-l ierte.

* * *

Ignazio și-a pus costumul Meyer & Mortimer și cravata de mătase, prinsă cu un ac cu briliante, urcând la etaj, în sala cu vedere către grădina de iarnă, pentru micul-dejun cu cafea și cornuri. Peste noapte a plouat, iar acum balustrada sticlește sub razele reflectate de picăturile de apă, care, cu nuanța lor ușor cenușie, par să absoarbă, amestecându-le, gesturi și gânduri. Noiembrie s-a scuturat de auriul de toamnă, trăgând peste el o perdea lăptoasă.

Giovanna intră în sală, înfășurată într-un șal negru. Îi poruncește valetului să întețească focul din șemineu, apoi îi comandă micul-dejun: ceai cu puțină pâine mărunțită în cană. Franca nu e prezentă. *Probabil că încă doarme,* își spune în gând Giovanna. *Și foarte bine face, de vreme ce, acum, fiecare nouă zi ar putea fi ziua cea bună, a sorocului.* În ultimul timp a urmărit-o cu luare-aminte. De fapt, îi studiase pe amândoi, pe ea și pe soțul ei, ca să înțeleagă ce consecințe avusese cearta lor de acum un timp. El o înconjurase cu atenții și cu gesturi de tandrețe: buchete de flori, mici bijuterii, câte o după-amiază întreagă petrecută împreună, numai ei doi… Ea se arăta de cele mai multe ori bine dispusă, senină, însă Giovannei nu-i scăpaseră unele căutături către Ignazio, priviri uneori pur și simplu triste, alteori severe sau de repros. *Eh, trebuie să-i mai acordăm timp,* își spunea ea în astfel de momente.

În timp ce valetul aduce ceainicul aburind, Nino, majordomul, se apropie de Ignazio ducând o tăviță cu o carte de vizită. Absorbit de un articol din ziar, acesta nu-i dă atenție. Apoi, zărind cartonașul crem, îl ia, citește numele și se încruntă.

— Gallotti? La ora asta? exclamă el. În sfârșit, spune-i să intre.

Giovanna își ridică privirea spre fiul ei, apoi se întoarce la ceașca ei cu ceai.

Domenico Gallotti își face apariția în prag: părul vâlvoi, cravata înnodată neglijent și o expresie tulburată pe chip. Ignazio îl scrutează cu un aer nedumerit. Gallotti era mereu atent cu propria vestimentație, iar comportamentul său era caracterizat de o eleganță atent studiată.

— Ce s-a întâmplat, *signor* Gallotti?… Luați loc. Doriți o cafea?

Celălalt clatină iritat din cap. Odată cu el, un văl de negură întunecată

pare să se fi insinuat în încăpere, răspândindu-se pe nesimțite în cele mai ascunse unghere și stârnind o armată de umbre adormite, căzute în uitare.

— *Don* Ignazio, să-mi fie cu iertare, însă am vești foarte urgente și… începe el să vorbească, întrerupându-se apoi brusc și întorcându-se spre Giovanna, părând că abia atunci a observat-o. Brusc devine șovăitor, apoi înclină din cap în semn de salut: *Donna* Giovanna, nu vă observasem. Bună dimineața, murmură, întorcând o privire întrebătoare către Ignazio.

Acesta se mulțumește să-și fluture brațul, ca și cum ar spune: *E mama, poate rămâne.*

— Haideți, luați loc, domnule Gallotti, și spuneți-mi ce se întâmplă. S-a scufundat vreun piroscaf? S-a produs vreun cutremur, vreun incendiu? spune Ignazio cu un zâmbet ironic, în timp ce valetul trage un scaun pentru președintele companiei Navigazione Generale Italiana.

O ceașcă de cafea apare în fața lui Gallotti, care se uită la ea cu un aer nedumerit, înlocuit imediat de o expresie dezgustată. Apoi își trece mâna peste fruntea îmbrobonată. Nu, nu sunt picături de ploaie acelea, ci de sudoare rece.

— Nu, *don* Ignazio, nimic din toate acestea. Dar permiți-mi să adaug că ar fi fost mult mai bine să fi fost vorba despre așa ceva.

Ignazio ia un croasant, îi rupe un colț și-l cufundă în ceașca plină cu cafea.

— Eh, chiar așa?

— Da.

O pauză lungă și apăsătoare.

De data aceasta, Ignazio își întoarce spre el o privire atentă.

— Aseară m-am întâlnit cu Francesco La Lumia… Știți dumneavoastră, unul dintre contabilii de la Credito Mobiliare, un *picciotto* de toată nădejdea. Practic, l-am văzut crescând… Chiar eu i-am găsit slujba asta după moartea tatălui său, un bărbat integru, pe care am avut onoarea să-l cunosc încă de pe vremea copilăriei. Ei bine, Francesco este un om de toată încrederea, unul care știe ce spune…

Ignazio ațintește asupra celuilalt o privire nerăbdătoare. Agitația lui Gallotti l-a molipsit acum și pe el, transformându-se în anxietate.

— Treci la subiect, Gallotti. *Chi fu?*

— Lăsați-mă să spun toată povestea. Ieri după-amiază, mai bine zis spre seară, mi-a ieșit în întâmpinare chiar la ieșirea de la sediul NGI, în Piazza

Marina, spunându-mi că trebuie să vorbească urgent cu mine. Mi-a spus-o însă pe un ton care m-a surprins mult, pentru că în general e o persoană foarte cumpănită. Am crezut că a dat de vreun necaz, așa că am acceptat. M-am întors, anunțându-l pe paznic că voi închide eu ușa de la intrare… iar Francesco m-a urmat, dar, credeți-mă pe cuvânt, cu o expresie de-a dreptul înfricoșată pe chip… În clipa în care am intrat în birou, a izbucnit pur și simplu în plâns… Și mi-a spus că… că…

Gallotti se întrerupe, ștergându-și fruntea cu dosul palmei. Degetele îi tremură.

— *Madre Santa,* parcă mi-ați povesti un foileton, zău așa. Ce s-a întâmplat, totuși?

Cu un gest aproape brutal, Ignazio împinge cât colo ceașca din fața lui. Firimiturile se împrăștie pe masă, în vreme ce Giovanna, până atunci aparent nepăsătoare la discuția celor doi, ridică fruntea, privindu-l cu atenție pe Gallotti.

Bărbatul înghite în sec, apoi își acoperă fața cu palmele.

— Până la sfârșitul lunii, Credito Mobiliare își va închide toate sucursalele. În următoarele câteva zile își va declara falimentul.

Ignazio își duce mâinile la gură, de parcă ar vrea să-și înăbușe un strigăt.

— Cum adică… faliment? spune, pe un ton aproape plângător.

Cu un aer speriat, Giovanna își privește fiul, apoi pe președintele NGI. Nu înțelege. Faliment? Și de ce i-ar privi asta pe ei?

— Totul, din vina acelui megaloman de Giacinto Frascara! spune Gallotti pe un ton aproape strigat, ridicându-se brusc. Care, de altfel, acum vrea să demisioneze din funcția de administrator delegat, pentru că i s-a făcut pur și simplu frică. Bine-bine, dar amărâților cărora le distruge viața, ce-o să le spună? A ținut morțiș să extindă operațiunile, pentru că voia să facă din Credito Mobiliare cea mai mare bancă din țară. Francesco spunea că zvonul circulă de mai mult timp, că începuseră să refuze împrumuturi din lipsă de lichidități, însă nimeni nu-și imagina că e o criză atât de gravă. *Iddu,* Frascara, s-a dus să discute cu toată lumea, de la Giolitti până la ministrul de finanțe Gagliardo, încercând să obțină și ajutor de la Banca Nazionale… Problema este însă că nu mai sunt *picciuli.* Dacă are noroc, va obține o amânare, însă nimic mai mult.

Ignazio se ridică și el de pe scaunul său. O face însă încet, de parcă s-ar

teme că picioarele nu-l susțin, apoi se uită de jur împrejur. Dintr-odată, camera cu mobilier masiv din mahon, în stil neorenascentist, pe care o știe așa încă din copilărie, i se pare un loc cu totul necunoscut. Se apropie de mama, care acum îl privește cu un aer înfricoșat, și o mângâie pe obraz. Apoi se duce în dreptul ferestrei.

— Sucursala… Am insistat să-și amenajeze birourile lângă ale noastre… murmură el, iar vocea îi tremură, pierzându-și pur și simplu suflul. Continuă, totuși: Ușă-n ușă, la propriu. Lumea venea să-și depună *picciuli*-i pentru că, deși scria Credito Mobiliare, birourile erau ale noastre. Ce-i drept, mi-au ajuns și mie la urechi câteva zvonuri oarecum îngrijorătoare, după toate mizeriile pe care le-au făcut pe acolo, pe la Roma… Însă n-aș fi crezut că sunt chiar atât de expuși. Mi-am spus mereu că e imposibil să fim prinși la mijloc… Și, când colo… Ignazio se întrerupe, își șterge obrajii cu dosul palmei, apoi adaugă: Lumea avea încredere, pentru că era numele nostru, al familiei Florio, în joc. *Sulu che arristammu frigati puru nuatri.* {126} Pentru că, da, am investit în Credito Mobiliare, crezând că e o afacere solidă…

Tăcerea care se așterne în încăpere, după vorbele sale, pare mai rece decât vânturile de iarnă. *Asta-i,* își spune Ignazio.

Aproape ca răspuns la acest gând, afară se iscă dintr-odată o ploaie torențială, vijelioasă. Obloanele scârțâie din balamale, ușile din casă se trântesc. Valeții se reped să închidă obloanele, dar pare prea târziu, căci frigul s-a insinuat în încăpere.

Totul în jur pare să scârțâie din țâțâni.

Giovanna se întoarce, făcând un semn în direcția servitorilor. Nino încuviințează din cap, spunându-le valeților să iasă, apoi închide ușa în urma lor.

— Prin urmare, acum lumea se va gândi că *i picciuli* lor i-a pierdut familia Florio, așa că-și vor retrage și depozitele de la banca noastră, care de fapt n-are niciun amestec, comentează Giovanna, cu voce ascuțită, limpede, netezind fața de masă pe care a brodat-o chiar ea, cu ani în urmă. Asta se va întâmpla, nu-i așa?

Gallotti se așază cu mișcări lente, privind-o mirat. Încuviințează din cap, în tăcere. Nu și-ar fi închipuit că *donna* Giovanna Florio știe cum funcționează anumite mecanisme în afaceri.

Ignazio, în schimb, se plimbă prin cameră cu priviri rătăcite.

— Nu pot permite ca numele nostru să fie mânjit din cauza ăstora care *si manciaru puru i chiova di lu muro. Chistu m'abbrucia chi u' justo avi a pagari pu' piccaturi*[{127}]. Se freacă la ochi, ca și cum ar vrea să se trezească dintr-un vis urât. Se întoarce către scaunul său și lovește cu putere cu palma în tăblia mesei. Argintăria și porțelanurile de Limoges sar pe masă cu un zdrăngănit. Continuă: *'Sti dizgraziati…* și doar mi s-a spus să nu le dau prea multă libertate de acțiune, că procedez greșit cu ei, dar ce puteam ști eu? Cine, cine putea să știe?

Gallotti îl fixează cu privirea și clătină din cap. *Din câte se pare, toată lumea știa, mai puțin dumneata,* ar vrea el să-i răspundă. Însă nu poate. Și, la urma urmelor, n-ar mai fi de niciun folos acum.

Ignazio își acoperă fața cu palmele.

— Și acum? Ce să fac acum? se întreabă el cu voce tare.

Nu primește răspuns decât tăcere, întreruptă doar de trosnetul lemnelor din șemineu și de răpăitul ploii în ferestre.

Giovanna respiră accelerat; Ignazio aproape că gâfâie.

Gallotti se ridică, făcând scaunul să scrâșnească pe pardoseală.

— *Don* Ignazio, dacă-mi permiteți, eu le-aș face o vizită câtorva prieteni care eventual știu ceva mai multe, spune el stânjenit, trecându-și mâna prin păr. În felul acesta, ne putem da seama cât timp mai avem la dispoziție.

Ignazio ridică spre el o privire nedumerită, iar într-un târziu, îi face semn că da, se poate retrage. Pare că nu mai are putere să vorbească. Gallotti își desface larg brațele, cu un gest resemnat, apoi își ia rămas-bun de la Giovanna cu o înclinare din cap.

Ea îi mulțumește pentru vizită, îl roagă să le aducă vești noi imediat ce la află, însă rămâne nemișcată, la locul său, până în clipa în care ușa se închide în urma musafirului. Apoi se ridică brusc, se duce întins către fiul său și-l prinde de braț, scuturându-l cu putere.

— Ajunge, acum. *'Un ti scantari,* gata cu spaima, îi spune pe un ton categoric, care nu admite replică. Îmbracă-te și du-te la Banco Florio.
Vezi ce spun funcționarii tăi, calculați pagubele. La urma urmelor, sunt conturile băncii lor, nu ale noastre; vezi dacă avem datorii față de ei și în ce valoare. *Talìa tutti cosi cu' l'occhi toi.*[{128}] Giovanna face o pauză, apoi, se apleacă spre el: *To' patri accussì avissi fatto,* da, așa ar fi procedat tatăl tău, adaugă ea, însă nu pe ton de reproș, ci de încurajare, de chemare la trezire a

propriului orgoliu. Și conchide: Și scapă de mutra asta de câine bătut. *Nuautri semu i Florio, and sulu chistu cunta*[{129}].

Ignazio trage aer adânc în piept, apoi răsuflă zgomotos. Sprijinindu-se cu palmele de tăblia mesei, se ridică. Giovanna îi dă drumul din strânsoare văzând că, în sfârșit, panica a dispărut din privirea lui și că își recapătă controlul. Abia atunci își permite să schițeze un zâmbet.

— *Va bene,* mamă, spune el. Dar, dacă Franca…

Giovanna face un semn din cap, încurajându-l din priviri.

— Trimit după tine, da. Nu-ți face griji.

În clipa în care ușa se închide în spatele fiului ei, Giovanna se lasă să cadă pe scaun. Gândul îi aleargă la Ignazio. La Ignazio al ei. Dacă el ar fi fost aici, nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat – este convinsă de asta. Simte cum lacrimile îi inundă ochii: îi lipsesc mai mult ca oricând îmbrățișarea lui viguroasă, privirea lui calmă și rece.

— Ce-o să ne facem, *cori meo*? îngână ea, privind în direcția ferestrei. Cum o să facem?

* * *

Credito Mobiliare își închide definitiv toate sucursalele pe 29 noiembrie 1893. Cu câteva zile mai devreme, Franca își aduce copilul pe lume.

Giovannuzza.

O fetiță.

Coniac

martie 1894 – martie 1901

Abballa quannu a fortuna sona.
„Dansează când îți cântă norocul”.
(Proverb Sicilian)

Spre sfârșitul anului 1893, situația din Sicilia se agravează: pe 10 decembrie, la Giardinello (provincia Palermo), o manifestație împotriva impozitelor se încheie tragic, cu unsprezece morți și numeroși răniți; pe 25 decembrie, în urma unei demonstrații similare de la Lercara Friddi (provincia Palermo), sunt ucise șapte persoane. Pe întreaga întinderea insulei izbucnesc multe alte proteste, înăbușite adesea violent. Pe 4 ianuarie 1894, când se înregistrează deja peste o mie de morți, Francesco Crispi decretează starea de asediu în Sicilia, numindu-l în funcția de comisar regal civil extraordinar pe generalul Roberto Morra di Lavriano, fost prefect de Palermo, căruia îi conferă puteri militare și civile depline. Represiunea – pentru care au fost comasați peste patruzeci de mii de soldați – este brutală: au loc procese sumare, care se încheie cu sentințe foarte aspre și, așa cum relatează generalul însuși în raportul său, sunt abolite „libertatea individuală, inviolabilitatea domiciliului, libertatea presei, dreptul la întruniri și cel de asociere”. Așa cum era de așteptat, Fasciile sunt dizolvate, însă revendicările economice și sociale – care au strâns laolaltă muncitori calificați și salahori, artizani și lucrători de la minele de sulf, ba chiar și angajați publici sau personal din învățământ – depășesc granițele insulei (se declanșează proteste și revolte din Puglia până în Emilia, de la Ancona la Brescia, dar mai ales în Lunigiana, acolo unde sunt arestate peste două sute cincizeci de persoane) și conduc, cel puțin în parte, la întărirea Partidului Socialist al Muncitorilor Italieni, înființat oficial în anul 1893 (și care, pe 13 ianuarie 1895, devine Partidul Socialist Italian, avându-l ca secretar pe Filippo Turati).

Prin urmare, în toiul acestei situații de profunde frământări sociale,

Sidney Sonnino, ministrul finanțelor și al trezoreriei, anunță în Parlament (21 februarie 1894) că, pentru depășirea dificultăților economice cu care se confruntă țara, este necesară mărirea impozitelor. Întâmpină o opoziție puternică și în cele din urmă demisionează, dar Crispi nu renunță: cel de-al treilea guvern al său cade pe 4 iunie, însă pe 14 iunie are deja pregătit un nou executiv. Ajutat și de uriașul ecou stârnit de atentatul eșuat la adresa sa, pus la cale de anarhistul Paolo Lega (16 iunie 1894), Crispi reușește pe 20 iulie să obțină aprobarea Parlamentului pentru o serie de măsuri economice, printre care creșterea impozitului pe cereale și majorarea prețului sării, dar, mai ales, mărirea cu 20% a impozitului pe venit. Guvernul Crispi cade pe 10 martie 1896, copleșit de înfrângerea catastrofală de la Adua

(1 martie 1896), bătălie în care paisprezece mii cinci sute de italieni au încercat în zadar să țină piept asaltului celor o sută de mii de soldați ai negusului Menelik al II-lea (cel puțin șase mii de morți în tabăra italienilor). Deputatul liberal Bernardo Arnaboldi Gazzaniga rezumă astfel dezastruoasa experiență africană: „În doisprezece ani de politică colonială, am reușit [...] să cheltuim aproximativ cinci sute de milioane fără niciun rezultat, [...] semănând sărăcie și nemulțumire în rândul populației". (Intervenție în Cameră, 19 mai 1897.)

Lui Crispi îi urmează Antonio Starabba di Rudinì, care va fi prim-ministru până pe 29 iunie 1898 (în patru guverne diferite). Tot din cauza costurilor uriașe ale aventurii coloniale, situația economică a țării este din ce în ce mai dificilă, fiind și mai mult agravată de recoltele insuficiente (în septembrie și în octombrie 1896 se înregistrează inundații severe, mai ales în regiunile Piemont și Calabria), precum și de creșterea costului cerealelor din import și, implicit, a prețului pâinii, care se scumpește în medie de la 35 la 60 de centime pe kilogram. Profunda nemulțumire populară – care capătă în cele din urmă trăsăturile unei adevărate conștiințe sociale (de altfel, în 1895 intră în Parlament cincisprezece deputați socialiști, printre care Leonida

Bissolati și Filippo Turati) – se concretizează într-o serie de proteste ce pun pe jar întreaga Italie, începând cu primele luni ale anului 1898 (Florența, Ancona, Roma, Foggia, Napoli), dar și de greve, care au culminat cu cea declanșată pe 8 mai, în Piazza delduomo din Milano: învestit cu puteri depline și având peste douăzeci de mii de oameni sub comanda sa,

generalul Fiorenzo Bava Beccaris ordonă deschiderea focului asupra manifestanților, provocând cel puțin o sută de morți. În zilele imediat următoare, Bava Beccaris dispune arestarea a circa două mii de persoane, închiderea a paisprezece periodice și dizolvarea Camerei Muncii. Prin decret regal, primește titlul de Mare Ofițer al Ordinului Militar de Savoia, „gratificând astfel marele serviciu pe care domnia-voastră l-ați făcut instituțiilor și civilității".

Cu toate acestea, mișcările populare continuă: pe 9 mai este declarată stare de asediu în regiunea Toscana și în provincia Napoli, iar pe 11 mai vine rândul provinciei Como. După demisia lui di Rudinì, regele îl cheamă la șefia guvernului pe generalul Luigi Pelloux (29 iunie 1898) care, în februarie 1899, propune un proiect de lege ce prevede militarizarea angajaților căilor ferate și ai poștei, limitarea severă a libertății de asociere și a dreptului la grevă, precum și o cenzură preventivă a ziarelor. Opoziția de stânga reacționează foarte violent și, după o lungă serie de confruntări parlamentare, Pelloux demisionează, renunțând apoi și la al doilea mandat (14 mai 1899 – 24 iunie 1900). În locul său, este desemnat moderatul Giuseppe Saracco, care rămâne în funcție până pe 15 februarie 1901.

Pe 4 iunie 1899, regele Umberto I decretează amnistierea tuturor celor condamnați pentru așa-numitele „revolte ale pâinii", însă acest gest nu pare suficient pentru anarhistul Gaetano Bresci, care, pe 29 iulie 1900, la Monza, îl asasinează pe rege cu trei focuri de pistol, declarând apoi: „Am făcut-o pentru a răzbuna victimele înecate în sânge de la Milano... Intenția mea nu a fost să ucid un om, ci un principiu." Bresci a fost condamnat la închisoare pe viață pe 29 august și a murit – probabil prin sinucidere – pe 22 mai 1901.

Pe 10 august 1900, la vârsta de treizeci de ani, pe tronul Italiei urcă Victor Emanuel al III-lea.

O poveste întrupată din pământ, lemn, răbdare și mare – acesta este coniacul. La fel ca whisky-ul. La fel ca marsala.

Mențiunările sale documentare ne întorc tocmai până în secolul al XVII-lea, dar, de la 1 mai 1909, prin decret guvernamental, restul lumii a fost nevoit să se resemneze cu faptul că produce „doar” brandy, întrucât unicul, adevăratul leagăn al coniacului era stabilit definitiv în departamentul Charente, în sud-vestul Franței. Un teren calcaros, bogat în sedimente marine, acoperit cu viță-devie din soiuri precum Ugni Blanc – obținut prin donarea soiului Trebbiano și plantat pe scară largă în Franța, după dezastrele provocate de filoxeră la sfârșitul secolului al XIX-lea –, Colombard, cu boabe galbene delicate, și Folle Blanche, cu ciorchini compacți. Pentru a râvni la denumirea de coniac, vinul trebuie să aibă în compoziție cel puțin 90% din aceste trei soiuri, fie în selecție unică, fie în amestec. Pentru restul de 10% se pot folosi și alte soiuri de struguri: Montils, Semillon, Jurançon Blanc, Blanc Ramé, Select, Sauvignon.

Însă toate acestea nu sunt îndeajuns: există o perioadă fixă pentru recoltare, de obicei din octombrie până la primele zile de îngheț. Apoi, mai sunt butoaiele, desigur: lemnul trebuie să provină de la stejarii din pădurile Limousin și Tronçais. Doagele se maturează la aer, fiind apoi îmbinate doar cu ajutorul cercurilor din fier, în așa fel încât aroma licorii să nu fie alterată de metalul cuielor sau de clei. În cele din urmă, butoaiele sunt „prăjite” – mai exact, supra-încălzite pe interior –, un proces îndelungat și efectuat cu multă precauție. Înainte să ajungă în aceste butoaie, vinul trebuie distilat – obligatoriu în alambicul tradițional *charentais* – de două ori: mai întâi la 25–27 de grade, apoi la 70–72 de grade.

Abia după aceste procese este vremea repausului. Pentru că așa e-n tot și-n toate: ce e bun, frumos și prețios necesită timp. Calm. Răbdare. Deși nescrise, aceste ingrediente sunt esențiale. Trebuie mai întâi să așteptăm, apoi să așteptăm încă și mai mult, căci nimic din ce-i bun nu se poate naște înaintea timpului căruia îi aparține.

Pentru coniac, acest timp este de cel puțin doi ani, dar poate ajunge la cincizeci, iar uneori chiar mai mult. În beciurile de acolo, impregnate de mireasma Atlanticului, unde evaporarea survine lent, mixând aroma alcoolului cu cea de lemn și de aer sărat de mare, coniacul se îmbogățește cu notele caracteristice de vanilie, tutun, scorțișoară și fructe uscate, căpătând culoarea chihlimbarului și o textură mătăsoasă. Desigur, cu fiecare

an care trece, volumul se reduce cu 3–5%. Însă francezii știu că aceea este *la part des anges,* „cota îngerilor”. De altfel, pivnița are și un ungher numit *paradis,* în care se odihnesc damigene cu coniacuri vechi de cel puțin patruzeci de ani.

* * *

Fetiță, din păcate.

Lui Ignazio îi înghețase zâmbetul pe chip în clipa în care moașa i-a comunicat vestea. Primise felicitările și urările de bine cu o simplă înclinare a capului. Apoi, Diodata deschisese ușa către dormitorul Francăi, îi făcuse semn să intre și-i pusese în brațe o *nica cusuzza,* roșie toată și plângând întruna, înfofolită în pături care s-o ferească de frigul de noiembrie.

Franca era întinsă în pat, cu ochii închiși și cu mâinile pe pântec. Avusese o naștere lungă și grea.

Se apropiase. Auzindu-i pașii, ea deschisese ochii.

— E fetiță. Îmi pare rău.

Sinceritatea tristă a cuvintelor ei avusese un efect neașteptat, declanșând în Ignazio un val de tandrețe. Se așezase pe marginea patului lângă ea și o sărutase pe frunte.

— Fiica noastră Giovanna, răspunsese el, încredințându-i nou-născutul.

Acum alcătuiau o familie, nu mai erau o pereche oarecare ce-și caută febril echilibrul.

Trei luni mai târziu, Giovannuzza îl cucerise definitiv. Desigur, Franca fusese și rămăsese regina lui, însă Giovannuzza era acum prințesa inimii sale.

În rest, va veni și rândul unui băiat, fără doar și poate. E doar o chestiune de timp. Casa Florio are nevoie de un moștenitor. Doctorul l-a informat că în curând va putea reveni în dormitorul soției, iar aceasta, iată, era una dintre puținele vești bune din ultima vreme.

Într-adevăr, pentru că luna ianuarie a anului 1894 se dovedise o lună grea. Puține petreceri, cu excepția celor în familie, puține ocazii în care să-și facă de cap. Era de preferat să stea cu toții închiși în casă, beneficiind de supravegherea adecvată, desigur, să nu care cumva să apară cineva care să sâcâie o familie respectabilă ca a lor.

Palermo nu mai este un oraș sigur în ultimul timp.

Încă din primele zile ale noului an, pe întreaga insulă a fost decretată starea de asediu. Cauza? Agitațiile iscate de Fasciile Siciliene, organizația

care strânge sub aripa sa muncitori de la oraș și salahori de la sate, bărbați și femei laolaltă, cu toții în aceeași măsură de nemulțumiți de impozitele împovărătoare și de opresiunile la care sunt adesea supuși. De neoprit, asemenea unei epidemii, protestele s-au extins de la orașe în zona rurală, transformându-se în răscoale. La Pietraperzia, Spaccaforno, Salemi, Campobello di Mazara, Mazara del Vallo, Misilmeri, Castelvetrano, Trapani și Santa Ninfa, oamenii au dat foc percepțiilor, cu arma în mână, au luat cu asalt instituții publice și închisori, eliberând deținuții.

Pe insulă a pus stăpânire haosul, până-ntr-acolo încât, pentru restabilirea ordinii, a fost necesară intervenția armatei. Piemontezii – cum le spun bătrânii celor din Nord – au debarcat pe insulă și, sub comanda generalului Morra di Lavriano, învestit de guvern cu puteri depline, și-au scos armele, începând să tragă în tot ce mișcă, omorând chiar și femei. Desigur, nu s-a luat nicio măsură împotriva celor care îi persecutau pe țărani și pe muncitori, lăsându-i pradă foametei și disperării. Dimpotrivă, fiecare protest avea cota sa de morți, de răniți și de arestați, urmate de procesele de rigoare. Dezamăgirii generale i s-a mai adăugat una, generată de faptul că actualul guvern este condus de Crispi – sicilian, fost garibaldian care i-a succedat lui Giolitti după scandalul Banca Romană.

Ce-i drept, de la o vreme, peste oraș se lăsase calmul, însă un calm greu, apăsător, indus de frica generală și menținut doar cu prețul arestărilor pe bandă rulantă și al sentințelor aspre. *Donna* Ciccia avea dreptate când mormăia că nu se poate avea încredere în *ăștia* și că sicilienii aveau sentimentul că reveniseră sub stăpânirea Bourbonilor.

Este seară; cele doar câteva lumini lăsate aprinse veghează încăperile și grădina casei. Reflexiile vioaie par să aprindă cu flăcări jucăușe coniacul din paharul pe care Ignazio l-a ținut între palme până de curând. Aroma – picantă, cu o ușoară tușă de miere – se răspândește în toată încăperea.

O bătaie în ușă.

— Intră! mormăie Ignazio, distras de la lectura specificațiilor tehnice ale *Britanniei,* cuterul prințului de Wales care urmează să fie finalizat curând pe un șantier naval din Glasgow și împotriva căruia iahtul său, *Valkyria,* va concura în luna iunie la Channel Race.

Ușa se deschide, iar în deschizătura ei se iețește chipul Francăi.

— Încă nu ești gata?

— Încă nu, draga mea. Dar lasă asta, spune-mi ce face Giovannuzza?

întreabă el, dând hârtiile din fața lui deoparte. Am auzit-o toată după-amiaza pe *picciridda* mea plângând. De ce?

— Doica spunea că are colici urâte. A stat mult să-i maseze burtica.

Gândul la trupușorul acela moale și parfumat îi stârnește o emoție de care nu s-ar fi crezut niciodată capabilă. La început, după toate suferințele prin care trecuse la naștere, se temuse că va ajunge să-și respingă fiica: prea mari fuseseră durerile, prea grea recuperarea de după naștere. În schimb, copila o cucerise cu o singură privire, făcând-o să-i dăruiască o iubire caldă, totală, care excludea restul lumii, ferind-o de orice rău.

Franca se duce lângă el. După naștere, formele i-au devenit – dacă era cu putință așa ceva – și mai voluptuoase. Ignazio nu rezistă ispitei: o îmbrățișează și o sărută pe gât.

— Ești o zeiță, asta ești, murmură el, cu buzele încă lipite de pielea ei.

Franca râde și îl lasă să continue, chiar dacă știe că Diodata a avut nevoie de aproape două ore ca să-i aranjeze coafura. În ultima vreme, l-a simțit pe Ignazio prea încordat, încercând-o sentimentul că nu-i poate oferi împăcarea de sine de care are nevoie. Și, ce-i drept, ar vrea să nu-l lase s-o caute în brațele altcuiva.

Desigur, după scandalul cu Banca Romană, nu urmaseră vremuri tocmai ușoare. Zile și zile la rând, în studioul de lucru de la Olivuzza fusese un continuu du-te-vino de bărbați cu mină severă, iar, pe de altă parte, Ignazio își petrecuse mult mai mult timp decât de obicei la sediul companiei din Piazza Marina. Îi ajunsese la urechi că, după ce Credito Mobiliare și-a închis sucursalele, Ignazio fusese nevoit să plătească cinci milioane{130}, o sumă care i se părea, în același timp, și uriașă, și insignifiantă. Dar ce putea ști ea? Facturile croitoresei și ale modistei erau întotdeauna expediate direct mamei sale, odinioară, iar acum lui Ignazio… Ce-i drept, încercase să întrebe de sumă, însă atât Ignazio, cât și Giovanna o expediaseră cu explicații vagi și cu obișnuitul îndemn generic: „Nu-ți face griji”.

— Chiar trebuie să mergem? Nu putem mai bine să ne ascundem în camera ta? întreabă el, cu fața îngropată în coafura Francăi.

Apoi își strecoară mâinile pe sub capotul ei de casă, dă de corset, îi mângâie sânii.

Ea scapă din strânsoarea lui, râde și îl împinge ușor cu mâna.

— N-aș fi crezut niciodată că voi trăi clipa în care să-mi conving soțul să meargă la o piesă de teatru urmată de o recepție! exclamă ea, încheindu-

și capotul și privindu-l pieziș. Acum mă duc să termin pregătirile… și ar trebui să faci și tu la fel.

Ignazio zâmbește.

— Mai vorbim noi despre asta la întoarcere, îi spune el, lăsând-o să plece abia după ce îi mai sărută o dată încheietura mâinii.

* * *

În după-amiaza zilei de 4 martie 1894, trăsura casei Lanza di Trabia oprește în fața intrării de la vila Olivuzza. Din trăsură coboară mai întâi Pietro, urmat de Giulia și, în cele din urmă, de un bărbat cu păr negru ondulat, cu frunte largă, cu priviri vioaie și cu o mustață impozantă. Majordomul le iese în întâmpinare, conducându-i apoi către scara monumentală din marmură roșie, împodobită cu adevărate cascade florale. În capul scării, așteaptă Franca. Întinde brațele către Giulia și Pietro, îi sărută și-i informează că totul e pregătit în grădina de iarnă. Apoi, întorcându-se către celălalt musafir, zâmbește.

— Bine ați venit, maestre! Prezența domniei-voastre ne onorează, spune, apoi își ridică ușor poalele rochiei, pregătindu-se să-l conducă pe oaspete. Urmați-mă, vă rog. Invitații noștri sunt nerăbdători să vă cunoască.

Giacomo Puccini o urmează, admirând cu cea mai mare discreție formele îmbietoare ale gazdei. A venit la Palermo pentru reprezentația operei *Manon Lescaut,* a cărei premieră avusese loc în urmă cu o lună la Torino, iar orașul i-a oferit o primire magnifică: aplauze la scenă deschisă, chemări la rampă pentru el și pentru interpreți, urmate de ovațiile de final, care au făcut tot Teatro Politeama să vibreze. Franca și Ignazio îl întâlniseră cu o seară în urmă, la cina oferită în cinstea lui la Palazzo Butera, invitându-l pentru a doua zi la un ceai care să-i desăvârșească triumful.

Franca încetinește pasul, dându-se mai aproape de el.

— Știți, maestre, *Manon* al domniei-voastre e una dintre acele piese de operă care îți merg direct la suflet. Ieri nu am avut curaj să vă mărturisesc, dar realitatea este că am plâns, am plâns cu lacrimi fierbinți.

Puccini se arată ușor surprins. Un compliment rostit cu un asemenea patos pare să-l emoționeze. Se oprește, o prinde pe Franca de mână, i-o sărută.

— Cuvintele dumneavoastră, *signora,* valorează mai mult decât toate aplauzele de aseară. Sunt adânc mișcat și totodată onorat! exclamă el.

Franca ezită, apoi adaugă, rostogolind cuvintele:

— Totuși, de ce marea muzică aduce cu ea atâta suferință?

Ochii mari și întunecați ai lui Puccini se deschid parcă și mai mult și, apropiindu-se de urechea Francăi, îi răspunde murmurat:

— Pentru că muzica începe acolo unde se termină cuvintele. La fel ca frumusețea… și sunt convins că știți ce vreau să spun.

Și îi sărută din nou mâna.

Franca se înroșește, zâmbește, apoi îl ia de braț pe Puccini și-și continuă amândoi drumul.

* * *

— Ignazio!

Sensul chemării șoptite a Giovannei este limpede, fără echivoc.

Desigur, nici ei nu-i scăpase scena: Puccini făcuse nu mai puțin de două plecăciuni ca să-i sărute mâna Francăi, ba chiar îi șoptise ceva la ureche. O confidență – poate vreo remarcă intimă? — care fără doar și poate că l-a înfuriat pe Ignazio, ce așteaptă să-l întâmpine pe faimosul oaspete în fața grădinii de iarnă. Îl cunoaște bine Giovanna: gelos, posesiv, insensibil la argumentul că el însuși este infidel, căci, asemenea unui băiețel răsfățat, nu tolerează ca altcineva să se atingă de jucăriile lui.

Iată, Franca și Puccini au ajuns acum în dreptul lui, iar Ignazio reușește totuși să schițeze un zâmbet.

— Maestre, fiți binevenit! exclamă el, cu o voce poate puțin cam prea acută.

Apoi se postează între soția sa și celălalt bărbat, pe care îl direcționează discret către Giovanna și *donna* Ciccia, ce se întrețin cu un grup de bătrâne îmbrăcate în negru din cap până-n picioare.

De altfel, Giovanna se ocupase personal de organizarea, până la cel mai mic detaliu, a recepției din acea după-amiază: alesese florile, fețele de masă și șervetele pentru invitați, argintăria, ceștile, o mulțime de mixturi de ceai puse în cutii din lemn și chiar dulciurile care urmau să fie preparate… Totul arată desăvârșit și de o asemenea eleganță, încât pare o scenă desprinsă dintr-un tablou. *E limpede, încă nu are încredere în mine,* își spune Franca în gând, privind de jur împrejur.

Un hohot de râs o face să tresară, eliberând-o din mrejele propriilor gânduri. Recunoaște vocea inconfundabilă a Tinei Scalia Whitaker, soția lui Joseph Isaac Whitaker, căruia toată lumea îi spune, simplu, Pip – nepotul acelui Ben Ingham care jucase un rol hotărâtor în viața lui Vincenzo Florio,

bunicul lui Ignazio. Probabil cel mai proeminent cuplu din Palermo, Pip și Tina nu ar putea fi mai diferiți: în timp ce el continuă tradiția familiei legată de producția și comerțul cu vin marsala, alternând-o cu adevăratele sale pasiuni – arheologia și ornitologia –, Tina, fiica unui general garibaldian, este o femeie cultă și inteligentă, care trăiește și se hrănește cu tot ce înseamnă lumea mondenă. Prin urmare, nu există cineva care să fi scăpat de glumele și de remarcile ei sarcastice.

Franca se întoarce către cele câteva prezențe feminine din familia Whitaker, care discută între ele într-un amestec de engleză și dialect sicilian, și-i surprinde privirea Tinei. Preț de o clipă, cele două se fixează cu privirea, iar Franca deslușește în ochii celeilalte un amestec de compasiune și de zeflemea. Știe că Tina o consideră frumoasă, dar cam prostuță – genul de păpușă elegantă, bună de etalat în vitrină și nimic mai mult. Nu-și poate stăpâni un rictus, apoi, parcă pentru a-și face curaj, își atinge în treacăt colierul de topaz și perle, limitându-se să încline capul în semn de salut.

Imediat, o altă voce – a lui Ignazio – îi distrage atenția.

— Teatro Politeama emană noblețe, desigur, însă acustica sa nu e ideală, îi spune el lui Puccini și celor câțiva musafiri care i-au înconjurat. Sunt convins că lucrările la Teatro Massimo se vor finaliza curând. Spun acest lucru și cu o oarecare mândrie personală, de vreme ce acoperișul clădirii este și opera turnătoriei noastre, a familiei Florio.

— Iar eu mulțumesc ocrotitorilor artelor care creează acest templu al operei la Palermo… și turnătoriei dumneavoastră, desigur! exclamă Puccini, stârnind râsul tuturor.

În mijlocul tăcerii care se lasă după replica maestrului, o tânără cu mină serioasă face un pas spre el.

— Maestre… este un privilegiu să pot vorbi cu dumneavoastră…
Îmi permiteți să vă adresez o întrebare?

— Vă ascult, răspunde Puccini, zâmbind.

— Cum… vă concepeți muzica?

— Munca unui muzician nu este neapărat o muncă în sensul obișnuit al cuvântului și, mai presus de toate, nu cunoaște niciodată perioade de odihnă, răspunde Puccini. Este mai mult, dacă vreți, o… obligație a spiritului. Chiar și acum, când sunt aici cu domniile-voastre, în mintea mea… în sufletul meu, notele se compun și curg. Un adevărat torent, i-aș spune, care nu cunoaște liniște până când nu se varsă într-un râu. De

exemplu… Și, spunând acestea, se apropie de pianul pe care micul Vincenzo îl chinuie de două ori pe săptămână, la cursul de muzică.

Murmurul de fond se curmă brusc, ceștile sunt lăsate deoparte și până și valeții, care mișună de colo-colo printre invitați, îngheață.

În liniștea adâncă așternută peste invitați, Franca se apropie de instrument și-l privește pe Puccini drept în ochi, ca și cum ar vrea să-l încurajeze.

Mâinile bărbatului se lasă ușor pe claviatură și, ca prin vis, acordurile unei melodii se revarsă în încăpere.

Che gelida manina, se la lasci riscaldar
Cercar che giova?
Al buio non si trova.
Ma per fortuna è una notte di luna,
e qui la luna l'abbiamo vicina…[{131}]

Puccini cântă la pian și cu vocea, iar aerul cu parfum de vanilie și de ceai parcă ar vrea să țină notele captive, întârziindu-le din zborul lor efemer. În cele din urmă, bărbatul se oprește, rămânând cu mâinile suspendate deasupra clapelor, cu obrajii împurpurați de emoție.

În timp ce aplauzele răsună în toată încăperea, el se ridică și, aplecându-se spre Franca, îi șoptește:

— Sunt fericit că ați putut audia acest fragment din următoarea mea lucrare. Amintindu-mi de aceste momente, cu siguranță că îmi va fi mai ușor s-o duc la bun sfârșit.

Franca roșește, în timp ce Ignazio poruncește să se aducă șampanie pentru ca toată lumea să țină un toast „pentru următorul mare triumf al maestrului Puccini, în speranța că va reveni la Palermo pentru o reprezentație de înaltă clasă". Bărbații încuviințează mut din cap, în timp ce femeile suspină, spunându-și una alteia că da, muzica maestrului este cu adevărat divină.

Însă Puccini, după ce a ciocnit cu toți cei prezenți, se apropie din nou de Franca.

— Ați fost magnific! Vă mulțumesc pentru acest cadou neașteptat, spune ea emoționată.

Drept răspuns, Puccini o prinde de amândouă mâinile, ducându-le la

buze. Ocheadele invitaților devin brusc flămânde, iar șușotelile, obraznice. *Nu-i permite oare prea multe intimități acelui bărbat, la urma urmei necunoscut? Se crede oare dumneaei mai presus de etichetă?*

— Mulțumesc familiei dumneavoastră pentru că mi-a deschis porțile acestei magnifice reședințe, răspunde el. Și vă mulțumesc personal dumneavoastră, *signora.* Aveți o lumină interioară înălțătoare, o lumină prețioasă. Sper să o puteți păstra pe vecie.

Măgulită de cuvintele lui, Franca zâmbește. Însă, preț de o clipă, ochii i se umezesc.

O singură persoană a apucat să observe.

Giulia, cumnata ei.

* * *

Palazzo Butera, reședința familiei Lanza di Trabia, se ridică în apropierea vechilor ziduri de incintă, la câțiva pași de Porta Felice. Grădina de iarnă se deschide către o mare în nuanțe de oțel, în care se reflectă norii cenușii ai unei zile neobișnuit de mohorâte pentru un început de mai. În aer se simte o mireasmă de frunze uscate, de pământ reavăn și de flori în plină splendoare. Instalate în fotoliile de răchită din salon, printre ghivece cu lămâi și mici banani, Franca și Giulia pot discuta în voie, câtă vreme cei mici – Vincenzo și copiii Giuliei – se joacă în apropiere, sub privirile vigilente ale guvernantelor.

— Așadar? De ce ai cerut să mă vezi?

Franca strânge între degete toarta ceștii de porțelan de Sèvres decorate cu blazonul familiei Lanza di Trabia. Se întreabă cum se face că Giulia a devenit atât de directă, atât de diferită de tânăra care îi trimitea scrisori pline de tandrețe pe vremea când abia intrase în familie. Însă se ferește s-o judece: relațiile încordate cu soacra ei și moartea micului Blasco au făcut-o probabil să devină mai dură. Iar tragedia pierderii fiului fusese una pe care o poate înțelege cu adevărat abia acum, când a devenit și ea mamă.

De undeva, dintre copacii micului parc, Vincenzo scoate un strigăt înăbușit, căruia Giuseppe, fiul cel mare al Giuliei, îi răspunde cu un hohot de râs. Zgomot de pași alergând, o minge care sare. E straniu, își spune, să-i privești pe copiii aceștia, de unsprezece, respectiv cinci ani, și să realizezi că, de fapt, sunt unchi și nepot.

Giulia schițează un zâmbet – primul de la sosirea Francăi –, apoi își privește cumnata cu o expresie întrebătoare, invitând-o să spună ce are de

spus.

— Vreau un sfat, spune într-un târziu Franca. Unul sincer, ca de la o soră mai mare.

Sprâncenele Giuliei se arcuiesc, apoi privirea i se concentrează pe degetele celeilalte. Franca tremură.

Cu gesturi blânde, îi ia ceașca din mână și o pune pe masă, apoi se lasă pe spate, sprijinindu-se comod în spătarul fotoliului.

— De ce tremuri? Și continuă coborând vocea: Încă *ti scanti,* te sperie totul în jur, nu-i așa? Ți-e frică de judecata celorlalți.

Franca clipește des, surprinsă. Încuviințează în tăcere, apoi își coboară fruntea, privindu-și și ea degetele încărcate cu bijuterii.

— Mă întrebam când vei înțelege că *accussì 'un po' iri avanti. Mi pari n'armicedda du purgatorio*[{132}].

Mâinile Francăi se încleștează spasmodic pe poalele rochiei.

— Să nu mă crezi ingenuă, răspunde, cu vocea tremurându-i de emoție. Ignazio… Mereu am crezut că el e subiectul principal al zvonurilor și al clevetelilor, impunându-mi să nu le ascult pentru că, în cele din urmă, el se întoarce la mine și de mine e îndrăgostit. Dar, în realitate, lucrurile stau exact invers: ținta criticilor sunt eu. De fiecare dată când ieșim împreună, aud tot felul de comentarii, de glume… Aseară, de exemplu, la reședința soților de Seta, a flirtat cu amfitrioana într-un mod de-a dreptul vulgar. Îmi venea să intru-n pământ de rușine! Pe de altă parte, acasă mă simt ca un musafir și, practic, nici nu am cu cine să vorbesc, pentru că toată lumea i se adresează exclusiv mamei tale. Ba chiar am sentimentul că *cammareri mi talìano strana. To' matri, poi, che vero è na' santa cristiana, 'un mi fa manco dire nè ahi nè bai.*[{133}]

Răbufnirea Francăi pare să fi căpătat acum impetuozitatea unui torent furibund. Lasă să-i scape un suspin, apoi continuă:

— Mereu are pregătit un repros, și nu doar ea. Toți, toată lumea, tot orașul! *Si parlo picca, si parlo assai, comu mi vesto… comu fazzu sbaglio e un sacciu come m'ha' a moviri.*[{134}]

Giulia clătină din cap, în timp ce pe chip îi defilează expresii ale unor emoții pe care Francăi îi este greu să le interpreteze. În cele din urmă, ridicând o sprânceană, spune:

— Tu ești prea bună, Franca mea dragă. Mult prea bună. *Ha'a nesciri i scagghiuna ca' si nno, ti spurpano e lassanu l'ossa n'terra. E chistu vali*

puru pi' me matri…[{135}]

Cealaltă se uită la ea deschizând larg ochii verzi. Giulia recurge la un limbaj expresiv, puternic, aproape arhaic prin sinceritatea sa brutală.

— Vorbești serios? o întreabă, lăsând să-i scape un suspin.

— Da, răspunde Giulia, ridicându-se și îndreptându-se către sere. Crezi oare că nu am observat cât suferi?

Continuă să meargă, fără să-și mai aștepte cumnata, așa că Franca trebuie să grăbească pasul ca s-o ajungă din urmă.

— Acum, tu ești *donna* Florio. Nu mama, care e văduvă și nu are altceva în minte decât liturghiile în memoria tatălui meu. Ești soția lui Ignazio, capul familiei, și, prin urmare, trebuie să pretinzi ceea ce ți se cuvine, începând cu respectul celorlalți.

Giulia o prinde de brațe, apoi își apropie buzele de obrazul ei, continuând:

— Când m-am căsătorit, tata mi-a spus răspicat un lucru: că nimeni, *niciodată,* nu trebuie să-mi calce dinainte. N-am așteptat să mă apere nimeni, ci am făcut-o de una singură, altminteri, familia soțului meu m-ar fi redus la tăcere. Exact asta îți spun și eu ție acum. Giulia își privește cumnata drept în ochi, sfredelitor, apoi adaugă: îmi iubesc fratele, dar îi cunosc bine metehnele. E cu capul în nori, asta-i; prea multe muieri îi dau târcoale. El e absorbit de propria lui imagine și nu înțelege ce greu îți este ție și că lumea te vorbește de rău și din cauza lui. Îl cunosc, nu e rău la suflet, dar este… superficial. Cu siguranță că nici măcar n-ar fi capabil să înțeleagă prin ce treci, pentru că el pur și simplu nu dă atenție vorbelor spuse pe la spatele tău… *Sì, sangu meo, l'antisi puru ju chidde ca ti sparlano…*[{136}]

Palidă și rușinată, Franca și-a coborât privirile în pământ, însă Giulia o prinde de bărbie, obligând-o să se uite în ochii săi. Apoi, prefăcându-se că nu-i vede lacrimile din ochi, o apucă de umeri și o scutură, spunându-i:

— *Talìami,* uită-te în ochii mei! Învață să te protejezi singură, pentru că știu bine ce spune lumea despre noi, femeile din familia Florio. Ba că risipim prea mulți bani pe haine și pe bijuterii, ba că facem paradă cu averea familiei, dar, în realitate, suntem niște toante, ba că suntem prea arogante și că nu ne știm locul în societate. Giulia se întrerupe brusc, apoi, strângându-și pumnii, continuă: Pe mine nu mă interesează ce spune lumea. Și nici pe tine nu trebuie să te mai intereseze; dacă pleci urechea la spusele

lor, devii roaba *lor*. Lumea e plină de mizerabili care, spunând răutăți despre unul sau altul, își maschează de fapt propria invidie. Noi avem tot ceea ce ei nu au, dar și-ar dori să aibă, iar acesta este motivul pentru care ne vorbesc pe la spate. Și nu se vor opri niciodată.

Necruțătoare, Giulia. Feroce.

Franca aflase prea puține despre patimile îndurate de propria cumnată. Nu știe că fusese nevoită și ea să suporte umilințe grele, mai ales la începutul căsniciei, când soacra sa nu scăpa nicio ocazie să-i reproșeze, de față cu toată lumea, originile burgheze. Pe urmă, ani și ani la rând îi repetase mereu că, în realitate, căsnicia ei era mai curând un contract de afaceri. Dinspre partea lui, Pietro nu-i luase niciodată apărarea și nici nu-i oferise vreun sprijin. Niciodată.

Vremurile acelea cumplite însă, o învățaseră pe Giulia să nu cedeze, să nu-și plece niciodată capul. Dimpotrivă, în adâncul ei se înfiripase și apoi crescuse o furie precum cea a bunicului ei, Vincenzo, o furie existențială care-i marcase întreaga viață; el o folosise ca să reducă la tăcere un oraș care voia să-l umilească; ea o folosise, mai întâi ca scut, apoi ca pe o armă, pentru a câștiga respectul familiei Lanza di Trabia. Doar așa reușise ca, acum, să fie cu adevărat stăpâna casei și a propriei familii. Și, de asemenea, mai reușise și pentru că urmase cu sfințenie regula fundamentală transmisă de tatăl ei: nimic nu este mai prețios decât luciditatea și autocontrolul. Căci el, Ignazio, îi spusese și ei adesea: „Ascultă-ți mintea, nu inima". Așa se făcea că, astăzi, lumea o percepe ca pe o femeie trufașă, inabordabilă, însă este o imagine pe care și-a construit-o cu bună știință ea însăși, pentru a se proteja.

Nu, Franca nu are de unde să știe pe de-a-ntregul prețul pe care cumnata ei l-a plătit pentru a deveni cea care este astăzi: o femeie hotărâtă, intangibilă, stăpână pe sine.

Și exact acest lucru ar vrea Giulia s-o facă pe Franca să înțeleagă.
Că trebuie să-și câștige locul în ierarhia familiei și a orașului, pentru că acesta e cursul firesc al lucrurilor. Nu există alternative. Iar
Franca poate reuși numai descoperindu-se, găsind în sine puterea și detașarea necesare și dobândind înțelepciunea de a lăsa să treacă pe lângă ea orice i-ar putea produce suferință. Sau, altfel spus, trebuie să ridice ziduri inexpugnabile în jurul propriului suflet.

Franca o privește pe Giulia drept în ochi, își șterge obrazul înlăcrimat cu

un gest nervos, apoi cade pe gânduri.

Pentru soacra ei, a fi o femeie Florio înseamnă să-ți răsfeți pur și simplu soțul, oricum și oricând, să nu-i dai niciodată prilejul să te învinuiască pentru ceva sau să se plângă de vreun disconfort, să fii strălucitoare la orice eveniment social și să fii la înălțime în orice situație. Iar dacă se întâmplă ca el să greșească, e de datoria femeii
Florio să-l ierte.

În schimb, iată că vorbele Giuliei zugrăvesc acum o realitate în care Ignazio se află pe planul doi. În prim-plan este chiar ea, Franca, decuplată – eliberată? — de rolul ei de soție. Altfel spus, trebuie să fie ea însăși. Trebuie să fie încrezătoare în propriile forțe și conștientă de propria superioritate. Intangibilă. Nicio critică nu ar trebui să o rănească vreodată sau, dacă acest lucru se va mai întâmpla uneori, rana va trebui să se vindece imediat.

Se eliberează de strânsoarea Giuliei, făcând un pas în spate. Parcă nu-i vine să creadă. Viziunea cumnatei sale e atât de diferită de poveștele Giovannei, atât de departe de mentalitatea în care fusese crescută: pentru că da, fusese mereu ori fiica ascultătoare, ori soția respectuoasă, iar acum…

— Bine, dar eu… m-am comportat așa cum se cuvine. Nu am protestat și nici nu am plâns atunci când el… murmură ea, pe un ton încărcat de suferința amintirilor. Chiar și atunci când am aflat că mă înșela, eu… Am fost o soție bună sau, cel puțin, am încercat.

— Iar aceasta a și fost greșeala ta: să încerci să le faci tuturor pe plac. Nu, nu trebuie să te comporți așa cum se cuvine, ci trebuie să iei ceea ce-ți aparține de drept și, mai ales, s-o faci fără teama că vei fi judecată. Nu mai ești o *picciridda* care caută mereu aprobare din partea mamei. Nu e suficient că porți acum un nume de familie important. Și nici chiar faptul că-i oferi soțului tău un copil nu e de ajuns ca să-i câștigi respectul. La fel, nici nu te poți amăgi cu gândul că mama mea se va da deoparte de bunăvoie. În schimb, o va face atunci când va înțelege că te ridici la înălțimea numelui pe care îl porți, ceea ce, crede-mă pe cuvânt, nu va fi nici simplu și nici nu se va întâmpla de pe o zi pe alta. Și nu uita o vorbă: *chi po' fari e 'un fa, campa scuntento*[137]. Vocea Giuliei se înmoaie, aproape ca o mângâiere. Apoi, arătând cu un gest larg în direcția bulevardului Cassaro, de dincolo de zidurile palatului, continuă: La Palermo, nu-ți dă nimeni nimic pe gratis. Aici, lumea, de la ultimul căruțaș până la cel mai de vază

prinț, mănâncă invidia pe pâine. Iar unii mai curând și-ar da viața decât să admită că sunt doar niște ființe mediocre. Când mai auzi pe cineva criticându-te, amintește-ți că tu ești o Florio, iar ei, nu. Dacă ți se reproșează că bijuteriile tale sunt prea ostentative, amintește-ți că ale lor nu valorează nici jumătate din ale tale. Dacă te crucifică pentru felul în care te îmbraci, gândește-te că ei nu au nici voluptatea, nici banii tăi ca să-și permită veșmintele tale. Amintește-ți toate acestea atunci când mai auzi cleveteli, vorbe spuse pe la spatele tău. Ține minte ce ți-am spus și-ai să vezi că vei ajunge să râzi, să râzi de ei și de mediocritatea în care se scaldă.

Franca ascultă cu luare-aminte.

Cuvintele Giuliei îi deschid priveliști încă neexplorate, îi oferă o cu totul altă viziune asupra propriei vieți. Se simte de parcă s-ar privi pentru prima dată într-o oglindă, descoperind calități pe care nu și-ar fi închipuit niciodată că le are. Și percepând posibilitățile infinite pe care ți le poate oferi viața.

Giulia o privește atent. Și-i înțelege gândurile. Face un pas în spate, schițând un zâmbet. Pe chipul cumnatei sale a zărit acea scânteie a unei conștiințe abia trezite, a conștiinței autentice de sine care, în cele din urmă, o va împinge să-i calce pe urme.

— Nu ai de ce să te temi. Tu ești născută să devii o Florio, spune, mângâind-o pe obraz. Nu ești doar o femeie frumoasă: ești inteligentă, ai un farmec aparte și emani eleganță. Personalitatea ta degajă o asemenea forță, încât lumea din jur nu o va putea ignora. Nu te teme niciodată să fii tu însăți. Nu uita însă un lucru: orice copil este întotdeauna binevenit, însă un fiu este o adevărată binecuvântare. Trebuie să rămâi însărcinată cât mai repede. Spunând acestea, Giulia coboară vocea și adaugă pe un ton complice: Când vei avea un băiat, îți va fi mai ușor. Și te vei simți și mai liberă.

Părăsind Palazzo Butera, însoțită de guvernantă și de un
Vincenzino – încântat de cât de mult se jucase – încă țopăind, Franca își simte pasul ușor. Privește drept în față, indiferentă la cerul care amenință să reverse peste tustrei o ploaie torențială ca de primăvară.

Da, așa este. Fusese o soție tăcută, discretă, răbdătoare și supusă.

Acum trebuie să învețe.

Să nu mai fie femeia nesigură pe ea de odinioară.

Să-și însușească ceea ce-i aparține de drept.

Să devină *donna* Franca Florio.

Perspectiva este atât de nouă și de neașteptată, încât simte că totul parcă începe să se învârtă cu ea.

Să devin eu însămi.

* * *

Un tunet în depărtare.

Ignazio își ridică privirea din vraful de documente, se duce la fereastră și o deschide. Sirocoul persistent de până azi lasă acum locul unui cer care, prin perdeaua străvezie de nisip ce plutește în aer, se întrevede cenușiu și cam amenințător spre portul La Cala, dar mai ales pentru trăsurile negre și lucioase care se îndreaptă spre Foro Italico. Un furnicar de bărbați în redingotă și dame în rochii de *faille,* tafta și muselină mișună pe ultima porțiune a bulevardului Cassaro, făcându-și cu greu loc unii printre alții, în dorința de a se arăta lumii și de a fi văzuți. Este un cu totul alt Palermo cel care i se deschide în fața ochilor acum – un Palermo nou. În amintirile sale de pe vremea când era doar un băiețandru, Palermo era elegant și discret. Acum a devenit impertinent și sfidător: pe vremuri, orașul te privea printre deschizăturile obloanelor de la ferestre și te bârfea în privat; acum se proțăpește în dreptul tău, gata să te ponegrească fățiș pentru felul în care te îmbraci, pentru trăsura cu care umbli sau pentru cercul tău de cunoștințe. Iar această insolență de tip nou îl irită profund pe Ignazio.

Privirea îi cade asupra unei spălătorese care duce un morman de rufe într-un coș, trăgând după ea un țânc desculț. Pe laturile bulevardului, mai dăinuie încă niște colibe în care-și duc traiul familii dintre cele mai sărace, unde femei cu aer istovit își așteaptă mereu bărbații de la slujbă, fie de la vreo fabrică, fie de pe vreo navă. Pe acești oameni, Palermo preferă pur și simplu să nu-i vadă și cu asta, basta. Și nici *el,* deși mama sa insistă să se implice în acțiuni caritabile. Da, așa e, știe și el că acțiunile caritabile sunt importante pentru renumele familiei și, de altfel, familia Florio subvenționează o cantină pentru săraci, iar Franca e înscrisă în Congregația Doamnelor din Giardinello, dovedindu-se mereu generoasă, în special cu fetele abandonate… Însă el… El este antreprenor: le dă de muncă și o pâine de mâncat angajaților de la NGI, muncitorilor de la Oretea și celor de la calele de lansare. Ca să nu mai pomenească de toate celelalte activități, de dincolo de porțile orașului…

Gânditor, Ignazio își trece mâinile prin păr, dar se oprește brusc, dându-

și seama că-și va strica onduleul bretonului. Se contemplă în reflexia ferestrei deschise. Mustață pomădată, garoafă la butonieră, cravată cu nodul perfect, prinsă cu un ac cu diamante. Impecabil.

Însă toate acele hârtii de pe masa de lucru – așteptând să fie semnate sau măcar citite, ori zorind luarea unei decizii – strică totul.

Uneori, când este singur în biroul din Piazza Marina, are senzația că aude zgomote stranii, de parcă întreaga clădire s-ar tângui, chinuită de o suferință adâncă. De parcă dincolo de lambriuri, în pereți, se deschideau, lent, crăpături dureroase. Un gând absurd – o știe și el foarte bine –, dar care, cu toate acestea, îi induce o stare de neliniște.

Ignazio se îndepărtează de fereastră, îndreptându-și atenția către tabloul cu crama din Marsala, pe care tatăl său i-l comandase lui Antonino Leto. Acolo, în dreptul clădirii, apa mării e de un verde tihnit; învăluit într-o lumină caldă, molatică.

Tihnă; exact de tihna mării ar avea nevoie acum.

Familia Florio își datorează întreaga avere mării. Un gând care-l frământă, iată, de câteva săptămâni bune. Căci, la momentul reînnoirii convențiilor maritime, guvernul îi impusese o condiția esențială: să modernizeze radical vapoarele pentru călători. O vreme a reușit să reziste, acceptând condiția, apoi amânând procedurile. Acum însă nu se mai poate sustrage.

Însă de unde bani? Afacerea Credito Mobiliare – *Maledetti!* își întrerupe preț de o clipă gândurile ca să-i blesteme pe vinovați – l-au pus în situația de a desființa depozitele de lichidități ale Casei. Preocupat în primul rând de salvarea renumelui familiei Florio, a răscumpărat titlurile de valoare pe pierdere cu carnetele de economii și certificatele de depozit ale clienților propriei bănci, pe care apoi le-a rambursat din propriul buzunar. De asemenea, a efectuat procedurile de înscriere la masa credală a băncii Credito Mobiliare, pentru a-și recupera banii și cotele din capitalul personal investit acolo, însă fără nicio speranță. Ce-i drept, salvase renumele familiei, însă acum a rămas fără lichidități, doar cu un munte de titluri de credit inutile.

Hârtii, hârtii și iar hârtii. Mereu și oriunde, numai hârtii.

Nu are de ales: va trebui să solicite o linie de credit la Banca Commerciale Italiana, ca să facă rost de lichidități pentru cheltuielile imediate. El, care nu a cerut niciodată nimic, nimănui, iată: va trebui acum

să facă plecăciuni spăsite și să ceară. Bani, conturi fiduciare, credite.

Însă asta nu e tot. În realitate, chiar dacă n-o va mărturisi vreodată, îl încearcă și o profundă dezamăgire personală. Este atât de mândru, încât probabil că nu va recunoaște nici față de sine însuși că, de fapt, cel care comisese o eroare flagrantă de judecată fusese chiar el. Mulți, începând cu Gallotti și cumnatul său Pietro, îl avertizaseră să fie cu băgare de seamă, să nu se încreadă orbește în asigurările pe care i le dăduse administrația băncii Credito Mobiliare.

În van.

Gândul îi zboară la propriul tată, întrebându-se cum ar fi procedat oare el într-o asemenea situație. Mda, ce-i drept, el n-ar fi ajuns niciodată într-o asemenea situație, recunoaște. În primul rând, nu ar fi avut încredere oarbă în alții, așa, ca el.

Se simte cumva ușurat că tatăl său nu poate vedea ce greșeală a comis, dar, în același timp, îl încearcă o dezamăgire amară la gândul că, dacă ar mai fi fost în viață, cu siguranță l-ar fi privit cu un adânc repros sau poate chiar l-ar fi concediat…

Nu, e prea mult pentru el, își spune Ignazio. Se plimbă de colo-colo prin cameră, răscolindu-și memoria pentru a înțelege cine l-a împins să ia deciziile, cine a susținut toate angajamentele pe care el și le asumase – pentru că nu, nu se poate să fi fost doar vina lui. În cele din urmă, hotărăște că acea mare greșeală comisă de el are, de fapt, nume și prenume.

Giovanni Laganà.

* * *

Giovanuzza gângurește, apoi scoate câteva sunete de neînțeles, își ridică privirea și râde. În fața ei, în genunchi pe covor, mama își întinde brațele spre ea. Sprijinită de *mademoiselle* Condray, doica sa, copila face timid un pas, apoi altul. O experiență nouă și, judecând după privirea ei concentrată și după buzele încordate, Giovannuzzei pare să-i placă.

— Hai, vino la mine, *cori meu,* o încurajează Franca, bătând ușor din palme.

În clipa în care se simte sigură pe ea, copila își ia avânt și se lasă în voia instinctului. Și, clătinându-se, ajunge în brațele mamei, dezvelindu-și într-un râs victorios dinții ca niște mici perle.

— Bravo, *mia picciridda!*

Franca o îmbrățișează, sărutând-o de câteva ori pe gât.

— Nu trebuie să stai pe jos. Nu-i o atitudine decentă aceasta.

Asemene unei fantasme, Giovanna apăruse de nicăieri, oprindu-se în spatele Francăi.

Instinctiv, Franca își strânge copilul cu putere la piept, privind la soacra sa de jos în sus.

— Sunt cu fiica mea în camera ei. Ne jucăm. Nu ne privește nimeni, îi răspunde pe un ton calm.

Giovanna face un semn scurt din cap în direcția lui *mademoiselle* Condray, care roșește, face o plecăciune și dă să se retragă, însă Franca o oprește, punându-i-o pe Giovannuzza în brațe.

— *S'il vous plaît, emmenez-la dehors, qu'elle puisse respirer de l'ar frais*[{138}], îi spune.

— O răsfeți, murmură Giovanna de îndată ce *mademoiselle* Condray s-a îndepărtat cu copila. Fetițele trebuie tratate cu fermitate. Mai multă decât în cazul băieților.

— Fermitate? exclamă Franca ridicându-se și râzând amar. Dumneata îmi reproșezi asta, dumneata, al cărei fiu a făcut întotdeauna doar ce a vrut el, ba chiar și-n ziua de azi se comportă mai rău decât un *picciriddu* alintat?!

Giovanna își înclină capul, surprinsă de izbucnirea celeilalte.

— Ce vrei să spui? întreabă pe un ton brusc iritat.

— Fiul tău, totodată soțul meu, e asemenea unui băiețel răsfățat căruia nu-i pasă nici cât negru sub unghie de consecințele faptelor sale. Și nu te preface că nu știi, toată lumea din Palermo vorbește despre aventurile lui. De când a poposit în oraș acea *chanteuse*... — și, rostind cuvântul, Franca face o grimasă –, toată numai un decolteu, el e prezent seară de seară la Alhambra, o cafenea-cabaret de la Foro Italico. Și se așază mereu în primul rând, așteptând-o după spectacol în culise.

— Ah.

O silabă, atât.

Franca își privește soacra cu un aer răzvrătit.

Cealaltă însă nu-și pleacă privirea.

— Ți-am mai spus-o, *figlia mia,* vine replica Giovannei. Trebuie să înveți să-ți întorci privirea altundeva.

— Așa am și făcut, de altfel. Însă nu înseamnă că are dreptul să se comporte astfel. Și nici nu-ți dă dreptul dumitale să critici modul în care îmi

cresc eu fiica.

Pe Giovanna o trece un fior rece. Nu e obișnuită să fie contrazisă.

— Ar trebui să te lași ghidată de persoanele cu mai multă experiență decât tine, chiar și ca mamă, dacă e s-o luăm așa…

— O mamă care îi recunoaște propriului fiu libertatea de a călca în picioare legământul căsătoriei? Ca să fie limpede, eu nu voi înceta niciodată să-l respect, pe el și întreaga lui familie. Însă vreau ca fiica mea să se simtă iubită și să învețe de mică să-și apere demnitatea, pentru că nimic nu e mai important. Onoarea numelui familiei e pe plan secund.

Giovanna este prea surprinsă pentru a putea răspunde imediat, își privește mâinile de acum smochinite și mângâie verigheta soțului ei, pe care o poartă pe același deget cu a ei.

— Uneori, numele este singurul lucru care-ți dă puterea să-ți duci crucea mai departe, murmură ea în cele din urmă.

Însă Franca nu o mai poate auzi; a ieșit valvârtej, lăsând-o singură în mijlocul încăperii.

Așa-i, își lasă Giovanna gândurile să se depene mai departe. Numele Florio – însăși definiția poziției sociale a membrilor acestei familii, a importanței și a puterii lor – fusese piatra de temelie, ancora propriei căsnicii, rațiunea propriei vieți. Și a continuat să fie chiar și după moartea lui Ignazio, deși atunci, la plecarea lui, se pomenise pe marginea unui hău, pe care doar rugăciunile abia dacă mai reușesc să-l umple cumva.

Rochia sa neagră ține parcă ostatice fasciculele de lumină care se strecoară prin ferestre, întemnițându-le. Vântul adie dinspre parc, purtând pe aripi mireasma ultimelor flori de vară târzie și sunetele metalice, de foarfece, ale grădinarilor care curăță crengile uscate.

Giovanna fixează cu privirea ușa dincolo de care Franca tocmai dispăruse.

Și-și spune: *Mai ai multe de învățat,* figlia mia.

* * *

Franca își sprijină fruntea de tocul ușii, cu o mână pe cheia din broască și cu cealaltă dusă în dreptul inimii, parcă pentru a-i liniști bătăile furtunoase. Trage adânc aer în piept.

Diodata se ițește din garderob, schițând o plecăciune.

— Doamna are nevoie de mine?

— Nu, mulțumesc. Mă doare capul și vreau să mă odihnesc puțin. Să nu

lași pe nimeni să intre.

Diodata încuviințează din cap.

— Doriți să trag obloanele?

— Da, te rog.

În sfârșit singură, Franca se descalță și se întinde în pat, acoperindu-și ochii cu brațul. Camera este cufundată în penumbră; în aer, un amestec de parfumuri de la flacoanele ei de pe masa de toaletă. Încăperea aceasta este refugiul ei intim; de fiecare dată când cineva – fie soacra, fie Ignazio, fie vocile orașului – îi tulbură liniștea interioară, nu trebuie decât să se întoarcă în camera sa, unde imaginea trandafirilor de pe pardoseală și a frescelor de pe tavan au darul de a-i însenina din nou existența

Are mereu în minte spusele Giuliei din urmă cu câteva luni, îndemnul ei de a-și găsi forța interioară și de a-și pune propria persoană pe primul loc în tot ce face. Și totuși, e atât de greu să lupți împotriva celor care te judecă, te critică și te acuză mereu. Cât de greu e să fii apreciat pentru ceea ce ești, nu doar pentru ceea ce reprezinți.

Treptat, Franca alunecă într-un somn lin, învăluitor, care îi aduce mângâiere, alungându-i gândurile apăsătoare.

Un somn care este însă întrerupt brusc de câteva bubuituri agasante. Bătăi insistente în ușă.

Scoate un geamăt, apoi se întoarce pe cealaltă parte, acoperindu-și urechile cu o pernă.

— Am spus să nu fiu deranjată! exclamă.

— Draga mea, eu sunt, Ignazio. Deschide! se aude vocea soțului ei, care continuă să bată, de data aceasta și mai insistent. Am o surpriză pentru tine.

O *surpriză*.

Franca simte cum o năpădește instantaneu un sentiment de amărăciune, risipindu-i ca un fum seninătatea adusă de somnul de mai devreme. Cu numai un an în urmă, la auzul unei asemenea fraze ar fi sărit imediat din pat și ar fi dat fuga să-i deschidă. Între timp însă, a înțeles că aceste „surprize” sunt un semn, o recunoaștere tacită a propriei vinovății. O formă prin care Ignazio capătă sentimentul conștiinței împăcate: un cadou pentru soție, de obicei o bijuterie, după ce a înșelat-o și i-a satisfăcut amantei toate capriciile.

O compensație nesolicitată.

Se ridică din pat și se duce să descuie ușa. Nu-l învrednicește nici măcar

cu o privire; se așază la masa de toaletă, făcându-și de lucru cu agrafele, desfăcându-și părul și începând să și-l pieptene.

Ignazio îi lansează un zâmbet languros în reflexia oglinzii și o mângâie suav pe gât. Îi murmură la ureche câteva complimente, apoi îi pune în poală un toc din piele.

— Pentru regina mea, spune, apoi îi mângâie obrazul cu dosul degetelor. Deschide-l.

Ea oftează. Ia tocul, răsucindu-l pe-o parte și pe alta. Apoi îl întreabă pe un ton glacial:

— Cine e?

— Poftim? Ce vrei să…?

Ea însă îl întrerupe:

— E cumva acea *chanteuse* care se dă în stambă la Alhambra pe jumătate goală?

— *Mon Dieu,* Franca, ce tot spui acolo? sare Ignazio cu o mină ofensată. Nu am voie să-i fac soției mele un cadou așa, pur și simplu, fără motiv? Ce-i cu insinuările astea? Nu-ți stă în fire, zău așa!

În cele din urmă, deschide tocul, scoțând la iveală un inel cu un safir tăiat în stil *cabochon,* înconjurat de diamante. Se întoarce către Ignazio.

— Un cadou „fără motiv”? întreabă cu răceală în glas. Cu cât mișeliile tale sunt mai scandaloase, cu atât cadoul de la tine e mai scump – aceasta este realitatea, de fapt. Toată lumea știe că m-ai înșelat. Din nou… spune, reținându-și cu greu lacrimile. Nu, nu va plânge, nu trebuie să plângă – își spune în gând, apoi continuă cu voce tare: Prietenii tăi desfrânați de la club le-au povestit totul propriilor soții, iar ele… Ele au venit să-mi povestească mie!

Surprins și cu un aer dezamăgit pe chip, Ignazio face un pas în spate.

— Și tu îți pleci urechea la…

— Oh, nu te mai obosi să negi, te rog. Știu totul, până la cele mai mici detalii: de la serile petrecute cu ea până la toasturile cu membrii clubului pentru a-ți sărbători cucerirea și chiar despre cum îi lăudai… modul satisfăcător de lucru. De nimic, n-am fost cruțată de nimic, așa să știi. Franca strânge tocul din piele în mână, apoi, ridicând vocea, continuă: Știi însă ce le-am răspuns tuturor acelor vipere care s-au grăbit să-mi povestească toate astea? Că soții lor știu tot ce s-a întâmplat pentru că au făcut și ei exact ce a făcut soțul meu, ținându-i companie!

Ignazio o ascultă înmărmurit. Apoi se întoarce cu spatele, blestemându-și în surdină amicii de club:

— *Grandissimi pezzi di crasti e cornuti…*

Apoi se răsucește din nou către ea, afișează un zâmbet larg și dă s-o îmbrățișeze.

Dar ea se desprinde din strânsoare, împingându-l departe de ea.

— Comoara mea, dar femeile acelea brodează cu fuioare de fum, rostogolesc tot soiul de invenții… Desigur, am asistat la câteva spectacole, iar această… femeie, da, mi-a acordat mai multă atenție și zâmbete decât altora. Dar atât și nimic mai mult, continuă pufnind. Tii, unii bărbați sunt mai invidioși chiar decât femeile și încep să inventeze tot felul de…

— Invidie? exclamă Franca, lăsându-și capul ușor pe spate și scoțând un hohot amar de râs. Bineînțeles că te invidiază! Îți trec prin pat cele mai frumoase femei, pe care apoi le îmbraci în bani… La urma urmelor, se poate spune că, atunci când apari tu pe firmament, nu mai are niciun bărbat loc de tine!

— Hei, nu fi vulgară, te rog, răspunde Ignazio.

— Ah, sunt vulgară? Eu? exclamă Franca, sărind de pe scaunul ei și aruncând spre el cu inelul, care poposește țopăind pe pardoseală. Apoi îi strigă: Nu-l vreau, *maledizione!* Sunt soția ta, nu o femeie pe care s-o cumperi când și cum vrei! Și acum, pleacă! Du-te la târfa ta, care te așteaptă cu picioarele desfăcute!

Ignazio se retrage, apoi ridică inelul de jos. O privește pe Franca, acum copleșită de furie.

— *Chista è ultima,* e pur și simplu de neconceput! Adică tu crezi mai curând bârfele muierilor decât vorbele soțului tău, murmură el, pe un ton care s-ar vrea disprețuitor. Mă întorc când vei avea un comportament rezonabil.

Franca rămâne stană de piatră în mijlocul camerei, cu brațele căzute și cu ochii închiși.

Aude ușa deschizându-se și apoi trântindu-se violent.

Lacrimile îi scaldă acum obrajii îmbujorați. Plânge, simțind din nou în piept vechea apăsare, vechea angoasă care se umflă și pare să respire, aidoma unei creaturi vii.

Însă nu, nu plânge pentru că a fost înșelată. Plânge pentru că știe că-l va ierta. Da, așa va face, însă nu pentru că așa i-a spus Giovanna, să-l ierte

mereu.

Îl va ierta pentru că îl iubește, îl iubește din toată inima, sperând în adâncul sufletului că iubirea ei îl va schimba, făcându-l să înțeleagă că nu va găsi niciodată pe altcineva care să-l iubească așa cum o face ea. Și totuși, fiecare nouă trădare deschide o crăpătură nouă în sufletul ei, o crăpătură prin care se strecoară dezamăgire și tristețe. Iar plânsetul Francăi devine atunci sfâșietor, însoțit de o rugă fierbinte: se roagă ca toate acele crăpături să nu îi fărâme cu totul inima.

Într-un târziu se oprește, își șterge obrajii cu un gest furios și se întoarce să se cerceteze cu privirea în oglindă. Nu ar fi trebuit să se lase copleșită de furie: iată, acum chipul îi este vizibil răvășit iar ochii parcă îi sângerează. O femeie magnifică, însă cu un chip deformat de propriile angoase.

Și acum? se întreabă. *Cu ce sacrificii voi putea oare merge mai departe de data asta?*

* * *

Sunetul sec al unor pași apăsați anunță sosirea lui Giovanni Laganà în biroul lui Ignazio, la sediul Navigazione Generale Italiana din Piazza Marina.

Își face intrarea cu alura bărbatului sigur de sine. Fără să-i adreseze niciun cuvânt de salut lui Ignazio, aflat la fereastră, trântește ușa și se așază neinvitat în fotoliul din fața mesei de lucru.

— M-ați anunțat că nu mai doriți să beneficiați de serviciile mele, spune el direct, fără nicio introducere. Așa să fie, este dreptul domniei-tale. Însă nu-mi poți transmite acest lucru printr-o scrisoare, de parcă aș fi ultimul dintre țopârlanii de la turnătorie. Nu merit una ca asta, nu, după tot ce am făcut pentru dumneata și familia dumitale.

Tonul ostil al lui Laganà este doar învelișul unei furii abia ținute în frâu.

— Vreau să știu de ce. Să aflu ce anume v-a condus către această alegere. În față, așa trebuie, să mi-o spui în față.

Ignazio se apropie cu pași lenți de masa sa de lucru, se așază.
Apoi îl privește pe celălalt pieziș, cu o expresie trufașă pe chip.

— Păreți furios, iar acest lucru nu poate decât să mă întristeze.
De ce? mă întrebați. Pentru că ați trădat încrederea mea și a familiei mele. Voiați mai multă putere și mai mulți bani, și, din moment ce din partea noastră nu le puteați avea, le-ați cerut altora, punându-ne într-o lumină proastă atât pe mine, cât și casa comercială pe care o dețin. Ceea ce ați

făcut și atunci când m-ați îndemnat să am încredere în Credito Mobiliare… Îmi amintesc bine cât ați insistat pe fiabilitatea băncii, și acum, iată cât m-a costat! Negați? întreabă Ignazio, însă nu-i dă timp celuilalt să răspundă, adăugând: Iar acum… Doriți să vedeți ce hârtii mi-au parvenit de la Genova? Scrise cu propria dumneavoastră mână!

Și spunând acestea, arată către un dosar bej, singurul de pe birou, de altfel.

Laganà îl ia, îl deschide cu gesturi furioase, parcurge câteva file.

— V-ați închipuit că nu voi afla, nu-i așa, de intenția dumneavoastră de a sabota renovarea piroscafelor, așa încât guvernul să nu reînnoiască convențiile *noastre?* îi reproșează Ignazio, apoi îndreaptă un deget acuzator spre celălalt. Nu doar că sunteți un prefăcut și-un mincinos, ci iată că ați și uneltit pe la spate. Eu sunt cel care decide ce modernizări trebuie făcute, eu împreună cu consiliul de administrație. Credeați că mă puteți duce de nas ca pe ultimul idiot. Cine vă credeți oare?

Laganà nu pare să-l asculte. Aruncă hârtiile pe birou, scutură din cap, apoi își privește mâinile, cu degetele îngroșate și cu pielea împestrițată cu pete de bătrânețe. Ignazio tace, așteptând efectul vorbelor pe care tocmai le rostise. *I-am demascat intențiile, iar acum își va cere scuze,* își spune. *Își va clama nevinovăția, îmi va cere explicații…*

În schimb, când celălalt ridică privirea spre el, Ignazio aproape că tresare.

Pe chipul bărbatului din fața sa se poate citi limpede o singură, unică expresie: dispreț.

— Problema dumitale, *don* Ignazio, este că dai crezare oricărei povești pe care ți-o spune unul sau altul. Sincer vorbind, nu-mi dau seama dacă ești pur și simplu naiv sau doar un mare nătărău. În oricare dintre posibilități însă, ești întru totul incompetent în afaceri.

Ignazio rămâne stană de piatră, uluit.

Afară, roțile carelor de marfă și trăsurilor troncănesc pe pavaj, tulburând liniștea ca de mormânt care s-a așternut brusc în încăpere.

— V-ați dovedit un administrator neloial, trădând încrederea Casei Florio, iar acum… mă insultați? *Pe mine*?

Sub mustața împestrițată cu pete cenușii, buzele lui Giovanni Laganà se subțiază într-un rictus disprețuitor.

— Da. Pe dumneata. Am lucrat cu devotament pentru tatăl dumitale,

fiindu-i mereu alături în tot ce a făcut și sfătuindu-l mereu așa cum am considerat eu că e mai bine pentru afacerile sale. Loialitatea mea față de Casa Florio nu a fost niciodată pusă la îndoială, dar iată că acum dumneata vii să mă acuzi că renunț la mai multe rute ca să favorizez concurența… și în baza a ce? A unor zvonuri? A unor cleveteli?

Și, spunând acestea, ia hârtiile de pe masă, le mototolește și le azvârle cât colo.

— Ați dus tratative cu rivalii noștri!

La auzul acestor cuvinte, Laganà izbucnește în râs. Un râs întunecat, sarcastic.

— Acum înțeleg. *Siti 'un fissa,* pur și simplu nu te duce capul! spune, cu ochii ieșiți din orbite, de parcă ar fi făcut o descoperire pe care încă nu reușește s-o accepte. În cele din urmă, continuă: Ești slab, *don* Ignazio. Casa Florio a rămas fără *picciuli,* iar *senza dinari 'un si canta missa*[139]. Realizezi, nu-i așa, că nu ai suficiente fonduri ca să modernizezi și să repari flota? Dacă da, în loc să-mi mulțumești pentru că duc tratative ca să limitez pagubele, ca să împiedic concurența să te măcelărească pur și simplu, dumneata vii să mă acuzi de trădare, pe mine, care te-am slujit întotdeauna, atât la bine, cât și la greu. Mă acuzi pentru că te-am apărat!

Mă amenință, își spune Ignazio, strângând cu putere brațele fotoliului, același în care odinioară stătea tatăl său. *Ticălosul mă amenință, vrea să mă sperie… și să mă umilească.*

E tot mai convins că Laganà l-a mințit, complotând împotriva lui.

Caută să pară autoritar. Vrea, trebuie să se impună.

— Iar eu vă mulțumesc pentru întreaga muncă depusă în slujba Casei noastre. Cu siguranță că și tatăl meu, dacă s-ar mai afla printre noi, v-ar fi mulțumit, dar, la fel ca în cazul meu, nu ar fi tolerat nici măcar o umbră de suspiciune cu privire la loialitatea dumitale față de Casa Florio. Ignazio face o pauză, apoi, împreunându-și mâinile, adaugă: În numele întregii activități trecute, vă port încă respect. Prin urmare, vă ofer posibilitatea să vă retrageți fără prea multă tevatură și beneficiind de o compensație financiară adecvată. Faceți primul acest pas, vă rog. Nu mă obligați să vă concediez, scoțând astfel la lumină motivele pentru care o fac.

Laganà îi aruncă o privire încărcată de milă.

— Singura legătură între dumneata și tatăl dumitale este numele. Curând însă, acest nume nu va mai avea nicio putere. Și va fi numai vina dumitale.

Fii cu băgare de seamă la felul cum acționezi și la cine pleci urechea – este ultimul sfat pe care ți-l mai ofer. Nu ești capabil să înțelegi sau măcar să intuiești ce pagube provoci companiei NGI. Iar tot ce se va întâmpla cu Casa Florio de aici înainte va fi rezultatul alegerilor făcute de dumneata.

Și, spunând acestea, Laganà se ridică. Rămâne o vreme în picioare, frecându-și gânditor borul pălăriei cu degetele, apoi continuă:

— Mâine vei primi demisia mea. Acum, eu sunt cel care nu mai vrea să lucreze pentru dumneata. După atâția și atâția ani, să fiu dat afară în felul acesta… Nu, nu merit una ca asta.

Deodată, Laganà se apleacă spre el cu o mișcare atât de bruscă încât, pentru o clipă, Ignazio se teme că-l va lovi, căci furia din privirile sale este ca lava incandescentă, și-i spune:

— Va trebui însă să mă plătești, și încă mult, căci munca și devotamentul meu au un preț.

Ignazio nu scoate niciun cuvânt. Dintr-odată, pereții camerei par să scoată zgomote stranii, scârțâituri, de parcă lambriurile din lemn s-ar contracta. Sau poate că sunt zgomotele produse de indiferență, de indiferența orașului Palermo.

Laganà ajunge la ușă, dar se oprește în prag, întorcându-se spre celălalt.

— Nu se termină aici, *domnule* Florio, spune. Pentru că totul în viață are un preț, cu atât mai mult ingratitudinea. Ce-i drept, va trebui să aștept o vreme, însă tot ce ai câștigat datorită mie va trebui să-mi dai îndărăt.

În spatele lui, ușa se închide cu o bufnitură.

* * *

Totul în viață are un preț. Clar, mai banal de-atât nu se putea, își spune Ignazio, iritat. Crezuse oare dumnealui, Laganà, că poate scăpa basma curată? Că el, Ignazio, era mai prejos decât tatăl său? *Păi, ce facem, ne jucăm aici sau ce?*

Retras în penumbra din trăsura care îl duce spre casă, Ignazio reflectează la cele întâmplate, aproape fără să realizeze că soarele a trecut de asfințit și că afară s-a răcorit bine. Luna octombrie adusese cu ea zile mai scurte, de parcă rafalele vântului de toamnă se întreceau să ia cu ele lumina soarelui.

În timp ce porțile din Olivuzza se deschid și trăsura ajunge în dreptul bătrânului măslin, gândurile lui sunt deja cu totul altele. Tânjește după râsete, șampanie, muzică și vorbărie veselă cu prietenii. Fusese o zi prea încărcată ca să-și petreacă seara acasă sau în cine știe ce local retras. O va

întreba pe Franca despre invitațiile primite peste zi și o va alege pe cea mai excentrică.

Își găsește soția în camera Giovannuzzei, împreună cu *mademoiselle* Condray și cu fetița, care ține în mână o lingură din argint. Franca îl întâmpină zâmbind.

— Privește ce știe să facă draga noastră *picciridda,* îi spune apoi ea pe un ton încărcat de orgoliu matern. Învață să mănânce singură.

Ignazio se apropie de scaunul copilului. Giovannuzza se luminează la față și-și întinde brațele spre el, aruncând de jur împrejur stropi de lapte cu griș.

— *Papapaà,* bolborosește ea.

— Mănâncă, hai, spune el, râzând și arătând spre farfurie.

Copilul aruncă lingura pe pardoseală și bate din palme.

Preț de o clipă, toate anxietățile sunt date uitării, Laganà, actele, conturile care se închid pe roșu… totul pare să-și fi pierdut importanța. Însă numai pentru o clipă. În timp ce *mademoiselle* Condray o șterge pe Giovannuzza la gură, Ignazio îi murmură Francăi la ureche:

— Vreau să ieșim în seara asta. Simt nevoia să mă distrez.

Ea își înfășoară pe deget o șuviță de păr, în joacă.

— Aș prefera să rămân acasă, Ignazio. Diodata mi-a spus că în oraș au fost alte mișcări de protest, iar lumea a aruncat cu pietre într-o trăsură, așa că sunt îngrijorată.

— Oh, nu, sunt doar bârfe de slujnicuță! Hai, du-te să te pregătești.

Franca dă din cap în semn de refuz.

— Te rog, hai să rămânem acasă. Doar în seara asta. La urma urmelor, suntem mai mereu în oraș și aș vrea să mai petrecem câteva ore singuri, noi doi și fiica noastră.

— Acasă? Ca ultimii muritori de foame care nu-și permit să participe la o recepție sau să accepte o invitație mondenă? exclamă Ignazio, scuturând din cap. Apoi, îndreptându-se spre ușă, adaugă: Nu pot să cred că-mi spui una ca asta!

Franca îl ajunge din urmă pe coridor, îl prinde de braț.

— Nu înțeleg… O seară, atât… Credeam că ți-ar face plăcere…

— Vreau să ies în oraș! Nu mai suport să stau închis între patru pereți!

Franca îi dă drumul din strânsoare, plecându-și fruntea.

— Tu n-ai decât s-o faci mai departe pe guvernanta, de vreme ce-ți place

atât de mult, din câte observ, comentează el, trecând pe lângă ea cu pași furioși. Apoi o informează: Mă duc acasă la Romualdo, apoi la club… sau în altă parte, dacă am chef. Nu mă aștepta, culcă-te.

* * *

— Fericiți ochii care, în sfârșit, te mai văd și pe tine la față! S-a făcut săptămâna de când n-ai mai dat niciun semn de viață. Am o invitație la o serată de joc de cărți, vrei să vii cu mine?

Casa lui Romualdo Trigona, din Piazza della Revoluzione, nu are nici măcar o umbră din tenta modernă a vilei Olivuzza, însă lui Ignazio îi place să respire aerul de libertate pe care îl emană locuința unui burlac. Studiindu-se atent în oglinda din dormitorul său, Romualdo se îmbracă afișând calmul lui imperturbabil dintotdeauna. De jur împrejur, pe pat, pe comoda din mahon și pe scaune, jachete și cravate aruncate la întâmplare.

— Ai mai multe haine decât o femeie, dragă vere! exclamă Ignazio.

— Uite cine vorbește! Cel care, când se duce la croitorul său de la Londra, comandă jachete și costume cât pentru o întreagă armată, comentează celălalt.

Își pune o vestă din damasc, apoi potrivește peste aceasta o cravată din mătase *moiré* roșie și-i cere din ochi părerea lui Ignazio.

— Ce să zic, așa arăți ca o canapea, Apollo! chicotește Ignazio, făcându-i semn să probeze altă cravată. Merge mai bine cea din satin simplu.

Celălalt zâmbește la auzul apelativului oarecum afectuos pe care Ignazio i l-a rezervat doar lui, apoi îi acceptă sfatul, își leagă plastronul, aruncând din când în când priviri întrebătoare către prietenul său.

— Ce-i cu tine, Igna? Ai o mutră de *malutempu,* înnegurată de-a binelea…

Celălalt ridică din umeri.

— Probleme la Navigazione. Ah, da, și m-am cam certat cu Franca.

— De ce, a aflat despre vreo escapadă de-a ta? Sau i s-au turnat iar tot felul de povești?

— Nu. De data asta, nu. Numai că a avut un comportament care m-a cam scos din răbdări.

Romualdo renunță să mai întrebe ceva. Certurile dintre cei doi nu mai

sunt de mult o noutate.

— Eh, după părerea ta, oare de ce nu vreau încă să mă însor? *Accussì* sunt scutit de crize de furie și de uși trântite în nas.

— Bine, dar parcă aveai un acord matrimonial cu…

— … cu tatăl Giuliei Tasca di Cutò, așa e. Însă ea e încă o *picciridda* pentru gusturile mele, iar eu vreau să mă distrez.

Ignazio se lasă comod pe spătarul fotoliului.

— Oh, nu-mi spune! Pe Franca o apucă istericalele de fiecare dată când îi ajung la urechi tot soiul de povești. Pe urmă, în seara asta am vrut să ieșim împreună, însă i s-a năzărit c-ar fi mai bine să rămânem acasă, să ne uităm unul la altul, numai noi *cu picciridda.* Îți vine să crezi? Adică muncești pe brânci toată ziua, iar seara să ți-o petreci acasă ca ultimul sărăntoc?

Romualdo ridică din umeri în timp ce se piaptănă.

— *Fimmina,* concluzionează el cu un aer detașat, analizându-și în oglindă linia frizurii, perfectă, strălucind de briantină. Iar muierilor, după un timp, le place să fie casnice și s-o facă pe mamele, în sânul familiei.

— Ceea ce e normal, la urma urmei. Însă Franca nu poate pretinde să-mi pună mie zgardă, comentează Ignazio, oftând. Una peste alta, trebuie să înțeleagă că un bărbat are anumite nevoi… Așa stau lucrurile de când lumea. Dacă mă distrez sau am o amantă nu înseamnă că îmi iubesc mai puțin soția: Franca e una, celelalte femei, alta. Pe urmă, fac în așa fel încât ea să nu ducă lipsă de nimic.

— Femeile au în general ideea aceasta preconceptă, cum că bărbații trebuie să le dea socoteală pentru ceea ce fac și dreptate în ceea ce spun… mormăie Romualdo, fluturând din braț ca și cum ar fi vrut să spună: *Prostii.*

Ignazio scutură din cap.

— Oh, nu, nu e asta. Franca se teme că nu mai am ochi pentru ea, iar asta mă scoate pur și simplu din minți, pentru că nu așa mă poate face să renunț la nevoile mele. Pentru că, da, eu am nevoie de compania altor femei. Vreau să mă distrez, vreau să mă las vrăjit de ele și să primesc ofrandă ceea ce ele vin să-mi ofere. Cu atât mai mult dacă aceste femei sunt dintre cele mai râvnite de ceilalți bărbați, dintre cele mai voluptuoase. Nu accept să fiu refuzat, asta-i. E oare vreun păcat acesta? Ei bine, dacă da, am toată viața în față ca să mă spovedesc și să mă pocăiesc.

— Eh, ca să fim drepți, femeile nu prea obișnuiesc să te refuze, ci se

grăbesc să-ți spună „da”… ție, dar, mai presus de toate, *picciuli*-lor tăi, remarcă Romualdo, zâmbind sarcastic la adăpostul mustății atent îngrijite. Apoi, aprinzându-și o țigară, suflă fumul și continuă: Una peste alta, toată discuția asta despre femei mi-a cam pus sângele în mișcare, ca să spun așa. Eu zic să lăsăm baltă jocul de cărți și să dăm o raită pe la Casa delle Rose. Am auzit că au adus fete noi.

Catifele roșii, separeuri, rochițe din dantelă care se desfac pentru a dezvălui trupuri voluptuoase, cu carnea fermă. Brusc, lui Ignazio îi defilează toate aceste imagini prin fața ochilor și aproape că simte mirosul de pudră și de parfum de damă. Casa delle Rose este un loc rafinat, cu totul diferit de bordelurile din zona Piazza Marina sau din vecinătatea turnătoriei Oretea. E locul perfect în care un bărbat își abandonează la intrare orice povară adusă de oboseala de peste zi sau de angoasele existențiale, regăsindu-și liniștea și, de ce nu, o oarecare satisfacție.

— *Raggiuni hai.* Să-i dăm bice atunci, Apollo! exclamă Ignazio, sărind din fotoliu.

Romualdo stinge țigara, își ia redingota din garderob și nu se poate abține să nu râdă în sinea lui: într-adevăr, lui Ignazio îi poți schimba starea de spirit foarte ușor, cât ai bate din palme!

* * *

Este trecut de miezul nopții când Ignazio se întoarce acasă, la Olivuzza. Cele câteva pahare de șampanie băute la Casa delle Rose își fac efectul, împleticindu-i mersul. Pe față i s-a întipărit un zâmbet strâmb, de beție. S-a distrat de minune, iar fata care i-a ținut companie era ca un fruct în pârg, o frumusețe napolitană autentică, cu ochi ca de cărbune și niște buze care…

— Nu se vine acasă la asemenea ore târzii.

În capotul ei de casă, Giovanna îl așteaptă în capul scării monumentale din marmură roșie.

— *Maman,* e târziu, zău așa, suspină Ignazio, brusc iritat.
Oricare ar fi subiectul despre care vrei să discutăm… n-o putem lăsa pe mâine? Mă cam doare capul acum.

Ea coboară câteva trepte, proțăpindu-se în fața lui.

— Duhnești a vin și a târfe ca ultimul dintre desfrânați, îi spune.

Tremură de indignare și de furie: nu așa își educase fiul. Pur și simplu nu-l mai recunoaște. Soțul ei, Dumnezeu să-l aibă în slavă, se purta mereu respectuos cu ea și-și onora numele, în vreme ce, iată, fiul ei părea să facă

tot ce-i stătea în putință pentru a și-l compromite.

— Nu-ți permit să-mi vorbești așa, chiar dacă-mi ești mamă.

Ignazio își ridică un braț în direcția ei, încercând s-o înlăture din calea sa, însă Giovanna pare asemenea unei statui din marmură. Îi pune mâna în piept și-l țintuiește cu o privire feroce.

— Ești un nesăbuit. Am aflat de marea ta ispravă de la
Navigazione: modul în care l-ai concediat pe Laganà a fost un act de o mare gravitate. Acum e furios pe noi și nu-l pot învinui pentru asta, întrucât, în viață, unele lucruri pur și simplu nu se fac. Și acum? Pe cine o să aduci în locul lui?

— Nu e treaba dumitale! aproape că țipă Ignazio. Ce-i, nu cumva vrei să mă înveți cum să mă port la birou? Nu cumva vrei să-ți tragi o pereche de pantaloni pe dumneata și să te duci la birou în locul meu? Hai, fă-o! De ce nu? Chiar îmi faci o favoare, așa să știi!

Giovanna nu se clintește din loc. Unele lucruri trebuie spuse direct, în față, iar ea știe bine că nimeni altcineva în afară de ea nu poate face acest lucru. Pentru o clipă, aproape că-i reproșează propriului soț că a lăsat-o să se ocupe singură de fiul lor atât de imatur.

— Tu, Ignazio, procedezi greșit în tot și-n toate. Ar trebui să petreci mai mult timp cu soția ta, care-i ca o floare, în schimb te răstești întruna la ea și pleci de acasă. Pe urmă, au trecut câteva luni bune de când s-a născut *picciridda* voastră și ar trebui să te gândești să faceți și un *masculu,* nu să bați noapte de noapte tractirele ca un… Giovanna se întrerupe, ducându-și mâna la gură, reținându-și parcă o vorbă de ocară. Apoi continuă: Ai o soție *bedda* și credincioasă care te așteaptă; în loc să-ți irosești timpul și banii cu alte femei, gândește-te mai bine la ceea ce ai deja.

Ignazio roșește violent. E perfect lucid acum.

— Acum ce faci, îți vâri nasul și la mine în dormitor?

— Nu-mi pasă ce faci, vine răspunsul Giovannei, pe un ton tăios ca un brici. Singurele lucruri care mă interesează cu adevărat sunt această familie și viitorul ei.

Spunând acestea, Giovanna îi întoarce spatele și, urcând treptele din marmură roșie, adaugă:

— Nici tu, nici eu nu contăm. Singur numele de Florio contează, iar tu trebuie să te ridici la înălțimea lui. Iar acum, du-te și spală-te!

Și se face nevăzută, abandonându-l acolo pe scări, înmărmurit, cu ochii

holbați și cuprins brusc de o senzație de greață. Ignazio simte un spasm în stomac, își duce o mână la gură și abia are timp să iasă în fugă pe poarta de la intrare înainte să vomite.

Apoi, sprijinindu-și fruntea de zid, cu ochii încețoșați de mahmureală, transpirat și scuturat de spasme, își privește mâna pe inelarul căreia tronează inelul de aur al tatălui său. Franca i-l înapoiase în timpul voiajului de nuntă, spunând că se cuvenea să fie purtat de capul familiei.

Tatăl său… El da, cu siguranță că fusese un adevărat cap de familie. Sobru, atent, discret. Capabil să apere onoarea familiei Florio indiferent de prețul plătit. Nu-și umilise niciodată soția și nici nu se debarasase de vreun colaborator de-al său fără să-i de șansa unei explicații.

Pe când, el? El cine e, de fapt?

* * *

Luminile din sala de bal sunt de-a dreptul orbitoare. Candelabrele din cristal de Murano îmbracă în reflexii aurii cadrele decorative ale ușilor, oglinzile care tronează deasupra consolelor franțuzești și damascul draperiilor în nuanțele fildeșului; de-a lungul pereților, canapele și fotolii comode sunt aliniate în așteptarea oaspeților care urmează să sosească.

Dintre cele două săli de bal ale vilei Olivuzza, Franca a ales-o pe cea din aripa veche, mai largă și mai bogat decorată. Primul bal al stagiunii palermitane a anului 1895 nu este primul organizat de ea și de Ignazio, însă probabil că este cel mai important, întrucât va fi etalonul tuturor celorlalte.

Pe parchetul strălucitor montat în spic, pașii Francăi abia dacă se aud, acoperiți de notele micii orchestre care tocmai își acordă instrumentele: balul va debuta cu un vals, iar ea și Ignazio vor deschide seara de dans. În dreptul ușilor franțuzești ce dau spre grădină, valeți în livrea așteaptă, încremeniți în poziție de drepți asemenea gărzilor regale. Franca ridică ochii spre tavanul alb, încadrat de rame din ghips aurit, și-și amintește cât de insignifiantă se simțise când pășise prima dată în ambientul acela somptuos și ce mult o impresionase să vadă, prin ușile mari din sticlă, torțele care luminau grădina.

Iese pe terasă: sub foișorul din fier forjat, acoperit cu o prelată albă, au fost amenajate mese lungi cu băuturi răcoritoare. Limonada și sucurile din fructe proaspăt stoarse sunt deja pregătite în carafe din cristal de Baccarat sau de Boemia. În schimb, șampania și vinul alb au fost turnate în *glacete* de argint atât de voluminoase, încât un copil s-ar putea scălda cu ușurință în

ele. În luciul tăvilor mari de pe mese, se reflectă pahare din sticlă fin lucrată.

Franca e mulțumită în sinea ei de ceea ce vede, întorcându-se în sala de bal și îndreptându-se către sala pentru gustări, pictată în frescă de Antonino Leto, pe vremea când socrul ei era încă în viață. Îl găsește pe Nino vorbind cu *somelier*-ul casei. Servitorii tocmai termină de aranjat pe mese sticlele cu cel mai bun vin marsala al Casei Florio, alături de sticle cu coniac, cu porto și cu brandy.

În partea opusă a sălii, o servitoare aranjează tacâmurile din argint lângă farfuriile și cestile din porțelan de Limoges. În clipa în care își zărește stăpâna, fata roșește și face repede o plecăciune.

— Am terminat, doamnă, mormăie ea, scuzându-se, după care se face nevăzută, aproape fugind.

Franca își reține un oftat furios, urmărind-o pe slujnică din priviri până ajunge la etajul de jos. La recepții și la baluri, slujnicele *sunt obligate* să rămână la bucătărie. Asta și pentru că au mult de lucru, căci, spre deosebire de alte familii din aristocrație, familia Florio nu se limitează la un *monsù* și o mână de ajutoare, ci angajează o întreagă echipă de bucătari, care prepară și cofeturi. Pentru această seară, de exemplu, Franca a comandat tarte cu fructe, foitaj cu cremă Chantilly, prăjituri Savarin cu frișcă, dar și prăjituri bavareze și pandișpane. Apoi se vor mai servi *gelo al melone,* sorbeturi și cupe cu fructe glasate.

Pe masa cea mare, au mai fost pregătite și vechi cafetiere napolitane din argint, cu mâner din abanos și fildeș, alese chiar de ea dintre nenumăratele servicii de cafea puse la păstrare în uriașele dulapuri-bufet și în servantele de la Olivuzza. Mângâie ușor cu degetele pânza de in a feței de masă de Flandra, de un alb orbitor, acoperită cu broderii ornamentale din satin, cu franjuri atât de lungi, încât aproape că ating pardoseala; Franca zâmbește mulțumită în sinea ei, apoi îi face semn lui Nino să se apropie.

— Am dat dispoziție să se decoreze coșurile de *cotillon* cu crini din serele noastre. Ați procedat întocmai?

Majordomul încuviințează din cap.

— Exact așa s-a făcut, *donna* Franca. Păstrăm florile la răcoare, în camera pentru gheață, iar la momentul potrivit, le vom pune alături de cadourile pentru invitați.

— În regulă. De îndată ce sala se va umple pe jumătate, puteți începe să

serviți șampania. Vreau ca oaspeții să înceapă distracția și dansul cât mai repede.

Îi face semn bărbatului că se poate retrage, apoi traversează mai multe încăperi către salonul purpuriu unde, la propunerea lui Ignazio, a dispus amenajarea mai multor mese de joc, garnisite din abundență cu trabucuri toscane. Un valet aranjează sticlele cu brandy și cu coniac Florio în servanta pentru băuturi, incrustată cu baga, cu fildeș și cu sidef, străjuită deasupra de un tablou de-al lui Antonino Leto, un peisaj marin cu bărci și corăbii cu velele strânse.

Alături, salonul rezervat doamnelor este pregătit de oaspeți: pe *etagères,* vaze din porțelan chinezesc și japonez pline ochi cu flori din grădină, în vreme ce lămpile cu abajur din mătăsuri orientale cu imprimeuri răspândesc o lumină delicată, scoțând în evidență splendoarea tablourilor de pe pereți, mai ales a lucrărilor lui Francesco De Mura, Mattia Preti și Francesco Solimena, pe care Franca le alesese special pentru această încăpere.

Aici, în penumbra salonului, pe o canapea mică, Franca dă cu ochii de Giovanna – o siluetă neagră pe fondul roz al catifelei. Bătrâna o privește lung de jos în sus, apoi zâmbește.

— *Tutti cosi boni facisti,* ți-a ieșit totul perfect, îi spune, întinzându-i mâna.

Surprinsă, Franca îi ia mâna într-a ei și i se așază alături.

— Parcă m-aș fi întors în vremurile când Ignazio al meu încă trăia, cu toate camerele acestea împodobite de sărbătoare și cu sălile gemând de lume care dansează, spune Giovanna cu un zâmbet nostalgic. Mătușa mea, prințesa di Sant'Elia, spunea că niciuna dintre petrecerile celorlalte case nu se putea compara cu cele date de noi. Amintirea vechilor vremuri bune i-a înmuiat Giovannei privirea, care, după momentele de reverie, își trage mâna din cea a nurorii, îndemnând-o: Hai, acum du-te să-ți întâmpini invitații!

În timp ce trece în revistă și ultimul salon, Franca se oprește în dreptul unei oglinzi, aranjându-și o șuviță rebelă. Rochia decoltată din satin de culoarea piersicii, ornată cu dantelă în nuanța fildeșului, fusese concepută special pentru ea de către Casa Worth. Între degetele încărcate cu bijuterii, ține un evantai cu inserții din sidef. Iar la gât, mult adoratele ei perle.

Într-adevăr, totul e pregătit.

Printre primii care-și fac apariția este și familia Tasca di Cutò: Giulia,

care între timp a devenit o prietenă apropiată a Francăi, însoțită de Alessandro, tânărul moștenitor al familiei, și de sora mai mică, Maria. Aici, la Olivuzza, familia Tasca di Cutò se simte ca acasă, fiind una dintre puținele pe care Giovanna le primește cu plăcere, în amintirea prieteniei care o legase de mama Giuliei – prințesa Giovanna Nicoletta Filangeri, trecută la lumea celor drepți cu doar câteva luni înaintea lui Ignazio.

Franca îi salută pe toți, apoi o ia pe Giulia de braț.

— Unde e Romualdo, draga mea?

Cealaltă face un gest vag.

— Viitorul meu soț și Ignazio s-au oprit să-i întâmpine pe cumnatul meu, Giulio, și pe soția lui, Bice, răspunde Giulia, cu o grimasă de iritare. Știi cum e: când apare pe firmament sora mea, toți bărbații îi cad la picioare.

Franca nu face niciun comentariu, însă o sclipire de compasiune îi traversează privirea: nici chiar Ignazio nu e imun la farmecul Beatricei Tasca di Cutò, soția lui Giulio Tomasi, duce de Palma și viitor prinț de Lampedusa. Asta, și pentru că Bice se pricepe ca nimeni alta „să-și folosească harurile", după câte se spune.

Însă Giulia, pragmatică din fire cum este, nu pare să-și irosească vremea cu astfel de reflecții.

— Trebuie să-mi aleg rochia pentru ceremonia civilă și vreau să-ți cer sfatul… M-ai putea oare însoți mâine la croitoreasă? Pentru că numai în tine și în gusturile tale am încredere.

Franca încuviințează din cap, strângându-i mâinile într-ale sale.

— Acum însă vreau să dau de *donna* Giovanna și să-i transmit salutări din partea tatălui meu. Știi cumva unde o găsesc?

— În salonul doamnelor. Hai, du-te! vorbim mai târziu.

O urmărește dispărând dincolo de ușile capitonate cu catifea, apoi se întoarce să-i întâmpine pe următorii oaspeți: mai întâi, cumnata Giulia și soțul ei, Pietro, apoi o altă prietenă apropiată, Stefanina Spadafora, care se oprește s-o măsoare din cap până în picioare, neputându-se apoi abține să nu scoată o exclamație entuziastă, admirându-i rochia elegantă.

Franca zâmbește în continuare. Acel zâmbet întipărit pe chip, rochia și bijuteriile au devenit acum scutul de care avea nevoie, pavăza care o protejează de angoase, de cleveteli și de invidia celorlalți, care, în seara acesta, vor fi mai intense ca niciodată. Căci primul dans al stagiunii

mondene de la Palermo *trebuie* să fie de neuitat.

* * *

— Ce-i cu tine, dragul meu văr? Nu te distrezi? întreabă Romualdo Trigona, așezându-se lângă Ignazio.

Celălalt ridică din umeri.

— Eh, *camurrie,* veșnicele pocinoage, știi tu.

— Ia uite acolo… doamnele noastre strânse laolaltă. După părerea mea, tocmai ne răstignesc, consideră Romualdo, chicotind.

Nu așteaptă însă ca Ignazio să-i răspundă. Cere un pahar cu șampanie și savurează licoarea cu ochii închiși. Când îi deschide, îl descoperă în fața sa pe Pietro Lanza di Trabia, care-l privește cu un aer amuzat.

— Ah, temperatura perfectă! auzi, Igna, dar câte *carritteddi*[{140}] cu gheață ai adus de la muntele Madonie?

Celălalt însă pare nici să nu-l fi auzit. E absorbit de propriile gânduri, cu fruntea brăzdată de riduri.

— Oh, Ignazio, doar n-o să-mi spui că nu-ți mai place șampania Perrier-Jouët! spune râzând Pietro, imitat de Romualdo.

— Ah, cred că am înțeles care-i baiul! Ești trist pentru că *non puoi taliàre fimmine picchì c'è to' mugghiere*[{141}].

Într-un târziu Ignazio scutură din cap, revenind la realitate.

— Ah, nu, nu, spune. Ezită, apoi continuă: Nu-mi pot scoate din minte povestea asta cu Laganà și cu fiul lui.

Dintr-odată serios, Pietro se întoarce cu gesturi ferite, măturând întreaga încăpere cu privirea. Perechile dansează pe ritmul vioi al unei mazurci, iar zgomotul tocurilor lovind parchetul este atât de puternic, încât aproape că acoperă orchestra.

— Nu aici, spune el. Să mergem afară.

Se retrag pe terasa cea mare cu vedere la parc, lângă mesele cu dulciuri și cu înghețate. Parcul domeniului Olivuzza pare acum o mare întunecată, presărată cu zeci de torțe plasate de-a lungul aleilor. Ici și colo, câte o pereche se plimbă, sub privirile atente ale femeilor însoțitoare.

— L-a înfipt candidat pentru Camera Deputaților pe fiul său, Augusto, iar acum încearcă să obțină și pentru el un loc în Senat, explică Ignazio, după ce s-a asigurat că nu sunt urechi indiscrete prin apropiere. Se dă de ceasul morții să intre în politică, pentru că, spune el, este îndreptățit mai mult decât alții, după atâția ani în care a servit Casa Florio și patria. În

vocea lui Ignazio se simte un amestec de amărăciune și de iritare, iar în cele din urmă, adaugă: Mai mult decât atât, a avut îndrăzneala să vină să-mi ceară banii pe care îi datorez drept compensație.

Pietro se uită când la el, când la Romualdo.

— O clipă, sunt câteva lucruri de care nu am cunoștință. Ce-i povestea asta cu Senatul?

Romualdo își pipăie jacheta, căutând portțigaretul și chibriturile.

— Este consecința pocinogului comis de cumnatul tău, care l-a concediat sau, mai bine zis, l-a dat afară cu un șut în fund pe Laganà de la Navigazione Generale Italiana. Acum, omul caută satisfacție, explică Romualdo. Apoi, ducând țigara la gură, continuă: L-a măcelărit pur și simplu, asta-i. Romualdo trage un fum, apoi, privind cerul, adaugă: Un adevărat măcel.

— *E iddu ora voii i picciuli e va faciennu scrusci*[{142}], îl informează Ignazio pe Pietro, din ce în ce mai iritat.

Romualdo se uită la paharul său, acum gol, și-i face semn unui chelner care așteaptă în pragul terasei să-i aducă altul.

Pietro își încrețește buzele într-un rictus de dezamăgire. În ultimul timp, Romualdo bea cam peste măsură, comportându-se în consecință.

— Mai întâi, a contactat mai mulți deputați, care pe urmă m-au copleșit cu scrisori în care îmi recomandau să acționez „cu luare-aminte”. Vă dați seama? Să-mi spună mie cum ar trebui să mă comport? Ce-i drept, i-am promis acea indemnizație și i-o voi plăti, însă va trebui să transpire serios pentru ea. Ca să nu mai spun că, momentan, nici măcar nu am în casierie suma pe care mi-o cere.

— Totuși, cine ți-a spus că fiul lui candidează? întreabă Romualdo, ignorând ultimele cuvinte ale celuilalt. Adică… circula un zvon, într-adevăr, însă credeam că-i doar o presupunere.

Ignazio își vâră mâinile în buzunare și rămâne tăcut o vreme, studiindu-și parcă linia perfectă a pantofilor englezești.

— Din păcate, nu, nu e doar un zvon. Abele Damiani mi-a confirmat totul: Laganà s-a dus la el, m-a ponegrit în fel și chip, rugându-l să-i vorbească lui Crispi ca să se ocupe el însuși de procedurile de accedere în Senat. Aproape că-i era rușine să-mi spună toate astea.

Romualdo flutură din braț.

— Nu mi-l pot imagina pe Damiani rușinându-se de ceva, totuși…

— Oh, nu mă mai tot întrerupe întruna!

Pietro și Romualdo tresar violent. Ignazio nu a avut niciodată asemenea izbucniri furioase. Își netezește o vreme mustața, apoi își freacă palmele, iar Pietro recunoaște în aceste gesturi un sentiment de jenă.

— Lagaña este un rechin, Ignazio, spune. Ar fi trebuit să știi.

Un reproș făcut pe bună dreptate, recunoaște în sinea sa Ignazio.

— Povestea asta cu intrarea lui în Parlament e de-a dreptul o rușine, spune el cu voce șuierată. *Iddu surci di cunnutto è:* un șobolan de cloacă, asta-i dumnealui. Și nu, nu trebuie să ajungă senator.

Romualdo soarbe dintr-o înghițitură aproape toată șampania din noul pahar.

— Și fiul lui?

— Augusto Laganà? *Iddu* e susținut de Crispi însuși.

Pietro se uită de jur împrejur, apoi ia două scaune, oferindu-i unul lui Romualdo.

— N-ar fi deloc înțelept să joci contra lui, Igna'. Crispi rămâne mereu… Crispi.

— La urma urmei, a fost și avocatul familiei noastre, prin urmare ar trebui să ne arate un pic de recunoștință, nu crezi? Și totuși… — aici, Ignazio se întrerupe, apoi își lasă capul ușor pe spate.

Preț de câteva clipe se lasă în voia sunetelor care răzbat de la petrecerea dinăuntru, a vocilor și a râsetelor care se revarsă prin ușile franțuzești uitate deschise. O lume căreia îi aparține de drept.

Ridică o mână, ferindu-și privirile de lumina orbitoare care se proiectează dinăuntru. Deasupra, dincolo de bolta foișorului, cerul nopții. Își continuă gândul:

— Totuși, Crispi are acum aproape optzeci de ani, iar traiectoria lui a intrat cam de multișor pe-o pantă descendentă. Iar dacă înhami la căruță un cal pe jumătate mort, nu ajungi nicăieri, nu-i așa? Ei bine, eu cred că e nevoie de o forță nouă, dispusă să-și suflece mânecile și să se apuce de treabă.

— Ce vrei să spui? întreabă Pietro, descumpănit.

— El îl susține pe Laganà? Ei bine, eu o să-l susțin pe Rosario Garibaldi Bosco.

— Socialistul? Cel pe care Crispi l-a trimis la ocnă din cauza revoltelor provocate de Fascii? aproape că strigă Pietro, cu ochii holbați.

— Exact, el în persoană. Socialiștii au mulți simpatizanți printre muncitorii și marinarii din companiile mele. E suficient să creeze puțină agitație, să pună presiune pe cei de mai sus. M-am gândit la toate. *Ca' ti pari chi sugnu scimuno?*[{143}]

Pietro continuă să-l studieze, cu o mină nu prea convinsă.

— Riști să treci drept un socialist precum acel cap înfierbântat de Alessandro Tasca di Cutò.

Romualdo își desface larg brațele, fără să scoată însă niciun cuvânt.

— Eu? Fii serios! Aici nu-i vorba de considerente sau de doctrine politice, ci de găsirea acelor persoane care pot proteja cel mai bine interesele Casei Florio. Crispi și prietenii lui țin morțiș să-mi impună regulile lor, însă modul lor de acțiune e învechit, iar politica lor e depășită de realitatea din jur. Acum nu mai este suficient să fii bogat și să deții titluri nobiliare ca să ai greutate în Parlament. Dacă punctele forte ale familiei mele sunt fabricile și muncitorii de acolo, atunci trebuie să caut susținere la acele persoane interesate ca aceste fabrici să funcționeze și pe mai departe, ba chiar să prospere.

Ignazio rostește cuvintele lent și apăsat, pe ton coborât, dându-le astfel de înțeles celorlalți că nu glumește.

— Adică la muncitori.

Romualdo înclină paharul în direcția lui, în semn de toast.

Ignazio încuviințează din cap.

— Din moment ce politica este asemenea unei piețe de mărfuri, îmi pot permite, nu-i așa, să-mi aleg marfa de care am nevoie.

* * *

E deja trecut de miezul nopții. Doamnele mai în vârstă s-au strâns în salonul rezervat lor, să se destindă și să discute vrute și nevrute, netulburate de nimeni; dincolo, în salonul purpuriu, jocul de cărți a strâns în jurul meselor o mulțime de bărbați, învăluiți într-un nor gros de fum. Cu toate acestea, sala de dans este încă plină ochi și încinsă, în ciuda ferestrelor larg deschise.

Încadrată de Emma di Villarosa și de Giulia Tasca di Cutò, Franca s-a oprit în pragul sălii pentru gustări, urmărind perechile care dansează. O știe, o simte: desigur, au fost și câteva comentarii răuvoitoare, însă n-au avut susținere, pentru că da, totul a ieșit perfect. O petrecere desăvârșită: sub ochii ei, Palermo care contează a mâncat, a dansat, a bârfit, s-a distrat.

— O petrecere cu adevărat magnifică, Franca. Felicitări!

Franca se răsucește pe călcâie, regăsindu-se față în față cu chipul statuar și sever al Tinei Whitaker, însoțită de soțul ei, Pip. El își ocupase timpul străbătând de unul singur încăperile vilei, una după alta, admirând pe îndelete colecția de statuete de porțelan de Capodimonte, zăbovind preț de cinci minute bune asupra grupului de porțelanuri semnate de Filippo Tagliolini, reprezentându-l pe Hercule sclav al reginei Omfala; cât despre Tina, ea fusese ca întotdeauna în centrul atenției, punându-și în valoare întregul repertoriu de comentarii picante și de săgeți sarcastice.

— Mulțumesc, Tina, răspunde Franca, uimită că persoana cel mai greu de mulțumit din Palermo nu are de făcut niciun comentariu acid despre petrecere. Apoi se interesează: Ați gustat deserturile?

— Oh, da. *Monsù* al tău s-a întrecut pe sine însuși. Înghețata cu iasomie a fost un adevărat răsfăț! Acum însă a sosit timpul ca soțul meu și cu mine să ne retragem.

— Chiar? E foarte devreme încă, nici măcar nu s-a făcut ora unu! protestează Franca, deși e la curent cu tabieturile Tinei.

Cealaltă își bate ușor încheietura cu degetul, în timp ce Pip, stânjenit, își fixează cu privirea vârful pantofilor.

— Dumneata, Franca, ești o persoană obișnuită cu evenimentele mondene. Eu însă sunt de părere că un musafir nu se cuvine să întârzie în casa altcuiva peste o anumită oră.

Franca își desface brațele într-un gest resemnat.

— Eh, dacă așa considerați de cuviință… Permiteți-mi măcar să vă ofer o mică amintire a acestei serate.

Și, spunând acestea, Franca îi face un semn discret din cap lui
Nino, postat drept în spatele ei, care se face nevăzut și revine, câteva clipe mai târziu, cu un coș de răchită împodobit cu câțiva crini albi. Curioși, mai mulți invitați se apropie să asiste mai de aproape la scenă.

— Poftim, pentru domniile-voastre, spune Franca, întinzându-i Tinei un toc pentru bijuterii, iar lui Pip, un obiect alungit, împachetat în hârtie *moiré*. Pentru doamne, ne-am gândit la un pandantiv de la casa de bijutierii Fecarotta: o rodie, simbolizând toamna care se apropie. În timp ce Tina admiră bijuteria de aur, cu granate care imită sâmburii de rodie, Franca își continuă prezentarea: Pentru bărbați, în schimb, am pregătit o cutie din argint pentru trabucuri. Apoi se aplecă spre Pip, adăugând pe un ton

coborât: Sunt sigură că veți aprecia cadoul la adevărata sa valoare…

Joseph Whitaker roșește.

Tina își dă ochii peste cap, pune bijuteria înapoi în tocul său, strecurând-o apoi în geanta din satin.

— Ospitalitatea familiei Florio se confirmă ca imposibil de depășit, dragă Franca, spune. Apoi, strângându-i mâna, aruncă o privire către perechile care tocmai au atacat o nouă mazurcă și mormăie: *Ma chisti unn'hanno case e letti?*[{144}]

Și se îndepărtează la brațul lui Pip.

În urma ei, Franca scoate un oftat adânc, imitată de Emma și de Giulia, care comentează:

— E peste puterile ei. Că i-a plăcut, că nu i-a plăcut, femeia asta se simte obligată să împroaște cu o doză de venin.

În clipa aceea, Ignazio intră în salon dinspre terasă, o zărește pe Franca și-i face un semn.

Îl vede și ea, zâmbește și se îndreaptă spre el.

Un nou vals în doi va fi pecetea unei serate cu adevărat perfecte.

* * *

— A ajuns?

— Acușica, acușica… Când ajunge, o să-l purtăm în triumf!

— *Chistu si firriò tutti i carceri del continente e ora deputato è, e grazie ai Florio!*[{145}]

— În sfârșit, au înțeles și patronatele că trebuie să ne mai asculte și pe noi, muncitorii…

— Se vede vaporul! A sosit!

— *Eviva* Rosario Garibaldi Bosco! *Eviva* Florio!

Este ora trei din noapte, însă, în portul din Palermo, e forfotă ca în mijlocul amiezii. Debarcaderul și cheiurile sunt pline ochi cu muncitori din circumscripțiile Castellammare și dei Tribunali în așteptarea deputatului lor, Rosario Garibaldi Bosco – același care fusese condamnat cu mai bine de doi ani în urmă, în februarie 1894, sub acuzația de a fi condus revolta Fasciilor Siciliene, mișcare printre ai cărei fondatori se și număra, de altfel. Nu e muncitor, ci contabil, mâinile nu-i sunt murdare de ulei de motor și nici nu are plămânii uscați de funingine, dar, cu toate acestea, a militat încă din adolescență pentru triumful justiției sociale: pe vremea când era elev de liceu, le citea muncitorilor analfabeți manifeste de propagandă, iar în

calitate de jurnalist, scrisese lungi articole în care își imagina o Sicilie fără muncitori oropsiți de acei patroni deveniți atotputernici cu complicitatea unui guvern represiv.

Deși în închisoare, a candidat la Cameră din partea stângii, câștigând nu mai puțin de trei scrutine, inclusiv pe cel împotriva lui Augusto Laganà, fiul lui Giovanni. Iar când, în martie 1896, el și tovarășii săi au fost amnistiați, a putut să se întoarcă în sfârșit la Palermo.

Piroscaful *Elettrico,* al companiei Navigazione Generale Italiana, se apropie lent de docuri, cu manevre atent executate. Câteva minute mai târziu, Rosario Garibaldi Bosco apare în capul scării. Este întâmpinat de aplauze, urale și fluturări de steaguri – ale Fasciilor și ale Partidului Socialist.

Îndelungații ani de închisoare l-au marcat vizibil: deși are doar treizeci de ani, pare mult mai în vârstă, îmbătrânit parcă brusc.
Este foarte slab, sfrijit de-a dreptul, și abia se mișcă. Coboară scările, își salută tovarășii, apoi își îmbrățișează îndelung tatăl, care nu-și poate reține lacrimile.

În timp ce bărbatul, însoțit de alaiul care se revarsă pe străzi, se îndreaptă spre casă, o trăsură tocmai pleacă de pe loc, urmărindu-l
și, în cele din urmă, oprindu-se pe o străduță din apropiere. Abia după o altă jumătate de oră – timp în care Garibaldi Bosco s-a arătat de mai multe ori la balcon, mulțumindu-le palermitanilor pentru primire mulțimea se împrăștie, iar obloanele casei sunt trase.

Este momentul în care Ignazio, însoțit de un bărbat cu fața ascunsă de o pălărie cu boruri largi, coboară din trăsură, trec de poarta casei și urcă scările de piatră de la intrare. Când Ignazio bate la ușă, strigătele și atmosfera de sărbătoare dinăuntru se curmă brusc.

Le deschide Rosario în persoană.

— Dumneavoastră, aici? exclamă el, descumpănit.

E îmbrăcat doar în cămașă, iar în mustăți i se ghicesc firimituri de prăjitură. O copilă vine să se prindă de piciorul lui, îmbrățișându-l
strâns. Pare speriată.

Bărbatul o ridică în brațe

— Liniștește-te, *nica mia*! Domnii nu sunt de la poliție, îi spune el zâmbind, apoi îi dă o sărutare și, lăsând-o din nou jos, o îndeamnă bătând-o ușor pe umeri: Hai, du-te la mama acum. Spune-i că am rămas să discut

cu… niște prieteni. Spunând acestea, Garibaldi Bosco se întoarce spre cei doi bărbați: Iertați-mă, însă nu vă așteptam atât de curând. Intrați, murmură el, conducându-i pe cei doi către o încăpere închisă de o ușă cu geam.

În timp ce Rosario aprinde lampa cu ulei, musafirii se așază pe o canapea. Ușor stânjenit, Ignazio vorbește primul.

— Nu am vrut să atragem atenția. Înțelegeți bine că și dumneata, și noi am avea doar de pierdut dacă s-ar afla că ne-am întâlnit, spune el pe un ton de scuză. Am dreptate, Erasmo?

Genovezul Erasmo Piaggio l-a înlocuit de ceva vreme pe Giovanni Laganà în funcția de director general al companiei NGI: este un bărbat sever, hotărât, abil și lipsit de scrupule. Însoțitorul lui Ignazio își lasă pălăria în poală, apoi își netezește vârful mustății și încuviințează din cap. Apoi îl fixează pe Rosario cu privirea, așteptându-l parcă să spună ce are de spus.

Acesta își freacă mâinile pe coapse, căutând probabil cuvintele cele mai potrivite.

— Nu am cuvinte să-mi exprim recunoștința pentru ceea ce ați făcut în privința mea. Am aflat că ați făcut presiuni să fiu amnistiat, că mi-ați ajutat familia și că le-ați permis tovarășilor mei să facă o campanie atât la Oretea, cât și la calele de lansare la apă. Una peste alta însă, trebuie să știți că eu și tovarășii mei am fost condamnați pe nedrept, într-un mod absurd. Judecătorii Tribunalului Militar nu au înțeles că, dacă am fi vrut, am fi putut declanșa o revoltă în întreaga Sicilie.

— Sau poate că au înțeles acest lucru foarte bine, comentează Piaggio, pe un ton calm.

Rosario încuviințează în tăcere și-și pleacă privirea.

— Așa este. Sunt prea multe realități strâmbe pe aceste meleaguri ale noastre, multe lucruri care cer să se facă dreptate, însă statul nostru pare surd și orb. Se întrerupe, apoi, după o pauză, adaugă: Una peste alta, știți bine că acum Partidul Socialist are foarte mulți simpatizanți.

— Oh, știu bine, răspunde Ignazio. Alessandro Tasca di Cutò a fost arestat pentru aceleași idei politice ca ale dumitale.

Pe durata întregii luni septembrie a anului precedent, fusese nevoit să suporte interminabilele lamentări ale lui Romualdo, care fusese interogat insistent de poliție cu privire la „cunoștințele subversive” ale cumnatului său. Acum, Ignazio continuă:

— Așa cum vă imaginați, probabil, eu nu împărtășesc prea multe dintre ideile dumitale. Cu toate acestea, mă consider un om cu capul pe umeri și îmi dau seama că muncitorii și țăranii trebuie să conteze mai mult în luarea unor decizii. Cu alte cuvinte, că vocea lor trebuie să se facă auzită la Roma, de politicienii noștri.

Rosario devine brusc încordat.

— Dacă lucrătorii se simt protejați, atunci ei sunt dispuși să colaboreze mai mult, oferind astfel unei companii posibilitatea de a prospera. Asta vreți să spuneți, nu-i așa?

— Da, exact asta, răspunde Ignazio zâmbind. Apoi, schimbă subiectul: Ați beneficiat de ajutorul nostru din mai multe motive, iar nu în ultimul rând, pentru că am dorit să oprim ascensiunea unui individ necinstit, fiul celui care a făcut tot ce i-a stat în putință să ruineze Palermo și industria maritimă de care este atât de legat orașul nostru.

— Fiul lui Laganà. Augusto. A candidat împotriva mea în aceeași circumscripție…

— Exact. Înfrângerea lui se regăsea printre interesele mele, desigur, însă și printre cele ale muncitorilor. Pentru că astfel am împiedicat ca Siciliei să-i fie sustrase cota de rute maritime statale și comenzile pentru reparațiile de nave, activitate care ține în viață atât turnătoria Oretea, cât și calele de lansare la apă.

Piaggio se îndreaptă de umeri, ațintindu-l cu privirea pe Rosario.

— Ceea ce vă cerem, *signor* Bosco, este și să fiți vocea noastră în relația cu muncitorii. Să facem în așa fel încât ei să înțeleagă ce avantaje pot obține din… colaborarea cu noi, spune el pe același ton calm, dar ferm.

Rosario nu răspunde imediat. Se așază într-un fotoliu, măsurându-i pe rând cu privirea pe cei doi musafiri.

— Vă sunt dator, într-adevăr, spune el într-un târziu. Și, da, în cazul lui Laganà, interesul dumneavoastră a coincis cu al meu. Să nu vă închipuiți însă că eu și tovarășii mei suntem dispuși să renunțăm la drepturile noastre sacrosancte în schimbul bunăvoinței unui patron.

— Oh, dar nimeni nu vă cere să… încearcă să-l liniștească Piaggio.

— Haideți să vorbim pe șleau: vremurile s-au schimbat, îl întrerupe Ignazio, brusc iritat. Într-o vreme, puteam conta pe Crispi, însă acum a îmbătrânit și, după dezastrul de la Adua[{146}], are tot mai mulți dușmani. Și nu m-aș baza prea mult nici pe noul prim-ministru: ce-i drept, Rudinì este

de loc din Palermo, însă este un conservator până-n adâncul sufletului. Ei bine, nu: Sicilia are nevoie de oameni noi, care să știe să-i asculte atât pe politicieni, cât și pe muncitori. Și care să acționeze în consecință. Acesta este viitorul.

— Crispi a căutat întotdeauna să satisfacă în primul rând interesele celor care l-au votat și i-au adus voturi, spune Rosario coborând vocea, dar sigur pe ceea ce spune.

— Într-adevăr, răspunde Ignazio. Apoi, desfăcându-și larg brațele, adaugă: El datorează foarte mult familiei mele, așa cum familia Florio îi datorează mult lui. Însă acum el reprezintă trecutul. Nu-și poate nici măcar imagina cât de mult se schimbă lumea și care sunt resorturile acestei schimbări. Dumneata, pe de altă parte, știi, și în plus porți în inimă interesele acestor meleaguri. Împreună, putem scoate Sicilia noastră de la periferia vieții economice a țării, acolo unde au împins-o alții. Ești dispus să ne ajuți?

* * *

— Giovanni, dragă, știi cum se spune la mine în oraș? *Si voi pruvari li peni di lu 'nfernu, lu 'nvernu a Missina e l'estati 'n Palermu.*{147} Sunt însă convins că dumneata te vei acomoda de minune la Palermo, în ciuda sirocoului. Apoi, zâmbind șăgalnic și mângâindu-și tacticos barba, marchizul Antonio Starabba di Rudinì concluzionase: Și mai știu că te vei achita de sarcini cu asupra de măsură.

Contele Giovanni Codronchi Argeli îi întorsese zâmbetul. Numai că, în spatele expresiei sale afabile, stătea convingerea fermă că funcția cu un nume atât de rezonant în care tocmai fusese numit – comisar regal civil extraordinar pentru Sicilia – era în realitate o misiune foarte delicată și plină de pericole.

Pentru că, da, insula era un butoi cu pulbere. Prea multe răzmerițe, de la Fascii încoace; prea mare corupția și cu ramificații extinse; prea răspândită crima organizată. Di Rudinì știa prea bine că jos, în Sicilia, trebuiau revizuite bilanțurile de venituri și cheltuieli, trebuiau reglate taxele și impozitele, organizate inspecții în cadrul oficiilor administrative și înlocuiți funcționarii compromiși. Dar, pentru toate acestea, trebuia să se bazeze pe un politician insensibil la presiuni și la condiționări, cineva care nu avea de apărat interese personale și căruia să-i poată da mână liberă.

Cu alte cuvinte, cineva străin de Sicilia.

Iar bărbatul serios, precaut și calculat care era Giovanni Codronchi – primar pentru nu mai puțin de opt ani al orașului său natal, Imola – părea candidatul ideal. Asta, fără a mai pune la socoteală că un asemenea personaj se putea dovedi util pentru a slăbi influența lui Crispi pe insulă, limitând în același timp răspândirea ideilor socialiste. Una peste alta, să întărească poziția dreptei în Sicilia.

Un proiect ambițios, desigur, dar pentru succesul căruia avea nevoie de aliați importanți. De personalități cu vizibilitate publică.

De personaje ca Ignazio Florio, de pildă.

Cel care, de altfel, este invitat la începutul lui iunie 1896 la o întrevedere cu comisarul. Ignazio așteaptă acest moment încă de la discuția din casa lui Rosario Garibaldi Bosco. Menținerea sub control – pe cât posibil – a cererilor muncitorilor fusese doar un prim pas; acum trebuia să convingă guvernul că singurul mod prin care protestele și rebeliunile – dacă nu cumva și mai mult decât atât! — puteau fi evitate era să li se dea oamenilor de lucru, și încă mult. Discutase îndelung cu Piaggio, ticluind tot felul de planuri, dar, în cele din urmă, soluția cea mai viabilă i se păruse tot aceea de a construi un șantier naval, în completarea docului uscat și extinzând actualele cale de lansare la apă. O idee mai veche, dar abandonată cu trei ani în urmă, din cauza lipsei de fonduri din partea municipalității.

Ce-i drept, Codronchi l-a lăsat să aștepte. Nu mai puțin de două luni a amânat să-l primească. Acum însă, iată-l pe Ignazio chiar acolo, în fața lui, în biroul privat al acestuia de la Palatul Regal. Iată-l scrutându-l cu privirea pe bărbatul robust, cu obraji dolofani și o mustață cenușie impozantă, iată-l abordând aerul încrezător al celui care cunoaște Palermo și pe locuitorii săi ca pe propria sa palmă, și nu din auzite.

Prin ferestrele deschise, se insinuează zgomotul orașului:
strigătele vânzătorilor ambulanți, copii care se joacă de-a prinselea, muzica unei armonici. Cei doi bărbați tocmai au terminat de băut cafeaua, schimbând câteva vorbe protocolare. Secretarul vine să le ia cești le din față, apoi îi lasă singuri, închizând ușa în urma lui.

— Carevasăzică, începe Giovanni Codronchi, ștergându-și fruntea lată, plină de broboane de sudoare, semn că Rudinì avusese dreptate în privința verii de la Palermo. Personal, sunt întru totul favorabil proiectului dumneavoastră, *don* Ignazio. Construcția de vapoare și activitatea adiacentă de reparație a acestora ar garanta contracte pe termen lung, contribuind la

instaurarea unui climat de liniște socială.

Ignazio, așezat picior peste picior și cu mâinile sprijinite pe genunchi, încuviințează din cap.

— Mă bucur că sunteți de acord, răspunde el, aplecându-se ușor în direcția celuilalt. Palermo are nevoie de certitudini: ne aflăm, iată, în mijlocul unei crize care îi neliniștește și-i înfurie pe oameni, împingându-i să creadă vorbele meșteșugite ale unor demagogi care vin să-i încânte cu povești despre salarii fabuloase pentru toată lumea. Muncitorii turnătoriei mele…

— … Oretea.

— Da, exact. Muncitorii mei protestează pentru că salariile le sunt înghețate de câțiva ani buni, dar mai ales pentru că s-au făcut concedieri – chiar multe concedieri. Însă altminteri nu se poate continua, credeți-mă pe cuvânt: sunt un antreprenor care trebuie să aibă grijă în primul rând de sănătatea companiei sale. Nu-i putem păstra pe toți. Și, spunând acestea, Ignazio se încruntă, apoi oftează zgomotos și continuă: Au ajuns să creadă că aici, în Sicilia, putem plăti aceiași *picciuli* ca în Nord, de parcă am avea aceleași drumuri ca acolo sau același număr de comenzi. Adevărul este însă că aici banii nu circulă, iar, dacă nu eram noi, familia Florio, și altele câteva, insula s-ar fi depopulat deja până acum, pentru că toți ar fi plecat în America sau oriîncotro ar fi văzut cu ochii. Pe de altă parte, guvernul ar trebui să înțeleagă cât de periculos este să țină atât de mulți oameni inactivi, riscând astfel ca anumite capete înfierbântate să profite de acest lucru, folosindu-se de orice pretext.

— Desigur, desigur, încuviințează Codronchi, lăsându-și greutatea pe brațul fotoliului și bătând cu degetele într-un dosar pe care îl ține în fața sa, pe birou. După părerea mea, acest proiect le-ar tăia elanul acelor factori destabilizatori de care pomeneați adineauri. Adică exact ceea ce își dorește guvernul și în special prim-ministrul nostru, care este palermitan, ca și dumneavoastră. Eu personal vă voi susține călduros cauza, dar…

Codronchi se întrerupe și se îndreaptă în scaun. Apoi, împreunându-și degetele în dreptul bărbiei, continuă:

— Știți mai bine decât mine că, în această perioadă, industria italiană de construcții navale nu se simte prea bine: Livorno și Genova trec prin mari dificultăți, comenzile pentru construcția de piroscafe ajungând adesea în străinătate, în Anglia…

— Locurile de muncă aduc după ele alte locuri de muncă, domnule comisar, o știți foarte bine. De mult timp, companiei Navigazione Generale Italiana i se cere să-și modernizeze flota de piroscafe. Dacă am deține propriul șantier naval, nu ne-ar fi greu s-o modernizăm, fără a mai fi nevoiți să ne ducem la Genova sau chiar la Southampton ori Clyde, ținând navele blocate pe timp nedeterminat. Pe urmă, haideți s-o spunem pe șleau: este lăsat de la Dumnezeu ca genovezii să se pună de-a curmezișul la orice inițiativă care privește Palermo, fiind în stare de orice ca să ne pună bețe-n roate. În schimb, dacă am avea posibilitatea să construim nave aici, am putea angaja forță de muncă nouă, iar în plus, am avea comenzi și pentru docul uscat, și pentru turnătorie. Pentru toate acestea însă avem nevoie de fonduri de la stat: Casa Florio poate pune multe la dispoziție, însă nu totul. Putem, de exemplu, pune pe picioare șantierul naval, însă avem nevoie să fim scutiți de taxe și să ni se dea spre folosință terenurile de lângă fabrica de tutun, aflate acum în proprietatea statului.

Codronchi încuviințează în tăcere, masându-și gânditor buzele.

— Știți că parlamentarii apropiați de Crispi nu vor susține acest proiect, nu-i așa? întreabă el precaut. Și că vom găsi obstacole chiar și în interiorul guvernului…

Ignazio se lasă pe spătarul fotoliului, încrucișându-și mâinile pe pântec.

— Vremea lui Crispi a trecut, domnule comisar. Nu mai este bărbatul de stat pe care tatăl meu îl respecta atât de mult… spune Ignazio cu detașare. Apoi coboară vocea: Acum ne aflăm pe poziții diferite, ca să nu spun chiar incompatibile. Nevoile noastre sunt altele astăzi. Dacă am reuși să le dăm de lucru muncitorilor, dulgherilor și zidarilor din acest oraș, le-am trage pur și simplu prețul de sub picioare socialiștilor și anarhiștilor, care, astfel, nu ar mai putea profita de nemulțumirile bieților oameni pentru a provoca tulburări sociale. Trebuie să facem loc unor forțe noi, cu viziune pe termen lung, care își doresc din toată inima dezvoltarea economică a Siciliei și care văd viitorul în lumina unei colaborări între instituțiile statului și companiile private.

Ca un politician uns cu toate alifiile ce este, Codronchi știe să citească printre rânduri. Dă aprobator din cap, apoi spune:

— Sunteți un industriaș și un finanțist care știe să-ți pună inteligența și resursele în slujba comunității. În plus, aveți mereu un ochi îndreptat către viitor.

Buzele lui Ignazio se pliază într-un zâmbet schițat lent, studiat, care sugerează parcă siguranța de sine a celui care cunoaște resorturile întregului univers.

— Finanțele și politica trebuie să lucreze una pentru cealaltă, în armonie, declamă el. Și depinde de oameni ca noi ca acest lucru să se întâmple cu adevărat.

* * *

— Oh, ce harababură! exclamă Giulia, îmbrățișându-și cumnata.

Franca o așteptase la capătul scărilor dinspre parc, înconjurată de un roi de grădinari și de servitori ocupați să readucă domeniul la starea de dinaintea vizitei lui Willhelm al II-lea, împăratul Germaniei și al Prusiei, a împărătesei Augusta Victoria și a fiilor lor, Willhelm și Eitel Friedrich: cu o zi în urmă, familia imperială germană fusese oaspetele familiei Florio, la ceai.

— Da, a fost o săptămână încărcată: amenajarea domeniului de la Olivuzza pentru înalții oaspeți, alegerea meniului, respectarea protocolului… Din fericire, totul a ieșit bine. Kaizerul a apreciat în mod deosebit fursecurile cu migdale, împărăteasa a fost foarte încântată de papagalii din volieră și de uriașele yucca, în timp ce Vincenzino a sporovăit vrute și nevrute cu tânărul Willhelm, cu care-i de-o seamă… Franca zâmbește la amintirea imaginii celor doi și adaugă: Ce-i drept, a făcut cam multe greșeli gramaticale, însă pronunția lui în germană a fost perfectă!

— Iar acum ești frântă de oboseală, după cum se poate ușor vedea, remarcă Giulia, cu obișnuita ei francheță.

— Un pic sunt, așa e, recunoaște Franca. Dar, mai presus de toate, simțeam nevoia să vorbesc cu cineva care… Se întrerupe, privește în jos, apoi își ridică un picior ca să-și studieze pantoful, iar în cele din urmă spune: Ei bine, să nu mă pârăști întregului oraș că am pantofii plini de praf; pur și simplu nu am avut timp să mă schimb…

Giulia izbucnește în râs.

— Așa că ai trimis după mine. Hai, vino să facem o plimbare prin parc. În felul acesta, îmi prăfuiesc și eu pantofii!

O ia de braț și pornesc agale. Soarele stă să asfințească și, nu peste mult timp, peste parcul de la Olivuzza se va așterne umbra nopții.

— Care vasăzică… se pare că și acasă la familia Whitaker totul a decurs de minune ieri, exclamă Giulia, parcă din ce în ce mai veselă. Tina mi-a

trimis un bilet în care mi-a povestit totul de-a fir a păr.

— Da, mi-a scris și mie. Și a ținut să sublinieze cât de mult i-a apreciat kaizerul recitalul de canto, spune Franca, jucându-se cu șiragul de perle de la gât.

Giulia observă și o strânge instinctiv de braț.

— Sunt noi?

Franca își lasă privirea în jos și încuviințează din cap.

— Ignazio a comis din nou una de-ale lui? întreabă ea coborând vocea. De asta ai trimis după mine?

— Nu… adică da. Mi-a făcut cadou perlele acestea, iar tu știi bine ce înseamnă asta, comentează Franca, apoi se refugiază o vreme într-o tăcere plină de amărăciune. Se spune că perlele aduc lacrimi. N-am crezut-o niciodată, pentru că eu le consider printre cele mai frumoase lucruri de pe pământ. Și totuși, iată că mi-au adus câteva lacrimi, așa este. De data asta, nici măcar nu știu cine este… aleasa. Franca oftează, apoi își îndreaptă umerii și adaugă: Ce-i drept, acum știu mai bine decât oricine cum stau lucrurile într-o căsnicie. De exemplu, chiar și Romualdo are o amantă, deși s-a căsătorit de puțin timp.

Giulia ridică din umeri.

— Din păcate, Romualdo și fratele meu sunt din același aluat, răspunde ea, oprindu-se din mers și privind-o pe Franca drept în ochi. Ai dobândit o stăpânire de sine remarcabilă, știi cum să reacționezi… Însă înțeleg bine cum e: nu poți să nu te gândești la toate astea, așa e.

Și o îmbrățișează. Ar vrea să-și înfrunte fratele, să-i ceară să fie mai discret, cel puțin, și să-i arate cât de mult o chinuie pe Franca, însă știe că ar fi în zadar.

Așa că se desprinde din îmbrățișarea celeilalte și schimbă brusc subiectul.

— Acum, că și kaizerul i-a lăudat vocea, va trebui să suportăm pentru a o mia oară povestea aceea cu Wagner căzând în extaz când o aude pe Tina cântând *Lohengrin*-ul lui! Eh, la urma urmelor, trebuie s-o înțelegem: Mama-Natură a fost generoasă cu ea în privința vocii și a inteligenței, dar, cu siguranță, nu și în privința frumuseții…

Buzele Francăi se destind într-un zâmbet malițios.

— Din fericire, fiicele ei sunt mai frumoase decât ea și nu au ambiții artistice.

Izbucnesc amândouă în râs, continuându-și plimbarea învăluite în liniștea așternută peste parc, întreruptă din când în când de vocea lui Vincenzino, care își testează calitățile sportive cu un velociped, asistat de la distanță de *donna* Ciccia și de Giovanna. Cele două se îndreaptă într-acolo, căci Giulia vrea să-și salute mama și fratele.

Deodată, dincolo de gardul viu, printre copaci, Franca percepe, ca o adiere, prezența unei siluete. Un bărbat: cu haina lui maro și cu cizmele uzate din picioare, arată mai curând a fermier din zonă. O fixează cu privirea preț de o secundă, o salută tăcut, ducându-și mâna la pălărie, apoi se face nevăzut, la fel de discret pe cât apăruse.

Ea se încruntă, oprindu-se brusc din mers.

— Oare chiar e necesar să-i avem mereu pe oamenii aceia pe urmele noastre? o întreabă pe Giovanna când ajunge în dreptul ei.

Cealaltă se uită în direcția copacilor cu a căror umbră bărbatul de mai devreme pare să se fi contopit. Se strâmbă ușor, apoi își pleacă privirea și dă din cap aprobator, în semn că înțelege sentimentul de stânjeneală al nurorii.

— *Raggiuni hai.* O să-i spun lui Saro să discute cu ei, să le ceară să fie mai discreți… murmură ea. Și totuși, este bine să-i ai mereu în preajmă pe acești oameni, pentru că nu știi niciodată ce se poate întâmpla. Apoi, uitându-se la fiul său, îi spune pe un ton poruncitor: Nu te mișca de aici.

Și se îndreaptă către vilă.

Băiețandrul așteaptă până când mama lui s-a îndepărtat suficient de mult, apoi o ia la fugă pe alee, spre volieră.

— Vincenzo! Treci înapoi! strigă Giulia în urma lui.

El își flutură însă mâna în semn de refuz și dispare după un tufiș de trandafiri.

Giulia își desface larg brațele, cu o mină exasperată.

— Acum mama se va înfuria. Vincenzo e prea răsfățat, nu ascultă de nimeni. Zilele trecute, de exemplu, mi-a spus c-o să împuște toți papagalii și că…

Franca însă nu o ascultă. Bărbatul de mai devreme pare să se fi îndepărtat, însă ea știe că e în continuare acolo. Îi simte parcă privirea, scrutând-o printre copaci, percepându-i prezența.

— *Cet homme m'inquiète et m'effraie.*[{148}]

— Te înțeleg. Nici mie nu-mi place să-i am mereu în preajmă pe

aceşti… ţărănoi, dar nu se poate altfel, murmură Giulia. Şi aici, şi la ţară, la Trabia sau la Bagheria, e mereu cineva pe urmele noastre. Pietro este îngrozit de gândul că cineva ar putea să ne răpească.

— Înţeleg, dar… Se întrerupe, uitându-se în jur. Apoi, coborând vocea, continuă: Ştii că, nu demult, au răpit-o pe Audrey, fiica lui
Joss, fratele mai mare al lui Pip Whitaker, care a trebuit să plătească o sumă foarte mare ca s-o recupereze? Îngrozitor, nu-i aşa?

Giulia încuviinţează.

— Da, am auzit şi eu. Biata fată, se pare că a avut apoi coşmaruri câteva zile bune. Mi s-a spus că totul s-a întâmplat la Favorita; se pare că răpitorii erau patru la număr şi că l-au snopit în bătaie pe bărbatul care o escorta. Nu ştiu, zău, ce-aş fi în stare să fac dacă li s-ar întâmpla una ca asta copiilor mei.

— Ai plăti răscumpărarea, la fel ca Joss. I-au cerut o sută de mii de lire, iar el, fără să zică nici „pâs", le-a dat. Prefectul poliţiei a vrut să intervină, însă soţii Whitaker n-au vrut să facă nicio declaraţie.
Le-au prins frica răpitorilor şi au preferat să nu facă tam-tam.

Din volieră se aude ţipătul acvilei, urmat de vocea lui
Vincenzino. Giulia se încruntă.

— Dumnezeule mare! Dacă fratele meu ar fi răpit, cred că mama ar muri pe loc.

Franca îşi îmbrăţişează cumnata.

— Una ca asta n-o să se întâmple, declară ea, însă vocea nu-i sună atât de încrezătoare în propriile spuse pe cât şi-ar fi dorit ea.

Îşi aminteşte cum avusese o dispută cu Francesco Noto, şeful grădinarilor, reproşându-i că tunsese greşit trandafirii comandaţi special din Anglia. Ignazio o aşteptase apoi să intre în casă, o luase deoparte şi, îmbrăţişând-o, îi spusese în şoaptă:

— *Mon aimée,* te rog să-l tratezi mereu cu respect pe acel omul acela, la fel ca şi pe fratele lui Pietro, supraveghetorul de la poartă. Ei sunt… sunt prieteni de-ai noştri care au grijă să nu fim deranjaţi.

După discuţia aceea, Franca remarcase că toţi ai casei care li se adresau celor doi făceau mai întâi un gest respectuos. Toţi. Însă nu-şi pusese prea multe întrebări: ce-i drept, îşi trăise viaţa ca sub un glob de sticlă, dar, cu toate acestea, ştia bine cum funcţionează anumite lucruri.

Câteva clipe mai târziu îl vede ieşind din casă pe Saro, valetul lui

Ignazio, care se îndreaptă spre grajduri cu pași repezi. Este nervos, aproape că nici nu le salută pe cele două.

Giovanna iese și ea din casă și-i face Francăi un semn din cap.

Franca îi răspunde cu același gest mut. Apoi o ia pe Giulia de braț și îl strigă pe Vincenzino, spunându-i că trebuie să intre în casă.

Apoi, Franca se răsucește pe călcâie, lăsând priveliștea parcului în spatele său. Nu vrea să vadă ce se întâmplă mai departe.

* * *

Dimineața zilei de 10 august 1897 este luminoasă și caldă. Palermo moțăie, mijindu-și cu greu ochii când razele soarelui pătrund cu forța printre crăpăturile obloanelor și ale ușilor închise.

O slujnică traversează în grabă șirul de saloane, salonașe și de holuri de la parterul vilei Olivuzza; tremurând, împiedicându-se parcă la fiecare pas, se întoarce din când în când să se asigure că e urmată de Giovanna, care înaintează cu mâinile strânse pumn în dreptul pântecului, cu spatele drept și chipul ca de piatră. În trecerea ei, oglinzile par să reflecte preț de o clipă imaginea tinerei bătăioase care păși în casa aceea cu treizeci de ani în urmă, și nu cea a femeii trecute, obosite și nefericite care era acum.

Slujnica aproape că dă năvală în sala de prânz, arătând spre unul dintre dulapuri, care are ușile larg deschise.

— *Taliate,* priviți, murmură ea, încă nevenindu-i să-și creadă ochilor.

Gol. Dulapul a fost golit.

Nicio urmă de tăvi de argint, de carafe sau de ceainice. Vaza cea mare din argint cu modele în relief, cumpărată chiar de ea de la Napoli pe vremea când Vincenzo al ei încă mai trăia – dispărută și ea. Florile din ea zac pe pardoseală, sub masa din mahon, călcate de tălpi înnoroiate care au lăsat urme peste tot.

— Ce altceva mai lipsește?

Vocea Giovannei se aude asemenea unui șuierat.

Slujnica își duce mâna la gură, arătând spre camera de alături.

— Două din obiectele acelea cu numele franțuzesc în care se țin fructele… răspunde ea ezitant, stânjenită și speriată totodată la gândul că – ferească Al de Sus! — *donna* Giovanna ar putea crede că este și *ea* cumva implicată.

— Cele două *èpergnes?*

Vocea Giovannei a devenit acum stridentă. Își ridică brusc privirile spre

tavan, de parcă ar putea revedea acolo imagini cu ce se întâmplase în acea încăpere peste noapte. Apoi încearcă să-și potolească furia trăgând adânc aer în piept. Reușind în cele din urmă să-și controleze tonul, întreabă:

— Unde este Nino?

Ca și cum ar fi așteptat întrebarea aceea ca să-și facă intrarea, majordomul se materializează parcă instantaneu în pragul salonului. Giovanna are încredere oarbă în bărbatul acela care lucrase mult timp pentru ei la castelul lor de lângă *tonnara* din Favignana și pe care îl adusese la Olivuzza în urmă cu patru ani. Are nevoie, acum mai mult ca oricând, de calmul lui, de ochii lui iscoditori cărora nu le scapă niciodată nimic.

— Sunt aici, *donna* Giovanna, spune, apropiindu-se. Se pare că lipsesc și vazele franțuzești de alabastru și câteva tabachere de aur ale fiului domniei-voastre. Apoi, majordomul face o pauză lungă și, dregându-și vocea, continuă cu o expresie de indignare și de frică: Și asta nu e tot. Au luat și câteva jucării ale *signorinei* Giovannuzza. Sunt urme de încălțări pe tot coridorul.

Giovanna simte cum tot aerul din piept o părăsește brusc, lăsând-o fără glas.

Fata.

Au ajuns până în dormitoarele lor. În locul lor cel mai intim.

Un furt în casa familiei Florio.

Dispreț, asta este. O insultă la adresa puterii de care se bucură. Hoții aici, în casa lor! Hoți care îi sustrag lucrurile dragi, cele pe care le-a adunat, le-a ales cu mâna ei și le-a păstrat peste ani. Amintiri, nu simple obiecte, cum erau, de altfel, cele două vaze antice din alabastru pe care le cumpărase de la Paris împreună cu adoratul ei Ignazio, de la un anticariat din Place des Vosges.

Cum au îndrăznit? Giovanna se uită de jur împrejur și simte cum o încearcă brusc un sentiment negru, care trece dincolo de frică. Dincolo de indignare.

Repulsie.

Se uită atent la urmele de noroi – *picioare de nespălați,* își spune cu dispreț în gând –, la amprentele de pe suprafața lustruită de mahon, la florile călcate în picioare. Și le simte ca pe propriile cicatrici, ca pe propriile semne, pe corp, pe veșmintele ei.

— Curățați totul, îi poruncește slujnicei. Totul! repetă cu vocea ridicată,

fără a-și mai ascunde furia. Iar dumneata, Nino, întocmește o listă detaliată a lucrurilor care lipsesc. Să te ajute și slujnicele.
Trebuie să știu exact *cosa arrubbaru sti' dizgraziati*[{149}].

Se întoarce, iese din încăpere și coboară scările dinspre parc.
Aerul proaspăt nu pare s-o ajute, dimpotrivă. Pe trepte, se zăresc încă și mai multe urme de noroi, semn că hoții intraseră și ieșiseră pe acolo.

Desigur, ar trebui să-l cheme pe Ignazio, însă nu vrea să-i strice somnul. Abia se întorsese dintr-o croazieră pe Marea Egee la bordul noului său iaht, *Aegusa* – numele antic al insulei Favignana. O vacanță binemeritată, de altfel: cu un an în urmă, Ignazio mediase cu succes implicarea unor antreprenori englezi și francezi în nou-înființata Anglo-Sicilian Sulphur Company, companie care acum începea să aibă rezultate foarte fructuoase. Apoi, de curând, Ignazio primise vizita lui Nathaniel Rothschild, ajuns la Palermo la bordul iahtului său, *Veglia:* urmase un șir nesfârșit de recepții, vizite, tururi ale orașului și întâlniri de afaceri. Atât de solicitante, probabil, încât, atunci când ilustrul oaspete se dăduse în sfârșit plecat, Ignazio a propus întregii familii să plece într-o croazieră, însă ea nu se simțise deloc dornică să plece din Palermo: cei tineri și copiii, se gândise ea, trebuie să se distreze fără fie nevoiți să se împiedice la tot pasul de o bătrână ca ea, așa că preferase să rămână acasă, cu singurele ei tovarășe dintotdeauna – *donna* Ciccia și broderia.

Niciodată nu se temuse să rămână singură la Olivuzza. Niciodată, în toți acești ani.

Intră în salonul verde, oprindu-se în mijlocul acelei încăperi în care petrecuse atâtea clipe senine. Se plimbă de colo-colo învăluind cu privirea fiecare piesă de mobilier, mângâind fotografiile soțului ei, luând din când în când câte un obiect în mână, de parcă ar vrea să se asigure că încă mai sunt acolo, după care rămâne o vreme să-și privească mâinile. Pielea este acoperită din loc în loc cu pete de bătrânețe, degetele îi sunt uscate și rigide. Privește din nou în jur: pe o masă – coșul de lucru, cartea de rugăciuni și crucifixul din fildeș, lumânările în suporturi din argint și cutia de *vermeil* pentru chibrituri. În vitrina de colț, câteva figurine din porțelan. Pe măsuța de lângă canapea – o vază din cristal cu flori proaspete și cu fotografiile lui Vincenzino și Ignazio, în rame de argint. Totul pare intact.

Este o lume în care nu s-a insinuat niciodată nici cea mai mică urmă de teamă. Numele Florio a fost întotdeauna temut și puternic. Numele Florio

era suficient pentru a o apăra.

Acum însă fusese călcat în picioare, asemenea florilor din sala de la etaj.

Asta. Asta o sperie cu adevărat.

* * *

După ce l-a trezit pe Ignazio, Giovanna se duce în camera nurorii sale. La auzul ușii care se deschide, Franca se întoarce spre ea cu o mișcare bruscă. Diodata îi relatase cele întâmplate, iar acum, pe chipul ei se citește o teamă nestăpânită. După ce îșI ajută stăpâna să-și îmbrace capotul de casă, Diodata iese, mormăind insulte la adresa acelor *sdisonorati e farabutti che unn'hanno ne' Signuri ne' famigghia*[{150}].

Pe pat, un munte de bijuterii. Franca și-a golit geanta din împletituri de aur în care le păstra, ca să se asigure că nu lipsește niciuna. Multe sunt cadouri de la Ignazio: brățări din aur și platină, inele și coliere cu diamante, safire și smaralde. Pe urmă, perle, o mulțime de perle care sticlesc în lumina dimineții. Giovannuzza – păr lung, negru ca pana corbului, și ochi verzi – se joacă în patul mamei, îmbrăcată încă în cămașa de noapte: își pune, unul câte unul, inelele pe degetele mult prea mici încă, așa că cele mai multe cad între cearșafuri.

— Nu s-au atins de nimic de la mine, confirmă Franca, îmbrățișându-și fiica. Au luat doar câteva jucării de tinichea din camera… Franca se întrerupe, nereușind să rostească numele fiicei. Apoi exclamă îngrozită: Doamne Dumnezeule! Dacă se întâmpla ce s-a întâmplat cu Audrey Whitaker…

Giovanna își lasă o vreme privirea să rătăcească peste pardoseala decorată cu petale de trandafir. Nu i-a plăcut niciodată camera asta, în schimb, mereu a fost de părere că i se potrivește perfect Francăi.

— Da, însă nu s-a întâmplat, spune ea pe un ton aparent neutru.

Apoi o privește drept în ochi – o privire care spune mai mult decât o mie de cuvinte.

Franca își lasă fiica din brațe.

— Ignazio nu va chema poliția, nu-i așa? murmură ea.

Giovanna clatină din cap.

— *Chisti 'un sunnu cose di sbirri.*[{151}]

Nu, poliția nu e deloc de încredere: în general, sunt ofițeri aduși de aiurea, care nu știu mai nimic despre Palermo; intră în casă, încep să trăncănească cu accentul lor de păsări cântătoare, pun întrebări fără nicio

noimă și transformă victimele în principalii vinovați. Anumite lucruri se pot rezolva rapid, *senza fari cchiù pruvulazzo,* fără să ridici mai mult praf decât e necesar.

— Deja vorbește cu Noto. *Nuautri u pagamu, e puru bonu*[{152}], spune Giovanna cu o voce mai răgușită decât gresia de ascuțit coasa, căci, dincolo de cuvinte, în ea clocotește o furie cu greu mascată de tonul său sever. Îi dăm *picciuli,* i-am oferit și o slujbă bună și, când colo, el cum se achită de sarcini?

* * *

— Cum a fost cu putință una ca asta? strigă Ignazio, bătând furios cu pumnul în masă. Călimara zdrăngănește, penele de scris cad pe birou, după care bărbatul coboară brusc tonul, căci furia pare să se fi transformat brusc în decepția provocată de o lovitură de pumnal aplicată pe la spate: Vă plătim pentru pază, *a vossia e a vostro frate,* și încă vă plătim bine… ca să ce? Ca să mă pomenesc că-mi intră niște coate-goale în casă și-mi fură toată agoniseala?

Francesco Noto, cu părul pieptănat pe spate și cu trăsături colțuroase, își ține pălăria în mâini, frământându-i de zor borul. Pare mai curând stânjenit decât furios, poate chiar agasat: nu e obișnuit să i se adreseze cineva pe un asemenea ton.

— *Don* Ignazio, mă doare să vă aud vorbind în felul acesta. *Mai avissi pututu diri chi…*[{153}]

— Ei bine, sarcina voastră era exact asta: să nu lăsați *certi cani di mannara trasissiro dintra a' me casa e si pigghiassero*[{154}] lucrurile mele și ale mamei. Au ajuns până și în camera *picciriddei* mele! Data viitoare, la ce să mă aștept, să mi-o răpească, ori pe ea, ori pe fratele meu? Dacă nu faceți față, spuneți-mi-o deschis. E plin pământul de oameni care ar vrea să fie în locul vostru.

Ochii adânciți în orbite ai bărbatului devin dintr-odată reci ca oțelul. O expresie precaută apare, iar sub linia sprâncenelor sale stufoase, se ițește o expresie contrariată, ca un avertisment.

— Acum nu trebuie să greșiți dând drumul la vorbe, *don*
Ignazio. Noi v-am arătat întotdeauna respect.

Însă Ignazio nu pare să fi detectat nota de atenționare din vocea celuilalt. Sau poate că o ignoră dinadins.

— *U' rispetto lu porta cu l'avi purtato.*[{155}] O știi mai bine decât mine că

respectul se măsoară prin fapte, *don* Ciccio. *Vuatri, d'unni eravate,* pe unde umblați azi-noapte?

Bărbatul șovăie câteva clipe înainte să răspundă. Însă tăcerea sa nu e pricinuită de situația stânjenitoare în care se află: este tăcerea celui care cântărește cu atenție *ce* și mai ales *cum* să spună.

— Cineva v-a adus ocară din cauza neglijenței noastre, iar pentru asta vă cer scuze. Va fi grija mea și a fratelui meu să ne asigurăm că vi se va restitui tot ceea ce v-a fost luat, până la ultimul ac. Un senior ca domnia-ta nu trebuie să se pomenească nicicum cu o hoardă de bandiți în casă, care să-ți tulbure soția și mai ales mama, care-i o sfântă pe pământ. Spunând acestea, Francesco Noto își ridică brusc privirea, ațintindu-și-o asupra lui Ignazio. Apoi adaugă: Ne vom asigura că nimeni, niciodată, nu te va mai tulbura, pe dumneata sau pe familia domniei-tale.

Vorbele bărbatului au asupra lui Ignazio efectul unei găleți cu apă rece aruncate peste o flacără: o promisiune, nici mai mult nici mai puțin. Ritmul respirației, până atunci rapidă și întretăiată, se relaxează.

— Sper într-adevăr să fie așa cum spuneți, *signor* Noto.

Signor Noto și nu *don* Ciccio. O nuanță care spune totul.

Francesco Noto își mișcă aproape insesizabil pleoapele.

— E ca și făcut. Nu vă fie teamă.

* * *

Un mic acces de tuse, urmat de un altul.

— Asta nu-mi place deloc, oftează Giovanna, mânuind rozariul între degete a rugăciune.

De obicei, se roagă împreună cu *donna* Ciccia, însă astăzi, bătrâna sa doică a rămas în pat, căci de la o vreme o dor foarte tare picioarele.

Sub razele blânde ale soarelui molcom de octombrie, Giovannuzza se joacă pe o băncuță cu păpușa ei preferată din porțelan, Fanny, primită cadou de la mătușa Giulia. E firavă, palidă și, de la un timp, o chinuie accesele de tuse. Nici zilele lungi petrecute pe malul mării, la Favignana, nici hoinăreala cu iahtul pe tot întinsul Mării Egee nu par să-i fi fost de prea mare folos. Iar Giovanna este îngrijorată.

Ar vrea să mai discute încă o dată despre acest subiect cu Franca, încercând s-o determine să facă ceva. De exemplu, poate că
Giovannuzza ar trebui să repete tratamentul cu pastile de gudron de pin maritim pe care le comandaseră direct de la Paris și care parcă-parcă îi mai

ușuraseră tusea. Bineînțeles că fuseseră nevoite să improvizeze în fel și chip ca s-o facă să le înghită: copila se răzvrătise, ținând gura închisă, iar odată, chiar vomitase pe fustele dădacei.

Numai că, astăzi, nora sa a ieșit în oraș, însoțind-o pe Giulia Trigona la modistă. Pe urmă, o auzise spunând că o vor vizita pe fiica ei, la
Palazzo Butera, rămânând acolo la prânz. Asta însemnă că abia după-amiază va putea discuta cu ea. Iar atunci, desigur, va trebui să îndure reproșul mut al nurorii, care o consideră o bătrânică mult prea panicoasă.

Poate că ar fi mai bine s-o duc pe Giovannuzza în casă, își spune, însă parcă n-o prea lasă inima: e o dimineață suavă și înmiresmată, în care parfumul florilor de yucca se îmbină armonios cu cel al iasomiei încă în floare care se întinde de-a lungul întregului zid de incintă al domeniului Olivuzza. *Iar soarele ăsta ne face bine amândurora,* își continuă ea gândurile, mângâind obrazul delicat al fetei.

Giovannuzza începe din nou să tușească. Se oprește însă când începe din nou s-o îmbrace pe Fanny cu rochiile miniaturale primite în dar de la mama sa, identice cu propriile ei rochițe.

Nu departe, ajutat de un valet, Vincenzino încearcă să încalece pe un velociped nou. În cele din urmă reușește și începe să râdă fericit.

Uneori, privindu-l, Giovanna are sentimentul că-l vede pe *celălalt* Vincenzino, fiul ei cel mare care, iată, de mai bine de optsprezece ani își doarme somnul de veci lângă tatăl și bunicul său, în capela din cimitirul Santa Maria di Gesù.

Îi e dor de el. Îi este dor de toții ai ei care azi nu mai sunt. În zile ca aceasta, când lumina soarelui e ca mierea, iar aerul e încărcat de miresmele parcului, ea are sentimentul că le aude vocile purtate pe aripile adierilor de vânt: pe cea a mamei sale, care se stinsese cu mai bine de douăzeci și cinci de ani în urmă, doborâtă de boli; pe cea a fiului ei, care nu apucase să capete accente baritonale, ca ale tuturor băieților când încep să se maturizeze; pe cea a lui Ignazio, calmă și hotărâtă.

Vocea lui îi lipsește cel mai mult. Îi lipsesc căldura, mâinile, gesturile lui. Uneori, îi simte parcă privirea îndreptată asupra ei sau i se pare că-i aude râsul. I-a păstrat hainele într-o mansardă a vilei Olivuzza și, din când în când, se duce să deschidă cuferele, să mângâie țesăturile, să le adulmece, de parcă ar căuta o urmă, un semn de la el. Cu timpul însă, chiar și amintirile, asemenea acelor țesături, au pălit.

Au trecut, iată, șase ani de la moartea lui. Ani de suferință, în care Giovanna a simțit cum inima i se ofilește încet-încet, ajungând asemenea unui ghemotoc de hârtie-pergament fixat între coaste. Iubirea a încetat să o doară abia atunci când s-a sublimat în amintire, amintire al cărei unic proprietar este ea și numai ea.

Nu-i drept, își spune, scoțând o batistă din mâneca rochiei. *Ar trebui să fie aici, cu mine, cu noi toți.*

Dacă ar mai fi trăit, Ignazio ar fi avut acum cincizeci și nouă de ani; vârsta ideală pentru a conduce în continuare destinele Casei Florio, dar, în același timp, și vârsta la care s-ar fi putut degreva fie și numai de o parte din responsabilități, bucurându-se de un strop de viață tihnită alături de ea. Sub aripa lui, Ignazziddu ar fi avut atunci ocazia să experimenteze, să înțeleagă, să… se maturizeze. Oftează. Fiul său are douăzeci și nouă de ani, dar, în anumite privințe, este la fel de năvalnic și de imatur ca un băiețandru.

Un zgomot de pași târșâiți. Giovanna își ridică privirea. Drept în fața sa, fixând-o cu privirea, Giovannuzza – nepoata ei cu ochii verzi atât de asemănători cu ai mamei sale, însă cu o tentă mai dulce și mai inocentă.

— Ce faci, *Oma*? o întreabă.

În urma ei, bona nemțoaică adună jucăriile. Franca și-o dorise, dar ea ar fi preferat o dădacă englezoaică.

— Mă rog, răspunde ea, arătându-i rozariul.

— De ce?

— Uneori, rugăciunea înseamnă să-ți amintești. Doar așa îi poți avea mai departe alături pe acei oameni pe care i-ai iubit și care nu mai sunt aici, cu noi.

Giovannuzza o studiază cu o privire curioasă. Nu a înțeles mare lucru, dar, cu intuiția tipică a copiilor, înțelege că bunica este tristă, chiar foarte tristă. O prinde de mână.

— Dar eu sunt aici, așa că nu trebuie să-ți amintești de mine. *Kommst du,* vii?

Femeia încuviințează din cap.

— Vin, *nica mia,* îi spune. Apoi, trăgându-și mâna din strânsoarea nepoatei, adaugă: Du-te tu înainte și cheamă-l pe Vincenzino.

Copila se îndepărtează alergând și ținând-o strâns pe Fanny la piept, apoi o aude strigându-și pe nume unchiul, de care o despart doar zece ani.

Giovanna își întoarce privirea către vilă. După moartea lui Ignazio, Olivuzza i se păruse de-a dreptul colosală, ca și cum spațiile ei largi, ample ar fi devenit inutile în absența lui. Cu timpul însă învățase să le ocupe, sau cel puțin să nu se mai simtă strivită de imensitatea lor. Privirea i se plimbă de-a lungul fațadei, oprindu-se pe fereastra de la dormitorul soțului ei.

În clipa aceea o zărește, trecând ca o bătaie din gene. *O umbră.*

Instinctiv, își face semnul crucii, apoi își întoarce privirea altundeva și începe să înainteze cu fruntea plecată. Singură.

Urmată, ca întotdeauna, de fantasmele ei.

* * *

Câteva zile mai târziu, grija pentru sănătatea nepoatei continuă să nu-i dea pace Giovannei, stricându-i somnul. Acum, se plimbă de colo-colo prin Olivuzza, cu privirea tristă, în capot de casă și cu un șal pe umeri, ținând în mână nelipsitul ei rozariu. Doarme puțin în ultima vreme, așa cum li se întâmplă tuturor bătrânilor, iar somnul îi este agitat, chinuit de griji și de amintiri.

Dinspre bucătăriile vilei, îi ajung la urechi clinchetul vaselor puse la spălat și chicotelile slujnicelor care se pregătesc de curățenia camerelor. În ciuda protestelor sale – „Aerul orașului aceluia o să-i facă rău, ca să nu mai pomenesc de umiditate…” –, Franca ținuse morțiș să o ia pe Giovannuzza cu ea la Veneția. Ignazio se află la Roma, împreună cu Vincenzo, pentru chestiuni de afaceri. Regularizări fiscale – așa îi spusese.

Cu pași lenți, Giovanna se duce să dea dispoziții la bucătărie: peste zi, urmează să primească vizita câtorva membri de familii aristocrate, la ceai. Ar vrea să-i implice în câteva inițiative de caritate, în special la școala sa de broderie, iar pentru un asemenea eveniment, îi va cere lui *monsù* să prepare vafe belgiene cu dulceață de agrișe, acompaniate eventual de un rând de *focaccine all’inglese* și de chifle cu unt și gem de portocale.

Deodată însă, o străfulgerare – o imagine fugară, însă atât de absurdă, încât încremenește instantaneu. Se întoarce din drum, se uită de jur împrejur, apoi clipește de câteva ori, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

Vazele de alabastru, cele cumpărate de ea și de soțul ei de la Paris și care-i fuseseră furate pe la începutul lui august, sunt chiar acolo, în fața ei, pe același raft pe care le aranjase cu mâinile ei, în urmă cu mai bine de douăzeci de ani.

Giovanna șovăie, vizibil tulburată, dacă nu chiar înspăimântată. Se

apropie de vaze, le atinge cu gesturi neîncrezătoare.

Nu e nicio îndoială. Sunt veritabile. Sunt vazele *ei.*

Cuprinsă brusc de frenezie, aproape că începe să alerge pe pardoseala în carouri albe și negre, traversează sala mare de bal abia mângâind parchetul cu vârful picioarelor, oprindu-se în sala de prânz. Deschide dulapuri, bufete, credențe, trăgând cu forță de sertare și de uși. Neîncrezătoare, atinge fiecare obiect de argintărie, studiindu-l: toate strălucesc, curate și perfect lustruite. Înșfacă un ibric de cafea, îl întoarce și, cu buzele tremurându-i de emoție, caută marcajul de autenticitate al lui Antonio Alvino, „argintarul napolitan”. Iată-l, e acolo, inconfundabil. Închide dulapul cu mișcări lente, dând din cap ca și cum ar încuviința ceva în gând.

Ultima cameră pe care trebuie s-o mai verifice este cea a Giovannuzzei. Într-un coș lăsat pe pardoseală, sunt jucăriile de tinichea ale micuței.

Fiecare obiect furat, până la ultimul, se întorsese acum la locul lui.

Francesco Noto și-a spălat obrazul: îi era în joc mândria.

Giovanna dă să înșface clopoțelul, cu gând să-l sune pe Nino.

Însă se răzgândește imediat. *Ar fi inutil,* își spune. *Servitorii nu vor sufla niciun cuvânt. Vor răsufla ușurați că problema a fost rezolvată și cu asta, basta.*

Emoțiile au tulburat-o vizibil; simte nevoia să-și încarce plămânii cu aer curat. Însă abia dacă face câțiva pași pe aleile parcului, când, sub un palmier, zărește silueta unui bărbat. Șeful grădinarilor, care, nu-ncape nicio îndoială, chiar pe ea o așteaptă.

Francesco Noto își scoate pălăria, schițând un zâmbet.

— *Donna* Giovanna, *assabbirìca…*

Ea îi răspunde cu o înclinare a capului.

— Trebuie să-ți mulțumesc în numele meu și al familiei mele, *don* Francesco, murmură ea, apropiindu-se de celălalt până când tivul capotului său negru atinge pantofii prăfuiți ai bărbatului.

— Mulțumirea domniei-tale este și a mea, răspunde el, evitând să se uite înspre ea, cu privirea rătăcind peste toată întinderea parcului, căutându-l parcă pe fratele său Pietro, supraveghetorul. Într-un târziu, continuă: Au fost doi de aici, din sat, doi căruțași. Vă cer iertare pentru supărarea pricinuită.

— Cine anume? Numele lor.

— Vincenzo Lo Porto și Giuseppe Caruso. Au fost deja îndepărtați de Olivuzza.

Giovanna dă din nou din cap. Fraza aceea îi este de ajuns.

Însă ceea ce nu știe Giovanna este *cum* s-a rezolvat problema.

Ea nu știe, de exemplu, că familiile lui Lo Porto și Caruso îi caută disperate pe cei doi, pentru că, da, într-adevăr, au fost îndepărtați de Olivuzza, însă nu au plecat în America sau în Tunisia, așa cum sugerau unii.

Tot satul o știe. Nu te poți ridica împotriva fraților Noto și nu poți să-i pui într-o lumină proastă în fața familiei Florio și să crezi că vei scăpa nepedepsit.

Desigur, nici frații Noto nu erau chiar ușă de biserică – ultimul pocinog, de exemplu, comițându-l atunci când i-au solicitat *un plocon* lui Joss Whitaker, fratele mai mare al lui Pip, fără să-l împartă apoi cu Lo Porto și Caruso, prietenii lor.

Păi, cum așa, *acussì* te comporți cu prietenii?

Gurile rele spun că cei doi căruțași i-au făcut pe frații Noto de ocară în fața familiei Florio din răzbunare. Alții, că, de fapt, ar fi vrut să-i vadă pe cei doi Noto alungați de la Olivuzza. Eh, dar câte nu spun gurile rele…

Numai că frații Noto nu puteau tolera o asemenea ofensă.

Ei bine, nu, Giovanna nu știe nimic din toate acestea – și nici nu vrea să știe.

Și totuși, Giovanna ajunge să le afle câteva săptămâni mai târziu, la sfârșitul lunii noiembrie, în clipa în care se pregătește să urce în trăsură și să pornească spre mănăstirea Suore della Carità, pentru canoanele de pomenire a Sfintei Lucia. Însoțită de *donna* Ciccia, din ce în ce mai gârbovită și mai înceată în mișcări, se lasă ajutată de un valet să urce în trăsură când, deodată, lângă ea apar două femei înfășurate în șaluri negre, care le feresc de vântul aspru dinspre nord.

— *Donna* Giovanna! *Signora,* trebuie să ne ascultați! strigă cea mai tânără dintre ele, cu părul într-un coc *tuppo* sever, cu veșminte umile, dar curate, cu pielea pomeților trasă și ochii mari, înfometați și întunecați de durere. Ne sunteți datoare, insistă ea, prinzându-se de ușa trăsurii.

Surprinsă, Giovanna se dă un pas înapoi.

— *Chi vuliti di mia? Cu' site?*[{156}] întreabă, pe un ton agasat.

— Suntem nevestele lui Giuseppe Caruso și Vincenzo Lo Porto, răspunde cealaltă, care pare de-o seamă cu Giovanna, însă, în realitate, este mult mai tânără, semn că suferința și rușinea au îmbătrânit-o brusc. Poartă

o rochie probabil de împrumut, pentru că-i este prea scurtă și prea largă. Femeia continuă, în dialect: *Ni taliàsse,* donna *Giovanna: semu fimmine, matri comu a vossia. Avemu figghi e nuddu chi niduna pani.*[157]

Giovanna se încordează brusc, devenind rece ca o statuie.

— Veniți să-mi cereți bani mie pentru că vă flămânzesc copiii? Bărbaților voștri să le cereți socoteală, lor să le cereți. Ar fi trebuit să chibzuiască la asta atunci când au intrat în casa mea ca să fure! În schimb, au dat bir cu fugiții ca doi lași.

Soția lui Vincenzo Lo Porto face un pas spre ea.

— Omul meu n-a plecat niciunde, spune ea cu voce șuierată, cu ochii înroșiți de plâns. *Manco ci posso portare una cannila, manco un ciure. Pi' vuatri, ju arristai senza capo.*[158]

Giovanna încremenește. În spatele ei, o simte pe *donna* Ciccia înțepenind și ea, apoi îi aude respirația întețindu-i-se.

Se uită la soția lui Giuseppe Caruso, care își strânge mâinile pe pântec. Tânăra încuviințează din cap spusele celeilalte, adăugând:

— Socrul meu știe și el. A cerut să se facă dreptate, altminteri, a zis că se duce până sus, la Roma, dacă nu i se spune ce s-a întâmplat cu fiul lui. *Ci ficiru attruvare un cane ammazzato*[159] în fața porții. Spunând acestea, femeia o prinde pe Giovanna de încheietură, șoptindu-i la ureche, pe un ton de deznădejde: Acum înțelegeți?

— Știți oare că alții au vrut să vă ia mai mult de trei-patru piese de argintărie? îi șuieră nevasta lui Lo Porto, care și-a apropiat acum fața la un centimetru de a Giovannei. Știți oare că au vrut să vă răpească fiul sau nepoata? Li s-a mai întâmplat și altora, cum bine știți…

Una ca asta e prea mult pentru Giovanna. Face un pas în spate, se scutură, încercând s-o împingă pe femeie departe de ea.

— *Lassatimi iri,* dați-vă la o parte, le poruncește.

Vizitiul o prinde pe una din ele de braț, trăgând-o înapoi. Cealaltă profită, reușește să se urce pe scara trăsurii, în timp ce Giovanna încearcă s-o împingă. *Donna* Ciccia o lovește peste mână.

— Dă-i drumul! îi poruncește Giovanna vizitiului, cu respirația întretăiată și ducându-și mâna la piept, în încercarea de a-și mai potoli bătăile nebunești ale inimii. Hai, hai să plecăm odată! repetă apoi mai mult țipând, în timp ce femeile de afară strigă și lovesc cu pumnii și cu

picioarele în ușa trăsurii.

În cele din urmă, trăsura se pune în mișcare, iar strigătele de afară sunt acoperite de zdrăngănitul roților pe pavaj și de respirația gâfâită a *donnei* Ciccia.

Frământându-și degetele înmănușate în negru, Giovanna nu se simte în stare să articuleze niciun cuvânt.

— Știai? o întreabă *donna* Ciccia.

Giovanna înghite în sec, caută alinare într-o *Ave Maria* murmurată în grabă, însă nu pare s-o găsească. Un nod ca un șomoiog de câlți i se ridică în coșul pieptului – un amestec de greață și de vinovăție.

— Nu.

— Le-ai văzut, nu-i așa? Hainele.

Giovanna încuviințează scurt din cap, privind pe fereastră fără să facă nimic.

Negre. Cele două femei erau îmbrăcate în haine de doliu.
Precum văduvele.

Și vor deveni în mod oficial văduve atunci când, câteva săptămâni mai târziu, cadavrele soților lor vor fi descoperite într-o grotă, pe un teren viran aflat nu departe de oraș.

Fuseseră uciși la numai câteva zile după furtul din casa Florio.
Nu plecaseră niciodată din Palermo.

Povestea va ajunge la urechile unui comisar din Nord care, în anul următor, va descinde la Palermo. Un bărbat inflexibil, obișnuit să-și zdrobească pur și simplu dușmanii, la fel cum procedase în urmă cu câțiva ani, când a trimis la închisoare peste două sute de membri ai Frăției din Favara, o asociație criminală responsabilă pentru nenumărate crime.

Misiunea pe care i-a încredințat-o guvernul este aceea de a stârpi
Mafia siciliană, organizația criminală despre care vorbește acum toată lumea și care pare să nu țină cont de nicio lege. Și nu doar atât: trebuie să-și afunde mâinile până la cot în mocirla în care puterea politică se întrepătrunde cu lumea interlopă, compromițând întregul sistem. Un sistem în care infractorii sunt în slujba senatorilor, a aristocraților și a notabilităților, „care îi protejează și îi apără pentru a fi apoi, la rândul lor, ocrotiți și apărați de aceștia”, după cum a scris comisarul în voluminosul său raport. În decursul anchetei, află despre furtul din casa familiei Florio, încearcă să obțină detalii de la *donna* Giovanna, însă fără niciun succes; va

încerca să discute cu soții Whitaker despre răpirea lui Audrey și răscumpărarea pe care au trebuit s-o plătească, însă nu va obține de la ei altceva decât tăcere.

Cu timpul, acel bărbat cu fălci colțuroase și cu barbă blondă, pe nume Ermanno Sangiorgi, avea să înțeleagă multe dintre secretele
Mafiei. De exemplu, modul de organizare: sistemul familiilor, cu șefii de district, *picciotti,* jurământul de fidelitate… O structură pe care o regăsim, practic neschimbată, aproape o sută de ani mai târziu, în mărturisirile pe care așa-numitul „boss al celor două lumi”.
Tommaso Buscetta, i le-a făcut mai întâi lui Giovanni Falcone – pe durata unui interogatoriu secret care a durat câteva luni bune –, apoi pe parcursul primului proces adevărat împotriva Mafiei, un proces care avea să dureze nu mai puțin de șase ani, din 1986 până în 1992. Și, în sfârșit, aceeași structură care va pune la cale atentatele care îi vor costa viața pe Falcone însuși și pe Paolo Borsellino – la patru, respectiv șase luni de la încheierea procesului.

Într-adevăr, el, Ermanno Sangiorgi, avea să înțeleagă multe dintre secretele Mafiei.

Va reuși însă să probeze foarte puține.

* * *

Luna martie a anului 1898 e șovăielnică, înaintează cu pașii nesiguri ai unui țânc de-o șchioapă. Chiar și în zilele însorite, vântul încă înghețat răscolește parcul domeniului Olivuzza, încovoind vârfurile copacilor.

De la fereastra salonului de lângă dormitorul său, Franca privește spre umbrele ce se redesenează întruna sub palmieri și ascultă foșnetul nervos al frunzelor, care îi amintește de freamătul valurilor care se loveau de coca iahtului *Aegusa* și de croaziera din estul Mediteranei în care îi dusese Ignazio vara trecută. Cu ochii minții, vede parcă aievea frumusețea aspră a insulelor din Marea Egee, apele transparente ale coastelor turcești, farmecul Constantinopolului, subtil precum veninul, străzile înguste din Corfu, pe care le străbătuse împreună cu Giulia, râzând fără griji, în vreme ce Giovannuzza țopăia în urma lor, supravegheată de doică; simțea parcă și acum adierile brizei, mirosind a oregano și a rozmarin…

Oftează, cuprinsă de nostalgie. Și-ar dori să mai admire o dată asfințiturile de pe Marea Egee, să mai bea un pahar de Nykteri,
„vinul nopții”, întrupat din struguri culeși înainte de ivirea zorilor, să simtă

din nou învăluirea brațelor lui Ignazio, care o strânge drăgăstos la piept. O strânge pe ea și doar pe ea…

Însă nimic din toate acestea nu se mai poate – sau, cel puțin, nu în starea ei de acum.

Își mângâie pântecul. Nu mai e mult până va naște.

Matri Sant'Anna, fă în așa fel încât să fie un băiat. O rugă pe care și-o repetă în gând încă din ziua în care a aflat că este din nou însărcinată. *Un băiat pentru Casa Florio, dar și pentru mine. Pentru Ignazio, care ar putea astfel să nu mai caute prin alte părți ceea ce pot și eu să-i ofer.*

Pentru că, da, situația e aceeași: Ignazio continuă să colecționeze *fimmine* – câtă vreme sunt tinere și frumoase, nu-i pasă dacă sunt de sorginte nobilă sau dacă provin din păturile rău famate. E un adevărat miracol că nu a luat până acum cine știe ce boală: în privința asta – asta e cât se poate de limpede –, se dovedește prudent.

Pe de altă parte, la ce bun să-ți înfrânezi pornirile când, printre cunoscuții lor la Palermo, nu există nici măcar un cuplu despre care că se poate spune că soții își sunt fideli unul celuilalt? Cuprinsă brusc de un val de furie amestecată cu suferință, Franca își amintește ce-i spusese în urmă cu câteva săptămâni Giulia, soția lui Romualdo Trigona. Din moment ce soțul ei avea acum o amantă fixă, se hotărâse să renunțe la obișnuita atitudine pasivă, să nu-l mai aștepte și să nu mai închidă ochii, prefăcându-se că totul e în regulă. Nu-i pasă ce crede lumea – spunea –, vrea să fie liberă să-și trăiască viața, să iubească și să fie fericită.

Cu toate acestea, oamenii găsesc *întotdeauna* modalități prin care să te rănească.

Ultima dată se întâmplase cu doar câteva zile în urmă. Din fericire însă, acum o avea pe Maruzza…

De ceva vreme, Franca are o doamnă de companie, pe contesa Maruzza Bardesono, o femeie de vârstă mijlocie, cu trăsături aspre și un aer sever. Provenind dintr-o familie înstărită, la moartea fratelui ei, se pomenise dintr-odată singură și fără mijloace de subzistență. Cineva îi spusese Francăi că-și caută o slujbă, iar ea acceptase o întâlnire, mai curând din datorie decât din convingere. Însă fusese impresionată de ținuta ei distinsă, de erudiția și de aura de siguranță pe care o emana, așa că o angajase pe loc. Și nu a regretat niciodată.

În ziua aceea, Maruzza intrase în dormitorul Francăi cu gândul să-i

restituie exemplarul împrumutat din *Amulet,* cel mai recent roman al unei autoare, Neera, pe care amândouă o apreciau foarte mult. O găsise în lacrimi, cu fruntea sprijinită de măsuța de toaletă, ținând strâns în pumn o hârtie. Pe pardoseală, împrăștiate, perii, piepteni, sticluțe, creme și flacoane cu parfum, pe care Franca le aruncase într-un acces de furie.

— Ce se întâmplă, *donna* Franca? Te simți rău? o întrebase, lăsând cartea pe pat.

Continuând să plângă în hohote, ea îi arătase hârtia.

Pe măsură ce citea, chipul femeii devenea tot mai vânăt.

— *Gente di fango,* oameni demni de tot disprețul, exclamase apoi. Cu scrisorile anonime se ocupă doar oamenii lași… Pe urmă, să trimiți așa ceva unei femei însărcinate? Mai mare rușinea, zău așa!

— Nu știu cine sunt femeiuștile astea cu care se tot încurcă el și nici nu vreau să știu, replicase mai mult murmurând Franca. Am acceptat de la bun început situația, pentru că știu că mă iubește și că se întoarce la mine.

Apoi, Franca se ridicase brusc și, privind-o pe cealaltă drept în ochi, continuase:

— De la un timp însă, mă întreb din ce în ce mai des dacă n-aș face mai bine să plec. Eu și fiica mea, doar noi două.

Maruzza îi luase mâinile într-ale sale.

— *Donna* Franca, aș zice că, de-acum, am ajuns să te cunosc cât de cât. Îmi permiți să-ți vorbesc sincer?

Ea încuviințase.

— Ai tot ce-și poate dori o femeie. Ești sănătoasă, frumoasă, ai un înger de fată, iubitoare și inteligentă. Și mai ai… toate astea, adăugase Maruzza, făcând un gest larg cu brațul spre încăpere. În plus, ești pe cale să devii din nou mamă, ai uitat asta?

— Dar…

— Suntem cu toții singuri, *donna* Franca, fie că-i vorba de bărbați, fie că-i vorba de femei. Iar banii, titlurile sau rangul social n-au nici cea mai mică importanță. Cu toții căutăm ceva ce nu avem, ceva ce ne lipsește. Însă bărbatului îi sunt date armele cu care să-și poată duce bătăliile. O femeie, în schimb, trebuie să câștige prin forțe proprii acele arme, iar dacă reușește să le obțină, plătește foarte scump pentru ele. Ești norocoasă pentru că arme ai, slavă Domnului, și încă multe, iar pe deasupra, ai învățat și cum să le folosești. Multe *fimmine* pur și simplu nu le au și cu asta, basta. Au doar

cosi inutili, calități nefolositoare, precum femeia care ți-a trimis scrisoarea asta…

Încruntându-se, Franca își coborâse privirea asupra hârtiei, căutând parcă o confirmare a spuselor Maruzzei.

— Oh, da, cu siguranță e o femeie, continuase cealaltă. Vezi dumneata, anumite femei nici măcar nu se obosesc să-și caute armele. Și asta, deoarece, pentru a le găsi, ar trebui să schimbe prea multe lucruri în privința propriei persoane, începând cu felul de a gândi. În primul rând, ar trebui să înceteze să mai creadă în povești. Exact cum foarte bine o spune și Neera… Și, spunând aceasta. Maruzza ia cartea de pe pat, o răsfoiește până la o anumită pagină. „Lipsite de înfrigurarea de a-și descoperi cu orice preț adevăratele calități și avantaje, ele se agață de cel mai apropiat și confortabil model, luându-l ca lecție", citește ea. Apoi adaugă: Practic, le e frică să-și trăiască viața, transformându-se pe nesimțite în biete nefericite care se tem de tot și de toate, simțindu-se importante și puternice doar atunci când îi judecă pe alții. Însă amărăciunea vieții pe care o duc se transformă în fiere, le sufocă și cumva-cumva trebuie să scape de ea, s-o arunce, fie și prin scrisori ca aceasta. Sunt doar niște creaturi nefericite, *donna* Franca. Desigur, te invidiază pentru bani, haine, bijuterii… Însă crede-mă pe cuvânt, mai presus de orice, te atacă pentru că văd ce fel de femeie ești. O femeie curajoasă. Știi ce face soțul dumitale, dar, cu toate acestea, mergi mereu cu fruntea sus, nu te ascunzi, nu-i răspunzi cu aceeași monedă, nu permiți nimănui să-ți submineze demnitatea, demnitatea *dumitale.* În tot ce faci, ai mereu conștiința numelui pe care îl porți.

Franca se dusese să se așeze pe un scaun.

— Să înțeleg, deci, că ar trebui să o compătimesc pe persoana care mi-a trimis această scrisoare?

— Da. Pe urmă, mai sunt și celelalte care…

— Celelalte?

— Depravatele pe care soțul tău le acoperă cu bijuterii. Ele au puține arme, desigur… însă știu atât de bine să se folosească de ele! spusese Maruzza emițând un soi de râs deloc vesel. Dacă te gândești mai bine, și ele sunt la fel de demne de milă. Se cred importante, însă nu realizează că bărbații le folosesc doar ca să se distreze și atât. Amante de două-trei săptămâni, care sfârșesc abandonate fără nici cel mai mic regret, date la o parte asemenea unor păpuși vechi.

Franca nu reușise să-și ascundă surprinderea la auzul cuvintelor, atât de incomode, dar atât de adevărate. Dintr-odată, asimilase imaginea Maruzzei cu a cumnatei sale Giulia. Două femei atât de diferite între ele, dar care îi spuseseră același lucru: ea, Franca, era asemenea unei flori cu rădăcini puternice căreia nu trebuia să-i fie frică să înflorească, să caute calea spre cerul însorit. Îi era sortit să crească, să devină din ce în ce mai puternică.

Și totuși…

— Și totuși, de ce încă doare atât de tare, chiar și după atâta vreme? întrebase ea, mai mult pentru sine decât pentru Maruzza.

Cealaltă oftase. Apoi, cu un zâmbet amar, îi răspunsese:

— Iubirea, *donna* Franca, e o fiară nerecunoscătoare: mușcă mâna care o hrănește și se gudură la cea care o lovește. A iubi pe vecie, a iubi cu adevărat înseamnă a renunța la propria memorie.

* * *

O durere sfâșietoare de spate. Violența junghiului o face să tremure din tot corpul.

Din instinct, Franca sare din fotoliul din salon în care se așezase și trage adânc aer în piept. *Să fie o contracției?* se întreabă. Întinde mâna după clopoțelul pentru servitori și o slujnică se ițește imediat în prag.

— Vă ascult, *donna* Franca.

— Sun-o pe contesa Bardesono, te rog. Spune-i să vină imediat aici.

Un alt junghi, ca o tăietură de cuțit. După discuția pe marginea scrisorii anonime din urmă cu o lună, legătura cu Maruzza a devenit mai profundă, mai intimă. Așa se face că, acum, Franca a rostit instinctiv numele ei, și nu pe al soacrei.

Zgomot de pași repezi răsună pe culoar. O ușă care se deschide.
Franca își ridică ochii, întâlnind privirea blajină a Maruzzei. În clipa următoare însă se încovoaie brusc de spate, reținându-și cu greu un țipăt de durere; albă ca varul, respiră cu greutate.

Cealaltă îi pune o palmă pe frunte, apoi o trage repede înapoi.

— Au început durerile? Vrei să chem medicul? Pe mama dumitale?

Pe mama dumitale, nu pe donna *Giovanna.* Într-adevăr, Maruzza a ajuns s-o cunoască bine.

— Pe moașă și doctorul… și pe mama, da. Poate rămâne aici câteva zile…

O altă săgetătură, de data aceasta, în pântec. Degetele Francăi se

încleștează pe încheietura Maruzzei.

— Au devenit mult prea dese, murmură, cu o sclipire de panică în priviri. Au început brusc, din senin…

Maruzza flutură din braț, minimizând gravitatea momentului.

— Al doilea copil vine întotdeauna pe lume mai repede decât primul. Vrei să trimit după soțul tău?

Ignazio. Ei bine, da, Franca și l-ar dori acolo, lângă ea. Cu siguranță că fie și numai simplul gând că el așteaptă acolo, acasă, i-ar insufla curaj și forță. Pe unde umblă, oare? La sediul NGI sau hai-hui, cine știe pe unde? Ieșise mai devreme fără să lase vorbă. Își luase rămas-bun cu o sărutare fugară, după care abia dacă apucase să-l vadă grăbindu-se spre ieșire, îmbrăcat impecabil ca de obicei, cu nelipsita garoafă la butonieră.

— Află, te rog, de la Saro, unde poate fi găsit, spune, mai mult șoptit.

Sprijinindu-se cu o mână de brațul Maruzzei și ținându-se cu cealaltă de mijloc, Franca se ridică și încearcă să facă câțiva pași.

Între timp, patul a fost făcut, iar hainele – așezate la loc în dulap.

O lumină intensă, aproape vâscoasă se revarsă dinspre fereastră, iar totul în jur pare încremenit în liniștea așteptării. Pe comodă – flori diafane, însă parfumul lor îi provoacă brusc greață.

— Du-le de aici, îi spune Maruzzei, arătând spre flori.

În clipa următoare, simte o durere ascuțită iradiind dinspre bazin către întreg abdomenul. Nu mai e nicio îndoială: al doilea copil al familiei Florio se pregătește să vină pe lume.

* * *

Concentrare, respirație deasă, sacadată. Sângele curgând învolburat prin vene și durerea năvălind în valuri, retrăgându-se doar pentru a se năpusti să lovească din nou, cu și mai multă ferocitate. Corpul se răzvrătește, se despică în bucăți. Mintea își anihilează singură funcțiile, căci nu e în stare să suporte toate acele spasme și împingeri, acel sentiment că pântecul e pe cale să-ți crape în două.

Apoi, odată cu ultimele contracții, se așterne calmul. Un soi de resemnare sumbră, de fapt. *Da, o să mor și cu asta, basta,* își spune în gând Franca, scăldată într-un amestec de sudoare, sânge și lichid amniotic, ba chiar ajunge să-și dorească moartea, căci e sleită de puteri și nu mai suportă durerile. Scutură din cap, suspinând.

— Nu, nu pot, murmură, adresându-i-se mamei sale, care o ține de mână.

N-o să reușesc.

Aproape la fel de transpirată, Costanza îi strânge mâna într-a sa și-i șterge fruntea.

— Ba sigur că poți, o încurajează. Ai reușit tu cu Giovanna, îți mai amintești? Iar la ea a fost greu, nu glumă!

Încovoiată între picioarele desfăcute ale Francăi, moașa emite un sunet straniu, pe jumătate râs, pe jumătate pufnit.

— *Signorina* Giovanna era în poziție greșită. A trebuit s-o întorc eu! În schimb, cel de acum este în poziție corectă, numai că e foarte mare. Hai, curaj și Sfânta Măicuță Ana să ne ajute!

Franca nu răspunde. Simte ridicându-se din străfunduri presiunea unui nou spasm: se apleacă în față, își reprimă un zvâcnet de vomă. Da, acum trebuie să se elibereze, să permită acelei creații a ei să vină pe lume. Împinge.

— Atât… stop…! strigă moașa, punându-i o mână pe abdomen și îndreptându-se de spate. Apoi, mângâind-o pe mână, spune: Stă să iasă. Când spun eu, împingeți brusc și pe urmă vă opriți. Acum!

Franca țipă din toți rărunchii. Apoi, simte ceva învârtoșându-i-se afară din vintre, de parcă cineva i-ar extirpa un organ vital. Întinde o mână, însă e sleită, nu are vlagă nici măcar să întrebe, să afle. Se lasă să cadă înapoi între perne, cu ochii închiși.

S-a terminat. Orice a fost, acum s-a terminat.

Trec câteva clipe, lungi cât un veac.

Apoi un țipăt.

Deschide ochii. Fericită, mama ei râde și plânge în același timp, cu palmele la gură și dând întruna din cap.

— *Masculu è!*

Fătul e încă legat de ea, acoperit de sânge și de vălul albicios al sacului amniotic. Tot ce contează însă acum e că-i băiat, că trăiește și că e sănătos, cu ochii lui mari și cu gura larg deschisă, într-un plâns care anunță lumii întregi triumful dureros al primei respirații.

E băiat. E moștenitorul.

* * *

— *Masculu è!*

Repetat din gură în gură, strigătul răsună în întreaga casă.

Giovanna i-a dat cea dintâi vestea lui Ignazio, care aștepta într-unul din

saloanele de la parter, în compania lui Romualdo Trigona, a
Giuliei și a cumnatului Pietro. De mulți, foarte mulți ani – poate chiar din copilărie – nu mai văzuse Ignazio pe chipul mamei sale un asemenea zâmbet strălucitor ca atunci când l-a anunțat:

— E băiat, fiul meu! În sfârșit!

Ignazio poruncește de îndată să fie adusă șampania, permițându-le tuturor servitorilor să bea câte un pahar, apoi toastează cu prietenii și cu rudele, îi îmbrățișează, își ridică brațele victorios. Bona o conduce pe Giovannuzza la tatăl ei ca să sărbătorească împreună, iar el o ridică în brațe, o învârte în aer și o sărută pe frunte, apoi își sărută și sora, pe Giulia.

E fericit. După cinci ani, iată că, în sfârșit, moștenitorul a sosit!
Dificultățile economice? Criza din navigație, banii niciodată suficienți? Toate sunt acum departe. Revendicările muncitorilor de la turnătorie? Prea puțin importante. Acum a venit pe lume un nou Ignazio… pentru că, da, așa îl va chema. Asemenea tatălui său, el va duce mai departe numele familiei, continuându-i povestea.

După încă un pahar de șampanie, îl cheamă pe Saro.

Bărbatul se oprește în prag și face o plecăciune.

— Vă felicit din tot sufletul, *don* Ignazio.

Radiind, Ignazio se duce către el, își trece brațul pe după umerii lui, apoi îl privește drept în ochi și-i spune:

— Am nevoie de câteva sticle de marsala. Dar nu orice sticle: le vreau pe cele ale bunicului meu, păstrate în fundul pivniței. Trimite pe cineva să le ia din pivniță, iar tu adu-le sus. Hai, repede!

Uluit, Saro face ochii cât cepele, apoi se îndepărtează cu un aer confuz. Ignazio privește de jur împrejur, apoi ia ligheanul din argint cu flori uscate din mijlocul mesei, îl golește și, bătând ritmic cu degetele în el, traversează întreaga clădire, până la scara din marmură roșie care duce la apartamentele lui și ale Francăi. Îl urmează Romualdo, având întipărit pe față un zâmbet care aduce mai curând a rânjet. În schimb, Pietro pare dezorientat și, înainte să pună piciorul pe prima treaptă, este oprit de Giovanna și de Giulia, care o ține acum pe Giovannuzza în brațe.

— Ce are de gând să facă fratele ăsta al meu? îl întreabă Giulia, confuză.

Pietro își desface larg brațele.

— *E chi nni sacciu?* I-a poruncit lui Saro să aducă marsala, asta-i tot ce știu.

Giovanna scutură din cap, apoi își ridică ochii spre tavan.

— *Sa soccu avi n'testa…*[{160}]

Giulia i-o încredințează pe Giovannuzza bonei, apoi își ridică poalele fustei și începe să urce scările cu pași hotărâți, urmată de mama ei. *Asta ar mai lipsi acum, s-o facă pe Franca să leșine cu vreuna din invențiile lui idioate,* își spune ea în gând. Știe prea bine cât de greu îi e unei femei să treacă printr-o naștere, la fel de bine cum știe și că bărbații nu-și pot nici măcar închipui suferințele unei mame. Giulia și Giovanna traversează coridorul, oprindu-se în grădina de iarnă, printre copaci. Deodată, din spatele lor se aude o respirație grea, însoțită de zdrăngănit de sticlă. Saro apare încărcat cu un braț de sticle prăfuite.

— Ce faci? îl întreabă Giovanna, scandalizată.

— *Don* Ignazio *mu' disse…,* încearcă el să-i explice, însă se întrerupe ca să-și tragă sufletul.

— Saro! răsună deodată vocea lui Ignazio. Saro, unde ești?

Ignazio apare în ușa de la dormitorul Francăi, cu ochii scânteindu-i surescitați, îi face semn lui Saro să se grăbească și dispare înapoi cameră.

Neobișnuitul alai se pune din nou în mișcare, intrând în dormitorul Francăi: o găsesc întinsă în pat, palidă și istovită, dar cu chipul scăldat de un zâmbet larg. Nou-născutul e în brațele bunicii, care o așteaptă pe doică să pregătească scutecele.

Cât despre Ignazio, el lasă ligheanul pe masa de toaletă, apoi destupă, una câte una, sticlele cu marsala și le varsă înăuntru, încăperea se umple brusc de aroma înțepătoare a alcoolului, care se întrepătrunde cu mirosul sărat de transpirație și cu cel mai subtil, cu iz de fier, al sângelui.

Odată umplut ligheanul cu vin, Ignazio se întoarce către soacră, întinzând brațele. Neștiind cum să reacționeze, Costanza își privește fiica; însă Franca râde, încurajând-o din cap să-i încredințeze copilul lui Ignazio: i-a înțeles intenția și e fericită de alegerea lui. Și Giulia a înțeles, însă își prinde fratele de braț.

— Așteaptă! strigă ea râzând, apoi ia carafa cu apă pregătită pentru îmbăierea fătului și, sub privirile uluite ale celorlalți, o toarnă în lighean, adăugând: Vinul trebuie diluat, altminteri i-ai putea face rău! Abia s-a născut, pentru numele lui Dumnezeu!

Poposind gol-goluț în brațele tatălui său, nou-născutul deschide ochii. Ignazio încremenește preț de o clipă, privindu-l. O creatură cu pielea roșie

și fața încrețită. Dar e el, e fiul său. Al său și al adoratei lui Franca.

Sprijinind copilul pe antebraț, îl apleacă deasupra ligheanului, ia puțin lichid în căușul palmei și-l udă pe creștet. Apoi îl scufundă cu totul în cristelnița improvizată.

Din spate, strigătele scandalizate ale asistenței.

— *Ma chi è*? *Lu ești vattiannu?*[{161}] țipă Giovanna, îngrozită de sacrilegiul comis de fiul ei.

Giulia și-a dus mâna la gură, neînțelegând însă dacă să râdă sau să se indigneze. Din spatele mătușii sale, Giovannuzza privește scena cu ochii cât cepele.

Însă Ignazio nu vede și nu aude nimic. O caută cu privirea pe Franca. Ea râde și bate din palme. Pe chipul ei, o expresie duioasă pe care o va purta în suflet pentru toată viața.

Da, viața. Viața la care tânjise mereu și care, pentru multă vreme, păruse să-i scape printre degete. Fusese bântuit de moarte încă de la venirea pe lume, când bunicul său și-a dat ultima suflare aproape în aceeași zi în care el s-a născut. Apoi, la moartea fratelui său Vincenzo. Și apoi, din nou, la cea a tatălui. Încercase să uite de acea suferință în brațele Francăi, și nu numai ale ei.

Și ale multor, chiar prea multor alte femei. Dedându-se la toate capriciile și extravaganțele pe care uriașa lui avere i le permitea.

Și totuși, abia acum simte că e pe cale să găsească puțină liniște. Pentru că viața, iat-o, e aici, în brațele lui. E viitorul lui și al Casei Florio.

Copilul își deschide larg ochii și izbucnește într-un plâns dezlănțuit, însă Ignazio, imperturbabil, îi udă buzele cu un deget înmuiat în alcool.

— Acesta e gustul de care va trebui să-ți amintești toată viața. Da, chiar înainte de cel al laptelui, spune, ridicându-l apoi la piept, fără să-i pese că și el duhnește deja a alcool. Acesta e gustul care ne-a făcut ceea ce suntem: neamul Florio.

* * *

— *Don* Ignazio… niște muncitori, afară.

Saro a intrat în birou și acum cercetează scuarul din fața vilei prin deschizătura draperiilor. La masa lui de lucru, Ignazio schimbă o privire nedumerită cu Erasmo Piaggio, așezat în fotoliul din fața sa, apoi se ridică și privește afară peste umărul valetului, imitat de directorul NGI. Într-adevăr, un grup de vreo zece muncitori așteaptă la poartă, discutând cu

Pietro Noto, supraveghetorul.

— Ce caută aici? mormăie el într-un târziu.

— Eh, cine știe! Or vrea oare să ceară socoteală pentru întârzierea comenzilor de lucrări? încearcă să presupună Piaggio.

Ignazio se duce înapoi la masa lui de lucru.

— Du-te și explică-le că, de când Codronchi și-a părăsit postul, anul trecut în iulie, situația s-a complicat. Și că singura noastră speranță este ca această Società Cantieri Navali, Bacini e Stabilimenti Meccanici Siciliani, pe care am hotărât s-o înființăm – și, spunând acestea, Ignazio bate cu arătătorul în dosarele din fața lui – va face lucrurile să se urnească din loc… Apoi, ridicându-se brusc: Ah, vreau să cred că n-au venit ca să ceară o altă mărire de salariu! Cu ce obraz, întreb eu, după tot ce s-a întâmplat în ianuarie? Cred că ar trebui să discutăm din nou cu Garibaldi Bosco: e singurul care îi mai poate îmbuna. Oh, ce plictisitor, mereu proteste și iar proteste…

— Au venit să-și prezinte omagiile pentru nașterea celui mic.

Giovanna s-a ițit fără zgomot în prag, iar acum își privește fiul cu reproș.

— Am dat dispoziție să fie lăsați înăuntru, continuă ea. Apoi, zice, întorcându-se spre Saro: Adu câteva scaune aici, pe urmă cere să fie aduse fursecuri și vin și aranjează-le pe birou. Sunt muncitorii noștri și trebuie să-i cinstim cum se cuvine, adaugă Giovanna, prevenind obiecțiile fiului, care, de altfel, își holbase ochii, pregătindu-se să intervină. Tatăl tău așa ar fi procedat, mai murmură ea, înainte de a se face nevăzută.

Pe drum, se gândește cu amărăciune că Ignazio al ei s-ar fi dus personal să le vestească muncitorilor de la Oretea venirea pe lume a moștenitorului familiei, așa cum se întâmplase la nașterea lui
Vincenzino.

Câteva clipe mai târziu, pașii grei ai muncitorilor de la Oretea răsună apăsat pe coridoarele vilei Olivuzza, aducând praf pe covoare și lăsând urme pe parchet. Îmbrăcați în straie de sărbătoare, bărbații privesc de jur împrejur, intimidați de tablourile masive, de aranjamentele florale elaborate, de decorațiunile în aur și de stucaturi, dar, mai ales, de spațiile largi, care par să nu se mai sfârșească. Nu se așteptau să fie lăsați înăuntru; supraveghetorul de la poartă le spusese că îi va transmite mesajul lui *don* Ignazio, îndemnându-i să se întoarcă la casele lor. Apoi însă apăruse *donna*

Giovanna, văduva lui *u' principale* – Dumnezeu să-l odihnească în pace, că *gran signore* a mai fost! —, care le spusese pur și simplu: „Bine ați venit. Haideți, intrați", îndreptându-se apoi spre biroul care pe vremuri fusese al soțului dumneaei și care acum este al fiului Ignazio.

Trecând prin fața salonului verde, o zăresc pe *donna* Ciccia moțăind într-un fotoliu, cu gura deschisă. Cineva râde în gura mare, însă numai pentru o clipă, căci, dând cu ochii de portretul lui Ignazio în rama lui de argint, se opresc și-și fac semnul crucii.

Giovanna, care îi urmărește cu privirea, simte cum i se umezesc ochii. Un muncitor în vârstă, cu o mustață cenușie impozantă, se uită pieziș la ea.

— A fost ca un adevărat tată pentru noi. Domnul l-a chemat la El mult prea devreme, îi spune.

Ea încuviințează scurt din cap, apoi se întoarce cu spatele, continuându-și drumul în direcția salonului-studio. Ignazio s-a afișat în prag, având-l în dreapta sa pe Piaggio. Pe biroul golit de acte și de dosare, sticle cu vin și tăvi cu prăjituri. Alături, șervete din în brodate cu inițialele lui Ignazio și ale Francăi.

Muncitorii se aliniază de-a lungul pereților, iar muncitorul cu mustață cenușie se apropie de Ignazio.

— *Voscenza,* suntem aici pentru a vă adresa toate… toți…

— … felicitările noastre, îi sugerează un tânăr din spatele celorlalți. Are o privire inteligentă și pare cel mai bine îmbrăcat dintre ei.

— Exact, felicitările noastre. Nașterea *picciriddu*-ului este un lucru bun nu numai pentru domnia-voastră, ci pentru întreaga Casă Florio, iar noi suntem foarte fericiți că ați hotărât să-i dați numele lui *u' principale,* tatăl domniei-voastre, Domnul să-l aibă în gândurile Sale.

— Amin, șoptește Giovanna din spatele camerei.

— Vă mulțumesc. Foarte amabil din partea voastră să veniți până aici, spune Ignazio pe un ton ezitant, vârându-și degetele în buzunarele vestei. Apoi adaugă: Pot să vă tratez cu un apetitiv? Presupun că ați venit pe jos, nu-i așa?

— Pe jos și cu escortă.

Replica venise din partea aceluiași tinerel de mai devreme, a cărui notă de sarcasm din voce nu pare să fi scăpat cuiva. Piaggio ridică din sprâncene și, apropiindu-se de fereastră, zărește un mic grup de carabinieri masat într-un colț al scuarului de la intrare. Apoi, în timp ce restul oaspeților se

apropie de birou pentru un pahar cu vin sau un fursec, el se întoarce către muncitorul cel tânăr.

— Dumneata ești…? îl întreabă.

— Nicola Amodeo. Turnător la Oretea.

— Ei bine, domnule Amodeo, escorta mi se pare o măsură necesară de precauție, având în vedere protestele din ianuarie în fața sediului companiei NGI.

Piaggio a înțeles dintr-o singură privire că tânărul nu este un simplu muncitor. Își ține fruntea sus, vrând parcă să-și definească cât mai explicit rolul. *E un sindicalist, dacă nu cumva și mai rău,* își spune, apoi continuă cu voce tare:

— Am făcut atunci niște alegeri dureroase, într-adevăr, însă au fost dureroase și pentru noi, mă crezi? Concedierile nu sunt o plăcere pentru nimeni, numai că, până va fi dat în folosință șantierul naval, turnătoria nu-și poate permite să țină mai mulți oameni decât strictul necesar.

Ignazio, care între timp s-a apropiat de cei doi, dă aprobator din cap.

— Nu cred că realizați cu câte greutăți s-a confruntat, în această lună ianuarie, lumea săracă din Palermo, spune Amodeo, scuturând din cap și adăugând: Concedierea ucenicilor a fost o lovitură grea. Nu ceruseră decât o mărire de salariu, pentru că toate s-au scumpit, începând cu pâinea; în schimb, au fost dați afară și denunțați la poliție. Iar acum, nimeni nu mai vrea să-i angajeze, pentru că au fost înregistrați ca fiind anarhiști.

— Ei, hai, să nu exagerărăm! exclamă Piaggio. Erau simpli ucenici, capete înfierbântate, oameni nerecunoscători care s-au pus pe pichetat fabrica fără niciun motiv. Pe urmă, ai spus-o adineauri chiar dumneata, toate se scumpesc. În primul rând impozitele. Spunând acestea, Piaggio îi face semn unui valet, care se apropie cu o tavă cu câteva pahare de marsala, în vreme ce el continuă: Dacă ai fi fost în locul nostru, ai fi procedat la fel. Pedepsirea unora sau altora are rolul de a le reaminti tuturor cine e stăpânul.

Amodeo refuză vinul.

— I-ați concediat fără să le dați posibilitatea să-și expună motivele, spune el sec.

— După toată agitația pe care au organizat-o, oare ce ar fi trebuit noi să facem? Să-i reangajăm? intervine Ignazio. Genul acesta de turbulenți seamănă cu șoarecii aciuați într-un hambar: îți mănâncă toată recolta cât ai clipi.

Amodeo își coboară privirea.

— Domnia-voastră, *don* Ignazio, nu înțelegeți că la mijloc e vorba pur și simplu de foame, de multă foame, iar foamea este periculoasă. La protestele din ianuarie, nu eram doar noi, cei de la turnătorie sau de la calele de lansare la apă, erau și dulgheri, și zidari, și pietrari… Au venit oameni din arondismentul Dei Tribunale, din Monte di Pietà, Castellammare, ba chiar și din districtele Della Zisa și Acqua dei Corsari. Palermo tânjește după locuri de muncă.

— Crezi oare că eu nu știu asta? ridică Ignazio vocea, în vreme ce un rictus de exasperare îi încrețește buzele. Câtă vreme comisar regal era Codronchi, procedurile de înființare a șantierului naval au avut susținere puternică… Ajunseserăm să credem că lucrările urmează să înceapă din moment în moment. Am fost chiar și la Roma să zoresc lucrurile, să umblu cu rugăminți, să presez… Acum însă totul s-a împotmolit acolo, la minister, despre finanțare nici să nu mai vorbim – nimeni nu mai vrea să se implice pentru noi. Ca să nu mai pomenesc, desigur, de protestele care s-au întins în toată Italia, așa că guvernul se gândește acum la cu totul altceva. În concluzie, situația nu depinde de noi!

Muncitorul scutură din nou din cap, zâmbind abătut:

— Ba depinde și de domnia-voastră, *don* Ignazio.

— Eu…

În clipa aceea însă, Giovanna îl întrerupe, punându-i o mână pe braț și făcându-l să se întoarcă spre spre ea.

— Au venit Franca și *picciriddu.* Hai, vino, îi spune.

Ignazio își ridică privirea. Sprijinită de Maruzza, în prag a apărut soția lui. În spatele lor, bona, care ține în brațe nou-născutul, înfășurat într-un morman de dantelării.

Muncitorii îi întâmpină bătând din palme, murmurând o binecuvântare – *U' Signuri vi l'avi a taliàre e a pruteggiri sempre*[{162}] – și adresând complimente micuțului și mamei sale.

E încă palidă, Franca lui dragă, își spune în gând Ignazio; au trecut, iată, câteva zile bune de când a născut, însă pare să-și revină cu greu. Un val de tandrețe îi inundă pieptul. Își propune ca, la sosirea verii, să organizeze un voiaj pentru ea și întreaga familie, poate chiar cu trenul lor privat, ca să nu se obosească prea mult și să dispună de tot confortul vagoanelor personale. Da, chiar așa: vor merge din nou la Paris, poate și în Germania – își spune,

iar gândul îi smulge primul zâmbet de peste zi.

Important este să plece cât mai departe de Palermo și de toată mizeria de aici.

* * *

Ignazio se plimbă nervos de colo-colo prin încăpere, căutând parcă un pretext ca să-și reverse năduful.

Sala de prânz de la primul etaj al vilei Olivuzza nu a fost niciodată printre preferatele lui; mobilierul din mahon prea masiv și sumbru, candelabrele din argint prea mari și de modă veche. În plus, a detestat dintotdeauna cei doi păuni antici din coral și alamă care se învârt pe polița șemineului, precum și paravanul șemineului. Iată însă că a trecut un an de când s-a născut micul Ignazio – pe care toată lumea îl numește Baby Boy – și a sosit vremea ca el și Franca să redevină sufletul vieții mondene din Palermo. Chiar dacă asta înseamnă, desigur, să întâmpine cu onoruri anumite personaje pe care pur și simplu le urăște, cum e cazul în această seară.

Se oprește în dreptul mesei.

— Ouă *alia Montebello?* Pentru cina de după teatru? pufnește el, consultând meniul.

Chiar în clipa aceea, în încăpere intră Franca, înfășurată într-o rochie din dantelă neagră, cu o etolă din mătase de culoarea fildeșului pe umeri. Nu poartă colier, ci doar două brățări Cartier și cerceii cu perlă dăruiți de Ignazio în luna de miere. Silueta i-a revenit și de data aceasta la formele voluptuoase dinaintea sarcini. Ce-i drept, o ajutaseră și cremele – dintre cele mai scumpe, de la Veloutine de la Charles Fay, până la *cold-cream* de la Pinaud et Meyer –, băile reci pentru tonifierea pielii sau ședințele regulate de masaj, însă, cu toate acestea, și-a propus să se supună, la Paris, unui tratament special cu smalț lichid, care ar trebui să-i facă o față ca de porțelan. I s-a spus însă că tratamentul este foarte dureros și că ea, la cei douăzeci și șase de ani ai ei, nu are *încă* nevoie de el.

— Trebuie să-ți spun, dragul meu, că d'Annunzio adora ouăle, comentează ea cu voce cântată. Însă, după cum vezi, avem și homar în sos tartar, sparanghel în sos *mousse,* iar pentru final, „triumful lăcomiei”[{163}]. Spunând acestea, Franca se întoarce cu spatele, oftând:

Ah, ce bărbat fermecător, ce personalitate unică… Știi, am stat mult de vorbă cu el în pauza dintre actele trei și patru.

— Aha, care vasăzică atunci când au început huiduielile, a venit la tine…

— Ce tot spui acolo? A fost un adevărat triumf! Opt chemări la rampă numai după primul act… Gălăgie au făcut doar nepricopsiții aceia de studenți de la galerie. Am auzit chiar că au spart geamurile de la intrarea în clădirea teatrului. Pe urmă, toate piesele lui Gabriele sunt îndrăznețe, generează controverse. Iar această minunată *Gioconda* nu face excepție. Desigur, aceasta și grație lui Duse și Zacconi, care joacă de-a dreptul…

— Ah, vă spuneți pe nume deja, o întrerupe Ignazio, pe un ton ca de gheață. Individul e un *fimminaro* și nu se jenează să se dea la femeile măritate.

Franca se preface că-și concentrează atenția asupra corsetului, îndepărtând delicat o pată invizibilă.

— Vă adulmecați unii pe alții, nu-i așa? remarcă ea cu un sarcasm nonșalant, făcându-i apoi semn valetului, căruia îi întinde etola, rugându-l să i-o ducă Diodatei.

Ignazio se uită la ea cu ochii ieșindu-i brusc din orbite.

— Ai decolteul prea mare!

Franca îi aruncă o privire în care se citește un amestec de răceală și de incredulitate.

— Probabil că-i prima dată când îi spui unei femei una ca asta.
Asta, dacă nu cumva le-o spui și… amicelor tale.

— Dar ce legătură are una cu alta? Toată lumea știe că d'Annunzio are o *sensibilitate* aparte pentru femeile frumoase, exclamă el, făcând un pas în direcția ei. Iar tu ești frumoasă, prin urmare, speră să te numeri printre cuceririle lui. Oh, nu, nu nega! Am văzut foarte bine în seara asta cum te privea, cum îți vorbea…

— Mda, presupun că recunoști de la o poștă pornirile unui vânător de fuste.

Ignazio se încruntă.

— Nu e motiv de glumă, Franca.

Ea își flutură brațul, cu un gest agasat.

— Mi-a cerut un „talisman" pentru noua lui piesă, iar eu i-am promis că mă voi gândi la ceva. Poate o aschie de coral sau altceva de genul ăsta… Pe urmă, dacă ai fi fost într-adevăr atent, ai fi observat că în realitate discutam amândoi cu Jules Claretie.

— Care e directorul de la Comédie-Française și despre care fac

prinsoare că este pe jumătate pederast, asemenea atâtor alți oameni de teatru. Franca, nu glumesc: ține-te departe de d'Annunzio, spune Ignazio amenințător, prinzând-o de încheietură.

Ea își trage mâna din strânsoare.

— Eu știu tot despre ce faci tu, Ignazio. Tot. Știu cât cheltuiești pe amantele tale, unde le duci, chiar și cu ce parfum se dau, pentru că îl simt pe hainele tale. Poveștile tale de budoar care circulă prin oraș sunt atât de previzibile, încât am ajuns să nu-mi mai pierd vremea să le ascult. Iar acum ce faci? Te arăți gelos doar pentru că am stat de vorbă cu un bărbat de față cu toată lumea de la teatru? Ești ridicol, zău așa!

— Nu voi permite ca tot Palermo să mă știe de *cornutto.*

Franca izbucnește într-un hohot de râs, lăsându-și capul pe spate.

— Perfect! Care vasăzică, cum te simți să fii și tu, fie și măcar o dată, de cealaltă parte? Să vezi că alții tânjesc după ceea ce tu ai deja și de care nu-ți pasă? Spunând acestea, Franca își mângâie încet gâtul, lăsând degetele să-i coboare spre decolteu, hotărâtă să-l provoace. După părerea ta, cum se simt ceilalți bărbați când te văd flirtând cu soțiile lor?

— Cum îndrăznești… izbucnește Ignazio, vânăt la față.

— Sunt soția ta și uite că îndrăznesc. Acum însă, *basta,* e de-ajuns. Sau vrei să te faci de râs de față cu toată lumea?

O tuse discretă, dar imperativă, îi întrerupe. Nino, majordomul, se uită la ei din prag.

— Au sosit conții Trigona și domnul Claretie. Îi invit în salon? Franca își ridică un fald al rochiei.

— Merg chiar eu să le urez bun-venit, declară și, aruncându-i o ultimă privire ca de gheață lui Ignazio, îi trece prin față cu pas degajat și iese.

* * *

— Soția ta e o adevărată splendoare în seara asta, dragul meu văr. Toată lumea a luat aminte la ea, începând cu poetul nostru. S-a uitat mai mult la ea decât la piesa de teatru, spune în șoaptă Romualdo, făcând un semn din bărbie în direcția Francăi, care discută animat în franceză cu Giulia și cu domnul Claretie.

Giuseppe Monroy râde sub mustața subțire.

— Nu-i mai pomeni de asta lui Ignazziddu al nostru. Nu vezi că-i deja *nirbuso?*

— Două lepre, asta sunteți. Amândoi, șuieră Ignazio.

— Se spune totuși că Duse știe… să-l țină bine în frâu, comentează Giuseppe, apucând o sticlă de șampanie și turnându-și singur în pahar, sub privirea uimită a valetului. Aia da, bucățică bună! Ce ochi, zici că aruncă flăcări cu ei! Și ce ținută, ce piept!

În clipa aceea, coridorul răsună de zgomotul unor pași care se apropie, însoțit de fondul sonor al unor voci masculine și al unui râs de femeie, profund și gutural. Franca și Giulia se uită una la cealaltă, apoi se îndreaptă spre ușă. Gabriele d'Annunzio își face cel dintâi intrarea și o face în felul său, cu brațele desfăcute și cu palmele ridicate. Se duce întins către Franca, o prinde de mâini, i le aduce mai întâi la buze, apoi în dreptul inimii.

— *Donna* Franca, această casă este asemenea unei rame de tablou demne de splendoarea portretului, respectiv a dumitale.

— Oh, vă mulțumesc, maestre, răspunde ea zâmbind, apoi arată spre femeia de lângă ea. Îmi permiteți să vă prezint contesei Giulia Trigona, o prietenă dragă de-a mea?

Giulia, într-o rochie roșu-aprins, schițează o reverență stângace.

D'Annunzio îi întoarce zâmbetul, făcând o plecăciune.

— *Enchanté, madame.* Palermo se poate declara un oraș cu adevărat foarte fericit, din moment ce frumusețea fiicelor sale rivalizează cu cea a voluptuoasei Acteea, nimia râurilor. Sunteți grațioase precum adierea vântului de sud, a brizei mângâietoare a Mediteranei.

— Oh, nu ne mai adulați atât, exclamă Franca. Altminteri, soții noștri, geloși cum le e firea, se vor simți obligați să vă provoace la duel.

— Și n-ar fi primii! tună d'Annunzio. Mi-a fost dat în multe alte dăți șuierul morții să-l aud…

În pragul salonului, înfășurată într-o pelerină din satin gri-deschis, brodată cu filamente din cristal în degradé alb-argintiu, o femeie observă întreaga scenă afișând un zâmbet ironic și totodată amar. Apoi se apropie de Franca.

— Pur și simplu nu se poate abține. În prezența unei femei frumoase, trebuie să se dea în spectacol. Spunând acestea, femeia îi întinde mâna: Sunt Eleonora Duse. Îmi face plăcere să vă cunosc, *donna* Franca.

Franca ezită o clipă. De aproape, fără machiajul de spectacol, cu părul lung și negru curgându-i pe umeri, Eleonora Duse nu e doar frumoasă și senzuală. Este pur și simplu magnetică. Este întruchiparea eleganței în gesturi, combinată cu o siluetă armonioasă – o frumusețe într-atât de dusă

spre perfecțiune, încât induce un sentiment ireal, de prezență magică.

— Onoarea și plăcerea sunt de partea mea, răspunde ea într-un târziu. A fost un privilegiu să particip la reprezentația dumneavoastră din această seară. Ați dat voce tumultului interior al Silviei, însă ați reușit totodată să transmiteți ceva și mai dificil de redat: suferința ei fizică. Cu o simplă bătaie din gene…

— Doar o femeie sensibilă poate percepe cât de strânsă e legătura dintre iubire și suferință, răspunde Duse.

Franca zâmbește și-i face semn să ia loc. Exact în clipa aceea, în prag se ivește silueta unui bărbat cu un aer neliniștit, cu trăsături fine și în același timp ferme, cu o vioiciune flămândă de viață în priviri.

— Oh, iată-l și pe sculptorul meu! exclamă d'Annunzio.

Ermete Zacconi, care, în *Gioconda,* interpretează rolul sculptorului Lucio Settala, soțul Silviei, se înclină în fața Francăi, strângându-i mâna.

— *Donna* Franca, sunt onorat, spune el. Iertați-mi întârzierea, însă după o reprezentație, am întotdeauna nevoie de câteva momente de liniște…

— Îmi pot imagina, domnule Zacconi. Personajul domniei-tale este… atât de intens, încât mi-a smuls lacrimi.

— Sper din tot sufletul să nu fi fost lacrimi de groază!

D'Annunzio se repede spre ea și o strânge de mână, aruncându-i o căutătură prefăcută de umilință.

— De emoție pură și autentică, asta vă garantez, maestre.

El îi sărută mâna și zâmbește.

Din colțul lui, Ignazio caută privirea Francăi, cu intenția limpede de a-i face un reproș mut, însă ea îi întoarce spatele și face un gest către musafiri, invitându-i să se așeze cu toții la masă.

* * *

De îndată ce Franca și Ignazio se așază fiecare la câte un capăt al mesei, cu poetul în dreapta Francăi și cu Eleonora Duse în dreapta lui Ignazio, valeții aduc platourile acoperite cu *cloches* din argint.

Mirosul de ouă și de pâine proaspăt coaptă invadează încăperea.

— Ouă *alla Montebello?* Oh, dar mă răsfățați, zău așa! exclamă d'Annunzio, savurând o mușcătură, fără să-și ia ochii de la Franca.

Ignazio are un tremur nervos. Giuseppe are un schimb de priviri cu Romualdo, care chicotește încet.

Apoi, în pauza dintre homar și sparanghel, poetul își încrucișează

mâinile sub bărbie, cercetând-o îndelung cu privirea.

— Aveți un gât ca de lebădă, *signora.* Însă cerceii pe care i-ați ales îl fac parcă mai scurt, distrăgând atenția de la frumusețea magică a domniei-voastre, spune el, arătând spre cerceii Cartier cu pandantiv. Haideți, curaj, dați-i jos!

— Vorbiți serios?

— Da.

Supusă, Franca își scoate un cercel, apoi își privește reflexia de pe suprafața carafei din argint din fața ei. Bărbatul se apropie și mai mult, aproape atingându-i obrazul.

— Vedeți? Ar trebui să purtați doar coliere și *corsages,* care vă scot în evidență linia gâtului.

Franca încuviințează. Își scoate și celălalt cercel și se privește din nou în oglinda improvizată.

— Aveți dreptate, confirmă ea, continuând să se admire.

În capătul opus al mesei, Ignazio, exasperat, se gândește doar la momentul în care se va regăsi singur cu soția sa. Nu, nu poate suporta până la capăt acea scenă aproape intimă. În plus, e convins că Franca profită de atenția lui d'Annunzio ca să se răzbune pe el. *O să vadă ea! Crede oare că e singura îndreptățită să facă astfel de scene?*

Reușește să revină la realitate abia în clipa în care îi surprinde privirea lui Romualdo, care încearcă să-l facă să înțeleagă că iritarea lui este acum evidentă pentru toți de la masă. Cere să se toarne vin alb în pahare, un pinot, apoi se ridică.

— Dați-mi voie să toastez în cinstea oaspeților noștri și a succesului repurtat… anunță el. Apoi, după o scurtă pauză: Dar mai ales în cinstea doamnei Duse, al cărei talent îi depășește chiar și irezistibilul farmec.

Actrița îi aruncă un zâmbet recunoscător, apoi își îndreaptă atenția către stăpâna casei.

— Pentru o femeie, recunoașterea propriei inteligențe este la fel de importantă ca un compliment adresat frumuseții ei fizice. Nu sunteți de aceeași părere, *donna* Franca?

Franca încuviințează.

— Bărbații cred adesea că sensibilitatea noastră este mai curând o formă de limitare decât o resursă, punându-ne astfel într-o poziție de inferioritate. Noi, femeile, vedem și înțelegem totul, iar adesea alegem să tăcem, însă ei

par să nu observe.

Giulia Trigona își pleacă ușor fruntea, fixând cu privirea un detaliu brodat de pe fața de masă de in.

— Sau, și mai rău, sunt încredințați că starea lor de soț și de tată îi așază deasupra oricăror astfel de limitări, permițându-le să-și umilească și să-și îndurereze soțiile în public, de față cu toată lumea, murmură el.

Romualdo Trigona pălește brusc, coborându-și privirea în farfurie.

— Muza mea nu poate fi sufocată de negurile dense ale cotidianului, comentează D'Annunzio privind către Duse și ridicând paharul în cinstea ei. Din acest motiv, am respins nenumăratele mizerii cotidiene și am ales să trăiesc dincolo de ele, liber de plasele și de capcanele pe care o societate mediocră precum a noastră le urzește în jurul individului. Pentru mine, libertatea este sacrosanctă, lucru valabil atât în cazul bărbaților, cât și al femeilor.

Eleonora Duse scutură din cap și, lăsând furculița deoparte, îi dă replica:

— Aceasta înseamnă, desigur, sustragerea de la orice obligație care decurge dintr-o relație. Cu alte cuvinte, să nu-ți asumi responsabilitatea morală pentru alegerile tale.

— Dimpotrivă, a venera libertatea individuală drept unica ta zeiță înseamnă să-ți asumi *toate* responsabilitățile ce decurg dintr-o asemenea alegere, o contrazice poetul, arătând apoi către directorul de la Comédie-Française și adăugând: *Monsieur* Claretie poate confirma cu siguranță că, în Franța, prin legalizarea divorțului, legătura conjugală nu mai este acum percepută drept un etern supliciu… Ceea ce reprezintă, în sensul spuselor mele de adineauri, un semn de admirabilă independență de gândire.

Claretie încuviințează din cap, apoi își șterge buzele, pregătindu-se să intervină în discuție.

— Departe de mine gândul de a subestima importanța căsătoriei, spune el pe un ton coborât. Cu toate acestea, cred că artiștii ar trebui să se sustragă legămintelor pe viață. Arta cere libertate, cu atât mai mult cu cât poate genera adesea anumite schimbări interioare ce pot provoca suferință celor din jur.

— În mod paradoxal, teatrul, cu jocul său de măști, dezvăluie în realitate ipocrizia relațiilor umane, intervine Zacconi. Prin intermediul vorbelor unui poet, îți poți permite să afirmi orice sau, dimpotrivă, să te opui oricărei constrângeri.

— Haideți, totuși, să nu exagerăm! Căsătoria este fundamentul unei societăți virtuoase. Se definesc rolurile, se asigură educarea copiilor și se trasează granița între legal și fărădelege. A-i nega importanța e pură nebunie.

Ignazio și-a spus opinia pe un ton oarecum prea acut, fixând-o în tot acest timp cu privirea pe Franca.

Ea ridică din sprâncene.

— Chiar așa? exclamă ea.

Apoi lasă paharul cu vin pe masă și, prefăcându-se interesată de piciorul acestuia, continuă:

— Din punctul meu de vedere, ceea ce ne definește cel mai bine este modul în care ne comportăm; în numele nostru vorbesc acțiunile noastre, și nu cuvintele meșteșugite sau declamațiile. E o chestiune de demnitate, de amor propriu și de corectitudine, căci forma și substanța adesea coincid. Dumneavoastră, domnule Zacconi, o definiți drept „ipocrizie", însă cu prefer să cred că e vorba despre respectul autentic pentru cei din jur, începând cu familia și cu numele pe care îl reprezinți.

Eleonora Duse o studiază un timp cu privirea. Apoi, lent, buzele i se destind într-un zâmbet. Ridică paharul, închinând în cinstea ei.

— Cum ar putea oare cineva să nu vă dea dreptate, *donna* Franca?

Franca își va aminti de seara și de cuvinte acelea mulți ani mai târziu, în întunericul unui cinematograf, urmărind o femeie în vârstă, fragilă și cu o personalitate intensă jucând rolul unei mame care își regăsește – acum adult – copilul abandonat odinioară. Pe chipul ei marcat de riduri adânci și în părul ei de un alb desăvârșit, o va căuta în zadar pe acea Eleonora Duse pe care o cunoscuse și o admirase atât de mult. Și nu va putea să nu se întrebe dacă nu cumva și spiritul ei, asemenea trupului, nu devenise în cele din urmă cenușă, precum titlul acelui film.

Pentru că de un asemenea destin nu puteau scăpa nici chiar femeile cele mai combative și mai inteligente. Iar Franca o știa prea bine.

* * *

O iarnă blândă însoțește sosirea noului secol la Palermo. Iar orașul, pe care un cronicar al *Corriere della Sera* l-a descris drept „Cel mai frumos din Italia", sărbătorește, scoțându-și la iveală toate secretele, dezvăluind în sfârșit tuturor esența sa atât de sofisticată. Vile și clădiri cu balustrade grațioase din fier forjat și grădini îngrijite se înalță acum în spațiul ocupat

de Expoziția Națională din 1891; străzi liniștite șerpuiesc pornind din Via della Libertà – noua, impozanta arteră care amintește de un bulevard parizian. Căci tocmai către capitala Franței tinde noua înfățișare a orașului Palermo: tendința poate fi recunoscută în magazinele cu firme de vitralii, în bijuterii care expun broșe și inele inspirate din colecțiile Cartier, în magazinele de modă care preiau modelele din *Mode Illustrée* sau din *Mode Parisienne* și, bineînțeles, în cafenelele-cabaret, din ce în ce mai numeroase, încărcate de lumini și de oglinzi, cu impunătoarele lor baruri zincate și măsuțe cu fotolii de catifea. În zona istoricei patiserii Gulì, a cofetăriei Cavalier Bruno sau a localului Caffé di Sicilia, unde bărbații obișnuiesc să discute politică și afaceri, apar și ceainăriile dedicate aproape exclusiv doamnelor: încăperi decorate cu picturi florale și cu mobilier în stil oriental sau arab, unde acestea pot bea un ceai sau să se bucure de un suc *granita* ori un sorbet, fără teama de a fi inoportunate de tot soiul de filfizoni. Teatro Massimo, ale cărui lucrări au fost în sfârșit finalizate, este pentru moment închis, însă recordul său de cel de-al treilea mare teatru din Europa – după Opera din Paris și Staatsoper din Viena – nu a fost încă afectat, iar palermitanii își pot oricum găsi o formă de defulare a instinctelor lor mondene în stabilimentele balneare de la Acquasanta, Sammuzzo sau Arenella.

Chiar aici, la jumătatea drumului dintre Palermo și Arenella, în apropierea de Villa dei Quattro Pizzi – pe care familia Florio o frecventează acum rar – se ridica vila familiei Domville, o reședință în stil neogotic pe care Ignazio a cumpărat-o, transformând-o apoi radical. A redenumit-o Villa Igiea, planul lui fiind de a o transforma în cel mai *à la page* sanatoriu din toată Europa. O structură aerisită, cu largi spații deschise, scăldate în lumină, cu două sute de camere cu vedere spre parc și, mai departe, spre mare. Apoi, în spatele complexului, se înalță muntele Pellegrino, dinspre care coboară o adiere de pământ amestecat cu arome de rută și de oregano. Contrastul de culori și de arome este pe cât de neobișnuit, pe atât de revigorant.

— *And this is the terrace: 3000 square meters… Almost 32.300 square feet.*{164} Suntem în plină iarnă, dar, cu toate acestea, aici, afară, temperatura este foarte plăcută, iar aerul se simte ca un adevărat balsam, foarte bun pentru tratarea bronșitelor sau a bolilor de plămâni.

Ignazio cercetează cu coada ochiului reacțiile oaspeților la vederea splendidei terase și a măreției Golfului Palermo, scăldat de razele soarelui îndrăzneț de ianuarie. Bărbații dau aprobator din cap, comentează cu voce joasă, dar, cu toate acestea, nu par foarte entuziasmați. Și totuși, el este mândru de propria realizare, cheltuind apoi o sumă considerabilă pentru a-i aduce pe cei unsprezece medici englezi în Sicilia, pentru inaugurarea stabilimentului. Cum e oare cu putință să nu exulte în fața potențialului acestui minunat loc?

— Ați observat, probabil, că pardoselile sunt acoperite cu linoleum. Întreaga clădire este ignifugată, iar încălzirea este asigurată de sobele din teracotă și de șeminee…

— Dacă *don* Ignazio îmi permite, țin să adaug că serviciile de dezinfecție și de spălătorie, precum și laboratoarele, sunt amplasate la o distanță apreciabilă de complexul rezidențial, care beneficiază astfel de o mai bună salubritate, oferind totodată o garanție în plus în privința liniștii.

Intervenția îi aparținea unui bărbat firav, cu ochii de un negru profund și cu o impozantă mustață cenușie. Vincenzo Cervello, profesor de Materii Medicale și Farmacologie la Universitatea din Palermo, este viitorul director medical al stabilimentului Villa Igiea, calitate în care va avea posibilitatea să aplice metoda sa inovatoare de tratament pentru bolile pulmonare: închiderea pacienților timp de două-trei ore pe zi într-o încăpere inundată cu un amestec de vapori de formaldehidă, cloral și iodoform (așa-numitul „igazole”). Un tratament pe cât de inovator, pe atât de controversat: de altfel, grupul de medici englezi invitați special pentru deschiderea stabilimentului îi ascultaseră explicațiile cu evidentă consternare, încercând în câteva rânduri să-i adreseze întrebări stânjenitoare. Cu toate acestea, Cervello apărase cu fermitate eficacitatea propriei metode.

— …sanatoriul, după cum ați observat, l-am conceput acordând atenție fiecărui detaliu, asigurând astfel clienților confortul și discreția necesare, completează Ignazio. Acestea fiind spuse, domnilor, aveți la dispoziție câteva ore bune pe care să vi le petreceți după pofta inimii. Dacă doriți să vizitați orașul, afară vă stau la dispoziție câteva trăsuri. Vă reamintesc însă că, în această seară, va avea loc o cină de gală și ar fi o mare plăcere pentru mine să vă avem printre invitați.

La acele vorbe, pe chipul invitaților răsare în sfârșit o expresie zâmbitoare. Câțiva se uită de jur împrejur, încercând să străbată cu privirea

printre gardurile vii și copacii parcului. În aer plutește însă un soi ezitare. În cele din urmă, cel mai tânăr membru al grupului întreabă timid:

— *And your wife… She will be there, won't she?*[{165}]

Ignazio zâmbește scrâșnit.

— *Of course.* Soția mea așteaptă cu nerăbdare să vă cunoască, domnilor.

Un murmur de satisfacție însoțește grupul, care se îndepărtează.

Oftând, Ignazio se sprijină pe balustrada dinspre mare.

— S-a terminat, slavă Domnului! Ești sigur că nu au ajuns în camerele de la primul etaj? îl întreabă în șoaptă pe profesorul Cervello.

— Foarte sigur. Iar la bucătărie, nu au văzut decât încăperea principală. În plus, am avut grijă să viziteze un singur laborator și una dintre sălile de terapie.

Ignazio dă aprobator din cap. Lucrările sunt departe de a fi terminate; mai e nevoie de câteva săptămâni bune până când sanatoriul să poată găzdui pacienții. Ca de obicei, întârzierea se datorează fie muncitorilor prea leneși, fie materialelor insuficiente, fie proverbialei încetineli birocratice în eliberarea autorizațiilor. La toate acestea, se adaugă, desigur, costurile de întreținere, care sunt deja foarte mari, după cum presupusese și unul dintre oaspeți cu câteva seri în urmă, într-un tête-à-tête cu Ignazio, în fața unui pahar de brandy.

El zâmbise diplomatic, evitând să răspundă.

Însă nimic din toate acestea nu mai contează acum. Important este ca acelor capete luminate invitate la inaugurare să li se pară totul perfect, că Villa Igiea este pregătită să-și primească oaspeții. În felul acesta, ei le vor recomanda pacienților lor înstăriți acel stabiliment elegant, mângâiat de razele soarelui și de briza mării, dotat cu cea mai modernă aparatură. Și, odată ajunși acolo, tratamentul eficace al profesorului Cervello va face restul.

Reintrând în clădire, zăresc un curier, nu cu mult trecut de vârsta adolescenței, ivindu-se din capătul coridorului și alergând drept spre Ignazio.

— Mai încet, fir-ar să fie! îl admonestează Ignazio. Acest locaș trebuie să fie împărăția liniștii și a tăcerii!

— Iertare, *don* Ignazio. Numai că tocmai a sosit o telegramă și…

Ignazio i-o smulge din mână și-i face semn să plece. Băiețandrul se îndepărtează în vârful picioarelor.

Ignazio parcurge textul telegramei dintr-o privire și, oprindu-se brusc din mers, îl strânge de braț pe profesorul Cervello.

— Oh, Doamne, îți mulțumesc! Nu mai vine! Ministrul Baccelli nu poate fi prezent când se inaugurează Villa Igiea! Trebuie să amânăm!

Profesorul Cervello zâmbește neîncrezător, acoperindu-și gura cu palma.

— Care vasăzică, avem timp să terminăm lucrările! Și să deschidem la primăvară…

Cei doi își strâng mâinile.

— Ce noroc pe noi! Voi face anunțul diseară, la cina festivă. Oh, desigur, voi avea un aer trist, îmi voi cere mii de scuze…

— Oricum, înțeleg că foarte puțini vor sta să asculte. Am avut sentimentul că obiectivul principal al englezilor de adineauri este s-o întâlnească pe soția dumneavoastră, comentează profesorul Cervello, devenit brusc îndrăzneț după vestea de mai devreme.

Ignazio împăturește încet telegrama, strecurând-o în buzunar.

— Oh, n-au decât să se zgâiască oricât vor la Franca mea. Oricum, vor remarca de la bun început ceva nou la ea.

— Ce anume, mă rog? întreabă profesorul Cervello, intrigat.

Ignazio zâmbește.

— Soția mea e din nou însărcinată.

* * *

— *Carissimo* Ettore! exclamă Franca.

Ettore De Maria Bergler, cu o țigară de foi între buze, este ocupat să amestece mai multe nuanțe de verde într-un bol. La auzul acelei voci, ridică imediat capul și se întoarce zâmbind. Pentru o clipă, între cei doi apare ca o strălucire amintirea unei primăveri de acum mulți ani, a unui portret în cărbune de pe vremea când ea era încă o tânără naivă, convinsă că Ignazio nu avea ochi pentru alte femei.

Îi întinde mâna pătată de vopsea, sărutându-i degetele.

— *Donna* Franca, ce plăcere să vă revăd! Ați venit să vedeți stadiul lucrărilor?

Ea încuviințează din cap, încrucișându-și apoi mâinile pe pântec.

Cel de-al treilea copil al ei urmează să se nască peste câteva luni: după iubita ei Giovannuzza și Baby Boy, un alt băiat i-ar umple viața de bucurie. Până atunci însă, salonul acesta va trebui să fie terminat, întrucât aici se va organiza petrecerea de botez.

— Păi, ce să spun, stăm foarte bine. Ba chiar aș spune că dumnealor, Michele Cortegiani și Luigi Di Giovanni, mi-au luat-o înainte.

Franca își ridică privirea spre cei doi bărbați care, urcați pe o schelă, aduc ultimele retușuri unei coroane de trandafiri.

— *Salute, signor* Cortegiani! *Salve, signor* Di Giovanni!

— Respectele noastre, *donna* Franca, răspund cei doi.

Deasupra ei, dansează nimfe înfășurate în veșminte impalpabile.

— Magnific, murmură ea, lăsându-și privirea să admire pe rând frescele care parcă prind viață. E ceva… magic în aceste creaturi.

— Personal, am credința că arta însăși e o magie care trebuie trăită fără prejudecăți. Nu credeți?

Ea încuviințează, oftând. Bucurându-se de prietenia multor scriitori și pictori, știe cât de important este ca fiecare operă să fie învăluită într-o aură de mister. Cu toate acestea, a mai învățat ceva despre artiști: să le recunoască micile și marile obsesii, meschinăria și mai ales angoasele, pe care le regăsește chiar și în scrisorile pe care Puccini și d'Annunzio i le trimit regulat.

— Ba da. Voi, artiștii, sunteți creaturi pe cât de puternice, pe atât de fragile.

Pictorul ridică din sprâncene, apoi scoate din buzunar o batistă și-și șterge un firicel de sudoare.

— Problema de astăzi este că nu mai există smerenie. Unii văd un singur tablou sau ascultă o singură arie de operă, după care se simt îndreptățiți să se dedea la cele mai feroce critici. Spunând acestea, De Maria Bergler îi dă bolul unui ucenic, îndemnându-l să continue cu amestecatul culorilor, apoi își șterge mâinile cu o cârpă. Veniți – îi spune apoi Francăi, zâmbind –, haideți să mergem în grădină. Avem parte de un aprilie blând și n-aș vrea să vă obosiți mai mult decât trebuie.

Cei doi traversează coridorul, coboară scările sinuoase și ajung pe terasa mare cu vedere spre mare, amenajată cu mobilier din fier forjat. Franca se așază scoțând un oftat de ușurare. Oboseala sarcinii începe să se facă simțită.

Însă De Maria Bergler nu pare să observe.

— Arătați atât de… radioasă, exclamă el. Ah, cum aș vrea să vă pictez acum, în lumina asta de primăvară!

— Sunteți foarte amabil cu mine, ca întotdeauna, răspunde

Franca.

Știe însă că pictorul are dreptate: în ultimele luni, iubirea lui Ignazio pentru ea și-a recăpătat pasiunea intensă de odinioară, iar zvonurile despre „distracțiile” lui par să fi devenit mai rare.

Seninătatea de pe chipul lui e pur și simplu evidentă. Mai-mai că nu-i mai stă gândul la alte femei: sau, dacă totuși altele se bucură încă de atenția lui Ignazio, ea, Franca, este mama copiilor lui. Ele au parte de firimituri; ea – de tot banchetul. Pe urmă, mai presus de toate acestea, Franca e mândră de ea însăși, căci imaginea ei în societate nu a avut nicio clipă de suferit.

— Așadar? Cum vă merge?

— Cel mic dă din picioruțe ca un drăcușor, murmură Franca, mângâindu-și pântecul.

Copilul pare să-i răspundă prompt, căci Franca simte o lovitură într-o parte a bazinului.

— Lucrarea va fi finalizată până îi va veni sorocul să se nască.

Apropo, simțiți mirosul acesta de lac, de ulei și de clei, amestecat cu un iz puternic de lemn? Ei bine, provine de la mobilierul proiectat de bunul dumneavoastră prieten Ernesto Basile; tocmai a fost livrat de câțiva hamali de la fabrica lui Vittorio Ducrot – piesele sunt încă împachetate. Dacă doriți, vi le pot arăta mai târziu. O să vedeți, la final, camera va arăta asemenea unei grădini în plină primăvară.

— Sau ca un loc de vis, departe de timpul trecător, spune Franca, zâmbind.

Este o idee la care reflectează de mult: ideea unui hotel exclusivist, rezervat aristocrației de pe toate meridianele lumii, amplasat drept în fața „celui mai frumos promontoriu al lumii” (*des schönsten aller Vorgebirge der Welt*), cum îl numise Goethe. Un refugiu pentru revigorarea minții și a trupului.

O idee care îi aparținea în exclusivitate.

Când Ignazio înțelesese, în sfârșit, că Villa Igiea nu va deveni niciodată sanatoriul de lux pe care el și-l imaginase – prea multe obstacole birocratice, prea multe cheltuieli și, mai ales, prea multe dubii cu privire la eficacitatea metodei de tratament a profesorului Cervello –, se închisese zile la rând într-o tăcere încărcată de furie, din care mai ieșea când și când doar pentru a lansa invective asupra sorții potrivnice și pentru a se declara victima blestemului de a trăi pe o insulă atât de înapoiată.

Franca îl lăsase o vreme să-și descarce năduful. Apoi, într-o seară, îi amintise pe un ton nostalgic de sejururile lor la Saint-Moritz, la Nisa sau la Cannes și, oftând, a adăugat că ar fi fost extraordinar să existe și acolo, la Palermo, un hotel de lux precum cele pe care ei doi le frecventau în astfel de sejururi…

Ignazio se uitase la ea cu ochii ieșindu-i din orbite, apoi exclamase:

— Oh, dar bineînțeles! Franca mea, ai dreptate! La naiba cu sanatoriul! Vila *noastră* poate deveni cel mai frumos hotel de lux din Europa!

O prinsese de mâini și i le sărutase.

Apoi, împreună cu bunul lor prieten Ernesto Basile, petrecuseră după-amiezi întregi imaginându-și cum va arăta acel loc: de la mobilierul dormitoarelor și al saloanelor până la terenurile de *lawn tennis,* sport pe care Ignazio îl practica cu entuziasm; de la grădina cu vedere panoramică, cu poduri și cu scări, până la stația de telegraf; de la bărcile – dacă nu chiar unul dintre propriile iahturi – puse la dispoziția oaspeților, până la excelența bucătăriei care – iar aici, Franca se dovedise de neclintit – trebuia condusă de un *chef* și de o echipă de bucătari exclusiv francezi, la fel cum tot francezi urmau să fie și *le maître,* și *sommelier*-ul. Apoi, clima blândă a Siciliei le va permite să țină hotelul deschis tot anul, chiar și iarna. Ignazio povestise cum unul dintre medicii englezi declarase la un moment dat: „Aici, în Sicilia, luna ianuarie este asemenea unei luni iunie caniculare în Anglia!” După care plecase să facă o baie în mare, imitat de alți colegi.

Râseseră mult împreună, ea și Ignazio. Între ei se născuse o complicitate cum nu mai avuseseră niciodată înainte. Franca dădea sugestii și explica, iar el o asculta. Simțise – și la fel simte și acum – că proiectul acela, practic, îi aparține. Ca să nu mai pomenească de faptul că adoră acel loc situat departe de oraș, cu mireasma lui de flori și de alge marine, cu reflexele aurii sau ca de bronz ale soarelui răsfrângându-se fie în mare, fie de-a lungul coastei, către oraș. Îl iubește într-atât, încât a hotărât să rezerve un etaj întreg la Villa Igiea pentru ea, pentru Ignazio și pentru copii.

Degetele îi alunecă instinctiv spre colierul din aur și coral de Sciacca.

— Știți, mi-ar plăcea să mă mut aici cât mai curând posibil. La Olivuzza, am ajuns să mă simt ca într-un port maritim… mereu agitație și un continuu du-te-vino, indiferent că-i vorba de servitori sau de oaspeți care vin și pleacă întruna! Iar acum, am nevoie mai mult decât oricând de puțină liniște, cum să spun… sufletească.

— Bineînțeles! La urma urmei, ce loc mai bun puteați alege decât acesta, care poartă numele zeiței sănătății{166}?

Franca râde.

— Ah, apropo de asta… La început, când soțul meu și-a propus să transforme acest complex într-un sanatoriu, a fost frământat săptămâni întregi de întrebarea dacă Igiea trebuie scris cu „i” sau fără, în cele din urmă, dragul de d’Annunzio i-a confirmat că numele zeiței sănătății este Igiea. Franca zâmbește, iar trăsăturile i se îndulcesc vizibil când adaugă: Dacă vom avea fetiță, soțul meu ar vrea să-i dea acest nume. Însă eu îmi doresc foarte mult să fie băiat.

— Va fi ceea ce a hotărât destinul. Important este să fie sănătos. Cât despre soacra dumneavoastră, *donna* Giovanna, ce mai face?

— E bine, mulțumesc. A hotărât să rămână la Olivuzza, adaugă Franca, deși pictorul nu-i ceruse amănunte.

Alegerea soacrei de a rămâne la vilă împreună cu fiul cel mic îi induce Francăi o asemenea ușurare, încât nu poate să și-o mascheze, nici în tonul vocii, nici în expresia de pe chip. Din clipa în care a ajuns la Olivuzza, în urmă cu șapte ani, Giovanna nu adusese nici cea mai mică schimbare modului său de viață, marcat de rugăciuni și de broderii, de melancolie și de regrete. Vălul de suferință și de tristețe care s-a așternut peste apartamentele ei de la Olivuzza s-a transformat în timp într-o umbră atât de densă și de apăsătoare, încât nicio lumină nu o mai poate alunga.

Nu, sunt categoric de preferat soarele, pofta de viață și căldura pe care le emană acel loc.

— Acum câteva zile, l-am auzit pe soțul dumneavoastră discutând cu Ernesto despre o nouă reședință pe care ar vrea s-o construiască în parcul de la Olivuzza, pentru fratele său, reia pictorul.

— Ah, da! E un proiect pe care îl are în minte de ceva vreme. Eu, una, nu prea sunt de acord, pentru că ar însemna să distrugem parcul și micul templu de acolo, dar, dacă așa vor, așa să fie. Când e vorba de fratele lui, Ignazio nu ascultă nici de mine, nici de mama lui. Iar Vincenzo, care are acum șaptesprezece ani, a cerut să aibă *mai mult spațiu și mai multă libertate,* explică ea, accentuând ultimele cuvinte.

Pictorul își reține cu greu un comentariu acid, mascându-l în spatele unui zâmbet diplomatic. În realitate, cel mai tânăr membru al familiei Florio își însușește *deja* tot spațiul și libertatea pe care le invocă: pe de o parte, cu

pasiunea lui pentru mașini, despre care se laudă că le cunoaște până la ultimul șurub și ultima curea de transmisie, pe de altă parte, cu colecția lui de cuceriri feminine, cu nimic mai prejos de cea a fratelui său. *Va rămâne mereu un mister cum, dintr-un cuplu atât de sobru precum cel format de Ignazio și de Giovanna Florio, au rezultat niște desfrânați de teapa celor doi frați,* își spune De Maria Bergler, ferindu-se însă să formuleze o asemenea considerație cu voce tare.

Se ridică.

— Îmi pare foarte rău s-o spun, însă trebuie să mă întorc la lucru, *donna* Franca. Îmi permiteți totuși ca, înainte, să vă mai spun ceva? Dincolo de contribuția pe care mi-o voi aduce și eu aici, sunt convins că Villa Igiea va deveni un loc extraordinar, pentru care întreaga lume ne va invidia. Nu cred că s-ar fi întâmplat la fel dacă aici ar fi funcționat un sanatoriu. Din fericire, soțul dumneavoastră s-a răzgândit…

— Doar cei lipsiți de imaginație nu se răzgândesc niciodată. Și oamenii proști, răspunde Franca, zâmbind. Și, da, sunt de acord cu dumneavoastră. Cine știe, poate că, influențată de bucuria acestei noi sarcini, sunt prea optimistă, totuși și eu sunt convinsă că Villa Igiea va dezvălui lumii frumusețea ieșită din comun a orașului Palermo.

* * *

În această duminică de aprilie, soarele strălucește pe cer, vânând parcă umbrele copacilor din Piazza Marina, în vreme ce vântul de *libeccio* ridică nori de praf pe pavajul din dale al bulevardului
Cassaro. Ignazio își petrecuse dimineața la Villa Igiea, punând la punct cu șeful de șantier ultimele detalii legate de finisarea parapeților ce dădeau spre mare. Desigur, i-ar fi făcut plăcere să mai rămână, să se plimbe prin grădină, însă îl aștepta o întâlnire importantă la sediul Navigazione Generale Italiana, unde se află și acum, recitind o scrisoare.

Este ciorna unei misive pe care o trimisese către *Giornale di Sicilia* în urmă cu aproape un an – în realitate, o listă lungă și detaliată de inițiative care vizau eliminarea veșnicelor dificultăți cu care se confrunta insula: un „Proiect Sicilia”, așa cum îl numea el, care pleda pentru transformarea culturilor extensive în culturi intensive, pentru construirea unor fabrici de ulei, pentru relansarea extracției de sulf, pentru cultivarea experimentală a sorgului și a sfeclei de zahăr, pentru replantarea viței-de-vie afectate de filoxeră, pentru promovarea în rândul fermierilor a înnoirii culturilor sau

pentru facilitarea reformelor legislative… De fapt, era planul de acțiune al mai vechiului Consorțiu Agricol Sicilian, pe care și-l dorise cu tărie, adunând în jurul său optsprezece mii de susținători, fie aceștia nobili, intelectuali sau politicieni, cu toții uniți de ideea că sosise momentul unor acțiuni concrete de modernizare a economiei insulei.

Însă guvernul, altminteri generos în vorbe meșteșugite, nu fusese la fel de generos la pungă, iar până la urmă proiectul făcuse implozie. Din cenușa dezamăgirii, se născuse însă o nouă idee, care îi aprinsese imediat imaginația: să-și înființeze propriul ziar.

Reflectase îndelung la acest plan. Expuse în coloanele unui cotidian, interesele Casei Florio ar fi avut o cu totul altă vizibilitate. În plus, ziarele deveniseră acum un instrument de-a dreptul indispensabil de presiune asupra opiniei publice. Criticând, de exemplu, hotărâri ale unui guvern care ajunsese să nemulțumească pe toată lumea, pentru că impunea mereu noi taxe, refuzând să acorde ajutoare. Iar când politicienii înțeleg că oamenii de rând nu-i mai susțin, ci dimpotrivă, le-au devenit ostili, nu au încotro și-și schimbă linia de acțiune.

Și nu în ultimul rând, un ziar era cel mai bun mod de a le arăta tuturor calea spre viitor.

Una peste alta, un ziar ar fi făcut auzită atât vocea nemulțumirii, cât și vocea speranței.

Ar fi făcut auzită vocea *lui.*

Nu, nu mai sunt vremurile pe care le trăise tatălui său, când un singur om putea schimba soarta unui întreg oraș. Și oricum, ani și ani la rândul, tatăl său se bazase pe Crispi, care-i asigura spatele. Crispi însă a căzut, la fel cum a căzut și di Rudinì, iar acum în fruntea guvernului este un oarecare Luigi Pelloux, pentru care Sicilia nu înseamnă nimic, rezolvând totul doar cu ajutorul carabinierilor și al puștilor lor. Ignazio are un gest nervos: cu numai câteva zile în urmă – mai exact pe 8 aprilie –, Pelloux suspendase inclusiv facilitățile pentru construcția de nave, provocând o criză gravă șantierului naval din Palermo, a cărui finalizare era acum pusă sub semnul întrebării. *E limpede, cu politicienii din Nord nu se mai poate discuta nimic. Unele lucruri pur și simplu nu le înțeleg, iar în cazul acesta, nu-mi rămâne decât să-mi ridic propria armată, cu care să-i înfrunt și să-i bag în sperieți. Trebuie implicat poporul,* își spune el în gând, cuprins brusc de furie.

Își ridică privirea, rotindu-și-o de jur împrejur. Clădirea este cufundată

în tăcere. Niciun scârțâit, niciun scrâșnet de prin pereți astăzi. Până și crăpăturile acelea stranii par să fi dispărut.

Cineva bate la ușă. În prag își face apariția o siluetă masculină impunătoare.

— Hai, dragă di Rudinì, intră!

Carlo Starabba di Rudinì, fiul cel mare al fostului prim-ministru, este un bărbat masiv, cu favoriți negri impozanți, îmbrăcat elegant.

— Așadar, ești pregătit? îl întreabă Ignazio.

— Sunt onorat, mai presus de toate. Să fii proprietarul unui ziar nou nu e puțin lucru. Directorul ne așteaptă la sediu, nu-i așa?

— Până la ora asta, Morello trebuie să fi sosit, așa este, încuviințează Ignazio, rămânând apoi cu privirea ațintită asupra unui portulan de pe perete care înfățișează coasta Calabriei și strâmtoarea Messina. Știi, e din Bagnara Calabra, locul de baștină al străbunicului meu. Ce coincidențe stranii, uneori!

— Eu credeam că e din Roma. A scris pentru *La Tribuna,* nu-i așa?

— Ei, da. Acum însă e timpul s-o luăm din loc.

Penumbra din interiorul trăsurii e răcoroasă, reconfortantă.
Ignazio se joacă încordat cu butonii cu diamante – două pietre mari care îi luminează încheieturile – și oftează, împreunându-și apoi degetele, pentru a-și ascunde starea.

— Dar tatăl dumitale? Ce mai face?

— Bine mulțumesc. În continuare, supărat pe Pelloux, îi răspunde di Rudinì, ridicând din umeri.

— Îl înțeleg, mai ales că are toate motivele. După cum știi, l-am susținut cu toată convingerea și a avut întotdeauna în mine un aliat fidel. Înțeleg foarte bine de ce e în opoziție față de actuala guvernare, împinsă de la spate de o așa-zisă dorință de normalizare care, cu siguranță, nu ajută nici Sicilia, nici chiar întregul Sud. De parcă Sicilia s-ar putea compara cu Piemontul sau cu Toscana! Pentru că, iată, deși am supraviețuit Bourbonilor, nu putem scăpa de constrângerile și de taxele infame pe care ni le impun guvernul de la Roma… asta, în timp ce companiile din Nord au mână liberă, desigur!

Carlo di Rudinì nu-și poate stăpâni o grimasă plină de amărăciune.

— Pe vremea când se afla la guvernare, tatăl meu s-a asigurat întotdeauna că protejează interesele Sudului și în special ale Siciliei.
Suntem o națiune încă prea tânără, încropită din populații obișnuite cu

forme de guvernare dintre cele mai diferite. Întreaga unificare a Italiei s-a făcut în prea mare grabă. Italia, dragă *don* Ignazio, s-a născut deja divizată, comentează el pe un ton dezamăgit, adăugând: Cei care au creat Italia mare, acum patruzeci de ani, nu au realizat cât de diferite sunt Sudul și Nordul, iar acum, iată-ne pe noi deplângând consecințele.

Ignazio încuviințează din cap.

— Așa e. După unificare, guvernele s-au descotorosit de Sicilia și de sicilieni ca de o pereche de cizme vechi. Nu tu proiecte, nu tu inovații; nimic altceva decât acuzații că am fi precum un sac fără fund, că suntem, de fapt, niște… țărănoi. Ignazio aproape că scuipă la rostirea acelui cuvânt. Apoi continuă: De altfel, acesta a fost unul dintre motivele pentru care am înființat Consorțiul Agricol, fiind convins că aici se poate realiza ceva concret, modern. Numai că, în timp ce în alte părți marii proprietari de pământ constituie o forță politică ascultată și ajutată, aici ei sunt percepuți ca niște bieți idioți.

Di Rudinì îl privește pieziș, cu un aer sceptic. În privința subvențiilor, Casa Florio a avut parte de ele din plin, iar ajutorul politic nu i-a lipsit niciodată, începând cu convențiile maritime și nu numai. Ignazziddu Florio însă, nu are nici autoritatea bunicului, nici temperamentul tatălui său. E înzestrat, ce-i drept, cu bunăvoință și are idei strălucite, însă îi lipsește constanța: *'na bannera di cannavazzo,* o giruetă care se-nvârte după cum bate vântul. Iar în privința activităților productive, cu siguranță nu strălucește prin inovație: ar trebui să investească mai mult și mai eficient în companiile sale, care, în schimb, abia dacă se mențin pe linia de plutire, cum e cazul turnătoriei Oretea, nefiind capabile să țină piept companiilor din Nord. Cu toate acestea, nu doar că-i recunoaște o sensibilitate aparte pentru problemele sociale, știe că este un bărbat puternic, bogat și cu o rețea extinsă, chiar foarte extinsă de cunoștințe. Acestea sunt, de altfel, motivele pentru care a acceptat să se implice în înființarea noului ziar.

Ignazio pare să-i citească gândurile, căci se apleacă spre el, strângându-l de braț.

— Sunt sigur că, grație acestei inițiative, vom reuși să facem *scruscio,* să agităm apele. Informația liberă va fi crezul și drapelul acestui ziar! Îmi voi folosi contactele din străinătate pentru a obține știri de pe întreg mapamondul, iar în coloanele editoriale vom avea semnături importante: Colajanni, Capuana… ba chiar și marele d'Annunzio m-a asigurat că va

colabora cu noi. *Giornale di Sicilia* a făcut multe pentru noi, ce-i drept, însă a sosit vremea cuiva care să apere cu adevărat interesele sicilienilor. Acesta este un punct asupra căruia toată lumea e de acord. Chiar și Filippo Lo Vetere, un socialist, nu un nobil de bani gata, care spune așa: „E inutil să menții războiul între moșieri și țărani, pentru că nimeni nu-i va ajuta nici pe unii, nici pe alții; trebuie să ne ajutăm singuri".

Ignazio ar vrea să mai adauge că s-a gândit și la modalitățile de atragere a cititorilor, oferind abonaților premii, vaze sau veselă de la fabrica sa de ceramică, însă nu are timp. Trăsura a ajuns în Via dei Cintorinai, la sediul ziarului a cărui primă ediție va ieși de sub tipar chiar în acea zi, parcurgând apoi un drum lung, chiar foarte lung peste ani. Pe parcursul multor generații, va descrie cu sinceritate și curaj viața amară a locuitorilor din Palermo; acolo, la mesele de lucru din redacție se vor forma unele dintre cele mai importante nume ale jurnalismului sicilian și italian. Pentru a nu mai pomeni de faptul că, înainte de a-și închide definitiv porțile, unii dintre jurnaliștii de aici au murit de mâna Mafiei.

L'Ora.

Corriere politico quotidiano della Sicilia.

* * *

Costanza Igiea Florio s-a născut la 4 iunie 1900. I s-a spus simplu Igiea și a fost întâmpinată de familia sa ca o promisiune de fericire pentru noul secol.

Dar de data aceasta însă, bucuria familiei nu e împărtășită de angajații companiilor deținute de Casa Florio. Niciunul nu se prezintă la domeniul Olivuzza ca să sărbătorească nașterea celui de-al treilea copil al familiei. Pentru că nu-ți arde de petreceri când ai rămas fără lucru și nu ai ce pune pe masă.

În perioada iunie-noiembrie, subvențiile pentru construcția de nave noi sunt eliminate. O măsură care dezavantajează șantierele navale din Nord – care totuși au deja comenzi dar care îi îngenunchează pur și simplu pe cei din Sud, cel mai afectat fiind șantierul naval din Palermo, încă nedat în folosință. Navigazione Generale Italiana se vede nevoită să oprească lucrările. Iar Ignazio este forțat să concedieze sute de muncitori.

Într-o situație îngreunată și mai mult de atentatul în care regele Umberto I își pierde viața, orice apel la ajutor de la Roma pare inutil, căci de acolo nu vin decât asigurări nefondate sau, cel mult, semnale de teamă

pentru o eventuală revoltă și, în consecință, invitația de a-i monitoriza pe eventualii provocatori, care, în caz de necesitate, să fie imediat arestați. Locuitorilor din Palermo li se interzice chiar și dreptul la minima subzistență: prefectul solicită o subvenție pentru familiile aflate în dificultate, însă guvernul se opune; în cele din urmă, prefectul însuși retrage cererea, temându-se că ar constitui un precedent periculos.

Numărul șomerilor este în creștere. La începutul anului 1901, sunt aproape două mii de familii fără niciun venit.

Taxele municipale se măresc și ele, într-o încercare stângace de asanare a unui buget aflat într-un deficit cronic.

Pe fondul acestui tablou sumbru, pe valul lung, interminabil al foametei, al deznădejdii și al incertitudinii, pe buzele palermitanilor se înfiripă o frază, una singură, dar care începe să fie rostită în șoaptă de toată lumea, de muncitorii turnătoriei Oretea, de funcționari, de meșteșugari, de hamalii din port și chiar de marinari. O frază care în realitate este o acuzație necruțătoare.

Ignazio Florio a mințit.

Șantierul naval va aduce prosperitate întregului oraș – așa le spusese el tuturor. Economia va primi un nou impuls – îi încurajase. Toată lumea va avea de muncă și va fi pâine pentru toți – le promisese.

În schimb, Palermo este acum un oraș inert, căruia nu i-a rămas nimic altceva de făcut decât să se uite cu jind la acel șantier naval mamut lăsat de izbeliște, care devine încet-încet o ruină fără să fi funcționat nici măcar o zi.

Și totul, din vina lui Ignazio Florio.

* * *

Zorii zilei de 27 februarie 1901 aduc un frig pătrunzător, cu trecători înfofoliți în cele mai groase haine de peste an, cu crestele munților îmbrăcate în alb și cu un cer ca de plumb. Februarie e singura lună în care se poate spune că Sicilia suferă de frig.

Frig care se insinuează implacabil și în interiorul vilei Olivuzza, trecând prin pereții și ferestrele acoperite cu pături protectoare din lână și învăluindu-l în cele din urmă pe Ignazio, în ciuda celor câteva cuverturi cu care s-a învelit peste noapte.

În mod neobișnuit pentru el, e deja treaz. De fapt, abia dacă a închis ochii peste noapte. A împlinit, iată, treizeci de ani și totuși, în dimineața

aceasta, se simte ca de șaizeci.

Tremurând, se dă jos din pat, își ia halatul și se îndreaptă spre salonul-studio. Cere să-i fie aduse cafea și coniac, apoi lasă vorbă să nu fie deranjat.

Se uită lung la teancul de dosare de pe birou: hârtii de care nici măcar nu vrea să se atingă. Și totuși, iată-le acolo, cerându-i socoteală și o rezolvare. Datorii către bănci, în primul rând către Banca Commerciale Italiana, care acceptase să-i ofere lichidități după dezastrul de la Credito Mobiliare. Fusese însă forțat să garanteze creditul cu o parte din pachetul de acțiuni pe care îl deținea la compania NGI.

Iar zilele acestea tocmai aflase că până și comenzile pentru navele militare, pe care conta după ce guvernul anulase subvențiile pentru construcția de vapoare civile, au fost încredințate șantierelor navale din Napoli și din Genova. Palermo și compania familiei Florio au fost excluse. Nimic pentru ei, nici măcar câteva firimituri.

Prin urmare, pachetul său de acțiuni nu mai valorează mare lucru, iar băncile îi solicită alte garanții, alte certitudini.

Sună din clopoțel.

— Trimite vorbă lui Morello că ne întâlnim la redacție. Imediat!

Îi ordonă valetului ivit în prag.

Apoi se așază la birou. Are senzația că-i fuge pământul de sub picioare și că, negăsind niciun punct de sprijin, în cele din urmă se va prăbuși.

Deodată, la urechi îi ajunge un zgomot vag, ca un geamăt reținut cu greu.

Iată-le deci reapărând: scârțâiturile care prevestesc căderea.

Ignazio lovește cu putere cu pumnul în masă. Ah, de ce oare nu a cercetat mai amănunțit, odinioară, soliditatea băncii Credito Mobiliare, în loc să-i ofere pe tavă propriul capital? De ce oare nu a ascultat de cei ce l-au sfătuit să se țină departe de acea instituție bancară atunci când izbucnise scandalul Banca Romană? De ce oare s-a grăbit să compenseze pierderile propriilor deponenți cu bani din propriul buzunar?

Nimic din toate astea și iată cum, după aproape opt ani.

Casa Florio încă suportă consecințele alegerilor sale de odinioară.

Ajutoarele de la guvern fuseseră foarte puține, iar pe viitor – acum a înțeles-o o dată pentru totdeauna – vor fi și mai puține. Politica s-a transformat încet-încet într-un etern joc de noroc, cu alianțe pe cât de precare, pe atât de imprevizibile; schimbarea guvernului devenise o

chestiune la ordinea zilei – lui Luigi Pelloux i-a succedat bătrânul Giuseppe Saracco, iar acum, de numai câteva zile, prim-ministru era Giuseppe Zanardelli, un alt politician al Nordului –, așa că era practic imposibil să cultive o relație continuă și *fructuoasă* cu vreun ministru sau secretar de stat, aceștia limitându-se să-și facă plinul atât cât se putea într-un mandat atât de scurt, și să apere interesele proprii și pe ale celor de la care primeau favoruri.

Într-adevăr, acum, cei care dețineau întreaga putere politică erau industriașii Nordului. Dețineau fabrici, șantiere navale și oțelării de ultimă generație. Aveau posibilitatea să-și încarce mărfurile în trenuri, livrându-le oriunde era nevoie în cel mai scurt timp. Nu le păsa nici cât negru sub unghie de greutățile cu care se confrunta transportul naval.

Ignazio simte aerul apăsându-l greu în coșul pieptului, de parcă s-ar fi transformat într-o pulbere de fier, care acum s-a depus pe fundul plămânilor. Deodată, cu un spasm instinctiv, se eliberează, aruncând totul afară și scoțând în același timp un sunet răgușit – pe jumătate strigăt înăbușit, pe jumătate hohot de plâns.

Cum am ajuns oare noi aici? Cum am ajuns eu aici? se întreabă, cu privirea ațintită asupra unui tablou care-i readuce în minte momente dintre cele mai fericite: pânza, care zugrăvește prețiosul său iaht *Valkyirie,* o comandase cu puțin timp înainte de a vinde ambarcațiunea. Nu poate să nu-și amintească de vremurile în care avea timp liber și mintea suficient de limpede încât să se dedice regatelor, croazierelor și turneelor de *lawn tennis*. Acum i-a mai rămas foarte puțin din toate acestea: mai sunt petrecerile, desigur, dar și acelea neînsemnate… mici distracții pe care și le permite când și când.

Întotdeauna a iubit viața, sportul, aventura. Însă acum e țintuit în spatele unui birou – asemenea tatălui său –, nevoit să găsească o cale de ieșire din acel impas, și nimeni, *nimeni,* nu pare dispus să-l ajute. Nici măcar Alessandro Tasca di Cutò, devenit între timp un socialist influent, nu mai are urechi pentru el. La ultima lor discuție, îl acuzase că soarta șantierului naval fusese decisă de mania grandorii de care ar fi suferit el, Ignazio, și că ponoasele acțiunilor lui iresponsabile vor fi trase de muncitori. Apoi, în prag, pregătindu-se să iasă, îl avertizase: „Oamenilor le este frică să nu piardă totul, Ignazio. Iar frica generează haos. Să ții minte asta”. Apoi plecase fără să salute.

Oamenilor?

Nu! Mie *mi-e frică să nu pierd totul.*

Pentru că, acum, șantierul naval din Palermo riscă să nu mai fie finalizat niciodată.

Iar *el* riscă falimentul.

— Nu, spune pe un ton coborât, lovind tăblia mesei cu palmele. Așa ceva nu se poate întâmpla, își repetă.

Trebuie să reacționeze. Da, dar cum? Cui să ceară ajutor?

Cum de și-au permis să-mi aducă un asemenea afront? Nouă, familiei Florio?

* * *

La 28 februarie 1901, editorialul din *L'Ora* semnat de *Rastignac* – pseudonimul lui Vincenzo Morello – are un titlu foarte dur: „De izbeliște".

> *Sicilia a fost deci uitată, lăsată de izbeliște! Cât despre Palermo, orașul nostru a primit un tratament special: este exclus de la toate beneficiile de care se bucură sau urmează să se bucure celelalte regiuni… În toate legile și reglementările, Sicilia este întotdeauna trecută cu vederea, în timp ce criza de pe insulă este mai intensă decât oriunde altundeva, în timp ce în fabricile din Palermo activitatea a fost suspendată de mult.*

Articolul toarnă practic gaz pe foc, pentru temerile unui oraș căruia i-a fost refuzat totul: trecutul glorios, posibilitatea de a conta cât de cât în prezentul Italiei unite, un viitor al speranței și al progresului.

Acesta este momentul în care Palermo își ridică fruntea din țărână. Și o face cu furie, o furie care se naște din frică, dar mai ales din propria demnitate pângărită.

Rezultatul concret este prima grevă adevărată din istoria orașului. Nu o demonstrație a muncitorilor de la turnătoria Oretea sau de la șantierul naval – nu doar atât. Desigur, greva pleacă de la comitetul asociațiilor sindicale din arondismentul Molo, unde se află șantierul naval, însă printre participanți aveau să se numere zilieri, cărăuși, croitori, pescari, bărbieri, grădinari, vânzători de fructe și legume, zidari, brutari, ebeniști… Căci toți știu bine un lucru: dacă șantierul lui Florio nu are comenzi, totul în jur se prăbușește, iar guvernului nu-i pasă dacă Palermo nu are pâine pe masă și

muncă, ci îi pasă doar de propriile afaceri. Ca întotdeauna.

Bulevardul Cassaro musteşte de lume: femeile şi copiii conduc coloanele de demonstranţi, mărşăluind cot la cot cu muncitorii. Trec prin faţa sediului companiei Navigazione Generale Italiana şi ajung la Palatul Regal; un adevărat torent care, la fiecare drum lateral, la fiecare intersecţie, îşi măreşte debitul, transformându-se într-o viitură. Carabinierii patrulează pe străzi, urmărind să pună mâna pe capii revoltei; poliţiştii fac raiduri printre muncitorii care aderă la sindicate.

Însă palermitanii nu se dau bătuţi, ci strigă şi răspund pe măsură, trecând de la scuipături la pumni, de la îmbrânceli la lovituri de rangă, iar greva se transformă treptat într-o luptă de gherilă stradală, cu forţele de ordine urmărind manifestanţii sau cu rebelii luând cu asalt cazărmile şi magazinele, devastând şi dedându-se jafului – căci da, aşa se întâmplă când foamea şi frica le întunecă oamenilor minţile.

Semn fangu d'in tierra, îşi spun palermitanii: în ochii lor nu valorăm nici cât o ceapă degerată, suntem buni doar de biciuit, de dus la ocnă precum criminalii sau de împuşcat precum câinii de pripas. Nu mai e de mirare, aşadar, că luptele de stradă se intensifică, iar violenţa continuă să crească: un asalt la baionetă al bersalierilor este respins cu pietre, panourile stradale sunt adunate morman şi apoi incendiate, ies la iveală pumnale, săbii, pistoale. Deşi iniţiatoare ale protestelor, sindicatele se tem acum că nu mai pot stăpâni furia populară.

De altfel, după un ultim mesaj al lui Zanardelli, plin de asigurări vagi şi de promisiuni imposibil de îndeplinit, teama învinge, iar sindicatele capitulează, declarând încetarea grevei.

Însă aceasta nu a schimbat cu nimic situaţia.

* * *

La 3 martie 1901, un Ignazio încordat şi sleit de puteri priveşte gânditor pe fereastra redacţiei ziarului *L'Ora.* Timp de două zile, a simţit oraşul vibrând intens, pe cale să explodeze. Simţise tensiunea crescând pe străzi, ascensiunea răului care se hrănea din propria disperare. A asistat la luptele de stradă, blestemându-i atât pe socialişti, cât şi pe politicienii de la Roma, care se întreceau în telegrame oficiale: cea a lui Crispi – inutilă şi încărcată de retorică goală, asemenea expeditorului – sau cele ale lui Giovanni Giolitti, ministrul de interne, şi ale lui Zanardelli însuşi. Şeful guvernului îi trimisese chiar şi o telegramă personală, cerându-i să-şi folosească

influența pentru calmarea spiritelor.

Care vasăzică, acum vorbește cu mine, acum, că i s-a făcut frică, își spusese el.

Morello face ultimele corecturi de text la editorial său din ziua aceea, apoi vine lângă el, la fereastră.

— Continuă să aresteze oamenii cu zecile. Dacă Roma se încăpățânează să nu înțeleagă ce s-a întâmplat cu adevărat aici și continuă represiunea, atunci guvernul nostru e un guvern de criminali. Giolitti și Zanardelli vor avea morții pe conștiință, spune, pipăindu-și buzunarele în căutarea tabacherei.

Ignazio îi aprinde trabucul, refuză oferta celuilalt de a lua și el unul, apoi continuă să privească pe fereastră, mușcându-și buzele.

— Ah, și încă ceva… continuă Morello. Un… prieten de-al meu a făcut rost de telegrama pe care doi deputați de Palermo. Pietro Bonanno și Vittorio Emanuele Orlando, i-au trimis-o lui Zanardelli: vă acuză că sunteți instigatorul grevei, pentru că vă aflați în dificultate și doriți să ieșiți la liman prin șantaj. Iar pe mine mă indică drept complicele dumneavoastră. Morello scutură din cap, adăugând: Am văzut multe, *don* Ignazio, încă de pe vremea când scriam pentru *Tribuna,* și am vorbit despre tot și toate, fără nicio teamă.

Directorul ziarului suflă fumul, apoi se îndepărtează de fereastră și se așază pe fotoliul din piele de la biroul lui. Apoi continuă, cu o notă de amuzament în voce:

— M-au acuzat de câte și mai câte: ba că sunt sluga puterii, ba că, dimpotrivă, mă opun ordinii constituționale. Prostii, numai prostii. Iar ideea că aș fi instigatorul unei greve mă umple de mândrie, și nu de rușine sau teamă, așa cum și-ar dori cei doi.

— Ei bine, în ciuda calomniilor lui Bonanno și ale lui Orlando, parlamentarii din Palermo s-au poziționat în favoarea grevei și împotriva excluderii noastre de la comenzile de stat: baronul Chiaramonte Bordonaro, prințul de Camporeale și, evident, cumnatul meu Pietro. Săracii și bogății laolaltă. Niciodată orașul nu a mai fost mai unit ca zilele acestea.

Cu pași lenți, Ignazio se îndreaptă către fotoliul din fața lui
Morello și se lasă să cadă în el. Aroma îmbietoare a trabucului celuilalt îi mângâie nările.

— Prefectul de Seta a încercat și el să intervină în favoarea solicitărilor

greviștilor…

— Însă chestorul a decis să se opună. Statul contra lui însuși, aici am ajuns… în schimb, mă acuză pe mine că speculez cu banii publici, că am „mania grandorii”, cum susține Tasca di Cutò. Spunând acestea, Ignazio face un gest nervos, apoi începe să bată ritmic din picior. Din stradă, se aude deodată o explozie de strigăte furioase, potolite însă imediat.

— Și chiar dac-ar fi adevărat, continuă el, problema nu sunt eu sau pierderile companiilor mele, ci muncitorii, pe care suntem nevoiți să-i concediem, din moment ce, din lipsă de activitate, nu mai avem cum să-i păstrăm. Asta mă înfurie cel mai tare: familia Florio e arătată cu degetul, de parcă noi am fi cauza tuturor relelor, după tot ce am făcut, după toate pe care *eu* le-am făcut pentru acest oraș… și sunt convins că acei *crasti i cornuti* de la *Giornale di Sicilia* vor relua toate aceste absurdități sau chiar vor inventa altele noi!

— Își fac meseria, *don* Ignazio, așa cum și eu mi-o fac pe a mea, vine replica lui Morello, care ridică din sprâncene ușor iritat. Apoi adaugă: În locul dumneavoastră, eu m-aș gândi mai curând cum să se profit de urma acestei situații. Aveți un renume și, în plus, beneficiați de sprijinul majorității politicienilor din Palermo. Nu al tuturor, desigur, pentru că socialiștii și cei doi trăiesc într-o altă poveste – dar, până la urmă, asta nici nu contează. Puneți presiune, faceți mutările care se impun. Guvernul de la Roma va fi obligat să cedeze cât de cât, altminteri, aici va izbucni în scurt timp războiul civil. Făcând asta, veți recăpăta încrederea oamenilor, iar gurile rele își vor înghiți vorbele de ocară. Iar muncitorii domniei-tale vor vedea că ’*u principale* al lor știe se facă respectat.

Ignazio încuviințează în tăcere. Și totuși, undeva adânc, capătă consistență o frică până acum nedefinită, care se amplifică încet-încet, ridicându-i un nod din stomac. Pentru că, în realitate, nu e deloc sigur pe forța pe care numele lui o mai are la Roma, mai ales după criticile recente la care, odinioară, ziarele nici nu s-ar fi gândit, darămite să le scrie.

„Singura legătură între dumneata și tatăl dumitale este doar numele. Curând însă, acest nume nu va mai avea nicio putere. Și va fi numai vina dumitale”. Așa-i profețise Laganà în urmă cu câțiva ani.

Ignazio înghite în sec; ziua aceea, chiar dacă el nu vrea s-o recunoască, pare să fi sosit.

* * *

— Dar de asta ce spuneți?

— Ce-i drept, catifeaua verde-închis se asortează cu ochii tăi, Checchina, însă… cum să spun, rochia nu pare prea… adecvată.

Francesca a devenit între timp o femeie fermecătoare și dezinvoltă. A trecut peste durerea provocată de moartea lui Amerigo, recăsătorindu-se cu câțiva ani în urmă și împărțindu-și acum timpul între Palermo, Florența și Paris, împreună cu soțul ei, Maximilien Grimaud, conte d'Orsay.

— O clipă…

Intervenția îi aparține Stefaninei Spadafora. De curând căsătorită cu Giulio Cesare Pajno, și-a întrerupt pregătirile pentru luna de miere pentru a o ajuta pe Franca în dificila alegere pe care o are acum de făcut. Trage un fum prin portțigaretul din abanos pe care îl ține între degete, apoi îl suflă în rotocoale.

— Nu, Francesca are dreptate: nu e ceea ce ne trebuie, spune ea în cele din urmă.

— Urmează să-i pozezi unuia dintre cei mai faimoși pictori din Italia, dacă nu chiar din toată Europa, *ma chère.* Nu se poate să te prezinți ca o domnișoară de pension.

Giulia Trigona stă cu un aer plictisit pe marginea patului, cu bărbia sprijinită în palmă. Fusta ridicată peste glezne îi dezvăluie picioarele lungi, zvelte.

Doar cu un capot și un furou pe ea, Franca îndepărtează ușor rochia, arătând spre decolteu și aruncându-le o privire elocventă prietenelor sale, însă Stefanina flutură din braț cu o mină care parcă ar spune: „Nu, e inutil să mai insiști, nu e bine". Apoi se ridică, traversează încăperea, călcând peste petalele de trandafiri pictate pe pardoseală, și începe să scotocească printre parfumurile de pe măsuța de toaletă, alegând în cele din urmă un flacon și deschizându-l.

— Oh, o adevărată simfonie de note picante! Ce parfum e acesta?

Franca nu se întoarce, însă dă aprobator din cap la observația celeilalte. Parfumul este *La Marescialla,* creat de Officina Farmaceutica di Santa Maria Novella, și este un cadou de la mama sa – explică ea în timp ce se plimbă gânditoare prin cameră, sub privirea amorașilor pictați pe tavan.

— Rochia roșu-granat? sugerează Francesca, descălțându-se și așezându-se în fotoliul abia lăsat liber de Stefanina. Apoi adaugă:

Îți poți permite. Ai un corp de invidiat, chiar și după cele trei sarcini câte ai

la activ.

— Nu, ar fi o alegere prea previzibilă, răspunde Franca. E nevoie de ceva…

Se întrerupe ca să reflecteze, bătându-și ușor buzele cu vârful degetelor. Apoi se duce la dulapul mare din stânga patului, îl deschide și, cu mâinile în șold, își cercetează garderoba. *Da, am nevoie de ceva care să uimească.* Care să le reamintească tuturor că este *„l'Unica",* așa cum a numit-o d'Annunzio, și că nicio femeie nu o poate concura – nici măcar acea Lina Cavalieri, pe care soțul ei a insistat s-o aducă la Palermo în ciuda a tot și toate, chiar și în ciuda grevelor și a manifestațiilor care au dat peste cap întregul oraș.

Oh, Doamne, Ignazio este îngrijorat în ultima vreme. De altfel, acum e la Roma, ca să discute cu miniștrii și cu politicienii sicilieni despre o soluție la chestiunea șantierului naval, care încă trenează. Când însă se va întoarce – iar la acest gând, Franca simte cum o traversează un fior de ranchiună –, cu siguranță că nu va veni întins la familia sa sau la muncitorii lui de la Oretea, ci va da fuga la Teatro Massimo, ca să asiste la repetițiile pentru *Boema.*

A avut chiar tupeul să se justifice, înainte să plece: „Eu sunt impresarul ei și trebuie să mă asigur că totul se face ca la carte".

Ce nătărău!

Franca bate ritmic cu degetele în ușa dulapului. Oare el chiar își imaginează că ea nu știe nimic? Își amintește bine că i-a și spus o dată: „Eu știu tot despre ce faci tu, Ignazio. Tot". Până acum ar fi trebuit să înțeleagă că, cu cât se ferește mai mult, cu atât se află mai multe, mai ales în cazul unuia ca el, care se împăunează cu propriile cuceriri.

Îi este suficient un simplu semn – un costum englezesc nou, o întâlnire de afaceri la oră târzie, mustața retușată cu prea multă atenție – pentru a înțelege că a apărut încă o cucerire la orizont, o nouă amantă de întreținut.

Cât despre gura lumii – care continuă să șușotească, să chicotească, să facă aluzii –, Franca a învățat de-acum că aceasta este asemenea unei sălbăticiuni mereu flămânde care, dacă nu găsește o mortăciune nouă de sfâșiat până la os, mestecă ce găsește. Așa că se limitează la răspunsuri ironice, urmărind reacțiile, sau se afișează cu un nou giuvaer, știind bine că toți vor fi ocupați să înțeleagă cum este *perechea lui.*

Da, pentru că, și în acest caz, Ignazio este pe cât de desfrânat, pe atât de

previzibil: după fiecare aventură, se prezintă la ea cu un cadou – un inel cu safir, o brățară din platină, un colier cu diamante –, într-un gest oarecum de compensație. Însă, de multe ori, bijuteria pe care i-o oferă este aproape similară celei dăruite ultimei cuceriri.

Iar bijuteriile continuă să vină: uneori, pe durata aventurii, alteori, când povestea tocmai s-a terminat. A învățat chiar, în funcție de valoarea cadoului de la Ignazio, să-și dea seama cât de importantă este pentru el fiecare femeie cu care o înșală. Însă remușcările lui – o știe bine – au consistența cenușii.

Cu Lina Cavalieri însă, e altceva.

Lina, fiică de croitoreasă, ea însăși mai întâi florăreasă, apoi vânzătoare de ziare, care apoi a cucerit pe rând Roma și Napoli, Folies Bergère din Paris și Empire din Londra. Desigur, are o voce ca de argint, dar, mai presus de toate, este frumoasă, cu chipul ca de madonă care te fixează cu ochii mai întunecați decât noaptea și cu un trup care îmbie la păcat cu mișcările sale de o senzualitate neînfrânată. Bărbații sunt înnebuniți după ea: Franca a auzit că, odată, fusese nevoie de opt căruțe ca să transporte toate florile aruncate pentru ea pe scenă. Iar ea, Lina, știe bine cum să se folosească de această sminteală a lor: înfățișarea ei inocentă – pentru că apare mereu nemachiată și fără bijuterii – ascunde o inimă de fier. Cu un an în urmă, Lina hotărâse să devină cântăreață de operă: debutase la Lisabona, în *Paiațele,* însă reprezentația se dovedise a fi un eșec atât de răsunător, încât oricine altcineva s-ar fi retras în tăcere, copleșit de rușine. Oricine altcineva, cu excepția ei. Cu mult curaj, își continuase reprezentațiile, iar acum – după ce a umplut până la refuz teatrele din Varșovia și din Napoli – iat-o ajungând la Palermo, admirată, așteptată, dorită.

E prima dată când Ignazio își etalează amanta în fața întregului oraș, într-o confruntare directă cu Franca. Mai avusese o tentativă în urmă cu câțiva ani, când ajunsese în patul Agustinei Carolina del Carmen Otero Iglesias, pe care toată lumea o știa pur și simplu drept „*la bella Otero*”. O altă cântăreață și dansatoare cu o genealogie obscură, o femeie care știa să se folosească de propriul trup cu dezinvoltură și cu o bună doză de cinism. Fusese peste puterile lui Ignazio să nu se dea în stambă cu acea cucerire – și cu nurii ei generoși – de față cu prietenii de club, coborându-se până la a povesti cu lux de amănunte tot soiul de obscenități de speluncă, ajunse apoi la urechile Francăi, care pur și simplu începuse să tremure de indignare.

Însă ăsta era Ignazio, cu obișnuita lui atitudine, de *masculu* vanitos.

Ce face acum însă – asta e o insultă.

Cu ani în urmă, Franca ar fi suferit, vărsând râuri de lacrimi; ar fi intrat în pământ de atâta umilință. Acum însă s-a schimbat, învățând să-și transforme propria suferință în furie. A descoperit forța explozivă a urii, puterea generată de conștientizarea propriei valori. A renunțat să se mai lase copleșită de stânjeneală și nu se mai întreabă dacă nu cumva cea care a greșit este chiar ea. A învățat să se gândească la ea, protejându-se de durerea provocată de el. În timp, a ajuns să nutrească pentru Ignazio un sentiment straniu, un amestec de gelozie și de afecțiune, umilință și părere de rău. Părere de rău pentru ceea ce au fost la un moment dat și pentru ceea ce au pierdut.

Nu, Ignazio nu-i un nătărău. E doar un egoist, incapabil să iubească pe cineva cu adevărat.

Gândul acesta a făcut-o să renunțe la ultimele ezitări și să accepte să pozeze pentru Giovanni Boldini, cel mai apreciat și controversat portretist al momentului. De altfel, pictorul le va fi oaspete zilele acestea: Ignazio l-a invitat la Olivuzza pentru că își dorește portretul soției sale cu semnătura lui, după modelul altor dame de viță nobilă și din *high society*-ul european. Și, cu tipica lui aroganță, are pretenția ca portretul Francăi să fie expus la Veneția, la expoziția pe care Boldini o va deschide acolo în vara viitoare.

Franca scutură din cap, parcă nevenindu-i să creadă cât de puțin îi pasă lui Ignazio de consecințele propriilor porniri, orbit doar de aparențe: iată, acum s-a gândit doar la propriul prestigiu social și la invidia pe care o va suscita fermecătoarea lui soție. Nu i-a păsat, în schimb, de faptul că Boldini are un stil de a picta prin care practic dezbracă și cel mai impenetrabil suflet, înfățișând femeia ca o creatură carnală, îmbietoare. Femeile pictate de el par toate căzute în transa de după o partidă de amor, pătrunse de satisfacția unei plăceri abia trăite.

Ea însă nu vrea să se arate lumii goală, cu intimitatea expusă privirilor flămânde. Și totuși, în același timp o ispitește și gândul de a se lăsa dusă de val, dezvăluindu-și propria esență, propriul potențial. O femeie senzuală. Mustind de pasiune.

Este tentată să arate lumii întregi – și soțului ei, desigur – cine este ea cu adevărat.

Ia din dulap o rochie crem, o măsoară cu privirea câteva clipe, o pune la

loc.

În clipa aceea, cineva bate la ușă. Intră Giovannuzza, urmată de bonă și de câțiva cățeluși care par nu că aleargă, ci că mai curând se rostogolesc în urmărirea ei.

— *Maman,* a sosit pictorul? Pot să rămân și eu? întreabă copila, fără să-și dezlipească privirea de la hainele mamei. Fascinată, întinde mâna, atingând țesăturile și murmurând: Ce frumos…

Franca nu-i răspunde. Acum analizează o rochie agățată în cel mai îndepărtat colț al dulapului, pe care nu a purtat-o încă niciodată, pentru că Ignazio o consideră prea îndrăzneață.

El, gelos! Ar fi de râs, dacă n-ar fi de plâns – își spune.

— *Maman?* insistă copila pe un ton rugător.

Bona încearcă să scoată cățeii din încăpere, mai ales că începuseră să lingă pantofii musafirelor, stârnind un cor de proteste.

— Nu, draga mea. Fetițele nu au voie să asiste la ce se petrece aici, răspunde Franca cu un zâmbet mulțumit pe chip, întorcându-se și mângâind-o pe obraz. Apoi adaugă, pe un ton de consolare: O să am grijă să ai și tu un portret al tău, când vei fi mai mare. Acum însă, *geh und spiel im anderen Zimmer*[{167}], hai.

Giovannuzza pufnește, apoi se îmbufnează.

— Dar ele de ce au voie? protestează ea, arătând spre cele trei femei.

— Sunt adulți, Giovannuzza. Și, te rog, fii respectuoasă cu persoanele adulte.

Cu capul plecat și ținându-și buzele strânse, copila iese din cameră fără să salute, nici măcar pe Francesca, mătușa care o răsfață cel mai mult.

Și care încearcă și acum să intervină.

— Putea să rămână…

— Nu.

Franca se plimbă agale de colo-colo prin cameră. Ia dintr-o scrumieră o țigară montată într-un portțigaret, trage un fum. A început să fumeze în timpul ultimei sale călătorii în Franța și i se pare un obicei foarte relaxant.

Prietenele o privesc răbdătoare, așteptând să se hotărască.

Însă Giulia Trigona ghicește în expresia ei ceva pe care celelalte nu-l văd. Poate și pentru faptul că, asemenea Francăi, suferă de pe urma păcatelor unui soț infidel și – după cum se șușotește prin târg – violent.

— Ce-ți trece prin cap, Franca?

Cealaltă nu răspunde. Își scoate capotul, rămânând în desuuri și în furou, și se privește îndelung în oglindă. Apoi se duce la garderob, apucă de poalele rochiei pe care o ochise mai devreme și, ajutată de Diodata, o trage afară.

Un murmur de mirare se propagă dinspre prietenele sale. Rochia neagră, din catifea îmbinată cu mătase, cu un drapaj din stofă care să-i pună în valoare talia zveltă, pare creată în ideea de a o înălța și mai mult, conferindu-i un aer de-a dreptul regal. Este însoțită de un pieptar, special conceput pentru a scoate în evidență gâtul lung și pentru a da rochiei o notă sobră, acoperind decolteul.

Franca ia pieptarul, și-l potrivește, apoi îl aruncă pe pat.

Nu.

Nu vrea să fie înfățișată în rol de exponentă de nădejde a unei societăți exemplare. Vrea să atragă privirile.

Se studiază în oglindă. Își scutură capul, iar părul lung, negru și despletit i se revarsă peste umeri. Și totuși, ceva – ceva din propria reflexie în oglindă nu o convinge încă.

Își scoate rochia pe jumătate, eliberând-o de drapajul de stofă din talie, și-și dă jos furoul. Sânul – alb, plin – pare mai curând al unei fetișcane decât al unei femei cu trei nașteri la activ. Stefanina se chircește pe scaun, izbucnind în râs.

— Așa? exclamă, cu ochii ieșiți din orbite.

Francesca își acoperă gura cu palmele, murmurând:

— *Mon Dieu!*

Giulia chicotește.

— Pe Ignazziddu al nostru o să-l lovească apoplexia când se va întoarce acasă, spune.

Dar o merită – pare să dea de înțeles privirea ei.

Franca ignoră reacțiile prietenelor, își potrivește corsetul și-i poruncește Diodatei să-i încheie șirul de nasturi.

Strânsoarea corsetului aproape că-i taie respirația. Însă exact asta și vrea. Acesta este forma ei de protest, de luptă, împotriva prostiei oarbe a lui Ignazio. Și a invidiei palermitanilor.

Nu este o rochie, veșmântul acela; este o armură.

De pe patul pe care s-a întins comod, Giulia o observă cu un zâmbet abia schițat.

— Desigur, dacă vrei ca soțul tău să aibă parte de un sfert de oră de stânjeneală, aceasta e rochia cea mai potrivită. Însă știi bine ce se va spune despre tine, nu-i așa?

În timp ce Diodata începe să-i aranjeze părul, Franca răspunde, ridicând din umeri:

— I-a comandat lui Boldini portretul meu. Prin urmare, va trebui să accepte cum vreau să fiu înfățișată. Franca vorbește pe un ton detașat, trecându-și un strop de ruj roșu pe buze. Apoi, arătând spre noptieră, îșI roagă prietena: îmi dai geanta cu bijuterii, te rog?

Giulia îi face pe plac, punând geanta grea pe pat, lângă rochiile din mătase și deschizând-o.

O fulgerare de invidie pură traversează chipurile celor trei prietene. Nimeni altcineva nu se poate lăuda cu o asemenea colecție de inele, coliere și brățări, cu o asemenea greutate și, mai ales, cu o asemenea eleganță.

Franca își mijește ochii, separând în gând bijuteriile primite cadou de la Ignazio – cărora le-a dat numele amantelor lui – de ale sale. De cele pe care le-a ales cu migală, aproape cu dragoste. Exact așa, căci, în afara copiilor, nu are nimic mai scump pe lume. Bijuteriile acelea o reprezintă pe Franca Florio în ochii lumii – frumoasă, bogată, puternică.

Se ridică și începe să scotocească printre cutiuțe și săculeții de catifea. Oh, da, iată-le, perlele ei. Le trece lent printre degete, ca într-o mângâiere. Pune laolaltă două coliere din perle și, peste ele, lănțișorul cu cele două perle gemene de mărimea unor cireșe. Și le pune pe toate la gât: pe fondul negru al rochiei, perlele se revarsă asemenea unei cascade de lumină.

Franca se întoarce să se privească ultima oară în oglindă, încercând să-și potolească ritmul respirației.

— Să mergem.

* * *

Scund, îndesat, cu o voce spartă, Giovanni Boldini a ales un salon mic, retras, cu pereții în nuanțe deschise, cu razele de soare căzând oblic, din lateral, pentru a lumina pielea ca de ambră a amfitrioanei. O luminozitate cu nuanțe de verde și de primăvară, o primăvară caldă precum adierile acelui martie tumultuos, care răzbat prin obloanele întredeschise. De jur împrejur, fotolii din damasc în nuanțe întunecate; pe pardoseală, un covor persan uriaș.

Prietenele Francăi o urmează, discută între ele și-și aleg locurile de unde

să asiste, în timp ce Franca îi dă dispoziție cameristei să nu fie deranjată. Ușa se închide. Pictorul, care a pregătit deja o eboșă pe pânză, rămâne câteva clipe s-o privească gânditor, cu mâinile încrucișate la piept.

— Pe legea mea, *donna* Franca, sunteți pur și simplu o viziune!

În vocea bărbatului se simte un vag accent franțuzesc, explicabil pentru cineva care locuiește la Paris de treizeci de ani.

Ea zâmbește, dar mai mult din privire.

— Nu v-am consultat cu privire la alegerea rochiei. Vă mulțumește?

Spunând acestea, își desface larg brațele pentru a fi admirată, însă pictorul o oprește.

— Aproape… spune. Apoi prinzând-o de încheietură, pare să facă un pas de dans în doi, după care însă adaugă: Am nevoie de ceva mai multă lumină.

Și se dă un pas înapoi, cu mâinile în șold. Franca încearcă să-și închipuie cum o vede celălalt; apoi își dă seama și se simte brusc inconfortabil.

Stefanina se apropie de ei.

— Încă un colier? sugerează.

Boldini dă aprobator din cap, aproape țopăind.

— Da, ceva care să lumineze decolteul… o broșă sau un pandantiv.

Franca își pune o mână pe umărul prietenei sale, spunând:

— Știi brățările de aur cumpărate de la Istanbul? Adu-le, te rog. Și broșa din platină cu briliante în formă de orhidee, pe care mi-a dăruit-o Ignazio la prima aniversare a căsătoriei noastre.

Stefanina se face nevăzută, în timp ce celelalte femei s-au hotărât în sfârșit asupra locurilor și se așază. Boldini continuă să reflecteze la poziția viitorului model, conducând-o pe Franca de colo-colo prin încăpere, căutând cea mai bună lumină, ridicându-i șiragurile de perle aproape de obraz și lăsându-le apoi să cadă la loc, înfășurându-le pe degete și eliberându-le apoi brusc, mormăind în tot acest răstimp tot felul de fraze fără înțeles, într-un amestec de dialect de Ferrara și franceză. Nimic mai amuzant decât să-l vezi pe acel bărbat atât de scund fâțâindu-se de colo-colo pe lângă femeia aceea atât de frumoasă și de zveltă.

— Mmm… foarte greu de găsit unghiul cel mai potrivit pentru domnia-ta. Sunteți atât de…

Face un gest ce pare mai curând vulgar, însă pe care el a reușit să-l

transforme într-un semn de apreciere. Între timp, Stefanina revine cu bijuteriile, iar Franca și le potrivește. Brățările nu, nu sunt ceea ce trebuie, fiindcă mâneca rochiei le maschează. Broșa, în schimb, e mult mai potrivită, insuflând mai multă lumină jocului de falduri și de catifea.

Boldini se apropie de pânza sa de format mare. Portretul urmează să respecte proporțiile, cu Franca înfățișată în mărime naturală. Își lasă ochelarii pe vârful nasului și începe să traseze contururile feței dar, ajungând la linia umerilor, se oprește cu pensula în aer. Se uită la Francesca.

— Iertați-mă, doamnă… I-ați putea împrumuta *donnei* Franca șalul dumneavoastră?

— Șalul meu… Oh, desigur, poftim!

Râzând, Francesca îi dă șalul Francăi, care, neînțelegând prea bine la ce ar putea să-i folosească, izbucnește și ea în râs.

Cu o expresie serioasă, Boldini îi cere să și-l înfășoare pe trup, așa încât materialul alb să-i lumineze umerii dezgoliți. Părul ei negru strălucește în lumina primăvăratică, în timp ce Franca începe să se joace cu șalul, drapându-l ca și cum s-ar pregăti să se înfășoare cu el.

Apoi își mișcă brusc capul în direcția Giuliei, care îi spusese ceva ce ea nu reușise să înțeleagă. Exact în clipa aceea, pictorul o oprește cu un strigăt.

— Asta e! Rămâneți nemișcată! îi poruncește, cu ochii ieșiți din orbite.

Și sare pe platforma pe care stă cocoțat când pictează și începe să traseze cu mișcări furioase tușe lungi de penel, încercând să capteze lumina.

Franca i se supune. Luată prin surprindere, cu buzele întredeschise, privirea în transă, cu șoldul ușor împins în lateral, afișează o mișcare senzuală, ce pornește din dreptul brațului, prelungindu-se curgător spre poate, asemenea unui val.

Nu-și imaginează încă faptul că, exact în acele momente, se înfiripă un tablou care o va transforma într-o legendă.

Porțelan

aprilie 1901 – iulie 1904

Li malanni trasino du sfilazzu de la porta.
„Nenorocirile intră prin crăpăturile ușii”.
(Proverb Sicilian)

Odată cu finalul celui de-al doilea guvern Pelloux (24 iunie 1900), se încheie și o epocă dominată de oameni politici „reacționari”, precum Crispi (care moare la 11 august 1901) și Rudinì. Noul rege cere unui exponent al stângii liberale, Giuseppe Zanardelli, să formeze guvernul. Acesta, ca ministru al justiției în primul guvern Crispi, a elaborat un nou cod penal (1889), abolind pedeapsa cu moartea și recunoscând dreptul la grevă (până atunci considerată delict). Zanardelli îl alege ministru de interne pe Giovanni Giolitti, care decide să nu ia măsuri represive împotriva unui val de greve din 1901 (peste o mie cinci sute, în industrie și în agricultură), din 1902 (aproximativ o mie) și nici măcar din timpul primei greve generale din Italia (15–20 septembrie 1904), convins că „mișcarea ascendentă a claselor populare [...] este invincibilă, pentru că este comună tuturor țărilor civilizate și pentru că se bazează pe principiul egalității dintre oameni” (discurs în Cameră, 4 februarie 1901). La 1 decembrie 1903, Giolitti devine șeful executivului (Zanardelli își dă demisia pe 3 noiembrie și va muri cam o lună mai târziu) și prezintă în Parlament propriul guvern, susținând că „este necesară începerea unei perioade de reforme sociale, economice și financiare”, ținând cont că „îmbunătățirea condițiilor claselor mai puțin privilegiate ale societății depinde, mai ales, de creșterea prosperității economice a țării”. Așa se deschide „epoca giolittiană”, caracterizată prin eforturi de mediere ale guvernului în domeniile social și politic, cu intenția de a întări statul liberal, grație contribuției catolicilor și a socialiștilor. Giolitti acționează cu răbdare și cu fermitate în privința celor dintâi, pentru a depăși, fie și neoficial, blocada non expedit; *cu cei din urmă, încearcă un dialog și duce*

tratative îndelungate cu Filippo Turati, însă un guvern de coaliție cu socialiștii nu se va forma niciodată.

Giolitti poate conta și pe o conjunctură economică favorabilă, care urmează recuperării internaționale începute în 1896 și care, în Italia, este întărită și prin ordonanțe, printr-o politică protecționistă (mai ales în domeniile siderurgic și textil), printr-o creștere a mâinii de lucru (datorită sporului demografic) și prin investițiile din sectorul bancar (în 1894, s-a înființat Banca Commerciale Italiana, cu capital german, elvețian și austriac), care întreține raporturi tot mai strânse cu lumea antreprenorială. Dezvoltarea se concentrează pe „triunghiul industrial" (Torino, Milano, Genova), care nu afectează primatul agriculturii și care exclude, practic, sudul Italiei, ale cărui probleme nu sunt niciodată tratate în mod organic, ci doar prin „legi speciale", care se dovedesc inadecvate. Una dintre consecințe este creșterea migrației (începută după Unificare): cei trei sute de mii de emigranți din perioada 1896–1900 devin o jumătate de milion în 1901–1904 (60% au ca destinație continentul american).

În politica externă, la 28 iunie 1902, încă sub guvernul Zanardelli, Italia, Germania și Austria semnează al patrulea tratat al Triplei Alianțe (deja reînnoit în 1887 și în 1891), căruia îi este anexată o declarație în care Austria afirmă că nu are interese în împiedicarea eventualelor acțiuni italiene în Tripolitania (în prezent, Libia Occidentală): odată uitată campania falimentară de colonizare a lui Crispi, Italia încearcă să ocupe un teritoriu cu care are schimburi comerciale importante. Din acest punct de vedere, se destind și raporturile cu Franța: după acordul care, în 1898, apus capăt „războiului vamal", ministrul de externe italian, Giulio Prinetti, și ambasadorul francez, Camille Barrere, vor ajunge la o înțelegere prin care Italia garantează susținerea diplomatică a Franței în Maroc, iar Franța declară că nu se va opune unei intervenții italiene în Tripolitania.

La 20 iulie 1903, la 93 de ani, moare papa Leon al XIII-lea. Îi succedă, pe 4 august, patriarhul Veneției, cardinalul Giuseppe Sarto, care își ia numele de Pius al X-lea. La 11 iunie 1905, prin enciclica Il fermo proposito, *Pius al X-lea oferă catolicilor, în cazul „strictei necesități, spre binele sufletelor", posibilitatea de a fi scutiți de* non expedit, *pentru că trebuie „să se pregătească prudent și serios pentru viața politică, dacă sunt chemați".*

Are puțin peste zece centimetri înălțime, e albă, decorată cu benzi cu motive florale. Este vaza pe care, în 1295, a adus-o Marco Polo din China și care se află acum în biserica San Marco din Veneția. Dar este, mai ales, semnul concret al unei obsesii apărute în Orient încă din neolitic și care a ajuns să se răspândească în toată lumea: cea pentru porțelan. Timp de secole, acest material delicat și rezistent, uneori atât de fragil, încât în el se vede „scânteierea apei", cum scria Abū Zayd al-Sīgrāfī în 1851, a rămas un mister pentru Occident. Potrivit lui Marco Polo, de pildă, cei care creează căni și farfurii „adună un anumit tip de pământ și fac din el un morman mare și-l expun la vânt, la ploaie și la soare timp de 30–40 de ani, fără a-l mișca". În 1557, eruditul Giulio Cesare Scaligero susținea că „cei care fabrică [porțelan] folosesc coji de ou și scoici măcinate fin, presărate și macerate în apă […] Formează vasele și le îngroapă în pământ, [fără] să le scoată afară mai devreme de o sută de ani". Așadar, în acea perioadă, sub protecția lui Francesco I de Medici, la Florența se creează „porțelanul moale", care, în loc să fie un amestec de caolin și de feldspat, era alcătuit din 15–25% argilă albă și cuarț. Semăna cu porțelanul, însă obiectele făcute din el erau mult mai fragile (mai există doar 64 de asemenea artefacte) și prezentau diverse imperfecțiuni. La scurtă vreme însă, portughezii și apoi olandezii au început să importe în Europa porțelanul „original", care a devenit foarte repede un obiect al dorințelor, indiferent cât de costisitor ar fi fost – era considerat „aur alb".

În căutarea formulei secrete s-a lansat și contele Ehrenfried Walther von Tschirnhausen, care, la începutul secolului al XVIII-lea, studia punctul de fuziune a anumitor substanțe, printre care și caolinul. Dar nu ajunge la niciun rezultat, și regele August al II-lea îl constrânge pe alchimistul Johann Friedrich Böttger să îl ajute. În 1708, experimentele lor au succes, iar Occidentul poate să producă, în sfârșit, porțelan „propriu". Von Tschirnhausen moare la scurtă vreme după aceea, dar regele transferă laboratorul lui Böttger în castelul din Albrechtsburg, în apropiere de Meissen, și, în 1710, fabrica este în plină activitate: grație sculptorului și modelatorului-șef Johann Joachim Kändler, se ajunge la adevărate capodopere (unul dintre darurile de nuntă pentru Elisabeta a II-la a fost un serviciu din porțelan de Meissen).

Secretul porțelanului nu mai e secret și dezvăluirea sa poate fi foarte profitabilă. Astfel, în doar câțiva ani, apar fabricile de la Höchst

(caracterizate de figurinele lui Johann Peter Melchior), de la Viena (cu modele în stil baroc), de la Sèvres (unde este creat „rozul Pompadour”, în onoarea amantei lui Ludovic al XV-lea, care finanțează fabrica), cele din orașul Limoges (favorizate de descoperirea, în apropiere, a unui zăcământ de caolin) și multe altele, chiar și în Danemarca, a cărei producție se distinge prin utilizarea rară a albastrului-cobalt, și, evident, în Anglia, unde Josiah Spode creează *bone china –,* adaugă în amestec praf de oase animale, iar porțelanul devine incredibil de ușor și de transparent.

În Italia, în 1735, marchizul Carlo Ginori deschide fabrica din Doccia (care va rămâne proprietatea familiei până în 1896 și se va specializa în producerea de vase pentru gătit și alte obiecte de uz cotidian) și, în 1743, Carol al III-lea de Bourbon și soția sa fondează Real Fabrica di Capodimonte: grație descoperirii unui zăcământ de caolin în Calabria, producția sa va ajunge să le depășească, prin gustul artistic și rafinament, pe cele franceze și germane. La Capodimonte, de fapt, se realizează mai ales mici grupuri statuare, care dovedesc abilitatea modelatorilor și evidențiază tonalitatea lăptoasă a porțelanului.

Odată cu Revoluția Franceză și cu tulburările ulterioare, se încheie această primă perioadă glorioasă a porțelanului în Europa.
Dispar curțile care susțineau – financiar și nu doar – activitatea fabricilor, se impune legea profitului, care va face să treacă în plan secund arta și va ridica la rang înalt utilitatea. Pare sfârșitul trist al unei povești frumoase, însă nu este. Faptul că porțelanul este acum un obiect cotidian face și mai fascinant *adevăratul* său mister, cel pe care Edmund de Waal l-a exprimat în *The White Road:* „Porțelanul este alb și dur, dar permite luminii să treacă. Cum e posibil?”

* * *

În această seară, Palermo e o curtezană în căutare de amanți: femeie senzuală și invidioasă, cu ochi înguști, care încearcă să-i ascundă veninul, femeie care vrea să vadă și să fie văzută. De aceea, se etalează cu generozitate: rochii de tip clepsidră sau cu linii moi, care se poartă fără corset, așa cum o cere noua modă franțuzească, evantaie din pene, mănuși din dantelă, binocluri incrustate cu perle, bijuterii luminoase, zâmbete, săruturi trimise din vârful degetelor, complimente.

Teatro Massimo este, literalmente, scena sa, unde totul se exprimă în plină lumină, chiar dacă ascuns de vălul unei ipocrizii elegante.

Dar, dintre toate spectacolele care se joacă în culise și pe scene – gesturi furișe ale amanților, mame care-și prezintă fiicele de vârsta măritișului, șoapte despre ultimul scandal, priviri severe care amintesc de datorii neplătite – la această dată de 15 aprilie 1901, unul n-a început încă și toată lumea îl așteaptă. Un spectacol care poate deveni o dramă. Sau o *pochade*[{168}].

Vom vedea unele frumoase, se gândește arhitectul Ernesto Basile, cu monoclul pe nasu-i acvilin. Șade alături de soția lui și, ca de fiecare dată înaintea unei reprezentații, este încântat să admire grația formală a sălii pe care chiar el a proiectat-o. Și, chiar când privește spre scenă, îl vede doar pentru o clipă pe Ignazio, uitându-se dintr-un colț al cortinei. Ridică privirea spre loja lui Florio. E încă goală.

Amanta lui Ignazio Florio își va face debutul la Palermo, în *Boema,* evident în rolul lui Mimi. Iar Franca Florio nu lipsește de la nicio premieră.

Luminile scad. Cu un foșnet de materiale, spectatorii ajung la locurile lor, în timp ce orchestra deschide partiturile și vioara întâi dă tonul pentru acordarea instrumentelor.

Un murmur. În loja lui Florio a apărut Vincenzo. Are acum 18 ani, un aer senzual și maliții și o atitudine ușuratică, pe placul femeilor. Nu prea apare la teatru, pentru că preferă, de departe, activitățile sportive. A lui este mașina Fiat de 12 cai-putere parcată în fața la Teatro Massimo, pe care o conduce prin oraș, stârnind nori de praf și protestele trecătorilor.

În timp ce băiatul privește în jur cu un aer curios, ajunge Giovanna, îmbrăcată în mătase neagră. Este ușor încruntată și strânge din buze. Vincenzo o sărută pe obraz, o ajută să ia loc în fața lui și se așază și el.

Murmurele din sală devin mai intense. Unii spectatori încep să discute cu vecinii și trag cu ochiul spre scenă. Alții ridică privirile pe ascuns.

Cortina imensă, pe care Giuseppe Sciuti a dorit să reprezinte procesiunea de încoronare a lui Ruggero al II-lea, se clatină ușor. Parcă ar respira.

Franca apare ca din senin, într-o rochie magnifică, în nuanțe de corai. Pentru câteva clipe, stă nemișcată și mătură publicul cu privirea, indiferentă la manifestările de curiozitate. Apoi îi zâmbește lui Vincenzo, care și-a părăsit scaunul, și acum se așază lângă soacra ei. Are chipul senin și aproape lipsit de expresie. Ochii ei privesc scena, așteptând. De parcă, în seara asta, *Boema* se întâmplă doar pentru ea.

Palermo amuțește.

Chiar și dirijorul, care, între timp, a ajuns pe podium, pare să aștepte un semn de la ea. Din culise, încep aplauze timide. Dirijorul se înclină. Cortina se ridică.

* * *

Din colțul lui din culise, Ignazio o vede.

Se simte scuturat de furie și de nervozitate. Da, sperase că va găsi o scuză ca să nu fie aici, dar iată că Franca a venit. Este o provocare, știe sigur asta.

Mai mult, e o răzbunare.

Când s-a întors de la Roma, s-au certat îngrozitor. Și numai din vina acelui pictor scrupulos și a portretului său vulgar, care-o face pe Franca să arate ca o balerină care se expune într-un *café chantant.* Acel blestemat de Boldino a văzut părți din soția sa pe care numai el are dreptul să le vadă, începând cu picioarele ei lungi, și le-a imortalizat pe pânză, sub ochii bârfitoarelor de Stefania Pajno, Francesca Grimauld d'Orsay și Giulia Trigona. Dar apogeul s-a produs când Franca i-a zis, cu un calm absolut, că ea consideră că e un *„tableau fascinant". Che svergognata!*[{169}]

Ignazio lovește peretele cu palma și începe să se plimbe de colo-colo, ferindu-se de niște decoruri și de un costumier cu brațele pline de haine.

— Ce se petrece, Ignazio? Ar trebui să fii aici ca să mă liniștești. Dar tu…

Lina Cavalieri a venit lângă el, punând mâna pe brațul lui.

El respiră adânc.

— Nu! Vei fi minunată. Îi vei vrăji pe toți, cum ai făcut cu mine.

Femeia asta i-a pus pe jar sufletul, nu doar sângele. De când a văzut-o prima dată, a dorit să o aibă în patul lui. Și a reușit. Nu contează că are capricii costisitoare și că îl constrânge să o urmeze în turneu, prin Italia. Merită toți banii.

— Ah, știu, spune Lina, drapându-și șalul costumului de scenă pe umeri. Își descheie un nasture de la bluză, dezvelind o fâșie de piele de culoarea laptelui, apoi îl privește pe Ignazio cu un amestec de inocență și de senzualitate. Își împletește degetele cu ale lui și îi permite să-i sărute mâna. Soția ta e aici?

Ignazio încuviințează.

— Nu ratează nicio premieră.

— Cred că știe…

El ezită, apoi spune:

— Este o femeie care știe cum să rămână în lume.

Tonul lui ascunde cu pricepere mânia.

— Așa sper, spune Lina, dar ochii i se umplu de neliniște.

Ignazio îi mângâie obrazul.

— Fie ce-o fi, gândește-te: ești într-unul dintre cele mai frumoase teatre din Europa, plin de oameni care doresc să te audă cântând.

Lina ar vrea să-i răspundă că sunt aici ca să o vadă și că talentul ei este doar în plan secund, însă nu are timp – directorul de scenă îi face semn să se apropie. Ignazio o împinge ușurel și o privește urcând pe scenă. Nu arată ca o croitoreasă timidă și naivă, ci ca o doamnă nobilă decăzută. Dar are o prezență scenică atât de puternică, încât îl pune în umbră chiar și pe un tenor precum Alessandro Bonci, adorat de public pentru virtuozitatea sa. Ea cântă cu un soi de abandon senzual, cu o forță fizică ce parcă vrea să compenseze fragilitatea vocii. Se mișcă elegant, îi zâmbește lui Rodolfo, de parcă ar fi singurul om de pe pământ, și chiar roșește.

Altro di me non le saprei narrare.
Sono la sua vicina
che la vien fuori d'ora a inoportunare…

La finalul ariei lui Mimi, încep fluierăturile.

Una, două, zece, o sută.

Orchestra paralizează. Un fior străbate lojele. Spectatorii schimbă priviri nedumerite. Unii sar în picioare și aplaudă, însă dinspre galerie plouă cu strigăte și cu insulte, iar acestea sunt curând acompaniate de protestele dinspre loje. Prin toată zarva, angajații teatrului încearcă disperați să reinstaureze calmul printre spectatori și chiar îi amenință pe indisciplinați că-i dau afară. Degeaba.

În haosul general, Lina se întoarce spre Ignazio, încruntându-se, cu mâna într-a lui Bonci, care este împietrit de groază și are o privire hăituită.

Ignazio încearcă să o liniștească prin gesturi, dar mintea lui nu mai cuprinde decât un singur gând. Încă o dată, Palermo nu vrea să-i dea dreptate. Niciun artist n-a fost vreodată primit cu atâta ostilitate. Cum este posibil ca acest oraș să nu înțeleagă onoarea care i se face? Lina Cavalieri este o contesă a teatrelor și a curților din toată Europa, înconjurată de

impresari, adorată de prinți și de magnați, iar ei, palermitanii, ce fac?

O fluieră.

Acum simte ostilitatea în aer. Are miros uscat, de pirită, și, la fel ca praful de pușcă, a luat foc, generând haos. El a făcut eforturi să se asigure că Lina primește cantitatea corectă de aplauze. A împărțit sume de bani angajaților, a plătit o mulțime…

Se pare că nu doar el a avut ideea.

Gândul îl surprinde.

Avansează un pas și se uită spre loja familiei. Vincenzo își ascunde zâmbetul cu palma, iar mama lui privește în pământ, jenată, însă Franca fixează scena cu o mină impenetrabilă, cu spectrul unui surâs pe buze.

Ignazio îi urmărește privirea ca pe un fir. La celălalt capăt, este chipul Linei.

Cu un fior, își dă seama că asistă la o luptă între leoaice, pentru dominație teritorială, un război tăcut între două creaturi care-și evaluează reciproc puterea, indiferente la ce se află în jurul lor.

Franca.

Ea se află în spatele avalanșei de fluierături. Nu direct. N-a fost necesar. *Are atât de mulți prieteni și admiratori dispuși să îi facă pe plac, încât i-ar fi fost suficient un cuvânt să dezlănțuie iadul.*

Și să-i facă pe toți să înțeleagă cine poruncește.

În timp ce orchestra reia, în sfârșit, melodia, Ignazio rămâne pe loc. Curând se va încheia primul act și va trebui s-o consoleze pe Lina. Dar nu va fi dificil: ei nu-i stau în fire plânsul și reproșurile. E o femeie curajoasă, care și-a croit drumul luând viața în piept și încasând lovitură după lovitură. Pe lângă mândrie, pentru acest curaj o admiră Ignazio.

Dar, până în seara aceea, nu înțelesese cât de departe a ajuns soția lui. Femeie onorabilă, credincioasă, mamă de familie – însă nu aceea era ideea.

Ideea era că el reprezenta veriga slabă a căsătoriei lor.

Și avea să fie mereu.

* * *

Marea sală a Corte d'Assise din Bologna este aglomerată și încărcată de fum de țigară, care încadrează chipurile celor prezenți.

Cu pălăria și cu bastonul într-o mână, Ignazio intră și privește în jur. În fața lui sunt băncile lungi pe care șed ziariștii și avocații, în timp ce, deasupra fotoliilor judecătorilor, într-o tribună, se află publicul. Mulți l-au

recunoscut. Înțelege asta din murmurul care a traversat aula și din privirile curioase îndreptate spre el.

— *Signor* Florio, pe aici.

Un cancelar îi face semn să-l urmeze și Ignazio avansează nesigur, forțându-se să privească spre judecători și nu spre boxa în care se află Raffaele Palizzolo, între doi jandarmi, pe o banchetă de lemn. Pentru o clipă însă, ochii celor doi bărbați se întâlnesc și Ignazio tresare: Palizzolo pare foarte tras la față și a slăbit atât de mult, încât costumul, deși bine croit, atârnă pe el. Dar postura lui este dreaptă și privirea, liniștită. Dă ușor din cap, în semn de salut, și surâde.

Au trecut opt ani de la uciderea lui Emanuele Notarbartolo: opt ani în care justiția a încercat să nu se afunde în nisipurile mișcătoare ale pistelor false, ale reticențelor și ale devierilor. Acum doi ani, la Milano, a avut loc un proces confuz, la limitele unei farse. Acuzații erau doi muncitori feroviari care, aflându-se în trenul în care fusese ucis Notarbartolo, *trebuiau* să fi fost complici. Dar, chiar în timpul procesului, în boxa martorilor a apărut fiul victimei, Leopoldo, care, cu un curaj remarcabil, a schițat portretul sumbru al unui Palermo prizonier al legăturilor clientelare, în care oamenii erau dispuși la orice, chiar și la crimă, ca să-și păstreze privilegiile, și l-a indicat pe Palizzolo ca mandant al uciderii tatălui său. În nebunia care s-a iscat, Camera a dat aviz favorabil procedurilor și, la 8 decembrie 1899, chestorul Ermanno Sangiorgi l-a arestat pe Palizzolo. Câteva zile mai târziu, procesul de la Milano a fost suspendat. A fost reluat la Bologna, de două luni, pe 9 septembrie 1901.

Ignazio se așază pe banca martorilor, cu picioarele încrucișate la gleznă și cu mâinile pe genunchi. Simte un disconfort onctuos, de care-i vine greu să scape. Până acum, a reușit să țină sub control rușinea provocată de situație, dar aici, în această sală, nu e simplu. N-a mai avut niciodată de-a face cu justiția și, mai ales, nu reușește să accepte că numele său – alături de cele ale multor exponenți ai bunei societăți palermitane – poate fi asociat cu o asemenea faptă. Este atât de agitat că, în prima zi, s-a certat cu Lina, care se oferise să îl însoțească la Bologna, cu toate că ar fi rămas departe de sala aceea.

Giovanni Battista Frigotto, care prezidează, începe interogatoriul.

— Sunteți *signor* Florio Ignazio, fiul răposatului Ignazio?

Încuviințează.

— Profesiunea dumneavoastră este…

Ignazio își drege glasul.

— Sunt industriaș.

Președintele ridică o sprânceană.

— Nu aveți și o afacere?

— Este vechea afacere a familiei. Administrez o vinărie care produce marsala, Navigazione Generale Italiana și…

— Nu v-am făcut să veniți aici de la Palermo ca să aflăm cât sunteți de bogat, comentează sec Frigotto.

Îl privește pe Ignazio de parcă ar fi un țăran îmbogățit, care nu știe cum să se poarte în fața legii.

— M-ați întrebat despre activitățile mele care țin de domeniul public, răspunde Ignazio, iritat.

— Poate că în zona dumneavoastră, *signor* Florio. Aici suntem în Bologna și nu toată lumea trebuie să știe în detaliu cine sunteți sau ce faceți cu viața dumneavoastră.

Publicul murmură. Se aud râsete batjocoritoare. În mulțime.
Ignazio recunoaște un jurnalist din Catania, pe care-l știe după figură: pălăvrăgește cu un coleg și are lipit de buze un surâs ironic.
Dar, când își dă seama că Ignazio îl privește, pleacă privirea și începe să scrie în carnețel.

— Așadar, *signor* Florio… Ați fost citat ca martor al apărării. Îl cunoașteți pe acuzat, pe Raffaele Palizzolo?

Încuviințează.

— Vorbiți, *signore.*

Un scurt acces de tuse.

— Da.

Se întoarce, îl privește. Palizzolo schițează un surâs încurcat, parcă scuzându-se pentru disconfortul creat. Dar, în privirea lui, se regăsește un avertisment pe care doar un alt sicilian l-ar putea pricepe, iar Ignazio simte un fior pe șira spinării. Se întoarce spre președinte, care are o mină severă, poate pentru a-l intimida.

— *Signor* Florio, ați auzit vreodată vorbindu-se despre Mafia?

La această întrebare, aproape că tresare.

— Nu.

— Repet: ați auzit vreodată vorbindu-se despre organizația criminală

numită Mafia?

— Și eu repet: nu.

Frigotto se strâmbă.

— Ciudat. În depeșele privind siguranța publică pe care le primim de la Palermo, citim că dumneavoastră, la fel ca mulți alții, apelați la… anumite persoane pentru a vă garanta siguranța proprietăților. Și că aceste persoane fac parte din organizația criminală din care face parte și acuzatul. Adică Mafia.

Ignazio se foiește pe banchetă.

— Este vorba despre lucrători pe care-i recrutez din zona în care locuiesc. Sunt persoane cât se poate de cinstite, de onoare. Cât despre deputatul Palizzolo…

— *Signor* Palizzolo, îl corectează Frigotto.

— …este o persoană stimată la Palermo, mereu dispus să ajute și pe care te poți bizui la nevoie.

— Trebuie să vă amintesc că vă aflați sub jurământ, *signor* Florio?

Își încrucișează brațele la piept.

— Știu prea bine. Familia mea îl cunoaște de mult pe Raffaele Palizzolo, care este rudă cu soția mea și…

— …care a manipulat și a tras sfori ca să vă obțină favoruri în Parlament. Haideți, nu adoptați expresia asta ofensată. Se știe foarte bine că voi, sicilienii, vă ajutați mereu și că nu verificați dacă solicitați ajutor de la oamenii cinstiți sau de la cei cu reputație proastă.

În sală se ridică un murmur. De data asta, reporterii din Sud sunt cei care protestează. Chiar și unul dintre avocații părții civile. Giuseppe Marchesano, își exprimă sus și tare indignarea.

Încurajat, Ignazio continuă:

— Vedeți dumneavoastră, *signor* președinte, un „negustor” ca mine trebuie să se gândească la viitorul afacerii sale și să aibă o voce puternică, pentru a face să parvină anumite lucruri instituțiilor. Deputatul Palizzolo a avut mereu la inimă interesele Siciliei…

— Și ale familiei Florio! strigă o voce din public.

Ignazio se întoarce și îl recunoaște pe jurnalist: este un palermitan care scrie pentru *La Battaglia,* ziarul socialist al lui Alessandro Tasca di Cutò.

Marchesano se ridică.

— *Signor* Florio, v-am cerut să veniți aici pentru a clarifica un fapt

precis. Este adevărat că Raffaele Palizzolo v-a oferit spre achiziție proprietatea numită Villa Gentile, cu scopul de a construi case pentru muncitori?

Ignazio se încruntă.

— Da, însă eu nu am acceptat.

— De ce?

— Nu-mi amintesc.

— Dacă Palizzolo v-ar fi cerut împrumut o sumă considerabilă, i-ați fi oferit-o?

— Dacă dispuneam de ea, desigur. Așa cum am spus deja, cunosc persoana, și familia mea…

— Considerați că Palizzolo ar fi capabil de omor sau să fie mandantul unui omor?

Ignazio face ochii mari.

— Nu, cu siguranță nu! aproape că strigă. În povestea asta urâtă, numele lui a apărut doar după procesul acela straniu de la Milano și…

— Mulțumesc, îl întrerupe Marchesano. *Signor* președinte, nu mai am alte întrebări.

— Puteți pleca, *signor* Florio, spune Frigotto, fără ca măcar să-l privească.

* * *

Ignazio este atât de supărat, încât aproape că nu observă ceața groasă care îl înconjoară la ieșirea din Corte d'Assise. Traversează piața cu pași mari, ridicând și coborând bastonul. *Dar cum își permite judecătorul acesta să mă trateze așa? Și apoi, ce știe el despre asta?* gândește el furios. *Trebuie să locuiești în Sicilia ca să înțelegi. Trebuie să mănânci sare și praf, să înghiți dacă nu vrei să fii mestecat, să fii câine dacă nu vrei să fii ros ca un os…* Se oprește brusc, respiră adânc aerul rece. Ceața, care ascunde orașul și transformă edificiile, trecătorii și trăsurile în fantome, îi smulge un suspin abătut. *Nu, voi, cei din Nord, nu știți nimic. Vă credeți sfinți și nu ați înțeles că puteți ajunge în paradis numai dacă veți cunoaște păcatul. Și, în Sicilia, păcatul de care nu scapă nimeni este că știe, dar nu poate vorbi.*

* * *

— *Donna* Franca… Camerista e în cadrul ușii, nemișcată. Scuzați deranjul, dar fiica dumneavoastră nu se simte bine. Are febră.

Franca stă la măsuța de toaletă din dormitorul ei, în Villa Igiea. Ridică ochii de la cutia aurită în care își punea bijuteriile purtate în acea seară, la cina de la Lanza di Mazzarino. Nu are încredere în cameriste, nici măcar în Diodata. Preferă să se ocupe personal.

Camera e plină de valize și de cufere, iar garderobiera aranjează haine de zi și de seară, rochii și pantofi. Mâine, Franca, mama ei, Giovanna și copiii vor pleca la Baviera, după ce au petrecut luna iulie în Tunis. Înainte, în mai, au fost la Favignana, unde au asistat la pescuitul de ton împreună cu familia Trigona și cu ducii de Palma – Giulio și Bice –, fratele ducelui, Ciccio Lampedusa, Carlo di Rudinì, Francesca Grimaud d'Orsay și alte rude și prieteni, precum verișorii d'Ondes și Ettore De Maria Bergler. Au fost zile foarte plăcute, cu plimbări pe insulă și excursii în barcă, dar și cu discuții lungi și lenețe și cine informale.

Așa a fost până când a ajuns împărăteasa Eugenia, văduva lui Napoleon al III-lea. Melancolică și blândă, bătrâna doamnă a cucerit afecțiunea tuturor și a observat pescuitul de ton cu mare interes, scoțând chiar și câteva strigăte de surpriză. Evident, Franca s-a ocupat de fiecare detaliu al sejurului său, organizând și o cină superbă, pentru care a primit în schimb multe laude. Dar împărăteasa a felicitat-o mai ales pentru că, doar cu câteva săptămâni înainte, fusese numită doamnă de companie a reginei Elena.

Pentru că nu avea origini nobile, Ignazio nu fusese numit gentilom al regelui. Chiar dacă la începutul anului devenise Cavaler al Muncii, excluderea îl iritase mult. La acea iritare se adăuga cea mai recentă, de la procesul lui Palizzolo, încheiat cu o condamnare grea, la 30 de ani de închisoare, și cea generată de amânarea plecării la Favignana, pentru că trebuise să participe la ceremoniile solemne de comemorare a lui Francesco Crispi, a cărui moarte survenise cu un an înainte, pe 11 august 1901. Astfel, sub un soare arzător. Ignazio s-a alăturat cortegiului de reprezentanți ai Camerei și ai Senatului și, ajuns la Cimitirul Capucinilor, a trebuit nu doar să asculte un interminabil discurs comemorativ, dar și să asiste la expunerea cadavrului, care fusese îmbălsămat de curând.

Mumie ai devenit și mumie vei rămâne, se gândise atunci Ignazio, aruncându-i o ultimă privire și ștergându-și sudoarea.

Prin urmare, a ajuns la Favignana prost-dispus și s-a răcorit făcându-i ochi dulci lui Bice, sub ochii soțului ei și ai Francăi. Bice nu l-a respins.

Ca de obicei, Franca s-a prefăcut că nu observă. Să fie recunoscută ca

doamnă de companie îi conferise un plus de mândrie, alături de un puternic simț al răzbunării. Nu mai era doar soția frumoasă și mama moștenitorului uneia dintre cele mai bogate familii europene; acum putea găzdui suverani în propriile locuințe și se bucura de stima lor. Ce mai conta, pentru ea, o aventură în plus sau în minus?

Înainte să plece, împărăteasa a vrut să îi salute și pe copii. Cu un surâs tandru, Franca își amintește fețișoara adormită a Giovannuzzei și a lui Baby Boy, alături de micuțul Giuseppe Tomasi, fiul lui Bice, îmbrăcați la patru ace, la ora șapte dimineața, pentru a-i fi prezentați musafirei regale, înainte să plece pe iahtul său. Igiea, în schimb, dormea mai departe în pătuțul ei.

Își adună gândurile și întreabă:

— Cine nu se simte bine? Igiea sau Giovannuzza? întreabă, contrariată.

Dacă una dintre fiicele ei se simte rău, va trebui să amâne plecarea, măcar cu câteva zile, și ea chiar vrea să scape de căldura palermitană. Și de Ignazio, a cărui prezență îi este insuportabilă. Are nevoie de aer proaspăt, de oameni, de bucurie.

— *Signorina* Giovannuzza.

Camerista își frânge mâinile, așteptând. Pare agitată.

— Vin!

Franca traversează camerele în capot, cu mătasea foșnind în jurul gleznelor, cu pașii înghițiți de covor. Ajunge în dreptul camerei Giovannuzzei și intră. Fetița e în pat, cu obrajii roșii de febră, cu ochii umflați. Ca de obicei, Franca se gândește că pare mai mare de cei opt ani ai ei, poate din cauza aerului melancolic pe care l-a avut mereu sau poate pentru că e subțire și fragilă, la fel ca ea.

— *Maman*… murmură Giovannuzza răgușită, întinzându-i mâna.

— Comoara mea, cum te simți?

— Mă doare tare capul și… *ich habe Durst*[{170}]…

Franca privește comoda, căutând sticla cu apă. Camerista se duce la masa din centrul camerei, toarnă apă într-un pahar și i-l întinde. Apoi se întoarce iar la picioarele patului.

Franca o ajută pe Giovannuzza să se sprijine de perne. Micuța bea o înghițitură, dar tușește violent și scuipă lichidul pe așternuturi.

— Mă doare totul, mamă, șoptește și îi scapă un suspin jalnic. Franca îi șterge fața cu o batistă, o mângâie. Arde.

Ceva din ea tresare. Sănătatea Giovannuzzei a fost mereu o sursă de îngrijorare, dar asta nu pare una dintre stările ei febrile obișnuite.

— Cheamă medicul. Nu pe al nostru, i-ar lua prea mult timp să ajungă. Pe al hotelului, îi spune cameristei. Apoi sărută copila, o îmbrățișează. Sunt aici, murmură, legănând-o. *Hab keine Angst, mein Schatz…* Nu-ți fie teamă, comoara mea…

* * *

Medicul e un bărbat slab și grav, cu chipul marcat de ani de experiență. Ajunge la scurtă vreme. Franca s-a schimbat și asistă la consult cu o neliniște crescândă. Medicul îi surâde Giovannuzzei, o tratează cu mare delicatețe, însă este încordat și i se citește asta pe figură.

Ies din cameră, trăgând ușa în urma lor. Atunci ajunge Maruzza.

— Cum e? întreabă Franca, frământând o batistă.

— Mă tem că este vorba despre febră tifoidă, răspunde medicul. Are ochii umflați, febră mare, reflexe încetinite… Toate sunt simptome de infecție.

Franca își duce mâinile la gură și fixează ușa închisă.

— Cum… s-a molipsit?

Omul desface brațele.

— Poate că a băut apă infectată sau a mâncat ceva contaminat. Cine știe? Acum este inutil să vă întrebați cum s-a molipsit. Gândiți-vă să o izolați și să fie mereu curată. Spuneți-le servitoarelor să fiarbă lenjeria folosită de fetiță.

Maruzza o strânge pe Franca de braț, iar ea continuă să-l fixeze cu privirea.

— Mă ocup, îi spune.

— Între timp, îi pot lua sânge ca să-i mai atenuez durerea de cap și îi voi administra douăzeci și cinci de picături de iod într-un pahar cu lapte, deși pare să fie…

Franca nu îl ascultă. În ciuda căldurii, are senzația că e acoperită de o pojghiță de gheață.

— Fetița mea… murmură ea. Giovannuzza mea…

Și mângâie ușa, de parcă gestul ar putea ajunge la fată.

Medicul are capul plecat.

— Trebuie să știți, *donna* Franca: va fi o boală dificil de învins. Sfatul meu ar fi să duceți fata într-un loc mai aerisit, unde să poată respira mai

bine, fără umiditate marină.

Franca își revine și își drege glasul.

— Nu poate călători, nu?

Medicul clatină din cap.

— Dar… dacă am duce-o la vila noastră din afara orașului Palermo, la Colii?

— Ar fi mai bine. Îi strânge mâna și îi zâmbește. Să mă anunțați.

* * *

Giovannuzza e transportată cu mașina de la Villa Igiea la Villa ai Colli. Vincenzo conduce. Glumește cu nepoțica și încearcă să o facă să râdă. Fata asta cu ochi mari și negri are un loc special în inima lui și l-a bine dispus mereu pe unchiul ei. Acum, însă, într-un cuib de pături și cearșafuri, Giovannuzza zâmbește doar firav. Mare parte din călătorie cade într-o toropeală cu icnete, plângând când și când și îmbrățișând-o pe draga de Fanny, îmbrăcată în roz. Adoarme pe la mijlocul drumului. Franca o învelește mai bine și îi ia jucăria.

Ce este? Ce ți s-a întâmplat, draga mea? se gândește, și își simte inima strânsă în menghina neliniștii.

Cu un pufnet și un nor de praf, mașina se oprește în fața intrării în vilă.

— Aici te vei simți mai bine, îi spune Vincenzo Giovannuzzei, luând-o în brațe ca s-o ducă în casă. Când te faci bine, dăm o tură împreună. Vom merge atât de repede, încât îți va zbura pălărioara, și vom ajunge la capul Gallo, ca să vedem pescarii când se întorc de pe mare.

— Mulțumesc, unchișorule, spune ea.

Apoi se întinde și îl trage de mustața subțire, un joc pe care-l joacă de când a reușit prima dată să i se urce pe genunchi. Se întoarce, își caută mama din priviri, iar Franca se apropie.

— Ce este, comoara mea?

— Fanny…

Franca se întoarce spre Maruzza, care ține altă pătură și un coș cu jucării, printre care se vede păpușa de porțelan. I-o dă Giovannuzzei, care o îmbrățișează.

— Chiar și lui Fanny i-e atât… atât de rece… murmură ea.

Servitoarele care așteaptă în fața vilei o aud și, fără să mai aștepte porunca Francăi, fug să încălzească patul fetiței.

* * *

În seara aceea, Ignazio deschide ușa camerei în care stă Giovannuzza. Aerul este greu de arome balsamice, care ar trebui să-i ajute fiica să respire mai bine, și îl lovește ca o palmă.

Fața fetiței e o pată roșie între perne. A Francăi este cioplită în marmură.

Se apropie de fetiță, se apleacă, o sărută, iar ea deschide cu greu ochii.

— *Oh, daddy,* spune. Îmi este foarte rău…

— Știu, inimioară, îi răspunde el, cu o mână pe obrazul ei, pe care și-o retrage brusc pentru că frige.

Ridică fruntea și o caută pe Franca. Stă de cealaltă parte a patului și îl observă, cu ochi plini de neliniște. Pentru prima dată, după multă vreme, îi cere ajutorul să închidă rănile care i se cască în inimă. Se înțelege că și-ar dori să fie în locul fetiței, ca să nu o mai vadă suferind așa.

Întrebarea pe care o citește Ignazio în ochii ei îl sperie și pe el. Pentru câteva clipe, rămân nemișcați și doar se privesc. Apoi el îi face semn să iasă și Franca îl urmează.

Abia ce închide ușa că începe să plângă.

— E foarte rău, Ignazio. Nu știu ce să fac. Doamne, ajută-mă…

Ignazio nu răspunde. O strânge la piept, o mângâie pe păr. Un gest pe care nu l-a mai făcut de mult, un gest care exprima cândva dragoste, și acum doar liniștește, dar, pentru un moment, le servește amândurora de leac pentru frică. Franca, suspinând, se lipește de pieptul lui.

— Mi-e frică, spune dintr-o suflare.

Și mie, gândește el, dar nu poate vorbi. Mirosul acela i-a amintit de camera în care a murit fratele lui, Vincenzo, și apoi de cea în care și-a dat duhul tatăl lui. Și asta-i face stomacul să se contracte, îl amuțește: damful acru al unui corp care încearcă să se apere de boală, prizonier al unei nemișcări care seamănă mult, prea mult, cu moartea.

Nici nu poate concepe ca fiica lui să moară, ca destinul ei să fie la fel cu cel pe care l-a avut propriul lui frate.

A doua zi, în timp ce Giovannuzza cade într-o toropeală adâncă și, din când în când, delirează, Ignazio se folosește de armele pe care le deține: puterea și banii.

Îl cheamă pe Augusto Murri, docent la Clinica Medicală a Universității din Bologna. Un geniu al medicinei, autor de tratate fundamentale despre stările febrile și leziunile cerebrale, admirat în Italia și în afara ei. După toți – prieteni, cunoscuți, medici –, este cel mai bun.

Singurul care o poate salva.

În timp ce toată familia se adună la Villa ai Colli, Ignazio îl face să vină la Palermo. Îi pune la dispoziție un tren special până la
Napoli și, de acolo, un vaporaș cu aburi care-l aduce în Sicilia. În cele din urmă, o mașină, până la vilă.

Între timp, dincolo de porți, Palermo așteaptă. O copilă se simte rău. Un suflet nevinovat. Certuri, invidii și calomnii sunt lăsate la o parte. Servitorii sosesc, cerând vești pentru stăpânii lor, aducând scrisori cu urări pentru o însănătoșire grabnică sau comunicând că se recită rozarii pentru Giovannuzza. Dar veștile sunt tot mai rele. Fetița are perioade lungi în care-și pierde cunoștința, nu mănâncă, aproape că nu mai recunoaște pe nimeni, cu excepția mamei sale și a bunicii al cărei nume îl poartă.

Când ajunge doctorul Murri, Giovannuzza și-a pierdut cunoștința de câteva ore. Franca este lângă patul ei. E palidă, neîngrijită, cu părul căzându-i în jurul feței, cu ochii umflați de plâns și cu o batistă murdară în mâini. De câteva ori, a încercat să o trezească pe fată, să îi dea o gură de lapte, să îi înmoaie buzele crăpate cu apă rece, dar fetița, fetița *ei,* nu mai reacționează.

Augusto Murri are 60 de ani și merge ușor aplecat în față. Are un aer de siguranță tăcută. Chelește și are o mustață groasă, albă.
Îi face semn Francăi să iasă, dar ea doar îl privește și își îndreaptă scaunul. Ignazio se postează lângă ea.

Nu se vor mișca de aici.

Așa că Murri ascultă pieptul micuței, îi verifică reflexele, încearcă să o stimuleze. Medicul simte un nod în gât, pentru că vede privirile părinților despre care a citit povești în presa mondenă. Dar călătoriile, bijuteriile, petrecerile fabuloase nu mai contează. Acum sunt doar o mamă și un tată, uniți de teama care-i devorează.

La final, în timp ce cameristele rearanjează patul, bătrânul doctor le face semn amândurora să îl urmeze. Pe hol sunt Giovanna și Costanza, cele două bunici, cu mâinile încleștate pe rozarii. Lângă ele, Maruzza.

Omul își drege glasul. Când vorbește, rostește cuvintele încet, cu privirea plecată.

— Îmi pare rău, *signori.* După mine, nu-i tifos. Face o pauză lungă și apăsătoare. E meningită.

— Nu! urlă Franca.

Înainte s-o poată salva Ignazio, Costanza e lângă ea, cuprinzându-i talia cu brațul ca să nu cadă. Maruzza, la fel. Femeile au capetele apropiate și nu pot vorbi. Lacrimile curg în tăcere pe chipul Francăi. Are ochii larg deschiși și goi.

Cuvântul cade ca un bolovan până în adâncul ei. *Meningită, meningită, meningită*... începe să tremure și mama ei o îmbrățișează mai strâns, suspinând.

Ignazio a rămas nemișcat. Se simte captiv într-o spirală care absoarbe aerul, oamenii, lucrurile, chiar și lumina.

— Dar atunci… spune.

Însă nu poate continua. Privește afară, pe geamul care dă spre grădină, și, pentru o clipă, i se pare că-l vede plimbându-se pe tatăl lui, împreună cu Vincenzino, în oranjeria care-i plăcea mult.

Vocea medicului îl readuce în prezent.

— Vom administra tratamentul necesar, spune Murri, cu glas ferm. Există încă șansa unei intervenții și vom face tot posibilul să-i oferim ajutor și alinare. Dar, pentru că nu sunt două lucruri la fel, nu sunt două boli la fel, micuța Giovanna va fi supravegheată clipă de clipă, cu maximă atenție. Trebuie totuși să fiu sincer: șansele de recuperare sunt foarte reduse. Chiar dacă-și revine, s-ar putea ca vorbirea și mișcările să-i fie grav afectate. O privește pe Franca. Pare pe cale să leșine. Trebuie să fiți foarte puternică, *signora,* continuă el. Vă așteaptă zile grele.

Franca întinde mâna, o caută pe a lui Ignazio, o găsește.

Simte nevoia să fie aproape de el, de tatăl fiicei sale. În ciuda a tot ce li s-a întâmplat în anii aceștia, vrea să aibă siguranța că pot să fie uniți, din nou. Că pot să facă un efort împreună. Că dragostea nu s-a sfârșit. Că vor înfrunta umăr la umăr durerea. Că el nu o va lăsa de izbeliște în momentele grele. Că hăul care li se cască la picioare nu îi va înghiți.

Rămâne o șuviță de speranță și de ea se agață. De șuvița aceea subțire. Boala va avea urmări? Le vor înfrunta, nu contează! Va fi cu Giovannuzza, o va ajuta să devină femeia pe care și-a imaginat-o mereu.

Nu vrea și nu poate să înțeleagă că limita dintre iluzie și speranță este neclară și că iubirea, când se alătură disperării, poate da naștere celei mai dureroase minciuni.

* * *

Aproape s-a crăpat de ziuă, pe 14 august 1902, când Franca, după ce

tocmai adormise lângă Giovannuzza, se trezește. Din grădina vilei se aude ciripit de păsărele, care salută ziua și lumina care pătrunde prin perdelele albe, încă slabă.

Camera e răcoroasă. Un parfum delicat de iarbă l-a alungat pe cel al fumigațiilor.

Fetița, nemișcată, este întinsă pe o parte, cu părul negru răsfirat pe pernă. Franca se apleacă să o privească și se înfioară: i se pare că roșeața a mai scăzut. Guvernanta a adormit pe scaun și restul casei doarme în tăcere.

Pentru o clipă, Franca se gândește că poate tratamentul a avut efect. Că febra a scăzut și Giovannuzza se va trezi. Ce contează că va fi șchioapă sau că va vorbi ciudat? Vor căuta cei mai buni medici să o vindece, o vor duce în Franța sau în Anglia. Vor face cure lungi la Favignana, unde va putea respira aer de mare, ca să se facă bine, și va rămâne departe de privirile indiscrete. Important este să trăiască. Să trăiască.

Întinde iar mâna și i-o pune pe obraz.

Atunci înțelege că fetița ei nu este mai rece, ci înghețată. Că nu e palidă, ci cenușie. Că toate visurile, dorințele și aspirațiile pe care le avusese pentru ea s-au făcut țăndări. Că Giovannuzza nu va crește niciodată mare, că nu o va vedea mireasă, că nu-i va fi aproape când va deveni mamă.

Păpușa ei de porțelan, Fanny, e aruncată la capătul patului.
Franca o ia și o pune în brațele copilei. O mângâie iar, îi murmură un „te iubesc” fără răspuns, pentru că micuța ei nu o va mai lua niciodată în brațe, spunându-i: „Și eu, mămico!”

Sufletul i se frânge și durerea năvălește afară, se răspândește, o sufocă.

Giovanna Florio, fiica ei, a murit.

Franca începe să urle.

* * *

În zilele tulburi de după înmormântarea Giovannuzzei, Ignazio încearcă să o ajute pe Franca în singurul mod pe care-l știe:
ducând-o departe de Palermo, ținând-o departe de locurile în care este gravată amintirea primei lor născute. Dar, când a întrebat-o unde ar vrea să meargă – Londra? Paris? Baviera? Sau poate în Egipt? –, Franca l-a privit lung, cu un aer absent. Apoi, a zis un singur cuvânt: „Favignana”.

Așa că urcă pe *Virginia,* vaporașul pe care-l folosesc ca să ajungă pe insulă, și sosesc singuri în acel *palazzo* mare din fața portului, la mică distanță de cherhana. Franca pleacă devreme dimineața și se întoarce doar

după-amiaza târziu. Spune că pleacă să se plimbe și seara e atât de obosită, că se retrage adesea la culcare fără să fi cinat. Ignazio încearcă să-și umple zilele cu scrisori care sosesc de la Palermo, privind evoluția turnătoriei Oretea. Dar este îngrijorat.

Într-o dimineață, decide să o urmărească.

Silueta soției, și mai subțire în rochia neagră, se mișcă asemenea unei fantome pe potecile care duc spre munte. Femeia merge, gesticulează, uneori râde. Se oprește când și când, privește marea și se întoarce. Iar și iar.

Doar când se mai apropie puțin, Ignazio pricepe.

Vorbește cu Giovannuzza: îi spune că mama ei o iubește, că păpușile o așteaptă, că vor face baie împreună, că-i va dărui o rochie de mătase de ziua ei. O strigă încetișor, așa cum făcea când micuța se juca de-a v-ați ascunselea cu copiii musafirilor.

A vrut să vină la Favignana pentru că aici a fost fericită cu Giovannuzza.

Este o cale – disperată, ciudată – de a-i fi aproape.

Ignazio face cale întoarsă, cu inima strânsă și cu lacrimi sub pleoape. Moartea nu i-a luat doar o fiică, ci îi răpește și liniștea și frumusețea soției, și el nu-i poate permite, nu poate. I-au fost deja luate prea multe lucruri și nici nu vrea să se gândească la ce s-ar întâmpla dacă Franca ar înnebuni. Ar fi mai bine, de o mie de ori, să revină în oraș.

Dar, odată întorși la Palermo, Franca se închide cu orele în camera fetiței de la Olivuzza. A dat ordin ca nimeni să nu se atingă de ea. Nu vrea nici măcar să fie scoase rochiile din dulap. Îi păstrează încă mirosul, un amestec de pudră de talc și de violete, și pe măsuța de toaletă sunt periile ei. Dacă închide ochii, o simte mergând prin cameră, cu pasul ei ușor. Se așază pe pat, cu o mână pe pernă și cu alta strângând o păpușă de porțelan. Nu pe Fanny. Fanny e cu ea, în groapă.

Așa o găsește soacra ei într-o după-amiază de octombrie.

Giovanna i-a pus pe copii să se roage pentru surioara „care s-a dus în Ceruri, cu îngerii” și s-a jucat puțin cu ei: cu Baby Boy, care are patru ani și jumătate, și cu Igiea, care are doi și jumătate. Amândoi suferă mult din cauza absenței mamei și sunt capricioși și agitați.

În tăcere, Giovanna se așază lângă Franca. Ambele poartă negru: una este rigidă, în durerea ei nouă, care-i mușcă din carne, și cealaltă gârbovită, covârșită de apăsarea anilor. Franca pleacă privirea și strânge păpușa mai

tare. Nu vrea să i se spună că trebuie să reacționeze, că trebuie să fie puternică, fiindcă are doi copii și trebuie să se gândească la ei și că mai poate avea și alții… I-au zis-o suficienți, începând cu Giulia și cu Maruzza. Singurul rezultat a fost că s-a înfuriat mai tare.

Pentru că nu se moare la opt ani. Și nu se face un copil ca să ia locul altuia.

Giovanna are în mână rozariul din coral și din argint și, în cealaltă, o fotografie, pe care o strânge la piept. I-o arată.

— Poate că n-ai mai văzut fotografia asta cu Vincenzino al meu. Avea doisprezece ani. Este poza unui copil îmbrăcat în muschetar, cu un chip dulce și timid. Era un *picciriddu* superb. *Sangu meu, duci era.*[{171}] Creștea ca să devină capul familiei ăsteia, și soțul meu, *recamatierna*[{172}], îl făcea să învețe și îl încuraja mereu. Dar el era prea fragil, prea…

Vocea i se frânge.

Franca deschide ochii, se întoarce.

O ascultă, chiar dacă n-ar vrea. Durerea ei, crede ea, este unică și îi aparține doar ei. Pune păpușa pe pat și întreabă:

— Cum v-ați simțit după aceea?

— Ca și cum m-ar fi jupuit de piele. Giovanna întinde mâna peste pat și mângâie fața păpușii, ca și cum ar fi cea a nepoțelei. *U'Signore a mmia avia a pigghiari, no a idda*[{173}]*,* spune ea. Eu sunt bătrână și viața mea s-a sfârșit. Dar *idda… idda era un ciure*[{174}].

Ridică privirea. Pe chipul ei bătrân, cu pielea zbârcită și cu obrajii aspri, nora citește amarul unei vieți lipsite de dragoste și de tandrețe și resemnarea care, poate, a fost chiar mai dureroasă decât suferința. Și își dă seama că n-a văzut-o niciodată pe soacra ei zâmbind *cu adevărat,* decât dacă era cu nepoții ei. Mai ales cu Giovannuzza.

— O să te gândești mereu la tot ce-ar fi putut face și nu va face niciodată. Că nu o vei vedea crescând, că nu vei ști niciodată ce ar fi ajuns. *T'addumannirai soccu fa*[{175}]*,* și numai apoi îți vei aminti că e moartă. Vei vedea rochii, jucării… *cose che ci vulissi accattari*[{176}] și apoi îți vei da seama că nu poți. *Chiste sunnu i cutiddate vere, e' un passanu, picchì, pi ttia, ccà, è sempre viva.*[{177}]

— Deci nu se va termina niciodată?

Franca vorbește dintr-o suflare.

Giovanna răspunde la fel.

— Niciodată. Mie mi-a murit soțul și numai Domnul știe dacă l-am iubit… Dar un copil este altceva. Nu poți înțelege. Ridică mâna și o strânge în pumn. *Comu si t'ascippasero u cori.*

Ca și cum ți-ar sfâșia inima. Da, așa se simte. Pentru o clipă, Franca retrăiește clipa nașterii fetiței sale, când a simțit că i-a fost smulsă. Poate că atunci a început să o piardă.

Soacra o bate cu palma pe spate și se ridică. O așteaptă la cină, îi spune cu blândețe. Poate să nu apară la vizitele de condoleanțe, însă trebuie să se hrănească pentru cei care i-au rămas.

Franca face un semn că da, va veni să mănânce. Dar, când rămâne singură, alunecă ușor pe pat, se chircește. Lampa lăsată aprinsă de soacră îi luminează profilul. Își trece mâna peste ochi. Ar vrea să nu mai vadă, să nu mai audă, să nu se mai ocupe de nimeni și de nimic. Ar vrea să fie bătrână, ca Giovanna, bătrână și resemnată, ca să nu mai îndure decât durerile unui trup incapabil să se mai revolte la trecerea timpului. În schimb, are 29 de ani și i-a fost luată ființa căreia îi oferise dragostea vieții ei. Și trebuie să meargă înainte.

* * *

— Scuzați-mă, *don* Ignazio… Un valet așteaptă în pragul camerei de zi. A sosit prințul de Cutò. Să-l poftesc?

Ignazio ridică privirea de pe hârtiile pe care le citea. A uitat de asta. Își trece mâna peste chipul obosit.

— Sigur.

La scurtă vreme, apare Alessandro Tasca di Cutò. Se oprește în ușă, așteptând, frământându-și borul pălăriei, și își fixează privirea la Baby Boy, care se joacă pe covor cu un tren de tinichea.

— Intră. Mulțumesc că ai venit, zice Ignazio, ridicându-se de pe canapea.

Alessandro se apropie.

— Am venit să-mi prezint condoleanțele. Am vorbit deja cu soacra ta și aș fi vrut să vorbesc și cu soția.

— Franca e foarte obosită și nu primește pe nimeni, răspunde sec Ignazio.

Își trece mâna prin buclele blonde ale fiului său, care-și ridică imediat capul și își întinde brațele mici. Este mai neliniștit decât de obicei și încearcă să atragă atenția tatălui său, de care se desparte cu greu.

— Știu, răspunde Alessandro. Mi-a spus sora mea, Giulia. De aceea am lăsat să treacă atâta timp și îmi cer scuze.

Ignazio se întoarce spre măsuța pe care a așezat niște documente, închide un dosar pe care stă scris CAPRERA și zice:

— Să mergem în grădină ca să alerge un pic și *picciriddu.* Cred că-ți va face plăcere să fii… în aer liber.

Alessandro se strâmbă, dar nu răspunde. E obișnuit deja cu glumițele astea. A fost închis cinci luni în carcerele de la Ucciardone, ca urmare a unei condamnări pentru defăimarea fostului primar al orașului Palermo, Emanuele Paternò, pe care-l acuzase că ar fi administrat prost comunitatea. O condamnare care suscitase manifestări de solidaritate împotriva celui căruia îi spuneau acum toți „prințul roșu", din cauza ideilor sale socialiste.

— *Come on, Baby Boy!* Să mergem afară, hai, îi spune Ignazio micuțului, care-l ia imediat de mână și îl trage spre fereastra franceză.

Când ajung în grădină, Baby Boy o ia la fugă, strigând că vrea pe bicicleta de la unchiul Vincenzo. Cu un semn din cap, Ignazio îi cere valetului să se țină după el.

Cei doi bărbați merg o vreme în tăcere, sub un cer murdar de nori cenușii. Alessandro vorbește primul.

— Sunt ușurat să văd că măcar tu îți revii, spune el.

— Încerc. Ignazio își desprinde privirea de la banca de piatră din fața volierei, pe care ședea adesea Giovannuzza, împreună cu mama ei. Am multe de făcut. Casa Florio nu se închide.

— Sigur, afacerile nu așteaptă după nimeni. Am văzut că te ocupi de noul vaporaș, *Caprera*... Când vrei să-l lansezi?

Are ochi buni prințul roșu, se gândește Ignazio, iritat. Dar nu vrea să dezvăluie nimic. Și nici să facă publică încordarea dintre el și Erasmo Piaggio, pentru faptul că încrederea sa în administratorul genovez se clatină din cauza multelor – prea multelor? — interese în Nord… Inima companiei Navigazione Generale Italiana este la Palermo și la Palermo trebuie să rămână.

— Sper că anul viitor, răspunde în cele din urmă. Dar, mai întâi, trebuie să rezolv anumite… chestiuni.

— Și consorțiul citricelor cum merge? Știu că ai contracte de vânzare bune.

— Nu suficient de bune ca să acopăr costurile… Dar este un aspect

secundar, cel puțin pentru mine. Ce mă interesează este ca șantierul naval să fie, în sfârșit, aproape gata: construcția lui *Caprera* va fi dovada că putem concura de la egal la egal cu șantierele din Toscana și din Liguria. Dar este foarte dificil să-i convingi pe cei care nu doresc să asculte… Roma, *in primis,* desigur.

— Muncitorii sunt optimiști, dar precauți. După concedierile de anul trecut…

— Iarăși povestea asta? spune Ignazio. Nu v-ați plictisit să o spuneți? Sau nu știți cum să vă petreceți serile în Camera aia a Muncii, pe care v-ați dorit-o atât voi, socialiștii?

Alessandro se enervează.

— Știi prea bine că această Cameră a fost *dorită,* cum zici tu, mai ales de Garibaldi Bosco. Care nu e în niciun caz ostil nici ție, nici Casei Florio. Așa că…

— Da, în schimb tu ești convins că vina pentru tot ce nu merge în Sicilia ar trebui pusă în cârca antreprenorilor ca mine, plini de idei greșite, și că ajunge să instigi oamenii obișnuiți să se unească pentru a schimba lucrurile. Ai scris-o și ai repetat-o în *Battaglia* până ni s-a făcut greață.

— Nu reușești să suporți ideea că un ziar dezminte *L'Ora* cel puțin o dată pe săptămână? M-am întrebat adesea ce ai făcut să-l împingi pe Morelli să se întoarcă la *Tribuna* și să-i încredințezi conducerea ziarului sardului aceluia, Medardo Riccio…

Chiar atunci, un zăngănit metalic tulbură liniștea grădinii. Papagalii din volieră se agită și un stol mic de porumbei se ridică dintre palmieri. O mașină neagră apare pe alee, ridicând un nor de pietricele și de praf. Se oprește în fața lor.

Vincenzo poartă o șapcă din pânză și ochelari de protecție împotriva prafului. Iese din mașină și strânge mâna lui Alessandro. Chiar dacă a sesizat tensiunea dintre musafir și fratele lui, nu o arată.

— M-am întors de la gară. Totul este gata de plecare, în sfârșit.

Ignazio se încruntă.

— Unde pleci?

— Pe Coasta de Azur. Palermo mă plictisește. Iar Olivuzza, după ce s-a întâmplat cu *nica,* este prea sumbră.

Alessandro zâmbește ironic, dar trist. Nici măcar o întâmplare atât de gravă nu poate schimba obiceiurile vesele ale tânărului Florio.

Ignazio arată către ceva din spatele fratelui său.

— Și cine se va ocupa de munca asta? întreabă el, iritat.

Trecându-și o mână prin păr să-l aranjeze, Vincenzo se întoarce să privească clădirea care se ridică în mijlocul unui haos de scânduri, pietre, cărămizi și găleți. Este mai degrabă un palat de basm decât o vilă, cu două scări sinuoase și cu o dantelărie din fier forjat care decorează balcoanele și acoperișul, deasupra căruia se înalță un turnuleț.

— Ah, da, viluța! exclamă el. Basile s-a întrecut pe sine, nu crezi? îl întreabă pe Alessandro. Și nu i-am făcut viața ușoară… Surâde. Am vrut ceva care să amintească de un castel, cu elemente baroce și romanice, tipice Sudului, și nordice… Ca să nu mai zic despre interior: i-am cerut să pot să ies la etaj direct din parcare, fără să trec pe-afară, și a rezolvat! A reușit să creeze ceva cu adevărat original, exact cum îmi doream. Privește vila cu mândrie. Dar acum este aproape gata și nu cred că oamenii care fac ultimele retușuri au nevoie de mine.

— Costul acestui edificiu ar putea scoate din mizerie pentru un an zeci de familii de… *oameni care fac retușuri,* mormăie Alessandro.

— Foarte probabil. Dar, cu toată sinceritatea, nu îmi pasă de ei, răspunde Vincenzo și surâde când vede expresia scandalizată a prințului.

— Orice-ar fi, tot *picciriddu* rămâi, oftează Ignazio.

— Așa e viața: încerci să-ți faci o nouă plăcere când cele vechi te plictisesc. Vincenzo se întoarce spre fratele său și continuă: Iar eu nu vreau să ratez nicio ocazie.

* * *

După ce Alessandro Tasca di Cutò pleacă, Ignazio se întoarce în casă, rumegând ultima frază a fratelui său. Da, netrebnicul are dreptate. Puțină lejeritate nu i-ar strica nici Francăi. Un zâmbet, un prilej de bucurie. Este convins de asta când ajunge în apartamentele sale și le găsește adâncite în aceeași penumbră care domnește și într-ale mamei. Parcă și pereții ar emana tristețe, ar expira bolnăvicios.

În casa aceea, viața a devenit o povară.

Coasta de Azur, soarele, marea, căldura, prietenii… La început, este sigur, Franca se va opune. Atunci, le va scrie celor din familia Rothschild, care au obiceiul de a-și petrece iarna pe Riviera, și le va cere lor să îl ajute să o convingă. Da, îi va lua o vreme, dar, în cele din urmă, va reuși: vor lua trenul, vor ajunge la hanul din Beaulieu-sur-Mer, care-i place atât de mult

Francăi, la Hôtel Métropole, și vor petrece acolo Crăciunul.

Și el vrea să trăiască din nou.

* * *

Legănată de tren, Franca a adormit pe bancheta din catifea albastră, cu capul pe umărul lui Ignazio. De câteva zile parcă l-ar căuta, parcă singurul lucru care ar liniști-o ar fi contactul cu soțul ei. Chiar și în pat, nu poate dormi decât dacă o îmbrățișează el. Ignazio este confuz. Nu s-a priceput niciodată să citească sentimentele femeilor. Le înțelege dorințele, știe cum să le intuiască mofturile, le captează mesajele senzuale, le anticipează nemulțumirea, dar nevoia de afecțiune, nu. Se exprimă într-un alfabet pe care el nu îl cunoaște.

Dar simte că dispariția Giovannuzzei – prima născută, cea care i-a transformat în familie – a căscat între ei un hău. Nu suportă ideea aceasta. Ar fi o altă dovadă de slăbiciune, un alt eșec. Privat, nu public, desigur, dar acum are nevoie disperată să se agațe de puținele certitudini pe care le are. Franca, de bine, de rău, este o certitudine. Așa că îi răspunde la nevoia de afecțiune. Se lasă găsit, își dedică timpul, atenția, tandrețea. *D'Annunzio are dreptate: soția mea este unică,* se gândește el. Toată durerea nu i-a răpit nici frumusețea, nici grația. Și o iubește, orice-ar fi. În felul lui, o iubește.

Astfel, într-o seară, la puțin timp după sosirea lor la Hôtel Métropole, Ignazio se trezește observând-o cum nu mai făcuse de multă vreme. Franca șade la măsuța de toaletă. A trimis-o de lângă ea pe Diodata și își scoate agrafele din păr. Gulerul capotului abia dacă-i acoperă ceafa. Are chipul serios, dar privirea ei e calmă, absorbită. Au luat cina în cameră, singuri, și Franca a mâncat o farfurie întreagă cu supă de pește. N-a mai făcut asta de mult. Se duce lângă ea, îi pune mâinile pe umeri și o mângâie pe brațe, îi coboară capotul până la coate. Pe unde trec degetele lui, pielea se înfioară. Franca deschide gura, uimită, cu mâinile încrucișate la piept. Ignazio ezită, apoi o sărută pe gât.

O dorește într-un fel pe care nu l-a mai simțit de mult.

Franca tremură. Să fie speriată? Ignazio nu-și dă seama. Tocmai el, seducător expert, pare să nu mai știe cum să se poarte cu creatura fragilă în care s-a transformat soția lui. Ridică mâna, îi atinge fața și se abandonează mângâierii, cu ochii închiși. Pare nesigură, de parcă s-ar teme să se lase purtată de val. Apoi, ea este cea care se întoarce, care-i caută buzele și îl lasă să o ajute să alunge nițel durerea morții, prin dragoste. Și să-i redea

suflul vieții.

* * *

După seara aceea, Franca pare mai liniștită. Au făcut câteva excursii cu Vincenzo, care are însă viciul de a conduce prea repede automobilu-i adorat, și au petrecut sfârșitul anului cu copiii: Baby Boy a vrut să guste șampanie și a făcut o mutră dezgustată, care i-a făcut pe toți să râdă. Igiea, agățată de mama ei, a privit cu ochii mari focurile de artificii și, după câteva urlete de spaimă, a râs și a bătut din palme.

Acum sunt în grădina hotelului, un parc enorm de palmieri și citrice, care aproape că ajunge la mare. Sub soarele de ianuarie, Franca citește, lungită pe un șezlong, cu rochia neagră, tivită cu dantelă, adunată în jurul gambelor. Baby Boy aleargă după porumbei, iar Ignazio se plimbă cu un aparat Verascope în mână. Este un dar de la Vincenzo, care s-a dedicat fotografiei în ultimele luni. Speră să fie o cale de a-și face soția să zâmbească.

Franca își mai ridică uneori ochii din carte și îșI urmărește soțul, care, tot mai încruntat, pare incapabil să se hotărască să facă o fotografie. Dintr-odată, Baby Boy i se agață de picior și începe să urle. Vrea și el aparatul. De când a murit Giovannuzza, face adesea crize și este mereu agitat. Ignazio îl lasă în pace, dar când băiatul se trântește la pământ și lovește cu pumnii, îl ceartă. Nici măcar Franca nu reușește să îl liniștească. Apoi, cu un pufnet de nerăbdare, Ignazio cheamă doica să-l ia de acolo, ca să nu supere alți oaspeți ai hotelului. Fata vine în fugă, cu cosițele blonde săltând.

— *Occupez-vous de lui, s'îl vous plaît. Peut-être qu'il a faim*[{178}], spune Franca.

Doica scutură din cap.

— *Il vient de manger, Madame Florio. Mais il n'a pas beaucoup dormi*[{179}]… Se apleacă și-l ia în brațe pe Baby Boy. *Que se passe-t-il, mon ange? Allons faire une petite sieste, hein?*[{180}]

Apoi, se îndepărtează cu puștiul, care continuă să se zbată și să strige.

Franca se întoarce pe șezlong, urmată de Ignazio, care se așază lângă ea și o ia de mână. Ochii ei mari și verzi nu sunt încă senini, dar disperarea pare să se fi risipit.

Poate că hăul dintre noi se închide, se gândește el. *Poate că mai avem o speranță.* Își repetă asta des, încercând să nu se uite prea lung la musafirele fermecătoare.

Franca îi face semn să se apropie.

— Avem o invitație de la familia Rothschild pentru diseară, spune ea. Cină și un joc de cărți, cu doar câțiva prieteni apropiați.

— Ai vrea să mergi, Franca dragă? Ai chef?

— Doar dacă vrei și tu.

O sărută pe frunte și încuviințează. După primii ani liniștiți de mariaj, încet-încet, Franca a încetat să se bazeze pe el. Uneori, a făcut exact pe dos de cum ar fi vrut el, așa cum s-a întâmplat cu acel portret pictat de Boldini. A simțit că îi scapă și n-a făcut nimic să o rețină, ci dimpotrivă, a înlocuit-o cu femei care i se păreau mai pasionale, mai libere, mai… proaspete. La fel ca fratele lui, avea mereu nevoie de emoții noi, puternice, să-l ajute să se simtă liber. Dar acum își dă seama că, pe lângă iubire, Franca i-a oferit mereu încă ceva: respect. Respectul pe care lumea insistă să i-l refuze, pe care-l rezervă doar numelui pe care-l poartă sau averii. Indiferent ce a zis sau a făcut, Franca a rămas mereu mai presus de meschinării. Spre deosebire de alții și în ciuda tuturor, i-a fost loială și îi este *încă.* Chiar dacă el a fost atât de dur, de… ingrat.

Conștientizând aceste lucruri, Ignazio se îndepărtează să le scrie celor din familia Rothschild un bilet, prin care le acceptă invitația.

Apoi, din instinct, se întoarce. Și regăsește în privirea ei un strop din iubirea pe care o crezuse pierdută pe vecie.

* * *

În seara aceasta, Franca poartă o rochie simplă, neagră și un colier lung din perle. În timp ce Diodata îi aranjează părul, întâlnește în oglindă privirea lui Ignazio și citește în ea o admirație care-i încălzește inima.

Înainte să plece, trec pe lângă camera pe care o folosesc pentru copii. Igiea stă pe covor, cu o păpușă, și îi este somn, dar nu poate dormi, pentru că Baby Boy face întruna crize. Aruncă jucăriile pe jos, refuză să-și pună cămașa de noapte, strigă că vrea să meargă la mare, se ferește de doică și îmbrățișează picioarele mamei. Franca se apleacă deasupra lui și îl mângâie, încearcă să-l calmeze, dar copilul nu vrea să audă.

— Gata, Ignazino! intervine tatăl lui.

Copilul începe să plângă.

Roșie la față, doica îl liniștește, îi vorbește blând. Apoi se întoarce spre Franca.

— Nici măcar n-a vrut să mănânce, *alors…,* murmură ea, exasperată.

Franca dă din cap.

— Încearcă să-i spui o poveste. Cu siguranță se va liniști. Se apleacă spre Igiea, o sărută. Noi trebuie să plecăm. Se face târziu.

Ignazio o urmează pe ușă, îi oferă brațul și, în tăcere, traversează coridoarele luxoase ale hotelului, apoi coboară scările sub privirile admirative ale oaspeților. Ignazio se bucură, dar Franca pare indiferentă. În mașină însă, Ignazio o ia de mână și vede că este rece. Atunci își dă seama că este nervoasă.

— Te simți bine? o întreabă.

Ea face semn că da, apoi își împletește degetele cu ale lui și le strânge.

Tandrețea, acea veche blândețe care-i încălzește pieptul, este aici, ca o flacără încă aprinsă. Se regăsesc. Cu mai multă forță decât la început.

* * *

Seara decurge în liniște, cu bârfe despre scandalul zilei: prințesa Louise de Habsburg, soția prințului moștenitor al Saxoniei, mamă a șase copii și însărcinată cu al șaptelea, a fugit cu André Giron, fascinantul preceptor al fiului său cel mare, cauzând o dezamăgire profundă la toate curțile Europei. După cină, Franca și femeile joacă faraon, în timp ce Ignazio îi urmează pe bărbați în fumoar.

Acolo, subiectul conversației este duelul care s-a petrecut cu două săptămâni mai devreme la Nisa, în grădina vilei contelui Rohozinski: doi maeștri francezi și-au declarat superioritatea școlii de scrimă și doi maeștri italieni, ofensați, i-au provocat. Ignazio este bombardat cu întrebări, pentru că toată lumea știe că Vincenzo le-a împrumutat dueliștilor și martorilor mașinile care le-au permis să fugă de poliție, care voia să prevină duelul. Dar el nu are informații din culise și înăbușă subiectul, argumentând că unicele dueluri care-l interesează sunt cele marine.

E aproape miezul nopții când vine un valet de la Métropole. Se oprește în ușă, gâfâind. Îi tremură mâinile. Întreabă de Florio, spune că trebuie să se întoarcă imediat la hotel.

Ignazio se apropie, încruntat.

— Despre ce este vorba?

Dar valetul clatină din cap.

— *Retournez à l'hôtel, je vous en prie, monsieur Florio. Vite, vite!*[{181}] aproape că strigă el.

Apoi, după un ultim *„Vite, vite!”,* fuge.

Franca, ajunsă între timp lângă Ignazio, îl privește perplexă.

— Dar… ce s-a întâmplat?

— Nu știu, îi răspunde el.

În timp ce oaspeții și stăpânii casei îi înconjoară îngrijorați, este chemată o mașină să îi ducă înapoi la Métropole.

Pe drum, niciunul nu vorbește. În mintea lui Ignazio se înghesuie ipotezele: un accident de mașină în care a fost implicat
Vincenzo? Un furt sau un incendiu la Olivuzza? Dacă i s-a întâmplat ceva mamei sale, atât de în vârstă și de greu încercată? Să se fi întâmplat ceva cu una dintre afacerile sale? *Dar nu, e târziu…*

Când se apropie de hotel, simte cum îi crește neliniștea. Își învârte pe deget inelul tatălui său, își încleștează pumnii și-i deschide.

Lângă el, Franca e foarte palidă și se tot foiește, cu mănușile ghem în mână.

Când ies din mașină, directorul de la Métropole le aleargă în întâmpinare, pe covorul roșu. Îl ia pe Ignazio de mâini, spune ceva.

Mare parte din acele cuvinte nu le aude și nu și le va aminti nici după ani. Unele amintiri sunt atât de dureroase, că se ascund în profunzimile sufletului, după o cortină mărinimoasă de întuneric, chiar și de cei care le posedă.

O nenorocire.

— Ce nenorocire? întreabă el, în timp ce Franca începe să tremure.

— O nenorocire teribilă, *monsieur* Florio! Un doctor a ajuns imediat și a încercat să-l reanimeze, dar…

— Cine? strigă el și parcă mai aude pe cineva punând aceeași întrebare, pentru că o ceață groasă îi cade peste ochi și nu mai are glas.

Franca se apropie de el, dar Ignazio nu are puterea să o ajute.

Nu are aer, dar reușește să repete:

— Cine?

Și trece pe lângă director.

Se oprește în fața doicii lui Baby Boy. Abia dacă o recunoaște. Dar vede că urlă și plânge.

O împinge violent într-o parte. Femeia cade.

Baby Boy.

Ignazino.

Începe să fugă, trece pe lângă chelneri, devorează treptele, cu inima

explodându-i între coaste.

Coridorul lung, covorul roșu, luminile care tremură, ușa larg deschisă, un om și un polițist lângă pat.

Fiul lui.

Nemișcat.

Ignazio se împleticește.

Ajunge la pat, cade în genunchi, întinde mâna. Copilul are ochii deschiși și un fir de salivă îi curge din gură. E în cămașă de noapte, cu părul blond împrăștiat pe perne.

Ignazio îl scutură.

— Baby Boy, îl strigă, cu o voce care pare îndepărtată. Baby Boy… Ignazino…

Are o mână pe umăr. Nu o simte însă.

Totul. Totul s-a terminat.

Pentru că n-a murit doar fiul lui. A murit viitorul Casei Florio.

* * *

Se întorc la Palermo, însoțiți de un sicriu alb. Baby Boy va dormi lângă surioara lui, moartă de nici șase luni, la umbra chiparoșilor din cimitirul Santa Maria di Gesù. Poartă cu el o enigmă pe care nimeni nu o va dezlega vreodată. Medicul spune că inima i s-a oprit. Dar saliva de pe buze…

Ignazio nici măcar n-a vrut o autopsie.

— Măcar nu și insulta asta, a murmurat când medicul legist i-a cerut permisiunea.

O cădere? O doză letală de somnifer, pe care i l-a administrat doica să stea liniștit sau ca să meargă la o întâlnire? Sunt gânduri cu sârmă ghimpată care dor la simpla atingere. Și le dă la o parte, fiindcă oricum nu schimbă nimic.

Fiul lui rămâne mort.

Nu e capabil să se adune.

O *inimă nu mai bate. Nu, două inimi: a lui și a mea,* se gândește Ignazio, în biroul său, în miez de noapte, luând sticla de coniac, una dintre ultimele rămase. A fost constrâns să întrerupă producția de coniac și de vinuri de masă. Costurile prea ridicate, alături de o infestație gravă cu filoxera a viilor siciliene din vest au pus în genunchi crama din Marsala. Și nu doar el este afectat, ci și familia Whitaker.

Crăpăturile se adâncesc. Scrâșnetele se aud tot mai tare.

Le aude în minte.

Pocnește cu palma scrisorile de pe masă, apoi se prăbușește la birou. Cu capul în mâini, cu ochii închiși, cu murmurul inimii în tâmple. Vrea să plângă, dar nu poate.

Care e sensul? se întreabă. De ce insistă să se lupte, dacă nu-i poate continua nimeni strădania? La ce bun o moștenire lăsată de bunicul și de tatăl lui dacă totul se încheie cu el? Ce-i mai rămâne familiei sale? Un copil este o ramură care se întinde spre cer. Dar, dacă se rupe, din acel loc nu mai pot crește alte ramuri.

Și așa se simte Ignazio. Uscat. Frânt.

În zilele de după moartea lui Baby Boy, în casa nemișcată și tăcută, Ignazio s-a gândit că poate era mai bine să renunțe. Să termine cu toate.

S-a învelit în furie ca într-o mantie. Suferința și remușcarea i-au răpit somnul și, pentru prima dată, i-a fost teamă că nu va putea scăpa din casa aceea, unde acum fantomele sunt mai multe decât viii.

Pustietatea, întunericul, tăcerea. Uitarea a devenit atrăgătoare și cu siguranță mai puțin crudă decât ce există acum la Olivuzza.

Aproape că s-a îmbătat cu acea senzație, cu posibilitatea de a dispărea fără să spună nimic nimănui, de a renunța. Dar apoi, s-a gândit că toată lumea – poate chiar și Franca – l-ar crede laș, incapabil să lupte pentru puținul rămas. Un om slab, spre deosebire de tatăl și de bunicul lui.

Așa că a continuat să trăiască. Și-a permis să trăiască.

* * *

Au trecut câteva săptămâni.

Mute, goale, inutile.

Dar poate că cineva din cer îi vede pe Franca și pe Ignazio și decide că au suferit destul.

Da, așa trebuie să fie. Pentru că se întâmplă un miracol.

Franca descoperă că e însărcinată. După un prim moment în care nu crede, vine bucuria: mare, de necuprins, absolută. Se îmbrățișează, își amestecă lacrimile și surâsurile, își strâng la piept singura fiică rămasă, pe micuța Igiea.

Poate că vom reuși să fim iar o familie fericită, își spune Ignazio. *Poate că destinul ne mai dă o șansă.*

* * *

— O călătorie la Veneția?

— Mai degrabă o ședere lungă decât o călătorie.

— *Donna* Franca, sunteți fragilă. Nu recomand deplasarea, mai ales în condiția dumneavoastră. Sarcina dumneavoastră are doar patru luni și…

— Voi fi atentă. Voi sta în hotel cât mai mult și mă voi odihni. Mama și Maruzza vor fi mereu cu mine. Vă promit că voi fi bine, doctore. Vă rog…

Doctorul clatină din cap. În cele din urmă, zâmbește indulgent.

— Atunci, fie. Dar vă recomand să…

Ideea unei șederi la Veneția i-a venit lui Ignazio, convins ca de obicei că îndepărtarea de cauza suferinței îl poate ajuta să scape de ea. Adevărul este că a îndurat prea mult din atmosfera oprimantă de la Olivuzza și vrea să aibă o scuză să nu se ocupe de afaceri.

De aceea merg la Veneția. Hotel Danieli, un grup restrâns de prieteni care-i fac bine Francăi și care-l vor mai scuti pe el de griji. Li se alătură Stefanina Pajno, surorile di Villarosa și soții lor, Giulia Trigona și cealaltă Giulia, sora lui Ignazio, pe lângă, firește, Costanza, mama Francai, și Maruzza.

Sunt luni liniștite. Franca face plimbări scurte în compania prietenelor sau a mamei ori tururi în gondolă, în care admiră Veneția, care se oglindește în apă, observă fermecată ghipsul ocru, alternat cu piatra albă de Carso și cu marmura ferestrelor. Uneori, îl caută pe Ignazio cu mâna, îi dedică umbra unui surâs obosit, în timp ce imaginea lor se reflectă în apa întunecată a canalelor. Seara, stă la un joc de cărți în apartament. Adesea, vin de la vilele lor gemenele Vera și Maddalena Papadopoli, fiicele senatorului Niccolo, un bancher foarte bogat, cu origini grecești și cu o pasiune pentru numismatică.

Costanza le-a privit imediat cu suspiciune: prea frumoase, cu pomeți înalți și ochi aroganți, încrezătoare, viclene. Știe, pentru că l-a văzut de-a lungul anilor și a tăcut doar pentru că nu voia să se amestece în căsnicia fiicei sale. Ginerele ei își pierde capul mult prea ușor după asemenea femei.

Nu îmi plac, își repetă de fiecare dată când le observă urcând scările de la Danieli, cu aer de regine. Dar Franca râde la bârfele lor, le apreciază conversația strălucită și isteață. Ambele se poartă frumos cu ea: îi aduc buchete de flori, *zaleti*[{182}] parfumate, de înmuiat în *vino santo,* sau coșuri de *bussolai*[{183}] proaspăt coapte de bucătarul lor.

Într-o după-amiază frumoasă de sfârșit de septembrie, Costanza se pregătește să iasă, așa cum face ori de câte ori poate, pentru că odihna

forțată îi provoacă dureri enervante de spate și de picioare, agravate de umiditatea venețiană. Franca doarme, cu o mână pe pântec, cu alta pe pernă. O învelește ca atunci când era copil, apoi îi spune Diodatei să o lase să se odihnească.

Cu un pas ușor șchiopătat, Costanza se îndreaptă spre librăria de sub Procuratie Vecchie. Franca dorește *Elias Portolu* de Grazia Deledda, despre care toată lumea are numai vorbe de laudă, și vrea să găsească romanul când se trezește.

Îl vede la intrarea în Mercerie, sub Torre dell Orologio. Șade la o cafenea din Piazza San Marco și în fața lui e o femeie atât de frumoasă și de elegantă, că pare născută să fie admirată: păr arămiu, piele de fildeș, ochi pătrunzători, buze pline. Ignazio o admiră, și nu doar. Se apleacă spre ea, îi gâdilă urechea din care atârnă un cercel din aur și coral, apoi îi sărută mâna. Femeia râde ascuțit, cu bucurie și senzualitate. Îi ciufulește părul lui Ignazio cu o mână înmănușată, îl mângâie scurt pe obraz, își coboară privirea și își ascunde zâmbetul.

Costanza e împietrită. Lumea trece pe lângă ea, o împinge, dar ea nu se poate mișca. Se sprijină de un stâlp, încearcă să se liniștească atingând piatra solidă. Tulburarea e atât de profundă, că trebuie să-și împiedice un reflex de vomă.

Nerușinarea lui Ignazio a depășit orice limită. Soția lui e acolo, la câțiva pași, însărcinată, după ce a îndurat pierderea a doi copii. Iar el se face de râs. *În public*.

Ignazio ridică privirea, o vede. Pălește brusc, coboară fruntea, dă drumul mâinii femeii.

Costanza Jacona Notarbartolo di Villarosa, baroneasă di San Giuliano, face un lucru pe care nu l-a mai făcut niciodată în cei șaizeci de ani ai săi.

Îl fixează pe Ignazio cu privirea, își întoarce ușor capul într-o parte și scuipă pe jos.

* * *

Costanzei nu-i ia mult să afle că se numește Anna Morosini, că toți o știu de „soția dogelui”, asta și pentru că, de când soțul ei a plecat să locuiască la Paris, ea s-a mutat în Palazzo Da Mula și a amplasat armele familiei Morosini, cu cornul dogelui deasupra, pe casa scărilor. Este regina indubitabilă a vieții sociale venețiene: seratele ei dansante sunt evenimente de neratat, dă petreceri legendare, politicienii și intelectualii se întâlnesc pe

holurile palatului ei, de la kaizer la inevitabilul d'Annunzio. Anna seamănă cu Franca în multe feluri, începând cu ochii verzi, magnetici și cu trupul ca de statuie. Și este doamnă de onoare și ea. Dar, în același timp, e cât se poate de diferită – liberă, plină de viață, voioasă, obraznică.

Și Ignazio e teribil de atras de asta.

Nu contează cum. Poate dintr-o glumă a gemenelor Papadopoli, poate dintr-o frază auzită într-o plimbare, poate dintr-o imprudență a lui Ignazio, care dimineața cântă în fața oglinzii și are o grijă deosebită de barba lui. Ideea este că, spre mijloc de octombrie, Franca descoperă cel mai nou amantlâc al soțului.

Întorcându-se dintr-o plimbare, Costanza o găsește șezând într-un fotoliu, în capot, masându-și pântecul umflat și rigid.

— Nici măcar în fața fiului ei nu se oprește… murmură Franca, abia reținându-și lacrimile. Abia ce-a ieșit, și ce mi-a zis? „Mă duc să dau un tur cu barca, cu niște prieteni". Prieteni! I-am țipat să mă scutească de minciuni, pentru că știu că merge la Morosini și că n-are nici măcar demnitatea să se ascundă. Nici măcar nu mi-a răspuns. A plecat, trântind ușa. Nu știe decât să plece.

Costanza o îmbrățișează.

— Curaj, îi șoptește la ureche, strângând-o la piept. *Masculu è, ma tu si' fimmina*[{184}]. Știi că e așa și știi că trebuie să reacționezi, nu pentru ei, ci pentru *picciriddu.* Știi cum e croit *iddu… 'un c'ha' a fari bile,* nu ajută la nimic. *Lassalu iri.* Îi ia fața în mâini și o obligă s-o privească. Femeile sunt mai puternice, viața mea. Mai puternice decât orice, pentru că ele cunosc și viața și moartea și nu se tem să le înfrunte.

Dar Franca se simte ca un pahar gata să se spargă. O îmbrățișează și ea pe mamă, dar simte un ghem cald de emoții, un amestec de furie, suferință și dezamăgire. Încă o dată, Ignazio i-a trădat încrederea și a fugit de ea, lăsând-o singură cu amintirile și cu povara morții a doi copii. A fugit din cameră, de ea, din căsnicie. Și Franca nu mai poate îndura, nu mai poate, nu după tot ce s-a întâmplat, nu după promisiunile de a-i fi aproape, de a o ajuta. Și-a spus mereu că Ignazio o iubește în felul lui, dar acum nu-i mai este suficient.

Obligată să se întindă în pat, din cauza durerilor de vintre și de spate, Franca privește pe fereastră la biserica Santa Maria della Salute și se roagă, implorând să fie băiat. Să se nască sănătos. Ca Ignazio să se căiască. Și ca

viața ei să nu-i mai alunece pe panta aceea, fiindcă nu mai poate reacționa, nu mai poate.

Singurele lucruri pe care și le dorește sunt puțină iubire și puțin calm.

Îi trimite un mesaj soțului ei. Înghite fiere și umilință cât îl scrie, și-l adresează la Palazzo Da Mula. Îi cere să vină să-și petreacă după-amiaza împreună, pentru că nu vrea să fie singură și nu îi mai ajung mama ei și Maruzza.

Și soțul ei este soțul ei, deci are o răspundere față de ea.

Când se întoarce curierul, îi întinde plicul, încă intact, cu privirea plecată.

— Mi-au spus că… *Signor* Florio a ieșit… cu contesa, la o tură în barcă.

Franca ia plicul și îl concediază cu un gest.

De îndată ce este iar singură, aruncă plicul în șemineul aprins. După-amiaza se îndreaptă spre întunericul serii. Lumina aurie de octombrie încălzește pereții și plăcile de teracotă ale Veneției, înainte să fie înghițite de ceața care se ridică dinspre canale. Franca se plimbă prin cameră, sub ochii mamei sale și ai Maruzzei, care schimbă priviri îngrijorate. Ca să o distragă, cele două femei vorbesc despre polemicile iscate de portretul ei: Boldini l-a expus aici, la Veneția, cu ocazia Bienalei, dar nu a avut parte de primirea dorită, ci de critici aspre. Franca răspunde printr-o ridicare din umeri. Încă-i place portretul, zice ea. Dar nu adaugă că îi place mai ales imaginea pe care i-a fixat-o în memoria tuturor: o femeie frumoasă, senzuală, încrezătoare. De câtă vreme nu s-a mai simțit așa?

În cele din urmă, ea le alungă. Va fi bine, le promite ea. Se va duce la culcare, desigur.

Doar că…

Tavanul apartamentului din Danieli – un cer albastru, pe care se află heruvimi – are un efect aproape iritant asupra ei. Lumina care se strecoară prin geamuri transformă figurile acelea în mici diavoli, care-și râd de naivitatea și de slăbiciunea ei.

Așa a devenit și așa se simte. Fragilă. Doar noaptea apar gânduri clare, doar noaptea le poate privi în față și poate recunoaște că a făcut greșeli, prea multe, în viață. O căsnicie cu un om pe care nu se poate baza, un băiat care a refuzat să crească și pe care nu îl poate controla. Atenția spasmodică, înclinată spre mondenitate – haine, bijuterii, trăncăneală, călătorii – cu care și-a umplut zilele, făcând-o să uite ce era cu adevărat important. Timpul

furat de lângă copiii ei, cu petreceri și recepții, când credea că are destulă vreme de petrecut cu ei. În schimb, timpul lor s-a sfârșit și copiii nu mai sunt. Vinovăția apasă greu, ca un bolovan.

Sperase că dragostea ei va avea forța de a pătrunde în inima lui Ignazio, de a o ocupa în întregime. Crezuse că-și pune copiii în mâini bune, ca să nu mai aibă apoi nevoie de ea. Și apoi, Ceruri sfinte, a avut mereu îndatoriri sociale: să fii *donna* Franca Florio înseamnă ceva! Dar nu este suficient pentru a obține iertarea de care ar avea nevoie sufletul ei. *Câte minciuni ne spunem pentru a ne lua greutățile de pe inimă,* se gândește, în timp ce remușcarea se transformă într-un nod în gât. *Altfel, am fi sfâșiați și n-am mai putea trăi.*

Își cuprinde pântecul cu brațele, iar lacrimile îi tremură sub pleoape. *Cu tine nu voi face aceleași greșeli,* îi promite copilului pe care-l simte cum se mișcă înăuntrul ei. *Îți voi fi mereu aproape,* îi șoptește.

Ațipește așa, ghemuită pe pat, așteptând. Zgomotul cheii în broască este cel care-o smulge din toropeală. Privește ceasul de pe noptieră: este trei dimineața.

Ignazio intră cu grijă și se mișcă prin încăpere, lăsând în urmă miros de toporași.

Ea aprinde lumina.

— Te-ai distrat pe barcă?

Ochii Francai se îngustează ca niște lame.

— Așa cred. E dificil să te plictisești în compania contesei Morosini. Așa zic toți.

Ignazio, care-și desprinde butonii de aur, icnește. Unul dintre ei s-a rostogolit pe jos. Se apleacă să-l ridice și blestemă bârfitorii care nu pot să-și țină gura. Sperase că va putea amâna inevitabila confruntare până dimineață. Deja văzuse în vitrina de la Missiaglia un pandantiv cu smarald superb…

— Oamenii vorbesc *te miri ce,* Franca. Am vrut să-ți spun azi, dar ar fi fost inutil, la cât de supărată erai… Da, contesa Morosini e foarte frumoasă și cunoaște pe toată lumea în Veneția. Este imposibil să te plimbi prin oraș fără să dai de ea. Și azi și-a oferit barca pentru o tură prin lagună. Își suflecă mânecile, se apropie, îi mângâie fața. Te-am adus aici ca să te liniștești. Chiar crezi c-aș fi atât de insensibil să-ți fac una ca asta?

Franca face o mutră scârbită.

— Du-te să te speli, te rog, îi zice. Îi simt parfumul peste tot.

Și îl îndepărtează, cu o mână pe piept.

Ignazio nu suportă să fie încolțit. O apucă de încheietură, o obligă să-l privească.

— Calmează-te! Acum nu pot nici să mă mișc? Ar trebui să mă văd doar cu bărbați?

Franca nu-și mai poate reține lacrimile.

— Tu! Îl lovește iar în piept, violent. Nu-ți pasă cum mă simt, îi reproșează. Am pierdut doi copii, sunt însărcinată, iar tu… faci…

El o ia în brațe și o scutură.

— Ce tot spui? Iubirea mea, te rog…

— Nu te vei schimba niciodată, nu? Pentru tine, e ceva imposibil! Trebuie mereu să fugi de toate. De responsabilități, de teamă, chiar și de mine, pentru că nu poți suporta prea multă durere, nu? Ești un laș…

— Cum îndrăznești?

Ignazio e șocat, pentru că Franca are dreptate. Cuvintele soției lui îl lovesc unde-l doare mai tare, în zona aceea gri a sufletului pe care nu are curajul să o atingă. Vinovăția se suprapune, pentru că totul e adevărat.

— Da, asta ești. Un laș, repetă Franca, pe un ton scăzut.

Este o constatare fără drept la replică.

El se ridică brusc și pleacă. Își simte stomacul în flăcări, poate de la prea multă șampanie sau poate din cauza cuvintelor care-l rup în două. Nu este o parte a conștiinței sale pe care o ia prea des în seamă. Dimpotrivă, o ține bine ascunsă și, dacă se întâmplă să se gândească la ea, repetă același refren dintotdeauna: este bărbat, are nevoi naturale, soției sale nu i-a lipsit niciodată nimic și mereu a fost atent… aproape mereu. În fond, toată lumea procedează așa, de ce-ar fi el diferit? *La naiba? De ce se iau de mine? Nu-și dau seama că asta poate face rău copilului? Oameni fără minte!*

Franca suspină violent.

— Știi cum mă simt? Umilită! Dată la o parte fiindcă sunt însărcinată cu copilul tău! strigă ea, strângând cearșafurile în pumn. Se ridică anevoie din pat, se duce la el, iar el încearcă să se ferească. Trebuie să-i dai pace femeii ăleia, îi spune ea, împungându-l cu degetul, cu ochi mânioși. Să uiți de ea și de altele, dacă mai sunt, și nu te mai da în spectacol, îl amenință. Nu vreau să mai aud o vorbă despre ea. Mi-o datorezi, Ignazio. Mie și copilului

tău.

Dintr-odată, lui Ignazio îi este frică de ea. Nu a mai văzut-o niciodată atât de supărată și se teme pentru sănătatea ei. Îi ia mâinile care tremură, încuviințează.

— Îți promit. Dar acum calmează-te, te rog. Îi sărută pleoapele. Hai la culcare! Îi sărută și degetele, o îmbrățișează ușor. Ești obosită, inima mea… îi spune. Doctorul ți-a zis să te odihnești, să nu te superi…

Îi răspunde doar prin suspine.

Se culcă; el, pe jumătate îmbrăcat, ea, în capot. Adorm.

Franca se va trezi brusc, a doua zi dimineață, cu dureri puternice în pântec. Le va recunoaște de îndată: sunt contracții.

Dar e devreme, mult prea devreme.

Giacobina Florio se naște la 14 octombrie 1903, cu aproape două luni mai devreme.

Nașterea e dificilă. Nou-născuta e slabă și cianotică.

Moare în aceeași seară, după câteva ore de agonie.

* * *

Tăcere.

Franca ridică privirea, mijește ochii. Lumina e agresivă, iar cearșafurile, prea aspre.

Pentru o clipă, se întreabă unde se află. Simte o apăsare în piept. Fiindcă e singură.

Dar e doar pentru o clipă. Își amintește totul, iar respirația i se oprește în gât.

Prin fereastra întredeschisă pătrunde sunetul valurilor din port. Camera – simplă, aproape monahală prin comparație cu Olivuzza sau cu Villa Igiea – este în *palazzo* din Favignana.

Diodata, Maruzza și o cameristă se foiesc prin camere, atente să nu o tulbure, dar supraveghind-o, așa cum a poruncit *don* Ignazio. „Să stai lângă ea”, i-a ordonat Maruzzei când a plecat, după ce le-a dus pe insulă, cu *Virginia.* „Soția mea este… tulburată. Atenție să nu facă vreo nebunie”. Vorbiseră încet, dar ea auzise totul.

Nu e o idee chiar atât de nebunească, se gândise Franca. I-ar oferi liniște și pace.

Își ia capotul, se îmbracă, scutură din cap și părul i se revarsă pe umeri, în valuri. Străbate camera. Pe măsuța de toaletă, printre perii și bijuterii, se

află o sticluță cu sedativ pe bază de laudanum. Umbra sa aurie se întinde peste tăblia de marmură și o întâlnește pe cea a paharului pe jumătate plin cu apă.

Nu departe, se află flaconul din fildeș care conține cocaina prescrisă de medic pentru oboseală și depresie.

Franca râde amar.

De parcă un praf și niște picături ar putea liniști ce poartă în suflet.

Trei copii morți în niciun an.

Caută printre obiecte, găsește tabachera și o țigară. Fumează încet, cu ochii verzi reflectându-se în marea turcoaz a Favignanei. Este o zi neobișnuit de senină pentru februarie.

Senină și rece. Doar că ea nu simte frigul exterior. Este înghețată pe dinăuntru, absoarbe totul. Puterile. Lumina. Foamea. Setea.

Poate că-i moartă și nici nu știe. Nu mai poate plânge – nu știe cum. Lacrimile i se opresc între gene, refuză să cadă, ca și cum ar fi împietrite. *Dar nu, nu este așa,* își spune, stingând țigara în scrumiera plină de mucuri. Dacă ar fi moartă, n-ar suferi atât.

Sau poate că este infernul ei.

O cheamă pe Diodata.

Bea cafea, dar nu se atinge de biscuiți. A slăbit mult în ultimele săptămâni și aproape că nu mai are nevoie să strângă corsetul.

Ignazio îi scrie, îi trimite telegrame în care o întreabă cum se simte… dar nu mai poate fi lângă ea și poate că nici ea nu îl vrea.

Cu Baby Boy, Ignazino al lui, și-au pierdut bucuria, viitorul. Și, dacă poți trăi fără bucurie, fără viitor nu faci nimic. Speranța a murit cu Giacobina.

Ceva s-a rupt.

Își ia eșarfa și pălăria, ambele negre. Poartă pe piept un medalion cu portretele copiilor.

Afară, pe insulă bate un vânt blând, dar rece. Locuitorii o privesc, câteva femei se înclină.

Franca nu vede pe nimeni. Urmează poteca de lângă vilă, aproape că ajunge în fața primăriei și apoi se întoarce spre mare. Același drum, zi de zi. Aceiași pași lenți. Merge, și tivul rochiei i se umple de praf, se colorează de albul auriu al tufului. Aproape de cherhana, oamenii o salută. Ea îi privește și le răspunde cu un gest din cap.

Le simte privirile pline de milă, dar nu îi pasă. Nu mai simte nimic, nici

resentimente, nici dispreț. Sufletul ei e un teritoriu negru, unde nu mai există nicio urmă de viață, nicio șansă ca viața să renască.

Înconjoară cherhanaua, de unde vin zgomote și mirosuri specifice: ciocane care lovesc, foșnet de năvoade reparate, fumul acid al cuptoarelor pentru călăfătuirea chilelor. Mai sunt luni până ce se vor duce să controleze capcanele, dar oamenii și lucrurile se pregătesc deja pentru acele zile din mai, de după Sărbătoarea Sfintei Cruci. De când s-au căsătorit, ea și Ignazio nu au ratat niciodată acel ciudat festival al vieții și al morții, în care mirosul mării se întrepătrunde cu cel al sângelui de ton.

După colț, se trezește în fața unui mic golf cu o limbă de stâncă alunecând spre port. Acolo apa e curată și foarte adâncă. În dreapta, există o dană pentru vase, încă închise în magazii.

Apa.

Atât de albastră, de limpede.

Cred că e foarte rece, se gândește, și încearcă să coboare s-o atingă. Marea e liniștită, iar zgomotul ei izbindu-se de stâncă pare să o liniștească și pe ea.

Cât de bine ar fi să nu mai sufere! Să nu mai simtă apăsarea permanentă din piept. Dacă ar reuși să ia distanță de viață, să fie imună la furie, la invidie, la gelozie și angoasă. Ar însemna să nu mai simtă nicio bucurie, dar ce contează?

La ce bun o viață fără iubire? Fără bucuria copiilor? Fără căldura unui bărbat?

În plus, la ce i-a folosit să le simtă? Viața nu oferă nimic pe gratis. A fost binecuvântată cu frumusețe, cu avuție și noroc, dar soarta i-a fost potrivnică. A trăit o mare iubire și a primit doar trădare. A fost bogată, dar cele mai frumoase bijuterii ale sale, copiii, i-au fost luați. A avut parte de admirație și de invidie, însă acum capătă doar milă și regret.

Fericirea e o iluzie, o fantasmă, ceva ce pare doar adevărat. Viața e o minciună, ăsta e adevărul. Îți face promisiuni, te face să savurezi bucurii și apoi ți le ia, în cel mai dureros mod posibil.

Nu mai crede în viață.

Își studiază mâinile goale, fără bijuterii. Doar verigheta și inelul de logodnă. Uneori, când vrea să se chinuie, se gândește la pietrele albe de mormânt, la coroanele de lăcrămioare care atârnau pe marginea sicrielor. Își amintește muselina în care au fost înfășurați, detaliile veșmintelor,

mânuțele reci și țepene. Au murit și i-au luat totul.

Se întoarce să privească marea. *Nu e drept,* își spune. Dacă soarta dorise să o pedepsească, de ce nu a lovit-o direct? De ce i-a luat copiii? Erau trei ființe nevinovate.

E ca și cum ar simți greutatea unui blestem, a unei *magarìa* străvechi, a unei nedreptăți care nu a fost reparată și care doar acum e mulțumită. Dar nu vrea să-i ofere satisfacție. Dacă viața vrea să se supere pe ea, o va împiedica. Va ieși din joc.

Se apropie de mare.

Își imaginează ce s-ar putea întâmpla. Numai gândul, și o consolează, îi încălzește sufletul, o ușurează.

Mai întâi, apa ar fi atât de rece, încât i-ar tăia respirația. Sarea ar orbi-o, i-ar irita gâtul. Ar încerca să urce la suprafață, dar hainele sale, grele de apă, ar târî-o spre fund. Ar simți o durere în piept, desigur, și i-ar fi teamă, dar răceala mării ar acapara-o, ar purta-o în adâncuri, într-o îmbrățișare similară cu a unei mame care-și duce pruncul la culcare.

Da. Moartea poate fi mamă.

I s-a spus că, spre final, cei și cele care se înecă simt un soi de bunăstare stranie, o pace profundă. Poate că asta a simțit tatăl ei, cu opt ani în urmă, când s-a înecat în apele din Livorno. Nu Giovannuzza, pe care febra a legănat-o până la moarte. Nu Ignazino, a cărui inimioară a cedat dintr-odată. Nu Giacobina, care nici măcar n-a avut șansa de a deschide ochii. Dacă se gândește la cei trei copii ai ei, prima amintire care-i vine în minte este trupușorul acela lipit de al ei, care devenea tot mai rece, deși se străduia să-i transmită căldură.

Frigul. E atât de frig. Nu mai pleacă niciodată.

Poate că asta e speranța pe care o mai am, se gândește, avansând. Își scoate pălăria, aruncă eșarfa. Nu va avea nevoie de ele, își spune. Renunță la ideea că va fi un păcat mortal ce crede ea că face, sau că va crea un scandal.

Nu îi mai pasă de nimic.

Fiecare respirație i se pare dificilă. Vrea doar să nu se mai simtă rău. Să dispară.

— *Me figghiu murìu quannu avia tririci anni. Murìu cu so patri, aviano nisciutu a piscari e un turnaru cchiù.*[{185}]

Vocea ajunge la ea când marea i-a trecut deja de ghete.

Se întoarce. Sus, în spatele ei, o bătrână îmbrăcată în negru, înfășurată într-un șal din lână. Vorbește fără să o privească. E micuță, ca o copilă, dar are un glas puternic și clar.

— Fiul dumneavoastră…?

— *Era la vita mia, l'unicu mascului ch'avia. Me marito mi lassò cu du figghie fimmine e ju a idde pinsai. Idde sule m'arristavano.*[{186}] Femeia merge anevoie peste pietre. *U' Signuri duna, u'Signuri pigghia.*

Franca icnește. Scutură din cap, iritată. Cum îndrăznește necunoscuta asta să-i vorbească așa? Copiii ei nu erau de pescar! Vrea să-i răspundă că ea nu poate înțelege, că viața și familia ei se fac bucăți, dar un nod în gât o oprește.

Bătrâna o privește atentă.

— *Chistu n'attoca,* continuă ea, cu vocea răgușită de ani. *E di ccà 'un putemu scappari*[{187}].

Se simte goală. Privește în altă parte, simte lacrimile care i se strecoară pe sub pleoape. Femeia necunoscută pare să-i fi înțeles intenția și o confruntă cu adevărul. Că nu poate scăpa, câtă vreme încă mai are o răspundere.

— Fetița mea, murmură Franca.

Igiea a rămas la Palermo, cu guvernanta și cu soacra ei. Și-o imaginează în camerele acelea pustii. Își duce mâinile la gură, dar nu-și poate reține suspinele. Franca plânge.

Pentru multă vreme, până ce gulerul rochiei e leoarcă, își plânge toată durerea dinăuntru, care nu își găsise încă drum afară. Plânge pentru ea, pentru iubirea pierdută a copiilor ei, pentru durerea usturătoare a tot ce a fost și nu va mai fi niciodată, pentru căsnicia în care a crezut și care s-a golit din interior. Plânge pentru că se simte un nume, un obiect, nu o persoană.

Și se îndepărtează de mare. Dar îi va auzi mereu chemarea.

* * *

Când Franca se întoarce la Olivuzza, câteva săptămâni mai târziu, Palermo o urmărește cu un amestec de bănuială și de milă. O privește, încearcă să-i citească urmele suferinței pe figură. Orașul vrea să știe, vrea să vadă.

Iar ea îi cedează. Se arată, splendidă, cu ocazia unei noi vizite a kaizerului și a soției: își poartă legendarele perle, le arată vila cumnatului

ei, terminată, și se fotografiază la piciorul scării capodoperei proiectate de Ernesto Basile. Îl primește pe prințul Philip de Saxa-Coburg la Villa Igiea și dă o petrecere memorabilă, la fel ca pentru familia Vanderbilt, care sosește la Palermo pe iahtul *Varion.* Ia parte la inaugurarea statuii lui Benedetto Civiletti dedicate lui Ignazio Florio, alături de Giovanna, care nu-și poate reține lacrimile, și apare în mijlocul muncitorilor care au venit de la Marsala. Asistă la lansarea *Caprerei,* primul vas cu aburi care iese din șantier. Cu întregul oraș, sărbătorește revenirea acasă a lui Raffaele Palizzolo, achitat de Curtea Supremă pe motiv de dovezi insuficiente pentru acuzația de a fi instigat la uciderea lui Emanuele Notarbartolo. Cu ocazia Sărbătorii Sfintei Rozalia, transformă un vas cu aburi de la Navigazione Generale Italiana într-o grădină plutitoare, de pe care musafirii pot privi artificiile.

Niciun eșec, niciun cuvânt prost plasat, nicio urmă a suferinței ce-o arde. Dar nu mai are zâmbete în priviri, ci se uită distantă, de parcă n-ar mai putea-o atinge nimic.

De parcă ar fi, într-adevăr, moartă.

Lăcrămioară

mai 1906 – iunie 1911

Cu prima nun pensa, all ultimu suspira.
„Unde nu-i cap, vai de picioare”.

(Proverb Sicilian)

Al treilea guvern Giolitti se instaurează la 29 mai 1906 și va dura până la 11 decembrie 1909. „Ministerul cel lung”, așa cum a fost supranumit, aduce mai ales reforme pe plan social. Dacă, în 1902, a fost aprobată Legea Carcano (interzicerea muncii pentru minorii sub 12 ani, limitarea muncii femeilor la 12 ore pe zi, instituirea „concediului de maternitate”), în 1904, se adoptă obligativitatea asigurării muncitorilor în caz de accidente; în 1907, se interzice munca de noapte a femeilor, se stabilește că muncitorii au drept la „o perioadă de odihnă de minimum 24 de ore consecutive în fiecare săptămână”, iar în 1910, este fondată „casa maternității”. Pe 29 septembrie 1906, se formează Confederația Generală a Muncii, cu 250.000 de membri, iar pe 5 mai 1910, se instituie Confederația Generală a Industriei.

În mediul economic, Giolitti naționalizează căile ferate (15 iunie 1905) și, deocamdată parțial, serviciile telefonice (1907), dar cel mai relevant rezultat îl are „marea conversie” a venitului (1906), dorită mai ales de ministrul de finanțe, Luigi Luzzatti, de un consorțiu de bănci străine și de Banca d'Italia (în persoana directorului său, Bonaldo Stringher): venitul la 4% net al titlurilor datoriei publice (care se ridică la circa 8 miliarde de lire, adică 32 de miliarde de euro) se convertește în 3,75% (1 iulie 1907) și apoi în 3,5% (1 iulie 1912). Economia la plata dobânzilor ajunge, în 1907, spre circa 20 de milioane. Bilanțul Statului se închide cu active, reputația internațională a Italiei se consolidează, iar lira este cotată chiar mai bine decât aurul.

După criza economică internațională din 1907 – cauzată de activitatea speculativă a anilor precedenți și, în Italia, depășită grație unei acțiuni

concertate a guvernului și a Banca d'Italia –, Giolitti trebuie să se confrunte cu una dintre cele mai mari tragedii din istoria poporului italian: pe 28 decembrie 1908, la orele 5:20, un cutremur cu magnitudinea de 7,2 distruge Messina și Reggio Calabria și devastează o zonă de circa 6.000 de kilometri pătrați, provocând între 80.000 și 100.000 de victime. În timp ce guvernul este acuzat de o lentoare excesivă a măsurilor de ajutorare, regele și regina Elena ajung în Reggio Calabria pe 30 decembrie și se implică direct în ajutorarea populației. La 8 ianuarie 1909, este aprobată acordarea a 30 de milioane pentru reconstruirea zonelor afectate de cutremur.

După ce a câștigat alegerile, la 7 martie 1909 – în urma cărora în Parlament au intrat catolici, în premieră –, Giolitti și-a dat demisia pe 2 decembrie, poate ca urmare a acuzațiilor aduse de socialistul și pro-sudistul Gaetano Salvemini, într-un articol din Avanti! *(14 martie 1909) și apoi în eseul „Il ministro della mala vita"*[{188}] *(1910); potrivit lui Salvemini, înapoierea sudului Italiei s-ar fi născut, de fapt, din voința lui Giolitti, care astfel putea conta pe fraude și pe violențe electorale pentru a păstra puterea.*

La 30 martie 1911, Giolitti formează însă al patrulea guvern, care va dura până la 21 martie 1914. La 29 septembrie 1911, va încuraja țelurile expansioniste ale Italiei, declarând război Imperiului Otoman pentru cucerirea Tripolitaniei și Cirenaicii (Libia Orientală). De data aceasta, misiunea africană – susținută acasă de liberali, de catolici și de naționaliști și prezentată drept cucerirea unui fel de Eldorado – are succes: la 11 octombrie, Tripoli cade în mâinile italienilor și pe 18 este rândul Benghaziului. Prin Tratatul de la Lausanne (18 octombrie 1912), Italia dobândește suveranitatea asupra Libiei… adică „o cutie cu nisip", potrivit faimoasei definiții a lui Gaetano Salvemini.

Lăcrămioara este o plantă delicată. Micuță, cu flori foarte albe, în formă de clopot, și cu un parfum atât de caracteristic, încât ajunge chiar să-i dea numele: *mughetto* provine din franțuzescul *muguet,* care, la rândul său, derivă din *muscade,* „cu parfum de mosc”. Cu siguranță vă amintiți de d’Annunzio, care, în drama sa, *Il ferro,* îi dă glas Mortellei: „Cât ești de proaspătă! Miroși a apă curgătoare, a scoici și-a lăcrămioară!”

Potrivit legendelor, ar fi o plantă născută din durere: din lacrimile Evei, alungată din Grădina Raiului, sau ale Fecioarei Maria, la picioarele crucii. Dar și din lacrimile vărsate de Freja, zeița nordică a fertilității și a forței, cât este prizonieră în Ásgarðr, amintindu-și cu nostalgie de primăvara de pe tărâmul său.

Este o plantă care aduce noroc – cel puțin în Franța. La 1 mai 1561, regelui Carol al IX-lea i s-a oferit o lăcrămioară ca dar de bun augur, iar el a decis ca în fiecare an, în aceeași zi, să dăruiască lăcrămioare doamnelor de la curte. Pierdută între filele istoriei, această tradiție reapare pe 1 mai 1900, la Paris: marile case de modă organizează un festival și dăruiesc lăcrămioare fie muncitoarelor, fie clientelor. Astfel, pe 24 aprilie 1941, când mareșalul Pétain instituie „Sărbătoarea Muncii și Concordiei Sociale”, înlocuiește floarea de măceș, simbolul Zilei Internaționale a Muncitorilor din 1891, cu lăcrămioara. Chiar și astăzi, mai ales în regiunea Parisului, se oferă lăcrămioare cu ocazia zilei de 1 Mai. Christian Dior adoptă această floare ca simbol, mergând până la a-i dedica și o colecție, cea de primăvară-vară din 1954.

Este o plantă legată de ideea dragostei pure, virginale, fiind astfel adesea folosită în buchetele de mireasă. Recent, s-a descoperit că această tradiție are și un fundament științific: parfumul de lăcrămioară derivă, de fapt, dintr-o aldehidă aromatică numită „bourgeonal”, care nu doar că dublează viteza spermatozoizilor mamiferelor, dar le atrage ca un magnet. Mai mult, este singurul miros din lume pe care îl simt mai degrabă masculii decât femelele.

Este o plantă utilă. La jumătatea secolului al XV-lea, cercetătorul sienez Pietro Andrea Mattioli, în adnotările operelor lui Dioscoride, susține că lăcrămioara ajută la întărirea inimii, mai ales dacă suferim de palpitații. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, medicul francez Germain Sée confirmă efectul benefic asupra inimii și îi scoate în evidență eficiența diuretică.

O plantă perfidă. Ingestia accidentală poate cauza stări de confuzie,

alterarea ritmului cardiac și dureri abdominale puternice, chiar și pentru mai multe zile.

O plantă suavă și delicată, dar periculoasă. Întocmai ca dragostea.

* * *

Profilul lanțului muntos Madonie se conturează pe cerul senin al zorilor. Soarele se cațără peste vârfuri, alungând întunericul, colorând cu razele sale piatra, și un vânt proaspăt bate dinspre mare și aduce parfum de salmastru și de iarbă.

Dar parfumul acesta nu poate șterge alte mirosuri, mai puternice, noi pentru aceste pământuri aflate la jumătatea drumului dintre mare și zona rurală.

Ulei de motor. Combustibil. Gaze de eșapament.

Vântul poartă propoziții, încurajări, injurii, strigate în engleză, în franceză și în germană. Sau în italiană, cu un accent nordic puternic. Peste toate însă, domnește concertul disonant al motoarelor care mârâie, tușesc și zbiară.

Mecanici. Piloți. Automobile.

Este doar ora cinci dimineața, dar câmpia Campofelice, de la poalele muntelui Madonie, este deja plină de oameni. Au ajuns trenuri speciale de la Palermo, Catania și Messina, și unii chiar și-au petrecut noaptea sub cerul liber, doar ca să fie prezenți. Acum, mulțimea care așteaptă se lipește de gard, care nu o apără însă de norii de praf sau de pietrele azvârlite de mașini cu aproape 50 de kilometri la oră.

Într-o parte a esplanadei însă, de-a lungul unei porțiuni de drum acoperite cu catran, se află oficiul telegrafic și tribuna de lemn a membrilor comisiei și a presei. Vizavi, o altă tribună, decorată cu festoane și cu steguțe, rezervată celor mai de seamă oaspeți. Entuziasmul este palpabil și aici, chiar și printre cei cărora nu le prea pasă de cursă: femeile, mai ales, vor să vadă și să fie văzute. Unii bărbați privesc suspicios mașinile acelea zăngănitoare și periculoase. Toată lumea știe că nu se poate rata un eveniment despre care se vorbește peste tot, și în Italia, și dincolo de granițe.

Un eveniment. Asta este – și a fost mereu – în mintea lui Vincenzo Florio această cursă. O ocazie prețioasă de a fi văzut, de afirmare, de modernizare. Pentru ei, pentru familia lui, pentru întreaga Sicilie. Ținând cont că viitorul întârzie să vină pe insula sa, a decis să-l aducă el însuși. Nu

este prima dată când se întâmplă, pentru un Florio. Bunicul al cărui nume îl poartă a făcut ceva foarte asemănător.

Dar a reușit pentru că nu s-a lăsat oprit de vreun obstacol. A comandat să fie nivelate câmpurile și a refăcut poteci pentru măgari și cărări pe speze proprii, împrăștiind bitum pe circuit, pentru a împiedica praful să reducă vizibilitatea șoferilor. A plătit ciobanii să-și țină oile departe de drum și pe niște *gentilomi* ca niciun automobil și nicio persoană să nu sufere daune. S-a asigurat că, pe drum, vor exista carabinieri, poliție și o trupă de cicliști, pentru serviciul de ștafetă. A apelat la operatorii de cronometru ai Clubului Automobilistic din Milano. A chemat un operator să filmeze plecarea și sosirea. A montat un *totalizzatore* pentru pariuri, într-un chioșc. A pus la dispoziție un vas cu aburi luxos, Umberto I, pentru ca piloții și mecanicii să ajungă repede înapoi la Genova și apoi la Milano, după cursă, pentru că acolo se desfășoară Coppa d'Oro, altă competiție importantă. Acum, este gata să-și sărbătorească triumful, cu medalii, cupe și trofee create de marele orfevrier Lalique, care a creat și premiul cel mare, Targa Florio.

Pentru asta, a implicat întreaga familie: Franca s-a lăsat convinsă ca, împreună cu alte doamne, să parcurgă în automobil o parte din circuit, pentru a admira frumusețea muntelui Madonie. Dar Vincenzo a apelat mai ales la capacitatea sa de a organiza evenimente mondene și așa i-a câștigat susținerea. Petreceri, cine, bufet, excursii – totul a fost organizat de Franca, elegant. A fost mai dificil să îl implice pe Ignazio, care, de fapt, are numai femei în cap. Dar, pentru că dorește să aibă mereu tot ce e mai bun, Vincenzo s-a bazat pe dorința sa permanentă de a se afișa, iar așa, cu tot cu *rummulii* și cu plângeri, fratele său i-a dat banii necesari. A reușit – însă fără efort, pentru că ea îl adoră – să o târască și pe micuța Igiea în acest *tourbillon,* iar ea a anunțat că vrea să devină „piloată".

Vincenzo este un manipulator. O știe, iar membrii familiei sale o știu și ei, dar acceptă partea aceasta a caracterului său cu un zâmbet indulgent.

Cu o mină satisfăcută, Vincenzo, în haine sport și pantofi englezești, merge printre piloți și mecanici. S-a făcut un bărbat frumos: are trăsături fine, mustața îi evidențiază nasul bine conturat, iar gura, adesea curbată într-un zâmbet, este moale, aproape feminină. În lumina care crește, observă mașinile care se adună, căpătând formă și consistență. Sunt mașini diferite de cele care circulă acum în Palermo: acelea seamănă mai degrabă cu niște trăsuri, cu banchete ca niște canapele și cu un volan care aduce a

timonă.

Acestea, însă, sunt subțiri și conice. Chiar și când stau pe loc, dau impresia de viteză.

Face un semn din cap spre Vincenzo Lancia, care se află deja la volanul Fiatului său, apoi ajunge lângă un bărbat cu mustață groasă, care poartă costum și șapcă din piele pe cap. Se ceartă animat în franceză cu un mecanic, arătând spre pedale.

Vincenzo zâmbește.

— *Avez-vous encore des problèmes, monsieur Bablot?*{189}

Paul Bablot se întoarce, își șterge mâna murdară de ulei pe salopetă și i-o întinde lui Vincenzo, care o strânge.

— Călătoria n-a fost tocmai o plimbare. Umiditatea a umflat motorul și acum mai facem o calibrare. Cursa asta a dumneavoastră este o provocare, *monsieur* Florio. Traseul este cel puțin… neobișnuit.

— Așa l-am gândit împreună cu contele de Isnello, inspirându-ne din Cupa Gordon Bennett. Am vrut o cursă care să nu crească doar calitatea mașinilor, ci și calitățile piloților. Trebuia să fie un circuit, pentru ca spectatorii să poată vedea mai mult decât o singură trecere. Aici, nu au văzut niciodată atâtea mașini împreună… Sunt convins că unii dintre fermieri nu au văzut mașini niciodată. Va fi o experiență de neuitat. Oricum, măcar ați reușit să ajungeți… unii nu au putut nici măcar pleca.

Vincenzo zâmbește, cu un scrâșnet furios, și privește un grup de bărbați îmbrăcați sport, care măsoară mașinile cu un ochi critic. Unii vorbesc tare, în franceză, și nu se obosesc să-și ascundă mânia. *Cum ar putea fi altfel?* se gândește el. O grevă a NGI la Genova le-a blocat mașinile, care nu au ajuns la timp pentru testele și verificările reglementare. Din participanți, au devenit simpli spectatori.

— Am investit enorm în competiția asta și, în final, am fost trași pe linie moartă de *patru portarobbe*… patru *porteurs* rupți în coate, șuieră el, iritat.

— Italia nu are niciun respect pentru nimic, din păcate. Este o manifestare care poate întineri Sicilia, o poate moderniza, dar, din păcate, nu le pasă!

Bablot ridică din umeri.

— Vă înțeleg dezamăgirea, însă, pentru mine, cu cât sunt mai puțini concurenți, cu atât mai bine, exclamă el, urcând în mașină. Chiar dacă n-am cine știe ce temeri, să fiu sincer: mașina mea Berliet este superbă!

Face semn mecanicului să-și ia mâinile de pe cilindri, încearcă să calce ambreiajul și motorul răspunde cu un muget.

Vincenzo îl salută cu un semn din cap și se întoarce spre altă mașină, o Hotchkiss de 35 de cai-putere, cu numărul 2 pe radiator. Aplecată peste pedale e o femeie cu părul negru strâns în coc. Dintr-odată, cu o mișcare fluidă, femeia se dă jos din mașină și verifică radiatorul, ștergându-și palmele de șorțul pe care-l poartă peste o rochie care-i mângâie gleznele. Doar privind mai bine, Vincenzo își dă seama că, de fapt, e o pereche de pantaloni largi.

Toți cei din lumea curselor o cunosc și o respectă pe *Madame* Motan Le Blon și sunt obișnuiți s-o vadă mereu împreună cu soțul ei, Hubert. Sunt un cuplu aparte, uniți de o pasiune covârșitoare pentru mașini.

Dar aici nu poate fi trecută cu vederea o femeie mecanic.

Vincenzo aproape că e lângă ea, când îi ajunge la ureche un comentariu:

— *Talìa, na fimmina chi travaggbia comu un masculu!*[{190}], urmat de un râs ironic.

Vincenzo se întoarce, supărat, dar e imposibil să-și dea seama cine a pronunțat cuvintele acelea. Revine cu privirea la *Madame* Le Blon și vede că aceasta surâde.

— Îi aud, chiar dacă nu-i înțeleg, murmură ea, ridicând din umeri. Anumite priviri nu au nevoie de explicații: se întreabă cum de-și poate face de lucru o femeie cu un carburator, în loc să stea acasă, cu copiii.

Își scoate șorțul, îl lasă deoparte și își pune o eșarfă, legându-și-o sub bărbie și continuă:

— Dacă m-ar supăra bârfa, aș fi încetat acum multă vreme. Dar să particip la curse cu soțul meu este unul dintre lucrurile care mă fac fericită și nimic și nimeni nu mă va împiedica să continui. De fapt, să vă zic ceva… Coboară glasul mai mult, apropiindu-se de el. Are un iz ușor de sudoare, de ulei și de săpun cu lavandă. Știu să pilotez, și încă mai bine decât el. Am condus deja un Serpollet pe aburi la Nisa. O experiență minunată.

— Soția mea nu se teme de viteză și controlul ei asupra mașinii este cu adevărat remarcabil. I-ar putea face să înghită praf pe unii piloți pe care-i știu…

Hubert Le Blon se apropie de soția lui, pune mâna pe spatele ei și o sărută tandru pe obraz.

Vincenzo îl salută și sărută mâna doamnei Le Blon, gândindu-se că nu i-ar displăcea să concureze împotriva ei.

— *Signor* Florio, suntem aproape gata!

Vorbește un tânăr cu sprâncene și mustață sârmoase, cu ochi negri, pătrunzători. Cândva, în glumă, Vincenzo i-a cerut lui Alessandro Cagno să mărturisească dacă doica lui îl hrănise cu ulei de motor, într-atât de mare e pasiunea lui pentru mașini. Are douăzeci și trei de ani – la fel ca Vincenzo – și participă deja de cinci ani la curse, după ce a câștigat experiență ca mecanic în atelierul lui Luigi Storero din Torino și apoi la Fiatul lui Giovanni Agnelli, al cărui șofer este. A participat ca mecanic, în 1903, la Paris-Madrid, „cursa morții", oprită la Bordeaux din cauza prea multor accidente, inclusiv cel care a provocat moartea lui Marcel Renault. În 1904 și 1905, s-a distins la Cupa Gordon Bennett și a câștigat recent faimoasa cursă de viteză în coastă de pe Mont Ventoux.

— *Signor* Cagno, bună dimineața! E adevărat că s-a scris un cântec despre dumneavoastră, la Torino?

Cagno pare jenat.

— De fapt, e vorba și despre Felice Nazzaro și despre Lancia…

— Și despre Itala dumneavoastră nu?

— La Itala cânt eu azi și veți vedea cum reverberează, spune Cagno, trăgându-și șapca pe cap.

Vincenzo izbucnește în râs și flutură din mână în semn de salut. Apoi, se întoarce spre tribune și-și caută fratele din priviri, și pe Franca. Stau împreună cu familiile Trabia și Trigona la Grand Hotel delle Terme, la Termini Interese, o clădire cu linii elegante, concepută de Damiani Almeyda și aleasă pentru găzduirea piloților și a celor din lumea bună din Palermo. Nu îi vede și pufnește, clătinând din cap. Nu au ajuns încă. I-ar plăcea să îl salute măcar pe Ignazio, să împărtășească acest moment cu el.

Apoi, dintr-odată, vede o pată rozalie care se mișcă printre mașini, apărând și dispărând în mulțimea de piloți și de mecanici. Uimit, o urmărește din priviri. Doar când se oprește lângă Berlietul lui *monsieur* Bablot, o recunoaște.

— Annina! strigă.

Anna Alliata din Montereale – Annina, cum îi spun toți – este sora mai mică a uneia dintre cele mai dragi prietene ale cumnatei sale, Franca, Maria Concetta Vannucci, prințesă di Petrulla. Este cu doar câțiva ani mai tânără

decât el și se cunosc de mici.

Tânăra se întoarce, îl recunoaște, vine în întâmpinarea lui, cu pălăria într-o mână. Ochii îi scânteiază de entuziasm și e îmbujorată.

— Annina, ce cauți aici? O să te murdărești!

— Ah, răbdare! E atât de frumos să fiu în mijlocul mașinilor, atât de distractiv! Mi-ar plăcea să-mi cumpăr una, știi? Coboară privirea spre tivul dantelat al rochiei, stropit cu noroi, și la cizmulițele, care sunt pătate cu ulei. Clatină din cap. Dar *maman* spune că nu-s pentru femei. Pufnește. Ce prostie!

Vincenzo nu știe cum să răspundă. Annina și ei au făcut conversație la baluri și la cine, dar mereu la ocazii formale. S-a gândit mereu că este o tânără vivace și inteligentă, dar pasiunea care-i animă chipul în momentul acela este o descoperire.

— Mama ta este prudentă, spune, împăciuitor. De când a rămas văduvă, a trebuit să se ocupe de toată familia…

— Dar nu despre asta e vorba. Are doar idei atât de… învechite. Privirea Anninei se umple de dispreț. Ar trebui să priceapă că a trecut vremea trăsurilor pentru plimbare. Că viitorul a sosit deja.

— Nu e ușor de trecut de la o perioadă la alta, comentează Vincenzo, cu gândul la propria-i mamă.

Ea a rămas la Olivuzza, susținând că trebuie să o ajute pe *donna* Ciccia, care abia se mai poate mișca, dar el știe că n-ar veni nici moartă acolo.

În clipa aceea, în mijlocul mulțimii, surprinde niște angajați de la organizare. Poate că-l caută. Se întoarce cu spatele la ei. *Nu acum,* se gândește. *Nu acum.*

— Știi, la început, mama spunea că îi stricam grădina și făceam păsările din volieră să moară de inimă, când făceam curse. Dar ea e bătrână și trebuie s-o înțeleg. Ignazio, care numai bătrân nu e, m-a făcut inconștient nu doar o dată. Numai pentru că s-a născut lași! Imaginează-ți că nu vrea nici măcar să călărească un cal, pentru că-i este teamă de viteză excesivă.

Annina râde și îl privește pieziș.

— Dar… un pic inconștient tot ești, nu?

El zâmbește.

— Un pic, răspunde, cu o sinceritate necaracteristică.

Dar nu-i spune că viteza îi face sângele să cânte în vene, că așa simte că trăiește, că-i dă fiori. Și că râsul ei are același efect asupra lui.

— Vă căutam, *signore.*

Vincenzo încuviințează, spune că li se va alătura imediat. Apoi se uită iar la Annina.

— Mergi în tribune. Sunt convins că mama ta își face griji…

— Bine. Dar trebuie să-mi promiți că mă vei duce să dau o tură într-una dintre mașinile tale.

El surâde.

— Da. Îți promit. Curând.

Annina se întoarce, face un pas, dar revine, punând o mână înmănușată pe a lui Vincenzo. Vocea ei e un susur pe care ar trebui să-l înece mârâitul motoarelor și care, în schimb, răsună clar.

— Astăzi am avut certitudinea că e inutil să aștept ca visurile să se realizeze. Trebuie să fac primul pas. Să visez îndrăzneț. Mulțumesc că mi-ai demonstrat că împlinirea dorințelor e posibilă.

* * *

Ignazio urmărește pregătirile de cursă din tribuna de onoare, înfășurat într-o haină englezească de anul trecut. Anul acesta nu și-a înnoit garderoba. N-a avut timp, dar mai ales n-a vrut să aibă și alte facturi de plătit pe lângă cele deja aflate pe biroul lui: mama lui, Franca, și chiar și Igiea – *o fetiță de șase ani, la naiba!* — par să nu facă altceva decât să cumpere pălării, haine, mănuși, pantofi și poșete din toată Europa. I-a cerut Francăi de câteva ori să nu mai exagereze, dar ea l-a ascultat mereu cu un aer indiferent, aproape fără să-i arunce o privire.

Doar o dată i-a spus:

— Cred că nu le ceri și celorlalte femei să economisească pentru bijuterii sau hoteluri.

O glumă rostită cu calm, fără mânie, și însoțită de o privire atât de rece, încât l-a făcut să se simtă stânjenit.

A mormăit un „ce tot spui?”, de care încă se rușinează.

Răceala dintre el și Franca face greutatea lucrurilor care-l apasă și mai insuportabilă. Pornind de la șantierul nenorocit, în care și-a pus atâtea speranțe. Da, a fost finalizat, dar lipsa comenzilor, reducerea primelor și grevele au subminat proiectul de la temelie. În cele din urmă, a fost forțat să-și vândă partea din Società Cantieri Navali, Bacini e Stabilimenti Meccanici Siciliani lui Attillio Odero, genovezul proprietar al șantierelor Sestri Ponente și Foce, din Genova. Dar nici așa n-a putut plăti datoriile –

mai ales cele două milioane pe care le datora la Banca Commerciale Italiana, pentru șantier – și a trebuit să concedieze muncitori și angajați, atât pe șantier, cât și la Oretea. A trebuit să ceară rambursarea creditelor… el, care, de obicei, nu se preocupa de asemenea mărunțișuri.

Pe frontul politic, situația era și mai rea: Giolitti era puternic, chiar prea puternic. Și apăra interese care se opuneau celor din Sud, mai ales companiei Navigazione Generale Italiana. Curând ar fi trebuit să se discute înnoirea contractelor maritime: un drum în pantă, presărat cu adversari, începând cu acel Erasmus Piaggio, în care își pusese încrederea și speranțele, dar care se dovedise un profitor nesemnificativ, ca toți ceilalți. Îl obligase să demisioneze, iar el plecase trântind ușa, jurând că-l va face să plătească pentru bănuielile sale.

O scenă similară avusese loc și cu Laganà.

Mai era și crama…

La gândul acesta, spatele i se încordează, iar gura i se usucă.

Lângă el, Romualdo se întoarce să-l privească. Îl știe prea bine ca să nu îi remarce proasta dispoziție.

— Ce ai? îl întreabă.

Ignazio ridică din umeri.

— *Camurrie.*

Dar Romualdo nu se mulțumește cu răspunsul nerostit. Îl ia de braț și-l duce într-un loc ferit. Se știu dintotdeauna și n-au nevoie de formalități.

— *Chi fu?*

Un oftat.

— Crama.

În privirea pe care i-o aruncă prietenului său se amestecă regretul și rușinea. Este un gând care nu-i dă pace de multe zile, mai precis de la mijlocul lunii aprilie, când a trebuit să semneze cesiunea mărcii cu leul.

Crama fusese una dintre primele afaceri ale familiei, fondată de bunicul lui, care murise la nașterea lui. Tatăl lui n-ar fi permis niciunui lucru să se irosească așa, și, deși e mort deja de cincisprezece ani, Ignazio îi aude limpede vorbele de reproș și resentiment pe care i le-ar fi adresat, îi vede privirea plină de ciudă cu care l-ar fi fixat. Tatălui său nu i-ar fi lipsit niciodată banii, stima, respectul.

Nimeni nu i-ar fi cerut „mai multe garanții”.

— Crama? Ce-i cu ea? întreabă Romualdo, perplex.

— Acum o vreme, am semnat contractul pentru vânzarea proprietăților cramei și stabilimentelor din Marsala și am creat, cu niște parteneri, SAVI, Florio & C – Società Anonima Vinicola Italiana, pentru a crea lichidități, a distribui costurile și a avea spațiu de manevră. Nu știai, nu? Uite ce, luna trecută am vândut fabricile de la Alcamo, Balestrate și Castellamare, ca și pe cea de coniac, pe care nu o mai foloseam. Se oprește, își umezește buzele. Nu mai avem nici măcar o cărămidă, ci doar acțiuni. Și, cu toate acestea, dobânzile mă mănâncă de viu!

Dintr-odată, Romualdo descoperă ridurile adânci de pe chipul prietenului său. Nu le mai văzuse.

— Credeam că ai rămas proprietarul cramei, dar…

— Nu, nu. Am cedat totul, cu excepția fabricii din Marsala, și mi-au plătit. Acum am pierdut și banii aceia. Am păstrat doar clădirea și marsala gata de vânzare. Oftează. Am nevoie de *picciuli. Picciuli* și timp. Știi ce s-a întâmplat zilele trecute? Fecarotta mi-a trimis o scrisoare în care-mi solicită o plată. Și e a doua oară când se întâmplă. Nu pot să cred.

— Fecarotta? Ce-ai cumpărat, o bijuterie pentru ea? întreabă Romualdo, făcând semn cu bărbia în direcția Francăi.

Ignazio scutură din cap.

— Nu. Pentru Bice, murmură și privește în altă parte. Mă înnebunește femeia aia.

Bice. Beatrice Tasca di Cutò.

Romualdo își înghite înjurătura.

— Sunt periculoase Tasca di Cutò. Îți spun eu și sunt însurat cu una dintre ele, spune el. *Curò,* nu puteai face altfel, cu toți creștinii care-ți trăiesc pe spinare. SAVI ți-a permis să respiri și a trebuit să faci compromisuri… Nu e vina ta că piața de vinuri este în genunchi. Îi pune o mână pe braț. Mai întâi, filoxera, apoi criza și accizele…

A fost o lovitură. Au încercat ani de zile să taxeze vinurile licoroase la Roma, și, în cele din urmă, au reușit. Ignazio strânge balustrada în mâini.

— Am căutat alte căi… acum mulți ani, cu coniacul și cu vinurile de masă, dar degeaba. Acum se pare că nici marsala nu mai e bună, că e prea alcoolică! Și doctorii o recomandau ca tonic…

Clatină din cap, cu o mână la tâmplă. Nu poate să respire. S-a înfuriat, o emoție ușoară, care cere numai să fie scoasă la lumină. Nu se hrănește din idei sau gânduri. Ca întotdeauna, Ignazio o îmbrățișează, și-o însușește.

— Chiar și Anglo-Sicilian Sulphur Company a dispărut. Nu că făceam mulți bani, dar e vorba de idee, știi? Americanii au reușit să își exploateze carierele de sulf printr-o metodă nouă și așa s-a sfârșit cu exporturile noastre către Statele Unite. Pariez că, în curând, își vor vinde producția în Europa, așa că la revedere comerț cu Franța! Nimic nu merge așa cum trebuie, îți dai seama?

— *U' sacciu,* încuviințează Romualdo.

Stau fără să-și vorbească. În cele din urmă, Ignazio vorbește și o face lent, de parcă i-ar fi greu să pună cuvintele unele după celelalte.

— În orice caz, puțin mi-a păsat mie de sulf. Dar crama… Vincenzo a semnat și el, chiar dacă nu știu ce-a priceput… El se gândește doar la distracție. Pufnește. Și, odată cu fabrica, s-a dus și marca leului. Totul, totul este al lor acum… Noi nu mai avem decât… Face un gest elocvent.

Firimituri.

Romualdo îl privește pe Ignazio cu ochii mari. Nu îi vine să creadă.

Nu știe ce să spună. Firește, pe umerii prietenului său a stat mereu totul, de când avea puțin peste douăzeci de ani, și s-a preocupat mereu, fără nicio pauză, chiar dacă uneori s-a lansat în acțiuni despre care nu știa unde-l vor duce. Iar Vincenzo e doar un *picciriddu* care se joacă tot timpul cu mașinuțe. Ce știe el despre răspundere și despre alegeri? Dar… Casa Florio fără cramă? Fără marsala? Nu pare posibil.

— Nu am vorbit despre… că a existat un acord e lucru știut, dar nu că a trebuit să…

Ignazio coboară privirea.

— Măcar am scos ceva din asta, răspunde.

În privirea lui, în vorbele-i neterminate sunt multe lucruri nerostite.

Neputință, suferință, umilință.

— Am încercat, Romualdo. Am încercat, dar datoriile erau prea mari. Deja băncile iau totul… și taxele! Taxele pe care trebuie să le plătim!

Romualdo își privește prietenul cu ochii mari. Pentru o clipă lungă, totul se oprește în jurul lui. Mulțimea, mașinile, gălăgia și zgomotele dispar, absorbite de un alb orbitor. Doar ei doi rămân, afundați într-o senzație pe care niciunul nu și-o poate explica.

Dar seamănă cu o conștientizare a primei unde de șoc a unui cutremur.

* * *

Franca îi privește pe Ignazio și pe Romualdo vorbind cu însuflețire.

Strânge din buze. Doi bărbați care refuză să crească, chiar dacă pleoapele li s-au lăsat și au șuvițe grizonante. Nimic bun n-ar putea ieși vreodată din discuțiile lor – iar acum nu e o excepție.

Își aranjează haina tivită cu blană și o strânge pe Giulia Trigona de încheietură. Stă lângă ea. Îi arată cu un gest din cap pe cei doi.

Giulia le aruncă o privire supărată.

— Cred că vorbesc despre vreo muiere, zice ea încet. Franca, mă tem că ne-am căsătorit cu doi bărbați foarte… plicticoși.

Cealaltă surâde amar și vrea să răspundă, când Annina Aliata di Montereale se așază alături. E roșie la față, îi sclipesc ochii și e agitată. Își aranjează rochia, se apleacă în față, ca să vadă mai bine linia de pornire, își netezește părul.

Sora ei, Maria Concetta, se foiește lângă ea, cu un oftat.

— Annina, te rog, ai un pic de reținere. Mai întâi ai dispărut o oră, apoi ai venit murdară de fum și agitată. O doamnă n-ar trebui să fie atât de… colorată. Franca, Giulia, spuneți-i și voi că nu se poate purta așa…

Tânăra ridică ochii spre cer. Își ignoră sora și o privește pe Franca.

— Nu credeți și voi că-i un spectacol superb? Ce păcat că greva a blocat echipele franceze…

Franca surâde. Îi place entuziasmul Annei, chiar dacă o întristează puțin.

— Da, e chiar păcat. Ca să nu mai vorbim de teribilul accident al lui Jules Mottard.

— Accident? Serios? exclamă Annina.

— La teste, la o curbă, mașina s-a ridicat, cabrându-se ca un cal, apoi a căzut iar cu roțile în sus. El s-a lovit la umărul stâng și…

— Uite, Annina, n-am dreptate când îți zic că e foarte periculos să conduci? mormăie Maria Concetta. Și tu insiști să ai mașină…

— Dacă știi să conduci și ești prudentă, nu se întâmplă nimic, spune tânăra, supărată. Sunt convinsă că nu-i mai periculos să mergi cu mașina decât să călărești.

Și Giulia Trigona e sceptică.

— Poate pentru un bărbat. Dar o femeie… ar risca prea mult. Și-a putea compromite posibilitatea de a avea copii.

Annina ridică o sprânceană.

— E o chestiune de timp. Va fi ceva normal să vezi o femeie la volanul

unei mașini rapide și, de ce nu, concurând cu bărbații, spune ea.

Franca râde, indulgentă.

— Parcă-l aud vorbind pe cumnatul meu, spune ea.

Apoi privește traseul, în sfârșit eliberat de mecanici și de curioși. Juriul e pe cale să dea startul. Se turează motoarele și aerul se umple de strigăte. În tribune, toți se ridică în picioare, în timp ce fanfara intonează, urmată de o lovitură de tun.

În acel an, ajunge prima – după nouă ore și jumătate, pentru cei 450 de kilometri ai cursei – Itala lui Alessandro Cagno, cu cea mai mare viteză: aproape 47 de kilometri la oră. A doua clasată, o altă Itala, ajunge după zece ore. Paul Bablot e al treilea, în timp ce *Madame* și *Monsieur* Le Blon, din cauza unei serii de pene, ajung după timpul maxim, stabilit la douăsprezece ore. Dar este mai bine decât la alți concurenți, cum ar fi Vincenzo Lancia sau americanul George Pope cu o Itala, care nici măcar nu reușesc să termine cursa.

Profeția Anninei se va adeveri în 1920, cu ocazia celei de-a 11-a Targa Florio, când baroneasa Maria Antonietta Avanzo va participa la cursă într-un Buick. Chiar își va rupe șasiul în timpul celei de-a doua manșe. Dar și Eliška Junková, supranumită Miss Bugatti, va ajunge a cincea la ediția din 1928. Mereu galant, Vincenzo Florio, scuzându-se față de învingător, Albert Divo, va spune că Eliška este învingătoarea morală a competiției. Între anii ’50 și ’70, Anna Maria Peduzzi și Ada Pace vor participa de cinci ori, la fel și Giuseppina Gagliano și Anna Cambiaghi.

Timp de șaptezeci de ani, cursa va fi scena celor mai renumiți piloți: de la Felice Nazzaro la Juan Manuel Fangio, de la Tazio Nuvolari la Arturo Merzario, de la Achille Varzi la Nino Vaccarella. Tânărul Enzo Ferrari va concura de cinci ori, între 1919 și 1923, ajungând al doilea în 1920, cu o Alfa Romeo. Și vor fi și ani întunecați, cu participanți foarte puțini, cu accidente grave sau cu tragedii, precum cea a contelui Giulio Masetti, „Leul din Madonie”, decedat în 1926 la bordul mașinii sale Delage, cu numărul de concurs 13, care, de atunci, nu va mai fi atribuit niciunei mașini din cursă. În cele din urmă, va veni și 15 mai 1977, când Gabriele Ciuti va pierde controlul Osellei sale și va lovi câțiva spectatori, ucigând doi. Cursa va fi suspendată în a patra manșă. „Targa a murit”, vor titra jurnalele, fără să exagereze. „Micul circuit din Madonie” va fi abandonat pentru totdeauna.

Dar nimic din toate acestea nu se întâmplă încă, în dimineața aceea umedă de 6 mai 1906. Nimeni nu poate știi ce amprentă – profundă, exaltantă, de neșters – va lăsa Targa Florio în istoria automobilismului nu doar italian, ci și mondial.

Un pariu a fost totuși câștigat. În ziua aceea, toată lumea, italieni, străini, piloți și spectatori, s-a îndrăgostit. De Madonie, de automobile, de un nou mod de a conduce, de o experiență vibrantă, plină de emoție.

Vincenzo Florio a adus viitorul în Sicilia. Sicilia nu va uita asta niciodată.

* * *

— Ah, dar ai Poudre Azurea di Piver, pudra mea preferată! Pot s-o folosesc? întreabă Giulia, așezându-se lângă Franca.

— Sigur. Servește-te.

În camera Francăi, la Villa Igiea, lumina soarelui alungă și ultimele frânturi de penumbră ale acelei dimineți de sfârșit de aprilie. Igiea este lângă măsuța de toaletă și le privește pe cele două femei cu o expresie greu de interpretat, un amestec de curiozitate și de melancolie.

Giulia se întoarce, îi gâdilă nasul cu puful de pudră și reușește să-i smulgă un zâmbet. Apoi se uită iar în oglindă. Are treizeci și șase de ani și Franca are treizeci și trei: sunt ambele frumoase și elegante, deși pe chipurile lor s-a lăsat un văl al durerii, prin care au trecut amândouă, și al amărăciunii, care-a prins rădăcini în inimile lor, ca o buruiană imposibil de smuls.

În ochii verzi ai Francăi apare o lacrimă, pe care și-o șterge repede cu dosul palmei.

— Te simți bine? o întreabă Giulia.

Franca ridică din umeri.

— Lui Baby Boy i-ar fi plăcut enorm cursa asta… murmură ea.

Își revine, prinde o șuviță de păr pe deget și o fixează în agrafa din care scăpase, în ciuda eforturilor Carmelei, camerista care i-a luat locul Diodatei, căsătorită cu doar câteva luni înainte. Cu un semn, cheamă guvernanta și o roagă s-o ia pe Igiea și să pregătească bagajele micuței. Va asista la înfruntarea „bărcilor cu motor” de la geamul camerei sale, apoi, cum se întâmplă tot mai des, va merge să petreacă o vreme cu bunica ei, la Olivuzza.

Când fetița a plecat, își reia gândul:

— Zic c-a făcut bine Vincenzo să organizeze un nou eveniment la o săptămână după Targa Florio. Mulți au rămas și alții au venit anume din toată Europa, e multă voioșie; până și Ignazio e mai puțin posomorât.

Giulia încuviințează.

— Am încercat de multe ori să vorbesc cu el, să-l întreb despre cramă, despre sulf și despre șantier, dar rămâne mut. Sau îmi spune să-mi văd de treburile casei Trabia și nu de ale lui. De parcă am fi străini.

Franca tace, iar Giulia o privește pieziș.

— Nici măcar ție sau mamei nu vă zice nimic, cred.

— Știi, sunt ocupată să administrez Villa Igiea și nu vreau să mă amestec în problemele lui de afaceri. Cât despre mama ta, nu vrea să vadă pe nimeni în perioada asta. Abia dacă am convins-o să o primească pe Igiea câteva săptămâni.

— Din cauza *donnei* Ciccia?

Franca încuviințează.

— Sărmana *donna* Ciccia. Sigur, era deja bătrână și nu se mai mișca, dar să se ducă așa, brusc, din cauza unei pneumonii… Îmi amintesc că, odată, în timp ce încerca fără succes să mă învețe să brodez, mi-a zis: *Picchì chistu avi a sapiri a fari 'na fimmina maritata*[{191}]. Cum s-au mai schimbat lucrurile!

— Pentru noi, da, comentează Franca. Pentru mama ta însă, nu prea. Resimte dispariția *donnei* Ciccia prea… intens, aproape ca și cum ar fi o pierdere de familie. De parcă n-am fi avut suficiente pierderi noi, familia Florio.

Giulia oftează. Ia de pe măsuță flaconul de *La Marescialla dell Officina Farmaceutica di Santa Maria Novella,* își pune câteva picături pe încheietură, o dă cumnatei, apoi se ridică și se duce la geam.

— Ah, se întunecă. Dar cu siguranță nu-l conving doi nori pe Vincenzo să spună stop cursei! exclamă, încercând să înveselească atmosfera. Știi, ieri-seară, Pietro și cu mine am vorbit mult cu Ludovico Potenziani, în timp ce soția lui pălăvrăgea cu Ignazio despre Targa Florio. Mi s-a părut că amândoi sunt entuziasmați de aceste curse sportive.

— De fapt, au zis toți că a doua ediție a fost mai frumoasă decât prima. Și da, Madda mi-a destăinuit că a fost foarte impresionată și că sigur va reveni. Știi că ne-au invitat la vila lor din San Mauro, în Rieti?

Franca se ridică și își pune un inel cu un smarald mare, care se asortează

perfect cu rochia.

— Dintre gemenele Papadopoli, mărturisesc c-o prefer pe Vera. Este mai… reținută. Sunt femei inteligente, care s-au căsătorit cu bărbați nu foarte deștepți, și ăsta a fost norocul lor.

Un comentariu sec, care taie în carne vie.

— Știu că sunt prietenele tale și că ți-au fost aproape… la Veneția, dar nu le simpatizez. Mi se par prea dezinhibate.

Franca respinge amintirea Veneției și a Giacobinei, a copilei născute doar ca să moară, odată cu toate speranțele sale. Nu vrea ca durerea să o tragă din nou după ea, împiedicând-o să se bucure de micile plăceri ale vieții. A înțeles că, dacă vrea să aibă liniște, trebuie să uite, să ignore, să nu vadă. Conștientizarea propriei fericiri este, adesea, cea mai rea dintre condamnări.

— Parcă aș auzi-o vorbind pe mama, murmură ea, în timp ce coboară împreună scările.

Giulia ridică privirea.

— *Donna* Costanza are un spirit de observație remarcabil, spune, ridicându-și poala rochiei. Mi se par *duc sunte appizzate o'muro*[{192}].

Franca zâmbește.

— Au chipuri angelice, desigur… dar cred că știu prea bine ce să obțină de la un bărbat.

Giulia chicotește.

— Și tu ai o cohortă de admiratori. D'Annunzio visează la tine și mai e și acel marchiz, care, când ești la Roma, îți trimite buchete de flori zi de zi…

— Îi las să viseze, spune Franca.

La parter sunt întâmpinate de un zgomot a cărui intensitate crește pe măsură ce traversează saloanele. Zeci de oaspeți au venit să asiste la cursa de bărci cu motor, pe care o organizează Vincenzo Florio, după modelul celor de la Monte Carlo și Nisa. Dar Perla Mediteranei – așa se numește competiția tânărului Florio – este o cursă mult mai serioasă și mai bine administrată decât cele franceze, la care pasionații de motonautică nu pot rata participarea.

Ignazio stă în grădină și, în jurul lui, se află familia Potenziani și fiul mai mare al Giuliei, Giuseppe, care va împlini curând optsprezece ani. Este un băiat chipeș, cu un aer obraznic, amintind nițel de al unchiului său,

Vincenzo.

Prințul Ludovico Potenziani, cu chipul lung și ascuțit, poartă pălărie ca să se apere de soare.

— Pentru 28 aprilie, e foarte cald, zice el.

Madda își curbează buzele într-un surâs. Are un chip dulce și luminos și părul blond, foarte diferit de cel castaniu al Francăi și al Giuliei.

— Haide, nu te mai plânge! Suntem în Sicilia, în ținutul soarelui, și este aproape ora două după-amiaza! Poți simți miros de mare! E totul atât de viu aici, exclamă ea și se apleacă să ia o tartină pe care i-o oferă un chelner.

Decolteul rochiei îi dezvelește parțial sânii perfecți, în ciuda celor două sarcini. Privirea lui Giuseppe și cea a lui Ignazio poposesc mai mult decât ar trebui pe fâșia de piele.

Giulia le întoarce spatele și-i șuieră Francăi:

— Ce ți-am spus?

Toți se ridică și se îndreaptă spre templul grec care se înalță lângă mare, unde au fost aranjate multe fotolii, deasupra cărora au fost întinse pânze mari, să apere de soare. Franca, Giulia și Madda se așază în primul rând. Ignazio cheamă un chelner, să servească limonadă doamnelor și vin alb domnilor. Ludovico Potenziani își găsește un loc la umbră. Giuseppe Lanza di Trabia se așază în spatele lor.

— Unde e Vera? o întreabă Franca pe Madda. Nu am mai primit de săptămâni o scrisoare de la ea.

— La Veneția, cu Giberto, cred. E unul dintre soții aceia care țin mult la o familie unită.

Madda privește în jur, cu o mână pe brațul Francăi.

— Ce loc frumos e Villa Igiea! Zâmbește, se întoarce spre soare. Aici nu poți fi decât fericit. Tu și Ignazio sunteți foarte norocoși! L-ați avut oaspete de curând și pe Eduard al VII-lea!

— Cu soția, Alexandra, și cu fiica, Victoria. Au fost fascinați și de Villa Igiea, și de Olivuzza și, mai ales, de vilișoara lui Vincenzo.

Ignazio le-a oferit mașina noastră Mercedes și Isotta Fraschini cumpărată nu de mult și au profitat ca să viziteze Palermo cu tot confortul. Este mare păcat că nu s-au putut opri să asiste la cursă…

— Ludovico e atât de plicticos, comentează încet Madda, aruncându-i o privire soțului. Nu îi place niciodată nimic. Se plânge de orice, detestă tot ce e nou. Nu ca Ignazio al tău, care este un entuziast și încearcă mereu să

aibă companie. E un bărbat atât de amuzant!

— O trăsătură caracteristică bărbaților sicilieni și mai ales celor din familia Florio, comentează Giulia. Găsesc mereu o cale de a face ceva, bine sau rău, și știu să fascineze, chiar dacă știu că e cazul să se întoarcă în cuib.

Și-i aruncă Maddei o privire severă.

Chiar atunci sosește Vincenzo, echipat cu un megafon de alamă. Salută oaspeții și, în aplauzele lor, anunță numele concurenților: mai întâi cei din categoria *racers – Flying Fish* a lui Lionel de Rothschild, *Gallinari II,* cu motor Delahaye, și *New-Trèfle III* al lui Émile Thubron – și apoi, cei din categoria *cruisers –, C.P. II,* construit la Napoli, *Adèle* al lui Zanelli și *All'Erta,* cu o chilă Gallinari și cu motor Fiat.

O lovitură de tun dă startul cursei, care devine curând un duel pasionant între *All'Erta* și *Flying Fish,* în timp ce *Adèle* rămâne în urmă. *Flying Fish* triumfă, ajungând la finiș după zece ture – o sută de kilometri în total – în două ore și optsprezece minute.

Franca și Giulia au urmărit cu atenție și cu entuziasm fiecare clipă a cursei, întrebându-i încontinuu pe Ignazio și pe Ludovico despre timonieri, ambarcațiuni și vitezele lor. Madda, în schimb, după primele ture, a suspinat cum că tot zgomotul îi dă dureri de cap și că se duce să se plimbe.

Dar, când Giulia s-a întors să-i vorbească lui Giuseppe, a văzut că șezlongul băiatului era gol.

Nu s-a putut abține să nu se strâmbe, dezamăgită.

* * *

Iarna este o fantomă la vila din Olivuzza. Pășește fără zgomot, îmbracă un văl de praf aurit, asemănător cu tulul cu care, uneori, se acoperă morții. Se ascunde în umbrele care se alungesc între camere, face să fluture draperiile din catifea, alunecă pe podelele cu model tablă de șah și aduce cu sine ecoul zilelor în care casa era plină de voci și de râsete de copii. Este o fantomă tristă, însă Giovanna o cunoaște foarte bine. Și îi ține companie în camerele atât de cunoscute.

Până când, la 8 februarie 1908, soarta întoarce cărțile.

Este târziu în noapte când Giovanna se trezește în strigătele servitorilor, în zgomot de pași, de uși trântite. Este derutată și, pentru o clipă, se întreabă ce este mirosul acid care-i inundă nările și o face să tușească. Apoi, înțelege. Simte, mai degrabă decât vede, focul. Un incendiu.

E alături, își spune, coborând din pat. Ajunge la ușă, o deschide:

coridorul de la primul etaj este înecat într-un nor de fum negru, care pare să se cațăre pe tapițerie și pe ușile din lemn aurit. Își ia un șal și se grăbește să iasă din cameră, îndreptându-se direct la etajul de deasupra, unde doarme Igiea. Dar, pe scări, se întâlnește cu doica. O poartă în brațe pe micuță și aleargă să o pună la adăpost, urmată de două cameriste desculțe, în cămașă de noapte.

Femeile ies în grabă din casă și niște servitori le aleargă în întâmpinare, o iau pe Igiea, strigă, se roagă. Apoi, în timp ce-i dau Giovannei apă, să-și liniștească tusea, îi explică și că unii au rămas înăuntru și încearcă să prevină răspândirea flăcărilor în restul Olivuzzei.

Dar numai în clipa în care ajunge mașina pompierilor se întoarce Giovanna. Căldura focului pare să-i mângâie pielea, îndepărtând frigul acelei nopți de februarie și teama. Indiferentă la țipetele servitorilor și la suspinele Igieei, ascultă trosnetul bârnelor și scârțâitul geamurilor care se sparg. Se poate gândi doar că, atunci când acea lumină roșie se va stinge, când căldura aceea infernală se va răci, va putea să se întoarcă în cameră, în pat, să doarmă. Se va putea întoarce la viața ei, înconjurată de amintiri, protejată de ce-i este mai drag, de stafiile sale. *Totul va fi ca înainte,* își spune.

Rămâne așa, nemișcată, cu mâinile încleștate pe stomac, până ce ajung Franca și Ignazio: ea era la o recepție dată de familia Trabia și, când a aflat, i s-a făcut rău. El, în schimb, era cu Vincenzo la Teatro Politeama, la un meci de lupte, și a fost anunțat de carabinieri. Franca o înfășoară pe Igiea în mantia ei tivită cu blană de vulpe, apoi se apropie de soacra ei și o ia de mână, cu un gest de tandrețe. Dar Giovanna nu reacționează și rămâne așa chiar și când Ignazio o ia de după umeri.

El este cel care hotărăște. Cheamă șoferul și dă ordin să fie duse toate femeile la Villa Igiea. Trebuie să se odihnească și oricum nu au ce să mai facă acolo. Cel puțin până nu se sting flăcările.

Stând între Franca și doică, Giovanna strânge mâna fiului său. Când pornește mașina, închide ochii și își acoperă fața cu mâinile.

* * *

A doua zi, Ignazio este cel care intră primul în camerele devastate. A fost un incendiu accidental, i-au spus pompierii. Poate un cămin în care focul nu se stinsese de tot, poate o scânteie căzută pe un covor… Dar ce importanță mai are?

Cu inima grea, Ignazio se învârte între pereții înnegriți, își trece degetele peste tapițeria crăpată din cauza căldurii, pășește printre mobile prefăcute în cenușă, fragmente de porțelan prețios carbonizate și tablouri desfigurate. Ajunge în dormitorul mamei.

Din camera aceea, din mai multe saloane și mai ales din superba sală de bal n-au rămas decât pereții. Celelalte camere de la parter – inclusiv biroul – sunt intacte, ca prin farmec. Din fericire, focul nu s-a extins spre partea mai nouă a Olivuzzei. De fapt, camera lui și a Francăi, sala de mese, grădina de iarnă și salonul verde au fost salvate.

Așezată într-un fotoliu din grădina de la Villa Igiea, înfășurată într-un șal, Giovanna ascultă povestea fiului ei. Oricât de îndurerat ar fi, Ignazio știe că ar fi inutil să-l ascundă adevărul. Vorbește încet, încercând să nu lase amărăciunea să transpară, dar Giovanna o simte pe piele, ca pe o urmă a căldurii din seara anterioară.

Apoi, scoate ceva din buzunarul hainei.

— Uite, l-am găsit pe podeaua camerei dumitale, spune el, întinzându-i un colier de diamante murdar de funingine. Îmi pare rău, dar mă tem că perlele și cameele sunt distruse. Încercăm totuși să le găsim, murmură.

Giovanna ia colierul. S-a deformat de la căldură și pietrele sunt opace. Îl răsucește în mâini și aproape nu-l recunoaște, pentru că nu, nu poate fi unul dintre darurile de la soțul ei. Apoi, își amintește cutia mare din fildeș, încastrată în măsuța de toaletă, care conținea bijuteriile ei.

Și înțelege într-un târziu.

Nu va mai vedea niciodată papuceii din pânză brodată ai Giovannuzzei. Cămașa de batist a lui Vincenzino al ei, cu broderia fină a *donnei* Ciccia. Ultimul flacon de parfum al lui Ignazio. Ochelarii. Rozariul din coral și din argint. Fotografiile cu soțul, cu băiatul în costum de marinar, cu nepoții morți, așezate pe comodă, ca să fie primul lucru pe care-l vedea dimineața și ultimul pe care-și odihnea ochii seara. Toate hainele din dulap. Cămașa de noapte purtată după nuntă. Medalionul cu șuvița de păr a lui Ignazio. Cartea de rugăciuni în care ținea un portret al micului Blasco. Cărțile cu exerciții de germană ale lui Vincenzino. Vioara. Perdelele din damasc. Rozariul *donnei* Ciccia. Portretul imens al lui Ignazio, pictat când era încă tânăr și sănătos.

Viața ei s-a prefăcut în cenușă.

Pe de altă parte…

N-a avut niciodată curajul să se despartă de cutia din lemn de trandafir și abanos în care ținea Ignazio scrisorile de la femeia pe care o iubise. Giovanna o găsise după moartea lui și, nu doar o dată, gelozia o împinsese să o scoată din sertar și să meargă la șemineu, s-o ardă. Însă nu reușise. Nostalgia prevalase asupra ranchiunei. Chiar și ce ura cel mai mult îi devenise drag. Acolo, înăuntru, era o urmă a lui Ignazio, a dragostei sale; oricât de dureros era, oricât de puțină iubire primise ea, scrisorile acelea o făceau să se simtă aproape de el.

Acum, se prefăcuseră în fum.

Mai rămăseseră doar cenușă, tăciuni și funingine.

Giovanna nu știe cum va reuși să se descurce acum, că și ultima dintre fantomele sale a plecat.

* * *

Anninei Alliata di Montereale îi plac mașinile și viteza. Și e curajoasă și hotărâtă. Privește viitorul fără teamă.

Vincenzo a intuit imediat toate astea. Și a primit confirmarea când, cu două luni în urmă, în iulie, ea l-a cerut în căsătorie. Da, ea. Annina a fost deosebită chiar și în asta.

Mergeau la mare și el o invitase să conducă în locul lui. În cealaltă mașină, Franca zâmbise cu indulgență, Maria Concetta își făcuse semnul crucii și *chauffeur*-ul hotărâse să meargă mult mai încet, dintr-odată. Așa că Annina călcase ambreiajul și îi depășise, cu părul împrăștiat pe tetieră și fața întoarsă spre soare. Apoi claxonase și, făcând-o, atinsese brațul lui Vincenzo. El se înroșise ca un școlar.

Se opriseră lângă stațiunea balneară Romagnolo. În fața lor, coasta din Aspra și din Porticello, cu o mare de un turcoaz atât de intens, că îi luă ochii. Coborâse din mașină, cu pași iuți, suflecându-și mânecile rochiei de culoarea piersicii, cu gura zâmbind pe jumătate. Vincenzo își luase haina, o urmase și porniseră alături, la plimbare.

— Nu mă certa pentru că am fost nesăbuită, bine? Știai că voi conduce așa.

— Nu aș face-o niciodată. Ador viteza.

Ea încuviințase, apoi îl luase de mână și i-o strânsese.

— Da, știu. Suntem perfecți împreună. Fața ei devenise serioasă. Însoară-te cu mine.

El o privise uluit. O femeie să facă o cerere în căsătorie?

Și apoi… să se însoare? El? Să renunțe la toate, la *amice,* la viață, la distracție, la călătorii, la cursele de mașini…

— Bine.

Răspunsul venise din suflet. Cu ea nu trebuia să renunțe la nimic, pentru că aveau aceleași pasiuni și pentru că erau amândoi flămânzi de viață. De când intrase Annina în viața lui, altele nu mai contau. Sigur, din când în când se mai oprea o seară la Casa delle Rose, însă era ceva normal pentru un bărbat, nu?

Cu ochii mari, Vincenzo rămăsese tăcut câteva momente.

— Eu ar fi trebuit să te cer, știi?

Ea ridicase din umeri.

— Tu o să-mi faci o declarație publică, cu inel cu tot. Lucruri menite pentru familie și cunoștințe, care abia așteaptă să aibă motiv de bârfă. Eu vreau să știu dacă și tu mă dorești cum te doresc eu pe tine.

El nu îi răspunsese. O sărutase, ridicând-o în brațe de pe poteca spre mare.

— Dumnezeule! Ce mai e și asta? murmurase Maria Concetta, care li se alăturase.

Franca nu zâmbise. Doar oftase și privise în altă parte.

Annina nu e o fată ca toate celelalte. O interesează bijuteriile și hainele doar până-ntr-un punct. Este pragmatică, veselă, plină de viață. Mai ales hotărâtă să trăiască fără compromisuri. Dorește respect. Nu e ca Franca; aceasta, după ani de certuri, a decis să ignore aventurile fratelui său.

Vincenzo știe. Cu ea va trebui să-și schimbe stilul de viață, se gândește, deschizând poarta vilișoarei din centrul parcului. Îl întâmpină parfumul de lemn și cel mai delicat, al potpuriului de citrice de pe masa cea mare. Privește în jur: pe coridorul care este și salon, volute din lemn se ridică din pereți, pentru a se împleti în linii sinuoase. La stânga, un cămin din majolică și din lemn. În față, o fereastră mare dă spre o terasă acoperită cu pânze albe, mobilată cu divanuri din fier forjat. Este mobila lui Ducrot – divane tapisate cu verde, o consolă mare, cu linii sinuoase – completează spațiile în care lumina și lemnul par să se amestece fără a dizolva continuitatea.

Se îndreaptă spre demisol, unde se află garajele, dar și o sală de biliard, folosită și ca fumoar, și ca salon de joc. Își așteaptă vărul, pe Ciccio d'Ondes, să i se alăture pentru un joc de biliard și, între timp, aranjează

tacurile în rastele, le dă vârfurile cu cretă. Spațiul imens, acoperit cu verde, este liniștit și răcoros: locul ideal de a-ți petrece o după-amiază de vară, fără să fii deranjat. Adesea, își aducea aici femeile, cu care petrecerea câte o zi întreagă jucând cărți, șezând pe hainele sale și ale frumuseții căreia-i venise rândul.

Gândul îi place și-l irită, totodată. Când a izbucnit incendiul de la Olivuzza, în februarie, s-a temut că focul îi distrusese și viluța. Își amintește cum îl cuprinsese disperarea. Casa era parte din el, îi reflecta nevoia de libertate, independența, dorința de a găsi mereu ceva care să-l surprindă.

Este o casă de burlac, își spune, oftând. Va trebui să schimbe ceva sau să găsească alt loc în care să trăiască împreună cu Annina. Ceva pe care să-l clădească împreună.

S-a gândit mereu doar la el, și acum nu poate decât să se închipuie lângă ea. Pentru prima dată în viață, se simte pierdut. Este prea tânăr să-și amintească devotamentul mamei sale față de soț și nu știe câtă dragoste i-a oferit bunica lui, Giulia, bunicului al cărui nume îl poartă. Are mult prea multe căsnicii sub ochi bazate doar pe convenințe economice sau sociale. Simpla idee a unei colivii din minciună, din ură și din suferință, pe care unele cupluri și-au construit-o chiar pentru ele, îl înfioară.

Dar de un lucru e sigur: o vrea pe Annina în viața lui. Va încerca, pe de o parte, să nu-i facă rău. Pe de altă parte, să îi ofere tot ce merită.

Dragoste și respect. Sunt cuvinte noi pentru el, începutul unei călătorii pe un tărâm fascinant și necunoscut.

Dar, cu Annina alături, i se pare că ar putea ajunge până la capătul lumii.

* * *

În după-amiaza aceea de la sfârșitul lui octombrie 1908, în biroul de la Olivuzza, Ignazio se freacă la ochi și ia o foaie. Este încă o factură.

WORTH
Robes, Manteaux, Lingerie, Fourrures{193}

Ce se află dedesubt aproape că-i provoacă amețeală:

1 rochie de seară din catifea gri, inserții de tul în aceeași nuanță, brodată cu paiete gri mate și lucioase, tiv din blană de sconcs:

1 corsaj din tul tivit în spic de grâu copt;
1 costum din pichet, vestă de lenjerie;
1 mantou de seară din catifea vișinie, tivit cu șinșilă; mâneci brodate sau cu motiv „scântei”;
1 rochie din dantelă de argint, culoare satin bleu-ciel…

Să le trimit pe Franca, pe fată și pe mama la Paris să își refacă garderoba după incendiu a fost o idee foarte proastă, își spune, fixând cifrele de la finalul facturii.

În alte vremuri, suma aceea nu i-ar fi stârnit nicio emoție. Dar azi e ca o lovitură de pumnal. La fel sunt și factura de la Lanvin și cea de la Cartier, unde a dus-o soția lui pe soacră să-și înlocuiască unele dintre bijuteriile pierdute în flăcări.

Pe de altă parte, mama lui a devenit și mai posomorâtă, Igiea s-a speriat cumplit, iar Franca… să o trimită departe l-a ajutat să evite scenele sau comentariile de după ce-a aflat ea despre relația lui cu Vera Arrivabene.

Mama Francăi, mai întâi, și apoi Giulia au văzut foarte bine: nu se poate avea încredere în gemenele Papadopoli. Madda nu își ascunde interesul pentru tânărul Giuseppe Lanza di Trabia. Cât despre Vera, soțul ei are cu zece ani în plus și este un ofițer de marină scorțos. O fi prietenul lui Ignazio… dar asta nu l-a oprit.

Este frumoasă, plină de viață, veselă. Îl face să se simtă bine și îi ușurează inima, iar Ignazio de asta are nevoie disperată. Între acei pereți se simte oprimat.

Dă la o parte facturile de la Worth, Lanvin și Cartier și le parcurge pe cele pentru lucrările de la Olivuzza. A trebuit să refacă opt camere – inclusiv sala de bal –, fără să mai pună la socoteală curățenia și zugrăveala nouă, ca să înlăture murdăria de pe pereți și de pe alte elemente. El și Franca au decis să profite de ocazie pentru a crea un hol circular în fața sălii de bal: un detaliu la modă, potrivit pentru discuții și relaxare.

— Relaxare, desigur… mârâie Ignazio.

Se aude o bătaie ușoară în ușă.

— Avocatul Marchesano, *don* Ignazio, anunță valetul.

— Să intre.

Cu pași grei, Giuseppe Marchesano intră și se apropie de birou. De ceva vreme, este juristul familiei, după ce a fost avocat al părții civile la procesul

uciderii lui Notarbartolo. Dar interogatoriul scurt al lui Ignazio a avut loc cu șapte ani în urmă. De atunci, vântul și-a schimbat de multe ori direcția și Marchesano s-a adaptat. Pe de altă parte, nu este singurul sicilian al cărui trecut îi contrazice prezentul.

Ignazio nu se ridică. Privește dosarul imens pe care i l-a pus Marchesano pe birou, apoi se uită la avocat cu o expresie între neliniște și nerăbdare.

— Dați-mi vești bune, zice el, de îndată ce ușa se închide în urma valetului. Am nevoie.

Mustața avocatului – neagră și compactă, la fel ca părul lui – freamătă.

— Mă tem că nu vă pot ajuta. Se așază și arată spre dosar. Mi-au scris de la Banca Commerciale. Face o pauză. De la Milano, de la sediul central, adaugă.

Cu ochii închiși, Ignazio își masează baza nasului.

— Continuați.

— În ședința de pe 1 noiembrie, vi se va cere oficial să cedați companiei La Veloce e Italia acțiunile Navigazione Generale Italiana pe care le-ați oferit ca garanție a creditelor. Au indicat aceste două companii fiindcă sunt afiliate NGI și, astfel, acțiunile vor rămâne în interiorul grupului.

Vorbește calm, în cuvinte măsurate. Ignazio Florio, știe el bine, nu e prost, dar trebuie să accepte lucrurile așa cum stau: Banca Commerciale Italiana, cel mai important creditor al Casei Florio, nu mai are încredere în el.

Și încearcă să-l dea afară de la Navigazione Generale Italiana.

Ignazio își acoperă fața cu mâna.

— Se tem, murmură el. Se tem că am putea vinde acțiunile NGI unei companii externe, pentru a obține lichidități, permițând astfel concurenților periculoși să intre pe piața transporturilor maritime.

— Evident. Vă țin sub observație de când i-ați vândut acțiunile lui Attillio Odero. Practic, i-ați cedat șantierul naval. Cum se spune? V-ați vârât singur mortul în casă.

Da, au trecut aproape trei ani de când a vândut acțiunile Società Cantieri Navali, Bacini e Stabilimenti Meccanici Siciliani pentru a dobândi niște bani, practic extrăgându-se din activitățile companiei. Un sacrificiu care încă-l doare. Care nu i-a folosit la nimic.

— E nenorocitul ăla de Piaggio în spatele a toate astea. De când l-am concediat, i-a intrat în cap să distrugă NGI cu Lloyd Italiano. Și sunt gata să

pun pariu că Giolitti e de acord și abia așteaptă să scape de mine! El și prietenii lui!

Marchesano ridică o sprânceană, dar nu comentează. Deschide dosarul, ia o foaie, o privește, mijește ochii. Scoate din buzunar un monoclu și și-l pune.

— În timp, ați cedat Comercialei tot mai multe acțiuni ale NGI, fără să vă gândiți că, practic, nu aveți lichidități, spune el. Ați dat la Banca Commerciale ultimele acțiuni ale SAVI, ca garanție pentru un împrumut, și cine știe dacă veți reuși să-l plătiți. Mai mult, în curând se vor înnoi convențiile de stat pentru navigație și există multe oferte de la concurenții dumneavoastră…

— Pe scurt, ce vrea Banca Commerciale? Vocea lui Ignazio este subțire ca o ață. Fiindcă trebuie să-mi dea ceva în schimb… nu se pot aștepta să renunț așa la tot!

— Banca Commerciale are obligațiuni la schimb și vă oferă un drept de răscumpărare în mai sau în noiembrie, anul viitor, firește că la un preț diferit. Marchesano își scoate monoclul, își încrucișează mâinile pe burtă. Cu toată sinceritatea, *don* Ignazio, aveți dreptate: sunt niște condiții brutale. Dacă acțiunile nu sunt răscumpărate, ieșiți din Navigazione Generale Italiana și tot ce ține de ea, mai ales topitoria Oretea, dar și cala de construcție. Dar, dată fiind situația casei comerciale, nu văd ce…

Ia altă foaie și i-o întinde lui Ignazio.

Ignazio se uită la cifre. Sunt nemiloase.

Și rezumă o situație dramatică.

Își simte mâinile tremurând și un gol în stomac.

Se întinde după clopoțel. Vrea să fie de față și Vincenzo. Până acum, l-a ținut departe de toate și nu i-a explicat în detaliu ce se întâmplă. N-a vrut să trăiască o tinerețe împovărată de răspunderi, ca a lui. I-a permis totul, l-a răsfățat ca pe un fiu pe care nu-l mai are.

Îl străbate un gând, care se zdrobește de pământ, ca un curent electric.

Va mai exista un motiv să lupte?

Fratele său ajunge în scurtă vreme. În acele minute foarte lungi, în care Ignazio și Marchesano au așteptat în tăcere, umbrele s-au alungit în cameră, luând în posesie rafturile, răsucindu-se la picioarele biroului, apoi urcând pe pian. Lemnul pare să respire, să scârțâie.

Ca un suspin prelung.

Vincenzo ajunge, abia mai respirând, în cămașă și în ținută sportivă. Are pete de ulei pe mâini și pe pantaloni și un aer vesel.

— Ce se întâmplă, Igna? Făceam niște schimbări cu mecanicii, la mașină, și… Ah, domnule avocat Marchesano, sunteți aici?

— Intră.

Tonul posomorât al fratelui său șterge zâmbetul lui Vincenzo. Închide ușa, se așază lângă Marchesano. Ignazio îi dă foaia cu datele și îi spune să citească.

Vincenzo ascultă. Se încruntă, clatină din cap, iar și iar.

— Nu înțeleg… murmură el. Toți banii ăștia… cum e posibil?

Pălește și urmărește coloanele, cu degetul, de parcă așa ar putea schimba cifrele.

— Când s-a întâmplat? De ce nu mi-ai zis?

— Pentru că totul a început acum aproape cincisprezece ani și tu erai prea mic. Îți amintești de falimentul Credito Mobiliare? Se deschiseseră filiale la banca noastră și oamenii avuseseră încredere să depună bani tocmai de asta, apoi… am plătit datoriile filialei Credito, răscumpărându-le cu banii Casei Florio. Atunci a început. Am dat bani din casă și, între timp…

Tace și arată spre hârtiile de pe masă.

Un șir de încercări, un munte de eșecuri: de la Consorțiul Agricol Sicilian la șantierul din Marsala. De la Società Cantieri Navali, Bacini e Stabilimenti Meccanici Siciliani la Anglo-Sicilian Sulphur Company. Villa Igiea, cu acțiunile aproape integral cedate către Société Française de Banque et Dépôts. A trebuit să ajungă până în Franța ca să găsească bani.

— Pierderea de lichidități m-a dus în brațele altor bănci, pentru împrumuturi. Așa au venit dobânzile…

— Doar capcanele de ton sunt profitabile încă, confirmă avocatul Marchesano gândurile lui Vincenzo, care se oprise la mențiunea Egadi.

Ignazio se lasă pe spătar și se uită la avocat. I se pare că o parte din el e convinsă că omul acela rotofei ar putea avea o soluție, o cale de scăpare. Dar altă parte, cea rațională, cea lucidă, strigă la el despre Casa Florio că e prizoniera datoriilor. Acum, toată lumea o știe, și nu doar la Palermo, ci și în Europa. Nu mai e vorba doar despre facturile croitorilor, bijutierilor, artizanilor de mobilier. Nici despre faptul că hotelurile de pe Coasta de

Azur sau din Alpii Elvețieni îi cer să plătească nota când părăsește incinta, în timp ce, înainte, era suficientă o strângere de mână și înțelegerea că reglarea conturilor va urma la scurtă vreme. Sunt cambii, tot mai numeroase, care trebuie plătite. Toate ipotecile care s-au adunat, în timp, pe case și pe fabrici.

— Da. Egadi e singura întreprindere încă profitabilă a casei comerciale, răspunde Marchesano.

Se ridică în picioare, se uită la ei. Într-o parte, un tânăr care, până în clipa aceea, se gândise doar cum să se bucure de viață și care e acum anihilat de acele cifre, a căror semnificație reală poate că nici nu reușește să o înțeleagă, pentru că lui banii i s-au părut mereu ceva de care nu avea de ce să se preocupe. În fața lui este Ignazio. Dintr-odată, i se pare bătrân și obosit. Ca și cum apăsarea unui blestem s-ar fi abătut asupra lui. Un om fără un scop în viață.

Fără un fiu căruia să-i lase totul.

Lui Marchesano îi pare rău.

Nu-i ca și cum ar putea pretinde imposibilul sau ar acuza pe cineva, familia Florio, se gândește el. Semnalele au fost suficiente, iar comunicarea de la Banca Commerciale este doar apogeul unor ani de activități speculative, al unor sfaturi date și niciodată acceptate și al ușurătății.

Ignazio clipește, parcă trezindu-se dintr-un somn lung.

— Cu aceste cărți în mână, nu vom putea recupera acțiunile, zice el amar.

Avocatul nu poate decât să-și desfacă brațele.

— V-am spus: sunt condiții foarte dificile. Dar sunt și singurele la care sunt dispuși. Își pune mâinile în buzunare, face câțiva pași. Situația e gravă, dar nu fără soluție, *don* Ignazio. Trebuie să ne gândim la un plan de recuperare. Cum să dăm un curs nou lucrurilor. Pentru că, la ora actuală, Casa Florio nu mai are credibilitate.

Tonul este calm, dar vorbele înjunghie.

Ignazio își duce mâna la gură, ca să nu înjure, tremură, apoi lovește biroul cu pumnul.

— La naiba! strigă el.

Vincenzo tresare, se ridică de pe scaun. Nu l-a văzut niciodată atât de furios și de disperat pe Ignazio.

— Banca Commerciale deja are banca noastră… acțiunile, clienții… și

așa e de șase ani! Ca garanție pentru banii ceruți de mine! Acum vrea și restul?

— Dar atunci au recunoscut o descoperire de credit de cinci milioane…

— Cât?

Vocile lui Vincenzo și Marchesano se amestecă. Avocatul se întoarce să-l privească pe tânăr și, de data asta, nu își ascunde mila, întrepătrunsă cu iritarea.

— Acum șase ani, fratele dumitale a deschis un credit la Banca Commerciale și a continuat să se îndatoreze, an de an, garantând doar cu acțiunile, începând cu cele ale NGI. Ați fost ținut departe prea multă vreme și este bine că acum știți ce fel de furtună vă amenință viitorul.

Vincenzo deschide gura să vorbească, dar nu poate.

Începe să înțeleagă. Își amintește. *Aegusa,* iahtul pe care și-a petrecut multe veri fără griji, copil fiind. Vândut. Aceeași soartă o avuseseră și *Fieramosca, Aretusa, Valkyrie. Dar apoi s-a vândut și Villa ai Colli…*

— Am crezut mereu că le-ai dat călugărițelor Villa ai Colli pentru că Franca nu mai voia să calce în locul unde a murit Giovannuzza. De fapt…

Un rid dureros străbate fruntea lui Ignazio. Ridică din umeri, parcă zicând că da, și aceea, din același motiv, apoi ia altă hârtie de pe masă și i-o întinde. Eticheta spune: VÂNZAREA TERENURILOR TERRE ROSSE. Proprietatea Giovannei d'Ondes, dota ei.

Vincenzo clatină din cap. Nu crede. Întinde mâna după hârtie, apoi se retrage.

— *Maman* ce știe?

— Despre situația asta? Puțin. Știe că avem dificultăți, dar…

— Și Franca?

Privirea lui Ignazio e mai clară decât vorbele.

— Mai întâi, trebuie să decideți dacă vreți să răscumpărați acțiunile SAVI date ca garanție către Banca Commerciale și apoi să vă salvați participarea la activitățile vinăriei Marsala. Aveți conturi private care trebuie închise cât mai repede.

— Dar încă avem resurse… murmură Vincenzo. Se ridică, clatină din cap, arată spre active. Există proprietăți imobiliare, acțiuni… firește, și cele de la SAVI au valoare.

Ignazio pufnește.

— Nu ai înțeles că au fost oferite garanție? Pe scurt, nu le putem lua în

considerare, pentru că ne este aproape imposibil să le răscumpărăm. Da, avem credite de recuperat, dar puține. Majoritatea avuției noastre provine acum de la Favignana și din case.

Ignazio desface brațele, parcă pentru a îmbrățișa ce-l înconjoară.

Pentru o clipă, Vincenzo se gândește la viluța din parcul Olivuzzei și la pregătirile de căsătorie cu iubita lui Annina. I-a promis o nuntă ca-n povești, și acum…

Vocea lui Marchesano îi întrerupe gândurile. Omul pune arătătorul pe foi.

— Cred că înțelegeți ce trebuie să faceți. Pentru prima dată, ridică glasul. Trebuie să reduceți cheltuielile. Pricep că, pentru voi, e dificil să vă imaginați asta, dar trebuie să începeți de undeva…

— De unde? De la Teatro Massimo? De la Ospedale Civico? Dar știți în ce condiții era bilanțul? Cât de reduse erau pavilioanele? Am început să refac… și acum să abandonez totul?

— *Don* Ignazio, gestionați prea multe inițiative care nu vă aduc profit. Trebuie să puneți punct anumitor lucruri.

Ignazio se oprește lângă birou, se duce la geam apoi. Are părul răvășit și cravata strâmbă.

— Dacă tai fondurile pentru binefacere înseamnă să le strig tuturor că nu mai suntem Florio, că numele nostru, numele tatălui și al bunicului, nu mai are nicio valoare. Pricepeți?

Avocatul nu răspunde imediat. Își duce mâinile la gură, într-atât ar vrea să se abțină. Dar, în cele din urmă, vorbește. Ignazio și Vincenzo își vor aminti pentru totdeauna acele cuvinte de piatră, și când vor fi bătrâni, și când nu vor mai avea o casă și vor fi constrânși să trăiască drept musafiri.

— Nu mai aveți un nume pe care să contați, *don* Ignazio.

Vincenzo se foiește pe scaun. Ignazio privește în gol, apoi închide ochii. Pentru prima dată, se bucură că tatăl lui e mort, pentru că nu ar fi putut suporta o asemenea rușine. Și el, probabil, oricum nu s-ar fi aflat niciodată în situația *aceea.*

— Aici am ajuns? murmură Ignazio.

Marchesano își scoate ceasul din buzunar, se uită la el și ar avea multe de zis, și cuvintele îi ard buzele precum tăciunii, dar nu vrea să ofenseze. În cele din urmă, se hotărăște.

— Nu avem multe soluții dacă nu mergem foarte, foarte sus.

— La Banca d'Italia? La Bonaldo Stringher, rechinul de director? Ignazio clatină din cap. Nu! Ne-ar pune lațul de gât. Are prea mulți aliați printre industriași. Abia așteaptă să mă dea afară și să-și împartă Casa Florio ca niște *cani di mannara.*

— Se poate, da, însă mă îndoiesc. Acum, obiectivul principal este protejarea economiei palermitane și siciliene. Direcția este convenabilă tuturor. Avocatul își drege glasul. Trebuie să-i cerem lui Stringher o întâlnire înainte de cea a acționarilor. Inspiră adânc și continuă, privindu-l în ochi. Ați făcut afaceri nereușite. Ați subvenționat afaceri care s-au închis în câțiva ani. Ați preluat construirea unui șantier naval care nu a devenit operativ și a trebuit să îl vindeți. Ați comis păcatul mândriei și al lipsei de experiență. V-au sfătuit mulți, dar i-ați îndepărtat. V-ați făcut prea mulți dușmani, începând cu Erasmo Piaggio, pe care l-ați dat afară în mod urât. Suntem deci aici și, da, numele Florio nu mai valorează nici cât hârtia pe care-i scris. Patrimoniul dumneavoastră este compromis și nu vă rămâne decât o cale de a vă salva cel puțin demnitatea: să găsiți cum să ieșiți cu capul sus.

* * *

După ce pleacă Marchesano, Vincenzo își ia capul în mâini și privește covorul persan fără să-l vadă. Ignazio se plimbă prin cameră.

— Termină, mârâie Vincenzo, răgușit de mânie. *Stai naibii locului!*

Ignazio se postează în fața lui.

— Ce vrei? îi spune el, pe un ton belicos. Nu pot să merg?

— Mă înnebunești, asta faci, răspunde Vincenzo și îl împinge.

Simte nevoia să se bată? Da. Să urle, să înțeleagă, să se revolte, pentru că nu poate fi adevărat tot ceea ce a aflat. E imposibil și nu vrea să creadă. Ignazio îl apucă și îl scutură.

— Calmează-te!

— De ce nu mi-ai zis niciodată nimic?

— Ai fi înțeles? Aveai în cap doar mașini, *fimmine*... Și apoi, la ce bun să ne facem amândoi griji?

Vincenzo sare în picioare.

— Fiindcă tu ești un sfânt… Pe *fimmine* ale tale cât ai cheltuit? Bijuteriile date tuturor, ca să nu mai zic de case, ca aia pentru Lina Cavalieri! Acum, cu Vera, tot ce faci e să vii și să pleci de la Roma… în niciun caz nu faci afaceri!

— Nu îți permit să mă judeci. Eu îți plătesc pasiunile, mai știi? Ai idee cât costă să organizezi Targa?

Se înfruntă. Vincenzo îl împinge, murmură o insultă. Au aproape aceeași înălțime, seamănă bine. Dar cei 15 ani diferență se văd – mai ales azi.

— Era de datoria ta să-mi spui ce se petrece. Nu știam că eram atât de…

Caută un cuvânt și nu îl găsește.

— … disperați? completează Ignazio, pufnind. Da, la naiba, așa suntem! Și nu exclud că vă trebuie să vindem din proprietăți ca să plătim datoriile.

Înghite în sec, știind că, de fapt, va trebui să facă mult mai mult ca să lase spațiu Casei Florio.

Vincenzo încearcă să se calmeze, dar se teme. Nu e aceeași teamă exaltantă ca atunci când conduce cu viteză. Aceasta îi îngheață sângele și gândurile și îi anulează viitorul. Privește în jur, ca și cum nu ar recunoaște locul în care se află, ca și cum mobilele și obiectele care au făcut mereu parte din viața sa cotidiană ar aparține, brusc, altcuiva. Merge prin birou și atinge panoul de marmură care prezintă un episod din viața Sfântului Ioan Botezătorul. E o operă a lui Antonio Gagini, marele sculptor din secolul al XIV-lea, și Vincenzo își amintește că tatăl lui a cumpărat-o când el era foarte mic. Atunci i se păruse imensă și foarte grea. Alături, o pictură a școlii rafaelite. Apoi, biroul, scaunele din piele, covorul persan… Dincolo de ușă, în casa aceea și în viața lui, sunt vaze de majolică, cristale de Boemia, porțelanuri nemțești, pantofi englezești, haine *haute couture*... Cum să se gândească la ideea că nimic din toate astea nu-i va mai aparține? Ce fel de existență îl așteaptă?

— Îmi pare rău.

Vocea lui Ignazio îi atinge spatele și îl obligă să se întoarcă.

Se întoarce și îl îmbrățișează.

— Vom ieși din asta cu capul sus, Igna. Vei vedea…

Dar celălalt clatină din cap și se desprinde.

— Și tu… care trebuie să te căsătorești… spune, cu vocea încrâncenată.

La gândul acela, ridul de pe fruntea lui Vincenzo se destinde.

— Amânăm cu un an. Annina e fată deșteaptă. Va înțelege.

— Dar ce va zice lumea despre noi… începând cu Tina Whitaker și limba ei despicată!

Vincenzo face un gest care spune: „Cui îi pasă?”

— Să încercăm să ne descurcăm cumva, zice el.

O parte din el se încăpățânează să creadă că ar mai fi o soluție, oricare, pentru că trebuie să existe o cale de scăpare. Familia sa a făcut atâtea pentru Palermo și pentru Sicilia. Cum să se uite toate astea?

Ignazio încuviințează și suspină, obosit. Dar mintea sa aleargă deja și caută ceva care să-l calmeze, și iată: Vera, cu surâsul ei liniștit și cu seninătatea sa. După aceea, îi vine altă idee, luminoasă, dar plină de cruzime. Încearcă să o înăbușe. Degeaba. Pentru că tocmai ușurătatea oferită de Vera îi permite să mai aibă încredere în viitor. Să-i dea o speranță.

O speranță care se află în Franca. Da, soția sa e din nou însărcinată. La cinci ani după moartea Giacobinei, Franca așteaptă un copil și numai Dumnezeu știe cât speră să fie băiat.

Pentru că orice ființă umană are nevoie să știe că lumea sa nu se încheie cu sine, că are ceva de dat viitorului. Ignazio se agață de viitor ca un naufragiat de o stâncă.

* * *

— Mergem la Royal Cinématographe? Dacă ai ști cât am fost de mișcată aseară la *Francesca da Rimini*! Și apoi am râs cu lacrimi la *Maimuța dentistă*!

— Cum dorești tu, draga mea! Se întoarce spre *chauffeur.* Pe Via Candelai, la intersecția cu Via Maqueda, te rog.

Isotta Fraschini întoarce lejer, evitând gropile din pavaj.

Noua sarcină, recent anunțată, a umplut-o pe Franca de o nesiguranță stranie. Nu se teme pentru copil și nici nu e consecința nemulțumirilor constante ale lui Ignazio, care este oricum plecat la Roma, cu afaceri. *Și cu alt motiv,* se gândește. Imaginea Verei Arrivabene îi vine în minte, dar o alungă repede. Nu, este o senzație amestecată de epuizare și de intoleranță.

Ar vrea să plece, poate la Paris sau în Alpi, dar doctorul i-a interzis. Așa că se plimbă de la Olivuzza la Villa Igiea, își cheamă prietenele la jocuri de cărți, citește mult – recent, a terminat noua tragedie publicată de adoratul ei d'Annunzio, *La nave,* care a plictisit-o nițel – și merge des la cinema, în compania Stefaninei Pajno, a cărei vorbărie o amuză mereu, și a Maruzzei, pe care o încântă „scenele adevărate", poate pentru că-i amintesc de când era tânără și în putere și putea călători cu tatăl și cu fratele ei.

— Regio Teatro Bellini este un cinematograf mai frumos și mai elegant, spune chiar ea, cu o bucurie insolită în glas.

Stefanina desface brațele.

— Dar *gentuzzei* nu-i pasă de eleganță. *Cunti* sunt suficiente pentru ea, chiar dacă-s ale păpușilor. Râde ușor. Să-ți mărturisesc ceva, Franca: mică fiind, am asistat la un spectacol de păpuși, de la geamul dormitorului, cu doica lângă mine, fiindcă părinții mei nu voiau să mă amestec în mulțime. Când povestitorul a început să vorbească și să imite voci caraghioase, am fost atât de încântată! Am râs și am plâns și mi-a fost frică, chiar dacă doica mi-a acoperit urechile să nu aud înjurăturile. Aici, la cinema, așa mă simt… liberă!

— Și mai oferă tuturor șansa de a vedea lumea și de a ști povești care nici nu apar în cărți, adaugă Maruzza, entuziasmată.

— Da. Stefanina își aranjează rochia albastră, se lasă pe spate și privește pe geam. Totul se schimbă și devine mai rapid, chiar și într-un oraș precum Palermo. Nu zic doar de drumurile noi, care, în sfârșit, elimină străduțele dinspre port și barăcile, nici despre automobile sau despre mașinile alea zburătoare care-i plac atât de mult cumnatului tău, Vincenzo! Zic de femei: curând, vom putea și noi, la fel ca pariziencele, să nu mai purtăm corset și, poate, la Politeama, se vor organiza marșuri precum al sufragetelor londoneze. Ați citit, nu? La Albert Hall au fost 15.000! Se pare că, brusc, femeile se grăbesc să facă lucruri noi, să se îndrepte spre viitor. Dar…

— Ce? murmură Franca, întorcându-se spre ea.

— Uneori, cred că schimbările sunt doar de suprafață. Că, în realitate, noi, femeile, încă ne agățăm de trecut.

— Independența provoacă mereu teamă, comentează Maruzza. Dar nu poți evita progresul.

— Dar nici nu poți anula dintr-odată trecutul. Și nici nu ar fi corect. Mie, de exemplu, mi se pare nepotrivit să stau la cinematograf lângă spălătoreasă mea sau lângă un vizitiu din piață. E împotriva… ordinii sociale, așa e.

Maruzza își dă ochii peste cap.

Franca ascultă, cu o mână pe abdomen, tăcută. Poate că neliniștea ei este generată de același lucru: în ce fel de lume va trăi copilul ei? Își va găsi locul în orașul acesta care freamătă, gata să-și urmeze viitorul, dar cu chipul întors spre trecut?

* * *

Lambriurile sunt lustruite cu ceară și au un parfum delicat. De-a lungul pereților, sunt rafturi pline cu volume legate în piele, alternate cu tablouri în

tonuri sumbre. Podeaua de marmură lucioasă scânteiază în lumina soarelui. Este un soare cutezător, neobișnuit pentru noiembrie, chiar și aici, la Roma. Pare aproape batjocoritor.

Giuseppe Marchesano și Ignazio Florio stau în fața unui birou impunător. Totul în cameră pare a avea scopul precis de a provoca uimire, chiar și ușa mare, dublu batantă, îmbrăcată în marochin roșu, acum închisă în spatele lor.

În fața lor, se află Bonaldo Stringher, directorul general de la Banca d'Italia. Răsfoiește dosarul pe care i l-a prezentat Marchesano. Ignazio abia dacă poate respira. Remarcă picăturile de sudoare de la tâmple și le șterge, cu un gest discret.

— Văd că ați ajuns la sentimente mai bune, spune Stringher.

Are un chip care pare dăltuit în marmură, chelie incipientă, ochi înguști și pătrunzători și un aer energic și totuși detașat.

Ignazio își îndreaptă spatele.

— Oricine are dreptul de a corecta, spune el, arogant.

Marchesano nu își ascunde grimasa iritată. Ignazio Florio reușește să fie arogant chiar și căzând în abis, se gândește el.

Mâna lui Stringher mângâie vesta închisă la culoare și se oprește pe cadranul ceasului de buzunar. Îl privește, de parcă ar cântări cât timp să le acorde celor doi.

— Am avut un schimb de păreri cu președintele Consiliului nostru, despre cazul vostru. Onorabilul Giolitti crede că ar trebui să salvăm Casa Florio nu atât pentru că este a voastră, cât pentru a garanta ordinea publică a Siciliei, care este deja foarte dificil de controlat.

Marchesano ar vrea să răspundă, dar Stringher ridică mâna să-l oprească. Privește în jur, apoi ia din scrumieră un trabuc stins. Îl reaprinde și îl privește în ochi pe Ignazio.

— Așadar, sunteți dispus să încredințați gestionarea patrimoniului unui administrator extern? Și fratele dumneavoastră ce crede? Este, totuși, proprietarul unei treimi din bunuri…

— Fratele meu are încredere absolută în mine.

Privirea lui Stringher este sceptică.

— Nu vor fi, așadar, probleme în a avea și semnătura *sa* pe aceste documente.

— O veți avea, intervine Marchesano. Domnii Florio își asumă

încredințarea tuturor activităților unui administrator extern, timp de zece ani, obținând, în schimb, un cec care să le garanteze păstrarea nivelului de trai.

Bonaldo Stringher ridică din sprâncene.

— Acest cec ar trebui să întrețină și paraziții cu care se înconjoară familia Florio? Ca să înțeleg despre ce cifră vorbim.

— Paraziți? Prieteni buni, cărora le oferim susținere și ajutor, mai degrabă. Ignazio nu se poate abține. Familia mea are o demnitate de întreținut, *signor* Stringher. Sunt de acord că am… că eu am făcut greșeli în administrarea activelor familiei. Recunosc. Dar am un nume important și stimat. Nu voi permite nimănui să mă umilească și…

Marchesano îi pune o mână pe braț și îl strânge. *Tăceți, pentru numele Domnului,* pare să spună privirea lui.

— Așa cum a zis deja *signor* Florio, va trebui să facă sacrificii, dar sacrificii pe care să și le poată permite. Dumnealui și familia nu pot trăi ca oamenii obișnuiți.

Stringher se sprijină de spătar, îi privește pe cei doi, învârte trabucul între degete.

— Acțiunile NGI pe care le veți ceda companiei indicate nu sunt suficiente să vă acopere datoriile. Vă trebuie circa 21 de milioane de lire{194}.

Ignazio tresare. Suma aceea îi taie respirația, îi apasă plămânii.

— Am reușit să obțin o amânare a plății pentru acțiunile SAVI pe care le-ați oferi ca garanție și care trebuie răscumpărate până în decembrie, continuă Stringher, urmărind raportul cu degetul. Dar aveți alte scadențe.

— Dar convențiile…

— Nu m-aș baza prea mult pe ele, *signor* Florio. Lloyd Italiano deja se îndreaptă în direcția aceea. Dimpotrivă, ar trebui să începeți să vă gândiți să le cedați o parte din flota de ambarcațiuni cu aburi ale NGI. Asta v-ar putea ușura situația.

Deci am avut dreptate, se gândește Ignazio, cu ochii la covorul persan, încețoșându-i-se. *Nenorocitul de Piaggio! Se pare că scopul vieții lui este să smulgă familiei Florio tot ce am reușit.*

Stringher, pe de altă parte, se gândește la conversația cu Giolitti. Ministrul transporturilor încearcă să piloteze reînnoirea convențiilor

maritime. Natura lor – potrivit șefului guvernului – trebuie să se schimbe, pentru că, în prezent, împiedică alte companii, poate ligurice sau toscane, să își ofere serviciile la prețuri mai avantajoase. Nu este vorba despre Nord și Sud, pentru Giolitti: dar statul nu poate continua să susțină companiile care dețin un monopol. Și Stringher este perfect conștient că a fost deja o licitație pentru înnoirea serviciilor de transport, chiar dacă, din diverse motive, nicio companie n-a luat parte la ea. Stringher știe și tace, pentru că el, spre deosebire de Ignazio Florio, înțelege când e cazul să vorbească și când nu. Stringher își cunoaște puterea și știe cui îi datorează loialitate.

Și știe, pe de o parte, că să ajute Casa Florio înseamnă să sprijine economia unei întregi insule și, pe de altă parte, că guvernul și-a exprimat, cu o precizie aparte, propriile interese. Cele două lucruri nu coincid neapărat.

Ignazio e încremenit. În tăcerea care s-a lăsat, singurul care poate vorbi e Marchesano. Se ridică, îl fixează pe Stringher cu privirea și murmură:

— Mulțumim, domnule director. Vă vom comunica decizia noastră.

* * *

— *Donna* Franca, aici sunteți! V-am căutat peste tot, până ce mi-a zis Nino că sunteți în grădină. Pe frigul ăsta!

Maruzza, de obicei atât de calmă, nu își ascunde neliniștea. O acoperă cu șalul, îi încălzește mâinile. De când s-a întors de la Messina, Franca nu vorbește, doarme puțin și prost și abia dacă mănâncă. Acum e acolo, nemișcată pe banca din piatră din fața volierei, purtând doar o jachetă din lână peste o rochie din catifea gri-închis.

— Vă rog să vă întoarceți în casă. I-am cerut lui *monsù* să vă facă un ceai cu *lemon tart,* care vă place atât de mult. Să intrăm. Curând începe să plouă.

Franca ridică fruntea și o privește pe Maruzza, cu un zâmbet ciudat.

— Erau acolo. I-am văzut… murmură. Doar eu i-am putut vedea, însă au fost acolo…

— Cine, *donna* Franca? Ce spuneți? Vocea Maruzzei devine ascuțită, preocupată. Haideți să ne încălzim în fața șemineului. Aveți nevoie de odihnă și de căldură. Mastro Nino l-a aprins pe cel mare, din salon.

Dar Franca nu se mișcă. Se întoarce să privească în față, iar degetele i se încleștează în șalul adus de Maruzza.

Are în fața ochilor o imagine pe care nu vrea să o uite.

Plaja din Messina.

În zorii zilei de 28 decembrie 1908, pământul s-a cutremurat între Sicilia și Calabria. Se mai întâmplase în trecut și avea să se întâmple iar. Fusese mereu o zonă de cutremure, de maree, de curenți puternici, și familia Florio o știa prea bine, deși trecuse mai bine de un secol de când frații Paolo și Ignazio Florio plecaseră din Bagnara Calabra, tocmai după un cutremur, să-și încerce norocul la Palermo.

Dar nu fusese un „simplu" cutremur. Fusese mâna lui Dumnezeu, căzută din ceruri asupra oamenilor și lucrurilor. Pământul se crăpase în două, ca o coajă de pâine. Lăsase în urmă doar firimituri.

Reggio Calabria fusese distrusă, și multe localități – inclusiv Bagnara – reduse la grămezi de zidărie. Messina se făcuse praf și pulbere în mai puțin de două minute. Apoi, spiritul cutremurului capturase marea, ridicând-o, și valuri foarte înalte loviseră ce mai rămăsese din oraș și pe cei care se aflau pe străzi. Izbucniseră incendii, explozii de gaz. În cele din urmă, sosise ploaia, transformând praful în noroi, murdărind în loc să spele, înecând supraviețuitorii care rătăceau printre ruine. Ziarele umpluseră pagină după pagină cu detalii, unul mai cumplit decât celălalt: hăurile din care se ridicau mâini și picioare, strigătele, mai întâi puternice și apoi tot mai slabe, lumea care fugea către zonele rurale sau rămânea nemișcată, împietrită, urlând fără încetare. Și povestiseră și despre oamenii care scormoneau frenetic printre ruine, în căutarea lucrurilor de furat: eterna poveste a șacalilor care profitau de durerea altora.

În zilele următoare, informațiile se succedaseră haotic, neliniștea se suprapusese cu nevoia și urgența ajutoarelor, care puteau să vină doar pe mare, pentru că drumurile erau întrerupte de gropi și de falii imense.

O spusese regele în persoană, sosit la Messina împreună cu regina Elena, pe 30 decembrie, la bordul lui *Vittorio Emanuele,* în telegrama pe care i-o trimisese lui Giolitti: *Aici domnesc masacrul, focul și sângele. Trimite nave, nave, nave.* Apoi ajunsese vestea că Nicoletta Tasca di Cutò, sora Giuliei Trigona, rămăsese sub ruine, împreună cu soțul ei, Francesco Cianciafara. Din fericire, fiul lui. Filippo, un băiat de 16 ani, fusese salvat.

Franca nu s-a mai mulțumit cu ziarele și l-a înnebunit cu întrebări pe Ignazio. Voia să știe ce făcuse crucișătorul *Piemonte* al Regiei Marine, care se afla în portul Messina în momentul tragediei și care intervenise primul; ce ajutoare sosiseră de la navele comerciale engleze, dar mai ales ce făcea

NGI. Și el îi explicase că aduceau mâncare și ajutoare, că deja patru vapoare cu abur ale companiei Navigazione Generale Italiana erau gata să primească sinistrații, că soseau de la Genova *Lombardia* și *Duca di Genova,* cu provizii pentru circa două mii de persoane, pentru o lună, și că *Singapore* și *Campania* erau în drum spre Napoli, cu aproape trei mii de supraviețuitori la bord.

Dar nu fusese suficient.

Când Ignazio o anunțase că voia să plece la Messina, Franca îi ceruse să îl însoțească. Când o refuzase, îl implorase și îl rugase. Giovanna și Maruzza îi spuseseră și-i repetaseră că erau prea multe pericole pentru o femeie însărcinată, că existau riscuri de epidemie și de infecții, că era nevoie de ea la Palermo, în comitetele de binefacere pentru sinistrați, că nu trebuia să se obosească, că agitația îi putea face rău copilului… Degeaba. În dimineața plecării, Franca era la poartă, cu paltonul de călătorie și cu o valiză în mână și, pe un ton care nu permitea nicio replică, spusese: „Trebuie să merg și eu”.

Plecaseră pe vapor și, după un scurt transfer cu șalupa, ajunseseră pe plaja Messinei. În timp ce Ignazio supraveghea debarcarea alimentelor și a medicamentelor și se implica în echipele de salvare, Franca se învârtise printre corturi, gata să ajute în orice fel posibil.

Și atunci îi văzuse.

Copii. Mulți. Murdari de cenușă și de sânge, care cerșeau o bucată de pâine sau care săpau printre ruine, căutând un semn de viață acolo unde nu mai erau decât praf și moarte. Nou-născuți nemișcați și cenușii, pe care mamele se încăpățânau să-i țină la sân. Copilași goi, care mergeau cu greu și care-și strigau disperați mamele printre ruine. Copii care o priveau, vii, dar cu ochii lipsiți de viață.

O zguduise amintirea propriilor copii. În fiecare privire, o descoperise pe cea a Giovannuzzei, în fiecare pas nesigur, îl regăsise pe Baby Boy, toți nou-născuții i se păreau Giacobina… Văzuse o fetiță în cămașă de noapte albă, cu părul lung și negru, care semăna cu prima ei născută, o strigase pe nume, dar ea se întorsese și continuase să-și caute mama, o femeie care ședea în apropiere, cu un băiețel adormit pe genunchi.

Pentru o clipă, o invidiase pe nenorocita aceea, care pierduse totul, dar care avea încă alături copiii.

De atunci, nu se mai gândise la altceva.

— Doar eu am putut să-i văd, dar acolo erau… repetă, și mișcă mâna de parcă ar mângâia chipul Giovannuzzei sau ar putea ciufuli buclele lui Baby Boy.

Maruzza se apropie, o cuprinde cu brațul după umeri, își lasă capul pe umărul ei.

— *Donna* Franca, trebuie să-i lăsați să plece, murmură ea. Sunt mereu cu dumneavoastră, dar nu mai sunt pe acest pământ. Și oricât de dureros ar fi, trebuie să vă preocupați de cei care încă mai sunt.

Igiea și… această făptură mică, de aici, încheie, cu o mână pe burta ei.

Franca începe să plângă. Plânge pentru orfanii pe care nu i-a putut ajuta. Da, reușiseră să ia cam cincizeci de refugiați – majoritatea copii – în fabrica lor de ceramică, transformată în spital. De trei dintre ei se ocupaseră personal ea și Giulia, dar unul murise din cauza rănilor, altul fusese luat de bunic și al treilea se atașase de soacra ei și nu voia să plece de lângă ea.

Însă ea nu vrea copiii altora, ci îi vrea pe ai ei, ai ei.

Dar nu-i mai are. Pentru ea, sunt umbre care străbat Olivuzza, îngerași care nu vor crește niciodată. Uneori, le aude pașii mici pe scări; alteori, când ațipește, simte mângâierea unei mânuțe sau sărutul unor buze în miniatură. Se trezește brusc, cu inima în gât, și caută în beznă o urmă a prezenței lor, mirosul lor… dar e singură.

Și totuși, Maruzza are dreptate, așa cum a avut dreptate și soția acelui pescar, cu cinci ani în urmă, la Favignana, când se gândea să… Există Igiea și un copilaș care va sosi în două luni. Un băiețel? Speră, dar nu prea crede. Speranța i s-a transformat adesea în otravă.

Franca își șterge lacrimile, se desprinde de Maruzza, se ridică și privește voliera. În casa aceea, în parcul acela, sunt prea multe semne din trecut și prea multe amintiri.

— Ne întoarcem la Villa Igiea, Maruzza?

Abia dacă șoptește.

— Sigur, răspunde cealaltă. Ne întoarcem.

* * *

Este martie 1909. În biroul lui Bonaldo Stringher se reunesc un grup de avocați și directorii băncii, să discute situația Casei Florio.

Cei doi frați nu sunt prezenți. În locul lor, participă Ottavio Ziino și Vittorio Rolandi Ricci, avocații, care, împreună cu Giuseppe Marchesano, reprezintă interesele casei comerciale. Rolandi Ricci este cel care-și asumă

sarcina neplăcută de a descrie situația: nu mai este timp, spune el. Da, mai degrabă decât banii, lipsește timpul și există riscul să nu mai rămână nimic de salvat. La presiunile lor, se adaugă cele ale prefectului de Seta, care i-a cerut directorului de la Banca d'Italia o soluționare rapidă a situației.

Palermo se agită din nou.

Nu doar pentru că, pe 12 martie, în Piazza Marina, a fost ucis cu patru focuri de armă locotenentul Giuseppe „Joe" Petrosino, care a sosit de la New York pentru a trage sforile care leagă Mafia siciliană de Mano Nera americană. Nici pentru că eterna sabie a lui Damocles, lipsa înnoirii convențiilor – și dispariția, în consecință, a sectorului maritim din Palermo – încă atârnă deasupra orașului, iar pe 21 martie duce la o paralizie care acaparează orice activitate – de la fabrici la școli, la magazine și tramvaie – și, ca prin minune, nu explodează într-o revoltă.

Prea multe voci se ridică, de prea multă vreme, și oamenii vor să știe. Trec prin fața Olivuzzei, se plimbă prin grădina de la Villa Igiea și își lungesc gâtul, mijesc ochii, ciulesc urechile. Încearcă să surprindă o mișcare la ferestre, studiază mașinile oprite la intrare sau caleștile, care sunt încă folosite pentru plimbările de după-amiază, ascultă muzica pe care o pot prinde din saloane, scrutează invitații la conversații, la petreceri, la ceaiuri și se întreabă dacă, într-adevăr, criza este pe atât de gravă pe cât se spune.

Insolent și avid, cu un zâmbet malițios, Palermo așteaptă să priceapă ce se va întâmpla, pentru că mulți se gândesc că arogantul Ignazio Florio va fi ajuns, în sfârșit, la fundul sacului. Dar acel zâmbet ascunde teama. Dacă familia Florio dă de greu, e dificil pentru oraș să rămână pe linia de plutire. De la angajări la operele de binefacere, prea multe lucruri sunt în joc.

De la Roma, vin vești care-l fac pe Ignazio să tremure. După întâlnirea cu juriștii Casei Florio, Stringher i-a scris că Ziino, Rolandi Ricci și Marchesano – cu binecuvântarea dată de Banca d'Italia – încearcă să creeze un consorțiu de bănci care să preia datoriile și să administreze Casa. Stringher este supărat, deși cuvintele-i sunt precaute. Pentru el, Ignazio nu e decât un cerșetor iritant, un incompetent care se plânge pentru că băncile nu-l mai ascultă.

Pe de altă parte, Ignazio nu mai știe la cine să apeleze. Într-o după-amiază, pe la început de mai, se duce la Banca Commerciale, la sediul general, să discute despre încă o amânare, dar nici măcar nu e primit de

director. Potrivit secretarului, acesta e „foarte ocupat”. „Dacă e cazul, cu siguranță nu-l voi mai deranja”, răspunde sec și pleacă, însoțit de privirile celorlalți oficiali.

Nu s-a mai simțit niciodată atât de umilit.

El, care altă dată ar fi putut cumpăra întreaga filială! El, care le-ar fi putut fi stăpân pe viață. El, dat afară cu dispreț.

Întors acasă, neliniștea sa nu are leac. Ar vrea să discute cu cineva. Nu cu un prieten, nici măcar cu Romulado, de care-i este rușine, dar cu cineva care să-l înțeleagă. Cu fratele lui? Nu, Vincenzo a ieșit cu mașina, cu Annina și cu Maria Concetta. Au stabilit nunta pentru vară și au decis să locuiască pentru o vreme la vilișoara de la Olivuzza – pe care Vincenzo o reorganizează, pentru ca și Annina „să aibă spațiul ei” – și, pentru o vreme, pe Via Catania, la intersecție cu eleganta Via Libertà, într-un *palazzo* cu linii moderne, în centrul uneia dintre zonele în plină extindere. *Un* palazzo *care nici nu e complet plătit, Cerule sfânt! se* gândește Ignazio.

Mai e și Franca: e la Villa Igiea și organizează o serată în care se vor alterna partidele de cărți cu bucățile muzicale. I-a plăcut mereu să joace și se pricepe, însă, în ultima vreme, pare să se gândească doar la asta. La început, Ignazio nu era mulțumit: după întoarcerea de la Messina, săptămâni întregi, Franca n-a vrut să vadă pe nimeni și și-a petrecut zile întregi închisă în camera ei de la Olivuzza. Dar apoi și-a dat seama că felul în care-și petrecea timpul devenea tot mai scump și i-a cerut să-și limiteze mizele. Ea a părut să rămână surdă la interpelările sale.

Într-adevăr, lucrurile se înrăutățesc din nou între ei.

Sarcina Francăi, cea care i-a reapropiat, care le-a dat speranță, s-a încheiat la 20 aprilie 1909.

Cu o fetiță.

I-au spus Giulia, după sora iubită a lui Ignazio. Are plămâni puternici și un temperament pe măsură; nou-născuta ocupă acum camerele copiilor, prea multă vreme goale. Imediat după naștere, Igiea – acum de aproape nouă ani – s-a uitat multă vreme la ea, apoi a întrebat-o pe doică dacă și ea va muri, la fel ca frații ei.

Femeia îi zâmbise, stânjenită și, cu o mângâiere, o asigurase că nu, va trăi. Din fericire, Franca nu auzise. Dar Ignazio da și simțise un junghi în inimă, pentru că o simplă întrebare îi reamintise de durerea lui.

Dintre cei cinci copii ai lui, îi rămăseseră doi. Două fete, pe deasupra.

Imediat după naștere, Ignazio i-a făcut cadou Francăi o brățară din platină. Nu cu safire, pentru că safire îi făcuse cadou după ce se născuse Baby Boy. Nu conta că acea datorie avea să se adauge altora. O luase de mâini și i le sărutase. Ea îl privise îndelung, înainte să vorbească, întinsă între perne, cu fața umflată și obosită.

— Îmi pare rău, spusese, în cele din urmă.

Cu jumătate de glas, cu ochii verzi imenși și resemnați.

Îmi pare rău că nu e băiat. Pentru că sunt prea bătrână ca să-ți mai dăruiesc alt copil. Pentru că, în ciuda tuturor, te-am iubit și v-am oferit credință, ție și căsniciei noastre. Dar acum nu mai există nimic, nici măcar fantoma dragostei care ne-a unit. Știu că ai pe alta. Și că nu este una dintre cuceririle tale trecătoare.

Toate acestea au trecut din sufletul Francăi în privirea ei și amărăciunea pe care o simțea l-a copleșit pe Ignazio, constrângându-l să coboare privirea și să încuviințeze.

Pentru că așa era. Gândul îi fuge la Vera. Ea îi înțelege frustrarea și știe să-i fie aproape, încurajându-l. Liniștindu-l, măcar puțin.

Și-o imaginează pe Vera, care-l întâmpină și îl îmbrățișează fără să vorbească. Îl ajută să își scoată haina, îl așază pe divanul apartamentului din hotel din Roma, unde se întâlnesc, și își lipește capul de al lui. Nu îl cicălește, ci îl ascultă. Nu îl judecă, îl liniștește.

Pentru că, dacă e adevărat că Franca a fost prima lui mare iubire, este la fel de adevărat că n-a fost singura. *Pentru că felul în care iubim se schimbă, pentru că oamenii se schimbă, la fel și felul în care avem nevoie să ne simțim iubiți,* se gândește. *Pentru că poveștile se termină și, în locul lor, rămâne adesea numai dorința unei îmbrățișări care liniștește, care te scapă de frica de timpul care trece și care te minte că nu ești singur.*

Dar Vera e la Roma, e departe.

Ignazio se învârte prin casă, iar servitorii se dau la o parte, coborând privirea. Apoi, întreabă unde este mama lui și cineva îi indică salonașul verde. Giovanna șade într-un fotoliu și are o broderie alături, însă își ține în poală mâinile chinuite de artroză. Dormitează.

El se apropie, o sărută pe frunte și ea se ridică.

— *Oh, figghiu meu… Chi dicinu* la bancă?

El ezită o clipă, apoi spune:

— Totul bine, mamă. ’*Un vi scantati,* minte el, cu inima strânsă.

Ea zâmbește și închide iar ochii.

Ignazio se așază lângă ea și o ia de mână. Ce să-i spună sărmanei femei, care a trebuit deja să renunțe la pământurile din dota ei, la Terre Rose, unde și-a petrecut tinerețea?

Privește fotografia tatălui său, pe măsuța de lângă fotoliu. Dar, pentru prima dată, în mod ciudat, nu citește în privirea sa severă o acuzație de inadecvare. Acum, i se pare că tatăl lui spune: „Fă-ți curaj, prinde puteri, pentru că așa este necesar".

Încă mai există speranță, se gândește Ignazio, îndreptându-se spre birou. Și repetă asta cât trece pe lângă camera Igieei, care se joacă liniștită, în timp ce doica o leagănă pe Giulia, care doarme profund.

Familia Florio este încă solidă, are un nume și dispune de resurse, indiferent ce crede Marchesano! Investigațiile experților de la Banca d'Italia garantează că banii sunt încă acolo, că familia are încă active și că datoriile personale – cele la care se ridică atâtea sprâncene – nu sunt principala cauză a problemelor sale.

Intră în birou și trântește ușa.

— Nu renunț, zice tare. Veți vedea cu toții cu cine aveți de-a face.

* * *

Iritarea față de cei de la Banca d'Italia și de la Banca Commerciale e atât de mare – căci ei nu doar că-l tratează ca pe un incompetent, ci își și pun și mâinile peste tot, scotocesc și investighează fără încetare –, încât Ignazio nu observă că încălzește un șarpe la sân. De fapt, este Vittorio Rolandi Ricci, unul dintre avocații săi, care-i scrie lui Stringher plângându-se că, în ciuda situației dramatice, palermitanii continuă să bea șampanie, să arunce banii la mesele de joc și să își satisfacă orice moft costisitor.

Stringher își pierde cumpătul. Dar în felul lui. Îi scrie lui Ignazio, cât de dur poate. Strânge cuvinte care acuză, se indignează, condamnă, disprețuiește și nu se încrede. Deasupra tuturor, formulează amenințarea explicită că-l va abandona în voia sorții.

Citind scrisoarea, Ignazio se aprinde. Nu-i prima dată când se simte umilit, și nici prima dată când îi e rușine, dar tonul detașat și formal al lui Stringher îl zguduie adânc, oferindu-i o claritate dureroasă. *Trebuie* să răspundă. Se închide în biroul lui și scrie. Se pregătește un minut, își alege cu grijă cuvintele, pentru că nu vrea să-l facă pe directorul de la Banca d'Italia să simtă cât este de îngrozit, dar nici nu poate risca să îl irite mai

tare. Scrie, citește, schimbă, meditează. Declară că va concedia personalul în exces, că va reduce costurile de administrare a casei și va limita restul la maximum. Încearcă să se explice, dar apoi simte că scuzele n-ar avea consistență și le anulează cu o mișcare fermă de stilou. În cele din urmă, cu dinții înfipți în buza inferioară, arde ciorna și bate la mașină scrisoarea.

Mai mult nu pot să fac, își zice, sigilând plicul și aruncându-se în fotoliu. Se freacă la ochi. Cât și-ar dori un pahar de coniac, din coniacul *lui*…

Atunci aude motorul Isottei Fraschini și salutul murmurat de șofer.

Franca s-a întors.

Ignazio scoate ceasul din buzunar. Scrisoarea l-a făcut să piardă noțiunea timpului.

E două și jumătate.

— La ora asta… murmură.

Apoi își dă seama de ceva.

Cât o fi pierdut în noaptea asta?

Iese din birou, traversează cu pași mari saloanele și ajunge în fața Francăi, în clipa în care ea intră în cameră. Are în mână o poșetă din aur, cu închizătoare cu diamante, una dintre ultimele achiziții de la Cartier, și un teanc de note de plată.

Când o vede, Ignazio începe să tremure.

— Cât ai pierdut? șuieră el.

Ea ridică mâna și se uită la hârtii de parcă atunci le-ar vedea prima dată.

— Nu știu… Le-am semnat și le-am spus că plătesc până mâine. Extenuat, Ignazio își duce mâinile la tâmple.

— Cine sunt „ei”? Și cât trebuie să plătești?

Franca intră, făcând-o pe Carmela să tresară. Dormea pe un scaun, își aruncă pantofii, îi întinde notele de plată lui Ignazio, cu un „uite” scurt, și se apropie de cameristă, care, cu ochii în pământ, rușinată, începe să îi descheie rochia de *faille* cu *paillettes* negre și argintii.

Când ajunge la ultimul nasture, Carmela ridică privirea și vede că Ignazio a dus o mână la gură, parcă pentru a se împiedica să țipe.

Franca vede cât de nelalocul ei se simte femeia.

— Poți pleca, draga mea. Faci curățenie mâine, îi spune.

Carmela se strecoară afară.

Franca, în furou, îl privește câteva momente pe Ignazio, cu sprâncenele

ridicate, apoi se așază pe pat.

— Îți dai seama cât ai cheltuit? întreabă el, cu glasul de nerecunoscut. Este aspru și totodată înlăcrimat. Îți dai seama că, în timp ce tu te distrai, eu eram aici, singur cuc, scriind o scrisoare în care mă justificam în fața câinelui de Stringher? M-am umilit, în numele familiei, și tu…

Franca își scoate ciorapii. S-a îngrășat după ultima sarcină, iar pe chip încep să i se citească semnele regretului, al exceselor, al nopților nedormite.

— Nu vreau să știu ce faci cu timpul tău. În plus, cred că Verei îi plac mai mult aceste confidențe.

— Nu ai vrut să știi niciodată de mine și despre cum mă simt! urlă el și îi aruncă hârtiile în față. M-ai întrebat vreodată cum mă simt, cum merg afacerile? Sau ce s-a întâmplat după moartea copiilor noștri, ce a însemnat pentru mine? Nu ți-a lipsit niciodată nimic: haine, bijuterii, călătorii… Și tu ai fost o ingrată! Tu, tu, tu… Era mereu despre durerea ta. Te-ai gândit vreodată că a trebuit să mă ocup eu de toate, să țin totul laolaltă, în timp ce tu erai ocupată să-ți plângă de milă restul lumii? Și eu am pierdut trei copii, știi? Nu mai am moștenitor, pe cineva care să preia Casa Florio după ce… Mi-am pierdut viitorul, dar pentru tine nu este important. Se apropie și o fixează cu privirea. Acum, trebuie să fiu sub tutelă, ca și cum aș fi idiot, incapabil să-mi administrez patrimoniul. Știai că lucrurile merg prost, dar ai continuat să te întorci cu spatele, să-ți vezi de viață, să cheltuiești fără limite. Și să mă umilești, da, pentru că aceste plăți nu pot fi onorate, nici mâine, nici Dumnezeu știe când. Dar ție nu-ți pasă. Ești o egoistă! Ești o nenorocită egoistă, intrată în casa asta doar grație unui chip frumos!

Franca îl privește detașată. Poate că a băut sau e doar obosită. Nu reacționează imediat. Se ridică, își pune cămașa de noapte și capotul, apoi se așază iar pe pat și mângâie cuvertura.

— Cum mă poți acuza că sunt egoistă, după toate prin câte m-ai făcut să trec în anii ăștia? răspunde ea încet. Spui că nu ți-am fost aproape în afaceri, însă Villa Igiea este faimoasă în toată Europa, este unică datorită mie, datorită a tot ceea ce am făcut, în fiecare zi, pentru musafirii ei. Nu, Ignazio… Se apleacă să ridice o notă de plată. Tu ești cel care și-a văzut de plăceri, tot timpul. Tu ai cheltuit o avere pe amante, mult mai mult decât am cheltuit eu. Te-ai distrat fără să-ți pese de mine, de cum mă simțeam. Știind asta, la finalul fiecărei aventuri, când te apucau plictiseala sau oboseala, eram acolo pentru tine, fără să pun întrebări. Dar acum s-a terminat,

Ignazio. Fiecare are propriul său mod de a fugi de durere și niciunul nu îl poate învinui pe celălalt pentru că încearcă să supraviețuiască, în ciuda tuturor. Un văl de melancolie acoperă ura pe care nu se mai obosește să o ascundă. Știi care-i adevărul? Ar fi fost de o mie de ori mai bine să nu ne fi căsătorit.

Ignazio simte că i se scurge sângele din cap. Înghite.

Se privesc îndelung.

Apoi el părăsește camera și se îndreaptă spre a lui, pe întuneric.

* * *

— Florio ăla e un ingrat! Mi-ați citit scrisoarea în care vă descriu întâlnirea cu el, acum câteva zile? Spune că, având în vedere acordul stabilit cu băncile, ar fi, de fapt, exclus din administrația Casei. Amenință că se va retrage din tratative și că va solicita un concordat judiciar la Palermo, propunând creditorilor vărsarea sumelor datorate într-un interval de șapte ani, grație unui administrator numit oficial de tribunal, dar hotărât de el. Ce crede că face? Cine se crede?

Vittorio Rolandi Ricci se oprește, oftează. Știe că, dacă vine vorba despre Bolando Stringher, nu trebuie să-și controleze tonul. Se cunosc de ani de zile și, în ciuda respectului absolut, au dezvoltat o complicitate onestă, puternică, în cuvinte dure, dar în deplină cunoaștere a mecanismelor economiei și puterii.

Stringher nu răspunde imediat. Se ridică de la birou, se duce la geam și trage perdelele, lăsând să intre lumina unui soare de bronz, care pare a-și cere drepturile înainte ca noaptea să acapareze încăperea. Încă observă traficul de după-amiază târziu de pe Via Nazionale, spunând:

— Da, v-am citit scrisoarea. Ați fost sincer și corect și, pentru asta, vă mulțumesc.

Exact contrariul lui Florio, cu scrisoarea lui plină de intenții bune, care au dispărut precum zăpada care se topește la soare, în câteva zile, se gândește el. *Omul a fost ruinat de privilegiile pe care încă mai crede că le are.* Pentru o clipă, se întreabă dacă n-ar trebui să-i arate scrisoarea lui Rolandi Ricci. *Nu, ar fi inutil, decide el. Anumite arme trebuie folosite doar la nevoie. Dacă e necesar.*

Ochii limpezi ai lui Rolandi Ricci sunt plini de furie.

— Omul e orb! În ciuda eforturilor depuse și a schiței de acord pe care i-am oferit-o, el vine cu ideea unei ipoteci pe Egadi, cea mai importantă sursă

de venit a sa! Și atunci, ce i-ar rămâne?

Stringher se duce înapoi la birou, se așază, încuviințează.

— Da, numai un nebun sau o persoană sfătuită prost ar gândi așa. De fapt, bănuiesc că e și una, și cealaltă. Facem tot ce ne stă în puteri, dar cei care nu doresc să fie salvați nu pot fi salvați.

— Ideea e că n-a înțeles cu adevărat ce se va întâmpla dacă refuză acordul nostru. Nu știe că, în final, concordatele judiciare se transformă exact în ce vrea să evite…

— Și anume, falimentul, încheie Stringher, trecându-și degetul peste buze, urmărind linia mustății. Nu onoarea și respectul!

— De fapt, e ca și cum ar deschide chiar el ușa speculanților, comentează Rolandi Ricci, cu mâinile încrucișate peste burta rotundă.

— Sau poate că a deschis-o deja… murmură Stringher.

Rolandi Ricci îl fixează cu un aer întrebător. Știe bine că directorul general de la Banca d'Italia nu face niciodată afirmații grăbite.

— Cred că familia Florio se deplasează tocmai în direcția aceea.
Ați remarcat absența lui Marchesano la ultimele întâlniri, nu?
Atitudinea lui Ignazio Florio, potrivit descrierii, îndoielile sale, soluțiile propuse confirmă… zvonurile care au ajuns la mine. Caută aliați în altă parte. Stringher se apleacă în față. Lucrăm corect, iar guvernul ne-a cerut să ajutăm Casa Florio, pentru a păstra ordinea publică în Sicilia. Dar, dacă ei nu se alătură consorțiului nostru sau dacă sunt prost sfătuiți, n-avem niciun motiv să împiedicăm creditorii să-i atace. Casa Florio va fi ruinată și ceilalți antreprenori vor ocupa golul lăsat. M-ați înțeles?

O pauză lungă. O tăcere lungă, punctată de zgomotele străzii și de respirația greoaie a lui Rolandi Ricci, care, în final, șoptește:

— Da. Vă înțeleg perfect.

* * *

La finele lui mai 1909, avocatul Ottavio Ziino, cu privirea întunecată și chipul împietrit, îi comunică unui Stringher impasibil că familia Florio se retrage din consorțiu.

— Au făcut altfel. N-au putut accepta condițiile propuse, conchide el, sec.

Bonaldo Stringher îl ascultă și clatină din cap. Apoi, îl privește pe Ziino cu detașare.

— Vă rugăm să îi transmiteți clientului că este o decizie lipsită de sens

și că îi va părea rău de consecințe. A trădat încrederea, a mea și pe a creditorilor, a acționat obtuz și comportamentul său îl va sărăci.

Ziino nu poate să-și ascundă tremurul mâinilor, dar nu coboară privirea.

Stringher se ridică și își aranjează cravata.

— Din momentul acesta, Ignazio Florio nu mă mai privește. Creditorii vor fi liberi să își împartă patrimoniul Casei Florio în modurile și formele pe care le preferă. Eu nu voi ridica un deget.

La Palermo, vestea e ca o pală de vânt dinspre nord. Ricoșează din birourile de la Banco di Sicilia în cele ale Banca d'Italia, plină de neliniște. În saloane, refuzul consorțiului se amestecă printre ironiile despre Vera Arrivabene: ea a fost – spun cei bine informați – cea care l-a sfătuit așa. Ea și nu soția lui, pentru că Ignazio – spun aceiași oameni – a obișnuit-o pe *donna* Franca să nu se amestece în afaceri. Altcineva susține că a aflat, „din surse de netăgăduit", că unii dintre sfătuitorii lui Ignazio ar fi încheiat acorduri cu anumiți industriași, care… Iar alții zic despre Casa Florio că ar fi o navă care se scufundă. Și știu cu toții ce se întâmplă cu epavele.

Vestea se răspândește pe străzi, în fabrici, ajunge în port.
Dintr-odată, se ridică murmur de voci, apar nesiguranța și confuzia.
Acordurile comerciale și transferurile de proprietăți nu îi interesează pe muncitori, pe marinari și pe sărmanii care supraviețuiesc din caritate. Au intuit ce-i așteaptă, iar amenințarea este mai aproape ca niciodată: dacă banii Casei Florio se termină, începe nefericirea lor.

Când Ignazio și-a comunicat decizia în familie, Vincenzo s-a limitat să spună „te ocupi tu", ridicând din umeri, apoi a fugit acasă la Annina, să organizeze căsătoria care se va sărbători în câteva luni. Giovanna, palidă, în suferință, și-a făcut semnul crucii, a murmurat o rugăciune, a luat-o de mână pe Igiea și a plecat.

Ascunsă într-un fotoliu, cu mâinile în jurul genunchilor, Franca l-a ascultat fără să clipească.

— Chiar crezi că vom reuși să ieșim din impasul ăsta? a întrebat la final, după ce și-a aprins o țigară.

El și-a îndreptat spatele și a murmurat „așa sper", cu voce slabă.

Apoi, însă, ea a făcut un gest pe care nu-l mai făcuse de ceva vreme:
s-a dus lângă el și l-a îmbrățișat. Gestul de afecțiune era tocmai ce-avea nevoie Ignazio în clipa aceea. Ceva din el s-a scuturat și-a dat la iveală urma unei iubiri încă vii, în ciuda certurilor și a acuzelor.

S-a desprins de Franca și a luat-o de mână.

— De ce? a întrebat-o, privind în ochii ei verzi.

— Pentru că este așa, a răspuns ea, privindu-l la rându-i.

După multă vreme, a apărut între ei o scânteie de tandrețe.

Ignazio ar fi vrut să o întrebe multe. Să fi fost doar vina lui, a infidelităților sale sau se simțea și ea răspunzătoare pentru naufragiul mariajului lor? Oare-i fusese mereu fidelă sau cedase curții altora, așa cum se zvonea? De ce moartea copiilor, în loc să-i unească, nu făcuse decât să îi separe?

Dar a rămas nemișcat, în tăcere, în timp ce ea s-a dus să se pregătească pentru una dintre seratele de la Villa Igiea. Un alt motiv de amărăciune. În ultima vreme, sălile de joc ale vilei sunt frecventate și de oameni nu prea respectabili: escroci și trișori profesioniști, cămătari și prostituate, care profită mai ales de burghezia naivă sau plictisită. Dar care aduc bani pe șin, de care familia Florio are nevoie disperată.

Când aude ușa casei închizându-se în spatele Francăi, Ignazio își ia fața în mâini.

A fost singura ocazie de a-i vorbi, de a se justifica. Și a pierdut-o.

* * *

Acordul care ar fi trebuit să salveze Casa Florio s-a semnat la 18 iunie 1909. Nașul operațiunii este Vincenzo Puglisi, care i-a pus pe cei din familia Florio în contact cu proprietarii unei afaceri piemonteze, Fratelli Pedemonte-Luigi Lavagetto e C., și cu industriașii producători de conserve ai Genovei, Parodi. Este cedat produsul capcanelor de ton din Favignana și Formica timp de cinci ani și o ipotecă grea apasă întregul arhipelag Egadi.

Ce idiot, se gândește Bonaldo Stringher, în biroul său din Roma, citind rapoartele rezervate pe care i le trimit filialele regionale. *Nu se va termina doar rău. Se va termina cu ruina,* adaugă, aprinzându-și un trabuc.

Rolandi Ricci intră în birou chiar când închide Stringher dosarul. Se așază fără să aștepte o invitație.

— Deci Banca Commerciale a învins.

Stringher rămâne impasibil o secundă, apoi se ridică și pune dosarele într-un dulap.

— Da, Florio nu și-a dat seama că Lavagetto și Parodi au semnat în favoarea Comercialei, așa că, în clipa în care au dificultăți, vor transfera creditul băncii și el va fi obligat să trateze direct cu ea…

— … care va dobândi, prin urmare, insulele Egadi, fără să clipească, lăsându-i în mijlocul drumului, conchide Rolandi Ricci.

Râsul lui Stringher e disprețuitor.

— Commerciale le va da banii lui Lavagetto și lui Parodi, care-i dau lui Florio, care, cu ei, plătește datoriile către Commerciale… pe scurt, un caz clasic de cerc închis. Dar am dobândit doi debitori mult mai credibili decât Ignazio Florio. Dacă mă gândesc ce a aruncat omul acela… Este greu să îmi imaginez un exemplu mai clar de idioțenie aplicabil domeniului financiar. Nu a răscumpărat acțiunile SAVI, deci s-a retras de la cramă. Este afară din Navigazione Generale Italiana, nu mai deține nici șantierul, nici cala de construcție… Va fi o catastrofă. E numai o chestiune de timp.

* * *

— Incredibil! Foarte puțini dintre noi…

— Da, draga mea. Spre deosebire de ce s-a întâmplat acum doar câțiva ani, când, la finalul fiecărui bal, se dăruia câte un fleac din aur sau din argint…

— Am aflat că au concediat servitori și că Ignazio a renunțat la croitorul englez…

— Dar ea nu renunță la nimic. Ați văzut ce poartă?

— Rochia era franțuzească sau englezească? După nașterea ultimei fete, zic că s-a îngrășat…

— Desigur, cu acel *corsage* din platină și diamante și cu perlele la gât, poate purta orice, dar…

Franca ignoră toate răutățile, care o urmăresc ca un roi de viespi. *Să spună tot ce vor paraziții ăștia,* se gândește. Nu mai contează nimic. Într-o rochie din dantelă și mătase care-i scoate în evidență culoarea ochilor, se răsucește printre mesele decorate cu flori albe și cu funde din satin, se asigură că totul e la locul lui și că niciun musafir nu este neglijat. Zâmbetul îi este scut.

Orchestra începe un vals, iar Vincenzo și Annina dansează, pentru prima dată ca soț și soție. Este 10 iulie 1909, iar la Olivuzza pare să fi revenit un strop de fericire.

Annina este superbă, cu rochia care-i scoate în evidență talia și vălul prins cu crini pe cap. Vincenzo este și el chipeș, dar, mai ales, are privirea unui bărbat îndrăgostit. Își îmbrățișează soția, o rotește în aer, apoi se oprește, râzând. Se sărută fără nicio rușine, de parcă ar fi singuri pe lume.

Franca știe să recunoască adevărata fericire. Chiar dacă nu mai este în viața ei, ea simte încă dragostea și îi recunoaște parfumul: intens, dulce, asemănător cu al lăcrămioarelor care decorează vălul Anninei.

Are nostalgia fericirii.

Îi privește dansând și se roagă ca sentimentele lor să nu se ofilească, așa cum s-a întâmplat cu ale ei și ale lui Ignazio. Se roagă mai ales ca Vincenzo să nu o facă pe Annina să sufere. În el vibrează spiritul familiei Florio: este întreprinzător, hotărât, privește departe. Fratele lui l-a protejat mereu și i-a finanțat orice idee. Annina are doar douăzeci și patru de ani, este frumoasă și sigură de sine. Dar chiar și ea a cunoscut doar o viață în puf. Vor reuși să găsească împreună forța de a înfrunta furtunile care, fără îndoială, îi vor lovi?

Franca suspină și își caută soțul din priviri. E într-un colț, încruntat, la mică distanță de fotoliul unde șade Giovanna, lângă Maruzza.

Ca de obicei, Ignazio nu i-a spus nimic despre ce se petrece. O roagă insistent să nu parieze prea mult la ruletă sau la bacara, să economisească, să își limiteze cheltuielile pentru haine, chiar dacă știe că nu poate să renunțe la înnoirea anuală a garderobei, de ochii lumii. Să renunțe la ședințele lungi pe Coasta de Azur sau în Alpii Elvețieni. Dar acum, și Franca știe în ce criză teribilă se regăsește Casa Florio. A discutat deschis despre asta cu Giulia Trigona, cu doar câteva săptămâni înainte, recunoscând că, da, zvonurile despre dificultățile lor sunt mai mult decât fondate.

Prietena ei a îmbrățișat-o, în lacrimi, dar i-a dezvăluit și că întregul oraș știe de ceva vreme. La început de iunie, soțul ei. Romualdo, a devenit primarul orașului Palermo și la auzit descriind pe un ton neliniștit grevele docherilor și ale angajaților de la Navigazione Generale Italiana, dar și cele de la fabrica de ceramică, de ciocnirile sângeroase dintre carabinieri și muncitori, de magazinele de pe Via Maqueda, lovite cu pietre, de cafeneaua din Piazza Regalmici, complet distrusă, de trecătorii bătuți, de baricadele de la biserica Crociferi… Totul, fiindcă oamenii nu voiau și nu puteau să se resemneze cu ideea că nu se vor înnoi convențiile maritime, pentru că, până acum, se aflau – se părea – în mâinile Lloyd Italiano a lui Erasmo Piaggio, care nu avea niciun interes să îi implice pe palermitani.

Cuvintelor Giuliei li se adăugau cronicile înfocate din *Ora,* pe care

Maruzza le citea cu voce tare și care o nelinișteau pe Franca, deranjată de ideea că, la o distanță atât de mică de Olivuzza și de Villa Igiea, s-ar fi putut dezlănțui un asemenea infern. Acele tulburări fuseseră unul dintre motivele pentru care nunta Anninei cu Vincenzo se amânase câteva zile și pentru care recepția era rezervată doar câtorva prieteni intimi. O petrecere în stil mare risca să exacerbeze reacțiile muncitorilor… nemaivorbind de impactul financiar.

Maria Concetta, sora Anninei, se apropie de ea și o prinde de braț.

— Sunt frumoși împreună, așa-i?

— Da. Frumoși și fericiți. Sper să fie de durată.

Un bărbat cu fața triunghiulară și cu mustăți subțiri trece prin fața lor. Poartă un costum prăfuit și ține un trepied pe umăr, pe care e montată o cutie mare, cu aspect totodată greu și delicat. Îi zâmbește Francăi și o salută din cap.

Maria Concetta nu se poate abține și îi aruncă o privire întrebătoare prietenei sale.

— Este *signor* Raffaello Lucarelli, un prieten de-al lui Vincenzo, explică Franca, zâmbind. El… cum să-ți spun? A făcut un film despre viața adevărată, adică a înregistrat cinematografic nunta. Spune că vrea să o prezinte la teatrul său, la Edison.

— Deci tot orașul va putea asista la nuntă? *Mais c'est époustouflant!*[{195}]

— Mai întâi, Palermo, apoi, probabil, toată Italia… Știi că așa e croit Vincenzo. Nu poate rezista la noutăți și vrea să demonstreze lumii că e mereu cu un pas înaintea tuturor. Nu-i pasă de judecata altora.

Maria Concetta se apropie de Franca, o strânge de brațul îmbrăcat într-o mănușă lungă, de culoarea gheții.

— Ca Ignazio… murmură ea.

E o aluzie discretă, fără răutate. Franca încuviințează și încearcă să-și ascundă amarul din priviri, când se gândește la Vera Arrivabene. Cu câteva zile înainte, a intrat în biroul lui Ignazio, să-i vorbească. Nu l-a găsit, dar a găsit scrisori de la ea. Erau acolo, pe birou, într-un suport din argint. Una dintre ele se afla pe birou, lângă răspunsul lui Ignazio, deja sigilat și gata să fie trimis. O citise. Erau cuvintele unei femei îndrăgostite, care revelau încredere, complicitate, voioșie. Tot ce pierduseră ea și Ignazio.

Se simțise ca o hoață. Pusese totul la loc și plecase în vârful picioarelor.

Să fie posibil ca Ignazio să-i întoarcă iubirea? se întrebase, închizând

ușa.

— Așa este, da. Însă mereu revine la mine, îi răspunde acum Mariei Concetta, obligându-se să zâmbească.

De câte ori nu spusese – și nu i se spusese – acea frază, în cei 16 ani de căsătorie? „El se va întoarce mereu”, îi spusese Giovanna, cu multă vreme în urmă. „Dacă vrei să-l păstrezi, trebuie să știe că-l vei ierta mereu. Astupă-ți ochii și urechile și, când se întoarce, fii mută”. Așa procedase. Suferise, așteptase și iertase în tăcere. Apoi, învățase să nu mai sufere, să trăiască fără să îl aștepte, să îl ierte fără să îi pese. Să îl accepte și așa.

Acum însă, nu se poate împiedica să nu se gândească dacă nu e diferită situația cu Vera. Și dacă viitorul ei nu înseamnă și mai multă singurătate. O singurătate în care până și firul durerii, care o leagă de Ignazio, este rupt. O singurătate în care va supraviețui doar dacă acceptă să trăiască în compania fantomelor.

— Ce vei face după ce pleacă însurăței în voiajul de nuntă? întreabă Maria Concetta. Maruzza mi-a zis că ai vrea să pleci câteva zile.

Franca încuviințează, apoi caută portțigaretul în poșetă. Îi face semn prietenei sale să o urmeze în grădină.

— Da. Ignazio ar vrea să mergem pe Riviera Franceză. Are nevoie de liniște. Își aprinde o țigară. Au fost niște zile cumplite pentru toți și mă tem că mai vin și altele. Vin și Igiea, Giulia și soacra mea.

Maria Concetta își dă părul la o parte și privește peste umăr. Dinspre bufetul unde s-au adunat invitații, se aud hohote de râs, urmate de aplauze. Vincenzo probabil a spus ceva amuzant.

— Mama este îngrijorată, zice ea. Pe lângă revoltele din oraș… Știi și tu cum circulă zvonurile despre Casa Florio și nu vrea ca Annina să fie implicată. A trăit într-un mediu liniștit, nu are mofturi în cap și nu vrea să intre în belele.

— Nu o pot condamna, spune Franca sec. În fond, ajunge o persoană care să spună ceva aici și ceva acolo și o perioadă dificilă se transformă deja în dezastru.

Maria Concetta o privește în ochi. Sunt prietene de mulți ani și pot fi sincere una cu alta.

— Vrei să știi ce a zis sora mea când a auzit zvonurile? întreabă dulce.

— Spune-mi.

— A zis că, din punctul ei de vedere, familia Florio n-are decât să se

întoarcă să locuiască pe Via dei Materassai, ca niște *aromatari* sărmani, că ei nu i-ar păsa, fiindcă-l iubește pe Vincenzo și vrea să fie cu el.

Franca simte o mare tandrețe. Aproape a uitat că există și sentimente atât de puternice și de curate. Gândul i se reflectă în gestul Mariei Concetta, care o ia de mână și îi vorbește cu glasul tremurat.

— Ai grijă de ea, Franca. Te rog. E atât de tânără și gata să se arunce în viață cu capul înainte… nu știe și nu trebuie să știe cât de dificil poate fi rolul de soție și de mamă. Are nevoie de o prietenă care să o protejeze.

Franca o îmbrățișează pe Maria Concetta, simte un nod în gât de emoție.

— Îmi va fi ca o soră. Îți promit că voi avea grijă de ea. Acum e o Florio. Și, pentru Florio, nimic nu e mai important decât familia.

* * *

— *Don* Ignazio, unde le punem?

Ignazio se întoarce, privește oamenii care descarcă lăzile și mobila luate de la sediul central al Navigazione Generale Italiana. Clădirea din Piazza Marina nu-i mai aparține. Nu va mai vedea pasajul de-a lungul Cassaro, nici cenușiul *balatei* din piață sau vagoanele lucioase ale tramvaiului. Poate că nu va mai auzi scârțâieli și nici nu va vedea deschizându-se falii.

N-a durat mult până ce Luigi Luzzatti – noul prim-ministru, vulpe bătrână în politică și finanțe – să rezolve lucrurile: în iunie 1910, a oferit unei societăți abia fondate la Roma, Societatea Națională a Serviciilor Maritime, gestiunea serviciilor convenite. Societatea a preluat majoritatea navelor Florio. Ignazio va continua să fie vicepreședintele consiliului director al NGI, pentru o vreme, iar Vincenzo va fi prezent chiar și la întâlnirea fatală de pe 25 aprilie 1911, de la Roma, când sediul NGI va fi transferat definitiv la Genova.

Dar realitatea nu se schimbă: familia Florio nu mai face parte din Navigazione Generale Italiana.

Alături de Vincenzo, Ignazio a deschis o societate de gestionare a drepturilor maritime. O întreprindere micuță, care, pentru el, este ocazia de a rămâne în mediul în care – poate să o recunoască deschis – acum mai contează puțin sau deloc. Au ales un birou la Roma. Mai luminos și mai modern, cu o vedere frumoasă spre *palazzi* care au măturat o parte din centrul istoric, în dorința de înnoire care încă pare să străbată orașul ca un șoc electric. Ignazio face semn muncitorilor să îl urmeze pe scări în sus. Arată spre două camere mari, una lângă alta.

— Aici, mobila joasă, tablourile și biroul tatei. În cealaltă cameră, bibliotecile și dulapurile securizate.

— În cele din urmă, l-ai adus…

Vocea lui Vincenzo îl face să tresară. Cu pălărie din paie și un costum din in se apropie de el și arată cu vârful bastonului spre biroul greu, din mahon, pe care-l aranjează cărăușii.

— Nu puteam să-l las, murmură Ignazio. Nu ador vechiturile și tradițiile de familie, dar așa este corect.

Își privește pieziș fratele.

— Nu fi melancolic. Cred că vom avea mai puține greutăți și ne vom reveni datorită acordului pentru capcane.

— Așa sper, spune Ignazio.

Vincenzo nu va înțelege, știe asta. El privește mereu înainte și nu s-a simțit niciodată legat de trecut. Poate că nu crede că să lase biroul tatălui și bunicului lor unui necunoscut ar fi fost o insultă adusă numelui Florio. Și probabil că-și imaginează cu greu care vor fi consecințele sfârșitului legăturilor cu Navigazione Generale Italiana. E doar o chestiune de timp: Ignazio va trebui să abandoneze topitoria Oretea, pe care bunicul Vincenzo a vrut-o împotriva opiniei tuturor și care a realizat unele dintre cele mai frumoase opere care decorează Palermo. Și va trebui să vândă cala de construcție: unii parlamentari palermitani vor deja să încheie un acord cu Attillio Odero, proprietarul șantierului naval. Se pare că acordul ar prevedea ca muncitorii să fie relocați și să nu fie prea mulți concediați, însă nimeni nu crede – Odero are alte interese și noua companie are sedii la Roma, la Genova și la Trieste. Oriunde, însă nu la Palermo. Totul a sfârșit în mâinile unora din Nord, și încă liguri! Da, Ignazio știe cum se va termina și o știe și lumea din Palermo, care acum îl privește urât și nu se mai dă la o parte să-l lase să treacă.

Ignazio se întoarce spre fratele lui. Sunt în camera plină de obiecte.

— Chiar și tu crezi că vina îmi aparține numai mie, spune el.

— Da și nu, răspunde Vincenzo. Fără furie și fără reproș. Ai avut prea multe împotrivă-ți și nu ți-ai dat seama. Ai încercat să ții totul în picioare, dar nu te-ai ridicat mereu… la înălțimea circumstanțelor.

Vincenzo nu are curajul să mai adauge și altceva. Ce sens ar avea acum să-i reproșeze fratelui cheltuielile nebunești, darurile princiare, călătoriile neîncetate și recepțiile generoase? Și el a făcut mereu ce a vrut, că era

vorba despre mașini sau despre femei. *Poate, cu Annina, se va schimba totul,* își spune. *Voi învăța să apreciez lucrurile simple, fără să cer mai mult…* Gândul îl face să zâmbească, dar apoi își vede fratele punând o fotografie cu Baby Boy, în ramă din argint, pe birou. I se strânge inima. *M-am gândit mereu că sunt curajos pentru că nu-mi este frică să conduc o mașină de curse sau să zbor cu un aeroplan,* se gândește. *Dar adevăratul curaj înseamnă să trăiești cu o durere de neuitat, în fiecare zi, mergând totuși înainte. Annina și cu mine te vom ajuta să îți porți durerea, frate. Pentru că există legături mai puternice decât cele de sânge. Nu ne vom spune niciodată asta, fiindcă suntem bărbați, și bărbații nu-și zic asemenea lucruri. Dar așa este.*

Se apropie și îi pune mâna pe umăr.

— Facem tot ce putem să supraviețuim, îi spune. Împreună.

* * *

Ignazio aleargă pe coridoarele Quirinalului și aproape că nu-i vede pe paznicii care încearcă să-l facă să încetinească. Un funcționar în livrea li se pune dinainte și le face semn să nu intervină, pentru că este vorba despre o situație foarte delicată.

Rușinoasă, de fapt. Pentru că l-a lovit tragedia pe Romualdo Trigona, prietenul dintotdeauna al lui Ignazio, aproape ca un frate. Soția sa, Giulia, a fost înjunghiată letal în hanul Rebecchino, o pensiune romană de rang inferior, de baronul palermitan Vincenzo Paternò de-l Cugno, locotenent de cavalerie.

Cum a fost posibil? se întreabă Ignazio, șocat. *Cum?*

N-are un răspuns.

Dar știe foarte bine cum începe povestea.

Giulia și Vincenzo s-au cunoscut cu aproape doi ani mai devreme, în august 1909, la o petrecere de la Villa Igiea. O soție nemulțumită și neglijată, care a devenit interes amoros pentru moștenitorul unei familii nobile, dar nu deosebit de bogate. O relație ca multe altele, de ascuns de ochii lumii, de consumat în secret.

În schimb, totul a devenit public: Giulia și-a vândut din proprietăți pentru a-și întreține amantul. Au fost demarate procedurile de separare legală.

În timpul scandalului care zguduise familiile Tasca di Cutò și Trigona, Franca încercase să o facă pe Giulia să gândească limpede, amintindu-i că

le condamna pe fiicele sale, Clementina și Giovanna, la o viață marcată de rușine și la o stigmă socială fără drept de apel. Dar Giulia nici nu a vrut să audă. Chiar dacă l-ar fi părăsit pe Vincenzo – spusese – nu s-ar fi întors în veci la Romualdo. Îl caracterizase drept afemeiat, cu inima împietrită, incapabil să-și asume vreo răspundere.

Ignazio, la rândul său, încercase să discute cu Vincenzo Paternò și, grație rețelei de rude și de cunoștințe din înalta societate palermitană, nu durase mult să-l găsească și să-i vorbească. Paternò del Cugno s-a dovedit un tânăr carismatic, dar arogant, care îl acuzase că ar fi fost interesat să o cucerească el pe Giulia. Nu își ascunsese interesul pentru averea amantei, pentru că avea datorii la cărți. Spiritele se încinseseră și se aruncaseră vorbe grele. Aproape că se ajunsese la pumni.

Ignazio gâfâie, mai mult de durerea care-i apasă pieptul decât de oboseală. Ar fi putut face mai mult, își spune. Oricine ar fi putut face mai mult, dar nimeni n-a intervenit.

Acum, Giulia e moartă.

Se oprește la al doilea etaj, întreabă funcționarul din priviri și omul îi arată spre o ușă dublă, de la capătul coridorului, ultimul apartament rezervat doamnelor și gentilomilor de la curte.

Se apropie, bate.

De cealaltă parte, suspine.

Ignazio intră.

Romualdo e prăbușit într-un fotoliu. Lângă el, valetul.

— *Mi l'ammazzò*... Nenorocitul, blestematul, a ucis-o…

Ignazio își aruncă pălăria și haina, îngenunchează la picioarele lui Romulado, îl îmbrățișează, iar acesta se agață de el ca naufragiatul de stâncă. Se simte rău, și nu doar din cauza tragediei. De câteva zile are febră și se vede că abia s-a putut da jos din pat.

— *L'ammazò, disgraziato malirittu! Puru si avia successo tutto chiddu chi successi, ju*[{196}]... Suspinele îi întrerup șirul de cuvinte furioase. Giulia… nu am vrut să se termine așa! Se agață de gulerul hainei lui Ignazio. Și *iddu*? E adevărat că s-a sinucis?

Ignazio îl apucă de figură și îl scutură.

— S-a împușcat în tâmplă, dar se pare că e doar rănit. Ea ar fi fost de acord să se vadă cu el ca să-i spună că voia să-l părăsească, și el… voia să o oprească. Avea arma la el și…

Nu mai poate continua. Încearcă să își rețină lacrimile.

Romualdo se crispează, își lovește fruntea cu pumnii.

— *Mancu l'armali si ammazzano a 'sta maniera…*[{197}] Apoi îl ia pe Ignazio de umeri. Trebuia să știu! Știi că, acum câteva zile, infamul ăla a venit aici, în apartamentele noastre, agitat… Mi s-a zis că Giulia a încercat să-l liniștească, dar că el s-a pus pe urlat: „Nenorocito, trădătoareo, în asemenea momente vrei să mă părăsești? Te voi ucide!" Trebuia să-mi dau seama…

— *U' sacciu.* Da, i se povestise despre scena aceea teribilă. Acum, liniștește-te. Ignazio ridică privirea spre valet. Două coniacuri, te rog.

Ia paharul, îi spune prietenului său să înghită tot. Romualdo ascultă și pare să-și revină, chiar dacă îi tremură mâinile în continuare.

— *Idda… Tu la viristi?*[{198}]

— Nu. Am venit imediat aici, la tine. Franca e… la han, cu Alessandro. Știu doar că prințul di Belmonte s-a dus să îi dea vestea tatălui Giuliei, care voia să plece la Frascati. A pierdut deja o fiică în cutremurul de la Messina, sărmanul…

Dar Romualdo nu îl ascultă.

— A vrut să facă după cum o tăia capul și eu n-am putut suporta. Știi prin ce am trecut și mai știi și că regina ne-a cerut să încercăm să ne împăcăm, dar ea nimic, nimic…

Ignazio dă din cap din nou. Era lângă Romualdo cu două zile înainte, în clipa dificilă în care el și Giulia semnaseră documentele de divorț și știa cât suferise. Îl obligă să mai bea coniac.

— Știu.

Romualdo își acoperă fața.

— Ucisă ca o *buttana di funnaco,* se bâlbâie el. *Chi cosi tinti!*[{199}]

Prietenul lui îi strânge umărul.

— Gândește-te că acum nu ai de ce să îți fie rușine. Acum ești și tu o victimă, la fel ca ea. Și va trebui să fii atent cum te porți. Va trebui să mergi la rege și la regină și să discuți cu ei.

Sunt cuvinte dure și Ignazio o știe. Dar este singurul care poate fi atât de direct cu Romualdo.

Trebuie ca prietenul lui să reacționeze corect. Face parte dintr-una dintre cele mai importante familii de pe insulă, e un politician de prim rang și a fost primar în Palermo.

Romualdo îl privește. E șocat, dar a înțeles ce vrea să spună Ignazio.

— Să merg la rege și la regină, repetă mecanic. Dar trebuie să vorbesc și cu cumnații mei.

Ignazio dă din cap energic.

— Sigur, sigur… Mai ales cu Alessandro, care, în primul rând, e cumnatul tău, și apoi îți este adversar politic, amintește-ți. Face o pauză și îl obligă să se uite la el. *Ni canuscemu di quannu aviamu i causi curti, curò!* {200} Așa că ascultă-mă: trebuie să fii puternic. Chiar dacă ți se pare că s-a terminat, că este cea mai mare rușine… trebuie să o îngropi în capela familiei. Trebuie să organizezi chiar tu funeraliile. *To' mugghieri era, a matri di li to figgbi e tu non te l'ha a scurdare.* {201}

Romualdo își trece mâna prin păr și încuviințează. Nu, nu a uitat că Giulia face parte din familia Trigona. Ar prefera să uite scenele care i-au făcut viața similară cu un război și nu cu o căsnicie, pentru că și el este răspunzător de eșec. Din durere, apar amintirile trădărilor sale permanente și mai ales ale ultimei, cea cu o actriță din compania lui Eduardo Scarpetta, pe care Giulia i-a reproșat-o de mai multe ori, cu ciudă.

Știe că Ignazio are dreptate: uciderea Giuliei i-a destabilizat credibilitatea socială și cariera politică. Depinde doar de el să își recâștige demnitatea și să demonstreze că încă există valori în familia sa, pe care el le va apăra.

Romualdo se ridică anevoie. Se clatină și se duce să se îmbrace.

Când și când, se oprește. Privește în gol, cu trupul scuturat de suspine. Pentru că ne putem detesta, ne putem face rău, ne putem îndepărta, însă moartea este pecetea care cristalizează totul și lasă povara în seama celor vii. Moartea este mărinimoasă față de cei care pleacă, însă, pentru cei care rămân, e o condamnare fără drept de apel.

Și moartea Giuliei, *acea moarte,* le-a pecetluit legătura pe vecie.

Lângă el, Ignazio știe ce are de făcut. Îi va cere lui Tullio Giordana, directorul ziarului *Ora,* două materiale: unul, în memoria Giuliei și celălalt, ca susținere pentru Romualdo. Ea, bună și blândă, victima unei pasiuni turbulente. El, sincer și nobil, victima unor circumstanțe tragice. Va rămâne un singur vinovat: Vincenzo Paternò de-l Cugno.

Așa va fi. *Trebuie* să fie așa.

* * *

Revenirea la Palermo este ciudată și posomorâtă. Franca organizează

mai departe serate la Villa Igiea, dar petrece multă vreme și lângă mama ei, rămasă singură după decesul fiului, Franz, la doar 30 de ani, cu câteva luni înainte. Ignazio se împarte între Sicilia și Roma, oficial pentru afaceri, de fapt pentru a fi aproape de Vera, care a devenit centrul gândurilor sale. De fapt, când se întoarse acasă este mereu prost-dispus, dar aceasta și din pricina creditorilor care nu-i dau pace.

Peste tot domnește un soi de melancolie. Sfârșitul Giuliei le-a dezvăluit amândurora ce sfârșit tragic poate avea o căsătorie nefericită. Bucuria lor este că fiicele, ca și Vincenzo și Annina le fac zilele mai suportabile.

Într-o dimineață luminoasă de mai, Franca se alătură cumnatei sale la grajduri, transformate acum în garaje. Annina așteptase ca Igiea să-și încheie lecția de muzică și apoi o dusese să vadă mașinile.
Îi arată cum întorci volanul.

— Vezi? E legat de roți și le rotește. Data viitoare când vor veni prietenii mecanici ai unchiului tău, îi rugăm să ne arate totul.

Igiea încuviințează, dar fără mare interes. Au trecut vremurile când dorea să fie „piloată”. Acum preferă să deseneze, să se uite la fotografii sau să se ducă la cinematograf, cu mama sau cu unchiul ei și cu Annina, dar îi place mai ales marea. Pe o măsuță din Olivuzza, se află o fotografie a ei împreună cu mama, pe scara uneia dintre cabinele mobile pe care le folosesc pentru a se schimba: stă în picioare și privește în obiectiv, serioasă, cu Franca în spatele ei. Fără Giulia – căreia toată lumea îi spune „Giugiù” –, era prea mică să înoate.

Imaginea le este dragă amândurora. Trăiau, pe atunci, un moment rar de seninătate prețioasă.

Annina își spală mâinile, apoi le freacă una de cealaltă. Se apropie de Franca și, împreună, se îndreaptă spre casă, în timp ce Igiea le-o ia înainte, în pas ușor, urmată de una dintre iubitele sale pisici persane.

— Vincenzo ar vrea să plecăm în Elveția pentru câteva săptămâni. S-ar putea să fie în iulie, pentru că, mai întâi, are de rezolvat ultimele detalii ale Targăi. Detaliile, știu amândouă, sunt banii care trebuie încă plătiți organizatorilor și transportatorilor. A fost o idee foarte bună să mute tribunele de la Buonfornello la Cerda. Ai văzut câți au venit? Și ce panoramă?

Franca încuviințează.

— Da. Mărturisesc că, după ultimele două ediții, eram îngrijorată. Îți

amintești, acum doi ani, că au fost atât de puțini concurenți, încât Vincenzo a decis să participe și el? Măcar s-a folosit de asta ca de o scuză…

Annina râde, ridică fața spre soare. Nu se teme că i se va înroși pielea.

— Vincenzo s-a născut să organizeze evenimente și să proiecteze noutăți. Știe cum să implice pe toată lumea și îi împinge să dea tot ce au mai bun. Apoi, devine serioasă. Eu nu am de gând să-l pierd din ochi nicio clipă. Nu îmi place cum îl priveau niște invitate.

Franca întoarce privirea. Nu va spune niciodată ce gândește: se teme că nu doar fascinația bărbaților Florio îi caracterizează cumnatul, ci și obiceiurile proaste ale fratelui său. Dar ține prea mult la Annina.

— *Statti sempre accura,* murmură acum. *Ti l'ha a taliàre cu l'occhi aperti.*[{202}]

Buzele Anninei se curbează într-un surâs.

— *I masculi vannu comu sunnu insignati*[{203}]. Iar eu încerc să îl educ corect.

În aer, parfumul trandafirilor de grădină este atât de puternic, că devine amețitor. Igiea fuge spre doică, așezată pe o banchetă:
Giugiù face primii pași, iar sora mai mare o încurajează, bătând din palme.

Annina atinge petalele unui trandafir *noisette,* mirosindu-i parfumul picant.

— Când și când, mă gândesc la Giulia Trigona, *mischina.* N-am avut curajul să te întreb, dar… E adevărat că ai văzut-o?

Franca se înfioară.

— Nu. M-am dus la han și apoi, cu Ignazio și cu Alessandro, la cimitirul Verano, pentru autopsie, însă nu m-au lăsat să intru.

— Și știi ceva de bărbatul acela?

Franca oftează.

— Nicio vorbă de la Ignazio. Dacă e să dau crezare ziarelor, este la Regina Coeli și abia poate vorbi, pentru că glonțul i-a distrus partea dreaptă a feței. În orice caz, va trebui să răspundă acuzațiilor de crimă cu premeditare, în fața Corte d'Assise. Cred că e posibil ca Ignazio să fie citat ca martor. Coboară fruntea și își înghite un suspin. Am remușcări cumplite că nu am insistat mai mult cu ea. Ar fi trebuit să-i fiu mai aproape. Știam că îi cerea mereu bani și că ajunsese să o amenințe. Giulia chiar voia să-l părăsească, pentru că devenise violent. Dacă aș fi fost mai prezentă, poate…

— Poate s-ar fi întâmplat după aceea, dar s-ar fi întâmplat oricum. Ea ar fi putut să-i refuze acea ultimă întâlnire și a fost cea mai mare greșeală a ei.

Dar Franca nu se resemnează. Să vorbească despre o soartă atât de atroce în mijlocul unei grădini înflorite i se pare strident, crud.

— Mi-a fost mai dragă decât o soră. Nu mai suport să fiu înconjurată de atâta moarte, spune încet. Am pierdut prea multe persoane.

Annina o strânge de braț.

— Acum vom readuce viața în casa asta, eu și Vincenzo. Măcar cu un copil, cu un surâs mare, ca al tatălui său! Râde. Da, un Florio micuț! Și niște veselie, pentru că familia asta are nevoie.

* * *

Holera este o plagă veche, pe care orașul o cunoaște bine și cu care Vincenzo Florio, bunicul lui Ignazio, se luptase deja.

Victimele sunt mereu aceleași, de secole: oameni care trăiesc în sărăcie, care nu se pot spăla corespunzător, care trăiesc în condiții promiscue. Mai întâi o persoană, apoi zece, apoi douăzeci.

Autoritățile palermitane trimit funcționari din casă în casă, însă mulți nu îi primesc, pentru că se tem: se știe că, dacă ești bolnav, te duc la spital și te lasă acolo, să mori ca un câine…

Se întâmplă foarte, foarte repede.

Din păturile inferioare, holera se ridică, se împrăștie din centrul istoric spre periferie, ajunge la vile, atacă și carnea locuitorilor privilegiați.

Nimic n-o poate opri.

În dimineața de 17 iunie 1911, Annina se trezește amorțită, cu o durere acută de stomac. Lângă ea, Vincenzo o sărută și îi atinge fruntea. Arde.

— Ai febră, îi spune el, gânditor. Chem doctorul.

Când ajunge doctorul Casei Florio, febra a crescut peste măsură.

Annina abia mai respiră. Doctorul o atinge și se dă înapoi.

Holeră.

Cum a fost posibil să ajungă holera la Olivuzza?

Totul e curat aici, au apă curentă și băi și…

Și totuși.

Franca e cuprinsă de panică. A pierdut deja o fiică după o boală infecțioasă și nu vrea nici să se gândească la posibilitatea ca Igiea și Giugiù să se îmbolnăvească. Poruncește să fie duse din Palermo copilele, cu Maruzza și cu guvernanta. Medicul impune carantina; Ignazio îl imploră

pe Vincenzo să asculte și să stea departe, dar el nu vrea.

— Este soția mea. Stau cu ea, murmură, cu glasul abia auzit. Nu o las singură. Trebuie să se facă bine.

O ia în brațe și o duce într-o cameră de la etajul al treilea al Olivuzzei, departe de toți. O strânge la piept, dar Annina, căzută pradă febrei, aproape că nu îl recunoaște. Are fața pătată cu roșu, părul lipit de craniu și e foarte slăbită. El îi pune comprese proaspete pe frunte. Se așază lângă pat, o ține de mână, o sărută, trimite cameristele înspăimântate de acolo și schimbă chiar el lenjeria de pat.

— Nu muri, îi spune, ținând-o de mână. Nu pleca.

Pentru prima dată în viață, s-a simțit iubit și înțeles, a trăit bucuria de a împărți pasiuni, de a râde și de a se emoționa de aceleași lucruri. Nu se poate încheia totul așa. Nu *trebuie.*

— E prea repede, îi spune, cu gura lipită de dosul palmei. Nu mă poți lăsa. Voiam un copil, îți amintești ce am vorbit? Mi-ai promis un copil.

Trezește-te, o imploră în sinea lui, privindu-i fața nemișcată.

— Trezește-te, îi spune și încearcă să o facă bine.

Seara, Annina își pierde cunoștința. La parter, sora ei, Maria Concetta, plânge disperată, la fel și mama lor, însă medicul nu le permite să o vadă.

— Deja e suficient că *signor* Vincenzo e cu ea. Să sperăm că nu se va îmbolnăvi și el, comentează sec și îl privește pe Ignazio, posomorât.

Cele două femei decid să rămână peste noapte, ca să fie aproape de Annina.

A doua zi de dimineață, oglinzile aurite ale saloanelor Olivuzzei și ferestrele reflectă fețe palide și triste. Servitorii caută oțet și săpun, pentru dezinfectare.

Giovanna, în camera ei, plânge și se roagă în genunchi, în fața crucifixului. Franca, îngrozită, închisă în dormitor, speră ca fiicele sale să nu se fi molipsit. Ignazio o sună pe Vera și îi povestește ce se petrece, vrând să îi audă vocea.

Vincenzo simte că sufletul i se face țăndări.

Annina, într-un pat scăldat de transpirație, nu se mai trezește, nu reușește nici să bea, nici să vorbească. Respiră tot mai greu și corpul pare pe cale să îi cedeze.

În după-amiaza lui 19 iunie, are un atac de convulsii.

Vincenzo urlă și strigă după ajutor. Este febra, e mult prea puternică. De

pe scări se aud vocea Mariei Concetta și a mamei, strigătele lui Ignazio și ale medicului.

Annina se contorsionează și se zbate.

El încearcă să o țină, dar nu reușește și ea se agită, iar și iar.

Apoi se oprește, cu ochii dați peste cap. Cade în brațele lui Vincenzo și nu mai respiră. Nu-i mai bate inima.

S-a terminat.

Plumb

octombrie 1912 – primăvara 1935

Cu avi dinari campa felici e cu unn'avi perdi l'amici.
„Cine are bani trăiește fericit și cine n-are își pierde prietenii".
(Proverb Sicilian)

La 30 iunie 1912, se aprobă noua lege electorală: au drept de vot bărbații cu vârsta de peste douăzeci și unu de ani, care pot să scrie și să citească. Și analfabeții pot vota, dar trebuie să aibă peste treizeci de ani și să fi efectuat serviciul militar. Se trece, astfel, de la puțin peste trei milioane de electori la peste opt milioane și jumătate. Socialiștii propun extinderea votului la femei, modificând primul articol al legii în: „Sunt considerați electori toți cetățenii italieni majori, indiferent de sex". Dar Camera respinge amendamentul pe 15 mai 1912.

Tocmai socialiștii îl îngrijorează pe Giolitti, în vederea alegerilor de pe 26 octombrie 1913. Congresul din Reggio Emilia (iulie 1912) a decretat expulzarea moderaților de către maximaliști, între care se remarcă viitorul director al Avanti!, *Benito Mussolini. Giolitti intră în negocieri cu catolicii, care se concretizează prin Pactul Gentiloni (de la Vincenzo Ottorino Gentiloni, președinte al Uniunii Electorale Catolice). Semnând un document din șapte puncte, candidații liberali își propun să se opună oricărei „legi anticatolice" din Parlament. În aparență, manevra e un succes, dar majoritatea creată este diluată de forțe contradictorii (de la semnatarii Pactului Gentiloni la liberaliștii anticlericali) și, în cazul naționaliștilor și al socialiștilor revoluționari, cel puțin parțial, nouă. „Plecați, onorabile Giolitti", se adresează Arturo Labriola Camerei, pe 9 decembrie 1913. „Țara a crescut în mâinile dumneavoastră, dar v-a scăpat de sub tutelă și acum vorbește o nouă limbă [...] Situație nouă, politică nouă, oameni noi. Morții să-și îngroape morții".*

Giolitti pleacă pe 4 martie 1914, după ce radicalii s-au retras din guvern, lăsându-l în minoritate. Îl indică regelui, drept succesor, pe Antonio

Salandra, al cărui guvern se instaurează pe 21 martie 1914.

Pe 28 iulie 1914, Austro-Ungaria declară război Regatului Serbiei, ca urmare a atentatului care, cu o lună înainte, le-a luat viața arhiducelui Franz Ferdinand și a soției sale, Sofia, uciși de un naționalist sârb de numai douăzeci de ani, Gavrilo Princip. Pe 1 august, Germania declară război Rusiei și, la două zile mai târziu, Franței. Pe 4 august, Regatul Unit declară război Germaniei. Italia însă are nevoie de aproape un an ca să decidă să intre în război. Un an de contre violente între frontul neutralist – socialiștii, giolittianii și mai ales catolicii, pentru că noul papă, Benedict al XV-lea (ales pe

5 septembrie 1914), s-a declarat imediat împotriva războiului – și grupul mai redus, chiar și în Parlament, al intervenționiștilor, capabili totuși să motiveze poporul cu discursurile lor înflăcărate, precum cel al lui Gabriele d'Annunzio de pe stânca Quarto, la a 55-a aniversare a Expediției Celor O Mie, în fața acel puțin cinci mii de persoane. Legat de Pactul de la Londra, un acord secret semnat între guvernul italian și așa-zisa Triplă Antantă (Marea Britanie, Franța și Rusia) și ascuns Parlamentului, Salandra obține puteri depline din partea regelui și, pe 23 mai 1915, Italia declară război Austriei, distrugând și ultimele vestigii ale Triplei Alianțe. Se pregătește să lupte în Tirolul de Sud și de-a lungul Isonzo, teritoriile pe care dorește să le ia de la Imperiul Austro-ungar, pentru că le consideră ale sale.

Conflictul se transformă repede într-un război de tranșee. După înfrângerea de la Caporetto (24 octombrie – 19 noiembrie 1917), care vede trupele italiene decimate de artileria austro-germană (cel puțin 10.000 de morți și 265.000 de prizonieri), Italia îl destituie pe generalul Luigi Cadoma și îi încredințează generalului Armando Diaz sarcina de a reorganiza armata. Bătălia de la Vittorio Veneto, dintre 21 octombrie și 3 noiembrie 1918, va fi decisivă: italienii îi învinge pe austrieci și, pe 3 noiembrie, intră în Trento și în Trieste.

În aceeași zi, la Villa Giusti, în Padova, se semnează armistițiul.

Pe 11 noiembrie, capitulează Germania. Cu prețul a milioane de morți (cifrele oscilează între 15 și 17 milioane, peste un milion doar italieni), geografia politică a Europei se schimbă ireversibil. La aceste numere se adaugă victimele devastatoarei epidemii de „febră spaniolă" (1918 – 1920), care, potrivit ultimelor estimări, s-ar ridica la circa 50 de milioane

în lumea întreagă (16.000 în Italia).

Profită de situația socială și economică dificilă postbelică Benito Mussolini, dat afară din Partidul Socialist (29 noiembrie 1914), din cauza poziționării sale intervenționiste. Bazându-se pe nemulțumirea tot mai răspândită a veteranilor, fondează Fasciile de Luptă, marcate de o ură antisocialistă puternică: o atitudine care, la scurtă vreme, este adoptată și de burghezie, speriată de greve și de ocuparea fabricilor care, în așa-zisa „bienală roșie" (1919–1920), s-au succedat în Italia. Nici măcar Giolitti, care se întoarce pentru a cincea oară ca șef al executivului (9 iunie 1920 – 7 aprilie 1921), nu reușește să rezolve situația. Fasciile devin tot mai violente și organizează acțiuni împotriva muncitorilor și a organizațiilor. Pe 22 octombrie 1922, mai bine de 40.000 de fasciști se adună la Napoli, hotărâți să mărșăluiască spre Roma. Șeful executivului, Luigi Fada, îi solicită regelui să proclame stare de asediu, dar Vittorio Emanuele al III-lea refuză. Fada își dă demisia și, pe 29 octombrie, regele îi încredințează lui Mussolini sarcina de a conduce guvernul. Pe 16 noiembrie, prezentând Camerei executivul, acesta cere puteri depline „pentru a reorganiza sistemul de taxe și de administrații publică": îi vor fi cedate pentru un an, cu 275 de voturi pentru și 90 împotrivă. Partidul Fascist (în interiorul așa-numitei Liste Naționale) obține 65% din voturi la alegerile de pe 6 aprilie 1924, dar deputatul socialist Giacomo Matteotti, într-un discurs vehement adresat Camerei, cere anularea voturilor, pentru că s-a votat într-un climat marcat de violență și de abuzuri. Pe 10 iunie, Matteotti este răpit: tulburarea este atât de mare, încât, pe 26 iunie, 123 de deputați ai opoziției decid să părăsească lucrările Camerei, până când se face lumină asupra incidentului (secesiunea aventină). Cadavrul lui Matteotti este găsit pe 16 august, într-o pădure din Riano (RM). Pe 3 ianuarie 1925, Mussolini își asumă răspunderea „politică, morală, istorică" a asasinatului și inițiază, practic, dictatura fascistă, așa cum o demonstrează legile fascistisime, promulgate între 1925 și 1926, care, printre altele, determină „dizolvarea tuturor partidelor, asociațiilor și organizațiilor care acționează împotriva regimului", indică pe șeful guvernului drept singur depozitar al puterii executive, prevăd concedierea funcționarilor publici „incompatibili" cu directivele de partid, interzic grevele și sufocă libertatea presei. La alegerile de pe 14 martie 1929 (care vor avea formă de plebiscit, oferind electorului o listă de nume pe care o poate aproba sau respinge), „da"

primește opt milioane și jumătate de voturi, echivalentul a 98% dintre votanți: un rezultat reflectat și de ecoul covârșitor creat de semnarea Tratatului de la Lateran (11 februarie 1929), un acord între stat și Biserică menit să vindece fractura din 1871.

„Judecători ai intereselor noastre, garanți al viitorului nostru suntem noi și numai noi, exclusiv noi și nimeni altcineva", spune Mussolini la Cagliari, pe 8 iunie 1935. Istoria îi va dovedi că se înșală: în 1940, Italia intră în Al Doilea Război Mondial, un conflict care va modifica echilibrele politice, sociale și economice din toată lumea. Nu este decât începutul. Winston Churchill scria, în 1948: „Scenariul ruinării materiale și răsturnărilor morale din care am ieșit este atât de întunecat, încât, în ultimele secole, nu ni l-am fi putut imagina. După tot ce am suferit și am reușit, ne regăsim în fața unor probleme deloc mai mărunte, ci mult mai importante decât cele rezolvate cu strădanie".

„Plumbul este corpul metalic livid, terestru, grav, fără sunet, cu puțină albeață și multă paloare”, scria Ferrante Imperato în *Dell Historia Naturale* (1599). Abundent în natură, ușor de topit și de prelucrat, se folosește încă de pe vremea egiptenilor; fenicienii, grecii și romanii îl utilizau pentru a făuri arme, precum vârfurile de săgeată sau așa-numitele „proiectile mari”, pentru catapulte. Gloanțele din plumb se vor inventa doar în Evul Mediu. Dar tot din plumb se produc și unelte pentru pescuit (balast, ancore), țevi (datorită rezistenței sale la oxidare) și oale pentru fiert și concentrat zeama pentru obținerea „zahărului lui Saturn” (acetat de plumb), cel care servește la îndulcirea vinului și care a fost numit așa pentru că Saturn era zeul asociat plumbului.

Grație lui Teofrast din Eresos (secolul al III-lea î.Hr.) se descoperă o altă utilizare fundamentală a plumbului: plumbul alb, un soi de „mucegai” produs prin afectarea plumbului de vaporii de oțet. Până în secolul XIX-lea, plumbul alb a luminat istoria artei: de la Leonardo la Tițian, de la van Dyck la Velasquez, toată lumea l-a folosit, pentru că singurul alt pigment alb disponibil – albul de calcar – nu poate fi folosit la pictura în ulei. A luminat și fețele femeilor: din secolul al XI-lea, Trotula de Ruggiero, activă la Școala Medicală din Salerno, explică în *Ornatu Mulierum* cum se face o pomadă cu care „ar trebui să fie unsă fața în fiecare zi, pentru a o lumina”: grăsime de găină, ulei de violete sau de trandafiri, ceară, albuș de ou și praf de alb de plumb. Chipul palid al Elisabetei I se datora faptului că regina, pentru a acoperi cicatricile lăsate de variolă, își aplică o mixtură groasă de alb de plumb și de oțet.

Durează multă vreme până când lumea înțelege cât de periculoasă poate fi această iluminare. La jumătatea secolului al XVI-lea, medicul german Samuel Stockhausen identifică litargiriul (oxidul de plumb) drept cauză a astmului care afectează minerii din orașul Goslar, din Saxonia Inferioară. Câțiva ani mai târziu, Bernardino Ramazzini cercetează activitatea olarilor și spune: „[…] tot ce conține plumbul otrăvitor, dizolvat și lichefiat cu apă, este primit de ei pe gură, pe nas și prin întregul corp și apoi, încet, încet, dezvoltă probleme foarte grave […] întâi, suferă de tremurul mâinilor, apoi paralizează, splina li se îmbolnăvește, le cad dinții, într-atât încât rar vezi un olar care să nu aibă chipul tras, de culoarea plumbului”.

Această stare va fi numită „saturnism”, și se vor emite ipoteze despre victimele sale ilustre: numeroși împărați romani (inclusiv Caligula, Nero,

Domițian, Traian), consumatori de vin în cantități mari și, prin urmare, de „zahărul lui Saturn”; pictori precum Piero della Francesca, Caravaggio, Rembrandt și Goya, din cauza utilizării intense a albului de plumb. Se pare că Beethoven și-a plătit pasiunea pentru vinurile de Rin băute în pahare de cristal cu plumb și îndulcite cu acetat de plumb prin surditate. Unii susțin chiar că Lenin ar fi murit din cauza ingerării plumbului din cele două proiectile care-l nimeriseră în atentatul din 1918, care au fost extrase doar doi ani mai târziu. Vor rămâne anonime milioane de persoane care au muncit, umil, cu plumbul, și au murit din cauza acestuia: de la muncitori la mineri, de la linotipiști la pălărieri… Îi putem da dreptate lui Primo Levi când, în *Sistemul periodic,* definește plumbul drept „cețos, otrăvitor și greu”, chiar dacă și grație acestui metal, am avut *Buna Vestire a* lui Antonello da Messina, *Cina cea de taină* a lui Leonardo și *Meduza* lui Caravaggio.

Arta înseamnă distrugere, frumusețe și moarte, într-un singur suflet.

* * *

Fiatul se oprește cu o frână scurtă în fața intrării duble în han. Franca iese din mașină. Poartă o haină bej, tivită cu blană, cu un văl lat, care-i acoperă chipul, marcat de o linie de îngrijorare săpată pe frunte. Degetele ei strâng mânerul poșetei, în timp ce urcă în pas săltat treptele care o despart de hol.

Maruzza o urmează în fugă, ajunge lângă ea când cere numărul camerei comandorului Florio.

— Domnul este indispus. Nu poate primi vizitatori.

Portarul este politicos, dar ferm.

Franca face ochii mari de indignare. Își ridică vălul peste borul pălăriei și se apleacă în față.

— S-ar putea să fie pentru toată lumea, însă nu și pentru mine. Eu sunt soția lui. Sunt *donna* Franca Florio, spune furioasă. Spuneți-mi numărul camerei soțului meu, și repede, sau fac să vă dea afară.

— Îmi pare rău, nu v-am recunoscut… murmură omul, încurcat, ceea ce o exasperează și mai tare pe Franca.

Cu un suspin, se întoarce spre Maruzza.

— Ia mașina și adu-ne lucrurile la han. Apoi trimite-mi-o înapoi.

— Sunteți sigură că nu vreți să aștept aici, cu dumneavoastră?

— Nu, mulțumesc. Mergi înainte.

Femeia o strânge în brațe.

— Fiți tare, îi murmură la ureche.

Franca suspină iar.

E o viață în care încearcă să fie puternică. *Se obligă* să fie puternică, se corectează, urcând scările, cu degetele pe balustrada îmbrăcată în catifea. O întreagă existență în care a îndurat, a acceptat, a închis ochii. Pentru că așa trebuia să se poarte. Pentru că era singurul rol posibil pentru *donna* Franca Florio, pe scena acelui oraș bârfitor și indiscret numit Palermo.

Și totul, pentru iubire. Chiar și când iubirea nu mai exista, pentru că se terminase, iar ea se trezise fără un scop. Fără bărbatul care, la bine și la rău, îi umpluse viața.

Până ce apăruse Vera.

Se apropie de camera de la al treilea etaj. Din cameră, vine zgomot de pași, apoi un bărbat cu mustață grizonantă deschide ușa. În spatele lui, stând pe pat, este Ignazio. Poartă într-un halat de catifea roșie și un bandaj îi acoperă jumătate de față.

Ea se uită lung la el. O privire în care se amestecă în mod egal neliniștea și furia.

— *Signora*… nu vă așteptam atât de repede.

Bărbatul care a deschis ușa îi face semn să intre. Franca îl cunoaște pe profesorul Bastianelli: este doctorul care se ocupă de familia lor la Roma.

Încercând să ignore stânjeneala vagă care s-a strecurat în cameră, omul își ia pălăria și geanta și pleacă, discret. Franca și Ignazio rămân singuri.

Franca își scoate pălăria și haina, mănușile. Poartă o rochie maro, frumoasă, cu un șirag sobru din perle în jurul gâtului. Se apropie de scaunul de la picioarele patului, își așază mâinile în poală și îl privește lung.

Ignazio nu se ferește.

— Iartă-mă. Ți-am provocat și neplăcerea asta, spune el în cele din urmă și coboară fruntea.

— Nu e mai amară decât altele. Dimpotrivă. Mai degrabă mi-a fost teamă pentru tine, comentează Franca, zâmbind strâmb.

În fața acelei reacții, a ochilor ei plini de tristețe resemnată, Ignazio simte ceva cu care se confruntă tot mai des, în ultima vreme: vinovăție. A încercat să o nege, să o respingă toată viața. A reușit și încă reușește, dacă este vorba despre situația precară a afacerii sale. Dar, cu Franca, e altă poveste. Acum simte un nod în gât, o apăsare în piept. Îi taie respirația.

— Îmi pare rău, murmură. Își trece palmele peste faldurile lenjeriei de pat, urmărește un desen imaginar cu degetul. Când Giberto, soțul Verei, a aflat despre mine și despre soția lui… Uite, știu că este rușinos să auzi asemenea lucruri despre mine…

Franca rămâne impasibilă.

El continuă:

— M-a încolțit aici, în holul hanului, acum câteva zile, și m-a provocat, cerând satisfacție. Duelul a fost… inevitabil. Ignazio se ridică încet. Rana de la tâmplă nu e gravă, dar este iritantă și îl face să se simtă amețit. Am stabilit o întâlnire la Villa Anziani, acum două zile, așa cum ți-am zis la telefon. Ne-am luptat cu sabia. Era furios și m-a atacat cu o violență de diavol dezlănțuit. A vrut să mă ucidă sau, cel puțin, să mă desfigureze.

Atunci, Franca izbucnește în râs. Râde sănătos pentru un timp, acoperindu-și gura cu mâinile.

— Doamne! Cât de ridicoli sunteți voi, bărbații! exclamă ea.

Ignazio o privește uluit. Oare soția lui a înnebunit?

Franca clatină din cap. Râsul i se înmoaie într-un surâs în care sunt în echilibru durerea și uimirea.

— Un duel cu spada, ca într-un roman de dragoste pentru cameriste! Și Giberto, care pretinde că-și apără onoarea, după… De cât timp vă întâlniți, ea și cu tine? De patru ani? Își privește mâinile, degetele îi învârt verigheta. Dacă eu aș fi provocat femeile cu care ai avut tu o relație, jumătate dintre cunoștințele noastre ar fi moarte sau desfigurate… sau poate eu. Doar un bărbat s-ar putea purta atât de prostesc.

Ignazio continuă să o privească uimit.

— Dar… ce tot spui?

— Spun că poate tu nu-ți amintești câte femei ai avut, dar eu da. Cel puțin cele despre care știu. A trebuit să învăț să zâmbesc, să ridic din umeri, ca și cum ar fi fost normal ca soțul meu să aibă o aventură după alta. Cu zecile. Și știi ceva? Ridică privirea. Acum, ochii ei verzi sunt limpezi, aproape senini. În cele din urmă, *chiar* nu mi-a mai păsat.

El se apropie de o măsuță, ia o sticlă de coniac, își toarnă un pahar.

— Dar m-am întors mereu la tine.

— Fiindcă n-ai fi știut unde să mergi.

— Nu vorbi prostii. Ai fost mereu punctul meu de referință.

Franca se ridică și se postează în fața lui.

— Încă-ți mai spui minciuna asta, Ignazio? Continuă, dar nu mi-o repeta și mie. Acum sunt prea obosită. Când m-am căsătorit cu tine, eram o fetiță nevinovată și poate chiar și tu erai plin de speranțe… Știi, uneori sunt nostalgică după tânăra aceea convinsă că unica sa datorie era să fie alături de soțul ei și să-l iubească în ciuda tuturor. Cât am luptat, cât am suferit ca să mă simt demnă de tine, de numele tău… să fiu o Florio.

Vocea ei e plină de o asprime pe care n-a mai auzit-o.

— Franca…

— Nu m-ai implicat niciodată în afacerile tale, nu mi-ai spus niciodată despre ce vorbeai cu prietenii tăi din politică, la Roma sau la Palermo. Mulți ani, mi s-a părut corect așa și oricum nu cunoșteam femei implicate în afacerile soților. Eram soția ta și aveam alte îndatoriri sociale. O persoană ca mine nu trebuia să se intereseze de asemenea lucruri. Dar acum… Ezită. Acele cuvinte o fac să sufere evident. Acum știu că împărți aceste lucruri cu Vera. Nu, să nu negi: știu că ea te-a sfătuit cu mai multe ocazii. Chiar Vincenzo mi-a confirmat.

Ignazio înghite în sec și nu știe ce să spună. Cum să-i explice prin ce trece, dacă nici el nu înțelege? Cum să-i spună că da, o iubește, pentru că reprezintă cea mai frumoasă și mai importantă parte a vieții lui, pentru că împreună au fost stăpânii lumii, dar că, în cele din urmă, viața aceea s-a mototolit precum hârtia care se transformă în cenușă? Cum să-i mărturisească tot ce vede când privește înapoi, petreceri deșănțate, călătorii care erau, de fapt, evadări, corpuri feminine fără identitate, bani aruncați în căutarea unei plăceri intense, care dispărea iute? Și cum să-i dezvăluie că, dacă privește înainte, vede doar declinul inexorabil al bătrâneții, acompaniat de ruina economică?

Nu poate. Pentru că să-i spună toate astea ar însemna să dea corp și voce unei realități mai dureroase pentru amândoi: lipsa unui moștenitor al Casei Florio. Numele lui, numele unchiului său, un om „onest și curajos”, așa cum spusese tatăl lui, se va sfârși cu el. Nu va fi nimeni cui să-i dea inelul pe care-l poartă pe deget, sub verighetă. A sperat cel puțin la un nepot, dar, după moartea Anninei, la mai puțin de un an, Vincenzo a devenit și mai neliniștit și mai rebel. Nu, nu există și nu va exista niciunul…

Franca observă că Ignazio își învârte inelul familiei. Cunoaște gestul acela. Transmite rușine, suferință, neliniște.

— Știu că mă învinuiești, spune ea încet.

— De ce?

Ignazio n-o privește. Are ochii fixați la peretele din față, dincolo de fereastra închisă.

— Pentru că ți-am dat doar un băiat. Doar unul.

Un suspin, mai mult de iritare.

— Nu te învinuiesc pentru nimic. Am avut unul singur și l-a luat Domnul la El. A vrut să ne pedepsească.

— Nici măcar mama ta n-ar spune una ca asta.

Vinovăția îi apasă pieptul lui Ignazio. Pentru că el s-a gândit, în cele mai negre clipe, că da, Dumnezeu a vrut să-l pedepsească. Pentru seria de nebunii și de trădări din viața sa. Dar ce mai contează acum? Chiar să fi avut un moștenitor, ce i-ar lăsa? Doar datorii și praf.

— Nu am călcat niciodată strâmb, să știi… Am fost mereu o soție fidelă.

Nu mai suportă. Ignazio trebuie să găsească o cale de a se elibera de povară.

— Dar încetează odată! explodează el. De ce nu vorbești despre bărbații care te urmează în toată Italia, care au o obsesie pentru tine, începând cu D'Annunzio și cu marchizul acela care-ți ia flori și încheind cu Enrico Caruso, pe care am fost prost să-l aduc la Massimo când nu cunoștea pe nimeni! Știu că încă-ți scrie… De câți ani? Zece, cincisprezece?

Franca flutură din mâini.

— E inutil să mă acuzi și o știi. Toți fac pe nebunii cu mine, dar niciunul nu și-a permis vreodată mai mult decât cuvinte. Pentru că nu le-am dat nici motiv, nici prilej. M-am ridicat mereu la înălțimea dorințelor tale. Și pentru ce? A existat mereu o femeie mai bună, mai atrăgătoare, mai fermecătoare. Vrei să negi?

Ignazio o privește în tăcere, cu furie și cu rușine.

M-am ridicat mereu la înălțimea dorințelor tale.

Soția ideală. Superbă. Pricepută în orice situație. Dezinvoltă, dar controlată. Elegantă ca nimeni alta. Conversație strălucită, inteligentă, cu argumente. Pasionată de muzică și de arte. O stăpână desăvârșită a casei. Nu fusese chiar el acela care o îndemnase pe tânăra timidă, de 19 ani, să se transforme în femeia sofisticată și exigentă din fața lui? Dorise o soție pe care să o expună, un trofeu pentru care să-l invidieze alți bărbați. Nu căutase niciodată în ea o tovarășă de viață.

A fost atât de orb. De imatur.

Își dă seama că acum a găsit ce avea cu adevărat nevoie.

— Eu…

Ea își privește mâinile și plânge în tăcere.

— Ce are Vera și nu am eu? întreabă, în cele din urmă, cu un tremur în voce.

— Franca… Ignazio îi șterge lacrimile cu dosul palmei. Sunteți diferite. Ea e…

— Ce-ți poate da și nu ți-am dat eu în toți anii ăștia?

Franca este judecător și juriu laolaltă, iar el nu poate suporta. Se îndepărtează, ridică din umeri.

— Ea e tot ce nu poți tu să fii, răspunde. *Plină, de entuziasm, pasională, vie.* M-a primit în viața ei. Tu, în schimb, m-ai îndepărtat. Te-ai folosit de orice scuză ca să nu fii lângă mine: seratele la masa de joc, plecările cu prietenele…

Franca pălește și face ochii mari.

— *Tu* îmi reproșezi *mie* că nu ți-am fost aproape?

— De când au început problemele, tu ai… dispărut. Nu ai fost acolo. Vera, da. Și asta a contat.

— Dar nu mi-ai cerut-o!

— Ești soția mea. N-ar fi trebuit să ți-o cer.

Franca se clatină.

I-a oferit toată viața ei, și tot nu i-a ajuns. Acum îi reproșează că nu i-a oferit mai mult. Dar ce și cum? N-a fost suficient să ignore trădările continue? Să înfrunte lumea toată, cu demnitate, după moartea copiilor? Să fie mereu lângă el? Nu, n-a fost suficient. Franca își dă seama acum că Ignazio ar fi vrut ca ea să anuleze totul, să rămână invizibilă până când o chema el, potrivit nevoilor. Dar, când a întâlnit-o pe Vera, a înțeles că forța iubirii nu era în supunere, ci în egalitate, în companie. Ignazio se maturizase, în sfârșit. Dar, ca s-o facă, trebuise să o lase deoparte; pe ea și tot ce fusese între ei.

Deci și el poate iubi cu adevărat, își spune, mai degrabă surprinsă decât necăjită. O *femeie care nu sunt eu.*

— Am înțeles. Nu mai e nimic de zis. Își îndreaptă umerii, ridică fruntea. Demnitatea și orgoliul sunt singurele pe care nu i le poate lua nimeni. Mă duc la Grand Hotel. Mă poți găsi acolo, îi spune și se ridică.

Își ia haina. El n-o oprește. Lasă să-i cadă brațele pe lângă corp, o

urmărește, scrutează chipul ei capabil să ascundă suferința.

O suferință negată și amuțită prea multă vreme. Care acum se desfășoară în fața lui și îl consumă precum acidul.

Vor rămâne împreună de ochii lumii, dar vor duce existențe separate. Vor împărți o masă, dar nu și patul. Și nu se vor mai întoarce.

— Îți trimit vești, îi spune, dar ea a ieșit deja pe ușă.

Franca se ține de balustradă cât coboară scările, chiar dacă-i tremură degetele.

Gheața dinăuntrul ei, de atâția ani – de la moartea copiilor, dar poate și dinainte – devine brusc un flux de lavă. Simte căldura insuportabilă, simte cum fierbe și crește. Pare că se sufocă. Se prăbușește pe o treaptă, cu fruntea pe braț. Respiră cu gura deschisă, amețită.

Ce mi-a rămas?

Igiea și Giulia, desigur, dar în rest?

Gândul se risipește, se frânge în sine. Lacrimile care amenințau să iasă la iveală au secat.

Nu mai are niciun scop. Se ridică, ajunge la intrare. Merge cu pași mici, ea, care a călcat mereu elegant, imperial. Când iese din han, găsește mașina trimisă de Maruzza. Șoferul îi deschide portiera și ea dă să intre, când o altă mașină se oprește.

Din ea, iese o femeie.

Chipul cu linii delicate e încordat, iar șuvițele îi ies de sub pălăria crem. O valijoară i se vede de sub haina de aceeași culoare.

Femeia plătește șoferul și se întoarce.

Li se întâlnesc privirile.

Vera Arrivabene deschide ochii mari. Ridică mâna, parcă vrând să o salute pe Franca. Se știu de ani de zile. Au fost prietene bune. Ar fi normal.

Dar nu durează decât o clipă.

Strânge degetele în pumn și lasă brațul jos. Se lasă privită, fără rușine, fără remușcare. Are fața albă și delicată, de Fecioară, ușor rozalie.

Franca rămâne nemișcată. O privește, dar o ignoră.

Vera îi întoarce spatele și aproape că fuge pe scări în sus, intrând în han.

Doar atunci se așază Franca în mașină și spune:

— La Grand Hotel.

* * *

Vincenzo Florio stă pe un scaun și privește afară, cu bărbia sprijinită în

pumn. În spate, simte o mișcare. Abia dacă se întoarce. Una dintre femeile cu care și-a petrecut noaptea se trezește. Îl privește pe sub pleoapele grele, își dă părul roșcat la o parte și îl invită să i se alăture, cu o mână pe saltea.

Cealaltă, o brunetă cu sâni voluptuoși, sforăie ușor, cu gura întredeschisă și părul încâlcit pe spatele gol. În cameră e miros de sex, de sudoare și de șampanie, combinat cu un parfum cu note florale puternice.

El se întoarce să privească afară.

La Paris, plouă peste platanii de pe bulevard, peste acoperișurile din ardezie. Plouă de trei zile. Acel iunie rece și dușmănos îl obosește. Trebuia să fi plecat pe Riviera.

Poate că i se va alătura Francăi, care este în Elveția cu nepoatele. Ignazio, în schimb, s-ar putea să fie la Veneția sau la Roma, cu Vera – cine știe?

Respirația sa aburește sticla. Se întinde și desenează un A.

Îl șterge brusc.

Annina.

Au trecut trei ani de la moartea soției sale. Trei ani în care n-a făcut decât să călătorească și să treacă dintr-un pat în altul, încercând să se scuture de starea de rău care-l apăsă și îl sufocă.

Are o relație cu o femeie de origini ruse. Uneori, crede că s-a atașat de ea, dar nopțile precum cea care tocmai a trecut îi dovedesc contrariul. De fapt, nu-i mai pasă de nimeni și de nimic. Ca să se distragă, a încercat chiar să se implice mai mult în afacerile familiei, chiar dacă Ignazio nu îl ia niciodată în serios.

— Annina va face mereu parte din viața ta și din tine, îi spusese Franca, la câteva zile după înmormântare. Vincenzo ședea pe o bancă din parc, nemișcat, cu capul în mâini. Ea se așezase lângă el, fără să-l atingă. Vei continua să te întrebi ce ați fi făcut împreună, ce ți-ar fi spus și când ți-ar fi surâs. Îți vei imagina că-ți vorbește, exact cum îmi imaginez și eu… Făcuse o pauză, ridicând privirea către orizont și coborând glasul. Te vei gândi cum ar fi fost să aveți un copil, să-l vedeți cum crește. O parte din tine va continua să trăiască alături de ea, în minte sau în inimă… într-un loc și un timp care nu există. Îi întinsese mâna, iar el începuse să suspine. Dar nu va fi viața ta adevărată. Realitatea va fi aici, cu vidul, cu absența și cu vorbele pe care nu le vei mai putea auzi niciodată. În final, să-ți imaginezi imposibilul îți va face atât de mult rău, că vei prefera să renunți. Vei începe

să privești în prezent. Să te simți ceva mai bine. Știu că ți se va părea absurd, dar crede-mă. Nimeni nu știe mai bine ca mine…

Îi înconjurase umerii cu brațul și plânseseră împreună, fiecare cu durerea sa.

Vincenzo scutură din cap. În acești trei ani, s-a gândit adesea la cuvintele Francăi, așteptând să îi treacă suferința. Dar Annina era încă prezentă, mereu lângă el. Poate – își spusese – femeile văd în bezna durerii lucruri pe care bărbații nici nu pot să le intuiască. Și blestemul lor le este salvarea.

Și în acel moment ea este în fața lui, purtând o fustă închisă la culoare și o bluză albă, cu guler de dantelă. Vrea să se urce la volanul unuia dintre automobilele lor, dar se oprește și îl privește, cu un aer de reproș, aproape spunându-i: *De ce ai ajuns așa?*

— *Vincent, chéri, viens ici…*[{204}]

Femeia cu păr roșu îl cheamă, deși cealaltă continuă să doarmă. Ar vrea să le alunge pe ambele, să le facă să dispară.

În schimb, se ridică, se îndepărtează de geam, își scoate cămașa și se întinde lângă ea. Se lasă atins. Închide ochii, se afundă în corpul ei, aproape violent. Nu îl interesează cum o cheamă, cine este sau cum este viața ei în afara acelei camere: este un corp care-i oferă plăcere și căldură.

Iar el se agață de urmele de viață pe care le trăiește.

* * *

Sala de la intrarea hotelului Champfèr din Engadina, unde locuiesc familiile Florio, Lanza di Trabia și Whitaker, este pradă unei mari agitații. Chipuri tensionate, telegrame care trec din mână în mână, telefoane care sună, valeți care se mișcă repede dintr-o sală în alta, ca niște furnici. Pentru circa o lună – de când un tânăr naționalist sârb i-a ucis, la Sarajevo, pe arhiducele Franz Ferdinand și pe soția sa, Sofia – zvonurile despre o posibilă declarație de război a Austriei împotriva Serbiei s-au amestecat și s-au contrazis. Ultimatumul dat guvernului sârb de către ambasadorul austriac la Belgrad, pe 23 iulie, lasă puține speranțe în privința unei soluționări pacifiste a crizei.

Așezată în fotoliu, Franca parcurge ziarele italiene și germane, confuză, incapabilă să se desprindă de alternanța aceea între exaltare războinică și „intensitate febrilă, impusă de gravitatea circumstanțelor”, cu care Italia operează ca să păstreze pacea, după cum spune *Corriere della Sera.*

— Iată-mă, Franca. *Désolée d’être en retard*[{205}]. Giulia Lanza di Trabia

o sărută pe obraz și privește în jur. Norina și Delia n-au ajuns?

— Nu, au trecut doar câteva minute pe aici, cu Tina, spunând că îi promiseseră că-și vor petrece după-amiaza cu ea. Vor ajunge la cinci, pentru ceai. Au treizeci de ani, însă femeia aia le tratează de parcă ar fi două fetițe.

— Mai bine așa, surâde Giulia, punându-și mănușile. Mergem?

O salută pe Giovanna, care, în compania Maruzzei, se bucură de soare pe terasă, apoi ies de pe o ușă din spatele hotelului.

Giulia respiră adânc aerul proaspăt.

— Ce păcat că nu sunt aici Igiea și Giugiù!

— Azi am primit o scrisoare de la Zürich. Guvernanta spune că tratamentele Igieei pentru spate par să-și facă efectul. Cât despre
Giugiù, e ca tatăl ei: spune mereu că muntele „o plictisește” și își petrece timpul în casă. Ce să facă, sărmana? Are doar cinci ani…

Cu pas hotărât, Giulia apucă pe cărarea către o pădurice de pini, care se întinde pe o coastă a muntelui.

— Și tu, ai aflat ceva de la Giuseppe?

— Nu. Vocea Giuliei este aspră. Primul ei născut a avut mereu o purtare indolentă, rebelă. Cu tot ce se întâmplă, ar fi prudent să fie la Palermo… sau măcar să-mi spună unde e. Face o pauză, strânge din buze. Cred că e la Veneția, cu *aia.*

— Madda…

Franca privește în jur, spre culmile ascuțite, profilate pe cer. În fața lor, printre arbori, se deschide un traseu panoramic. Încetinesc și aproape se opresc. Aerul este parfumat cu verde, impregnat cu miros de mușchi. Ciripitul păsărilor punctează tăcerea.

— Gemenele Papadopoli chiar nu știu ce înseamnă fidelitatea și respectul legăturii matrimoniale.

— Ah, te rog! se strâmbă Giulia. Spre deosebire de Franca, nu și-a păstrat frumusețea, iar timpul n-a fost mărinimos cu ea. Chipul i s-a ascuțit și e săpat de riduri. Dacă mă gândesc cum a pus mâna pe el! Era un băiețel când s-au cunoscut, iar ea avea deja o fată. Giuseppe ar vrea să-i vorbesc eu… dar mi se pare o nebunie! Este măritată, dar a lăsat totul pentru el. Nu, refuz să o văd. Mi se pare nedemn și să-i spun pe nume.

Franca o strânge în brațe.

— Ai dreptate. Și în ce fel!

— Fratele meu este tot cu sora ei, Vera, presupun.

Oftatul exasperat al Francăi e răspunsul.

Giulia face o mutră disprețuitoare.

— Să lași patru copii și un soț ca să fii cu altul, căsătorit și el… Lumea o ia razna!

Franca se oprește brusc, o privește pe Giulia, o atinge pe braț.

— Îți amintești ce mi-ai zis acum multă vreme, în grădina ta de iarnă?

Giulia privește un punct din depărtare și surâde.

— Erai atât de speriată… Totul te înspăimânta, chiar și mama.

— Dar tu mi-ai zis că trebuie să iau ce-mi aparține, că trebuie să fiu mândră că sunt o Florio și că port acest nume.

— Da. Și așa ai făcut. Mereu, chiar și în cele mai dificile momente.

Franca surâde amar.

— Am învățat să o fac, da. M-a costat enorm, dar în cele din urmă am reușit. În fața lumii, am fost o Florio. Și voi fi mereu. Dar, înăuntru…

Giulia îi ia mâinile într-ale ei.

— Înăuntru, ai murit de multe ori. Din cauza a tot ce s-a întâmplat, din cauza purtării lui Ignazio… Știu și asta.

— Da, însă mai e ceva. Acum doi ani, eram convinsă că-mi cunosc soțul. Mă săturasem să îi justific purtarea și să-i accept în tăcere defectele. Dar eram convinsă că dragostea continua să ne unească.

Giulia ridică o sprânceană.

— Da, încă-i mai spun dragoste. Era o legătură între noi. Apoi, a apărut Vera, și Ignazio s-a îndrăgostit de ea. Am rămas cu adevărat singură.

— Franca, nu ești singură… Mai suntem eu, Igiea, Giugiù… murmură Giulia.

Cealaltă își îndreaptă spatele și privește în depărtare.

— Da, slavă Cerului că sunteți! Dar, când mă privesc în oglindă, mă văd doar pe mine, ca și cum n-ar exista lumea. Văd o femeie distrusă, care continuă însă să trăiască. Inspiră. Am vrut să-ți spun că, datorită cuvintelor tale, am învățat să nu depind de nimeni și să continui în ciuda tuturor.

— Să nu mai simți nimic? murmură Giulia.

— Știi bine că nu e posibil. Câți ani au trecut de la moartea lui Blasco?

— Douăzeci și unu, răspunde Giulia, în șoaptă.

— Și a trecut măcar o zi, de atunci, în care să nu te gândești la el?

Cealaltă clatină din cap.

— Morții noștri nu ne părăsesc. Prezența lor este durere și totodată consolare.

Dintr-odată, Giulia începe să plângă, cu capul în mâini.

— Tu vorbești de morți, și eu… eu…

— Ce se petrece? o întreabă Franca, dintr-odată neliniștită. Nu a mai văzut-o niciodată plângând așa. Nu te simți bine?

Suspinând, Giulia clatină din cap.

— Nu, nu… Nu am vrut să-ți zic nimic, ca să nu te îngrijorezi, dar mi-e foarte frică, dragă Franca. Am vorbit cu Pietro ieri-seară.
E la Roma și spune că se pregătesc lucruri oribile. După el, austriecii vor ataca Serbia și asta va face Franța să intre în război, Rusia și poate și Anglia. Și mi-e frică, da, pentru că am băieți și Dumnezeu știe ce li se poate întâmpla.

— Dar ziarele zic că guvernul italian mediază…

— Pietro era foarte sceptic, răspunde Giulia, ștergându-și lacrimile. Războiul bate la poartă și numai *u' Signori sapi comu po' iri a finire*[206]. Iar eu nu pot să mă gândesc că băieții mei vor pleca la război. Giuseppe are douăzeci și cinci de ani, Ignazio are douăzeci și patru, iar Manfredi douăzeci. Sunt bărbați, sunt din familia Lanza di Trabia și locul lor e în prima linie. Este datoria lor.

Franca nu știe ce să spună. Olivuzza, mai întâi, și apoi Villa Igiea au fost deschise tuturor. Nici nu-și poate aminti câți englezi, francezi, germani și ruși a întâlnit acolo. Politicieni, artiști, bancheri și antreprenori, cu familii cu tot. Au conversat, au cinat împreună, au dansat până în zori, au jucat cărți sau *lawn tennis,* au râs la glume sau la prostioare. S-au aruncat în mare, au urcat pe muntele Pellegrino, au petrecut ore fericite la Favignana, au făcut ture lungi cu iahturile lui Ignazio sau cu mașinile lui Vincenzo. Se gândește la kaizer, la suveranii Angliei, la împărăteasa Eugenia…

Și acum, chiar ei decid să treacă Europa prin foc și sabie.

Fiii Giuliei sunt atât de tineri… Pe de altă parte, Giovannuzza ar fi avut acum douăzeci și unu de ani și poate că ar fi afectat-o să-și vadă soțul plecând. Ignazino, în schimb, ar fi avut doar șaisprezece, așa că ar fi fost prea mic pentru…

Nu. Oprește-te. Nu mai sunt. Giulia, însă, e aici.

Pune o mână pe umărul cumnatei.

— Probabil că Pietro exagerează: vede mereu cele mai sumbre lucruri. Nu li se va întâmpla nimic rău fiilor tăi.

— Sper. Giulia inspiră profund, să se calmeze. Da, e mai bine să mă gândesc la viitorul fiicelor mele, Sofia sau Giovanna. Au optsprezece și șaisprezece ani.

— Sau poate la ticălosul de Ignazio, completează Franca, zâmbind subțire. Nu poate îndura să o vadă pe Giulia suferind așa. Trebuie să privim înainte, la viața care continuă, și nu la lucrurile oribile, pe care nu le știm cu siguranță.

Dar când se întorc la hotel, își dau seama imediat că agitația s-a transformat în teamă. Neliniștea este acum fizică: simt miros supărător de fum de țigară și de sudoare. Grupuri de oameni înconjurați de valize și cufere asediază recepționerii: se luptă pentru facturi, se agită, înjură, imploră atenție. Într-un colț, o femeie suspină și doi copii plâng, așezați direct pe jos, ignorați.

Pentru o clipă, mintea Francăi se îndepărtează și alunecă înapoi în noaptea morții fiului ei.

Apoi privește în jur, frenetic, caută o față prietenoasă și o găsește: Maruzza se ridică de pe divanul pe care ședea, alături de Giovanna, care-și trece rozariul printre degete cu ochii închiși, și se apropie de ea.

— Austria a declarat război Serbiei. Se spune că vor fi implicate și alte țări.

— Cum? Când? Și Italia? Franca și Giulia vorbesc la unison, iar Maruzza ridică mâinile și le oprește. Am telegrafiat ca să-l avertizez pe *don* Ignazio, spune ea, întorcându-se spre Franca. Familia Whitaker își face deja bagajele. Toți părăsesc hotelul ca să se întoarcă acasă.

Giulia își duce mâna la piept, ca pentru a-și calma bătăile inimii.

— Ar trebui să vorbesc cu soțul și cu băieții mei. Da, aveți dreptate: trebuie să ne întoarcem în Italia. Franca, ai cu tine documente care atestă că ești doamnă de companie la curtea reginei Elena, da?

Franca încuviințează, dar e confuză.

— Da, însă…

— Bun. Sunt convinsă că documentele acelea echivalează un pașaport diplomatic pentru tine și familia ta, îi spune Giulia, pragmatică. Sună la Zürich și pe guvernantă, să pregătească fetele pentru o plecare imediată.

— Acum mă ocup.

— Și vorbește cu Ignazio, adaugă Giulia, încet. Locul lui e alături de tine, acum. Și ar fi bine să-și dea seama.

* * *

— Cu siguranță că-mi dau seama de pericol. Dar, totodată, e de datoria mea…

— Dar noi am fost oaspeții împăratului, la Viena! Și tu vrei să pornești voluntar împotriva lui? E absurd!

— Suntem în război și toată lumea trebuie să-și facă partea.

Timp de aproape un an, Franca a sperat ca Italia să rămână în afara conflictului. Teama de război a crescut înăuntrul ei, puțin câte puțin, și ea a ascuns-o într-o parte întunecată a sufletului, așa cum face cu tot ce nu poate accepta. Dar acum nu mai poate fi evitată.

Se ridică, pășește prin încăpere, domină tensiunea. Mai întâi, s-a dus la Palazzo Butera și a găsit-o pe Giulia distrusă, pentru că fiii săi se pregăteau de plecare. Franca îi adoră pe băieți: Giuseppe, Ignazio și Manfredi fac parte din viața ei. I-a văzut crescând și devenind bărbați, în timp ce ea își pierdea propriii copii. Simplul gând de a-i vedea așa o neliniștește. Nu vrea să-și închipuie prin ce trece cumnata ei. Acum, a decis. Evită să-i salute, fiindcă așa nu va fi constrânsă să admită că totul se petrece, într-adevăr. E prea obosită să se mai apere de viață și de lume!

Iese din cameră și se îndreaptă spre bisericuța cu fața la mare, închizând pleoapele din cauza luminii. I se pare absurd să vorbească despre război în liniștea grădinii de la Villa Igiea, printre plantele înflorite, cu parfumul verii în aer. De-a lungul cărărilor care coboară spre coastă, printre gardurile vii, de *Pittosporum,* doi grădinari plantează noi mlădițe și vorbesc încetișor. Doar zgomotele dinspre port, de la distanță, străbat șuierul vântului printre palmieri.

Acum locuiesc în Villa Igiea, împreună cu Giovanna, cu Maruzza și cu guvernanta englezoaică a fetelor, miss Daubeny. Olivuzza este prea mare și presupune prea multe cheltuieli și o grădină prea exigentă. Mai bine decât un apartament la hotel, tot luxoasă, dar mai ușor de administrat. Pe de altă parte, Villa Igiea este acum pe jumătate pustie, pentru că musafirii – aproape toți italieni – au plecat deja de câteva zile.

Ignazio se apropie, dar Franca își încleștează pumnii și, fără să se întoarcă, întreabă:

— Chiar e necesar să te înrolezi imediat?

El ezită și privește capcanele pentru ton de la Arenella și Villa dei Quattro Pizzi, atât de îndrăgite de bunicul său. Albastrul profund îi oprește iritarea. Fruntea i se relaxează, gândindu-se la croazierele pe *Aegusa.* Dar durează numai o clipă. *Acum o viață,* se gândește cu amărăciune.

— Necesar? Da, răspunde el, în sfârșit. Acum pot să-mi asum o misiune potrivită capacităților mele. O fac și pentru Vincenzo, care riscă să ajungă în prima linie, pentru că e mai tânăr: este un șofer excelent și un mecanic priceput și poate fi util în transportul din ariergardă. Se gândește să pornească și o mică fabrică de aeroplane sau de hidroplanoare, în parteneriat cu Vittorio Ducrot, și mi-a vorbit despre proiectul unui camion care ar putea ajuta armata în zonele inaccesibile… Pe scurt, știi cum e Vice… mereu în mișcare.

Franca scutură din cap.

— Va face vreo imprudență. Se azvârle cu capul înainte.

— Nu! Îi mângâie brațul. Nu vom fi în pericol. Vei vedea.

Ea se întoarce să-și privească soțul. Ignazio, acum, are numeroase șuvițe grizonante, iar gura lui, cândva elegantă, este marcată de amărăciune.

— Crezi că se va termina repede? întreabă, cu mâinile încleștate pe fusta neagră.

Ignazio ridică din umeri.

— Nu știu. Părea că va dura câteva săptămâni și iată că deja ne luptăm de un an. Își coboară glasul, atinge mâneca albă, din dantelă, a bluzei Francăi. Războiul doar înrăutățește lucrurile. Are vocea atât de resemnată, iar Francăi îi vine greu să înțeleagă de ce. I-ar plăcea să întrebe, dar chiar atunci un zgomot o obligă să se întoarcă.

— Îmi cer scuze. Dacă știam că sunteți ocupat, comandor Florio, aș fi așteptat.

— Haideți, *signor* Linch. Bună ziua.

Carlo Augusto Linch se apropie cu pași mari și elastici. Ignazio îl întâmpină, îl salută călduros, iar Franca îi face doar un semn din cap. Nu are încredere în argentinian, și pentru că el spune puține: doar că a studiat la Milano și la Politehnica din Zürich, că a condus o fabrică în Germania și că, la începutul războiului, s-a întors în Italia. Pentru că a reușit să câștige curând încrederea soțului și a cumnatului ei, fascinându-i cu caracterul său, cu siguranța-i indolentă și cu vorbăria libertină. Așa că au decis amândoi

să-l implice în administrarea activelor, sau, mai bine zis, a ceea ce a rămas din ele. Așa că, acum trei luni, adică în februarie 1915, Linch a devenit administratorul și procuratorul familiei Florio.

Franca rămâne într-o parte și îi observă pe cei doi. Aude cuvintele „pentru că patrimoniul Casei Florio este…” și ridică o sprânceană. Dar ce patrimoniu, dacă și Cartier, și Worth – ai căror clienți sunt de mai bine de douăzeci de ani – cer acum să le semnezi documente pentru a le garanta plata facturilor? Nemaivorbind de ce s-a întâmplat ieri: o cameristă a demisionat pentru că nu mai primea salariu regulat. O lipsă de respect pentru cei care dăduseră de lucru și o pâine unei jumătăți din Palermo.

— Și dumneavoastră, *signora*? Ce veți face?

Ea râde ușor, stânjenită.

— Scuzați-mă, nu vă ascultam. Ce spuneați?

— Ziceam… Ce veți face pentru a susține patria, în acest moment? Veți participa la activitățile Crucii Roșii?

— Ah… Desigur. În spital, aici, la Palermo, cred.

Linch îi zâmbește, dar apoi își ferește privirea, de parcă răspunsul nu l-ar convinge.

— Sunt convins că veți ști să vă adaptați la această situație dificilă. Ne așteaptă vremuri rele, murmură.

Franca închide pleoapele. În spatele acelor vorbe, se găsește un repros pentru purtarea ei, pentru cheltuieli și mai ales pentru ce a devenit acum singura sa distracție.

Jocul de cărți. *Chemin defer,* bacara, pocher. Când joacă, tristețea este mai puțin apăsătoare, gândurile, mai ușoare, timpul trece. Desigur, împreună cu orele zboară și banii, pentru că mizează mult. Și este și norocoasă „mai mult decât ar fi legal”, așa cum spune mereu partenera ei de masă, Marie Therese Tasca di Cutò, cunoscută drept Ama, soția lui Alessandro și cumnata sărmanei Giulia Trigona. Dar insuficient, i-ar plăcea să-i răspundă Francăi.

— Cred că am documentele necesare la birou, îi spune Ignazio lui Linch. Voi pregăti mașina să mergem împreună.

— Nu e necesar. Pot să vă spun totul și aici.

Franca își privește soțul, apoi pe omul acela. Cândva, s-ar fi îndepărtat în tăcere, căci aceste lucruri îi privesc pe bărbați. Dar acum vrea să asculte și să priceapă. *Dacă amanta soțului meu știe tot ce facem, de ce să rămân*

eu în beznă? se gândește supărată. Așa că-i urmează într-un salonaș cu mobilier din răchită, din colțul terasei de la Villa Igiea, poruncește unui valet să aducă o carafă cu limonadă și se așază grațioasă într-un fotoliu.

Linch o observă cu coada ochiului, cu un aer vag întrebător.
Franca îi aruncă o privire lungă, sfidătoare, apoi se uită la Ignazio, așteptând.

Linch e stânjenit. N-a mai discutat afaceri în prezența unei femei. Privirea Francăi este atât de tăioasă, încât aproape se bâlbâie.

— Așadar… dacă-mi permiteți…

Fără să-și privească soția, Ignazio se așază și ia un pahar cu limonadă.

— Te rog, spune.

Linch deschide precaut dosarul pe care l-a adus și îl pune pe o măsuță. Atinge hârtiile – scrisori, conturi, facturi – ca pentru a-și aduna ideile, apoi își face mâinile piramidă în fața ochilor.

— Așa cum știți, de câteva zile, am reușit, în sfârșit, să analizez în profunzime situația dumneavoastră financiară. Așa cum vă spuneam, aveam intenția de a merge la Roma să încerc să formez o pârghie care să ajute Casa Florio. Banca d'Italia ar putea fi hotărâtoare pentru a vă salva situațiile de descoperire a datoriilor. Mai întâi, contractul cu Lavagetto și Parodi, pentru capcanele de ton de pe Egadi. Acum este clar că a fost o alegere nefericită, care a complicat infinit totul. La început, firește, ați avut intrări de lichidități, care v-au permis să acoperiți unele costuri ale Casei Florio, dar profitul de pe urma cherhanalei a fost complet insuficient pentru acoperirea măcar a dobânzii. În plus, împrumutul pe care l-ați contractat… necugetat, cu Société Française de Banque et Dépôts, pentru a acoperi alte pierderi, se dovedește foarte apăsător.

Ignazio ascultă, impasibil. Franca încearcă să urmărească discursul, dar nu-i sunt clare multe lucruri.

— Apoi, mai sunt și pachetele de acțiuni care garantează alte împrumuturi și care ușurează, în varii măsuri, situația datoriilor Casei. Am intenția de a solicita o cesiune a pachetelor încă în posesia dumneavoastră, pentru obținerea de bani peșin, cât și de subvenții din partea altor instituții bancare, subvenții garantate de ipoteci pe proprietățile imobiliare, pentru a fi vândute ulterior. Se oprește și oftează. Pe scurt: aveți nevoie de mulți bani și asta vă obligă să cereți de la bănci, oferindu-le garanții imobiliare cum ar fi Olivuzza, dar și clădirile dumneavoastră din Castellamare. Bunuri

pe care va trebui să le vindeți în viitor.

Ignazio tresare.

— Vila sau… și *aromateria*?

— Da, împreună cu celelalte depozite și cu apartamentele.

— Chiar și casa de pe Via dei Materassai… casa tatei?

Are vocea subțire, doar un fir purtat de foșnetul vântului printre pini.

— Mă tem că da.

Ignazio își trece degetele prin păr.

— Doamne… Râde, însă e un zgomot frânt, murdar. Să zic sincer, nici nu mai merg acolo de multă vreme… Din acest motiv, soția mea nici măcar nu vrea să meargă la Quattro Pizzi, pe care am restaurat-o doar fiindcă mă așteptam să trebuiască să vând Olivuzza… Dar să vând casa de pe Via dei Materassai…

Încleștează pumnul, își sprijină bărbia de el.

Dintr-odată, Franca se simte nelalocul ei. N-a văzut niciodată casa tatălui lui Ignazio, iar soacra sa vorbește rareori despre ea. Nu i-a plăcut niciodată cu adevărat Villa dei Quattro Pizzi: nu poate spune că ar fi urâtă, dar e prea mică pentru nevoile lor, și într-un cartier sărac, precum Arenella. N-ar fi potrivită să primească musafiri care, pentru a ajunge, ar trebui să traverseze străzi care gem de oameni nevoiași.

Dar să o audă spusă așa, ca un repros, este o rușine la care nu se aștepta.

Linch ia un dosar.

— Mă tem că avem mult spațiu de manevră cu Banca d'Italia.
Am încercat să solicit o întrevedere cu Stringher, dar mi s-a răspuns că este foarte ocupat și, mai ales, deloc interesat.

— Firește! Ignazio sare în picioare, lovește măsuța, făcând să tremure carafa. Fiul ăla de cățea vrea să ne facă să plătim pentru ce s-a întâmplat în 1909, când m-am retras din consorțiu, ăsta-i adevărul.
Nu îl interesează Casa Florio! aproape că strigă Ignazio. A vrut mereu să ne dezbrace-n pielea goală, să ne lase și fără demnitate.

Face câțiva pași, mormăie o insultă în dialect, apoi își acoperă ochii cu mâna.

— Trebuie să-i scriu lui Vincenzo… Cred că s-a întors de la
Paris, se gândește, aproape pentru sine. Nu știu care mai e viața lui… Își petrece mai mult timp în Franța și se întoarce doar ca să organizeze Targa sau alte curse…

— Calmați-vă, *signor* comandor. Ședeți, îi spune Linch ferm. Trebuie să vorbim și despre asta.

Ignazio se întoarce către fotoliul din răchită, cu aerul unui condamnat pășind spre spânzurătoare. Dintr-odată, Francăi îi pare rău pentru el. Întinde o mână, pentru că ar vrea să-l consoleze, din instinct, să îl facă să înțeleagă că-i este aproape. Dar Ignazio se așază fără s-o privească și ea își retrage mâna.

— Va trebui să limităm o serie întreagă de activități și, în același timp, să reducem cheltuielile, explică Linch, articulând cuvintele de parcă ar vorbi cu un animal rănit. Mă refer la donațiile caritabile, de exemplu. Și o privește pe Franca. O privire rapidă, aproape pe furiș. Dar și cheltuielile pentru haine și bijuterii. Sau gesturi risipitoare, precum cel de a dărui furnizorilor toate acele ceasuri de buzunar cu marca dumneavoastră… Pe scurt, cheltuielile de lux, în general. Patronajul de la Teatro Massimo sau Targa ar trebui reduse semnificativ.

— Iar povestea asta? Ignazio își mușcă pumnul. Se leagănă încet, înainte și înapoi, în fotoliu. Să reducem binefacerile, subvențiile pentru Massimo… Deja mi-a zis-o avocatul Marchesano, acum șapte ani! Dar cum e posibil să nu conștientizeze nimeni ce nume port? Ar fi la fel să începi să străbați străzile din Palermo, zicând că Ignazio Florio a dat greș în toate!

— Poate, dacă ați fi luat decizia atunci, ați fi acum într-o situație mai puțin critică. Da, recunosc că este o hotărâre dificilă, dar acum e mai necesară ca niciodată, dacă vreți să vă salvați. Linch răsfoiește hârtiile, ia alta, i-o arată lui Ignazio. Este o notă promisorie garantată de semnătura tremurată a Giovannei. Vedeți asta? Am cerut la Banca d'Italia o amânare și ei mi-au oferit-o doar pentru că este garantată cu bunurile mamei dumneavoastră.

Pentru prima dată în viață, Ignazio Florio se înroșește.

Linch nu reușește să-și ascundă rușinea. Ridurile din colțurile gurii par să se adâncească, iar ochii privesc în pământ.

— Vor fi necesare multe sacrificii din partea tuturor, murmură el. Și se întoarce să o privească pe Franca, care își încrucișează instinctiv brațele la piept. Ar fi util, de exemplu, să oferiți băncilor garanții pentru plata datoriilor. O pauză lungă. Garanții în bijuterii.

Ea pălește. Scutură violent din cap.

— Nu, nu-mi puteți cere asta… Vocea ei scârțâie, precum sticla pe sticlă.

Nu bijuteriile mele. Sunt diamante în seif, iar el știe asta, adaugă el, arătând spre Ignazio, care preferă să o ignore. Nu e necesar să… le folosim pe ale mele.

— Așa cum spuneam, toată lumea trebuie să facă sacrificii, inclusiv dumneavoastră, doamnă.

Linch nu ridică glasul, dar tonul lui nu permite replică.

Franca e tulburată. Nimeni nu i-a mai vorbit vreodată așa, cu atât mai puțin un străin.

Ignazio ridică din umeri. Oftează. Când începe iar să vorbească, o face pe ton măsurat. De om învins.

— Fie. Casele, bijuteriile… Ce mai contează? Regele este gol! Se ridică iar, începe să meargă încet, se oprește lângă un stâlp și îl mângâie. Îi trec prin minte imagini care-l fac să zâmbească blând. A fost o vreme când aș fi făcut orice să apăr ce-mi aparținea. M-aș fi luptat, aș fi acceptat rușinea și umilința. Dar acum nu mai am pentru ce și pentru cine să lupt. Sunt un copac fără mlădițe și țara noastră va fi la fel, curând. Acest război va aduce doar dezastre, în timpul lui și după el. Pentru ce și pentru cine să reacționez? Se întoarce spre ei. Nu mai am nimic din tot ce mă făcea un Florio. Numără pe degete. Am vândut crama, prima afacere a bunicului Vincenzo. Am încercat să construiesc un șantier naval, dar s-a dus naibii și, odată cu el, și Navigazione Generale Italiana, cu toată măreția adusă de tata. Am lăsat topitoria Oretea să se scufunde. Am dat capcanele de ton din Egadi unor rechini, convins că-mi pot reveni, însă degeaba. Când am cerut ajutor, am primit o funie să mă spânzur cu ea. Ce mi-a rămas? Banco Florio s-a transformat în birou de împins hârtii, iar hotelul ăsta se va goli odată cu războiul… Sunt pe cale să pierd totul, chiar și propriul cămin. Istoria familiei mele. Se uită la Franca. Deci vrei să-mi pese de bijuteriile tale? Am rămas doar cu demnitatea și cu puțină mândrie. Asigură-te că nu le irosești.

Franca se ridică brusc, îl apucă de încheietură și îl scutură.

— Nu poți! Îi ia ambele mâini. Nu te gândești la mine și la fiicele tale?

Chiar atunci, în cadrul ușii se ivește tocmai Igiea. Are cincisprezece ani și multă grație, păr scurt și un chip delicat, care seamănă cu al mamei sale. Face un pas pe terasă, ridică mâna să se apere de soare și își privește părinții. Nu e o noutate că se ceartă.

— *Maman,* Maruzza și cu mine ne întrebam dacă mergem să o găsim pe prințesa Ama, mai târziu… Maruzza vine și ea sau rămâne cu *granny*? Știi

că nu se simte bine.

Mâna Francăi, albă, rigidă, lasă încheietura lui Ignazio.

— Să mergem mai târziu la Tasca di Cutò. Da, e mai bine să rămână Maruzza cu bunica.

Ignazio așteaptă ca fiica lui să plece, apoi trece pe lângă Franca și se apropie de Finch.

— Fă tot ce e necesar ca să salvezi ce se mai poate, îi spune cu glas scăzut și calm. Vei avea ce-ți trebuie ca garanție pentru facturile neplătite.

Linch se ridică. Are cu niște ani în plus față de Ignazio și este aproape la fel de înalt ca el, dar are un fizic mai mlădios.

— Am nevoie de o listă cu *toate* cheltuielile dumneavoastră, comandor Florio. Fiecare rambursare, fiecare achiziție, fiecare cont nerezolvat. Să am facturile și, de acum încolo, vă rog să nu cumpărați nimic fără să mă consultați în prealabil. Pot să contez pe faptul că vă veți înștiința și fratele?

Ignazio încuviințează. Înțelege că Linch va fi implacabil, cu el și cu Vincenzo deopotrivă.

— Voi încerca. A plecat voluntar acum câteva zile, după cum știți…

— Un gest lăudabil. Va fi răspunderea mea să vă țin la curent și să mă lupt ca Banca d'Italia și Stringher să mă asculte.

Linch își drege glasul și se apropie de Franca.

— *Signora…* mă tem că să vi aplică și dumneavoastră. Îmi va parveni lista actualizată a cheltuielilor?

Franca încuviințează. Se uită la muntele Pellegrino, ca și cum l-ar admira, dar, în realitate, e consumată de o furie feroce, amestecată cu umilință. Cheltuielile sale? Desigur. Și cele făcute de Ignazio pentru Vera, la Roma, ținând cont că acum trăiește cu ea? Fără să mai pui că – și este aproape sigură – decizia soțului ei de a pleca la război a fost determinată, de fapt, de femeia aceea, care, din câte știe ea, s-a înrolat ca infirmieră voluntară.

Pentru a nu știu câta oară, este dată la o parte, să suporte apăsarea erorilor altora, altele decât propriile greșeli. *Dar bijuteriile mele, nu,* se gândește. *Nu le vor avea niciodată.*

* * *

În cameră e prea cald. Draperiile din damasc roșu lasă lumina apusului să străbată pătura de nori care întunecă orizontul. Stând într-un fotoliu, Maruzza își sprijină capul în palmă și, cu cealaltă, ține deschisă *Forse che*

sì, forse che no, lăsată la Villa Igiea de Franca, acum mulți ani. Poetul i-o dăruise, cu o dedicație care spunea: *Pentru* donna *Franca Florio, cu devotament,* iar ea o legase în marochin cu marginile aurite.

Da, acum mulți ani, când războiul era departe și nimeni nu știa ce se va întâmpla, se gândește Maruzza, oftând.

Franca vine tot mai rar la Palermo. Când nu călătorește, petrece perioade lungi la Roma, de obicei la Grand Hotel, cu fetele și cu Ama Tasca di Cutò, care și-a părăsit bărbatul, pe Alessandro, și copiii, și se vede cu un tânăr „cavaler servitor".

La gândul acela, doamna de companie închide cartea. *N-ar trebui să judec,* se gândește, *dar Tasca di Cutò ăștia chiar n-au rușine.* În toți acei ani în care a călătorit prin Europa, însoțind familia Florio, a văzut multe, și acum… Se gândește cu nostalgie la lungile sejururi din Montecatini, Elveția sau Riviera Franceză și la cheltuielile pe care i le acoperea Franca.

Nu mai e cazul.

Ridică ochii spre tavan, cu chipul exprimând o suferință imposibil de ascuns. Războiul s-a strecurat în viețile tuturor, ca o pată umedă care cojește lent tencuiala de pe un perete, lăsându-l crăpat. Bărbații pot acționa, se pot lupta pentru speranță – sau este doar o iluzie? — pot schimba lucrurile pentru a reveni la normal. Dar femeile doar așteaptă să treacă furtuna și, între timp, contemplă distrugerea, întrebându-se când își va relua viața cursul. Și cine știe cum va fi viața apoi…

— Maruzza… Maruzza…

Vocea vine dinspre grămada de cuverturi în care este învelită Giovanna. Fragilă, obosită, palidă, este chinuită de artroză. Se odihnește în fotoliu și își împarte zilele între acesta și pat.

— N-au venit încă băieții mei? întreabă, cu o șoaptă plângăreață. Nu știu că mi-e rău?

Maruzza se apropie, îi mângâie fața, îi șterge o lacrimă.

— *Donna* Giovanna, sunt la război*, u' sapite…*

— *Sì, u sacciu… ma ju a loro matri sugnu a ccà sta mali.*[{207}] Ar putea veni pentru două zile… Și Franca? *Franca d'unnè?*[{208}]

— La Roma, cu fiicele, cu Igiea și cu Giugiù.

— Ah… Roma… *E magari idda un po' veniri?*[{209}]

Maruzza se apleacă și o sărută pe frunte, îi vorbește, încearcă să o

liniștească. Din nou respiră greu, remarcă ea, poate fiindcă-i agitată la gândul copiilor aflați departe. După atâția ani, se simte mai aproape de femeia asta decât de propriile-i rude. A văzut-o îmbătrânind singură, devenind tot mai fragilă, suferind din cauza morții nepoților, din cauza dificultăților financiare ale Casei Florio, din cauza pierderii demnității unui nume cândva puternic și respectat. A văzut durere și dezamăgire pe chipul ei, când copiii i-au cerut să le garanteze facturile sau să își vândă pământurile din dota ei, pentru a plăti dobânzile unor datorii pe care ei erau incapabili să le plătească.

Acum e singură și bolnavă. Angină pectorală, zic medicii: așa au diagnosticat durerile care o lovesc de la brațe până la torace și care fac fiecare respirație să-i fie dureroasă. Suferințele și grijile – trecute, prezente, viitoare – și-au prezentat, în sfârșit, nota de plată.

Maruzza se învârte prin cameră, umple un pahar și varsă în el câteva picături dintr-o doctorie care ar trebui să calmeze bătăile inimii. Giovanna bea resemnată, apoi îi cere să tragă draperia pentru că vrea să vadă cerul și ultimele raze de soare. Femeia ascultă. Apusul este o lumină de bronz, care se revarsă în cameră; luminează mobila făcută de Ducrot și fotografiile de pe comodă. Deasupra lor, se află portretul soțului, Ignazio. Un nou portret pictat după incendiu.

La el se uită Maruzza. *Chiar poți iubi un singur bărbat toată viața?* se întreabă. Este evident că Giovanna l-a păstrat mereu în suflet pe bărbatul pe care ea-l cunoaște doar din poveștile altor membri ai familiei. O persoană moderată, zgârcită cu emoțiile: tăcut, blând, capabil de gesturi mari de tandrețe, dar rece și nemilos. Giovanna pare să-i surprindă gândurile, fiindcă o cheamă, îi face semn să se apropie.

— *Lassatemi taliàre a iddu,* spune, și chipul i se îmblânzește. Un zâmbet slab îi apare pe buzele subțiate de ani. Apoi, Giovanna ridică mâna și arată spre comodă. *Pighiatemi a fotografia di me figghiu Vincenzo*.[{210}]

Maruzza e pe cale să ia poza lui Vincenzo, pe care o știe, dar apoi înțelege. Mâna-i încremenește și se mișcă apoi spre altă ramă, care cuprinde imaginea unui copil cu o față dulce, dar serioasă. I-o întinde și Giovanna o sărută, o lipește de inimă.

— *Sangu di lu me cori,* murmură și încearcă să se ridice. *Mi dicivano chi era fortunata*[{211}]... Dar mie mi-a rămas doar plânsul. Sărută fotografia, o mângâie. *Si arristava vivo iddu, capace chi' un finia accussì. Sapite di socci*

mi scanto, Maruzza? Chi quannu chiuru l'occhi i me figghi si scannano pi' i picciuli. Unn'hanno pace né pacienza, iddi…[{212}] Unde sunt, de ce nu vin la mine? Ignazio, Vice… *unni siti?* strigă ea și se agită, încearcă iar să se ridice.

Maruzza îi așază cuverturile, încearcă să o calmeze.

— V-am zis că sunt pe front. Poate se vor întoarce în noul an. Dar nu vă mai gândiți, *donna* Giovanna, și mai ales nu vă agitați, pentru că vă faceți rău.

— *L'ossa attruovano,* spune Giovanna, strângând fotografia la piept. Întoarce-mi fotoliul spre geam să văd afară, adaugă, pe un ton care, pentru o clipă, pare energic. *Magari chistu' m'arristau. Unn'haiu cchiù nenti, manco la casă, manco a' salute. Nenti. Sulu l'occhi pi' chianciri.*[{213}]

Nu fără efort, Maruzza întoarce fotoliul, ca Giovanna să poată vedea orașul care pălește. Curând, odată cu stingerea, o să dispară orice urmă de lumină. Învăluit în beznă, Palermo va adormi, speriat ca un copil care scrutează pustietatea nopții și vede numai teamă și îngrijorare.

Atunci, se va ghemui și va cădea într-un somn fără vise și fără amintiri.

Maruzza îi mângâie părul sur, apoi murmură:

— Mă duc după cină. Îi rog să vă facă supă de pui. Mă întorc repede.

Villa Igiea a fost parțial rechiziționată pentru un spital de ofițeri. Asistente și bărbați în uniformă sau în pijama străbat coridoarele, târând bastoane și cârje. Totul răsună de pașii lor șchiopi, pocnete ritmice, asemănătoare cu tobele. Chiar și aerul vilei s-a schimbat: cândva, era un amestec de apă de colonie, trabuc, flori și pudră de față, iar acum miroase a boală și a mâncarea pregătită în bucătăriile de la subsol. Covoarele roșii au fost îndepărtate, sala de jocuri este ocupată de șiruri de paturi, iar clinchetul de *fiches* a fost înlocuit de gemete. Chiar și stucaturile sinuoase ale scării sunt ciobite și acoperite cu un strat de praf.

Lângă bucătării, Maruzza așteaptă să fie gata cina. Sprijinită de perete, vede o oglindă cu ramă masivă de corn, aurită, și nu se poate abține să nu se privească. Fața obosită, ridurile adânci, părul sur strâns într-un coc neglijent… În camera *donnei* Giovanna, timpul pare nemișcat, și iată-le, semnele trecerii sale. Sunt toate aici, alături de cele ale neliniștii cauzate de război și de dificultățile economice ale familiei. Nu, soarta n-a fost blândă cu ea.

Ridică privirea în tavan.

Da, e prea rău. Nu mai pot aștepta, își spune. *Trebuie să găsesc o cale s-o fac să vină aici măcar pe fiică-sa, pe Giulia, pentru că e aproape. Dar chiar și ea, sărmana femeie, cum poate să-și aline mama cu doi fii în prima linie?*

Ușa bucătăriei se deschide brusc și o smulge pe Maruzza din meditație. Ia tava pe care i-o dă bucătarul și se îndreaptă spre apartamentele familiei. Pe scări, își imaginează că va trebui s-o oblige pe *donna* Giovanna să mănânce, așa cum s-a întâmplat mai mereu în ultimele săptămâni. Intră în cameră.

— Cum am promis, am adus o supă ușoară de pui, spune ea, cu voioșie. Și mai avem și suc proaspăt de portocale. Mâncați, nu-i așa, *donna* Giovanna? La prânz, am trimis înapoi farfuriile pline…

Giovanna nu răspunde. Cuverturile i-au căzut pe podea, corpul pare să i se fi arcuit într-o parte și acum s-a lăsat pe un braț. Mâna ei ține încă fotografia fiului. Are buzele lăsate, sub povara singurătății infinite.

Privirea ei e departe, dincolo de Palermo, dincolo de zare. S-a dus așa, în tăcere, fără copii alături. Singură. Și, poate, își spune Maruzza, închizându-i ochii cu o perdea de durere peste inimă, poate, în ciuda tuturor, este cea mai norocoasă din familia Florio.

A văzut răsăritul, însă nu va vedea și apusul soarelui.

* * *

Primele zile ale acelui ianuarie 1918 au miros de doliu. Franca străbate camerele și coridoarele, cu mănușile din piele de căprioară într-o mână și cu cealaltă pe gulerul din blană al pelerinei. În urma ei, Maruzza, îmbrăcată în negru, și o cameristă cu o haină albastră, roasă în coate. Este una dintre puținele care au rămas la Olivuzza: cei mai mulți servitori au fost concediați din cauza austerității impuse de Linch.

Cele trei femei avansează lent, în tăcere, lăsând urme în praf. În jurul lor, mobila e acoperită cu cearșafuri albe, covoarele sunt rulate, iar unele obiecte – un stilou, niște ochelari – zac uitate cine știe de cine.

Ajung în salonașul verde. Francăi i-a plăcut mereu camera aceea confortabilă, care dă spre grădină și e plină de lumină. Acum însă, e întunecată și rece, invadată de mirosul umidității.

Franca deschide fereastra franceză și o pală de vânt aduce praf și frunze uscate, care s-au adunat pe pervaz. Se întoarce și, printre mobile, vede o broderie înrămată plină de praf și pânze de păianjen, ca niște fire țesute de

natură pentru ultima dată. Este ghergheful soacrei sale, Giovanna.

Au îngropat-o în capela familiei, la câteva zile după Anul Nou. A fost necesar să aștepte ca Vincenzo și Ignazio să revină de pe front, și pe ea să se întoarcă de la Roma. După atâția ani, în sfârșit, Giovanna d'Ondes s-a reunit cu soțul ei iubit și cu fiul ei, Vincenzo.

Astăzi, Franca s-a întors la Olivuzza să organizeze o altfel de înmormântare.

Casa cea mare va fi curând pusă în vânzare și trebuie eliberată de mobilă. Trebuie să decidă ce păstrează și ce vinde. Așa a cerut
Carlo Linch.

Ignazio și Vincenzo au trebuit să plece din nou pe front, așa că sarcina i-a revenit ei. Unele mobile vor ajunge în casa de pe
Via Catania, unde va locui Vincenzo după război; altele vor ajunge în depozitele din Arenella, să aștepte vremuri mai bune, sau în apartamentul din Villa Igiea. Restul se vor vinde pentru bani gheață.

Asta a venit să facă Franca: să aleagă ce să păstreze din viața pe care i-o smulg. De parcă n-ar fi trebuit deja să renunțe la atâtea. De parcă nu i-ar fi luat deja tot ce conta pentru ea! Va trebui acum să se despartă de mobila franceză, de candelabrele cumpărate de Giovanna de la Paris, de cutiile pentru monede făcute din abanos cu intarsii, de covoarele Aubusson, de marea colecție de vaze antice și de majolică, de panoul din marmură de Antonello Gagini din biroul lui Ignazio… Dar și de picturile de Antonino Leto, Francesco de Mura, Luca Giordano, Francesco Solimena și Francesco Lojacono. Da, și de Velasquez. Doar câteva vor merge la Villa Igiea.

Din celelalte vor rămâne doar urme pe pereții Olivuzzei.

Maruzza se apropie de Franca și îi arată ceva:

— Asta?

Cealaltă îi răspunde cu un semn. Maruzza îi explică servitoarei ce să scrie pe caietul pe care i-l pune în mâini.

Franca iese din salonașul verde, ajunge la scara din marmură roșie, traversează galeria și se oprește câteva minute să privească la ce a mai rămas din grădina de vară: numai plante uscate, trunchiuri goale și putregai. Coboară privirea și se îndreaptă spre camera ei.

Se oprește pentru o clipă în fața unei vitrine care găzduiește un grup de statuete cumpărate de-a lungul anilor din Saxonia, Franța și Capodimonte: grupuri de copii care se joacă singuri sau cu niște cățeluși, diferite ca stil,

dar cu zâmbete identice, captive în albeața porțelanului.

Amintiri dintr-o vreme când nevinovăția părea o valoare.

— Pe astea, spune ea, cu vocea dintr-odată aspră, nu vreau să le mai văd.

Deschide ușa dormitorului. Aproape nu a mai rămas nimic acolo, dar a fost un loc al bucuriei. Pe patul acela s-au născut Giovanna, Ignazio, Igiea și Giulia și poate că amintirile încă sunt acolo, închise între petalele de trandafir de pe podea, în placa de gresie montată invers în fața ferestrei franceze, în mânerul care închide cu greu obloanele, în zâmbetul pieziș al amorașului din colțul tavanului…

Dar ce amintiri? se gândește furioasă. Camera a fost martoră mai des la suferință și la gelozie. Este custodele unui vid din sufletul Francăi, pe care ea n-a fost capabilă să-l mai rețină în ultima vreme. *Sunt doar lucruri, lucruri inutile. Lucruri moarte.*

Rămasă în prag, Maruzza murmură:

— Le spun cameristelor să ia o parte din trusou și să-l trimită la Roma.

Franca se întoarce.

— Pot da de pomană lenjeria uzată sau o pot păstra ele… dacă nu au luat-o deja. Vorbește cu dispreț. Ce, credeai că nu știu? Maruzza încuviințează, cu o grimasă pe buzele uscate. Grăbește-te. Vreau să mă întorc la fete.

Se întoarce spre camera lui Ignazio, arată cu un gest scurt o singură piesă de mobilier, stativul pentru cămăși din mahon rafinat, apoi închide ușa, traversează iar grădina de iarnă și intră în sala de mese.

— Totul, afară, zice, referindu-se la păunii din coral și aramă și la paravanul masiv al șemineului. Trece prin fața camerelor copiilor, unde au rămas jocuri și cărți de la cei mici, care nu mai sunt în viață. Dă doar din cap, parcă zicând: *Afară.*

Se îndreaptă spre cea mai veche parte de Olivuzza, unde a izbucnit incendiul cu zece ani în urmă și care, după aceea, a fost reconstruită. Mai au încă facturi de plătit pentru acele lucrări și nu reușește să-și rețină gândul: *Dacă ardea totul, cel puțin am fi făcut o economie.*

Mai face niște pași și apoi, brusc, se oprește în fața unei uși. Mâna apasă pe clanță, dar rămâne așa un moment îndelungat.

În cele din urmă, deschide. Intră.

În semiîntuneric, distinge fotoliile și divanele lipite de pereți, comodele

goale, fără vaze din cristal, fără suporturi din argint și ceasuri din bronz aurit, covoarele rulate, mesele acoperite cu materiale prăfuite. Ridică privirea spre candelabrele întunecate, opace de praf, și la stucaturile aurite din tavan, acoperite de pânze de păianjen.

Dar ce-i smulge un suspin adânc este tăcerea.

În camera aceea n-a fost niciodată liniște.

Era tărâmul muzicii, al râsetelor, al vorbăriei, al hainelor care foșneau, al cupelor care se ciocneau, al pantofilor care loveau podeaua.

Sala de bal de la Olivuzza.

Franca înaintează și se oprește în centrul sălii.

Privește în jur.

Dintr-odată, vede siluete care s-au eschivat de la legile timpului. Bărbați și femei care nu mai sunt și care au zâmbit, au dansat și au iubit. Le aude vocile și aproape că-i poate atinge. Printre ei, se află și ea, o umbră între umbre: tânără, superbă, cu Ignazio care o prinde de talie, îi zâmbește și o privește cu dorință. Nu departe, sunt Giulia Trigona, Stefanina Pajno, Maria Concetta și Giulia Lanza di Trabia. Își simte parfumul, *La Marescialla.* Evantaie din satin și perle, cupe de șampanie, mănuși albe, brățări cu diamante, carnete de bal îmbrăcate în mătase și corsete din dantelă. Aude note de mazurcă, polcă și vals…

Dar a fost doar o clipă, doar efectul prafului ce s-a ridicat după trecerea servitoarei, care a deschis obloanele ca să lase să intre puțină lumină și care o privește acum, așteptând.

Încă un pas. Umbrele se dizolvă, praful se depune.

Franca se întoarce și iese din sală, fără să răspundă privirii întrebătoare a Maruzzei, care rămâne imobilă pentru o clipă în plus și apoi e constrânsă să o urmeze.

— Trebuie să luăm serviciul din porțelan de Saxonia și argintăria, spune Franca.

Maruzza încuviințează și se întoarce spre cameristă.

— Notează. Aș pune și argintăria din dulapul cel mare și cristalurile, nu-i așa, *donna* Franca?

Dar Franca nu o mai ascultă. A obosit-o lista aceea, s-a săturat să se mai lupte cu amintirile pe care i le provoacă fiecare obiect, chiar și cel mai mărunt. Scaunul pe care a stat d'Annunzio, la cină, după *Gioconda* de la Teatro Massimo. Pianul la care a cântat Puccini *Che gelida manina* și pe

care l-au folosit și copiii ei o vreme. Masa pe care ea și Ignazio au întins foi mari să proiecteze mobilele de la Villa Igiea. Aparatul foto pe care Vincenzo i l-a dat fratelui său mai mare și pe care-l folosea în grădina de la Hôtel Métropole, înainte să…

Privește obiectele, care par să o cheme, și iuțește pasul, aproape că fuge spre ieșire, ca și cum ar urmări-o. *Este soarta oamenilor să fie fericiți și să nu-și dea seama că sunt. Este blestemul lor să risipească vremurile bune, fără să priceapă că sunt prețioase și nu se mai repetă. Că memoria nu poate să-ți redea ce ai trăit deja, pentru că, de fapt, îți arată doar ce ai pierdut,* se gândește Franca, în timp ce femeile continuă să trăncănească despre perdele de in și furculițe din argint. Le privește și simte o durere infinită. Ar vrea să plângă și să strige: *Voi vă gândiți la lucruri, iar eu mă gândesc că acele lucruri nu îmi vor mai aparține, curând, chiar dacă vorbesc despre mine, despre Ignazio, despre copiii noștri, despre familia asta. Acum iubirea s-a risipit, lăsându-mi doar amărăciune. Știți ce înseamnă să vă simțiți iubite? Să sperați să fiți iubite? Să vă simțiți infinit de singure?*

Dar rămâne nemișcată, în tăcere. Pentru că, în ciuda tuturor, este mai departe *donna* Franca Florio. Și poate arăta lumii o singură față: cea a mândriei.

În sfârșit, cele trei femei ies la mașină, pentru a reveni la Villa Igiea. Franca simte o ușurare când se îndepărtează de casa aceea în care a fost fericită. În câteva zile, ea și fetele se vor întoarce la Roma. Palermo, cu lumina sa opacă și rece, va fi departe și ea va putea să nu-și mai amintească.

Franca nu știe încă, dar, în câțiva ani, chiar și amintirea acelei case și a parcului vor păli. Totul va ajunge în mâinile unei societăți imobiliare, care va diviza grădina în loturi, va dărâma aproape totul și va ridica clădiri acolo unde se aflaseră voliera și bisericuța neoclasică, unde se întindeau potecile vegheate de tufișuri de trandafiri și plante tropicale, unde se jucau copiii ei și Vincenzo făcea curse de mașini.

Nu va auzi fierăstraiele care vor tăia copacii seculari, nici loviturile de topor care vor sparge trunchiurile de yucca și de *Dracena.* Nu va vedea gardurile dezrădăcinate și nici flăcările în care vor arde scândurile smulse din chioșc. Puțin va rămâne din grădina luxuriantă. Doi palmieri pe un petic de pământ, spre care vor da geamurile unei clinici. Un strat, acolo unde se

vedea grădina din camera de zi. Măslinul de lângă intrare, cel care-i fusese drag senatorului Ignazio, constrâns într-un bloc de ciment din interiorul unei parcări.

În jurul vilei create de arhitectul Basile – unde se iubiseră
Vincenzo și Annina – va rezista o mică zonă verde. Cineva chiar va încerca să dea foc acelei case din povești, ca să construiască un alt monstru nou, din beton. Destinul va decide altminteri.

Dar asta e o altă poveste.

* * *

Cerul e de un albastru ametitor, în acel februarie 1918 – un dar neașteptat, după multe zile ploioase. Frontul de pe Piave se află la doar câțiva kilometri: rotocoale de fum se ridică în coloane, iar norii întunecă peisajul și ascund orizontul. Armele italiene și austriece tac, semn că armatele pregătesc ofensiva. Ceva mai târziu, vor reîncepe să tune obuzele și, în curând, vor ieși din tranșee soldații, să cucerească o limbă de pământ cu prețul a zeci și sute de morți. Teama de moarte într-un atac la baionetă este atât de mare, încât unii își provoacă deliberat infecții sau mutilări ca să nu lupte. Sau așa a auzit Ignazio. Și crede.

La volanul unei ambulanțe, Ignazio se oprește la mică distanță de o clădire înconjurată de corturi marcate cu o cruce roșie. Este o fermă transformată în spital de campanie, cu șiruri de bărbați întinși pe tărgi, unii bandajați, alții așteptând îngrijiri, alții muribunzi sau deja morți.

Ignazio se mișcă precaut de-a lungul unei cărări noroioase, punctată cu pete întunecate, pe care acum a învățat să le recunoască.
I-au spus că sângele din război are o singură culoare, însă nu e adevărat. Când țâșnește din rană, este stacojiu. Dar, dacă picură din cadavre, e negru.

Dinspre perdele, vine miros de iod și se aud țipete, înjurături și gemete. Trece mai departe, ajunge la un cort din apropierea a ce crede că au fost cândva grajdurile. Intră. Par să se afle înăuntru doar femei îmbrăcate în alb, infirmiere și călugărițe. Răniții au aici un aer mai liniștit, dar durează puțin și își dă seama de oroare: sunt toți mutilați, iar unele grenade le-au smuls chiar și părți din fețe.

O femeie se ridică de lângă patul peste care era aplecată, îl vede și ridică mâna, în semn de salut. Apoi, după ce și-a șters mâinile de șorț, se apropie.

— Nu te așteptam atât de repede.

Războiul a fost crud și cu Vera Arrivabene: chiar dacă oboseala și ochii

încercănați se pot vindeca, nimic nu îi va putea îndrepta spinarea încovoiată și ridurile adânci din jurul gurii.

Ignazio îi atinge dosul palmei murdare.

— Voiam să fiu sigur că te mai văd o dată. Atacurile se întețesc.

Vera îi mângâie brațul.

— Da. Vin deja zeci de băieți sărmani. Cum ești?

— Sunt.

Îi face semn să o urmeze afară. Se așază pe o bancă lipită de un zid, iar Ignazio își aprinde o țigară. Mâinile îi tremură ușor.

— Nu am vești bune de la Palermo. Puținul rămas din Casa Florio pare să fie sanctuarul unei divinități maligne. Am reușit măcar să plătesc lucrările făcute de albanezi la Olivuzza și la Villa Igiea: o poveste care se lungea de ani de zile. L-am confirmat pe Linch ca administrator până la finele lui aprilie 1926. Cu un salariu rezonabil, firește. Se oprește, se uită la Vera, o mângâie pe obraz, îmi pare rău. Îmi expun necazurile, ca de obicei, și nici măcar nu te-am întrebat cum te simți.

Ea pleacă fruntea.

— Ieri a venit un bărbat rămas fără picioare, un țăran din Frosinone… Mi-a murit în brațe. Se temea că nimeni nu se mai putea ocupa de fermă – fiul fusese înrolat, iar soția și fiicele lui nu puteau împinge plugul. M-a durut cu câtă disperare s-a agățat de mine. Nici măcar un pic de morfină n-am putut să-i dau…

— Știu. Văd. Ignazio respiră adânc. Ce se întâmplă este absurd. Îi cheamă la oaste pe cei născuți în ’99, practic, niște copii. Se uită în depărtare. Mă îngrijorează Manfredi, fiul Giuliei. Acum e la Versailles, ca ofițer atașat Comitetului Interaliat Permanent, dar știu că tânjește să revină în luptă. Cât despre celălalt, Ignazio…

— Ați aflat ceva?

— În cele trei luni de la dispariția aparatului său de zbor, au zis mai întâi că ar fi în Elveția, apoi că ar fi prizonier în Germania… Am un presentiment urât.

— Și fratele tău, Vincenzo?

Ignazio trage puternic din țigară.

— Nu e departe, cel puțin așa cred. Mi-a scris că ar continua să facă modificări la mașină, deși este deja în producție de doi ani. Am văzut câteva exemplare. Reușesc să urce pe poteci pentru asini, pe care, altfel, n-

ar ști oamenii cum să le străbată. Norocosul! Are nevoie doar de-o cheie și de câteva pinioane ca să uite de restul lumii!

Vera îi ia fața în mâini, îl sărută.

— Sunt o persoană oribilă dacă-ți spun că sunt fericită că mă aflu aici, cu tine?

— Nu, ești o persoană adorabilă.

Îi dă la o parte o șuviță de păr fugită de sub bonetă. Deși obosită și greu încercată, pentru el Vera rămâne superbă. Chiar dacă îi citește în ochi o nouă disperare. Chiar dacă acele riduri nu se vor șterge niciodată.

— Ești o femeie curajoasă, care nu se teme să acționeze într-o lume care pare pradă nebuniei.

Vera îl îmbrățișează și rămân multă vreme așa, în tăcere.

Dar Ignazio se gândește la Franca. Nu a mai văzut fetele de luni de zile, dar se bucură să le știe cu ea, în siguranță. Cât despre Franca, Ignazio a înțeles că a decis să se țină departe de valul acela de moarte. Da, face parte din comitete umanitare și strânge fonduri pentru soldații de pe front, dar nu știe ce înseamnă să transporți oameni plini de sânge, să vezi case distruse și să tremuri la fiecare explozie.

Ignazio a încercat să-i scrie, să-i caute înțelegerea, însă Franca e ca un pian fără pedale, incapabilă să producă sunete care vibrează profund. Pare că nimic nu mai reușește să o atingă, că, pentru ea, emoțiile sunt încețoșate și nedefinite. Moartea copiilor și pierderea casei nu sunt doar răni care nu se mai vindecă, sunt plăgi pe care ea pune sare, mai departe, ca să se convingă că durerea ei e mai puternică decât oricare alta de pe lume. Aproape că nu mai suportă decât acel gând.

Marile suferințe sunt egoiste și nu permit contradicții. Cunosc doar devastarea pe care o aduc sufletului care le găzduiește.

Și asta îi îndepărtează iar.

* * *

— Florio!

— Aici!

Vincenzo iese de sub camionul pe care-l repară, sare în picioare și își face loc să-și primească și el corespondența. De când a murit mama lui, primește puține scrisori și să vadă trei plicuri pentru el îl surprinde.

Le ia, apoi caută un loc liniștit în care să le citească. Îl găsește într-un colț al biroului. Una e de la fratele lui, alta, de la o tânără franțuzoaică pe

care a cunoscut-o la Paris, cu doi ani în urmă, Lucie Henry. O poveste începută în joacă, însă care devine tot mai serioasă… *Dar nu e momentul să ne gândim la asta,* își spune, dând la o parte plicul. A treia e de la sora lui, Giulia.

Ignazio îl pune la curent cu ce face Linch pentru afacerile lor. Fabrica de hidroplanoare pe care a pornit-o Ducrot la Mondello și în care are și el cotă-parte merge bine, în sfârșit. Vincenzo surâde, mulțumit că ideea sa s-a dovedit corectă. Apoi, parcurge rândurile în care Ignazio îi povestește că Olivuzza a fost golită și mobila pe care va dori să o păstreze se află acum în depozitele de la Arenella. Cu o urmă de regret, se gândește cât o fi costat-o pe Franca să aleagă ce să păstreze și ce să vândă. El n-ar fi avut curajul să o facă. După ce se termină războiul – fiindcă trebuie să se termine, e la fel de când lumea și pământul – se va muta definitiv pe Via Catania. O clădire nouă, o poveste nouă. Fără amintiri, fără durere.

Pentru că, uneori, trecutul e un blestem, o piatră pe inimă pe care nicio voință nu o poate ridica.

La asta se gândește când deschide scrisoarea de la sora lui.

Scrisul Giuliei este minuțios și unghiular, iar hârtia are o densitate ciudată. Începe să citească, mai întâi distras, apoi în grabă, și apoi recitește totul o dată, de două ori.

E adevărat ce se spune: o inimă care se frânge nu face zgomot.

Nu contează care e cauza, doliu, o pierdere, o dragoste niciodată uitată și niciodată revăzută. Fragmentele sunt acolo și îi fac rău. Se vor recompune, poate, peste ani, dar cicatricile sunt gata să se redeschidă în clipa în care le lovește din nou un tăiș.

Tăișul poartă acum numele nepotului său, Manfredi.

După o perioadă lungă în Franța, s-a întors în Italia, dornic să lupte. Și a fost ucis cu câteva zile înainte, pe 21 august 1918, la numai douăzeci și trei de ani. O schijă de grenadă i-a intrat în urechea dreaptă.

Vincenzo înțelege ce sunt înțepăturile acelea.

Lacrimi.

Și Giulia, la fel ca Ignazio, își vede murind copiii. Cu douăzeci și cinci de ani în urmă, Blasco, acum Manfredi… Despre Ignazio nu se mai știe nimic de opt luni. Singurul care i-a rămas este Giuseppe, dar și el luptă.

Se sprijină de perete și trebuie să se așeze pe jos, pentru că i s-au înmuiat picioarele. Își simte ochii plini de lacrimi și le șterge, ca nimeni să

nu-l vadă plângând. Își amintește de nepoții lui și multe imagini îi inundă sufletul, multă durere, regret și suferință.

lată-i împreună, la Favignana, sau pe *Sultana,* sau în călătorie, sau făcând curse pe velociped, la Olivuzza. Apoi retrăiește momentul în care le-a arătat prima motocicletă, pe care i-o dăruise Ignazio. Chiar dacă-i spuneau unchi, nu-i reușea rolul: diferența de vârstă dintre ei era prea mică. Fuseseră mai întâi tovarăși de joacă și apoi de nebunii.

Are inima de plumb. Mai întâi un suspin, apoi altul îl scutură. Durerea e ca un glonț fierbinte în viscere.

Acum, Ignazio și Manfredi nu mai sunt. La fel ca Annina, care n-a avut nimic măcar timp să-i dăruiască un copil. Ca mama lui, de la care n-a putut să-și ia rămas-bun. Ca Olivuzza.

Ca tot ce a fost al său și n-a reușit să păstreze.

* * *

Sfârșitul războiului n-a însemnat sfârșitul suferinței. *Poate că e prea curând pentru asemenea lucruri,* se gândește Franca, privind teancul de cartonașe de pe măsuța din lemn de trandafir de la intrarea în Villa Igiea. Le ia, le răsfoiește, dar știe deja că este vorba despre bilete prin care Palermo refuză invitația la petrecerea pe care voia să o organizeze într-o lună, la jumătatea lui februarie 1919. Sperase să reînvie fastul hotelului, dar, deocamdată, eforturile sale par inutile. Prea mult doliu, prea multă distrugere: orașul are nevoie de tăcere și de pace, ca să-și șteargă lacrimile. Cu siguranță, trecutul recent al vilei, de spital militar, nu ajută.

Pune deoparte biletele cu un gest obosit și se îndreaptă spre balconul care dă înspre parc. Înfășurată într-un capoțel albastru, Giugiù, care are aproape zece ani, încearcă să își convingă guvernanta să o ducă la mare, astăzi deosebit de agitată. Igiea, acum de optsprezece ani, este în schimb închisă în cameră și citește, poate unul dintre acele romane de dragoste englezești pe care le cumpăra adesea la Roma. Franca a răsfoit câteva pagini dintr-un volum găsit pe noptiera ei: *The Voyage Out* de Virgina Woolf, dar l-a închis repede, cu furie. Povestea unor cupluri care se curtează și apoi se resping i se părea neplăcut de familiară.

Trebuie să fie recunoscătoare că fiicele sale n-au suferit prea mult din cauza războiului, deși familia sa n-a ieșit întreagă din asta.

Vincenzo s-a întors la Palermo și, pare-se, și-a reluat rolul de organizator de curse sportive și diverse manifestații citadine. Din când în când, iese din

casa de pe Via Catania, în vizită la Villa Igiea, la nepoatele sale, dar, deși încearcă mereu să pară fericit, e limpede că războiul i-a lăsat și alte cicatrici în suflet, pe lângă cele incurabile din urma morții Anninei. Cât despre Ignazio, este la Roma, cu Vera, tot mai implicat în afaceri despre care ea nu știe nimic sau prea puțin, dar care sigur nu le rezolvă problemele financiare. S-au întâlnit când a revenit de pe front, iar Francăi aproape că i-a fost greu să își recunoască soțul în acel bărbat de cincizeci de ani adus de spate, cu un chip însemnat și o privire goală. Pe de altă parte, tragedia Giuliei l-a afectat și pe el: după moartea lui Manfredi, orice speranță de a-și găsi celălalt fiu, pe Ignazio, s-a spulberat când, la un an după dispariția lui, i-a fost găsit cadavrul… sau, mai bine zis, ce mai rămăsese din el. Exact ca mama ei, Giulia nu vrea să renunțe la negrul doliului și trăiește închisă în Palazzo Butera, fără să vadă pe nimeni, nici măcar pe frații ei. Din fericire, fiul ei, Giuseppe, nu doar că a supraviețuit, ci a fost și numit secretar particular al președintelui Consiliului, Vittorio Emanuele Orlando, la Conferința de Pace de la Paris. Giovanna s-a logodit cu Ugo Moncada di Paternò și, cu siguranță, și Sofia își va găsi curând un soț. Cel puțin pentru ele, viața continuă…

Da, însă cu siguranță nu viața dinainte. Așadar, ce fel de viață? se întreabă Franca.

Lumea născută din cenușa războiului îi e necunoscută și aproape o respinge: este o lume care a șters de pe fața ei oameni precum kaizerul Wilhelm al II-lea, care a stins luminile unei ere și acum orbecăie pe întuneric. Asta o face să se simtă bătrână, chiar dacă are doar patruzeci și cinci de ani.

Hotărăște să se așeze la birou și să răspundă la scrisori. Congregația Doamnelor din Giardinello îi cere ajutorul pentru niște tinere văduve de război; Stefanina Pajno o invită la o serată muzicală; trebuie să scrie un bilet de mulțumire pentru…

O bătaie în ușă. Insistentă, neobișnuită.

Una dintre cameristele de la hotel deschide ușa, conversează cu o persoană. Apoi, Franca aude o voce cunoscută.

— *Donna* Franca! *Donna* Franca, vă rog, trebuie să vă vorbesc…

Cu un oftat, se ridică și merge în cealaltă cameră.

Acolo, se trezește față în față cu Diodata, camerista ei de la Olivuzza. Pentru o clipă, șirul de amintiri se desfășoară între ele, iar Franca surâde.

De câte ori nu a ajutat-o femeia să se pieptene? Câte rochii nu i-a pregătit? A fost mereu atentă și discretă… chiar, și mai ales, în timpul scenelor cu Ignazio.

Îi surâde, o întâmpină și o invită să intre, trimițând camerista de acolo.

— Arăți bine, îi spune, știind că minte.

Femeia din fața ei este doar umbra fetei robuste, cu obraji îmbujorați, care a petrecut atâția ani în serviciul ei. A slăbit, are chipul ridat și poartă o pălărie diformă și o haină roasă.

— Mulțumesc. Și dumneavoastră arătați foarte bine, *signora.* Diodata pleacă privirea. Este jenată. *Donna* Franca, vă rog să mă iertați că am venit așa, fără ca măcar să vă scriu un bilet. Știu că nu se face… Dar, știți, am aflat că v-ați întors la Roma și sunt convinsă că doar dumneavoastră mă puteți ajuta. Ochii i se umezesc brusc, iar fața pare să i se descompună. Vă implor, *donna* Franca. Sunt disperată! Își lovește fruntea cu pumnii. Vă amintiți, nu-i așa, de ce am plecat? Tanino Russello, fermierul care aducea verdețuri de la țară și care avea o bucată de pământ către San Lorenzo, mă ceruse de nevastă. Aproape că se înroșește. Eram singuri amândoi și ne-am zis că putem încerca să fim împreună. N-am avut copii, dar, dacă vă aduceți aminte, el era în vârstă și șchiopăta. De aceea, nu s-a dus la război, și a părut o binecuvântare… Dar, cu trei luni în urmă, a venit acasă tușind. *Marunnuzza mia, chi tussi c'avia…*[{214}] În dimineața următoare, a făcut febră atât de mare, că m-am temut și am chemat doctorul. Dar n-a venit, pentru că mi-a trimis vorbă că era plin Palermo de cazuri ca al soțului meu și că problema e așa-zisa gripă spaniolă: oamenii fac febră care nu scade, îi doare gâtul și nu pot respira, scuipă sânge și mor cu zecile… și așa a și fost. După patru zile de febră mare, Tanino a început să tușească sânge și a doua zi nu mai era. Ridică privirea, care vorbește despre durere și disperare. Am luat și eu spaniola asta, de la el, dar Domnul nu m-a vrut. Sunt încă aici, a trebuit să vând pământul pe care el îl cultiva, dar puținii bani se termină, pentru că pământul nu mai valorează nimic, nimic… *Sugnu sula e disprezzata, chi si moro attruovano sulu l'ossa.*[{215}] Dacă nu găsesc pe cineva care să mă angajeze… Deschide brațele. Vă conjur, *donna* Franca, luați-mă iar, chiar și pentru puțin… Sau poate că una dintre prietenele dumneavoastră are nevoie…

Tulburată de un asemenea fluviu de cuvinte, Franca face un pas în spate.

Cu siguranță, gripa aceea violentă, adesea letală, nu e o noutate: se vorbea despre ea deja din război, dar ziarele îi rezervaseră doar câteva rânduri, în care invitau la prudență sau semnalau că se procedase la dezinfectarea unui loc public sau a altuia. Printre cunoștințele sale, n-a fost niciun bolnav. Franca era convinsă că Palermo nu prezenta niciun pericol.

— Diodata, dar ce spui? exclamă acum. E posibil ca spaniola să fi lovit atâtea persoane și aici?

Cealaltă încuviințează energic.

— Nu aveți idee câți au murit, *donna* Franca. Cine trăiește departe de oraș, spre mare sau la țară, e salvat, dar oamenii sărmani… La Castellamare, la Kalsa, la Noce, la Zisa… nu există casă să nu fi avut măcar un bolnav sau un mort. Își frânge mâinile. Unii s-au baricadat înăuntru, alții au spălat zilnic lenjeria cu săpun pe bază de sulf… și tocmai aceia au ieșit pe ușă cu picioarele înainte.

Franca a amuțit. Teroarea bolii se transformă într-un val puternic, care o îneacă și readuce în prim-plan, cu toată cruzimea, amintirea morții Giovannuzzei.

— Fiicele mele… geme ea, fixând-o pe Diodata cu un amestec de groază și de neîncredere.

— Vă cunosc doar pe dumneavoastră, v-am slujit douăzeci de ani. Vă rog, nu mă lăsați în drum. Sunt puternică și pot munci. Dacă aș putea, aș pleca în America, așa cum au făcut unii de la bucătărie… Însă nu am bani să mănânc, darămite să plec…

Franca aproape că nu o mai ascultă. Un gând i s-a fixat în minte și o acaparează: *Dacă Diodata e contagioasă încă?*

Nu mai poate sta în preajma ei niciun minut. Fără să spună nimic, se duce în cameră, deschide o casetă și scoate din ea câteva bancnote. Apoi, are o idee. Se oprește, se gândește, dă din cap. Ia hârtie și stilou și scrie câteva rânduri. Pune banii și biletul într-un plic, apoi se întoarce la intrare, în pas alert.

— Nu pot să te mai iau în serviciul meu, Diodata, chiar nu pot.
Dar ține asta, îi spune, și îi dă plicul. Ai aici niște bani și un mesaj pentru cumnatul meu, Vincenzo. Ai zis că ai vrea să pleci în
America, nu? Uite, du-te la el, pe Via Roma, și spune-i că te-am trimis eu. I-am scris, dacă e posibil, să-ți găsească un bilet pentru următorul vapor.

Diodata ia plicul. Nu-i vine să creadă. Începe să plângă.

— *Donna* Franca, mulțumesc! *Ju u sapia chi vossia era na'santa cristiana!*[{216}]

Se apropie, încearcă să-i sărute mâinile, dar Franca se ferește.

— Nu e nevoie să-mi mulțumești doar pentru atât, îi spune.

Femeia o privește, iar ochii ei plini de recunoștință o tulbură și mai mult pe Franca.

— Nu vă voi uita niciodată, murmură. Ați fost mereu în rugăciunile mele, cu copiii, și cei care trăiesc, și cei care-s îngeri. Ați fost mereu bună cu mine și încă sunteți.

Franca apasă pe clanță.

— Du-te repede pe Via Roma, repetă ea și aproape că o dă afară. Adio și mult noroc, Diodata.

Închide ușa, în timp ce femeia continuă să-și repete mulțumirile și binecuvântările, apoi fuge către baie și caută săpunul cu sulf. Frenetică, își spală mâinile și brațele.

Dar nu se teme numai de gripa spaniolă, nu. Vrea să se elibereze de sărăcia Diodatei, de senzația de murdărie, de nesiguranță, de mizerie. De sentimentul de vină, de conștientizarea a ceea ce-a însemnat declinul Casei Florio. Pentru că nu i s-a schimbat doar ei viața. S-au schimbat atâtea altele, în rău. Este o răspundere pe care nu poate s-o poarte pe umeri.

* * *

Roma e foarte frumoasă, deși obositoare. La Paris, însă, mi se pare că trăiesc într-un tablou de Pissarro. Face bine inimii să vii aici… Soarele de aprilie mângâie ferestrele clădirilor de pe Rue de la Paix, iar amintiri ușoare ca niște văluri dansează prin fața ochilor Francăi: călătoria de nuntă, plimbările pe malul Senei, cu prietenele, cursele de cai de la Grand Palais, seratele de la Opéra… *Ca și cum aici nu s-ar putea întâmpla nimic urât,* se gândește și surâde, ascultându-le pe Igiea și pe Giugiù, care vorbesc despre pălăriile văzute la Café de Paris, unde au prânzit. Igieei nu îi place moda nouă, fără flori, și vrea doar funde și pene. Giugiù, în schimb, e entuziasmată.

De doi ani, Franca locuiește la Roma, într-un apartament de la Grand Hotel. Nu doar pentru că în acel oraș poate să-și pună în valoare rolul de doamnă de curte, ci mai ales pentru că este mai simplu: mai puțini servitori, mai puține cheltuieli. Și totuși, primele dăți în care s-a întors, pentru câteva zile, la Villa Igiea și s-a așezat în bisericuța cu fața spre mare, i s-a părut că

auzea Palermo chemând-o. Orașul își dorea regina, cu petrecerile sale exuberante, cu aplauzele de la teatru, cu valsurile care țineau până în zori, cu *gelo di mellone* al lui *monsù.* Dar și vocea aceea se stinsese. *Poate că Palermo a înțeles că, odată vremea fericirii apusă, se poate numai spera să-și amintească unii de ea,* și-a zis.

Singurul lucru cu care nu reușește să se obișnuiască Franca, la Roma, este omniprezența politicii, faptul că orice eveniment din Italia are acolo un ecou imediat și concret. Tot ce, într-o vreme, ajungea la ea filtrat prin cronicile ziarelor sau prin vreo poveste, acum i se pare mai aproape și, adesea, amenințător. Ca atentatul acela oribil de la Teatro Diana, din Milano, de acum câteva săptămâni, în care au murit pe puțin cincisprezece persoane, inclusiv o fetiță. La o zi după aceea, Roma era plină de steaguri îndoliate și tot orașul părea cufundat într-o fântână de durere. Nemaivorbind despre greve, despre contrele permanente dintre socialiști și fasciști… Cine știe dacă tocmai acel Benito Mussolini, care, doar cu câteva zile înainte, se dusese să-l viziteze pe Gabriele d'Annunzio la Gardone Riviera, era omul potrivit pentru restabilirea ordinii în Italia…

— M-ai auzit, *Mutti*? Igiea se apropie de ea, atingându-i mâna.

Viitoarea mea soacră așteaptă mostrele pentru rochia de mireasă, când va fi aproape gata. Vrea să-mi dăruiască niște bijuterii de familie și vrea să se asigure că sunt potrivite.

— Da, mi-a spus și mie, așa cum mi-a spus și că ar fi preferat un atelier italian. Ridică din umeri. Worth este casa de modă la care am apelat mereu noi, familia Florio. Este cea mai bună și, pentru nunta ta, îmi doresc să ai tot ce-i mai bun.

Deja își imaginează protestele lui Carlo Linch – *„Donna* Franca, mi-ați promis că veți limita cheltuielile!" – și reproșurile lui Ignazio. Dar nu îi pasă. Vrea ca Igiea să aibă nunta pe care ea nu a putut-o avea.

Giulia face ochii mari.

— Și eu? întreabă, fără să-și ascundă gelozia infantilă.

— Pentru tine, Giugiù, mergem pe Boulevard des Capucines, la Liberty.

Se apleacă să o mângâie.

— Ah, ultima dată am fost acolo cu Maruzza. Mi-e dor de ea.

— Și mie, oftează Franca.

A trecut aproape un an de la căsătoria Maruzzei cu contele Galanti, care conduce Villa Igiea. O căsătorie târzie pentru amândoi, o

uniune comodă pentru ea, pentru a se sustrage furtunilor care continuau să se abată asupra Casei Florio. Când i-a dat vestea, Franca s-a limitat la a încuviința și a murmura câteva cuvinte de înțelegere. Fetele, însă, au sărbătorit-o îndelung și au îmbrățișat-o.

Ce fete minunate! Ca două flori, se gândește Franca.

Giugiù are doar doisprezece ani, dar înflorește deja. Igiea are douăzeci și unu și este o tânără cu piele translucidă, cu chip delicat și cu mâini lungi, elegante. Pe inelarul stâng poartă inelul pe care ducele Averardo Salviati i l-a dăruit cu ocazia logodnei. Se vor căsători în câteva luni, pe 28 octombrie 1921.

S-au cunoscut într-o vacanță la Abetone, un loc încărcat de amintiri pentru Franca: acolo o cunoscuse pe Giovanna, iar Ignazio o ceruse de nevastă.

Afecțiunea și melancolia se amestecă. E bucuroasă că Igiea a găsit un bărbat care o iubește cu tandrețe și care are un titlu atât de prestigios. N-ar fi putut spera într-o căsătorie mai bună pentru fetița ei, mai ales că situația financiară a familiei Florio nu s-a îmbunătățit, ci dimpotrivă. Dar speră și că acea uniune nu va semăna cu a ei cu Ignazio. Să fie fericită. Să se iubească și să se respecte.

De ce să nu fie așa? își spune, parcă pentru a se liniști. *N-am niciun motiv să cred altminteri.*

Ajung în fața ușilor de la Worth, dar, chiar când vor să intre, un băiețel îmbrăcat în marinar sare de nicăieri și îmbrățișează picioarele Francăi.

— *Le carrousel! Je veux monter sur le carrousel*![217] țipă el, scuturându-și buclele blonde.

Ajunge și doica, imediat, gâfâind. Își cere mii de scuze și îl ia de acolo pe micuț, care plânge disperat.

Giugiù începe să râdă, dar Igieei nu i-a scăpat privirea plină de tristețe a mamei. Era foarte mică atunci când au murit Giovannuzza și Baby Boy, dar are imaginile lor în suflet. Se apropie de ea și îi cuprinde umerii cu brațul.

— Mamă… murmură.

Franca abia își reține lacrimile.

— Îmi pare rău dacă n-am reușit să vă ofer o viață liniștită, ție și lui Giugiù. Poate că nu am fost o mamă bună.

— Să nu spui asta, răspunde Igiea. Ai fost mereu cu noi. Iar tata… a făcut multe greșeli, dar afecțiunea sa nu ne-a lipsit niciodată, adaugă

liniștită. Acea… femeie care este cu el nu te-ar putea înlocui niciodată. Acum, că-l am pe Averardo, pricep multe. De exemplu, că poți iubi două persoane simultan, dar diferit. Tata poate că are nevoie de ambele.

— Nu, șuieră Franca, ridicând capul. Se deschide o crevasă și lasă să iasă un râu de durere. Dacă o împărți, iubirea dintre un bărbat și o femeie se face țăndări. Eu m-am dăruit total, iar el… nu știe ce înseamnă să iubești. Pentru că nu a fost niciodată capabil să aibă cu adevărat grijă de mine. Nu știa cum, n-a știut să înțeleagă că, uneori, trebuie să renunți la ceva din tine pentru a-i permite celuilalt să fie fericit. Voi continua să-l iubesc, fiindcă e soțul meu și tatăl vostru, dar…

Igiea o privește în ochi și îi strânge mâna.

— Dar veți fi mereu aproape. E singurul lucru care contează.

* * *

Vincenzo inspiră adânc aerul călduț al Parisului. Zâmbește, se uită la femeia care merge lângă el și o sărută pe frunte. Ea râde. Un hohot spontan, cristalin. Viu.

Păr negru, ochi negri, nas perfect. Un chip care dezvăluie un caracter liber și voios.

El începe să creadă că a găsit o femeie care dorește să-i fie alături, în ciuda deselor sale schimbări de dispoziție. Lucie Henry a intrat din întâmplare în viața lui, însă a rămas. Au rezistat războiului și acum trăiesc împreună, între Paris și Palermo.

Lucie îi întoarce privirea și se lipește de el.

— Crezi că se va bucura să mă vadă cumnată-ta? Ultima dată nu mi s-a părut foarte bucuroasă de prezența mea.

El ridică din umeri și rotește bastonul cu cap de argint.

— E problema ei. Eu sunt aici să-mi văd nepoatele și tu ești *petite amie* a mea. Este în regulă să-ți spun așa?

— Am avut o fiică ilegitimă. Am cunoscut mulți bărbați. Acum, trăiesc cu tine fără să fim căsătoriți. *En Sicilie,* mi-ar spune altfel, dar nu contează.

Vincenzo îi ia mâna într-a lui. Se opresc în mijlocul străzii. El îi mângâie obrajii și-i vorbește încet.

— Îți amintești? Abia începuse războiul și tu încă pozai pentru pictorul ăla fără bani… În noaptea în care ne-am cunoscut, eu eram beat și tu te certaseși cu el.

Ea râde încet.

— Crezi că aș putea uita? Trebuia să te întorci în Italia, la scurtă vreme, așa că am început să ne vedem în secret, ca doi adolescenți… Apoi, i te-am prezentat lui Renée. Se oprește. Am vrut s-o cunoști pentru că…

— Ai o fiică minunată, o întrerupe el.

Imaginile înlocuiesc cuvintele și amintirea devine caldă, aurită, precum mierea. Cu ochii alungiți și privirea limpede, ca a lui Lucie, Renée îl privise atentă, apoi se apropiase și își întrebase mama dacă e unul dintre prietenii ei.

Jena lui Lucie dispăruse de îndată ce Vincenzo se aplecase și ciufulise buclele fetiței, spunând:

— *Non, ma petite.* Eu o iubesc pe mama ta.

Apoi, ridicase privirea și o întâlnise pe a lui Lucie.

Găsise niște ochi înecați în lacrimi.

Amintirile se derulează. Ei doi, în picioare, în camera lui Lucie, în fața balconului cu perdele albe. Nu se ating, sunt încă îmbrăcați. Se privesc. Nu există altceva: sunt captivi în acel moment minunat și indefinit, în care începi să faci dragoste cu mintea, înainte să îți folosești trupul.

Lucie e singura femeie care i-a mai alinat suferința după Annina.

— Să mergem, îi spune.

O mângâie pe braț, îi prinde degetele, le împletește cu ale sale.

Le găsesc pe Franca, pe Igiea și pe Giulia în salonul pentru ceai al hotelului Le Meurice. Lumina difuză care picură din lămpi din cristal se reflectă pe lambriuri și în oglinzi, atinge perdelele albe și claritatea lăptoasă a porțelanului.

Franca stă într-un fotoliu, rigidă. Igiea, lângă ea, îi toarnă ceai. Giulia e cufundată în lectura unui roman.

— Ah, aici erați.

Vincenzo se apropie, sărută nepoatele, mângâie obrazul cumnatei.

— Scuzați-ne că v-am făcut să așteptați.

Lucie, în spatele lui, își înclină capul într-un salut informal.

Franca le indică fotoliile din fața ei.

— Nu-i nimic. Am avut o zi plină. Igiea a ales rochia de la Worth și apoi am făcut un tur la Cartier…

Ignoră sprânceana ridicată a lui Vincenzo și se întoarce spre camerista care s-a apropiat, cerându-i să mai aducă *petits fours*.

Lucie își drege glasul, privind de la fete la femeie. *E foarte frumoasă și*

are o eleganță înnăscută, se gândește. *Dar pare atât de rece, de distantă…* Stă cu mâinile în poală, cu spatele rigid, și zâmbește doar când îi vorbește lui Vincenzo despre pregătirile de nuntă, însă nu și din priviri. Lucie intuiește că și ea este observată. Sau, mai bine zis, judecată. De femeia aceea atât de frumoasă, desigur, dar și de fete. Igiea îi aruncă ocheade vag arogante; Giugiù, în schimb, o privește lung, cu un amestec de plictiseală și de perplexitate. *Oare mă compară cu mama lor?* se întreabă ea.

Vincenzo pare să nu remarce acest joc al privirilor.

— Părinții tăi nu precupețesc nicio cheltuială pentru nunta asta, nu? îi spune el Igieei, cu o ușoară ironie.

Gura frumoasă a Francăi se deschide într-un surâs mulțumit.

— Pentru fiica mea, și mai mult. Convențiile trebuie respectate, mai ales că familiile implicate – Salviati și Aldobrandini – sunt printre cele mai importante din Italia.

— Mama știe ce-i mai bine pentru mine, spune Igiea. Nobilimea romană e foarte atentă, și…

— Nobilimea romană? Lucie face ochii mari. Nunta va fi la Roma?

— Desigur. Igiea va locui la Roma sau la Migliarino Pisano, unde își are reședința familia Salviati, explică Franca. Dar organizez și o petrecere mare la Villa Igiea, pentru prietenii din Palermo care nu vor putea veni la recepțiile din Roma, ca să-l cunoască pe mire.

— *Recepțiile?* repetă Vincenzo. Una nu ajunge?

— După ceremonia civilă, va fi recepția adevărată. După ceremonia religioasă, vom avea un prânz cu prietenii apropiați, câteva sute de persoane. Fratele tău a dorit să fie așa și m-am adaptat la cerințele sale.

— Unchiule, îți amintești că, pentru că-mi vei fi martor, trebuie să te spovedești, nu? intervine Igiea. Să știi că viitoarea mea soacră, ducesa Aldobrandini, e foarte religioasă, iar cardinalul Vannutelli, care va oficia cununia, e un prieten drag de familie…

Vincenzo ridică ochii spre cer și râde.

— Nu m-am spovedit nici nu mai știu de câți ani! Mă tem că viața mea îl va traumatiza pe sărmanul preot!

Lucie o privește pe Igiea. I se pare imposibil ca o fată atât de tânără să fie atât de atașată de tradiții și de aparențe. În cele din urmă, nu se poate abține și exclamă:

— Dar… suntem în secolul al XX-lea!

— Este un lucru care nu se demodează niciodată să știi să te porți, răspunde Igiea, cu o grație tăioasă. Și purtarea noastră, a celor din familia Florio, trebuie să fie ireproșabilă, oricând. Apoi, îi aruncă o privire mamei și continuă: Tata știe cât de important e să te ridici la înălțimea numelui pe care-l porți. Iată de ce va fi lângă mama cât timp va fi necesar.

Se întrerupe, fiindcă a ajuns camerista cu un vas plin cu *petits fours*. În liniștea care s-a lăsat, Franca îi aruncă Igieei un zâmbet mândru. E mândră de fiica ei și de hotărârea acesteia. De modul ei delicat, dar tranșant, de a trasa limite.

Vincenzo pleacă fruntea, strânge lingura și o mișcă pe fața de masă. A înțeles ce-i comunică nepoata lui. În cele din urmă, își face curaj, o privește pe Lucie și vede tristețea adâncă din ochii ei.

Da, a înțeles și ea: prezența ei la nuntă nu este binevenită.

— Confesiunea e însă secretă, nu-i așa? întreabă, dar pe un ton lipsit de convingere.

Igiea se întinde spre *petits fours,* ezită, apoi alege unul.

— Nu este vorba despre ce se spune, ci despre ce se decide să dezvălui. Dacă un lucru e invizibil, nu există.

A fost doar o șoaptă, cu buzele mânjite de zahăr. Ridică privirea și, pentru o clipă, surprinde privirea lui Lucie.

Privirea aceea este o judecată fără drept de apel.

* * *

Franca pune la loc receptorul telefonului, se ridică din fotoliu și își permite un surâs tandru. Maria Arabella, fiica Igieei și a lui Averardo, s-a născut cu mai puțin de o lună în urmă, pe 6 septembrie 1922, iar mama și fiica sunt ambele sănătoase și pentru că locuiesc la țară, pe domeniul superb al familiei Salviati. Ce a bucurat-o însă a fost mai ales vocea Igieei: sigură, senină, măsurată. Vocea unei femei care și-a găsit locul în lume și care se simte respectată și prețuită de noua sa familie.

Telefonul sună iar și Giulia fuge să răspundă.

— Alo? Ah, unchiule Vincenzo! Da, suntem bine… Și voi? *Tante* Lucie ce face? Și Renée? Ai văzut-o pe bunica Costanza? Ah, bine! Ce? Organizezi o cursă de bărci cu motor între Arenella și Villa Igiea și vrei să știi dacă noi…

Franca a înțeles și face un semn brusc că nu.

— O întreb pe mama, dar nu cred că… Palermo e prea trist în

noiembrie… Ah, știi că ieri am văzut un film făcut aici, în Sicilia?
Se numește *Il viaggio* și este cu Maria Jacobini, care e superbă și…

Surâsul Francă! se risipește. S-a destrămat și imaginea acelui Palermo, evocată de invitația lui Vincenzo. Puțin contează acum că s-a finalizat și ultima bucată din Via Roma sau că există străzi noi, magazine mari. Sunt lucruri pentru micii burghezi, pentru *gentuzza* fără stil. Majoritatea nobililor care au iluminat Palermo timp de atâtea sezoane nu au reușit să iasă din bezna războiului sau din dificultățile economice care i-au urmat și duc o existență separată. Sau poate s-au mutat, în Toscana sau la Roma, așa, ca ea. Încearcă să călătorească: camere de hotel la Paris, în Alpii Austrieci sau la Trentino, confortabile și elegante, fără suflet, fără amintiri.

Numai Giulia a găsit o cale de a rămâne agățată de trecut:
Constantin, fostul rege al Greciei, a ales Palermo pentru exil, iar
Giulia își petrece zilele cu el, cu regina Sofia și cu micul lor anturaj, care se duce adesea la Villa Igiea.

O fantasmă care a ales compania altor fantasme.

Ochii Francăi se opresc pe caseta de pe birouașul lipit de perete, una dintre piesele de mobilier de Ducrot pe care a reușit s-o aducă la Roma: știe că acolo, înăuntru, se află un teanc de scrisori, uitate de Ignazio cu câteva luni în urmă, cu ocazia ultimei sale vizite. Poate din greșeală sau poate anume, cine știe? Le parcursese și, în amalgamul de numere și de formulări birocratice, își conturase o idee clară: ipoteca pe Olivuzza, contractată cu Société Française de Banque et Dépôts, fusese – cine știe cum? — anulată și mare parte din *palazzo,* cu o mare porțiune de parc, fusese vândută lui Girolamo Settimo Turrisi, prinț de Fitalia.

A trântit brusc teancul de scrisori înapoi în casetă, încercând să le uite. Să se gândească la sfârșitul lumii ei era dureros. Să aibă dovada concretă era insuportabil.

Nu, pentru o vreme nu se va întoarce la Palermo.

Dar nu vrea nici să rămână la Roma. Ce se putea întâmpla, după adunarea imensă de fasciști de la Napoli, unde Benito Mussolini spusese: „Ori ne dau guvernul, ori îl luăm, mărșăluind spre Roma”, de parcă orașul i-ar fi fost pradă?

— Auzi, Giugiù, ce zici dacă am face noi o călătorie scurtă? o întreabă pe Giulia, care tocmai a închis telefonul. Măcar la Stresa. Și puțintel la Viareggio, la hotelul Select, ca de obicei. Și o rugăm pe Dory să vină cu

noi.

Giulia strigă de bucurie și începe să danseze. Noua prietenă americană a mamei – miss Dory Chapman – e o femeie care a călătorit prin toată lumea și care știe o groază de povești incredibile. Dar, mai ales, e mereu bine dispusă. Chiar și Giulia și-a dat seama că, vorbind cu ea, mama e mai puțin tristă decât de obicei.

— Să vezi ce frumos va fi, îi spune acum. Apoi o sărută pe obraz și murmură: Da, avem nevoie de un strop de bucurie.

* * *

Franca nu știe de ce Ignazio a căutat-o la Hôtel Select din Viareggio, în seara aceea noroasă de septembrie. A remarcat că are un aer preocupat și că duce doar câteva valize, de parcă ar fi plecat în grabă. Dar, ca de obicei, nu pune întrebări. În tăcere, ia un șirag de perle și o brățară din poșeta făcută din lanț de aur, și le prinde și pune iar poșeta în geamantan. Își așază pe umeri mantia tivită cu zibelină și spune, simplu:

— Vii?

— Unde te duci?

— La cazinou, doar pentru câteva mâini și o bârfă. Nu prea e altceva de făcut aici.

El ridică din umeri.

— Te superi dacă nu vin? E frig, stă să plouă, sunt epuizat și m-aș duce bucuros la culcare.

— Camera ta este în fața camerei lui Giugiù. Aici e cheia, îi spune ea sec. Eu merg cu Dory și cu marchizul di Clavesana. Nu voi fi singură.

Pe coridor, Ignazio pleacă, fără ca măcar să o salute.

A văzut mai multe răsărituri, iar acum a devenit un bătrân care se plânge de două picături de ploaie, se gândește Franca, zâmbind amar în timp ce coboară scările și ajunge în hol, unde o așteaptă Dory, care-i iese în cale imediat.

— Iată-te, dragă! exclamă ea, strângându-și în jurul corpului blana de vulpe. Ești suficient de bine îmbrăcată? Voi, sicilienii, aveți nevoie de *so much* căldură! Marchizul di Clavesana ne așteaptă *in the car.* Mergem?

Franca zâmbește. Giugiù are dreptate: femeia aceea chiar emană voioșie.

— Sigur, răspunde ea.

Se aude tunetul, în depărtare, când valetul hotelului închide ușa în urma

lor.

* * *

E puțin după miezul nopții. Doi bărbați îmbrăcați în negru străbat rapid coridoarele de serviciu ale hotelului Select. Urcă un rând de scări, deschid încetișor ușa unei debarale. Printre mături și coșuri cu rufe murdare, găsesc un șorț. Unul dintre ei îl ia, îl scutură și zâmbește.

Un clinchet. Chei.

Cei doi ies din debara și urcă la etajul principal, unde se află majoritatea camerelor de lux. În lumina unei mici aplice, introduc șperaclul, iar broasca scoate un clinchet fără să scârțâie.

Au intrat.

Camera este foarte mare și luminată numai de felinarele de afară. Văd patul, cu un capot între perne, masa de toaletă și un scaun pe care atârnă un furou.

Unul dintre ei vâră o batistă în broască. Apoi, arată spre masa de toaletă. Acolo, pe scaunul din față, se află un cufăr.

Cufărul.

Cu un semn din cap, îl așază pe saltea și îi forțează încuietoarea.

Iat-o: poșeta din lanț de aur, cu bijuteriile Francăi Florio. O deschid, scotocesc prin ea, pipăie punguțele de catifea, le scot și, înainte de a le deschide, se apropie de fereastră. Perlele și pietrele prețioase scânteiază.

Atunci, unul dintre ei pune săculețele înapoi în poșetă, în timp ce al doilea se îndreaptă spre cealaltă parte a camerei și își lipește urechea de ușa care separă camera Francăi de cea a celeilalte femei, americanca.

Niciun sunet. Pot continua.

Pun cufărul înapoi pe scăunel. Apoi, deschid dulapurile, valizele și cutiile de pălării, scotocind violent printre haine. Iau și cutiile de cremă, le deschid, deschid și fereastra și le aruncă afară. Toată lumea va fi convinsă că pe acolo au fugit. Coborând în grădină.

Apoi, intră în camera lui Dory. Acolo, prada e mai sărăcăcioasă: doar un stilou de aur, un carnețel îmbrăcat în aur, un plic cu cinci mii de lire.

Închid ușa în urma lor și, la fel de discret precum au sosit, pleacă.

* * *

Comisarul Cadolio ține hârtia în mâinile care aproape îi tremură. Citește cu voce tare, fără să creadă, și chiar și glasul i-e ezitant:

— Îmi pare rău că vă tulbur iar, comandor Florio, dar comisarul

Grazioli ar trebui să ajungă de la Roma și aș vrea să mă asigur că lista este completă. Pot?

Ignazio încuviințează, cu pumnul lipit de buze.

— Mulțumesc. Așadar: un șirag de 180 de perle mari, cu închizătoare de diamante și rubine. Un șirag de 359 de perle, cu închizătoare de diamante. Un colier cu 45 de perle mari, altul cu 435 de perle mici, un colan de platină cu perle mari și diamante asemenea. O poșetă din lanț de aur și platină, cu o figură de rubine și pandantiv. O broșă de aur cu o figură de diamant și o coroană regală, cu nod turcoaz…

— Soția mea este doamnă de companie a reginei Elena, iar aceea este cocarda sa.

— Ah, înțeleg, desigur… Un ceas cu diamante cu fundă și brățară. O brățară de ceas din aur, de formă pătrată. Cinci inele mari, cu perle. Un inel cu rubine și diamante. Un lanț lung de diamante, împărțit în trei…

Franca nu ascultă. Are mâinile strânse în poală și privește în gol. Nu doar că nu mai are bijuteriile, protecțiile sale împotriva urâțeniilor lumii, dar, când a fost descoperit furtul, acum două zile, i s-a părut că se află la închisoare, ca și cum ea ar fi fost hoața. Interogatorii continue. Polițiști peste tot. Jurnaliști în fața hotelului. Întrebări după întrebări, pentru ea, Dory, Ignazio, chiar și pentru Giulia. Mâini necunoscute care-i răvășeau rochiile și casetele, care presărau peste tot praf pentru amprente, oameni care interogau cameriste și valeți. Și pentru ce? Nu știau nici măcar dacă fusese un singur hoț, dacă intrase pe geam sau pe ușă sau pe unde ieșise. Da, pe pervaz era o pată de *cold cream,* însă…

— … o brățară groasă și un lanț de platină. O brățară cu două rubine și diamante. O brățară din platină cu patru perle mari. O
brățară din diamante, alta din platină cu turcoaze…

Nu mai am nimic.

— … o brățară din diamante și safire, un inel din platină cu trei diamante. Diverse broșe cu rubine și diamante. O tresă cu diamante și rubine…

Nu mai sunt nimic.

— Ați terminat? întreabă Ignazio.

E obosit și nu se străduiește să o ascundă.

Cadolino încuviințează, face un semn de salut către Franca și iese.

Ignazio se apropie, îi mângâie fața, iar ea îl privește ca și cum n-ar fi

știut că e acolo.

— Vei vedea că vor reuși să le găsească, îi spune, încercând să o consoleze.

De fapt, și el e tulburat și nu prea crede. Acele bijuterii valorează o avere și ar putea reprezenta o garanție pentru datoriile care-l sufocă. O știe și Linch, care s-a grăbit să îl sune, ca să înțeleagă „gravitatea pagubei”.

Franca frământă o batistă.

— Ce mi-era mai drag, după fiicele mele… suspină. Se pare că nu reușesc să țin de ce mi-e mai scump și că soarta mea este să pierd în cel mai dureros mod posibil toate persoanele sau lucrurile de care mă atașez. Ce păcat trebuie să răscumpăr? De ce trebuie să fiu pedepsită astfel?

Ignazio o îmbrățișează.

— Știu, Franca mea… Am trecut prin multe rele. Amintește-ți că este vorba despre bijuterii recognoscibile. Hoții nu pot să le vândă la primul bijutier de pe stradă. În plus, nimeni nu o să riște să fie implicat într-o asemenea poveste. E foarte periculos să încerce să le demonteze.

Franca face ochii mari.

— Să le demonteze? se bâlbâie ea. Colierele mele? Inelele… perlele? Scutură din cap, disperată. Nu, nu, repetă ea, și cuvintele lui Ignazio sunt în van.

Franca începe să tremure, își strânge mâinile la piept, de parcă ar vrea să se împiedice să se destrame.

— Și asta trebuie să îndur? se întreabă.

Plânge încet, cu chipul devastat de o durere care este suma tuturor suferințelor de peste ani.

De parcă acel furt nu a lipsit-o doar de bijuterii, ci și de singurul lucru care-i mai proteja sufletul: amintirea fericirii.

* * *

Și totuși, măcar de data asta, destinul este generos cu ea. Investigația este condusă de un vicecomisar abil din Milano, Giovanni Rizzo. Este un ogar adevărat, care-și cunoaște bine meseria. Identifică repede hoții, pe belgianul Henry Poisson și pe fostul ofițer de aviație german Richard Soyter. Au urmărit-o pe Franca mai multe zile, au studiat obiceiurile ei și ale prietenei sale și au acționat în clipa în care au fost siguri că și Ignazio, și Giulia dormeau.

Rizzo le întinde o capcană, la Köln, grație ingenuității lui Marguerite,

logodnica lui Poisson. Printre reconstituiri improbabile și contradictorii, declarații – „Ce să fi făcut *signora* Florio cu bijuteriile, că doar are atât de multe?” pare să fi zis Poisson, la momentul arestării –, valize oprite la frontiera italiană și încurcături judiciare, abia în 1926, adică la patru ani după aceea, sunt condamnați cei doi hoți în absență, de justiția italiană. Un proces care nu mai interesează pe nimeni, nici măcar pe Franca. Ea nici nu asistă.

I-a fost destul să își recapete bijuteriile, în ianuarie 1923. Cu un amestec de uimire și compasiune, Giovanni Rizzo a privit-o deschizând săculeții, unul câte unul, lipindu-și perlele de obraz, mângâind diamantele și punându-și inelele.

— S-au întors… Sunt aici și sunt ale mele, a murmurat Franca, plângând de bucurie.

Viața ei, sau măcar o parte, revenise pe făgașul firesc.

* * *

Chiar dacă au trecut mai mult de zece ani de când Ignazio a trebuit să își părăsească biroul din Piazza Marina, crăpăturile nu s-au închis niciodată, iar crevasele nu s-au lipit la loc. Dimpotrivă. Olivuzza a fost sfâșiată și transformată într-un nou cartier al orașului. Villa Igiea și-a pierdut rațiunea de a fi: camerele sunt pustii, cazinoul nu mai produce aproape nimic. Fabrica de ceramică a fost practic cedată lui Ducrot. Sediul Banco Florio și clădirile de pe Via dei Materassai au fost vândute unor rechini cu reputație proastă, care s-au îmbogățit în timp ce Italia se afunda în război. Chiar și *L’Ora* a trecut de mult în mâinile bogatului morar Filippo Pecoraino. Apoi, în 1926, regimul închide ziarul și îl redeschide, anul următor, cu subtitlul *Cotidianul fascist al Mediteranei.*

În furtuna aceea fără sfârșit, singurul stâlp de sprijin îi este
Carlo Linch. Omniprezent, minuțios, de neclintit, continuă, cu o încăpățânare fermă, să-i ceară să limiteze cheltuielile – „Sunt *într-adevăr* prea mari!” – mai ales cele ale Francăi, și uneori ajunge chiar să evoce nunta Igieei, chiar dacă a avut loc cu patru ani în urmă: „Risipă autentică! Haine, bijuterii, chiar și trei recepții! Ah, dacă se putea evita aruncarea atâtor resurse…”, exclamă, exasperat, în momentele de dificultate extremă. Dar Linch nu e un om insensibil: să salveze ce-a mai rămas din Casa Florio e o misiune pe care o urmează cu o abnegație demnă de o cauză mai bună. Răutăcioșii insinuează că și el ar avea avantaje economice și că unele

alegeri făcute în acea perioadă ar fi fost imprudente. Dar asta este. Are speranță și, odată cu el, o păstrează și Ignazio.

Pentru o scurtă perioadă, speranța a purtat trei nume: *Ignazio Florio, Vincenzo Florio* și *Giovanna Florio.*

N-a fost ușor, dar, într-un final, Banca Commerciale a acceptat o deschidere de credit pentru familie, ca să cumpere trei vapoare cu abur englezești, destinate comerțului de tranzit. Cu unul dintre ele – *Giovanna Florio* – Ignazio și-a dorit să deschidă o rută între Mediterana și Baltimore. Dar orice ambiție i-a fost distrusă de criza sectorului comercial italian, subminat de costurile intolerabile și de profiturile tot mai subțiri. În câțiva ani, cele trei nave vor ajunge în derivă în portul Palermo, embleme triste ale altui vis febril, până când un căpitan originar din Piano di Sorrento, Achille Lauro, le va închiria la un preț ridicol și, grație lor, își va clădi un imperiu naval.

Altă flacără, altă speranță: după luni de discuții cu ministerul marinei comerciale, în decembrie 1925, apare la Roma Florio-Società Italiana di Navigazione, căreia îi sunt încredințate câteva linii din Tireniană. Dorința de a nu abandona marea îi aparține lui Ignazio, pentru că el știe că numele Florio va fi mereu legat de mare. Dar Linch s-a ocupat, a depășit neîncrederea ministerului și a tras sforile operațiunii. Ignazio, de fapt, s-a lansat într-o altă afacere: s-a dus pe Insulele Canare, cu intenția de a deschide acolo o cherhana, ca să intercepteze bancurile de ton, înainte ca acestea să intre în Mediterana.

Dintre toate ideile tale nebunești, cred că asta e cea mai cea, se gândește Franca, citind scrisoarea care tocmai ce i-a sosit de la el.

Este în dormitorul casei sale din Roma, o vilișoară de pe Via Sicilia, elegantă arhitectural, dar sobră, amintind vag de Villa Igiea și mobilată cu unele piese create de Ducrot, dar și cu numeroase obiecte prețioase din Olivuzza, cum ar fi serviciul de cristale de Boemia și cel de farfurii de Saxonia. Petrecerile cu sute de invitați sunt o amintire îndepărtată, dar o cină în casa Francăi Florio tot trebuie să fie o ocazie la nivel înalt.

Scrisoarea lui Ignazio nu îi prea oferă vești de care să se bucure:
tonul nu se prea găsește, dar există bancuri de sardine pe care vrea să le exploateze, dacă face rost de bani pentru lucrători și instalații.
Cu el, sunt Vincenzo și Lucie, care au închiriat o vilă, unde locuiesc fără lux sau confort, ca localnicii. Fotografiile din scrisoare sunt mai puțin

posomorâte: una îi arată pe cei doi frați pe un pat, în alta se vede Ignazio stând într-un fotoliu, în alta, Lucie gătind. Scene pescărești, interiorul pescăriei, colibele de pescari, o plajă la asfințit…

Franca aruncă pozele, pufnind furioasă. Nici măcar o dată nu i-a cerut Ignazio să vină și ea, chiar și pentru câteva săptămâni.

Celor care o întreabă de ce nu o face, le spune că insulele sunt prea îndepărtate și primitive, nepotrivite pentru Giugiù. „În plus", spune, zâmbind, „nu mă văd organizând o cină printre sălbatici".

Minciuni.

Nu e în fotografii, însă Franca e sigură că Vera e cu el. Îi percepe prezența, o simte, chiar dacă nu o vede. Ignazio poate fi la mii de mile distanță, dar ea îl citește oricum, intuiește adevărul din spatele cuvintelor sale, ca nimeni alta. A învățat codul acela pe pielea ei.

— A sosit o scrisoare de la tata? Pot să o citesc?

Cu părul blond și picioare zvelte, Giulia a intrat în cameră, ca o adiere de vânt primăvăratic. Surâde și ia foaia. Cât de frumoasă e Giugiù a ei! O adolescentă splendidă, de șaisprezece ani. Igiea are o frumusețe clasică, delicată, dar Giulia este fascinantă, plină de viață, ca tatăl ei, de care este foarte atașată.

Citește cu voce tare și strigă de bucurie când descoperă că tatăl are intenția de a reveni curând la Roma, cu treabă. Camerista bate la ușă și intră.

— *Signor* Linch, *signora.*

Franca se ridică de la masa de toaletă, uimită.

— Linch? Dar ce…

Giulia ridică din umeri.

— Poate că a adus documente pe care să le semneze tata, dacă tot se întoarce, murmură ea și o urmează pe mamă în salonașul în care majordomul l-a condus pe bărbat.

Dar Franca o oprește în prag. Linch aduce adesea vești proaste și nu vrea ca fiica ei să fie tulburată.

— Giulia, draga mea, du-te să vezi dacă bucătarul pregătește *parfait de foie gras* pentru cina din seara asta, îi spune.

Cam supărată, fata se duce la bucătărie.

Carlo Linch e în picioare, are încă haina pe el și pare grăbit.

— Bună ziua, *donna* Franca. Mă scuzați că mă înfățișez așa, fără să

anunț, dar trebuie să stau de vorbă cu dumneavoastră.

Ea îi face semn să se așeze și se așază și ea.

— Cu mine? întreabă. Desigur, spuneți-mi, îl invită, după ce majordomul a închis ușa în urma ei.

— Va fi scurt și… mă tem că neplăcut, spune Linch, frecându-și fruntea. Trebuie să vă amintesc, încă o dată, că ieșirile dumneavoastră sunt multe și…

— Ah, cât m-am săturat de placa asta! îl întrerupe Franca, iritată. Coboară privirea la covorul care, o vreme, a decorat un salonaș din Olivuzza. Am redus deja tot ce este posibil și chiar am cerut o amânare a plății pentru lucrările din această clădire, așteptând banii care trebuie să vină din cotele de participare ale societății navale.

— Dar, în această vilă, aveți în serviciu nouă persoane și vă trebuie doar jumătate. Ca să nu mai menționez și datoriile la cărți și călătoriile pe care le întreprindeți. În absența soțului, iată, îmi revine mie datoria de a vă solicita să fiți mai… controlată.

Obrajii Francăi se aprind de indignare.

— Cum vă permiteți? Soțul meu nu mi-a spus niciodată ce să fac, iar dumneavoastră…

— Nu am terminat, *signora.*

Franca își așază faldurile rochiei și îl fixează pe Linch cu privirea.

— Fac apel la bunul-simț aici. Limitarea cheltuielilor de la Roma nu e suficientă. Trebuie să vă întoarceți să locuiți la Palermo.

— Poftim?

Vocea Francăi e un fir pe cale să se rupă.

— Reveniți acasă. Acolo puteți avea grijă de ce dețineți încă și vă puteți ajuta familia…

Franca îl privește lung, în tăcere. Dintr-odată, își dă capul pe spate și începe să râdă frenetic. Râde îndelung și atât de tare, că-i dau lacrimile și continuă apoi să plângă, când nu mai hohotește. Se ridică.

— Acasă? întreabă ea. Vocea ei este posomorâtă, controlată.
Spuneți-mi, *signor* Linch, dacă tot le știți pe toate: în ce casă m-aș putea întoarce? Olivuzza și grădina ei nu ne mai aparțin. O casă în care am primit lume: șefi de stat, muzicieni, poeți și actori! Sau la Villa Igiea, unde acum sunt oaspete? Face o pauză și îl privește cu furie. Sau poate că-mi spuneți să mă întorc în casa numită Palermo?

Înghite salivă, lacrimi și amărăciune. Niciun argument nu îi mai poate stăvili furia: o adună de prea multe vreme. O furtună care răstoarnă nisip și stâncă, un val zbuciumat. Străbate camera, cu rochia fluturându-i în jurul gleznelor.

— Palermo, care a primit de lucru și de mâncare de la familia Florio, pentru mai bine de un secol, care a căpătat aerul unui oraș european important, cu Teatro Massimo, finanțat de soțul meu! Au venit cu toții, umili, să ne ceară ajutorul, siguri că familia Florio nu poate refuza opere de binefacere. A fost un oraș care ne-a cerut și ne-a promis, însă ne-a decepționat. La Palermo, recunoștința durează trei zile, precum sirocoul. Se oprește, își trece mâna peste față. O șuviță de păr îi cade în ochi. Spuneți-mi, deci, la ce să mă întorc? Nu mă mai așteaptă nimeni. Cei care se considerau prietenii noștri, care veneau să ne ceară împrumuturi, care ne acceptau darurile, acum își întorc privirea când ne întâlnesc. Sau cei care au cumpărat Olivuzza pe nimic, după ce a fost divizată? Își încrucișează brațele la piept. I se zbat pleoapele mai repede și vocea i se frânge. Puteți să-mi spuneți multe, *signor* Linch. Dar ați ajuns la Palermo când hienele rupeau deja în bucăți putinul rămas din viața noastră. Nu puteți înțelege. Nu știți ce înseamnă să pierzi respectul, pentru că nu ați văzut acel Palermo al meu. Orașul familiei Florio era plin de viață, bogat, plin de speranță. Acum, nu mai există. E doar o încâlceală de străzi necunoscute, pe care se înalță *palazzi* locuite de fantome.

În tăcere, Linch își duce mâna la buzunar, scoate o batistă, i-o întinde. Ea o ia și îi mulțumește. Pe material rămâne o urmă de pudră.

— Înțeleg, murmură el, cu capul plecat. Dar ce pot să vă spun? Trebuie să profitați de ce mai aveți. Niciodată nu e târziu pentru precauție.

Acea propoziție mai inspiră un suspin.

— Dar trebuie să înțelegeți și că nu îmi pot retrage… cererea, continuă el. Afacerile nu merg deloc. Acum, pledez cauza noilor convenții maritime de transport cu ministrul Ciano în persoană, dar există obstacole numeroase, începând cu faptul că soțul dumneavoastră și-a atras din nou măsuri aspre de la Banca Commerciale, care-i deține majoritatea acțiunilor și obligațiunilor. Ar trebui să le ofere mai mult, însă el…

— Nu îmi împărtășește asemenea lucruri, după cum bine știți.

Franca pleacă fruntea, privind covorul.

— Da, îmi închipui. Linch își ia pălăria și o învârte în mână. Speranțele

noastre sunt legate de faptul că soțul dumneavoastră s-a luptat pentru ca industriașii să susțină lista lui Mussolini la alegerile administrative din Palermo. Are încă o voce pe subiect, acolo, și a fost ascultat… Acum, trebuie să sperăm ca guvernul să-și amintească și să-i fie recunoscător. Se înclină. Mulțumesc că m-ați ascultat, *donna* Franca. Dacă vă răzgândiți, știți unde mă găsiți.

Franca rămâne singură. O nevoie bruscă de aer proaspăt o face să deschidă ușa franceză. Își dă capul pe spate și inspiră adânc, iar aerul îi usucă lacrimile. Vântul dă la o parte perdeaua, o ridică, și ea, pentru o clipă, e surprinsă că-și vede reflexia în sticlă. Dar, de data asta, nu-și poate spune că e încă frumoasă, în ciuda anilor și a suferințelor. De data asta, vede urmele lăsate de absențe, de afecțiunea dispărută, de tot ce a pierdut. Acolo sunt, în ochii ei verzi, care și-au pierdut vitalitatea. În ridurile tot mai adânci. În părul acum sur.

Am devenit una dintre umbrele mele, își spune. *Doar o reflexie pe un geam.*

* * *

În tăcerea de pe coridorul îngust de la Villa dei Quattro Pizzi, Ignazio se plimbă cu capul plecat. Printr-o fereastră deschisă, pătrunde murmurul ușor al valurilor, împreună cu mirosul de alge marine. Un miros care-l transportă în trecut, în verile copilăriei de la Favignana, când toată familia s-a mutat în vila construită de tatăl său.

Tocmai ce a trecut Crăciunul lui 1928, iar anul nou a intrat tiptil și fără bucurie în viața lor. Deși acum este la Milano, Franca locuiește la Roma, cu Giulia. A fost dată afară din vila de pe Via Sicilia și acum stă într-o casă de pe Via Piemonte.

Ignazio înghite în sec. Ajunge în fața ușii turnului pătrat, o deschide larg, dar nu intră. Privește doar lumina de ianuarie și praful care dansează peste podeaua de majolică. Apoi, privește golful care se deschide în fața lui. Marea este o masă de metal lucios și rece, punctată cu niște bărcuțe pescărești care se întorc în portul mic. Dincolo de apă, vede grădina de la Villa Igiea.

O bătaie în inimă. Încă una.

Nici Villa Igiea nu-i mai aparține. Cu câteva luni înainte, el și Vincenzo au cedat-o unei societăți financiare care acum, transmite Linch, gestionează aproape tot ce posedă ei: de la Florio-Società Italiana di Navigazione,

sufocată de datorii, la cherhanalele de ton din Canare – un alt faliment –, la acțiunile la firma Ducrot, la casa lui Vincenzo de pe Via Catania… și chiar și la Villa dei Quattro Pizzi, în care locuiește acum. Pentru a rămâne la Villa Igiea, Ignazio trebuia să plătească chirie; pentru că nu și-o putea permite, noul director îl invitase politicos să plece. Apoi, după politețe, sosise și scrisoarea de evacuare.

Semu nuddu 'mmiscatu cu'nenti, se gândește. Și știe că asta gândesc și oamenii, așa gândesc toți. Nimic amestecat cu nimic.

Își privește mâinile și se întreabă pe cine să dea vina. S-a întrebat de zeci, poate de sute de ori. A aruncat răspunderea asupra partenerilor – obtuzi, incapabili, miopi –, apoi și-a zis că, de fapt, adversarii lui i-au tăiat aripile. S-a gândit că este victima predestinată a ghinionului, apoi s-a convins că ideile sale ar fi prea îndrăznețe, precursoare prea îndrăznețe ale vremurilor ca să aibă succes.

Dar azi nu mai are forța să se mintă singur.

Clipește să-și oprească lacrimile și, ca prin vis, își revede tatăl privind capcanele pentru ton din Favignana, oprindu-se să le vorbească muncitorilor de la Oretea, calculând cum să exploateze la maximum minele de sulf, degustând, cu ochii închiși, marsala, privind trenul care intră în Alcamo, certându-se cu Crispi într-un hotel din Roma… Ghinionul, inepția altora sau faptul că lumea nu era gata pentru întreprinderile sale au fost idei care nu l-au atins niciodată. Se purtase conform răspunderii și simțului datoriei și atât. Avea un singur zeu, Casa Florio, și o singură religie: munca. Așa, ca bunicul, care murise la nașterea lui Ignazio și trăise prin poveștile spuse de tatăl lui, un om simplu, implacabil, un vânzător calabrez de condimente, care, pornind dintr-o sărăcie lucie, câștigase respectul unui întreg oraș. El dorise să construiască acea viață, aici, la Arenella, și să o facă atât de extraordinară, încât să suscite admirația regilor și a reginelor.

Ignazio se întreabă dacă n-a fost tocmai sângele Florio cel care l-a trădat, pentru că a fost mereu convinsă că era suficient pentru a-l facă abil în afaceri. Că spiritul antreprenorial ar fi acolo, în sângele lui, amestecat cu oasele și cu mușchii. De fapt, era ceva mai mult, ceva ce el nu avusese: dorința de a risca? Dorința de a reuși? Simțul datoriei? Capacitatea de a citi în sufletele oamenilor, de a le intui dorințele?

Nu știe. Nu va ști niciodată.

Știe doar că nu mai are cum să-și spună minciuni. La șaizeci de ani, este

inutil să caute justificări, să se convingă că oricine – Dumnezeu sau cine știe cine – i-ar fi rezervat o armură atât de grea, că a sfârșit prin a-l sufoca.

Vina îi aparține în întregime.

* * *

— E o chestiune de câteva zile, i-a zis medicul, cu o seară înainte. Ținești geamurile deschise, dar să stea la căldură și să i se spună lucruri frumoase. Să aibă o bucurie.

Ignazio îi făcuse semn că da și îl însoțise la ușă. Apoi, începuse să plângă ca un copil.

Nu a plâns așa nici când Giuseppe Lanza di Trabia a murit de febră tropicală, cu doi ani în urmă, în 1927, lăsându-și sora iubită și cumnatul în aceeași situație cu a sa: niciun fiu care să le ducă numele mai departe. *Cred că este blestemul Casei Florio,* se gândise Ignazio, mângâind inelul familiei.

Și acum, Romualdo. Tuberculoza îi mănâncă zilele. Când a aflat că era grav bolnav, l-a externat din sanatoriul din Alpi în care-și ducea ultimele clipe, ca să poată muri în orașul său. Acum, a decis să-l găzduiască aici, la Arenella. Așa cum se cade.

Intră în cameră. Romulado are pielea trasă peste pomeți, e palid și are cearcăne adânci.

Ignazio se așază lângă patul lui, cum a făcut cândva unchiul căruia-i poartă numele cu fratele Paolo.

— *Comu si'?*[{218}]

— *Un ciure,* spune Romualdo și râde. A râs mereu și o face și în fața morții. *Pigghia i carte, va', che ni facemu 'na jucata.*[{219}]

Ignazio, cu inima grea, se conformează. Dar Romualdo obosește la joc și se întrerupe des ca să tușească. Se oprește brusc, duce la piept cărțile și privește peretele.

— Știi la cine mă gândesc mult?

— La cine, *currò*?

Ignazio amestecă și pregătește următoarea mână.

— La soția mea. La Giulia. Oftează. La faptul că Paternò ăla a primit condamnare pe viață și că tot nu mi s-a părut destul. Dar acum nici nu-mi mai amintesc mutra nenorocitului. Giulia, însă… *mischina. Ora chi staiu muriennu puru ju, mi fa pena.*[{220}]

— Termină, îl întrerupe Ignazio. Nu mori, adaugă, cu o ușurătate forțată.

Romualdo se întoarce, îl privește, ridică din sprâncene.

— *Un ni cuntamu minchiate, Igna'.*[{221}]

Coboară ochii la cărți. Vede în ceață.

— Cu toate *fimmine* pe care le-am avut, iată că suntem doi *mischineddi.*

— Ce tot spui? Tu o ai pe Vera, nu?

— Vera nu vrea să mă mai vadă. Spune că nu mai e nimic între noi… și eu nu știu ce să fac. Mi-e dor de ea.

— Și Franca?

Ignazio împarte cărțile, cu un surâs amar.

— *Da quando fu u' fatto* cu bijuteriile sale, pe care am convins-o să le ofere ca garanție a împrumuturilor de la Banco di Sicilia, nu îmi mai vorbește. Și au trecut doi ani… Deja a suferit când a aflat că Boldini le-a vândut tabloul celor din familia Rothschild. Știi ce mi-a zis când mi-a dat poșeta din lanț de aur, cu bijuteriile?

— Ce?

— „Mi-ai promis că-mi vei oferi totul. În schimb, mi-ai luat tot ce aveam".

Amintirea îi trezește imagini lente, dureroase. Franca înfășurase bijuteriile, una câte una, în catifea, de parcă ar fi fost un giulgiu, apoi le pusese înapoi în poșetă. Plângea. Lăsase perlele la sfârșit și le trecuse printre degete, șirag după șirag. „Mi s-a zis că perlele sunt lacrimi", șoptise, strângându-le în pumn.

Și le lipise de obraz, pentru ultima dată, apoi le închisese într-o casetă și i-o dăduse.

Imaginea aceea încă îl chinuie.

— Sărmana mea Franca. *Raggiuni am…,* spune, oftând… *La fici piniari assai vero.*[{222}]

Romualdo ridică din umeri.

— Ne-am spus suficiente minciuni, Igna. *Chista cu l'autre.* Îi ia cărțile din mâini. *Ormai comu finiu, finiu.*

— Și acum, la final, ce-a mai rămas, *curò?* întreabă Ignazio, poate mai degrabă pe sine, decât pe Romualdo.

— De ce trebuie să rămână mereu ceva? Am trăit bine, Igna'. Nu am stat să ne uităm, ci am luat viața în piept și ne-am bucurat de ea, fără să ne gândim prea mult la consecințe. Sunt în fața morții, fără niciun regret. Am fost primar în Palermo, am fost bogat și puternic, așa, ca tine. Ne-au trecut

femei minunate prin paturi. *Picciuli,* călătorii, șampanie… Ce viață am avut, Igna! Aveam visuri mari, eram liberi și, în orice caz, am apărat mereu ce conta pentru noi, *curò.* Nu banii, nu puterea, nici măcar numele. Demnitatea.

* * *

Ignazio își amintește cuvintele lui Romualdo în ziua în care sunt obligați să părăsească și casa de pe Via Piemonte. S-a întors lângă soția lui, după ce a fost părăsit de Vera, care a avut o criză spirituală în 1930, după moartea fiului ei, Leonardo, în timpul unui exercițiu aerian deasupra Adriaticii. Ignazio și ea erau uniți acum de violența pedepsei divine pentru ce făcuseră: moartea copiilor lui Ignazio, mai întâi, și cea a lui Leonardo, apoi, fuseseră penitența meritată pentru infidelitatea lor. Vera îi spusese asta, iar Ignazio nu reușise să-i răspundă nimic. Se limitase s-o îmbrățișeze pe femeia care-i dăruise atâta calm, care avusese mereu un zâmbet pentru el și care, acum, printre lacrimi, îl implora să se căiască pentru răul făcut soției și familiei. După ce o sărutase pe frunte pentru ultima dată, plecase.

Dar vorbele ei îi intraseră în suflet, prinseseră rădăcini în acel sentiment de vină pe care-l negase atâta vreme. Și îl împinseseră să se întoarcă la Franca, să împartă cu ea puținul rămas.

Nu revenise imediat. Mersese din oraș în oraș, încercase în toate felurile să încheie afaceri, chiar și mărunte, chiar și cu prețul umilințelor. Dar numele său suscita doar compasiune, dispreț, uneori chiar scârbă. Ignazio Florio făcuse să se prăbușească un imperiu. Ignazio Florio nu era capabil să își administreze patrimoniul. Ignazio Florio era inconștient, falit.

Ajunsese să-l invidieze pe Vincenzo, fiindcă avea alături o femeie curajoasă și pragmatică, care-l iubea cu adevărat și care făcuse totul ca să salveze ceva, începând cu bijuteriile și mobilele dăruite de fratele său, în cursul anilor. Se vedeau rar: cu Lucie și cu Renée, Vincenzo călătorea mult între Palermo și Franța, între Via Catania și casa familiei lui Lucie de la Épernay, în Champagne. Ultima dată când se întâlniseră, Ignazio avusese impresia că acei cincisprezece ani dintre ei se șterseseră brusc. Văzuse un bărbat care părea mult mai în vârstă decât cei cincizeci de ani ai săi, obosit, extenuat. În fond, își spusese, și fratele lui făcuse mereu doar ce voise el, fără să se gândească la consecințe. Și, din cauza excelor sale, nu avusese copii. Cine știe dacă se resemnase, meditase Ignazio. Dar, din nou, nu-i spusese nimic.

O tuse ușoară. În spatele său, majordomul și o cameristă. Amândoi au hainele de stradă.

— *Signore,* noi plecăm. Dacă ne-ați putea plăti ultimul salariu… zice el.

O cerere demnă, dar fermă.

— Cât despre celelalte luni, v-am ruga să ne dați măcar un avans… adaugă camerista.

Ignazio simte o furie bruscă față de amândoi. Nu știu că oasele au fost deja descărnate de alți prădători?

Vârâ mâinile în buzunare, scoate un teanc de bancnote. Ultimele.

— Poftim. Le împărțiți voi, îi spune majordomului, apoi îi întoarce spatele și se apropie de Giulia, care, în prag, a asistat la întreaga scenă.

O mângâie pe braț și îi zâmbește.

Ea îi surâde la rândul ei, apoi se apropie de pat, pe care sunt deschise două valijoare.

— Ai nevoie de ajutor?

— Tată, deja m-ai întrebat, zice ea, cu o urmă de ironie în ochi. N-ai făcut în viața ta un bagaj și ai pune în el un munte de lucruri amestecate. Așază-te, n-o să-mi ia mult.

Ignazio oftează și o ascultă. Față de Giulia, are cele mai puternice sentimente de regret. Cu doi ani în urmă, a avut o cădere nervoasă gravă. Din fericire, Igiea și Averardo au avut grijă de ea, găzduind-o la Migliarino Pisano. Au ajutat-o să-și revină, să mănânce normal, să doarmă liniștită.

Au făcut-o să se simtă iubită.

Era cu Vera încă, pe atunci. Cât despre Franca, după ce-și vizitase fiica, considerase oportun să plece la Paris, după ce pierduse cine știe cât la cazinourile de pe Coasta de Azur. Nu mai putea suporta nicio durere, cu atât mai puțin a fiicelor sale, spusese odată întoarsă, ca justificare.

În final, Giulia și-a revenit, dar, de atunci, a devenit mai distantă, ca și cum lumea din care făcea parte nu ar mai fi interesat-o.

— Scuze, murmură Ignazio, aproape pentru sine.

Giulia nu pare să-l fi auzit. Dar, după câteva clipe, zice:

— Pentru ce?

— Pentru… ce te oblig să faci.

— Din fericire, eu mă duc la Igiea, răspunde ea, închizând valizele.

Își pune mai întâi mănușile, apoi haina tivită cu blană. Iarna romană este deosebit de umedă.

— Și, mai ales, merg la Arabella, la Laura, la Flavia și Forese. Vor fi tare bucuroși să își petreacă timpul cu mătușa lor.

— Vom veni să te vizităm, eu și mama ta. Vom veni la tine și la Igiea, draga mea.

Ea încuviințează. Închide valizele și îl sărută pe obraz.

— Ai grijă de mama, spune ea, netezindu-i gulerul jachetei care-și arată anii. Nu e la fel de puternică.

N-ai de unde să știi cum era. Eu am fragilizat-o. Am frânt-o, se gândește Ignazio.

Cu o ultimă mângâiere, Giulia se îndepărtează pe coridor, deschide ușa și iese. În fața porții, o așteaptă automobilul familiei Salvati. Lui Ignazio nu-i rămâne decât să privească încăperile în penumbră, pereții goi și elegantele piese de mobilier, care vor ajunge toate la licitație. O soartă similară cu a mobilei rămase în Palermo, luată de agenția de taxe și impozite din cauza unei serii de neplăți. Lucruri mici, de fapt: cea mai mare parte s-a vândut deja în 1921, în timpul licitației care a durat peste o lună.

Dar, în privirea sa, nu mai sunt nici tristețe, nici regrete. Lucește doar demnitatea, demnitatea pe care prietenul său, Romualdo, și-a apărat-o până la ultima suflare și care, pentru Ignazio, are acum aceeași culoare cu resemnarea.

* * *

Franca șade pe pat, cu mâinile încrucișate în poală, cu privirea în podea. Ignazio intră, dar nu o privește. Și ea pare mult mai în vârstă decât cei șaizeci și unu de ani ai săi. Ignazio știe de ce, știe că nu este vorba doar despre extravaganțe și excese. Și tocmai pentru că știe, dacă se poate, evită să fixeze cu privirea chipul acela înăsprit, ochii pustii, mâinile pătate.

Se apropie de fotoliul pe care se află haina, o ia, i-o pune pe umeri. Simte un ecou al parfumului ei, mereu același, de când o știe: *La Marescialla.*

— Mergem? o întreabă.

Franca face un semn că da.

Ignazio ia cele două valijoare, apoi ies din casă. Restul e deja la Hotel Eliseo, un han modest, dar curat și liniștit, în lateral față de Porta Pinciana. Averardo și Igiea au insistat multă vreme, însă Franca nu s-a clintit: să se mute la ei ar fi fost o lovitură prea puternică în demnitatea lor.

Nimeni nu se oprește să-i salute pe stradă, iar unii întorc fața. În cartier,

știu cu toții cine sunt. Merg în tăcere, alături. Cu anii, diferența dintre ei s-a accentuat. Ea a fost mereu mai înaltă decât el, dar acum, Ignazio pare să se fi micșorat de-a dreptul, în timp ce Franca își păstrează pasul elastic și armonios. O obosește, dar altfel nu poate merge.

Pentru că lumea o privește, iar ea rămâne mereu *donna* Franca Florio.

* * *

Primăvara romană e răcoroasă, dar oamenii din sediul Banca Commerciale nu par să remarce. Poate pentru că sala s-a umplut încă din zori, poate pentru că așteptarea încinge spiritele, poate pentru că este în firea secretelor să emane o căldură care frige dacă te apropii prea mult.

Catalogul licitației nu precizează originea loturilor, însă oamenii care se așază în sală nu au nevoie de un nume. Pentru că broșele și brățările cu diamante, inelele cu rubine, brățările cu smaralde, șiragurile lungi de perle nu pot să aparțină decât unei persoane.

Ei.

Nobilimea romană a știut și și-a trimis avocații, cu indicații precise. Sunt cei care au reținut o anumită broșă de la Cartier – sau de la Fecarotta, sau de la frații Merli – de când, la o cină, o premieră la teatru, o întâlnire întâmplătoare, au văzut-o purtând-o. Invidia s-a transformat în dorința de posesie. De parcă splendoarea bijuteriei ar putea reține o urmă din șarmul și grația fostei proprietare, iar acei oameni ar dori să înceapă, la rându-le, să strălucească.

Numeroșii bijutieri prezenți, pe de altă parte, par mai detașați. Se recunosc între ei, se salută cu un semn formal din cap și cu priviri aproape sfidătoare. Apoi, răsfoiesc paginile catalogului și se gândesc la licitația pentru o piesă anume, imaginându-și cum vor dezasambla bijuteriile și cum vor folosi pietrele pentru o montură mai modernă și mai puțin identificabilă.

Un freamăt străbate sala. Giulia Florio a apărut în prag: poartă o pălărie cu voaletă și o haină neagră.

Cea mai tânără membră a familiei Florio se oprește, cu mâinile în jurul mânerului poșetei din catifea, cu o privire arogantă, cu care studiază fețele celor prezenți, una câte una, de parcă ar dori să și-i imprime în memorie.

Știu cine sunteți, pare să spună privirea aceea. *Sunteți aici pentru că n-ați putut să vă permiteți niciodată ce-a avut familia mea. Sunteți niște corbi care descărnează oase. Puteți demonta pietrele, puteți separa*

șiragurile de perle sau topi metalul, însă eu voi ști ce ați făcut și voi ști care dintre voi ați fost.

Nu veți avea niciodată eleganța mamei mele, nici clasa tatei, nici grandoarea familie mele. Niciodată.

Eu sunt aici să vă amintesc de asta.

Înaintează cu capul ridicat și cu pas sigur. Se așază. Crainicul a văzut-o, a recunoscut-o: ezită câteva clipe, apoi începe să strige loturile. În fața ei, curg bijuteriile care au însoțit viața mamei sale. De unele dintre ele își amintește și Giulia. Cum ar fi o broșă din aur cu o figură de diamant, pe care, cu cinci ani în urmă, în 1930, Franca a cerut-o pentru câteva zile înapoi, ca să o poarte la nunta lui Umberto al II-lea cu Maria José a Belgiei. A rămas o doamnă de la curte, așa că i s-a cerut să participe la acea ceremonie importantă, purtând broșa regală.

Giulia n-a uitat umilința din ochii mamei când banca i-a spus că nu poate încredința colierul de perle și broșa cerute familiei Florio, căci se temea că nu vor fi înapoiate. În cele din urmă, cedase, însă numai după numeroase rugăminți și tot felul de asigurări de la nivel înalt.

Crainicul descrie bijuteriile, ofertele se succedă fără încetare.
Pentru șiragurile de perle se declanșează un adevărat delir. După ce șiragul de 359 de perle a fost adjudecat pentru o cifră care, probabil, echivalează cu o jumătate din valoarea sa, după exclamațiile puternice de triumf ale bijutierului care l-a achiziționat, Giulia își ia poșeta și iese din sală, cu capul sus.

Nu-i va dezvălui niciodată mamei că a asistat la vânzarea bijuteriilor sale. Dar tatăl ei îi arătase scrisoarea de la Banca Commerciale, care comunica ziua și ora licitației, și o privise apoi în tăcere, parcă spunând: „Ajută-mă!” Giulia îl privise cu reproș, dar scuturase apoi din cap și plecase.

Ultimul capitol din povestea aceea trebuiau să-l scrie singuri, împreună, mama și tatăl său. Așa cum scriseseră și alte capitole, unele luminoase, altele teribile.

Ea nu era decât o martoră a destinului Casei Florio. Ca atare, voise să privească mâna care va scrie ultimele cuvinte.

* * *

Franca șade în fața măsuței de toaletă. Cămăruța de la Hotel Eliseo este scăldată într-o lumină puternică, dând veste despre o viață nouă și

primăvară. Aproape că o ofensează. Ignazio a ieșit la o plimbare. Sau așa a zis el. De fapt – știe prea bine –, soțul ei nu suporta ideea de a discuta despre ce se petrecea în clipele acelea. I-a șoptit doar „iartă-mă”, din pragul camerei, și a plecat.

Închide ochii. Este ziua *aceea.*

În minte, aude loviturile de ciocănel care scandează vânzarea bijuteriilor sale.

Brățara cu safire, pe care Ignazio i-a dăruit-o după nașterea lui Baby Boy. Cea din platină, dăruită după nașterea Giuliei. Broșa cu diamante, din platină, în formă de orhidee, primită cu ocazia primei aniversări a căsătoriei. Apoi, perlele sale. Șiragul de 45 de perle mari. Cel de 180. Cel de 435 de perle mici… Și, mai ales, șiragul de 359 de perle, cele pe care le purtase când îi făcuse Boldini portretul…

Fiecare lovitură îi face oasele să vibreze, ecou al durerii din suflet.

Acele bijuterii i-au fost pavăză toată viața. Au apărat-o, au demonstrat lumii de ce forță dispune, ce frumusețe are. Acum, unde sunt? Cine se va îngriji de ele?

Unde sunt eleganța, stilul, prestanța? Au fost vreodată cu adevărat, i-au aparținut, oare? Sau au fost doar niște certitudini false, menite să dispară, cu anii?

Răspunsul e aici, în fața ei. E pe chipul acesta marcat de riduri amare, în ochii triști, în rochia care ascunde un trup care s-a îngrășat. În sufletul care s-a făcut țăndări de atâtea ori, încât nu se mai poate reface.

„Să nu-ți fie teamă să fii cine ești”, îi spusese Giulia într-o zi ploioasă, parcă în altă viață. Iar ea încercase, în singurul mod care-i păruse posibil. Cu dragoste, în toate formele sale. Pentru Ignazio, pentru copii, pentru familie, pentru numele purtat. A iubit mult și a fost mult-iubită, dar, în final, tocmai dragostea a fost cea care-a azvârlit-o într-o crevasă de întuneric și de tăcere. *Se spune că iubirea ar însemna să te dăruiești fără rezerve; dar, dacă te dăruiești complet, nu mai ai cu ce trăi.*

Așa pățise ea.

La început, iubirea pentru Ignazio fusese plină de dorință, de devotament, de încredere. I se dăruise lui în întregime, lui – ce era și ce reprezenta. Fusese mișcată de bogăție, de frenezia vieții, de lux. După sosirea copiilor, bucuria devenise deplină. Pentru o perioadă foarte scurtă și infinit de îndepărtată, se simțise vie. Chiar și bârfele răutăcioase, privirile

invidioase și otrava unui întreg oraș, care o torturaseră, i se par acum semnul unei perfecțiuni depline și splendide.

Dar apoi, cercul se frânsese. Începuseră trădările, durerile, doliul. Se iluzionase că-și va putea apăra dragostea continuând să-l iubească pe Ignazio în ciuda tuturor, continuând să fie ceea ce dorea. Continuând să fie *donna* Franca Florio.

Atunci începuse declinul, nu doar al Casei Florio, ci și *al ei.*

Acum, steaua care urcase pe cerul palermitan, luminoasă ca nicio alta, se stinsese, devenind întuneric în întuneric.

Și bijuteriile sale, cele care erau semnele unei iubiri mincinoase, disperate, nu mai erau. Iluzia de a fi fost fericită e ca un abur topit de soare, este praful acelei dimineți aurii de primăvară.

Nu mai are nimic.

I-a rămas o tandrețe blândă pentru Ignazio, născută din anii petrecuți împreună. Și dragostea pentru fiicele ei, pentru Igiea și pentru Giulia. Pentru ele, nutrește speranța să nu-i repete greșelile. Să-și rămână fidele și să înțeleagă că iubirea nu se poate trăi doar pentru că vrea unul dintre cei doi.

Și, mai ales, să învețe să se iubească pe ele.

Ai fi iubit mai puțin, dacă ai fi știut totul?

Nu.

Ai fi iubit diferit.

Fixează un punct de pe oglindă – una dintre oglinzile rămase din Olivuzza –, dar privirea sa e absentă, îndepărtată.

Apoi, un surâs îi ridică buzele și îi îndulcește chipul.

Acolo, în fața ei, e un copilaș așezat pe un covor. Are bucle blonde, dese, o privire de maimuțică și râde, trăgând fundița albă a unei fete cu piele diafană și cu ochi verzi, care ține în brațe o nou-născută.

Într-un colț, își vede părinții, pe fratele Franz, pe soacră, pe Giovanna. Mai e și Giulia Tasca di Cutò, tânără și frumoasă, ca în vremea prieteniei lor.

Se întoarce să-i privească pe acei copii. O privesc și ei, îi surâd.

Giovannuzza. Baby Boy. Giacobina.

— Te așteptăm, mamă, zice Giovannuzza, fără să-și miște buzele.

Ea încuviințează. Știe că o așteaptă. Știe și că iubirea pentru ei a fost diferită. Cu ei, nu s-a temut să fie doar Franca. Nu s-a temut să fie fragilă,

să își expună sufletul. Și înțelege doar acum că restul s-a dus.

Acum, doar pentru ei, aici, în oglindă, Franca este din nou tânără și frumoasă. Este în camera ei, cea cu podele acoperite cu petale de trandafir și cu amorași pe tavan. Ochii ei verzi sunt limpezi, gura, deschisă într-un surâs senin. Poartă o rochie albă, ușoară, și perlele sale.

În clipa aceea, perfectă și imposibilă, este cu adevărat fericită.

Așa cum nu a fost niciodată cu adevărat.

Epilog

Noiembrie 1950

Cu campa și fa vecchiu.
„Cine trăiește, îmbătrânește”.
(Proverb Sicilian)

Luna noiembrie a anului 1950 este friguroasă, bătută de un vânt cu gust de pământ umed. Ignazio își târăște picioarele pe cărarea din cimitirul Santa Maria di Gesù. Igiea, lângă el, e constrânsă să se oprească și să-l aștepte în câteva rânduri. În spatele lor, în spatele porților, lume multă. A venit să-i aducă un ultim omagiu *donnei* Franca di Florio.

— Franca mea… murmură el.

Franca a murit cu doar câteva zile în urmă, la Migliarino Pisano, în casa Igieei, unde locuia acum, la șaptezeci și șase de ani. Ignazio a refuzat să o vadă. În mintea lui – tot mai fragilă și mai încețoșată Franca va fi mereu fata cu părul precum paiul și rochia de bumbac alb, pe care a cunoscut-o la Villa Giulia.

Ridică privirea. Marea capelă a familiei Florio se înalță deasupra lui. Poarta din fier forjat este deschisă, iar în spatele leului din marmură sculptat de Benedetto De Lisi, este un sicriu întunecat, acoperit cu o coroană mare de flori. O explozie de viață în mijlocul tonurilor cenușii.

Igiea îl scutură ușor și el o privește, de parcă ar fi uimit să o descopere lângă el. Sub voaletă, chipul fiicei sale este tras, iar ochii, înroșiți de lacrimi.

— Vrei să o saluți, tată?

Ignazio scutură violent din cap că nu. Igiea oftează, parcă spunând: „Îmi închipuiam eu”. Se întoarce spre o tânără din spatele ei: prima ei născută, Arabella.

— Fii atentă la bunicul, îi spune și îi face loc ca să-l poată prinde de braț.

Apoi, parcurge scurtul drum dintre morminte, se urcă pe scara mică și

ajunge la capelă, unde soțul ei, sora ei, Giulia, și cumnatul, Achille Belloso Afan de Rivera, o așteaptă.

Ignazio le privește pe fete cu o distanțare melancolică. Știe că ele îl consideră aproape lipsit de luciditate, pierdut într-un trecut mai mult imaginar decât real și că îi reproșează că a făcut-o pe mama lor să sufere. Au dreptate.

Igiea și Giulia sunt femei împlinite. Au viața lor, familiile lor, locul lor în lume. Nu mai aparțin Siciliei, nu îi mai poartă numele. Singurul care l-ar fi putut duce mai departe este aici, în aceeași capelă care o primește acum pe Franca.

În trecut, s-a întrebat adesea dacă se teme de moarte. Acum știe răspunsul. Nu se teme. A dus o viață plină și, pentru multă vreme, nu și-a interzis nimic. Dar acum e obosit: obosit să supraviețuiască tuturor celor iubiți, să fie un dig în calea mareei destinului, în timp ce alții se lasă purtați departe.

Ignazio se îndreaptă spre baza capelei, unde se află cripta.

— Unde vrei să te duci, bunicule? întreabă Arabella, aproape reținându-l.

El se mulțumește să arate spre portița de fier negru, deschisă pentru funeralii.

— Acolo, spune simplu.

În criptă, e și mai frig. Pereții din tuf sunt crăpați, acoperiți cu un strat de mucegai, iar candelabrele din fier sunt roase de umezeală și de ani.

Dar cele două sarcofage albe din centrul criptei par imune la daunele provocate de timp. Cel al tatălui său e acoperit de praf. Ignazio se apropie, își trece mâna peste el să-l șteargă. Făcând acel gest, inelul de familie zgârie piatra, producând un zgomot care-l face să se îndepărteze iute. Celălalt sarcofag, monumental, este al bunicului Vincenzo, pe care nu l-a cunoscut. Alături, sunt mama lui, Giovanna, și bunica, Giulia, dar și străbunicul, Paolo, și unchiul Ignazio, sosiți la Palermo din Bagnara Calabra și proprietari ai acelei *putìa* sărăcăcioase cu care a început totul. Cu ei, se află și străbunica Giuseppina, soția lui Paolo.

Sunt toți aici, toată familia Florio.

Toți au avut un viitor, pe cineva căruia să-i lase, dincolo de bani, afaceri și *palazzi,* un nume și o poveste. La fel ca o stradă, piatră cu piatră, acel nume și acea poveste au ajuns la el.

Acum nu mai este nimeni care să le fie custode al memoriei. Ideea asta îl face să amețească; nu poate suporta și închide ochii, ca și cum ar fi suficient să nu vadă ca să frâneze căderea în abis. De asta n-a vrut să asiste la înmormântarea Francăi. Pentru că acolo, sus, în capelă, lângă ea, sunt frățiorul lui, Vincenzo, și trei dintre copiii lui, Giovannuzza, Baby Boy și Giacobina.

Amețeala nu-l părăsește nici după ce a ieșit din cimitir și a urcat într-o Alfa Romeo condus de Igiea. Palermo se desfășoară sub ochii lui, indiferent. Ignazio tresare când trec pe lângă Palazzo Butera, zdrobit de bombele din 1943. Sora lui, Giulia, a rezistat și la acea încercare, la moartea ultimului fiu, Giuseppe, și a soțului ei, Pietro. Și a murit doar cu trei ani în urmă, în Ajunul Crăciunului, în 1947.

Ignazio își privește inelul familiei. Ruina Casei Florio e departe. Dacă se gândește la asta, simte o ciudă mare, însă nu și durere. Să depindă de fiicele sale și de frate îl lasă indiferent. Nu mai are niciun ban, chiar dacă, oficial, Casa Florio nu a fost niciodată falimentară. Ce-l îndurerează este ideea că, odată cu el, se va pierde… un nume. O poveste. Povestea lor, strânsă în cerculețul de aur subțiat de ani.

Igiea oprește mașina la Villa dei Quattro Pizzi. Ignazio aproape că nu-și dă seama. Are ochii fixați în gol și e pierdut în gânduri.

— Tată… Am ajuns la unchiul Vincenzo, spune ea. Ies să-i salut pe el și pe mătușa Lucie, dar nu rămân la prânz.

Femeia înconjoară mașina și-i deschide portiera.

Ignazio coboară, apoi arată spre plajă.

— Așteaptă, murmură el. Te rog, du-mă să văd marea.

Îi zâmbește, parcă cerându-și scuze pentru rugăminte.

Avansează greu, cu pantofii care i se afundă în nisip și în pietricele. Ignazio face brusc un semn spre turnul din stânga lui.

— Știi, mamei tale nu-i plăcea aici…

Igiea arată spre o pată verde, mare, dinspre valuri, la dreapta. Se întrevede o bisericuță.

— Prefera Villa Igiea, știu. A rămas acolo cât s-a putut, adaugă, cu un strop de melancolie.

Privirea lui Ignazio se fixează la orizont, pe structurile șantierului naval, și apoi spre altele, către Palermo.

— *Talìa, lassami ccà deci minuti*[{223}], îi spune, indicând o stâncă plată, la

mică distanță de intrarea laterală a vilei.

Igiea rămâne perplexă.

— E frig, tată, îi răspunde. Marea se umflă, iar stropi de spumă sar prin aer, îl umplu de salmastru. Nu e mai bine să vii la căldură?

— Nu, nu, lasă-mă aici. Îi strânge brațul. Du-te să-ți saluți unchii.

Igiea încuviințează, îi aruncă o privire în care se amestecă durerea și înțelegerea, și pleacă.

Rămas singur, Ignazio privește lung valurile – indiferente, furioase –, care se frâng de stânci.

Villa dei Quattro Pizzi, dorită de bunicul lui. Villa Igiea, creația sa și a Francăi. Între cele două edificii, este toată viața lui și a familiei sale.

Palermo. Marea.

Au fost stăpânii absoluți ai orașului. Tatăl lui, cu mulți ani în urmă, la Favignana, i-a zis că le curgea marea prin vene.

Amețeala revine. Violentă, puternică.

Totul va fi uitat, își spune, și gândul acela îi smulge un suspin, închide ochii, îi redeschide.

Se aude strigat.

— *Don* Ignazio! Un bătrân cu părul ciufulit se îndreaptă spre el.
Duce de mână o fată cu părul lung, negru. *Assabbinirìca, don* Ignazio.
Sunt Luciano Gandolfo, vă amintiți de mine?

Îl privește, încruntat.

— Ai fost *cameriere* la vilă, nu?

— Da, da. Am fost aici de când eram *picciriddu,* când era încă tatăl dumneavoastră, suflet blând. Aveam cincisprezece ani când a murit.
Familia mea și cu mine i-am servit mereu pe Florio. Bărbatul se apleacă spre el. Am aflat despre *signora.* A fost o femeie atât de frumoasă, *recamatierna.* Dumneavoastră unde locuiți, la *don* Vincenzo?

Ignazio face semn că da. Oaspete al fratelui său, el, care cândva era stăpânul casei. Care domnea peste Olivuzza.

Lângă ei, fata începuse să adune scoici. Dar, dintr-odată, se ridică și îl privește pe Ignazio intens.

— Sunteți *don* Ignazio Florio? îl întreabă.

Ignazio o privește. Să aibă vreo zece ani. Face semn că da.

— Deci sunteți fratele lui *don* Vincenzo, cel cu mașinile! Tatăl meu se duce să discute cu el când aduc motoarele americane pentru vapoare.

— *Idda è me' nipute, figghia di me' figghiu Ignazio,* explică bătrânul. O ia de mână, o aduce mai aproape. *Me figghiu meccanico è.*[{224}]

Ignazio se ridică în picioare, anevoie.

— Fiul dumitale…

Celălalt dă din cap.

— Come *a vostro patri lo chiamai*[{225}], pentru că a fost mereu atât de generos cu noi. *E puru idda,* adaugă, arătând-o pe nepoată. *Idda* se numește Giovanna, come *a vostra matri che è stata 'na fimmina buona assai cu' tutti nuatri, sempre.*[{226}]

Micuța surâde. Se vede că este mândră să poarte acel nume.

— Știu totul despre dumneavoastră, *don* Ignazio. Bunicul ne povestește multe, mie și fraților mei… dar și bunicii colegilor mei de școală *ci cuntano* lucruri despre cherhana și despre Casă. Face o pauză, privește scoicile din palmă, ia una și i-o întinde. Aici, știu cu toții cine sunteți.

Ignazio ia scoica.

— Știu… toți? întreabă, cu un tremur în glas.

Fata face semn că da, iar bătrânul mai spune:

— *Caciettu.* Toți vă știm povestea, *don* Ignazio. Dumneavoastră, fratele, familia… Au mai fost creștini importanți și bogați în Palermo, dar nimeni ca voi. *Vuatri siti i Florio.*[{227}]

Cu un nod în gât, Ignazio ridică privirea și o îndreaptă spre zare. Printre valuri, departe, vede o bărcuță, cu o velă albă. Pare o iluzie.

— E adevărat. Se întoarce și le zâmbește fetiței și bunicului ei. Alții sunt alții. Noi suntem familia Florio.

NOTA AUTOAREI

Iarna leilor este o ficțiune. Poate părea inutil să o subliniez, însă nu este, nu când vorbim despre o familie precum Florio, care a marcat atât de profund istoria – a orașului Palermo, a Siciliei, a Italiei – și a cărei dramatică parabolă socială și economică îi pasionează pe istorici, cărora le revine sarcina dificilă de a o analiza în toată complexitatea.

La fel ca *Leii Siciliei,* și acest roman se bazează pe fapte documentate, alături de situații și de personaje pe care mi le-am imaginat sau pe care le-am prelucrat, din motive narative. Aceste motive m-au îndrumat în luarea deciziei, adesea deloc ușoară, de a privilegia unele elemente din povestea familiei Florio, în defavoarea altora. Am făcut, așadar, alegeri. Dar acesta este destinul celor care scriu ficțiuni istorice cu impact în prezent și, totodată, blestem și binecuvântare.

Ajunsă la finalul călătoriei mele cu familia Florio, o călătorie care a durat aproape șase ani, mi se pare corect să subliniez acele lucrări care mi-au fost adevărate busole în navigarea prin cele două romane. Înainte de toate, opera monumentală a lui Orazio Cancila, *I Florio, storia di una dinastia imprenditoriale* [*Familia Florio, povestea unei dinastii antreprenoriale*], indispensabilă unei lecturi aprofundate despre evenimentele familiale pe durata a patru generații. Apoi, *L'età dei Florio* [*Epoca Florio*], îngrijită și cu contribuții ale lui Romualdo Giuffrida și Rosario Lentini, și *I Florio* [*Familia Florio*], de Simone Candela, bogată în informații și chei de lectură mereu interesante. În sfârșit, *L'economia dei Florio, una famiglie di imprenditori borghesi dell'800* [*Economia familiei Florio, o familie de antreprenori burghezi din anii 1800*], care adună contribuții de la diverși autori și cuprinde și catalogul expoziției din 1991, de la Palermo, organizată de Fondazione Culturale Lauro Chiazzese della Sicilcassa, expoziție curatoriată de Rosario Lentini, om de o mare generozitate intelectuală și de o cultură imensă, care a scris mult despre familia Florio, mai ales despre activitățile antreprenoriale ale acestora și despre legăturile lor cu politica și cultura italiene.

Concentrate pe argumente specifice și tocmai de aceea revelatoare, au fost: *Le navi dei Florio* [*Navele familiei Florio*], de Piero Piccione; *Villa*

Igiea, îngrijită de Francesco Amendolagine; *Giuseppe Damiani Almeyda. Tre architetture tra cronaca e storia* [*Trei arhitecturi între cronică și poveste*], de Anna Maria Fundarò; *I Florio i el regno dell'Olivuzza* [*Familia Florio și domnia Olivuzzei*], de Francesca Mercadante; *La pesca del tonno in Sicilia* [*Pescuitul de ton din Sicilia*], îngrijită de Vincenzo Consolo; *Breve storia della ceramica Florio* [*Scurtă istorie a ceramicii Florio*], de Augusto Marinelli; *Boldini. Il ritrato di donna Franca Florio* [*Portretul* donnei *Franca Florio*]*,* de Matteo Smolizza; *Gioielli in Italia* [*Bijuterii în Italia*]*,* îngrijită de Lia Lenti; *Le toilette della signora del Liberty* [*Toaletele doamnei de la Liberty*], de Ketty Giannilivigni; *Il guardaroba di donna Franca Florio* [*Garderoba* donnei *Franca Florio*], îngrijită de Cristina Piacenti Aschengreen; *Regine. Ritratti di nobildonne siciliane* [*Regine. Portrete de nobile doamne siciliene*] *1905–1914,* îngrijită de Daniele Anselmo și Giovanni Purpura; *La musica nell'età dei Florio* [*Muzica din epoca Florio*], de Consuelo Giglio, și site-urile targapedia.com (unde, printre altele, se regăsesc și numerele din *Rapiditas,* „revista universală de automobilism", concepută de Vincenzo Florio), targaflorio.info și amicidellatargaflorio.com, adevărate mine de informații legate de Targa Florio. Dar nu pot să uit nici ponturile și sugestiile găsite în *La Sicilie illustrée* [*Sicilia ilustrată*] *– fascicoli dal 1904 al 1911, Palermo fin de siècle [Palermo la final de secol],* de Pietro Nicolosi, și *Sulle orme dei Florio* [*Pe urmele familiei Florio*], de Gaetano Corselli d'Ondes și Paola D'Amore Lo Bue, și nici clasicii pentru *Principi sotto il vulcano* [*Prinți sub vulcan*], de Raleigh Trevelyan. *Estati felici* [*Veri fericite*], de Fulco Santostefano della Cerda, duce de Verdura, și *I racconti* [*Povești*], de Giuseppe Tomasi di Lampedusa: grație lor, am putut aprofunda un „fel de a fi" acum dispărut, deși incredibil de fascinat. Am putut conta mereu pe consultantul meu istoric și artistic, Francesco Melia, care mi-a dezvăluit complexitatea și bogăția societății palermitane la trecerea dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea și care a consultat numeroase texte și a comparat documente, printre care *Dizionario storico-araldico della Sicilia* [*Dicționar istoric și heraldic al Siciliei*], de Vincenzo Palizzolo Gravina; *Vivere e abitare da nobili a Palermo tra Seicento e Ottocento* [*Viața și locuințele nobililor la Palermo, între secolele al XVI-lea și al XVIII-lea*], îngrijită de Luisa Chifari și Ciro D'Arpa, și *La pittura dell'Ottocento in Sicilia tra*

committenza, critica d'arte e collezionismo [*Pictura secolului al XVIII-lea în Sicilia, prin clientelă, critică de artă și colecții*], îngrijită de Maria Concetta Di Natale.

O altă sursă prețioasă au fost documentele digitalizate și consultabile pe Internet Archive și în arhivele online ale *Corriere della Sera* și *Stampa.* În articolele contemporane din epoca romanului meu, am găsit cronici meticuloase ale evenimentelor care, altfel, ar fi fost uitate. Le sunt recunoscătoare acelor ziariști – adesea anonimi – care au înregistrat cu pasiune povești, personaje și evenimente, dar și celor care le pun articolele la dispoziția noastră. Evident, mi-au fost de mare ajutor *Giornale di Sicilia* și *L'Ora,* adevărate protagoniste ale informării din acele perioade.

La toate acestea, se adaugă opere, mărturii și articole despre viața politică, economică și culturală italiană dintre 1868 și 1935. Dacă în roman veți găsi erori sau imprecizii, îmi asum întreaga vină, exonerând persoanele care m-au ajutat în cercetări.

Dintre textele care parcurg evenimentele „intime" ale familiei, două mi s-au părut fundamentale. Înainte de toate, *Franca Florio,* de Anna Polmar, singura biografie adevărată, apărută în 1985 și bazată pe mărturiile Giuliei Florio, ultima fiică a Francăi și a lui Ignazio. Este o carte ce reconstruiește o epocă și totodată povestea individuală a acestei femei cu o viață atât de agitată, despre care am vorbit îndelung cu Marco Polmar, fiul autoarei, și pentru a compara, împreună cu el, informațiile din text, care nu coincideau mereu cu acelea dobândite prin cercetare. Îi mulțumesc deci din suflet lui Marco pentru disponibilitatea pe care mi-a arătat-o și mă simt onorată că am putut merge pe calea trasată de mama sa.

L'ultima leonessa [*Ultima leoaică*], apărută în 2020, cu puțină vreme înainte de moartea autoarei, Costanza Afan de Rivera, este cealaltă carte, de asemenea unică, pentru că parcurge viața Giuliei Florio prin amintirile fiicei sale. Îmi amintesc cu emoție ocaziile în care am avut privilegiul de a discuta cu *donna* Costanza și pasiunea sa pentru evocarea evenimentelor familiale: prin intermediul ei, am avut posibilitatea nu doar de a culege cele mai autentice aspecte ale unei femei contradictorii precum Franca, ci și de a înțelege cu adevărat importanța și mândria unui nume precum Florio.

virtual-project.eu

violin

[1] William Shakespeare, *Macbeth,* trad. Horia Gârbea, în *Opere IX: Eduard al III-lea. Mult zgomot pentru nimic. Macbeth,* ediție coordonată și îngrijită de George Volceanov, Ed. Tracus Arte, 2014.

[2] Duhnește a sudoare – în lb. italiană, în original.

[3] „Bine, dar nu e prea slăbănoagă?" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[4] „… servitor care să-ți poarte de grija hainelor" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[5] „… și o servitoare pentru femeie" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[6] „… să hrănească pruncul" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[7] „… soacra ta" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[8] „Bineînțeles, cum să nu. Domnia-voastră să știe că noi suntem bun-platnici… și, pe urmă, e o chestiune de maximum o lună" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[9] „Ce faceți, cum vă simțiți?" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[10] „Era cu neputință s-o mai ducă așa, bietul de el" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[11] „Acum e de-a dreapta Domnului, încearcă să vezi lucrurile așa" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[12] „Care vasăzică, ești însărcinată, dar mie nu mi-ai spus nimic?" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[13] „Adineauri mi-a spus-o și soacra ta, iar eu am rămas cu gura căscată…" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[14] „Când naști?" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[15] „Cine știe?" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[16] „Nu mă simt în stare, sunt prea obosită" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[17] „Ai dreptate" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[18] „Mai întâi munca, pe urmă femeia" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[19] Du-te să te culci. Încă mă bizui să mă schimb singur de haine" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[20] „Mare rușine pe mine, domnule. Stăteam aici să vă aștept și…" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[21] „Mesele în familie pot fi foarte zgomotoase!" – în lb. franceză și italiană, dialect sicilian, în original.

[22] „Ceva mai departe" – în lb. franceză, în original.

[23] „Așa a fost dintotdeauna" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[24] „… voiau să lase impresia că încă sunt plini bani" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[25] „… oamenii de rând se țin făloși" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[26] „Ești ca o floare" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[27] „Cât de frumoasă ești, sufletul meu" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[28] „Lemnul se îndreaptă cât e încă verde" – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[29] „Era el, care o chema” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[30] „E mai bună decât mine?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[31] Aproximativ 10 milioane de euro (n. a.).

[32] „Arendaș” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[33] „Nu-i interesează de nimeni și de nimic” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[34] „Ai același obicei prost ca tatăl dumitale…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[35] „… așa nu se mai poate munci. Ne omoară cu bastoanele lor” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[36] „Spune, te ascult” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[37] „Aflați că noi, toți de aici, avem familii de întreținut” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[38] „Noi nu ne ducem să stingem cazanele, s-o facă ei” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[39] „… nemernicii ăștia ne aruncă vorbe grele, ne închid poarta-n nas dacă întârziem și nu ne mai lasă să intrăm, tăindu-ne salariul pe ziua respectivă. Și ne rup spinările cu bastoanele lor” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[40] „… înșfaci cărțile și le arunci? De ce nu vrei să înveți?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[41] „Trebuie să priceapă că nu poate face numai ce vrea el. Trebuie să-și dea interesul, să muncească, pentru că banii nu se găsesc sub pietrele de pe drum” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[42] „Mai bine de atât…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[43] „Băieții, doar ei contează…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[44] În traducere aproximativă, „…semnul Crucii și Maică-ndurerată s-aducă belșug de fiece dată” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[45] „În loc să se gândească și la noi…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[46] „Nu-și pun nicicum problema că aici sunt atâtea familii sărmane care o duc de azi pe mâine, numai din pescuit” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[47] „… să mai primenim sângele ca de mortăciune care le curge prin vene” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[48] „N-aș fi vrut să-ți spun toate astea acum, când s-a întâmplat ce s-a întâmplat, dar…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[49] „În timp ce ceilalți creează rute noi pentru America, noi ce facem?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[50] Literal, „a legăna/a cocoli păpușa”, cu semnificația „a pierde vremea de pomană”, „a sta cu brațele încrucișate” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[51] „… în timp ce aici dormim pe noi, ceilalți merg înainte” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[52] „Rubattino continuă să stea cu mâinile-n sân, în vreme ce noi, aici, ne ducem la fund” – în lb.

italiană, dialect sicilian, în original.

[53] „Iar Rubattino, care ar trebui să treacă la fapte, ce face? Se smiorcăie, se lamentează” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[54] „Pentru o țară puternică, un dușman e prea mult, iar o sută de prieteni sunt prea puțini” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[55] „… femeia nu are și ea demnitatea ei? Că nu rămânem cu inima frântă?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[56] „Doar ți-am spus că-i o poveste veche” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[57] „Tu ești aici, înăuntru” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[58] „Iar de aici nu poți fugi” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[59] „A trecut mult peste o lună de când soțul meu m-a lăsat singură acasă, iar acum mi-a scris că nu se întoarce nici luna asta” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[60] „Suntem o familie” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[61] „… alungă-ți gândurile astea și treci la treabă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[62] „Există lucruri la care nu vrei nici măcar să te gândești” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[63] „Îmi cunosc soțul bine” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[64] În traducere aproximativă, „Mai bine să spui «mai știi?» decât să ajungi să spui «cine ar fi putut ști?» [că se va întâmpla ceva neprevăzut]” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[65] „Nu-i interesează decât să le intre bănuții în buzunar, în rest, ce-o fi o fi” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[66] „Oh, cred că am ajuns!” – în lb. franceză, în original.

[67] „De ce faci mereu caz din orice?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[68] „N-o face pe sfântul când nu ești la biserică” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[69] Aproximativ 13.500 de euro. O sumă relativ mică după standardele actuale, însă foarte mare la acea vreme (n. a.).

[70] „Arată de parc-ar fi-nghițit un băț” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[71] „E pește din soiul cel rău” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[72] „Aici, toți sunt niște rechini” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[73] „E de-ajuns să foșnești hârtia de împachetat, că imediat dau năvală pisicile și câinii” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[74] La fel de adevărat e însă că hârtia de împachetat are și halviță în ea”, cu sensul „Nu iese foc fără fum”, explicat și de personaj – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[75] „Prohodul se cântă numai la capul mortului” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[76] „… sunteți cel puțin în luna a doua” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[77] „Pentru că e ceva ce o soție vrednică trebuie să știe să facă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în

original.

[78] „Ele o fac din pasiune și de plăcere. Giulia nu e făcută pentru asta” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[79] „O știi mai bine decât mine” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[80] „… nu trebuie să-l sperii [cu inteligența ta]” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[81] „Asta era pe vremuri, mamă. Acum lucrurile s-au schimbat” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[82] Prima femeie înscrisă în Ordinul Avocaților din Italia (1883). Înscrierea a fost atacată de procurorul general în instanță, care a revocat-o. Abia după Primul Război Mondial (1920), odată cu o serie de modificări legislative, Lidia Poët a putut deveni avocat cu drepturi depline. Avea 65 de ani.

[83] „N-a spus asta, *donna* Giovanna…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[84] „Când te comporți astfel, semeni cu mama dumitale…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[85] Aproximativ 18 milioane de euro (n. a.).

[86] „Iarăși? Oare chiar n-au altceva de făcut?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[87] „Fără să mai punem la socoteală banii pentru preoți și paracliseri” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[88] „Doctorul n-a spus încă nimic” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[89] „Dar, pur și simplu, nu mai e el” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[90] „La un ticălos, un ticălos jumate” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[91] „Dacă îndrăgești prea mult patul nu-i a bună” sau „Boală lungă, moarte sigură” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[92] „… să se lase doborât, să muște din țărână” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[93] „Înțeleg. Însă nici el n-ar fi avut putere dacă nu erai tu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[94] „Cheam-o pe soția mea” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[95] „Dumnezeu trebuie să-mi facă milostenia asta” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[96] Literal: „Ceara se topește, dar procesiunea tot nu se mișcă din loc” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[97] „Lasă-i să se uite cât vor. Că doar cu asta rămân, cu uitatul. Noi însă ne vedem de treabă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[98] „Parc-am fi fugiți de-acasă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[99] „Vorba cea mai înțeleaptă e aceea care nu se rostește” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[100] „Chemați-l pe director, vă rog” – în lb. franceză, în original.

[101] „Nu te uita. Ține ochii închiși” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[102] „Uf, ce pisălogi, ăștia doi!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{103} „Ce naiba vrea Ferraris ăsta?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{104} „…putem pune lacătul pe uşă!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{105} „…pescuiesc în ape tulburi, au interese ascunse” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{106} „Nu, zău? Bogatul n-a făcut niciodată acte de caritate, asta e situaţia. Au uitat oare ce-nseamnă să cauţi de lucru cu ziua…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{107} Precursorul Partidului Socialist Italian.

{108} „… altminteri, nu ne mai rămâne nimic de făcut pe aici” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{109} „Radiaţi spirit şi eleganţă din plin” – în lb. franceză, în original.

{110} „Eu ştiu bine ce înseamnă să-ţi vezi copilul murind. Îţi simţi pur şi simplu carnea smulsă de pe oase. Inima mai-mai că-ţi explodează şi nu-ţi doreşti decât să mori şi tu. Biata fiică-mea, prin ce e nevoită să treacă!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{111} „Nu vă mai faceţi sânge rău. Acum, sunt amândoi acolo sus, doi îngeri” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{112} „Da, însă aşa cum stau lucrurile acum, nu se poate face nimic” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{113} „Trebuie să vorbiţi cu Finocchiaro Aprile. E din Palermo” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{114} „De aceea discursul lui Ferraris nu a avut consecinţe grave” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{115} „Trebuie să vă descurcaţi pe cont propriu, *don* Ignazio, să stârniţi lumea amărâtă din Palermo” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{116} „Pe ăştia trebuie să-i speriem” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{117} „Ce vreţi să faceţi?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{118} „Palermo e deja în plină fierbere. E de-ajuns să le arătăm ce se poate întâmpla” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{119} „Dumneavoastră sunteţi din Palermo şi ştiţi bine ce vreau să spun: Giolitti n-o să vrea să scoată castanele din focul acesta. Însă noi trebuie să-l facem să le scoată” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{120} „Nu-ţi face griji, mamă” – în lb. franceză, în original.

{121} „Şireată, dumneaei” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{122} „Nu-ţi mai face gânduri negre, că Domnul se îngrijeşte de toate. Ştii că mă pricep să aflu anumite lucruri. Ei doi se iubesc, iar Ignazziddu trebuie să nu se mai ţină de prostii” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{123} În traducere aproximativă, „Voi, suflete de trupuri decapitate, trei spânzuraţi, trei ucişi, trei înecaţi…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[124] Personaje ale poemului epic, cavaleresc, *Orlando furioso,* de Ludovico Ariosto (1474–1533).

[125] „Acoperă-ți ochii și urechile, iar când se întoarce, taci” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[126] „Numai că am fost și noi trași pe sfoară” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[127] „…au luat și cuiele de pe pereți. Asta mă arde mai tare decât faptul că trebuie să plătesc eu pentru păcatele lor” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[128] „Verifică totul cu ochii tăi” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[129] „Noi suntem neamul Florio, nimic altceva nu contează” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[130] Aproximativ 22 de milioane de euro (n. a.).

[131] Fragment din *Boema,* de Giacomo Puccini, Actul I, aria lui Rodolfo: „Ce mânuță rece, lasă-mă să ți-o încălzesc/Ce rost are să mai cauți? /N-o găsești pe întuneric. /Dar, din fericire, afară e noapte cu lună plină, /iar luna e aproape de noi…”

[132] „… așa nu mai poți continua. Îmi pari un suflet chinuit din purgatoriu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[133] „… servitorii se uită la mine ca la o ciudățenie. Mama ta, care altminteri e o sfântă, nu mă lasă să spun nici «pâs»” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[134] „Că vorbesc prea puțin, că vorbesc prea mult, că mă îmbrac nu știu cum… orice aș face e greșit, așa că am ajuns să mă tem pentru orice gest de-al meu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[135] „Trebuie să înveți să-ți scoți ghearele, altminteri, ăștia te sfâșie, după care-ți împrăștie oasele în cele patru zări. Inclusiv mama” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[136] „Da, draga mea, mi-a ajuns și mie la urechi ce se vorbește despre tine pe la colțuri” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[137] În traducere aproximativă, „Pe cel care poate, dar nu vrea, remușcările nu-l lasă să doarmă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[138] „Scoateți-o, vă rog, pe afară, la aer curat” – în lb. franceză, în original.

[139] În traducere aproximativă, „Fără parale, nu-ți face popa sfeștanie” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[140] „Care, căruțe” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[141] „… nu te mai poți uita după femei, pentru că stă nevasta cu ochii pe tine” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[142] „Acum, vrea bani și face tevatură” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[143] „Credeai că sunt un nătărău?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[144] „Oamenii ăștia n-au totuși casa și patul lor?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

[145] „A trecut prin toate închisorile Europei, iar acum e deputat, și asta, datorită familiei Florio” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{146} Episod al Primului Război al Abisiniei (1895–1896), în urma căruia așa-numitul Imperiu al Etiopiei și-a căpătat deplina independență, ieșind de sub protectoratul Regatului Italiei și stopând astfel ambițiile coloniale ale italienilor.

{147} În traducere aproximativă, „Dacă vrei să te obișnuiești cu patimile iadului, petrece-ți iarna la Messina și vara, la Palermo” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{148} „Bărbatul acela îmi provoacă neliniște și mă înfricoșează” – în lb. franceză, în original.

{149} „… ce anume au furat nenorociții ăia” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{150} „… ticăloși și oameni fără niciun Dumnezeu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{151} „Astea nu sunt treburi în care să-și vâre nasul polițaii” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{152} „Noi îl plătim, și încă îl plătim bine” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{153} „Nu mi-aș fi putut închipui vreodată că…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{154} „… toate scursurile să intre în casa mea și să plece bine-mersi cu…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{155} În traducere aproximativă, „Respectul cere respect” sau, literal, „Poartă respect celui care te respectă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{156} „Ce vreți de la mine? Cine sunteți?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{157} „Uitați-vă la noi, *donna* Giovanna: suntem femei, mame ca și dumneavoastră. Avem copii, dar n-avem pe nimeni care să ne aducă un colț de pâine pe masă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{158} „Nici măcar o lumânare sau o floare la mormânt nu-i pot duce. Din cauza voastră, eu am rămas fără stâlpul casei” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{159} „Ne-au aruncat un câine mort…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{160} „Cine știe ce i-o mai fi trecut prin minte…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{161} „Dar ce faci acolo? Îl botezi?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{162} „Dumnezeu să-l vegheze și să-l aibă veșnic în pază” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{163} În original, *trionfo di gola* – desert tradițional sicilian, cu origini în epoca barocului, cu un amestec de creme pe bază de brânză *ricotta* și de migdale, cu fructe glasate, fistic, ciocolată și dulcețuri.

{164} „Iar aceasta este terasa: 3.000 de metri pătrați… Aproape 32.300 de picioare” – în lb. engleză, în original.

{165} „Dar soția dumneavoastră… Vine și ea, nu-i așa?” – în lb. engleză, în original.

{166} Numele „Igiea” este traducerea în limba italiană (prin asimilare grafică și fonetică) a numelui „Hygieia” – zeița sănătății în mitologia greacă.

{167} „Mergi să te joci la tine în cameră” – în lb. germană, în original.

{168} Lucrare scurtă, scrisă în grabă, în general cu caracter burlesc – în lb. franceză, în original.

{169} „Ce neruşinată!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{170} „Mi-e sete” – în lb. germană, în original.

{171} „Sângele meu, era dulce de tot” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{172} „Odihnească-se în pace” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original; aparent o pronunție alterată a *requiem aeternum.*

{173} „Dumnezeu trebuia să mă ia pe mine, nu pe ea” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{174} „Ea… ea era o floare” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{175} „Te vei întreba ce face” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{176} „Lucruri pe care ai vrea să i le iei” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{177} „Acestea sunt adevărate lovituri, fiindcă, pentru tine, ea va trăi mereu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{178} „Ocupați-vă de el, vă rog. Poate-i este foame” – în lb. franceză, în original.

{179} „Tocmai a mâncat, doamnă Florio. Dar nu a prea dormit” – în lb. franceză, în original.

{180} „Ce se întâmplă, îngeraș? Hai să ne facem siesta, ce spui?” – în lb. franceză, în original.

{181} „Întoarceți-vă la hotel, domnule Florio. Repede, repede!” – în lb. franceză, în original.

{182} Prăjiturele tradiționale venețiene.

{183} Biscuiți rotunzi ca niște covrigei, specifici gastronomiei venețiene.

{184} „E bărbat, dar tu ești femeie” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{185} „Fiul meu a murit când avea 13 ani. A murit cu tatăl lui. Ieșiseră să pescuiască și nu s-au mai întors” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{186} „Era viața mea, singurul băiat pe care-l aveam. Soțul meu m-a lăsat cu două fete și a trebuit să mă gândesc la ele. Doar ele mi-au mai rămas. Domnul a dat, Domnul a luat” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{187} „Nu putem scăpa de răspundere” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{188} Ministrul traiului prost – în lb. italiană.

{189} „Tot aveți probleme, domnule Bablot?” – în lb. franceză, în original.

{190} „Uite, o femeie care muncește ca un bărbat!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{191} „Asta trebuie să știe să facă orice femeie căsătorită” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{192} „Două sfinte pe perete” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{193} „Rochii, paltoane, lenjerie, blănuri” – în lb. franceză, în original.

{194} Circa 86 de milioane de euro (n. a.).

{195} „Dar este uluitor!” – în lb. franceză, în original.

{196} „A ucis-o, nenorocitul blestemat! Dacă nu s-ar fi întâmplat tot ce s-a întâmplat…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{197} „Nici animalele nu se omoară așa…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{198} „Ea… ai văzut-o?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{199} „Ucisă ca o târfă! Ce nenorocire!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{200} „Nu știm când avem nevoie, băiete!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{201} „A fost soția ta, mama copiilor tăi, și nu poți uita asta” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{202} „Fii mereu atentă și ține ochii larg deschiși” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{203} „Bărbații fac cum au fost învățați” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{204} „Vincent, dragule, vino aici…” – în lb. franceză, în original.

{205} „Îmi pare rău că am întârziat” – în lb. franceză, în original.

{206} „Dumnezeu știe cum se poate termina” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{207} „Da, știu. Dar acum mama lor se simte rău” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{208} „Franca unde e?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{209} „Și nici măcar ea nu poate veni?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{210} „Lasă-mă să-l privesc. Adu-mi fotografia fiului meu, Vincenzo” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{211} „Sângele inimii mele. Mi-au spus că sunt norocoasă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{212} „Dacă rămânea viu, cine știe cum se termina? Știi de ce mă tem, Maruzza? Că, după ce voi închide ochii, fiii mei se vor certa mai departe pentru bani. N-au nici pace, nici răbdare…” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{213} „Măcar atât mi-a rămas. Nu mai am nimic, nici casă, nici sănătate. Nimic. Doar ochi să plâng” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{214} „Măiculiță, dar ce tuse avea!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{215} „Sunt singură și disperată, dacă mor, rămân doar oase” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{216} „Știam eu că sunteți o sfântă creștină!” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{217} „Caruselul! Vreau să urc în carusel!” – în lb. franceză, în original.

{218} „Cum te simți?” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{219} „Un fleac. Adu cărțile, să facem o partidă” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{220} „Sărmana! Acum, că sunt și eu pe moarte, mi-e greu” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{221} „Noi nu ne spunem minciuni, Igna” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{222} „Avea dreptate… Am făcut-o să sufere foarte tare” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{223} „Lasă-mă aici zece minute” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{224} „Ea e nepoata mea, fiica fiului meu, Ignazio. El este mecanic” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{225} „L-am numit după tatăl dumneavoastră” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{226} „Și pe ea, pe ea am numit-o Giovanna, ca pe mama dumneavoastră, care a fost mereu bună cu noi toți” – în lb. italiană, dialect sicilian, în original.

{227} „Voi sunteți familia Florio” – în Ib. italiană, dialect sicilian, în original.

virtual-project.eu

Stefania
AUCI

IARNA LEILOR

Continuarea bestsellerului internațional *LEII SICILIEI*